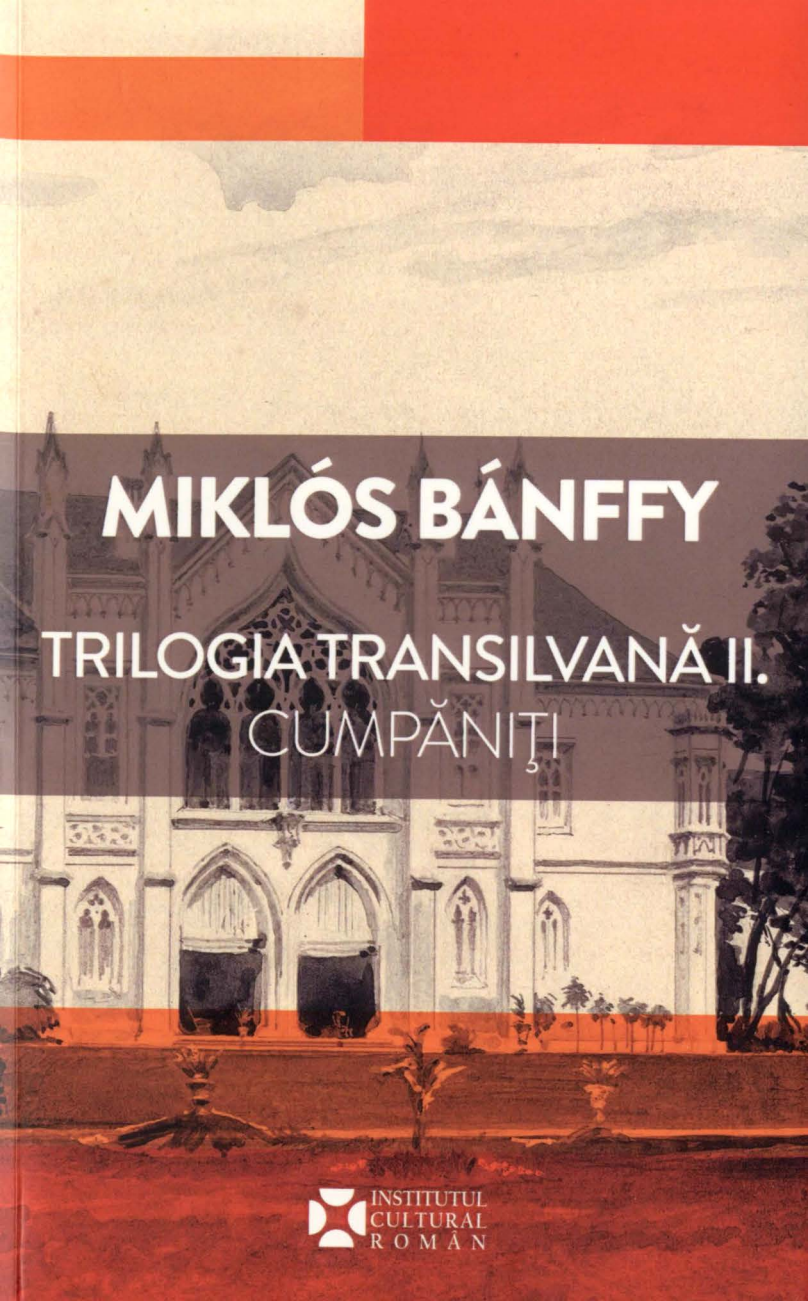

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ II.

CUMPĂNIŢI

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Miklós Bánffy, conte de Losoncz (30 decembrie 1873, Cluj – 5 iunie 1950, Budapesta), scriitor, om politic și grafician maghiar, a fost descendentul unei vechi familii de aristocrați din Ardeal. După studii de drept la universitățile de la Cluj și Budapesta și un doctorat în drept și științe administrative, este ales, în 1901, deputat în Parlamentul maghiar. Între 1912 și 1918 a condus Teatrul Național și Opera de Stat de la Budapesta, acordîndu-i, în această calitate, o susținere importantă compozitorului Béla Bartók. Între aprilie 1921 și decembrie 1922 a fost ministru de Externe al Ungariei. În 1926 s-a stabilit la Cluj, primind cetățenia română. Își continuă activitatea pe tărîm cultural ca redactor-șef al revistei Erdélyi Helikon. În 1943 poartă discuții secrete, la București, cu Iuliu Maniu, în vederea unei ieșiri concomitente din război a Ungariei și României, iar în 1944 pledează pentru ruperea de către Ungaria a alianței cu Germania. În septembrie 1944 îl convinge pe Miklós Horthy să accepte evacuarea fără luptă a forțelor armate din Cluj, salvând astfel orașul de la distrugere. Castelul de la Bonțida al familiei Bánffy, cel mai mare complex de edificii în stil baroc din Transilvania, descris drept Versailles-ul ardelean, este jefuit și incendiat de trupele germane în retragere. Expropriat în 1945 și exclus din viața literară în 1946, a părăsit, în 1949, Clujul și s-a alăturat familiei stabilite deja la Budapesta, unde se va stinge în anul următor. Conform propriei dorințe, rămășițele sale pămîntești au fost aduse în 1976 în cimitirul central Házsongárd din Cluj. Alături de *Trilogia transilvană*, publicată între 1934 și 1940, opera sa mai cuprinde piese de teatru, între care *Legenda soarelui* (1906) și *Marele senior* (1913), nuvele, precum și lucrări de grafică.

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ
II

Redactor: Sorin Gherguț
Macheta artistică: Mircea Tătar, Mircea Tancău
DTP: Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BÁNFFY, MIKLÓS
Trilogia transilvană / Miklós Bánffy ; în românește de Marius Tabacu ; pref. de Marta Petreu ; st. introd. și glosar de Lucian Nastasă-Kovács. - București : Editura Institutului Cultural Român, 2019
3 vol.
ISBN 978-973-577-733-3
Vol. 2 : Al doilea cuvînt de pe zidul palatului : cumpăniți. - 2019. - ISBN 978-973-577-735-7

I. Tabacu, Marius (trad.)
II. Petreu, Marta (pref.)
III. Nastasă-Kovács, Lucian (pref.)

821.511.141

© ASOCIAȚIA ERGO (Erdélyi Gondolat Egyesület)
Str. Zetea nr. 53, comuna Zetea
Județul Harghita
ROMÂNIA
Tel/Fax: 0264 594761
E-mail: office@ergo.org.ro

©INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Aleea Alexandru 38, Sector 1
011824, București
ROMÂNIA
Tel.: 0317 100 637
E-mail: icr@icr.ro

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ
II

AL DOILEA CUVÎNT DE PE ZIDUL PALATULUI
CUMPĂNIȚI

În românește de Marius Tabacu
Glosar de Lucian Nastasă-Kovács

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

... Cu litere de foc stătea scris primul
cuvînt pe zidul palatului regal:
„Numărați...", dar în cheful vinului
petrecăreții nu-l zăriră,
ci începură să strige să fie aduse
vasele de aur și de argint
luate de tatăl său din Templu, din casa lui
Dumnezeu.
Au adus îndată vasele și au băut din ele vin
peste măsură.
Și au pîngărit vasele Domnului, luîndu-se
la harță și ocărîndu-se unii pe alții
din pricina dumnezeilor de fier, de lemn, de
piatră și de lut.
Pe cînd degetele mîinii de flăcări
continuară să scrie pe zidul palatului:
„... Cumpăniți..."

PARTEA I

I

Mare ședință! Cu public numeros! Sala mare a Parlamentului era ticsită de lume. Întreg cabinetul prezent. Firesc, fiindcă era o zi mare: se prezenta bugetul, cu certitudinea că va fi votat, ceea ce nu se mai întîmplase din 1903, de cînd se guverna prin ordonanțe sau prin ceea ce, de dragul rimei, se numea într-o latină de bucătărie *ex-lex*.

Pentru ca acum, în toamna lui 1906, finanțele țării să reintre în normalitate. Acesta fiind marele merit al coaliției de guvernare.

La tribună era raportorul Pál Hoitsy. Figura lui căruntă, cu barba tunsă scurt, se reliefa frumos pe fundalul lambriurilor de stejar. Începu prin a binecuvînta cu fraze pompoase armonia reinstaurată între popoare și rege.

Dar în afara cîtorva urale răzlețe, lansate de unii mai zeloși, adunarea îl urmărea în tăcere. Nu doar cei din grupul minorităților naționale, înghesuiți în șirurile de bănci din partea dreaptă a sălii, în jurul liderului lor, sîrbul Mihály Polit, ci și celelalte partide ascultau cu atenția încordată. Fiindcă tocmai în dimineața aceea, de 22 noiembrie, cotidianul *Fremdenblatt* din Viena publicase un articol care punea la îndoială această armonie generală.

Articolul făcea referire la propunerea formulată în ziua anterioară de comisia juridică pe care se spunea că Adunarea o va decreta drept rezoluție națională.

O afacere delicată. Neplăcută.

Totul începuse cu două zile mai înainte, cînd unul dintre reprezentanții Partidului Popular inițiase punerea sub acuzare a cabinetului precedent, condus de Fehérváry. De data aceasta, guvernul

nu mai putea să evite dezbaterea documentului, așa cum făcuse în iulie cu adresele referitoare la memorandum trimise de comitate și de municipalități. Cu atît mai puțin cu cît autorul moțiunii era un apropiat al lui Rakovszky, bănuit a fi în dosul afacerii, iar în tabăra lui Ferenc Kossuth se șoptea despre un atac mișelesc, pe la spate, despre mașinațiuni absconse, menite să obstrucționeze funcționarea coaliției. Iar acestea ținteau în punctul cel mai sensibil! Fiindcă toată lumea, în frunte cu Rakovszky, știa că una dintre condițiile principale ale predării puterii era inviolabilitatea fostului cabinet. Membrii coaliției își luaseră angajamentul în acest sens față de rege. Fapt care nu a fost dat publicității, chiar dimpotrivă – cînd, în timpul verii, László Vörös, fostul ministru al comerțului din guvernul „dărăbanilor", a dat în vileag înțelegerea, cei din anturajul oficialităților au negat totul, ce-i drept, destul de timid. Dar acum erau nevoiți să facă față provocării Partidului Popular și să o rezolve în așa fel încît tabăra curuților să fie mulțumită, dar și să respecte promisiunile față de rege. Ceea ce au reușit, datorită intervenției lui Ferenc Kossuth, care a făcut uz, în cadrul comisiei, de întreaga sa autoritate, afirmînd că „nu există nici un pact, fiindcă ar fi fost anticonstituțional..." Era o declarație hazardată, fiind de notorietate publică faptul că suveranul le acordase încrederea tocmai ca urmare a acestor angajamente, dar ea a produs o impresie favorabilă prin patetismul și demnitatea ei. În felul acesta, Kossuth a obținut angajamentul comisiei de a nu-l pune sub acuzare pe Fejérváry, ci de a adopta un vot de blam, prin care el și acoliții săi să fie stigmatizați drept „consilieri neloiali ai regelui și ai națiunii" și să fie supuși „oprobriului întregului popor". Totodată cerea să se stipuleze că aceasta fiind o decizie a Parlamentului, ea va deveni națională, iar textul ei va fi afișat în întreaga țară.

Formularea era excelentă. Toți au părăsit lucrările comisiei mulțumiți – extremiștii pentru că reușiseră să înfiereze „guvernul dărăbanilor" pe care-l detestau, iar miniștrii pentru că evitaseră acele solicitări pe care nu le-ar fi pus în aplicare nici în ruptul capului.

Dar în dimineața aceea a explodat bomba. Cotidianul vienez *Fremdenblatt*, despre care se știa că era organul oficial al curții, a publicat un editorial prin care, la rubrica „Noutăți de la Budapesta", se menționa că moțiunea din ziua precedentă urma să fie modificată, fiindcă ar fi fost de neimaginat ca aceia care s-au bucurat de

încrederea suveranului să fie puși la stîlpul infamiei. După care o știre provenită din „anturajul lui Fehérváry" anunța că la proxima reuniune a Camerei Superioare, acesta va lua cuvîntul ca să dea în vileag toate amănuntele pactului.

Nici mai mult, nici mai puțin.

Atmosfera din sală era apăsătoare. Nu numai din cauza toamnei mohorîte de afară, ci și a semiîntunericului din încăperea cu acoperișul de sticlă, accentuat și mai mult de lumina palidă a lămpilor de la galerie și de la tribuna jurnaliștilor, împreună cu reflexele palide ale intarsiilor aurite din imitațiile de marmură ale zidurilor. Statuile colorate, de ghips, abia se mai vedeau de la înălțimea unde erau cocoțate. Doar părul cărunt al oratorului strălucea la tribună.

Deputații considerau că e un gest de politețe să rămînă în sală, dar toți erau cu gîndurile în altă parte. Nimeni nu se prea sinchisea de discursul președintelui. Peste tot, printre pașoptiști, în rîndurile celor din Partidul Constituțional și ai celui Popular, erau adunate grupuri de cîte cinci-șase delegați care comentau în șoaptă noile evoluții ale situației și amenințările ascunse printre rîndurile publicate în *Fremdenblatt*.

Ferenc Kossuth împreună cu Polonyi, ministrul justiției, discutau vehement, dar în șoaptă cu Visontai, care redactase moțiunea din ziua precedentă. Numai Wekerle se lăsase pe spate, în fotoliul său de prim-ministru, cu un calm olimpian și cu chipul lui frumos, de împărat roman, îndreptat către orator. Bugetul era opera lui și era pe deplin satisfăcut de el. Altminteri, era un om cu nervi de oțel, care văzuse multe la viața lui.

„Asta e altă lume" – își spuse Bálint Abády, care, ca toți deputații apatrizi, stătea în rîndurile superioare din mijloc, cu fața către prezidiu. „Doamne, ce scandal ar fi fost aici cu numai un an și jumătate înainte! Cum ar mai fi sărit în picioare cei care, înaintea ordinii de zi, ar fi fost gata să peroreze tot felul de blestemății la adresa Vienei și a camarilei sinistre de acolo! Poate că pînă și președintele ar fi făcut aluzii la ingerințele ilegale ale acelui *cotidian din străinătate*. Dar acum sînt mult mai realiști și țin cont de situația actuală. Poate pînă la urmă o vor și înțelege..." – se gîndea el, în timp ce-l asculta pe cel de la tribună.

Cînd discursul era pe cale să se sfîrșească, se așează alături de el un membru din rîndurile pașoptiștilor. Era dr. Zsigmond Boros,

avocatul și deputatul din Tîrgu Mureș. Cariera lui începuse sub auspicii bune. După alegerile din 1904, devenise unul dintre corifeii extremei stîngi. În guvernul de coaliție a fost numit secretar de stat în ministerul lui Kossuth. Ca după numai două luni să-și dea brusc demisia, aparent fără nici un motiv. S-a răspîndit zvonul că intervenise o problemă în activitatea lui de avocat. Nimeni nu știa nimic concret, însă au devenit cu toții distanți față de el, deoarece pe vremea aceea în politică erau trecute cu vederea multe, dar în privința probității morale oamenii erau foarte intransigenți. După demisia sa, Boros frecventa arareori lucrările Camerei, poate din cauza distanței sau fiindcă încerca să-și pună problemele la punct. Însă de două zile își făcuse apariția din nou. Bálint observase încă de la începutul dezbaterilor că avocatul discuta cu cîte o grupare, le explica în șoaptă ceva, ca apoi să se îndrepte spre alții. Acum se așezase lîngă el, desigur nu întîmplător.

Și într-adevăr, de îndată ce președintele anunță, după discursul tocmai rostit, o pauză de zece minute, Boros se aplecă spre Abády:

–Aș dori să-ți spun cîteva cuvinte.

Ieșiră odată cu mulțimea care se bulucea pe culoare și intrară în salonul spațios, dar întunecat, cu canapele despărțite de colonade și paravane, conceput parcă anume pentru țesut intrigi.

Se așezară cît mai departe de intrare.

–Aș vrea să-ți cer sfatul într-o problemă națională importantă – începu discuția Boros. Sînt foarte îngrijorat și nu știu care e calea cea dreaptă. Voi începe de mai departe: cu împrejurările demisiei mele.

Brusc, Bálint își aminti de cele auzite. Desigur, nimic concret, doar aluzii spuse cu jumătate de gură, iar acum, cînd stătea față în față cu el, se întreba dacă or fi fost adevărate. El se îndoia.

Zsigmond Boros era un bărbat arătos – cu fruntea înaltă, marmoreană, fără riduri, cu privirea liniștită, directă și cu fața palidă înconjurată de o barbă roșcată, îngrijită. Făcea o impresie bună, în ciuda hainelor sale moderne, destul de neobișnuite, mai degrabă neașteptate pentru un avocat de provincie.

Începu să vorbească, cu vocea lui sonoră, catifelată, despre articolul lui László Vörös.

–Pe vremea aceea tu nu erai aici? – îl întrebă el.

–Nu – îi răspunse Bálint ursuz. Eram în străinătate.

– Da, am auzit că erai în Italia. Așadar, dă-mi voie să-ți explic pe scurt contextul.

Și îi povesti că, în articolul său, fostul ministru dărăban afirma că în timpul tratativelor s-a prevăzut ca un cabinet *ad hoc*, format numai din pașoptiști și membri ai fostului guvern, să preia guvernarea sub președinția lui László Vörös, în vederea introducerii votului universal, propunere cu care el afirma că Ferenc Kossuth ar fi fost de acord.

– Atunci m-am dus la Kossuth. Voiam să mă lămuresc care era situația, avînd dreptul să o fac, fiind secretarul lui de stat, deci un om de încredere. El a recunoscut că acel plan a fost adus în discuție, însă el l-a considerat doar ca *ad referendum*; dar cum celelalte două partide din fosta coaliție, Partidul Constituțional și cel Popular, care pînă atunci se opuseseră votului universal, s-au declarat de acord cu principiul reformei electorale, era de la sine înțeles că oricare altă soluție devenise de neconceput. Iar Kossuth mi-a arătat textul acordului încheiat. Acesta a fost motivul pentru care am decis să demisionez și nu din cauza calomniilor care s-au răspîndit despre mine, mai ales după ce am renunțat la demnitatea pe care am avut-o. Cum nu am putut să dau în vileag motivul plecării mele, era firesc ca „anumite cercuri" să pună tot felul de speculații pe seama mea – adăugă el apăsat.

Boros se opri o clipă, parcă așteptînd ca Bálint să spună ceva, apoi continuă:

– Așadar pactul există. Iar ieri, în cadrul comisiei, Kossuth a riscat să facă afirmații care – ca să mă exprim eufemistic – nu erau întru totul conforme cu adevărul. Așadar, îmi pun întrebarea dacă așa ceva este acceptabil. Oare ne putem permite să încuviințăm această mistificare în fața întregii țări? Nu ar fi mai bine să intervin, ca să pun capăt acestei diversiuni? Nu ar fi datoria mea să o fac? Nimic nu mă oprește! Nu am făcut nici un legămînt de fidelitate. E adevărat că atunci aveam o funcție, dar aceasta este o problemă politică, nu de serviciu. Dacă acum aș spune adevărul în fața întregii Camere, guvernul s-ar prăbuși ca un castel de nisip.

Boros se uita din nou întrebător la Bálint.

– Și de ce-mi spui toate astea tocmai mie?

– Pentru că te consider un om fără prejudecăți, cu mintea mult mai deschisă decît majoritatea celor din jur. Știu cîte eforturi ai

făcut prin Ardeal în chestiunea cooperativelor și te respect pentru asta. Dă-mi voie să-ți explic pe scurt cum văd eu situația de acum. De ce o consider periculoasă, chiar dezastruoasă.

În clipa aceea, Bálint descoperi o altă față a lui Zsigmond Boros decît cea pe care i-o cunoscuse pînă atunci. Nu mai era oratorul distins și un pic bombastic, capabil să rotunjească fraze patriotarde, dar goale de conținut, potrivite la adunările populare, ci începu un discurs pragmatic, dintr-o perspectivă neașteptată, lăsînd să-i răzbată din dosul cuvintelor grave și caustice o ură voalată.

– E limpede că guvernarea actuală se bazează pe minciună. Au lăsat opinia publică să creadă în victoria coaliției. Cu toate că realitatea este cu totul alta. Adevăratul învingător este regele. Strategia prin care se urmărea smulgerea unor așa-zise concesii în diferite domenii, mai ales în cel al armatei, s-a dovedit a fi inoperantă, dar nimeni nu este dispus să recunoască asta. Însă pentru a perpetua minciuna, opinia publică este amăgită cu tot felul de panglicării. Toată luna octombrie, Parlamentul s-a ocupat doar cu reabilitarea lui Rákóczy. Noua moțiune este de asemenea doar praf aruncat în ochii oamenilor. Ceea ce se va perpetua în toate domeniile prin care se poate cîștiga popularitate. Fiindcă sînt obligați să o facă. Dar cum nu îndrăznesc să spună deschis că promisiunile făcute în campania electorală nu pot fi aplicate, sînt nevoiți să apeleze la demagogie, ca să abată atenția de la eșecul total al programului lor. Însă acesta este un joc foarte periculos, care va da naștere doar la un simulacru de legi și la măsuri luate numai de ochii lumii, pe placul presei, ca subiecte pentru editoriale. Și cum în privința relației noastre cu Austria nu putem schimba nimic, își vor ambala incapacitatea în vorbe sforăitoare, referitoare la bancă, la zona vamală și la cota parte. Dar austriecii nu sînt proști. Nu vor da un ban pe sloganurile noastre despre autonomie, în schimb noi vom plăti din greu ca înțelegerea noastră vamală să nu se numească uniune, ci tratat vamal. Și așa va fi în toate domeniile, fiindcă ei sînt obligați să-și afișeze superioritatea identității lor naționale, pe care și-o vor manifesta prin toate modalitățile pe care pactul nu le îngrădește. De aceea pune la cale Apponyi – după cîte am auzit – o lege a învățămîntului mai ungurească decît toate, pentru care este dispus să cheltuiască o mulțime de bani, iar Kossuth intenționează să adopte noi reglementări în privința căilor ferate din Croația. Vrea

să legifereze ca și angajații de acolo să cunoască limba maghiară! Îți poți imagina o stupiditate mai mare ca asta?!

– Chiar așa? – se minună Bálint. Dar la ei limba oficială este croata.

– Bineînțeles! Cît timp am fost în minister, eram împotriva acestei legi, fiindcă noi am fost cei care am dat jos partidul local de guvernămînt al lui Khuen, asigurîndu-i coaliției sîrbești majoritatea. Aceasta a fost politica lui Ferenc Kossuth, dat fiind că, în privința uniunii personale, tocmai partidele sîrbești s-au situat pe aceeași platformă cu Partidul Independent.

În clipa aceea, Bálint îl întrerupse vehement:

– Sînt sigur că sîrbii nu au făcut asta de dragul nostru. Consecința imediată a unei uniuni personale acordate maghiarilor ar fi recunoașterea aceluiași drept Croației, care s-ar rupe de noi și așa s-ar crea la sud, într-un viitor previzibil, un stat slav, împreună cu Bosnia și Dalmația, ceea ce ar duce la trialism. Știu că aceasta este o perspectivă agreată de unele cercuri vieneze!

– Este o idee pe care o consider discutabilă. Dar e cert că ar fi o absurditate să ajutăm mai întîi să acceadă la putere o mișcare politică pe care apoi să o lovim în moalele capului. Tocmai noi, care am sprijinit-o. Dar așa se va întîmpla, dacă acest guvern rămîne la putere. Și tocmai de aceea îmi pun întrebarea: oare nu ar fi de datoria mea să dărîm tot sistemul?

Bálint își aminti de discuțiile promițătoare purtate cu mai mulți miniștri în privința organizării cooperatiste și a migrării forței de muncă, așa că nu era dispus să-și asume nici o responsabilitate într-o chestiune atît de gravă ca declanșarea unei crize guvernamentale.

– Sînt convins că situația este foarte gravă. Este deosebit de primejdios ca măsurile guvernului să nu fie luate în numele interesului național, ci dintr-un naționalism excesiv. M-ai onorat spunîndu-mi toate astea. Dar nu pot să-ți dau nici un sfat. Iar pe deasupra, sînt sigur că ai mai discutat și cu alții, în timpul ședinței...

– Nu despre asta și nu atît de deschis. Dar, de altfel, nici nu m-am așteptat la vreun sfat din partea ta, ci am vrut doar să-mi expun opinia în fața unuia pe care-l respect în mod deosebit și totodată să-ți prezint gravitatea situației în care se află țara – acesta a fost motivul demisiei mele și nu acele matrapazlîcuri financiare de care sînt acuzat din toate părțile.

Brusc, lui dr. Zsigmond Boros îi revenise tonul baritonal, dulceag al grandilocvenței sale oratorice obișnuite:

– Pentru că eu, care am servit întotdeauna, cu prețul vieții și al sîngelui, numai și numai binele patriei mele, nu am alt mobil, altă menire decît preamărirea și înflorirea națiunii noastre. Spre deosebire de mașinațiunile trădătorilor...

O sonerie stridentă se făcu auzită prin toate culoarele, pînă sub cupola din foaierul alăturat. Deputații se buluceau din toate părțile către sala de ședințe. Unul dintre tinerii pașoptiști dădu buzna spre ei strigîndu-le:

– Vorbește Apponyi! Să vină toată lumea! Vorbește Apponyi! – și dispăru în goană.

Bálint se bucură de această întrerupere. Transfigurarea lui Boros în fanfaronada lui obișnuită îl surprinsese în mod neplăcut, atenuînd credibilitatea argumentelor aparent obiective din expunerea pe care i-o prezentase.

Porniră amîndoi grăbiți spre sala mare.

*

În zilele următoare, Bálint nu-l mai întîlni pe Zsigmond Boros. Iar el nu luă cuvîntul ca să dea pactul în vileag.

Nu mai avu loc nici condamnarea cabinetului Fejérváry. Comisia juridică, reunită în ziua următoare, a delegat cinci membri să redacteze un nou comunicat prin care întreaga afacere a fost îngropată.

Fremdenblatt avusese dreptate.

II

Pe la ora unu și jumătate, țiganii își adunară instrumentele ca să o ia din loc prin bezna primăvăratică. Era o noapte călduță de martie. Șirul era deschis de Laji Pongrácz, cum îi ședea bine unui primaș, cu fața ascunsă în gulerul de blană ridicat și cu neprețuita lui vioară dosită sub paltonul său moale, iar ultimul venea șchiopătînd țambalagiul, încovoiat sub povara instrumentului său. Erau urmați la pas de o trăsură pe care fuseseră instalate o masă și șase

scaune, iar pe capră se cățărase un chelner care păzea în brațe un coș plin cu nenumărate pahare și vreo zece sticle de șampanie, două de coniac și, la picioare, o frapieră cu gheață. Doi polițiști încheiau alaiul. Fuseseră trimiși de la primărie, potrivit regulamentului care prevedea ca serenadele nocturne să fie anunțate dinainte și să se desfășoare sub oblăduirea poliției.

Cînd muzicanții cotiră pe strada Universității, chefliii ieșiră din restaurantul hotelului. În fruntea lor erau doi flăcăi vajnici, unul mai înalt, iar celălalt mai scund: erau Ádám Alvinczy și cu Pityu Kendy care, de mai bine de un an, de cînd se îndrăgostiseră amîndoi fără speranță de Adrienne Milóth, erau de nedespărțit, fiindcă tristețea împărtășită era mai ușor de îndurat, așa că deveniseră prieteni la toartă și, după cîte o cantitate suficientă de alcool, își plîngeau amarul unul pe umărul celuilalt, iar după ce se compătimeau reciproc, se întorceau fiecare pe cîte trei cărări la casele lor. Și tot așa, zi după zi. Ca acum, cînd nu aveau altceva mai bun de discutat, cu aceeași ardoare, decît eternul lor subiect de pînă atunci.

În urma lor veneau alți trei: de o parte era Gazsi Kadacsay, ofițer activ în compania de husari de la Brașov a armatei cezaro-crăiești, din nou în permisie, ca mai tot timpul, așadar în civil, într-un surtuc și cu o căciulă din blană de oaie soioasă pe o ureche, la stînga lui era juniorul Alvinczy, Ákos, iar între ei venea împleticindu-se Ambrus Kendy, tartorul tineretului. Se gudurau cu toții pe lîngă el, onorați nevoie mare că badea Ambrus lăsase baltă lălăiala din crîșmă ca să li se alăture în serenada lor nocturnă. Fiindcă dacă el s-ar fi opus, n-ar fi fost chip să urnească din loc muzicanții. Abia au îndrăznit să aducă vorba de serenadă, dar spre bucuria lor badea Ambrus și-a dat imediat consimțămîntul.

– Treacă de la mine! – a exclamat el. Atunci vin și eu cu voi, chit că văd pe nasurile voastre că vreți să mă duceți departe. Nu-i așa? Nepricopsiților! La capătul lumii. La frumusețea aceea! La vila Uzdy? La Adrienne Milóth! Bine, la ea vin și eu, chit că mie-mi place să le descînt pe femei înăuntru, nu să le ciripesc de afară! – trase o țiuitură prelungă, plesnindu-și palmele cărnoase, ca flăcăii de țărani la ceardaș, și izbucni într-un hohot de rîs unsuros.

Scaunele erau ca să-i fie pe plac lui badea Ambrus, despre care tinerii știau că urăște să stea în picioare, iar dacă aduseseră unul,

atunci să fie pentru toți și, pe lîngă ele, se cădea să fie o masă, iar masa se cuvenea stropită și cu șampanie.

Nu era prima oară așa, dar nici nu făcuseră un obicei din asta.

Al șaselea dintre ei era László Gyerőffy, care venea într-o doară, de parcă ar fi fost de prisos. Chiar și pe întuneric, se observa cît era de elegant. Lumina slabă a străzii nu lăsa să se vadă cît de șifonat și de uzat îi era sacoul, nici pălăria londoneză un pic cam turtită. În costumul lui englezesc, părea la fel de arătos ca în vremurile lui de glorie, de mai an, cînd era prim dansator la Pesta, înainte să-i distrugă cariera cărțile, obligîndu-l să părăsească cluburile din capitală. Arăta ca pe vremuri, doar atitudinea îi era un pic schimbată, prin felul retras de a fi, așezat mereu doar la capătul mesei, unde venea numai cînd era invitat, părînd onorat cînd i se adresa cineva. Nu-și dădea decît arareori arama pe față și numai dacă îl îmbăta vreunul de la masă. Atunci, pe neașteptate, îi apărea pe chip o stranie aroganță, un fel de demnitate supradimensionată. În asemenea cazuri se purta cu nasul pe sus, își dădea pălăria pe ceafă și era disprețuitor cu toată lumea. Dar acum nu băuse destul ca să se poarte așa. Se ținea discret pe lîngă toți ceilalți și rămînea uneori cu cîțiva pași în urma lor.

Se opriră mai întîi la capătul căii Turzii, la casa lipită de zidul fostei cetăți, în care locuia bătrîna doamnă Kamuthy împreună cu nepoatele ei. Intrară în curtea spre care dădeau ferestrele. Acolo, Ákos Alvinczy le ordonă muzicanților să cînte melodia preferată a fetei, apoi a sa, cîteva valsuri și încă vreo două romanțe, iar cînd văzu sclipind în dosul draperiei două lumînări, semn că serenada era ascultată, ceru un ceardaș săltăreț. Apoi grupul își văzu de drum, pînă pe calea Mănăștiului, în fața vilei doamnei Laczók, soția lui Jenő. Coborîră masa chiar pe trotuar, se așezară în frunte cu Badea Ambrus și se puseră pe băut. Doar baronul Gazsi rămase în picioare, în fața țiganilor, fiindcă asta era serenada plătită de el. Se simțea îndrăgostit lulea de Idus Laczók, dar numai la beție, niciodată cînd era treaz. Comandă așadar numai cîntece de jale, pe care le interpreta trăgînd cu ochiul spre fereastra luminată și jucîndu-și cu măiestrie rolul de amorez disperat.

Apăru bucătăreasa din vecini, care tocmai deschidea poarta de fier ca să se despartă de cătana ce-i făcea curte. Fermecați de muzică, se pitulară amîndoi în dosul coloanei de piatră. Polițiștii erau pe cale

să-i admonesteze, dar văzîndu-i retrași în umbră, fără să deranjeze pe nimeni, nu se mai sinchisiră de ei.

Cînd serenada se termină, porniră cu toții spre Mănăștur. Pînă la vila Uzdy mai erau vreo trei-patru sute de metri, ceea ce într-un oraș precum Clujul era o distanță respectabilă, dar pentru ființa adorată nici o jertfă nu era prea mare din partea unor suflete chinuite de iubire. Iar față de Adrienne Milóth, soția lui Pál Uzdy, chiar trei dintre ei aveau aceleași sentimente. Despre Ádám și Pityu se știa deja de mult, dar mai nou căzuse în mrejele ei și badea Ambrus, care însă ținea totul în mare taină.

Pînă atunci fusese omul succeselor ușoare. Cu nasul lui coroiat și cu mustața sa neagră, pe oală, el era tipul de bărbat bine care le lua de pe picioare pe toate servitoarele care dădeau ochii cu el. Nu se ferea de ochii lumii, cu toate că așa-zisele lui cuceriri nu fuseseră niciodată mai mult decît niște pripeli, cîteva aventuri de cîte o jumătate de oră, pentru care nu-i trebuia nimic mai mult decît un prilej și o canapea. Nu-i tresăltase niciodată inima după vreuna din ele, de cînd îi crescuseră tuleiele, fiind convins că toate femeile îi vor cădea în brațe, dacă lui i-ar fi pe plac.

Dar adevărul era că nici nu le făcea avansuri celor care nu-i picau singure în brațe.

Pînă atunci nu avusese ochi pentru Adrienne. Frecventau de ani de zile aceeași societate, dansase adeseori cu ea, dar Adrienne, cu alura ei feciorelnică, cu gîtul ei osos, cu răceala ei distantă, prin care se ferea de orice discuție cu subînțelesuri, nu trezise în badea Ambrus nici o umbră de interes.

Simțea instinctiv că ea nu e o femeie în toată puterea cuvîntului, chiar dacă era măritată și avea un copil, că nu era de teapa celor cu care se obișnuise el. De aceea-i considera pe Ádám Alvinczy și pe Pityu Kendy, care nu-și ascundeau sentimentele față de ea, niște măgari. Dar de cînd o revăzuse pe Adrienne la ultimul carnaval, sentimentele lui s-au schimbat brusc.

*

E greu de spus în ce fel se transformase Adrienne. Fusese și pînă atunci de o cochetărie distantă, plăcîndu-i să-și tachineze curtezanii, ba chiar să-i facă uneori să și sufere puțin. De fapt se juca cu ei, de parcă ar fi fost niște păpuși fără suflet, dar amuzante. Era o

joacă inconștientă, de-a dreptul instinctivă, aidoma prințeselor uriașe din povești, care-și îngrămădeau în poală piticii, fără să le pese că erau și ei niște ființe însuflețite. Îi ținea din scurt. Nu tolera vorbele în doi peri, oricît de voalate, despre pupături sau dorințe și nu accepta nici un compliment sau vreo aluzie la tenul, la trupul sau la frumusețea ei.

Ceea ce nu se schimbase nici acum. Dar în ultima vreme părea mai duioasă, mai înțelegătoare, mai plină de compasiune, și chiar dacă se distanța la fel ca pînă atunci de orice aluzie sexuală, acum, această prăpastie nu mai părea născută din necunoaștere, ci dintr-o sanctificare a iubirii, pe care cuvintele ar fi pîngărit-o.

Desigur, curtezanii erau tot păpușile de odinioară, însă nu ca obiecte neînsuflețite, ci doar aidoma unor ființe inferioare, care habar nu aveau despre ce vorbeau de fapt, suferințele lor fiind neînsemnate, cu tînjeli minore și banale, dar care meritau totuși să fie ascultate, din milă, și apoi să-i consoleze un pic, fără să-i ia în serios. Pentru că ce știau ei despre cele trăite de ea? Despre acea lună scurtă din vara trecută, cînd își însoțise surorile la Veneția, despre acele patru săptămîni în care zorii fiecărei zile o apropiau tot mai mult de moartea pe care ea o întîmpina cu capul sus, de parcă și-ar fi oferit inima însîngerată ca ofrandă pe altarul vrăjit al împlinirii ei feminine. Faptul că nu s-a sinucis înainte să revină acasă, așa cum plănuise, ci s-a întors la soțul de care se temea și pe care-l ura, continuînd să trăiască alături de el, a fost un sacrificiu din partea ei. Era prețul plătit ca să-i salveze viața celui iubit. Fiindcă și-ar fi sacrificat bucuroasă propria viață, dar nu ar fi avut voie să o pericliteze pe a celuilalt. Care desigur că și-ar fi pus de asemenea capăt zilelor. Acesta a fost motivul întoarcerii sale. Și, păstrîndu-și în suflet amintirea despre care credea că întrupase în ea tot ce putea fi mai dureros și mai înălțător, mai voluptuos și mai ucigător, toate cele din viața de zi cu zi i se păreau cenușii și anoste, lipsite de cea mai elementară valoare. De aceea asculta cu un zîmbet condescendent toate lamentările înduioșate ale lui Ádám Alvinczy sau ale lui István Kendy, consolîndu-i ca pe niște copii care tocmai s-au julit la genunchi.

Dar despre toată drama petrecută la Veneția doar sora ei Margit avea cîteva vagi bănuieli, nimic mai mult, ea fiind înzestrată cu un

spirit de observație ieșit din comun, însă ceilalți nu aveau habar nici pe atît.

În aspectul ei abia dacă se schimbase cîte ceva. Avea aceeași suplețe de statuie antică grecească, doar cu brațele un pic mai pline, cu partea superioară a pieptului, care pînă atunci îi dădea un aer tineresc, acum mai rotunjită și cu pielea sidefie încîntător de netedă, cu strălucirea interioară tipică a fecioarelor pîrguite în devenirea lor ca femeie, pe care nu și-o mai ascundea din calea privirilor indiscrete ale bărbaților sub eșarfe și mătăsuri, ca pînă atunci, ci se lăsa admirată cu un strop de dispreț, cum își poartă toate femeile splendoarea umerilor, aidoma cavalerilor de demult platoșele de argint.

Dar toate acestea erau amănunte nedeslușite pe de-a-ntregul de nimeni. Ádám și cu Pityu erau doar și mai îndrăgostiți, iar badea Ambrus își porni asaltul din instinct. Credea că va fi o pradă ușoară. Începu firesc, cu bădărănia lui asumată, fără perdea, însă după ce Adrienne îl respinse scurt, bătu în retragere, încercîndu-și norocul printr-o aparentă supușenie și cu tot felul de dulcegării. Renunță față de ea la vechile lui maniere și juca rolul cățelului credincios. Dar ca să nu-și piardă prestanța față de ceilalți, era nevoit să-și păstreze vechea imagine de om fermecător, cu mare succes la femei. De aceea, cînd era în anturajul ei, lăsa să-i scape cîte o aluzie care să-i facă să creadă că vînzoleala lui prin jurul „minunatei cucoane" nu fusese tocmai zadarnică.

Corpul principal al vilei Uzdy se înalța în dosul unei grădini destul de mari, dar grupul chefliilor se îndreptă spre aripa din spate, în care locuia Adrienne. Ocoliră întreaga clădire și se postară la capătul culoarului cu vitralii, unde știau că se află dormitorul femeii. Mergeau în vîrful picioarelor cu toții, pînă și contrabasistul se ferea să facă vreun zgomot cu instrumentul lui, fiindcă legea nescrisă a serenadelor era ca liniștea casei să nu fie tulburată de nimic, numai de muzică. Așadar așezară cu mare grijă scaunele și masa, apoi paharele, sticlele de băutură pe ea și abia cînd toate erau la locul lor începură serenada. Pe drum, trăseseră ordinea la sorți, ca să stabilească cine urma după badea Ambrus, care avea desigur întîietate. Așa că ceilalți rămaseră mai retrași, iar el se postă în capul liber al mesei, cu fața spre fereastră, iar muzicanții atacară în pianissimo melodia lui „Vino dragă, cînd te chem...", apoi, din ce în ce mai tare, cîntecul Adriennei. Urmară cîteva romanțe ungurești, iar

în dosul obloanelor de la capătul culoarului apăru o lumină firavă. Badea Ambrus se puse pe cîntat, cu vocea lui guturală, dar plăcută, de bariton. Ceilalți, mai retrași, se ospătau în tăcere. Cîntecele nu mai conteneau, pentru ca, după un ceardaș înfocat, badea Ambrus să le facă țiganilor semn că s-a terminat. Dar nu se dădu nici un pas îndărăt, cu toate că era rîndul serenadei lui Pityu, ci își trase un scaun în locul în care pînă atunci se proțăpise și rămase cu paharul în mînă tocmai în dreptul ferestrei.

Dacă ar fi revenit alături de ortacii săi, s-ar fi aflat într-o situație stînjenitoare. Acolo ar fi fost în postura asediatorului victorios și nepăsător, adică în maniera lui obișnuită de a se purta cu femeile, în timp ce, față de Adrienne, el juca mai nou rolul îndrăgostitului disperat, copleșit de tristețe. Și nu era exclus ca femeia să tragă cu ochiul din dosul vreuneia din ferestre. Așa că el nu putea să-și iasă din rol, mai ales că era o noapte cu lună plină. Rămase deci la locul lui, sprijinit cu coatele pe masă, cu spatele la tinerii din jurul lui, în poza „păstorului îngîndurat". Intervenea din cînd în cînd cu vocea în cele cîntate, cu toate că, fiind serenada altuia, nu ar fi avut voie s-o facă. Dar el avea mai multe drepturi ca alții. Pityu nu era prea bucuros să-l audă, dar nu avea cum să-i spună ceva. Era un băiat modest, vlăstarul plăpînd al vajnicei semințiii Kendy. Se vedea asta pe trupul și pe chipul său. Era mai subțirel decît ceilalți, iar nasul de pasăre răpitoare, care celorlalți din neamul Kendy le dădea un aer acvilin, la el părea ca ciocul unei păsări exotice, de parcă chipul nu i-ar fi fost întrupat decît de ochii lui negri care străluceau triști deasupra nasului aceluia uriaș.

Serenada era pe sfîrșite cînd, deodată, din dosul clădirii principale se auzi un tropot de cai. O trăsură cu patru bidivii dădu colțul cu o viteză ametitoare și se opri la o palmă în spatele țambalagiului. Caii rămaseră neclintiți pufăind din greu, dar muzicanții săriră speriați, care-ncotro.

Badea Ambrus se porni într-una din înjurăturile lui suculente, în care era meșter de seamă, dar nu apucă să și-o ducă la bun sfîrșit, fiindcă cel care cobora din brișca înaltă nu era altul decît Pál Uzdy, soțul Adriennei. Așa că-și îmblînzi chipul într-un zîmbet și îi strigă prietenos:

– Servus, Pali! De unde naiba vii tu la ora asta?

Uzdy se apropie cu pași măsurați de muzicanți. Încotoșmănat într-o blană cu două șiruri de nasturi, care-i ajungea pînă la călcîie, cu umerii înguști, trupul lui deșirat era și mai lunguieț, aidoma unei colonade umblătoare, tot mai subțiate la capăt, iar fața lui palidă, ițită din gulerul gros de blană, cu mustața în furculiță și barbișonul lunguieț arăta ca unul dintre dopurile cu figurine înfipte în sticlele zvelte de vin de pe valea Rinului. Le răspunse de la înălțimea lui, pierdută în întuneric:

– Vin de la casa mea din Almaș. Îmi place să sosesc pe nepusă masă. Și, uneori, am tot felul de surprize plăcute. Ca acum – spuse el, accentuîndu-și cuvintele.

Le întinse tuturor mîna lui uscățivă.

Ochii oblici, mărunți, îi străluceau ironic și se așeză grăbit la masă.

– Nu-i așa că-mi permiteți să stau alături de voi? – îi întrebă el formal, cu o undă batjocoritoare în glas.

Chefliii se simțeau mai mult decît descumpăniți, fiindcă ei aleseră pentru serenadă tocmai acea seară convinși fiind că Uzdy nu era în oraș. Iar acum se proțăpise în mijlocul lor.

– Iată-vă la serenadă! Așa deci, la serenadă? Și tocmai pentru Adrienne! Bine, bine, îmi place! Sînt încîntat. Este o onoare pentru casa mea. Îmi pare rău că v-am deranjat, așa că îmi cer scuze, pentru că, nu-i așa, nu aveam de unde să știu că sînteți aici – își continuă Uzdy monologul. Dar vă rog să continuați, continuați, și cu permisiunea voastră voi rămîne și eu alături, ca să mă pot delecta cu muzica asta minunată, pe care, cînd sînt acasă, nu am cum s-o savurez...

Badea Ambrus își stăpînea furia cu greu:

– Încă nu s-a găsit dobitocul care să dea o serenadă cînd soțul e acasă. Doar nu ai fi vrut să venim cu muzicanții în timp ce tu... – iar în clipa aceea, văzînd sclipirea stranie din ochii lui Uzdy, își înghiți cuvintele.

– În timp ce eu...? – îl întrebă el pe un ton glacial, întinzîndu-și gîtul din gulerul de blană.

– Păi, în timp ce tu dormi... dus... sau... sau... mă rog... mai știi – se scuză badea Ambrus, apoi se răsti la primaș:

– Ia bagă melodia domnișorului Alvinczy și nu mai căsca gura la noi! – apoi se întoarse spre Uzdy și-i spuse pe un ton cordial:

– Pentru că acum e rîndul lui Ádám, după cum ne-a fost înțelegerea.

Melodiile începură să curgă din nou, una după alta, dar acum țiganii cîntau într-un tempo mai accelerat ca de-obicei, părînd că vor să termine cît mai repede întreaga serenadă ca să se vadă odată scăpați de acolo.

Atmosfera din jurul mesei era din ce în ce mai apăsătoare. Ádám Alvinczy se postă alături de primaș. Badea Ambrus stătea în colțul din dreptul clădirii, Uzdy în fața lui, alături de el erau Kadacsay și Pityu, iar la capătul mesei, aproape de canalul Someșului, unde se termina grădina, era László Gyerőffy, cu o mină indiferentă, spre deosebire de toți ceilalți, înfuriați că Uzdy le stricase tot cheful. Era ca o stană de piatră, cu privirea pierdută în noaptea luminoasă și dînd pe gît unul după altul, cu gesturi mecanice, paharele mari de apă pline cu coniac îndoit cu șampanie.

Alvinczy îi ceru primașului să-i cînte „O sută de lumînări..."

Uzdy, care pînă atunci rămăsese cu ochii lui oblici, abia mijiți, ațintiți la fanta luminoasă care se întrevedea la una dintre ferestre, cu buzele întredeschise deasupra dinților cu care părea gata să muște, se îndreptă încet în scaun, mîna îi alunecă în buzunarul cojocului și, cînd lălăiala ajunse la „...să curgă vinul gîrlă...", își îndreptă brusc mîna în care-și ținea browningul, iar fortissimo-ul cu „vi-i-i-i-nul..." acoperi zgomotul împușcăturii pe care o trase peste masă chiar în tocul ușii care dădea spre puntea de la vreo douăzeci de pași, din dosul clădirii.

Spre norocul lor, fiind în toiul cîntării, muzicanții nu auziră nimic, dar nu și cei de la masă, care văzură și cum se înfige glonțul în tocul ușii. Se cutremurară cu toții, iar badea Ambrus exclamă, luîndu-se cu mîinile de cap:

– Ei, mama naibii de treabă!...

Uzdy izbucni într-un hohot tumultuos.

Doar Gyerőffy rămase nemișcat, cu toate că glonțul îi zburase chiar prin dreptul nasului. Continua să privească impasibil în gol, ducîndu-și mecanic paharul la gură.

Privirea lui flegmatică îl impresionă pînă și pe Uzdy.

– Văd că ai nervii tari! – îi zise el.

– Eu? – îi răspunse László cu un glas absent, parcă de pe altă lume. De ce?

– De asta! – îi strigă Uzdy și mai trase de două ori, repede, precipitat, în imediata lui apropiere, fără ca tînărul să pară cîtuși de puțin impresionat – continuă să bea la fel de liniștit ca pînă atunci.

Dar incidentul puse capăt serenadei. „Uzdy e un descreierat!" mormăiau ei, ieșind din grădină plouați. Doar László pășea mai semeț decît atunci cînd venise, cu pălăria dată pe ceafă, cu sprîncenele lui stufoase un pic ridicate, cu buza inferioară răsfrîntă, fără să se sinchisească de nimic. „Ce te bagi în calea mea? Vezi să nu te calc pe picioare!" – se răsti el la Pityu Kendy, care îi apăru în cale cînd ajunseră la vreo cincizeci de metri de vilă.

Cei din fața lor constatară în șoaptă că era beat criță.

Ceea ce era perfect adevărat, iar în asemenea cazuri alcoolul făcea să-i dispară durerea profundă cu care se întorsese acasă, primăvara trecută, precum și remușcările care nu-i dădeau pace cînd era treaz, pricinuite de faptul că vara lui, Klára Kollonich, de care fusese îndrăgostit ani la rînd, se măritase cu altul din cauza slăbiciunii lui, la fel ca înjosirea că datoriile de la masa de joc l-au obligat să părăsească cazinoul din Budapesta. Ca să nu mai vorbim de sentimentul de inferioritate pe care-l simțea față de toată lumea, de senzația că-și pierduse integritatea morală, purtînd pe frunte stigmatul, ce-i drept invizibil, despre care aflaseră toți cei din anturajul său.

Ultima dată, cînd pierduse acea sumă imensă la masa de joc, ar fi putut de fapt să-și achite polița, dar el considerase mai important să-i returneze fostei sale iubite banii cu care ea îl salvase anterior de la o catastrofă asemănătoare. Fiindcă el considera că ar fi fost un păcat mult mai mare să-i rămînă dator ei, decît să înfrunte scandalul public care a pus capăt carierei sale din capitală, iar cînd a luat acea hotărîre își considerase procesul de conștiință drept o mare și dureroasă victorie.

Dar acea manifestare de caracter care-i dăduse aripi se risipi cît ai bate din palme. Îl măcinau doar păcatele și slăbiciunile de odinioară, care nu-i dădeau pace și nu scăpa de ele decît înecîndu-și tristețea în băutură. Dar atunci cădea în extrema cealaltă. Devenea îngîmfat și disprețuitor. Se considera deosebit de toți ceilalți. În sufletul lui se simțea marele artist care ar fi putut să devină dacă nu și-ar fi irosit timpul și talentul. „Tot n-ar înțelege nimic, prăpădiții

ăștia" – își spunea el amețit și se făIea cu succesele lui din protipendada budapestană, ca să-i umilească pe „provincialii" cu care se înhăitase.

Ortacii lui desigur că nu se lăsau duși de nas, așa că, de îndată ce începea să se umfle în pene și să le vorbească de sus, se apucau să-l ia peste picior, după bunul obicei al ardelenilor. Nu scăpară ocazia nici de data aceasta, iar baronul Gazsi le dădu celorlalți tonul:

– Ai dreptate să-l pui la punct pe Pityu, un pic de educație nu-i strică!

Iar Pityu îi luă vorba din gură:

– Sînt fericit să-mi dai lecții tocmai tu, care te-ai învîrtit prin cercuri înalte.

Apoi veni rîndul lui Ádám Alvinczy.

– Facă-se numai și numai voia ta!

Fratele mai mic al lui Ádám le ținu isonul, iar badea Ambrus continuă, luîndu-l pe László de braț:

– Ăștia sînt niște mieluței! – urlă el cît îl ținea gura. Nu sînt umblați prin lume ca tine, care te-ai înhăitat cu cei mai mari dobitoci de la Pesta!

Se adunară ciorchine în jurul lui László aparent lingușitori, dar făcîndu-și unii altora cu ochiul. Unul dintre ei exclamă:

– Vai, ce minunăție trebuie să fi fost balul acela, unde ne-ai povestit că erai cot la cot cu regele sîrbilor!

Dar el nu-și dădu seama că individul confundase intenționat țara domnitorului cu pricina:

– Nu a fost regele sîrbilor, ci regele Spaniei! Alfonso al XIII-lea, nepotul arhiducelui Frederic. S-ar cuveni să știi măcar atîta... – apoi se avîntă în subiectul lui preferat, perorînd cu importanța infatuată a beției.

Între timp se apropiaseră de centru. Începea să se crape de ziuă. Lăptarii veneau deja cu căruțele lor pline. Cînd erau aproape de prefectură, László opri alaiul cu un gest imperativ.

– Acum e rîndul meu la serenadă! – le ordonă el țiganilor și puse să fie coborîte masa cu scaunele din trăsură.

Se hotărîse de cînd ieșiseră din grădina vilei Uzdy. Nu avea decît vreo douăzeci de coroane în buzunar, dar nu-și bătea capul cu asta. Trăia cu senzația că era un domn mai presus decît toți ceilalți și voia să le arate cu cine aveau de-a face. Dar nu știa unde și cui să-și cînte

serenada. Fiindcă el nu-i făcea curte nici unei fete sau doamne. Cînd apuca să adune cîțiva bani vînzînd castraveți sau salată, se vîntura în stînga și-n dreapta, dansa pe la baluri, se bucura de cafeaua cu frișcă din saloanele mămicilor cu fete de măritat unde, dacă i se cerea, cînta la pian, dar făcea totul mecanic, apatic. Cu toate că era un bărbat chipeș, arătos, pe care mai multe domnișoare îl sorbeau din priviri, el rămînea totuși impasibil la orice tentație de flirt, fără să-i pese cu cine stătea de vorbă, unde era invitat și unde mergea mai ales din politețe și rămînea tot timpul apatic. Așa că problema cui să i se adreseze serenada lui era reală, dacă ținea morțiș să o facă.

Se hotărîse brusc, tocmai cînd ajunseră în fața palatului Gyalakuthy, peste drum de vila Laczók.

Dodó Gyalakuthy era o fată cumsecade, drăguță și destul de muzicală care, cînd o vizita, îi cerea de obicei să-i cînte la pian.

Iar acum, după ce-și pusese memoria la încercare, își aminti că îi vorbea întotdeauna cu duioșie, îi punea tot felul de întrebări despre muzică și despre felul cum trăia el la țară, așa că merita să-i cînte sub fereastră.

Era deja cinci dimineața cînd Dodó se trezi a doua oară, auzind muzica de afară. „Ce noroc pe capul fetelor Laczók", își spuse ea. „E a doua serenadă în noaptea asta!" Fiindcă ei nu-i cînta nimeni. Ca fiică a lui Gyalakuthy, era o partidă foarte aleasă, așa că toți bărbații se codeau, nu cumva să li se ducă vestea că-s vînători de zestre, ceea ce ar fi fost dezonorant pentru ei.

Conștientă de toate acestea, Dodó nu avea de unde să știe că serenada îi era adresată tocmai ei, așa că se întoarse pe partea cealaltă, încercînd să adoarmă din nou. Nu avea nici un motiv să se scoale, așa cum o făcuse cu vreo oră și jumătate mai devreme, cînd se pitulase în dosul draperiei, ca să tragă cu ochiul la cei de afară, care nici acum nu puteau să fie alții decît frații Alvinczy, baronul Gazsi, cu badea Ambrus. Împreună cu László Gyerőffy. „El se ține mereu după ei, fără să-i pese de nimeni și de nimic. Sărmanul băiat! Cîtă durere o fi în sufletul lui, de cînd s-a întors de la Budapesta! Cum a putut Klára Kollonich, verișoara aceea, să-l rănească atît de tare pe un băiat atît de simpatic ca el... Cum a fost în stare de una ca asta?! Aș fi capabilă să o strîng de gît!" – se gîndea ea, gata să se lase furată de vise.

Dar muzica se auzea din ce în ce mai tare. Părea tot mai apropiată. Ciuli urechile. „Pare că sînt tocmai în fața casei și nu peste drum! Acum cîntă cu totul alte melodii... Și ce-mi aud urechile? Oare nu e tocmai dansul pe care mi l-a cîntat László, după ce a dejunat ultima oară la noi? Ba da!"

Sări ca arsă din pat. Dădu fuga desculță pînă la fereastră, ca să tragă cu ochiul prin crăpăturile jaluzelei. Afară se luminase de-a binelea.

Pe strada largă era o masă, plină cu pahare și cu sticle de șampanie, iar în jurul ei stăteau toți cei dinainte. De o parte și de cealaltă, doi polițiști le abăteau calea pietonilor matinali. În dreptul ferestrei era Laji Pongrácz cu muzicanții lui, iar în fața lor era tocmai Gyerőffy! Așa că serenada era pentru ea! Era adresată ei, cea pe care nu o mai onorase nimeni în felul acesta!

Și tocmai din partea lui László!

Dodó rămase cîteva clipe înmărmurită în fața ferestrei, apăsîndu-și cu palmele sînii abia împliniți, vrînd parcă să-și potolească inima care-i bătea gata să-i sară din piept. Apoi se dezmetici amintindu-și de lumînare, așa că fugi într-un suflet, nu cumva să creadă că nu-i accepta serenada, în timp ce și a doua melodie era pe cale să se sfîrșească. Se întoarse cu lumînarea de la capul patului aprinsă și o așeză în dosul perdelei din fața ferestrei interioare deschise. Dar nici așa nu era bine – afară se luminase deja de ziuă, iar luminița dinăuntru era prea plăpîndă ca să poată fi văzută. Așa că se hotărî repede și trase ruloul de pînză ca să poată pune sfeșnicul între draperie și fereastra exterioară. Așa se vedea bine. E adevărat că cei de afară ar fi putut să-i zărească pentru o clipă brațul gol și împlinit, însă nu a avut de ales. Dar nu era nimic grav – purta rochii fără mîneci și la baluri, iar ea avea brațe frumoase, apetisante. Nu era un motiv să o condamne cineva. Apoi își îmbrăcă halatul de casă din mătase, fiindcă în cameră era destul de frig și nu voia nici în ruptul capului să se întoarcă în pat, ci continua să-l privească, de la fereastra alăturată, pe tînărul care-i cînta în fața casei, care-și dăduse seama cît de mult îl prețuia și poate că o iubea, oricît de puțin, dar tot ar fi ceva frumos, ceva minunat pentru sufletul ei însetat după afecțiune!

Se înfofoli bine în halatul de mătase, care-i scotea în evidență trupul împlinit, dar bine făcut, încîntată de minunăția muzicii, și se lăsă purtată cu gîndul la întîmplări de demult.

Își aminti de balul de ziua Idei, de la castelul familie Laczók, cu un an și jumătate în urmă, cînd discutase prima oară pe îndelete cu László; apoi de cele două petreceri care au urmat, cînd, oricît s-a străduit, nu apucase să-l vadă decît în fugă; apoi de veștile răspîndite pe seama lui, cum că îi făcea curte Klárei Kollonich și căzuse în patima jocului, iar în urmă cu un an, cînd venise vestea că părăsise cazinoul de la Budapesta. „Numai mulțumită rudelor sale suspuse a putut să iasă de bunăvoie și nu a fost dat afară!" – îi spuseseră lui Dodó, zîmbind malițios, o mulțime de binevoitori, care nu aveau de unde să știe cîtă durere îi pricinuiau sărmanei fete. Dar vestea aceasta nu o umpluse doar de durere, ci simțea și un dram de bucurie. Fiindcă spera că acum László va părăsi acea capitală blestemată ca să se întoarcă în Ardeal, iar atunci poate că va fi mai aproape de el, ca să-l consoleze și așa... cine știe... poate că... pînă la urmă...

Iar visul i se împlini, pentru că, în iarna aceea, László venise de mai multe ori la Cluj, așa că Dodó, cînd afla că era în oraș, o ruga pe mama ei să-l invite cît mai des să dejuneze, să ia prînzul la ei, desigur, în compania mai multor tineri, dar era totuși o ocazie să fie împreună, chiar dacă László nu rămînea prea multe zile.

Discutau îndelung despre muzică, iar instinctul ei de fată îndrăgostită găsi repede tonul care-l ungea la suflet pe artistul dezamăgit.

În timp ce discutau, ea aborda tot felul de subiecte. Din aluziile la care ea revenea adeseori, cu multă discreție, își făcu încet o imagine despre situația lui materială. Află că își arendase moșia lui Ázbej, administratorul contesei Abády, care-i plătise pe zece ani înainte. „A fost un mare ajutor din partea lui – îi povestise László – și îi sînt recunoscător pentru asta." Așa că nu avea alte venituri decît ceea ce-i procura grădinarul, omul lui de încredere, vînzînd mere și zarzavaturi. Și nici credite, doar o mulțime de datorii. Bineînțeles că toate aceste amănunte nu i le spusese dintr-o suflare și nici nu era conștient că se dăduse de gol, ci scăpase din cînd în cînd cîte un amănunt, din care Dodó se străduise să-și facă o idee generală despre afacerile lui. Așa că a început să se frămînte cum ar putea să-i vină în ajutor, dar acum, cînd László stătea în fața ferestrei,

împreună cu banda de muzicanți, cîntîndu-i melodia ei preferată, ca semn că și el se gîndea la ea, planurile de pînă atunci i se transformară într-o decizie fermă.

Din dosul draperiei de pînză vedea foarte bine grupul care-i cînta sub fereastră. Badea Ambrus cu Pityu Kendi și cu frații Alvinczy picoteau așezați la masă, în timp ce chelnerul le turna șampania căscînd de zor. Țambalagiul ațipise așezat pe marginea trotuarului, printre lăzile de gunoi. Se luminase de ziuă. Erau frînți de oboseală cu toții. Doar cei doi polițiști continuau de zor să-i abată din drum pe mănăsturenii care aduceau la piață, unii găini, alții cîteva legături de ceapă sau coșuri cu zarzavaturi timpurii, unii oprindu-se încîntați de muzică, ca apoi să-și vadă de drum.

Doar László nu mai contenea să cînte. Îi smulse lui Laji vioara din mînă, așa că acum el era primașul, iar arcușul lui scotea sunete prelungi și duioase. Părea că uitase de toți și de toate cele din jurul lui, cu mintea pierdută în melodia căreia-i dădea viață. Cînd începu o nouă melodie, le făcu un semn discret muzicanților fără să se clintească din loc, cu pălăria dată pe ceafă și cu ochii închiși. Era vechiul cîntec „Ca țiglele de pe cazarmă...".

Dodó nu se mai sătura privindu-l.

Dar cînd melodia era în toi, cei din jurul mesei săriră speriați în picioare. Badea Ambrus începu să urle, muzica încetă și toți, pînă și cei opriți să caște gura la muzicanți, arătau către fereastra în care așezase Dodó sfeșnicul cu lumînarea aprinsă. Luase foc perdeaua. Flăcările se întindeau spre tavan, umplînd dormitorul de fum, în timp de geamul se sparse într-o puzderie de cioburi care se răsfirară pe trotuar.

Fata sări speriată, se repezi să sune camerista, dădu fuga la fereastră și smulse cu curaj perdeaua, luă cana de lîngă lighean și o turnă peste flăcări. Cînd intră, camerista o găsi călcînd în picioare, cu papucii ei minusculi, limbile de foc care se mai iteau pe alocuri din pînza făcută scrum. Norocul ei a fost că acționase repede. Dacă flăcările ar fi cuprins draperia dantelată, ar fi izbucnit un incendiu serios. Așa, doar parchetul se arsese pe alocuri, dar nu erau pagube mai mari decît tălpile papucilor pîrjoliți.

În timp ce camerista și doi servitori chemați în pripă se străduiau să adune apa vărsată pe jos și să strîngă resturile arse, Dodó mai aruncă o privire pe stradă, unde nu mai rămăseseră decît cei

doi polițiști, pe care-i liniști că nu se întîmplase nimic serios și puteau să plece liniștiți la casele lor. Apoi rămase nemișcată în fața ferestrei sparte.

Simțea o strîngere de inimă, ca în fața unei premoniții de rău augur fiindcă serenada aceea, care făcuse să-i tresalte inima de bucurie, a avut un sfîrșit atît de nefericit! Apoi își scutură îndîrjită căpșorul, vrînd parcă să-și risipească îndoielile:

– Ce prostie! Presimțirile sînt o nerozie! – și se cuibări din nou în patul ei, simțind abia acum frigul tăios care umpluse întregul dormitor.

III

Contesei Róza Abády îi plăcea să-și serbeze ziua de naștere. Să fie felicitată de cît mai mulți oameni în micul ei palat de pe strada Lupilor. Dar singura interdicție era să fie întrebată a cîta aniversare era cea cu pricina. Nici nu i-o adresa cineva, cu toate că era un secret cunoscut de toată lumea că se născuse la 12 aprilie 1854. Nu exista decît un singur nesăbuit pe lume care, mai nou, îi trimitea an de an cîte o carte poștală, pe care scria fără ocolișuri: „Mult prea stimată doamnă contesă, vă felicit cu ocazia împlinirii vîrstei de atîția și atîția ani..."

Era Boldizsár Kozma, fiul fostului intendent al tatălui ei.

Bătrînul Kozma a avut cinci băieți: cei mai mari erau Dezső și Áron, Géza și Jenő mai mici, iar Boldizsár, cel mijlociu, de aceeași vîrstă cu ea. Toți cei cinci fuseseră tovarășii ei de joacă în copilărie, pînă ce tatăl lor a ieșit din serviciul neamului Abády și a luat în arendă un vast domeniu pe lîngă Teaca. Între timp, familia a prins cheag, cumpărînd unul după altul pămînturile foștilor moșieri care nu puteau ține pasul cu gospodarii aceia harnici și plini de modestie, devenind una dintre cele mai înstărite din plasa clujeană Teaca și Armeni.

Doamna Abády nu-i mai văzuse pe nici unul dintre ei de cînd avea treisprezece ani. Pe vremuri, mai auzea cîte ceva, după ce vreunul din ei apărea la Dienești pentru mînzatul, mieii sau scroafele de

vînzare. De la o vreme nu mai veneau decît fiii, bătrînii văzîndu-şi de treburile lor. Dar nici înainte nu se învrednicea vreunul să urce pînă la castel, să o vadă pe fosta lor parteneră de joacă, ci rămîneau printre argaţii şi grăjdarii din gospodărie. Doar Boldizsár îi scria an de an, de ziua ei, dar numai de-o vreme, adică de cînd împlinise cincizeci de ani.

Nu a reieşit niciodată de ce o făcea.

Dar contesa simţea că el voia să o agaseze, să-i facă în ciudă, în chip de răzbunare întîrziată, poate pentru vreun afront uitat de odinioară, aşa că se înfuria de-a binelea. La fel ca acum, cînd era a treia oară bosumflată, tocmai de ziua ei.

Cu toate că fiul ei, Bálint, sosise de la Budapesta încă de dimineaţă, ceea ce o bucurase nespus de mult. Fusese bine dispusă pînă la prînz, cînd a sosit acea depeşă nenorocită, care o întristase profund. Poate tocmai de aceea nici nu se simţi deranjată de nenumăratele bîrfe maliţioase debitate de companioanele sale, doamnele Tóthy şi Baczó, care luau întotdeauna prînzul cu ea. Turuiau, croşetînd fără încetare, aşezate pe nişte scaune mult prea înguste pentru dimensiunile lor, de parcă ar fi discutat între ele. Iar cînd ajungeau la unele amănunte mai picante, împungeau aerul cu andrelele de parcă ar fi vrut să le înfigă în păcătosul cu pricina.

Bálint le asculta tăcut.

În cele din urmă, pe la trei şi jumătate, apărură primii vizitatori, iar cele două clevetitoare se făcură nevăzute.

Oaspeţii veneau unul după altul şi, în scurt timp, cele două saloane se umplură de lume. Contesa stătea la locul ei obişnuit, de pe canapeaua din salonul cel mare, iar în jurul mesei din faţa ei se aşezară mămicile mai în vîrstă: doamnele Gyalakuthy, Kamuthy, Laczók, bătrîna doamnă Sarmasághy, mătuşa tuturor, şi micuţa tanti Lizinka, cea care ştia să discute de minune despre politică sau să înşire poveşti fără perdea cu limba ei ascuţită, fără să se dea uneori în lături de la expresii mai deocheate.

Se lansă suspinînd cam în aceleaşi subiecte despre care pălăvrăgiseră şi doamnele Tóthy şi Baczó în timpul prînzului. Subiectul principal îl constituia Adrienne, soţia lui Pál Uzdy, care, după spusele ei, de cînd s-a întors în oraş, la începutul carnavalului, nu mai contenea să le facă ochi dulci cînd unuia, cînd altuia, cu o cochetărie inimaginabilă.

– Nu s-a mulțumit – începu ea cu vocea ei pițigăiată și cu accentul moroșan – să le sucească anul trecut capul sărmanului meu văr Pityu Kendi și nătăfletului de Ádám Alvinczy, ci acum i-a luat mințile și lui Ambrus, care e tot văr cu mine. Eu nu știu nimic sigur, dar Ambrus nu-i omul pe care să-l duci cu zăhărelul, așa că, precis, nu și-a folosit gurița numai pentru vorbele dulci. Oricît s-ar feri ei de ochii lumii, sînt convinsă că un armăsar ca el nu nechează degeaba. Și am informații certe, de la bucătăreasa mea, care mi-a zis că de cîte ori pleacă Uzdy de acasă, Ambrus se fofilează la ea, crezînd că nu-l vede nimeni...

Cucoanele din jur o ascultau tăcute, intervenind doar arareori cu cîte o vorbă răzleață. Nici doamna Laczók, care era soră cu mama Adriennei, nu îndrăznea să intervină, temîndu-se ca fiicele ei să nu intre în gura spurcată a bătrînei Lizinka. În cele din urmă, doamna Gyalakuthy îi întrerupse pledoaria:

– Orice ar fi fost între ei, acum s-a terminat, fiindcă am auzit că doamna Milóth se simte tare rău în sanatoriul de la Viena, iar fetele au plecat să o viziteze.

– Da, încă de săptămîna trecută – se grăbi să precizeze doamna Laczók. Din păcate, am auzit că nu e bine deloc.

Contesa Abády îi privea pe cei de la masă cu ochii ei un pic bulbucați, mai întîi pe tanti Lizinka, se opri apoi la fiul ei, care stătea tăcut printre cucoanele bătrîne, apoi la simpatica rubicondă doamnă Laczók:

– Suferă deja de mult, săraca, nu-i așa?

– Da, nu cred că o mai duce mult – interveni Lizinka, sperînd să poată reveni la subiectul ei preferat: Și nici nu vreau să mă gîndesc ce o să se aleagă de sărmana Margitka Milóth, cînd va ajunge pe mîna doamnei Uzdy...

Apăru un nou vizitator: bătrînul Dániel Kendy, curtezanul de altădată, care arăta bine și acum, în redingota lui demodată și un pic ponosită, doar nasul lui mare și înroșit îl trăda că nu se dă în lături de la băutură.

Îi sărută ceremonios mîna contesei.

Bálint se folosi de prilej ca să-i cedeze locul și trecu în salonul alăturat. Era scîrbit de bîrfele și suspiciunile pe care fusese obligat să le asculte deja din timpul prînzului.

*

În salonul cel mic, fetele savurau delicatese alături de tinerii vizitatori. Majordomul împreună cu aghiotantul nu conteneau să aducă paharele înalte cu cafea și platourile de cristal pline cu cozonaci, iar menajerele contesei Abády cărau una după alta tăvi încărcate cu tot felul de fursecuri, cu vestiții *kürtöskalács* și praline cu migdale, arătîndu-se foarte contrariate dacă cineva nu lua cel puțin cîte două din fiecare, chiar dacă nu le dispăreau nici o clipă de pe fețe zîmbetele măgulitoare.

Bálint își făcea deja datoria de gazdă, răspunzînd politicos în stînga și-n dreapta, cînd se apropie de el Dodó Gyalakuthy, care-l atinse ușor pe braț.

– ÁB! – așa cum era numit el în intimitate, după monograma numelui său. Aș vrea să vorbesc ceva cu dumneata – îi spuse fata în pripă, cu voce tare, ca să se facă auzită în vacarmul din jur. Hai să găsim un loc mai retras, ca să putem discuta în liniște.

Ochii ei frumos migdalați îl priveau cu gravitate.

Găsiră două fotolii libere, în colțul opus al salonului. Bálint se uita la Dódó fără să-și ascundă surprinderea, iar fata începu ezitînd:

– Uite... poate că povestea asta nu mă privește pe mine... totuși... poate că ar fi bine să ți-o spun... cred că e de datoria mea... fiind vorba de vărul tău... – se întoarse brusc spre Bálint și adăugă cu glas hotărît: de László Gyerőffy!

Din clipa aceea continuă cursiv, fără ocolișuri. Îi expuse inteligent, cu multă pricepere, toate amănuntele auzite de-a lungul mai multor luni de zile, printre picături, de la László, din care își făcuse o idee de ansamblu. Îi expuse toate mașinațiunile bazate pe neiscusința și indolența lui, în urma cărora își arendase pe zece ani moșia pentru o sumă infimă, pe care o primise în avans, așa că acum abia mai avea din ce să trăiască. Era la ananghie și alții profitau de situația lui. Ceea ce era oribil. Ajunse într-o situație dezastruoasă, inacceptabilă! De-a dreptul inacceptabilă!

– E foarte grav – îi răspunse Bálint, cînd fata își termină pledoaria. Așa am bănuit și eu. Dar, din păcate, László nu mai vrea să dea ochii cu mine. Iar pe de altă parte, dacă el a semnat tranzacția, nu prea văd ce ar mai fi de făcut...

– Ba da! – îl întrerupse Dodó, cu o undă de speranță în glas. Capul răutăților este intendentul vostru, un oarecare Ázbej. De aceea ți-am și povestit tocmai ție totul, pentru că dacă ai interveni... l-ai amenința dumneata... Doar e o nemernicie, pentru care ar trebui băgat la pușcărie!

– Ázbej Kristóf? Într-adevăr? Chiar intendentul mamei mele? Pentru că sînt mai mulți cu acest nume.

– Da, sînt absolut sigură că e el! Fiindcă s-au cunoscut la Dienești.

Apoi Dodó izbucni în rîs:

– Iar pe deasupra, nerodul de László i-a fost de-a dreptul recunoscător, crezînd că Ázbej s-a sacrificat de dragul lui! Mi-am notat toate datele pe care le-am aflat de la el. Cred că sînt exacte!

Fata îi întinse un bilețel.

Bálint îl studie cu atenție.

– Ei bine, lucrurile nu pot să rămînă așa! – spuse el într-un tîrziu, simțind din nou cum i se trezește în suflet dorința să sară în ajutorul altora, dorință care-i provocase nenumărate necazuri pînă atunci. Am să-l iau pe individul acela la întrebări. Fiindcă e inacceptabil ce a făcut... și tocmai cu una din rudele noastre... Îți sînt foarte recunoscător că mi-ai spus tot.

– Eu îți voi fi recunoscătoare dacă reușești să faci ceva pentru el – îi răspunse Dodó, roșind de parcă ar fi rostit o vorbă necuviincioasă.

Se ridică așadar în pripă și se grăbi să se amestece prin mulțimea din salonul cel mare.

Tînărul rămase nemișcat în mijlocul încăperii. Văzu prin ușile deschise cum fata se apropie de mama ei, o atinge ușor pe umăr, la care ea se ridică și pleacă amîndouă grăbite.

„Ce fată de treabă – își spuse Bálint – și nici nu e proastă. Ar fi numai bună pentru László, ca să-l țină în frîu." Apoi gîndurile îi zburară la Ázbej. Se hotărî să-i trimită o telegramă să-l cheme. Ca să-l tragă de limbă. Iar dacă lucrurile se vor dovedi adevărate, îi va spune totul și mamei sale. Pînă atunci va tăcea, dar apoi va da totul în vileag. Era inacceptabil ca un angajat al lor să se dedea la asemenea potlogării. Era hotărît să-l dea afară!

Expedie chiar în seara aceea o telegramă la Dienești: „Veniți imediat!"

*

În ziua următoare, Ázbej nu dădu nici un semn de viață. În schimb, după dejun, contesa Abády își întrebă fiul:

– Tu l-ai chemat pe Ázbej? Pentru ce?

Întrebarea îl surprinse pe Bálint. Oare îi citea cineva telegramele? Așa că îi răspunse mai sec decît s-ar fi cuvenit:

– Da, vreau să discut ceva cu el.

– Despre ce? E vreo problemă cu pădurile sau cu circumscripția ta?

– Nu, mamă, e vorba despre cu totul altceva... Care nu are nici o legătură directă cu noi...

– Vreau să știu motivul pentru care l-ai chemat pe unul dintre oamenii mei. Am tot dreptul să aflu – îi spuse ea pe un ton sever și întoarse capul spre el, în așteptarea unei explicații.

Așa că Bálint se văzu nevoit ca, în pofida intențiilor sale, să-i povestească cele aflate despre arenda făcută de László, aruncînd priviri suspicioase către cele două companioane, față de care acesta nu era un subiect tocmai potrivit. Dar doamnele Baczó și Tóthy rămaseră neclintite în scaunele lor, ca două statui obeze, cu buzele strînse și ochii pe jumătate închiși, părînd atente doar la tricotajele lor, țăcănind de zor din andrele.

– Ar fi foarte urît din partea lui. Dar cine ți-a povestit ție toate acestea? – îl întrebă contesa.

– Nu am dreptul să-ți spun.

– Te pomenești că nătărăul de László?

– Nu, nu el.

– Păi atunci, cine? Poate că e doar o calomnie.

– Îmi cer scuze, dar e o informație confidențială.

– O informație confidențială, pe care nu poți să mi-o dezvălui nici mie? Bine. Dar eu am învățat chiar de la sărmanul tău tată să nu dau crezare denunțătorilor și am respectat întotdeauna sfatul lui, așa cum o voi face și de acum înainte.

Apoi, după o clipă de tăcere, bătrîna pipernicită își ridică fața ovală și îi ordonă cu un gest imperial:

– După ce ai terminat cu Ázbej, trimite-l imediat la mine.

Și cu asta, considerară subiectul încheiat deocamdată.

Bálint își petrecu după-amiaza în compania lui Szaniszló Gyerőffy, fostul tutore al lui László, ca să afle cît mai multe amănunte despre moșia de la Kozárd.

*

A doua zi, pe la prînz, avocatul rubicond intră smerit în cabinetul lui Bálint.

– Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule conte, și vă rog să acceptați umilele mele scuze că nu am putut să vin încă de ieri, dar telegrama dumneavoastră mi-a parvenit abia seara tîrziu, fiindcă am fost la tribunalul de la Turda, într-o chestiune legată de mama domniei voastre. Îmi pare nespus de rău...

Tirada de cuvinte i se scurgea ca un șuvoi printre buzele neașteptat de agile ascunse în barba țepoasă, ca de mistreț, care-i acoperea fața. Dar ochii lui oblici, măslinii, îl ațintеau curioși pe Abády, care nu se ridicase de la biroul lui.

– Luați loc! – îi spuse el scurt.

Ázbej ocoli fotoliul din apropierea lui, își trase de lîngă perete un scaun obișnuit și se așeză doar pe marginea lui, poate din cauza picioarelor sale scurte sau în chip de respect, sprijinit cu mîinile sale păroase pe genunchi, ca un elev silitor în fața unui profesor sever.

– E adevărat că, anul trecut, dumneavoastră ați luat în arendă moșia de la Kozárd a lui László Gyerőffy?

– Așa este, după cum ați binevoit să spuneți. Dar nu eu, ci soția mea. Am plătit prețul pe zece ani din banii moșteniți de ea. Eu nu dispuneam de o sumă atît de mare. Nici nu aș fi avut de unde să cer. Iar domnul conte Gyerőffy avea urgentă nevoie de o sumă considerabilă, așa că numai în felul acesta am putut să-i fiu de folos. Și am fost bucuros că am reușit să-l servesc.

– Cred și eu! Doar a fost o afacere bănoasă! Fiindcă pentru 90.000 de coroane dumneata ai primit pe zece ani 1800 de pogoane din cele mai mănoase și 300 de pogoane de pășune, iar pe deasupra i-ai mai luat și animalele cu tot cu utilaje. Nu-i așa?

Sub barba lui țepoasă, chipul lui Ázbej roși. Informațiile amănunțite ale lui Bálint îl luaseră pe nepregătite.

– Am fost nevoit să le iau pe toate, fiindcă altminteri nu s-ar fi meritat, și cum erau în joc banii soției mele... nu-i așa... vă rog să țineți cont de asta... De altfel, șeptelul acela cu toate utilajele nu

fac prea multe parale! – și începu să-i explice că, pe lîngă cei zece boi de tracțiune, majoritatea aveau dinții stricați, nu mai erau decît cîteva vaci, cu viței, iar ciurdele de porci și cele două turme de oi arătau ca vai de capul lor – apoi înșiră o serie de sume și prețuri cu o viteză amețitoare și toate cele pe care a fost nevoit să le vîndă, ca să cumpere altele noi, adunînd și scăzînd plățile cu veniturile, aruncînd întruna cu tot felul de cifre, ca un iluzionist, fără să-și ia ochii de la chipul lui Bálint, să vadă ce impresie îi făcea.

Dar el rămase impasibil și încruntat. Îl lăsă pe Ázbej să-și recite monologul, pînă ce acesta începu să se încurce și se opri ștergîndu-și fruntea de sudoare.

După o scurtă pauză Abády îi spuse:

– Nu mă interesează cifrele dumneavoastră. Eu vreau date concrete. Decontul complet al întregii afaceri. Vă atrag atenția că voi verifica totul. Sînt convins că vărul meu Gyerőffy a ieșit în pierdere, iar dumneavoastră ați cîștigat binișor. Și e inacceptabil să faceți asemenea afaceri cu un membru al familiei noastre. Dar vom vedea. Deocamdată pot să vă spun doar atît, că tot ce mi-ați zis despre utilaje e fals. Întrucît la Kozárd a fost o gospodărie model, așa că numai utilajele valorează cît ați plătit dumneavoastră pentru întreaga moșie. În această privință, am date concrete.

Avocatul sări ca ars de pe scaun:

– Dar, domnule conte... vă rog frumos... să mă înțelegeți... eu nu am vrut decît să-l ajut. Și nici nu prea mai pot să mă ocup de arendă, fiindcă îmi dedic tot timpul, toată puterea de muncă intereselor domniilor voastre. Dar am să verific... fiindcă atunci totul a fost la repezeală... ca să-i pot face o favoare... nici nu-mi mai amintesc exact cum a fost... dar am să controlez... și sînt dispus să renunț în favoarea oricui... eu nu țin neapărat... numai să-mi primesc înapoi banii soției mele. Eu renunț bucuros...

Era evident că Ázbej se simțea strîns cu ușa.

– Bine. Peste o săptămînă vreau să am o imagine clară despre întreaga afacere. Iar acum duceți-vă la mama mea, fiindcă vrea să vă spună și ea ceva. La revedere.

– La ordinele dumneavoastră, domnul conte! – se ploconi avocatul, dar cînd făcu ultima plecăciune, în dreptul ușii, păru să-i strălucească de sub pleoapele întredeschise un licăr de speranță.

– Alerg să mă prezint în fața doamnei contese! – și se făcu nevăzut.

*

– Povestea cu Ázbej nu e tocmai așa cum mi-ai povestit-o tu – îi spuse contesa Róza, în timpul prînzului, fiului ei. El nu a plătit doar atît cît ai aflat tu, ci mult mai mult și de mai multe ori și nu a vrut decît să-l ajute pe László. Ba a mai apelat și la ajutorul cumnatului său, fiindcă el nu a avut suma suficientă...

– La cumnatul lui? Aud prima oară de el!

– Da, banii au fost ai lui, după cum mi-a spus Ázbej.

– Dragă mamă, doar nu crezi tot ce-ți spune individul ăsta! A încercat să mă mintă și pe mine, dar n-am crezut o iotă.

– De ce nu-l crezi? – exclamă furioasă contesa. E de ani de zile în slujba mea și nu l-am prins niciodată cu minciuna. Cu toate că l-am pus de cîteva ori la încercare.

Se întoarse către cele două companioane, care tricotau tăcute la celălalt capăt al mesei.

– Sînteți martorele mele de cîte ori am făcut-o. Spuneți dacă nu e așa!

– Așa e, doamnă contesă! – îi răspunse doamna Tóthy.

– Bineînțeles că da! – spuse și doamna Baczó, apoi continuară să țăcăne din andrele.

Bálint ridică din umeri. Dar nu apucă să-i răspundă, fiindcă mama lui se răsti furioasă la el:

– Mie să nu-mi ridici din umeri, fiindcă nu suport așa ceva. L-ai acuzat pe unul dintre slujitorii mei pe baza unui simplu denunț. Bănuielile tale provin dintr-o sursă pe care nu îndrăznești să mi-o dezvălui.

– Aici nu-i vorba de îndrăzneală. Nu am voie să ți-o dezvălui.

– Asta e suficient pentru mine ca să nici nu țin cont de ea! Așa am făcut toată viața mea, după cum m-a învățat sărmanul tău tată. Așa voi proceda și de acum încolo. Și trebuie să-ți spun că mă simt de-a dreptul jignită că tu pui mai mare preț pe cele aflate de la informatorul tău de taină decît pe cuvintele mamei tale. Nu m-am așteptat la una ca asta din partea ta!

Contesa Abády tăcu ofensată, se întinse după vasul de lac chinezesc în care-și ținea lucrul de mînă și începu să cotrobăiască cu degetele ei mărunte prin el. Bálint se ridică în picioare:

– Dragă mamă, este vorba despre altceva! Eu nu am spus că nu te cred... – și încercă să o ia de mînă, ca să i-o sărute, dar ea și-o trase iritată:

– Nu mai vreau să aud nici un cuvînt. Și acum du-te! Povestea asta m-a scos din sărite. Nu mai are nici un rost să discutăm despre ea!

*

Timp de vreo două-trei zile, relația dintre Bálint și mama lui rămase tensionată. Tînărul încercă de cîteva ori să readucă în discuție subiectul, dar ea refuza de fiecare dată. Așa că lua în continuare masa acasă, dar apoi se grăbea să se facă nevăzut, foarte deranjat de chipul încruntat al contesei, dar mai ales de eterna prezență a celor două companioane corpolente, care de fapt nu scoteau un cuvînt decît atunci cînd erau întrebate, însă erau mereu în preajma ei, ca doi cerberi cu chip de femeie. Așa că, de obicei, se ducea la cazinou, unde juca taroc, pe sume infime, în compania unor domni mai vîrstnici și constata că orașul era zi de zi tot mai pustiu.

Singura veste din cercul apropiaților lui a fost decesul doamnei Milóth, în sanatoriul de la Viena.

Îl interesau mai degrabă evenimentele politice. Apponyi promulgase legea învățămîntului primar. Reprezentanții naționalităților reacționară prin obstrucție, iar dezbaterile erau pe cale să degenereze. Citind ziarele, Bálint decise brusc să se întoarcă la Budapesta. „Nu mai am dreptul să rămîn multă vreme aici! – își spuse el. – Așa ar fi mai bine pentru toată lumea."

Și într-adevăr, vestea că va pleca peste două zile o făcu pe mama lui să se mai îmbuneze. Îl întrebă cînd intenționa să se întoarcă, apoi, ca să pecetluiască pacea, fără să fi renunțat la nimic, începu să vorbească despre problema pădurilor de pe domeniul lor:

– Sînt foarte încîntată de reformele pe care le-ai adus în silvicultură. Se vede că ți-ai învățat bine lecția. Aș fi foarte bucuroasă dacă ai lua în mîinile tale și codrii de jos. Adică stejărișurile și făgetele din jurul Huedinului. Îți predau întreaga gestiune. Numai să-mi ceri părerea în chestiunile importante.

Bálint îi sărută mîna. Contesa continuă:

– Ca intendent, Nyiressy nu mai e bun de nimic. Asta ca dovadă că știu și eu cine cît valorează. Am să-i trimit administratorului o dispoziție – îi spuse ea evitînd numele lui Ázbej – prin care-l voi anunța că doar tu poți să dai ordine acolo. Dar cînd te întorci?

– Din păcate, nu știu nici eu. S-ar cuveni să rămîn cît timp țin dezbaterile legate de propunerile lui Apponyi. Poate că am să iau și eu cuvîntul. Dar de îndată ce se termină, mă întorc acasă.

– Mă bucur, e foarte bine așa! – îi răspunse contesa și îl mîngîie pe față, un pic formal, în semn de pace.

Cele două grăsane nu fuseseră de față, totuși ele, care erau mereu în preajma doamnei Abády, cu experiența dobîndită de-a lungul anilor și din frînturile de vorbe auzite, se dumiriseră pe dată de armistițiul încheiat și se grăbiră să-și informeze aliatul, ca să fie cu ochii în patru.

Drept urmare, chiar a doua zi, Ázbej se întoarse în grabă la Cluj. Nu era prost. Știa că în privința domeniului de la Kozárd contesa îi luase apărarea, totuși considera că e mai înțelept să-i dea socoteală și lui Bálint. Voia să-i facă pe plac, fiindcă – cine știe – situația ar putea să se schimbe, iar contesa să-i dea crezare fiului ei. Așa că era mai înțelept să lase un pic de la el în privința lui Gyerőffy. Așadar se prezentă în audiență la Bálint.

Ázbej îi spuse, și mai umil decît data trecută, că după ce se frămîntase, calculase și plănuise îndelung, în perspectiva unei recolte bogate, și recalculînd valoarea utilajelor, el ar fi în stare să plătească și 2400 de coroane, ca taxă anuală. Soția lui acceptase acest sacrificiu...

Abády îl întrerupse ironic:

– Chiar și cumnatul dumitale?

La care Ázbej zîmbi. Își amintea foarte bine că el nu-i pomenise lui Bálint nimic despre cumnatul său. Scornise contribuția lui abia mai tîrziu, cînd îi povestise afacerea contesei, crezînd că așa toată tărășenia suna mai bine. Dar bravul Ázbej nu se încurca în asemenea amănunte. Clipi de cîteva ori și se grăbi să treacă peste această eroare:

– Desigur! Cum să nu! Chiar și cumnatul meu, pentru că el încă nu i-a plătit soției mele toată zestrea, ci mi-a dat doar o poliță de schimb...

Și continuă să turuie făcînd plecăciuni și jurîndu-se că el nu prididea să facă tot ce-i stătea în putință ca să apere onoarea domnului conte, iar între timp zîmbea cu gura lui mică, fără să se dea o clipă de gol cît de mult îl durea că-i fusese dijmuit profitul acela gras, pe care-l credea doar al lui.

„Iată că nu mi-am băgat nasul degeaba în această afacere! E adevărat că mama e tot supărată pe mine, dar pînă la urmă o să mă ierte!" – își spuse Bálint după ce Ázbej ieși. Apoi luă o coală de hîrtie ca să-i scrie micuței Dodó despre succesul lui. Să aibă și sărmana fată un mic prilej de bucurie, dacă o interesa atît de mult soarta lui László.

În după-amiaza aceea auzi vestea că familia Milóth s-a întors de la Viena, iar înmormîntarea va avea loc chiar a doua zi.

Luă trenul spre capitală chiar în seara aceea.

IV

Era la început de mai. O primăvară feerică. Fără nici urmă de nori pe cerul care se întindea ca o imensa cupolă de azur peste munții și văile din împrejurimi. La sud, culmile întunecate din dosul piscurilor sterpe de la Izvorul Crișului se unduiau dincolo de cele trei vîrfuri ale Vlădesei, pînă la cotul Dealu Mare de la sud-vest, unde coroanele de stejari din cheile Sebeșului străjuiau orizontul, iar la apus, către nord-vest, se înălțau culmile lanțului Meseș, întinse pînă în negurile depărtării, ca apoi să coboare, trecînd piscuri după piscuri, pînă în valea Almașului, iar cercul se închidea prin conul straniu al înălțimilor din Călata. La poale, văzduhul se arăta învăluit într-o palidă strălucire, care urca spre un albastru tot mai intens, ce părea că nu s-ar încumeta să atingă puritatea imensității azurii, parcă neprihănită vreodată de norii grei ai furtunilor. Iar împrejurimile erau cuprinse de o tainică vibrare, de pulsul nerăbdător al împlinirii primăvăratice.

Pe platoul larg, de unde se vedea pînă la cumpăna apelor de unde pîrîurile coborau dintr-o parte pînă în Valea Almașului, iar

de cealaltă se prăvăleau în Crișuri, pe o movilă care se prelingea lin pînă sub adăpostul copacilor dimprejur, se afla Bálint Abády, împreună cu Géza Winkler, noul lui inginer silvic, așteptați la cîțiva pași mai încolo de András Mézes Zutor, laolaltă cu cîțiva săteni, care cărau parii cu dungi roșii și albe, panglicile de măsurat și trepiedul pe care era montat teodolitul, adică instrumentele pentru triangulație.

Inginerul mai străbătuse o dată întreaga zonă, ca să studieze terenul, așa că acum își prezenta alternativele de lucru:

– De aici ar urma să pornească artera principală a caroiajului care s-ar împînzi la răsărit peste întregul domeniu, pînă dincolo de codrii lui Uzdy, iar la apus pînă la pădurile comunale. Rețeaua ar fi formată, de-o parte și de alta, din parcele de cîte cincizeci de pogoane, despărțite între ele prin culoare defrișate.

Arăta totul pe hartă, explicînd și cerîndu-i lui Bálint părerea, fiindcă era momentul propice să se hotărască dacă rețeaua de caroiaj să fie de-a lungul văilor întortocheate, formînd o mulțime de parcele cu forme neregulate, sau să împartă pădurile prin linii drepte, indiferent de specificul reliefului, dar în acest caz ar fi nevoiți să țină cont de solurile cu structuri diferite. Aceasta ar fi cea mai simplă soluție inginerească, dar din punct de vedere silvic, prima ar fi mai utilă.

Bálint făcea eforturi să-l urmărească. Era o problemă importantă, decisivă pentru întreaga exploatare viitoare. Era cu mintea acolo, dar cu privirea în altă parte.

Nu se uita la hartă, ci la doi stejari din depărtare unde, din întîmplare, prin dantelăria frunzișului lor abia înmugurit, se întrezăreau două tije lunguiețe de culoarea untului. Erau ruinele cetății Almașului. Rămășițele celor două turnuri. Se înălțau ca două semne de exclamare îndepărtate, dar vizibile, ca o chemare sub cerul imaculat și înconjurate de freamătul întețit de mulțimea coroanelor înfrunzite. Le vedea ca printr-o fereastră întredeschisă, doar atît cît să zărească strălucirea celor doi monștri de piatră venită din depărtare și poate de demult...

Bálint făcu un singur pas și ruinele dispărură acoperite de codri. Acum nu mai avea nici un motiv să nu mai asculte explicațiile inginerului.

*

După-amiază făcură turul punctelor celor mai importante, apoi se întoarseră în poiana de la marginea muntelui, unde cortul lui Bálint era deja ridicat cu multă pricepere. Poposiseră taman acolo, cu toate că nu era un loc tocmai central, ci foarte aproape de limita domeniului, la numai cîteva sute de metri de cel al lui Uzdy, pentru că acolo era izvorul cel mai limpede, cu apa pe placul sătenilor din Călata.

Soarele se scufundă în dosul Pietrei Craiului, dar lumina lui încă nu dispăruse de pe cerul acoperit la miazănoapte de cîteva pîlcuri de nori care se mai scăldau în razele asfințitului.

Pădurarii făceau ultimele pregătiri – ațîțau focul, cărau lemne, încropeau culcușurile. Inginerul era adîncit în notițele sale.

Bálint porni prin pădure. O luă pe urmele lăsate de sălbăticiuni.

*

Rămas de unul singur, mergînd agale prin răcoarea pădurii, rememoră evenimentele din ultimele zile, mai ales disputa aprinsă din parlament, încheiată cu cîteva zile în urmă.

Fusese dezbătută legea învățămîntului înaintată de Apponyi care, pe de o parte, asigura școlilor elementare ale naționalităților un suport material consistent, statul asumîndu-și o povară grea, dar pe de altă parte prevedea un număr sporit de ore pentru învățarea limbii oficiale și înăsprirea controlului față de cadrele didactice. Proiectul constituia o schimbare majoră față de legea actuală. Mai ales din perspectiva autonomiei bisericilor, fiindcă inspectorii urmau să fie învestiți cu dreptul de a-i suspenda pe dascăli, în cazul în care se dovedea că predarea limbii maghiare nu dădea rezultatele așteptate. Pînă atunci, asemenea sancțiuni nu puteau fi aplicate decît cu acordul autorităților ecleziastice.

Prin această lege, Apponyi rupea orice legătură cu tradiția de pînă atunci, potrivit căreia măsurile de acest fel erau precedate de discuții, nu atît în litera, cît mai degrabă în spiritul legii naționalităților, cu reprezentanții cultelor interesate, pentru a obține acordul lor, fie el și tacit.

Era evident, deja de la începutul lui mai, că proiectul se va lovi de opoziția fermă a naționalităților. Grupul lor din Parlament

anunță că acum ei vor apela la obstrucționism, adică la arma folosită în trecut de partidele de guvernămînt. Iar capii bisericilor românești îi adresară lui Apponyi un memorandum de protest, cerînd ca acesta să-i fie prezentat și regelui.

Era evident că problema românilor va ajunge pe primul plan, întrucît din cei 25 de membri ai comisiei naționalităților doar trei nu erau români.

La 4 aprilie, Polit, ca președinte al grupului, prezentă moțiunea, după care luară cuvîntul doar deputații români, cu discursuri interminabile. Au apelat la această strategie deoarece erau prea puțini pentru o obstrucție tehnică, acea excelentă metodă de paralizare a activității, care presupunea votul nominal al tuturor parlamentarilor. Așa că se lansară în discursuri de cîte trei-patru ore, pline cu tot felul de paragrafe și cu citate din prelegeri mai vechi, pe care reprezentanții majorității le ascultau indiferenți și plictisiți.

Doar arareori mai intervenea vreunul dintre deputați cu cîte o vorbă picantă, după cum le era obiceiul de pe vremea cînd acestea erau îndreptate împotriva „Vienei blestemate", dar atmosfera nu se animă decît atunci cînd aflară din cotidianul *Tudósító* vestea că, în ziua precedentă, Vaida recitase o poezie insultătoare la adresa maghiarilor, pe care, în acea plictiseală generală, nimeni nu o observase, nici chiar stenografii ședinței.

Discuțiile se aprinseră abia după interpelarea lui István Bethlen, care rosti un discurs memorabil. Era prima lui intervenție mai serioasă, fiindcă pînă atunci își desfășurase activitatea mai mult în comisii, dar toată lumea știa că e un membru de bază al aripii care-i succedase lui Apponyi în fruntea Partidului Independent.

Se îmbulziră cu toții să-l asculte, așa că sala era plină pînă la refuz. Avu un discurs dîrz și acuzator, în care se referi la întreaga problemă națională. Impactul lui se dovedi atît de mare încît, din clipa aceea, dezbaterile luară o turnură politică de interes general. Se proferară o mulțime de acuzații la adresa iredentiștilor și a influențelor venite de la București, se contestă expansiunea naționalităților, ceea ce îi făcu pe deputații români să bată în retragere și să renunțe.

Abády consideră de datoria lui să ia cuvîntul. Știa că avea de spus lucruri noi, interesante, care nu mai fuseseră rostite pînă atunci.

Se pregătise zile la rînd, își ordonase ideile și se înscrise pe lista oratorilor.

Vorbi în fața unei săli aproape goale. Poate și fiindcă nu era o figură cunoscută și nici nu făcea parte din vreun partid. Organizațiile politice se îngrijeau întotdeauna ca toți membrii să fie de față la cuvîntările rostite de vreunul de-ai lor, sprijinindu-l prin exclamații de aprobare și ropote de aplauze. Dar deputații independenți erau ascultați doar de cei cîțiva mai zeloși, care erau de față, din principiu, la toate cuvîntările, și de miniștrii cărora le erau adresate interpelările respective.

Așa că, în timpul prelegerii lui Abády, în bănci nu erau mai mult de zece-cincisprezece membri ai majorității și, de fapt, nu-l ascultară cu atenție decît reprezentanții naționalităților. Printre care era și Aurel Timișan, cel care fusese avocatul apărării în procesul memorandiștilor.

Bálint le vorbi despre eficacitatea politicii agrare duse de Unita, principala bancă românească, față de conaționalii ei, mai cu seamă în relația cu moții și cu cei din Podișul Transilvan. El le explică cum banca acordă împrumuturi cu dobînzi mici unor oameni de încredere, iar banii ajung la țărani printr-o mulțime de intermediari, iar în felul acesta dobînzile plătite de adevărații beneficiari cresc pînă la valori inimaginabile.

– Cunosc cazuri – continuă el – în care dobînda ajunge pînă la 200-300%, de unde inițial era, îndeobște, de 25-30%. E firesc ca datornicii să nu le poată face față. Iar cînd dobînda cumulată ajunge atît de mare încît sărmanii să nu o mai poată plăti, vin executorii. Așa ajung pămînturile pe mîna oamenilor de încredere ai băncii, iar țăranii rămîn la casele lor cel mult ca iobagi. Pe lîngă atingerile aduse demnității umane, această situație este deosebit de periculoasă. Autoritățile care duc toate acestea la îndeplinire sînt notarii maghiari, executorii maghiari și justiția maghiară. Cu aceștia se confruntă sărmanii țărani români care constată că toate acestea se datorează autorităților maghiare, care țin partea cămătarilor. Așadar nu e de mirare că ei îi consideră pe maghiari drept inamicii lor; că micii proprietari îndatorați sau ajunși la sapă de lemn pot fi manipulați în orice fel de către cei de care depinde soarta lor. Iar acest sistem funcționează în toate zonele sărace. Este o operațiune consecventă care, pe de-o parte, aservește mase mari de oameni,

iar pe de altă parte duce la dezvoltarea clasei moșierilor români mari și mijlocii.

Văzînd indiferența și plictisul din sală, Bálint simțea că vorbește în van, fără să trezească interesul nimănui, iar pe deasupra i se părea că e un orator slab și monoton. Nu-l ascultau decît deputații români, care ridicau nepăsători din umeri, încercînd să demonstreze că datele lui ar fi pure închipuiri, fără nici o legătură cu realitatea.

Doar Timișan se trase mai aproape și își duse mîna pîlnie la ureche, urmărindu-l pe Bálint contrariat, cu ochii lui ascunși sub sprîncenele albe, stufoase. Era curios dacă va aminti și numele lui. Doar el fusese cel care-i vorbise despre politica și scopurile sistemului bancar românesc, cînd Bálint îi ceruse sprijinul tocmai într-un asemenea caz de cămătărie.

Însă Bálint nu-l trădă pe bătrînul tribun. Cu toate că ar fi fost o dezvăluire de senzație. Dar nu a făcut-o. S-a mulțumit să vorbească în linii generale, fără să-și deconspire sursele de informații.

De îndată ce oratorul termină de prezentat situația de fapt și trecu la măsurile care ar trebui luate, Timișan își pierdu tot interesul. Bálint aduse în discuție, ca metodă de prevenire, dezvoltarea sistemului cooperatist. Vorbi despre înființarea unei rețele de uniuni ale producătorilor, în care să fie cooptată populația, de orice naționalitate sau confesiune, eventual crearea unor centre mai mici, care să reunească trei-patru localități, unde să fie trimiși specialiști care să-i instruiască, precum și despre credite mai consistente sau asistență juridică pentru cei înglodați în datorii față de cămătari.

Aici prinse mai mult curaj. Ticlui cîteva fraze cu aplomb, simțind că eterna lui dorință de a veni în ajutorul tuturor îi dădea aripi. Totuși, cînd termină, abia auzi cîteva cuvinte răzlețe de aprobare, iar președintele se grăbi să-l invite la tribună pe următorul orator.

Bálint își adună notițele și porni spre ieșire. La capătul culoarului îl întîmpină Timișan.

– Vă felicit, domnul conte, pentru acest prim discurs! – îi spuse el strîngîndu-i viguros mîna, iar pe sub mustața căruntă și deasă schiță un zîmbet ironic: Vă mai amintiți ce v-am spus cînd m-ați onorat cu vizita dumneavoastră? Nu am avut dreptate? Acum puteți constata că maghiarii au alte interese și nu se sinchisesc de cele despre care ați vorbit!

Timișan porni spre ușă, dar nu înainte să mai adauge:

– Dar a fost frumos din partea dumneavoastră că nu m-ați dat de gol. Vă mulțumesc!

Apoi, bătrînul avocat se întoarse, cu mersul lui greoi, în sală.

Bálint își aminti de toate acestea, dar gîndurile i se risipeau tot mai mult în fața minunăției pădurii întinerite. Vreascurile îmbibate de zoile dezghețului îi estompau pașii. Printre trunchiurile netede ale fagilor uriași, care-și înălțau coroanele în văzduh, fremătau clopoțeii albaștri, abia ițiți din covorul uscăturilor arămii, iar locurile mai ferite de umbra copacilor erau pline de luciul tufelor de aluni și de coarne înflorite, împestrițate de portocaliul mugurilor de coacăze și de albul porumbelor. Pe alocuri se oferea privirii cîte un mănunchi de cireșe sălbatice. Era o pădure de vis, prin desișul căreia se fofila înserarea, dar cu strălucirea încă albastră a cerului tremurată de murmurul tăcut al coroanelor abia înfrunzite.

Păsările pădurii își începuseră ritualurile de seară, urîndu-și noapte bună, gata să se despartă de acea zi, iar din depărtate se auzi un tril firav de privighetoare, care-și făcea încălzirea pentru lăsarea serii, cînd va fi gata să-și interpreteze întregul repertoriu pe care-l păstra în sufletul ei plăpînd.

Cărarea pe care pornise Bálint urca domol pînă la liziera de pe culmea unde lumina încerca să străpungă desișul din ce în ce mai străveziu. Mergea fără nici un țel, eliberat de gînduri, iar cărăruia îl conduse pînă pe creastă. Brusc, se trezi în fața unei crevase care pornea chiar de la picioarele lui.

Se opri. Își plimbă privirea de-a lungul ei. Era străjuită de verdele încă plăpînd al coroanelor de stejari, cu smocuri vînjoase de iarbă la poalele lor, iar pe creasta din față se înălța o pădure seculară, deasă ca un zid. La stînga, valea făcea un cot ce se pierdea printr-o mulțime de dealuri mai scunde, care o despărțeau de restul lumii prin unduirea valurilor de coroane înfrunzite. Totul era verde, împestrițat pe alocuri de paloarea lăstarilor timpurii, proaspeți și tinerești: era triumful revenirii la viață.

Privind împrejur, Bálint se dezmetici. Era tocmai la hotarul domeniului Uzdy. Aproape de locul unde fusese cu un an și jumătate în urmă. Nu departe era și stejarul acela uriaș, din apropierea cărării, unde o așteptase pe Adrienne în acea dimineață de noiembrie. O văzuse apărînd, cu pașii ei alungiți, din codrul acela secular, gata să ocolească cotul văii.

Purta o rochie cenușie, *homespun*.

I se părea că o vede din nou venind spre el. Atunci totul era scăldat în bronzul auriu, în purpura înflăcărată a toamnei, nu ca feeria azurie și verde de acum. La vreo douăzeci de pași se zărea coroana care se înălța deasupra tufelor, unde o așteptase în acea dimineață de rămas-bun... Cîte s-au mai întîmplat de atunci!...

Porni instinctiv către copacul acela, cum te îndrepți spontan către un prieten vechi.

Făcu un ocol larg, ca să evite crengile rupte de vînturi, puietul des, care-i ațînea calea, iar pînă ce reveni pe cărare, se lăsase deja și amurgul. Ajunse cam la zece stînjeni de bătrînul stejar singuratic, cu trunchiul cenușiu cît un turn de cetate. Cu păienjenișul rădăcinilor acoperite de licheni.

Iar printre ele era o femeie sprijinită de copac.

Rochia ei cenușie se contopea cu scoarța sidefie. Doar chipul îi ieșea în relief din umbra înserării și din coama neagră de păr. Era nemișcată. Privea văzduhul cu ochii chihlimbarii larg deschiși.

Era Adrienne!

Stătea lipită, una cu copacul, de parcă l-ar fi așteptat!

Tînărul se repezi iute, asemenea vîntului care ridică o frunză ca s-o azvîrle cît acolo, și într-o clipă ajunse la ea și se contopiră într-o îmbrățișare prelungă.

Buzele lor însetate se regăsiră în îmbrățișările voluptuoase ale brațelor înlănțuite, în freamătul strînsorii lor întețite de pasiunea furtunoasă a îndelungatelor luni de dorințe refulate, cu forța distrugătoare elementară a cataclismelor înălțătoare, cum nu poate fi descrisă în cuvinte și care face să dispară totul în jur. Nu rostiră nici un cuvînt, decît numele celuilalt, bîiguit printre săruturile tot mai însetate, și se rostogoliră în covorul gros de licheni și frunze uscate, toropiți de pasiunea lor izbucnită din feeria revederii.

*

În văzduhul tot mai liliachiu apărură și liliecii care plesneau din aripi, în zborul lor sacadat spre infinitatea dintre violetul cerului și pădurea întunecată...

*

Adrienne se îndreptă și își duse mîinile la ceafă, ca să-și aranjeze șuvițele de păr care o luaseră razna.

Bálint o privea cu inima strînsă. După ce se dezmetici din nebunia revederii, se simți copleșit de amintiri. Își aminti ce îi spusese Addy, în acea ultimă dimineață, la despărțire: „Voi încerca să trăiesc, dacă nu te voi revedea niciodată..."

Acela fusese pactul, acceptat de el ca să-i salveze viața. Fiindcă moartea le dădea tot timpul tîrcoale. Nu doar din partea lui Uzdy, fiul unui dezaxat mintal, care umbla tot timpul cu un revolver încărcat în buzunar, încîntat de spaima pe care o răspîndea în jur. Dar pericolul plutea deasupra lor încă de anul trecut, cînd Adrienne plecase la Veneția, împreună cu surorile ei, și îl chemase pe Bálint alături de ea. Iar el acceptase. Au urmat patru săptămîni de fericire, nici mai mult, nici mai puțin, patru săptămîni de vis, de nebunie, patru săptămîni în rai pentru care erau obligați să plătească cu viața.

Nici nu părea un preț prea mare!

În prima seară ezitaseră să facă pasul decisiv, dar dragostea îi învinsese. Iar în cele din urmă, teama pentru viața celuilalt a devenit ultima lor salvare.

Moartea se furișase printre ei de cînd Adrienne îi trimisese acea scrisoare de despărțire, care nu lăsa nici o urmă de îndoială: „...Dacă s-ar întîmpla așa ceva, eu mi-aș lua zilele... Sînt soția și proprietatea lui... Cum să fiu și cu tine și cu el?... Nu! Nu! Mai degrabă moartea! Altă soluție nu există..."

Restul nu erau decît amintiri, la fel ca despărțirea de la Veneția, dar cuvintele din acea scrisoare deveniseră o amenințare reală. Ce mai era de făcut? Cum să meargă mai departe? Să se despartă din nou? Nu ar mai fi în stare să o facă. Dar se simțea copleșit de gîndul că acum Adrienne se eliberase de promisiunea făcută și nu ar mai accepta o viață dublă, alături de el și de soțul ei.

Era culcat și nu-i vedea fața. Se ridică și îi atinse Adriennei genunchii.

– Addy?... – rosti el întrebarea crucială prin acest singur cuvînt.

Femeia își întoarse privirea spre el. În ochii și pe buzele ei se întrezărea umbra unui surîs. Își întinse mîna cu degetele ei suple spre el:

– Acum, mie nu-mi mai pasă de nimic... – îi șopti ea.

*

Adrienne era și ea cu gîndul la despărțirea lor de la Veneția și la cuvintele pe care le rostise atunci.

După plecarea lui Bálint, privind pe fereastră neţărmurita lagună, i se părea că deja murise. Simțea că viața ei se sfîrșise și că promisiunea făcută, că va încerca să trăiască, nu avea nici un sens, erau doar vorbe menite să-l liniștească pentru cîteva zile, săptămîni sau chiar luni, pînă ce ea va reuși să-și pună capăt zilelor, fără ca moartea ei să stîrnească suspiciuni asupra celui în brațele căruia fusese prima oară în viața ei fericită.

La fel gîndea și mai tîrziu. Cînd sosi soțul ei, îl întîmpină ca o somnambulă. Dar se lăsă cuprinsă de febra întoarcerii acasă și, mai ales, de grijile pe care și le făcea pentru sora ei mai mică.

„Sărmana fată! Ce soartă amară are!" își zise, iar compasiunea îi ușurase primele zile după despărțirea de Bálint. Întreaga familie luase decizia sejurului de la Veneția numai ca să o scoată pe Judith din mediul acela, în care totul îi amintea de amarnica decepție amoroasă suferită după fuga din țară a acelui nemernic. Atunci fusese de-a dreptul disperată, dar lovitura de grație a venit la Veneția, cînd a primit propriile ei scrisori de dragoste pe care individul le lăsase la o femeie necunoscută. Aceea a fost ultima lovitură, care i-a întunecat mintea și a dus-o în pragul disperării. Cei din jurul ei îi purtau de grijă cu delicatețe, ca unui copil bolnav.

Apoi a urmat călătoria la Viena, discuțiile cu profesorul psihiatru, vizitele la sanatoriul unde era internată mama ei și, în cele din urmă, întoarcerea la Variaș, unde trebuia să se îngrijească de toate, fiindcă bătrînul ei tată, cu toată bunătatea lui, nu era în stare decît să plîngă și să urle. Nenumăratele responsabilități o ajutară pe Adrienne să treacă peste coșmarul primelor săptămîni.

Se consola cu gîndul că nu trăia decît pentru alții, că propria ei viață nu mai avea nici o valoare, ci era doar o voință abstractă care făcea ca întreaga familie să nu se destrame.

Rămase multă vreme la Variaș, copleșită de griji. Se ocupa de toate. Discuta cu intendentul problemele importante ale gospodăriei, pe la spatele tatălui ei. Se îngrijea ca plata costurilor piperate ale tratamentului mamei sale la Viena să fie făcută la timp.

Judith nu mai putea să rămînă în vechea ei cameră, împreună cu sora ei Margit. Era chiar mai indicat să locuiască în aripa din dos a conacului, ca să nu audă cum se răstea întruna tatăl lor la argați.

Așa că îi amenajă două camere, una pentru ea, cealaltă pentru bătrîna servitoare blajină, care îi slujea de pe vremea copilăriei lor, iar acum se îngrijea de Judith.

Iar cînd observă pe chipul ei întunecat de durere o nuanță de interes față de animalele mai plăpînde, încropi la colțul clădirii o mică grădină, în care aduse o mulțime de orătănii și cîteva familii de iepuri, ceea ce avu rezultatul scontat. Era prima oară cînd Judith se bucura de ceva și începu să-și petreacă ziua întreagă îngrijindu-se de păsările și de animalele printre care se simțea în largul ei.

Toate acestea o făcură pe Adrienne mai puțin dependentă față de soțul și de soacra ei. Sarcinile pe care și le asumase îi obligau pe amîndoi să o respecte.

Era și un bun prilej să plece cît mai des de la Almaș, unde nu avea nimic de făcut, de parcă ar fi fost un oaspete. Soacra ei ținea în mînă întreaga gospodărie și se ocupa de educația fetei, fără să admită nici o intervenție din partea ei, iar Pál Uzdy administra singur întregul domeniu, pînă în cele mai mici amănunte. Ea se mai ocupa uneori cu grădina și cu livada, dar ei considerau asta doar o joacă, o pierdere inutilă de timp, zîmbindu-i cu condescendență. Dar acum își avea responsabilitățile ei. Pînă și Pál Uzdy, care se purtase întotdeauna de parcă ar fi fost sclava lui, părea că începuse să se poarte un pic, doar cu o mică idee mai respectuos față de ea, poate chiar mîndru de cele pe care le făcea Adrienne pentru familia ei.

În dosul aparențelor, însă, nu se schimbase nimic. Relația lor conjugală rămăsese neschimbată. Cînd Pál Uzdy intra în dormitorul ei, Adrienne simțea aceeași repulsie și teamă ca înainte. Cu sufletul copleșit de amintirea nopților fericite de la Veneția, ea se simțea izgonită pentru totdeauna din rai în eternul iad la care se condamnase cu voia ei.

Dar odată cu trecerea timpului, se gîndea tot mai intens la ce renunțase, alungîndu-l pe Bálint din preajma ei. Argumentele de atunci păleau din ce în ce mai tare. Amintirile o năpădeau, făcînd-o să retrăiască dragostea lor apusă.

Revenise adeseori la banca aceea din grădina de la Variaș, unde Bálint îi mărturisise prima oară că o iubește, iar ea se revoltase din cauza aluziilor lui pline de gingășie și pentru că o sărutase pe braț. Cît de puerile i se păreau acum toate!

Pînă și locuința lor de la Cluj, unde poposea adeseori între două drumuri, era plină de amintiri. Toate se aflau ca înainte: pernele roșii de mătase răspîndite pe covoarele moi din lînă albă, în fața focului întețit din cămin, unde șezuseră de nenumărate ori la începutul iubirii lor. Și unde o inițiase Bálint în tainele sărutului, apoi încercase, într-o după-amiază întunecoasă, să o posede cu forța. Ce s-a mai revoltat ea atunci! Acolo îi scrisese, mult mai tîrziu, acea scrisoare – de adio, după cum credea ea – în care-i spunea că nu vrea, cu nici un chip, să devină amanta lui, nu, niciodată, și ar fi în stare chiar să se sinucidă „dacă s-ar întîmpla așa ceva...".

Și tot acolo, la începutul verii trecute, se deciseseră împreună cu tatăl și cu sora ei Margit să plece la Veneția, iar din clipa în care își asumase sarcina să le însoțească pe fete, convingîndu-i pe soțul și pe soacra ei să-și dea consimțămîntul, era pregătită, chiar dacă nu o recunoscuse nici în sinea ei, să-l cheme și pe Bálint pentru acele patru săptămîni, fără să fie sigură că se va întoarce de acolo în viață.

Dar dorul de el era mai puternic decît toate...

Pînă și la Almaș, fiecare firidă îi amintea de el. Dormitorul ei, în care intrase pentru prima oară cînd ea zăcea bolnavă, iar Uzdy plecase în zori. Cărările din pădurea prin care se plimbaseră îmbrățișați, precum și stejarul acela bătrîn, singurul martor al primei lor întîlniri de taină...

Se ducea adeseori la el, de cînd se întorseseră de la Veneția. Aproape zi de zi. Rămînea acolo îndelung, singură și părăsită.

Toate acestea îi vorbeau numai ei, iar cînd se întorcea pe firul amintirilor, dorința să-l revadă o copleșea. De-a lungul lunilor nesfîrșite o năpădiră nenumărate sentimente care-i măcinaseră principiile în care crezuse și pe care le considerase literă de lege pînă atunci. Despre Bálint nu știa nimic.

Mai auzise din cînd în cînd că era fie la Budapesta, fie la Dienești. Dar despre viața lui nu aflase nimic. Oare ce făcea? Își mai amintea oare de ea sau se consolase deja în brațele altei femei? Gîndindu-se la o asemenea posibilitate îi venea să urle de durere. Ca apoi să se dojenească singură pentru propria ei gelozie, doar ea îl alungase, redîndu-i libertatea, ea renunțase la el...

Se întreba de ce a făcut-o.

Pentru că a fost nevoită s-o facă. Nu avea cum să divorțeze. Uzdy nu ar fi renunțat niciodată la ea, ci mai degrabă ar fi ucis-o, împreună

cu cel pe care-l iubea. Nu avea altă soluție decît despărțirea, știind că nu ar fi în stare să facă față ispitei, dacă s-ar întîlni... iar atunci... împărțită între unul și celălalt... Nu, ar fi fost oribil, o mîrșăvie imposibil de suportat! Acesta a fost imperativul moral pe care, atunci, îl considerase de neocolit. Pe care, încetul cu încetul, așteptarea, dorul, suferința și gelozia îl spulberară cu totul.

Voința ei era înfrîntă. „Păi nu e totuna? Așa nu mai pot să trăiesc! Nu a fost o nebunie din partea mea să-l alung pe singurul bărbat pe care-l iubesc, singura mea consolare, care mă ajuta să trăiesc, pe mine, cea căreia i-a fost răpită pînă și singura ființă pe care a adus-o pe lume?"

Fusese opera soacrei sale, iar soțul ei nu sărise să o apere nici în această privință, fiindcă ea, pentru Uzdy, nu era decît o odaliscă, menită să-i satisfacă plăcerile, nimic mai mult. Relația cu el era oricum o infamie, așa că de ce ar fi un păcat mai mare dacă ar accepta ceea ce îi oferă viața? De ce? De ce nu?! De fapt, nu e o pură infatuare din partea ei să refuze o viață dublă, o manifestare de orgoliu pentru care plătea prin suferință, o suferință inutilă... fără nici un rost...?

Toate aceste gînduri, care o măcinau întruna, oricît de mult ar fi încercat să și le risipească, erau total opuse firii ei de pînă atunci. Nu i le rostea cineva, nimeni nu-i cerea socoteală, se lupta singură cu amintirile și dorințele care o sufocau. După care tînjea cu trupul și sufletul ei!

*

Cînd se despărțiră, asfințitul era pe cale să se lase înghițit de noapte. Dar simțeau că acela era începutul unui viitor fericit.

Bálint rămase nemișcat, pînă ce ea îi mai făcu un semn de la marginea pădurii și dispăru în întuneric.

Atunci porni și el către locul de popas.

Pe drum se gîndi la cele pe care și le spuseseră. Rememoră cifrul asupra căruia căzuseră de acord: orice număr format din patru cifre care apărea în vreo scrisoare însemna data și ora la care se vor întîlni.

Va pune să fie ridicat un mic sălaș de vînătoare chiar în poiana în care-i montaseră cortul și va tăia prin pădure o cărăruie pe care să poată veni Adrienne pînă la el.

Dădu dispozițiile chiar în seara aceea, cerînd încă vreo două poteci și sărării pentru căprioare, ca să nu bată la ochi.

Și, prima oară, după luni lungi de zile, adormi fericit.

V

La sfîrșitul lui mai, Bálint se întoarse la Budapesta. Frecventa lucrările Camerei din proprie inițiativă, pentru că, nefiind membrul vreunui partid, nu avea cine să-i dea ordine. Dar el era hotărît să-și promoveze proiectul pe care l-a schițat în primul lui discurs, referitor la extinderea sistemului cooperatist. Președintele Centralei Cooperatiste, originar din Transilvania și prieten bun cu ministrul Daránya, se declară dispus să-i ofere tot sprijinul său. Dar cu ceilalți membri ai guvernului întîmpină, la început, o serie de greutăți.

De fapt, guvernul avea alte probleme grave de rezolvat.

Abia se domoliseră disputele legate de legea școlilor primare și furtuna declanșată în jurul problemei naționalităților, care iscase în provincii nenumărate nemulțumiri, concretizate printr-o mulțime de proteste scrise, că se iscă o nouă furtună, cu consecințe directe, deosebit de neplăcute.

Se dovedi că Zsigmond Boros avusese dreptate. Evenimentele luară tocmai turnura pe care o prevăzuse el deja din noiembrie. Disputele legate de legea învățămîntului a lui Apponyi, cu vădite accente naționaliste, nici nu se terminaseră cînd apăru pe tapet propunerea lui Ferenc Kossuth referitoare la angajații de la căile ferate, deghizată sub forma unor „reglementări de serviciu".

Explicația oferită opiniei publice era că, prin această lege, guvernul voia să împiedice orice grevă asemănătoare celei izbucnite nu demult, care, chiar dacă nu a durat mai mult de cîteva zile, a avut consecințe destul de serioase. Dar proiectul nu prevedea doar înăsprirea sancțiunilor disciplinare, ci conținea și măsuri legate de folosirea limbii, fiindcă stipula că nu puteau fi angajați ai căilor ferate decît cei care cunoșteau limba maghiară. Iar cum compania își extindea activitatea și în Croația, această prevedere devenea valabilă și în privința angajaților de acolo, ceea ce, după părerea

croaților, contravenea tratatului ungaro-croat, care stabilea, printre altele, că pe teritoriul lor limba oficială era croata. În ciuda faptului că legea le cerea angajaților din Croația care veneau în contact cu populația sau cu autoritățile din țara respectivă să cunoască și limba croată, coaliția sîrbo-croată, ajunsă la putere tocmai datorită sprijinului primit din partea partidului lui Kossuth, s-a ridicat de îndată împotriva lui, protestînd vehement. Din 5 iunie, cînd au început dezbaterile, membrii ei s-au folosit de dreptul lor, la care nu mai apelaseră niciodată, și au început să-și țină discursurile numai în limba croată. Au recurs și ei la metoda obstrucției, dar într-o formă mult mai drastică decît cea aplicată în cazul dezbaterilor legii naționalităților, deoarece în Cameră fiind patruzeci de deputați croați, ei au putut să se folosească de toate pîrghiile elaborate cu migală de obstrucțiile precedente ale maghiarilor.

Cei mai indignați față de atitudinea coaliției sîrbo-croate au fost membrii Partidului Independent, care cu doi ani înainte, pe vremea disputelor referitoare la „rezoluția de la Fiume", au introdus în programul lor principiul uniunii personale și, ca urmare, îi considerau aliații lor. Iar acum, sîrbii și croații se întorceau împotriva lor?!

Bineînțeles că nici unul dintre deputații maghiari nu le-a ascultat discursurile, abia găsindu-se vreo doi-trei din întreaga Cameră care să le înțeleagă limba, ci se adunară pe culoare în grupuri, în interminabile discuții înfrigurate, temîndu-se să nu-și piardă cvorumul în cazul unui vot intempestiv. Iar asta a durat zile și săptămîni la rînd. Erau bucuroși cînd vreunul din vechii tribuni își făcea apariția printre ei și se repezeau să formeze în jurul lui cîte un Parlament de buzunar.

Acum se adunaseră în jurul lui Sámuel Barra, care se nimerise întîmplător în mijlocul lor, așa că Béla Varju porni discuția, ca să-i ofere prilejul marelui orator să le dea tuturor cu tifla. Se anunță o discuție interesantă, numai bună ca să-și umple timpul cu ceva.

– După părerea mea – începu Varju – noi sîntem nebuni că-i suportăm pe ăștia. Stăm de două săptămîni cu mîinile-n sîn, iar ei continuă să pălăvrăgească. Dacă aș fi în locul guvernului, le-aș arăta eu ce înseamnă virtutea unguréască!

Marele Barra își deschise gura uriașă, mai largă pe alocuri decît întreaga față, poate din cauza nenumăratelor cuvinte rostite, și

care părea că-și trăiește o viață aparte, între mustața deasă și gușa lui grasă.

– Ce vorbă e asta? Eu nu aș permite ca guvernul să intervină asupra lor împotriva regulamentului Camerei! Eu m-am ridicat ani la rînd în apărarea regulamentului împotriva acoliților camarilei! Știți și voi foarte bine că am fost în fruntea acestei lupte și n-ar fi exclus să vină din nou vremea cînd va trebui să salvăm libertatea națiunii de la înălțimea citadelei acestui regulament! Care e sfînt!

Bătrînul Bartókfáy ridică mîna:

– Nu vom permite niciodată așa ceva. Nu i-aș fi permis una ca asta nici lui Lajos Kossuth, darmite fiului său. Nu, niciodată! – și își băgă din nou mîna, plin de demnitate, sub clapetele de la buzunarele pantalonilor, fiindcă nu renunțase la costumul lui unguresc, care fusese la modă prin anii '60, ca să vadă toată lumea că el fusese încă de pe atunci o persoană importantă.

– Aveți dreptate, nu e voie să ne atingem în nici o împrejurare de regulamentul Camerei – îl flată un tînăr deputat pe marele Barra. Chiar dacă acum e folosit împotriva noastră.

– Această opinie nu stă în picioare – interveni tribunul, căruia-i plăcea să caute nod în papură –, pentru că trebuie să țineți cont de faptul că noi reprezentăm voința, credința și libertatea întregii țări, pentru care nu ne codim să folosim orice armă ce o avem la îndemînă. Dar unde am ajunge dacă am admite ca alții să facă la fel din considerente particulariste? Dacă am accepta așa ceva, asta ar duce la sfîrșitul parlamentarismului și al constituției noastre străbune! Tocmai de aceea trebuie să găsim o modalitate, oricare ar fi aceea, ca să nu poată obstrucționa decît acele partide care respectă idealurile naționale!

– Dar mai înainte ați binevoit să spuneți că... – bîigui tînărul deputat – sau cel puțin așa am înțeles eu...

– Ai înțeles greșit. Eu am afirmat că regulamentul Camerei este sfînt! Dar el nu poate servi decît țelurile morale și naționale, nimic altceva... – și se lansă într-o serie de explicații alambicate, prin care nu reuși să-și lămurească punctul de vedere, dar care sunau foarte bine.

La auzul vocii sonore a lui Barra tot mai mulți deputați se adunară în jurul lui, printre care și Bálint Abády.

Era foarte bine dispus. Treaba lui mergea strună. Discuțiile interminabile referitoare la problema croată acaparaseră cu totul dezbaterile parlamentare, așa că membrii guvernului aveau timp să se ocupe și de altceva decît de problemele tot mai încîlcite datorită neîncetatelor gîlcevi dintre cele trei partide din coaliția de guvernămînt. Inițiativa lui referitoare la sistemul cooperatist era pe cale să fie acceptată, iar în ziua aceea urma să se întîlnească cu ministrul de finanțe, ca să pună la punct ultimele detalii.

Ajunse acolo tocmai în clipa în care cineva se lansă într-o odă la adresa lui Ferenc Kossuth, ceea ce se dovedi a nu fi pe placul lui Barra, care era pe picior de război cu el de pe vremea disputelor parlamentare și-l combătuse de nenumărate ori.

– El, om de stat? Să fim serioși! Da, bineînțeles, cine a fost odată ministru, desigur că e om de stat! – rîse el cu gura pînă la urechi. Dar se pune întrebarea dacă a fost înțelept să aducă în discuție problema limbilor naționale tocmai acum, cînd coaliția sîrbo-croată s-a poziționat de partea noastră în chestiunea uniunii personale. Sărmana noastră națiune are atît de puțini prieteni încît nu a fost înțelept să-i ofensăm pe singurii noștri aliați.

Bálint interveni:

– Asta depinde de calitatea acestei alianțe și mai ales de sinceritatea ei. Sînt convins că această alianță nu a adoptat rezoluția de la Fiume din prea multă simpatie față de noi, ci la ordinele Belgradului. Fiindcă Serbia sprijină cu multă abilitate tot ce duce la destrămarea monarhiei. Poate că Kossuth a adus în discuție cu bună știință clauza limbii, ca să rupă definitiv relația cu prietenii lui sîrbi.

Barra se uită o clipă surprins la Bálint, pe care nici nu-l prea cunoștea, fiindcă rămînea mai tot timpul retras. Tocmai se pregătea să-i răspundă, ca să-l pună la punct, cînd Zsigmond Boros, care apăruse de mai multe minute printre cei din jur, i-o luă înainte:

– Aceasta ar fi o manevră politică foarte abilă! – exclamă el cu vocea sa baritonală. Dar vă asigur că lui Kossuth nu i-ar fi trecut niciodată prin minte una ca asta. Nici nu și-a imaginat că ar putea să fie vreo problemă. Singura explicație este ignoranța sa.

Apoi adăugă, numai ca să evidențieze legenda pe care și-o crease despre sine însuși:

– Pe vremea cînd eram secretar de stat, s-a pus și problema asta, iar eu i-am atras atenția cu toată seriozitatea, dar el nu m-a ascultat.

De aceea mi-am și dat demisia. Pe vremea aceea nu am putut să dezvălui nimic, dar acum puteți să constatați că nu servesc decît binele patriei mele, care este singurul țel pentru mine.

Marele Barra stătea în cumpănă. El îl ura pe Kossuth, dar nu accepta ca altcineva să acapareze atenția auditoriului, așa că interveni strigînd:

– Nu e treaba mea să-l apăr pe ministrul comerțului. Dar oricît de prost informat, de slab ar fi el uneori, chiar destul de des, patriotismul descoperă calea de neostoit a națiunii, trecînd peste cele mai îngrozitoare obstacole. Pentru că flacăra nestinsă din sufletele noastre luminează toate provocările viitorului. Acest jăratec de nestins mi-a călăuzit întotdeauna pașii și luați aminte de la mine că toate acestea: patria, națiunea, constituția se contopesc într-un singur binecuvîntat cuvînt...

În clipa cînd Barra ajunse la apogeul discursului său, un ușier se apropie de Bálint ca să-l anunțe că era așteptat, așa că se grăbi către birourile ministeriale. Cuvintele de încheiere îl însoțiră de-a lungul culoarului:

– ...care a fost întotdeauna deviza mea imperativă, pe care am pus-o în slujba prosperității patriei mele...

*

Peste o jumătate de oră, Bálint părăsea Parlamentul cu împuternicirea prim-ministrului în buzunar. Porni chiar în aceeași seară spre casă. De cînd intrase în politică era prima oară cînd pleca la drum cu inima împlinită. În sfîrșit, avea o sarcină de dus la capăt, putea să-și pună în aplicare planurile filantropice.

Era pe cale să aţipească, dar continua să-și facă planuri, întrebîndu-se în care zonă să înceapă organizarea. În Cîmpia Transilvană, în jurul Dieneștiului sau în Călata? Începu să cîntărească argumentele pînă ce somnul îl toropi. Călata i se părea soluția cea mai potrivită. Comunele de la poalele munților, unde putea găsi conducătorii potriviți, putea constitui sîmburele de care să se lipească și cîteva așezări românești din Țara Moților. Da! – acesta putea să fie începutul – iar în conștiința lui pe jumătate adormită se înfiripă și speranța că, odată terminat acel mic pavilion ascuns de ochii lumii, va avea ocazia să retrăiască acele ceasuri de nesăbuință care făceau să-i clocotească sîngele cînd își amintea de Veneția.

*

Cînd se întoarse la Dienești, contesa Róza era radioasă de bucurie. Era foarte mîndră după discursul lui din Parlament. Îl citise de vreo trei ori celor două însoțitoare ale sale, doamna Tóthy și doamna Baczó, care nu conteneau să dea din cap în semn de aprobare, arătîndu-se de fiecare dată pline de admirație, iar o dată i-l arătase și lui Ázbej, care făcuse plecăciuni după fiecare frază. Apoi încuie articolul în sertarul mesei sale de scris, de unde-l scotea din cînd în cînd pe furiș, ca să se minuneze singură de fiul ei. Iar acum, cînd Bálint îi povesti despre planurile sale și împuternicirea guvernului, se arătă copleșită de emoție: „Parcă l-aș auzi pe tatăl tău..." îi spuse ea, strîngîndu-i capul la pieptul ei plin. Apoi îl întrebă în care zonă voia să se apuce de treabă.

– Deocamdată m-am gîndit la două ținuturi. Unul va avea centrul la Lelința, unde am înființat deja cooperativa. Mai trebuie doar să îl cuplăm cu cîteva comune din împrejurimi, iar cealaltă va fi într-unul din satele de la poalele munților din Călata, la care s-ar adăuga vreo două-trei așezări din zona moților.

– Și unde vrei să începi?

– Cred că în Călata. I-am scris deja prim-pretorului de la Huedin să-i cheme pe toți notarii din Țara Moților, ca să discutăm amănuntele.

– Abia te-ai întors acasă și vrei să pleci din nou?

– Da. Adunarea va avea loc poimîine. Cu un drum voi inspecta și pădurile.

Pe chipul contesei se citea consternarea. Își privi fiul cu ochii ei căprui, un pic bulbucați, de parcă ar fi vrut să-l întrebe ceva. Dar nu-i spuse decît atît:

– Așadar te întorci acolo. Din nou acolo – și rămase îngîndurată.

În ultima lună sosiseră două scrisori cu ștampila de la Almaș.

Ea, care deschidea întotdeauna mapa cu corespondența, ca să împartă scrisorile celor din castelul de la Dienești, cunoștea deja foarte bine scrisul cu litere aplecate al Adriennei. Se obișnuise deja de mult, de pe vremea cînd el era în diplomație, să recunoască scrisul de mînă al femeilor de pe plicurile adresate fiului ei. Pe vremuri, acestea îi umpleau sufletul de bucurie, fiindcă în sinea ei era încîntată de succesele galante ale lui Bálint. Însă de vreo doi

ani încoace, depeșele Adriennei începură să o îngrijoreze. Apoi se liniștise, observînd că din vara trecută nu mai sosise nici o scrisoare de la ea.

Dar iată că în ultimele trei săptămîni primise din nou două. Așadar au început din nou? Femeia aceea haină și primejdioasă și-a întins din nou ghearele după fiul ei nevinovat?

Simțea cum îi clocotește sîngele în vine, în timp ce Bálint îi explica pe îndelete, poate chiar prea amănunțit, despre inginerul silvic, cu măsurătorile lui, despre liniile de demarcație și liniile de defrișare, despre pepiniere, hărți și cadastru, în timp ce simțea că mama lui nici nu se sinchisea de toate astea, ci se gîndea, la fel ca el, că se va întîlni din nou cu Adrienne.

– Mă simt aproape la fel de singură ca atunci cînd erai diplomat în străinătate. Dar se vede că asta e soarta mea! – îi spuse ea la despărțire.

Bálint o îmbrățișă afectuos, îi sărută mîna și obrajii.

Dar ea îl respinse cu răceală și îi spuse sec:

– Ei bine, dacă trebuie, du-te! Pleacă!

*

În aparență, consfătuirea din biroul prim-pretorului de la Huedin se termină cu bine. Fuseseră de față patru notari, dar trei dintre ei se arătară destul de sceptici față de planurile contelui. Erau convinși că gospodarii din inima munților nu vor intra într-o cooperativă din altă comună, unde ei se simțeau străini, pe unde nu călcau niciodată și nici nu ar înțelege de ce ar fi nevoiți să o facă.

Dar dacă asta era voința guvernului, vor încerca să-i convingă. Numai Gaszton Simó, notarul din Giurcuța, se arăta mai încrezător. Era plin de importanță. Se tutuia cu pretorul, cu care era și înrudit de departe, iar unchiul lui fusese șambelan. El devenise un simplu notar dintr-o pură întîmplare. A avut ceva necazuri, chiar înainte de bacalaureat – mai exact, mînuise destul de nesăbuit banii adunați în contul cercului de lectură. Dar familia lui a aplanat incidentul. Ei, mare pagubă! Tot domn atotputernic era și ca notar, cu atît mai mult cu cît tocmai în anul acela fusese ales șeful notarilor pe județ, așa că Simó se descurca de minune.

Așa cum, pe vremuri, se declarase adeptul lui Kálmán Széll, apoi al lui István Tisza, iar acum idolul său era Ferenc Kossuth, ba mai nou chiar și Gyula Justh.

– Lăsați pe mine – spuse el cu ochii lui mărunți strălucindu-i de sub sprîncenele stufoase. Îi conving eu să intre în cooperativă. Cîți oameni vreți să adun, domnule conte? – îl întrebă el pe Bálint cu un ton familial.

Abády simți din nou antipatia pe care i-o provoca notarul de fiecare dată cînd îl întîlnea.

– Nici vorbă să-i obligați – oamenii trebuie să vină de bună voie. Să le explicați că e în interesul lor. Alegeți-vă cîțiva gospodari mai de soi, mai inteligenți. Și nu e nici o problemă dacă au unele datorii, fiindcă întreaga acțiune este menită să-i salveze din ghearele cămătarilor – să le intre asta bine în cap. Dacă îi luăm cu binețe, e imposibil ca inițiativa noastră să nu aibă ecoul așteptat. La urma urmelor, avem exemplul individului aceluia care a fost ucis iarna trecută, cum îl chema? Da, îmi amintesc, Pantelimon Rus! Dacă oamenii aderă la mișcarea noastră, asemenea lucruri vor fi evitate.

Gaszton Simó rîse cu subînțeles.

– Da, am aflat și eu că l-au căsăpit pe Rus.

Avea fruntea încruntată, dar nu din cauza cămătarului ucis, ci pentru că știa că fusese o aluzie din partea lui Abády, despre care era convins că-l consideră părtaș la afacerile de cămătărie pentru care fusese ucis Rus iarna trecută. Dar se arătă drept un slujbaș disciplinat, aprobînd toate cele spuse de domnul deputat și asumîndu-și sarcinile venite din partea guvernului, în timp ce trăgea cu ochiul către pretor.

Decizia era să se înființeze cooperative de tip nou în trei comune, unde existau și gospodării românești – la Sîncrai, la Mănăstireni și la Aluniș, urmînd ca acestea să-și extindă zonele de influență și asupra satelor învecinate din munți.

*

După-amiază, Abády porni spre pădure. Poposi pentru prima oară în cabana de vînătoare care pusese să-i fie ridicată la marginea stejărișului lui Uzdy.

Pe seară își expedie toți însoțitorii și rămase de unul singur.

Cină în fața cabanei, apoi zăbovi îndelung în întuneric. Liniștea era deplină. Nu se auzea nici un zgomot, doar foșnetele copacilor din apropiere și respirația tainică venită din depărtarea pădurii adormite. În cele din urmă se culcă. Adrienne va ajunge dis-de-dimineață. Poate chiar cînd se va crăpa de ziuă.

Dacă a primit cele cîteva rînduri scrise de el...

Dacă va reuși să scape de acasă...

Dacă nu s-o fi răzgîndit...

Dacă totul se va întîmpla după cum plănuiseră...

Era cu nervii încordați de înfrigurarea așteptării.

*

– Trebuie să plec – îi spuse Adrienne. Mi-e teamă să nu le bată la ochi că rămîn atît de mult timp prin pădure.

Se apropie de fereastra care dădea către răsărit și deschise oblonul.

Fasciculul gros al razelor de soare năvăli în încăpere, aruncînd o pată mare de lumină pe chirpiciul bătătorit de pe jos. Brusc, interiorul cabanei se trezi la viață din moleșeala lascivă de pînă atunci.

Era o cabană simplă și banală, ca toate foișoarele de vînătoare. Pereții erau din trunchiuri de copaci, bătuciți bine cu argilă și licheni, ca să nu pătrundă nici vîntul, nici lumina de afară. Înăuntru nu era decît o sobiță de tuci și un lighean, iar în față avea un prici din scînduri de brad, pe care era întins un sac umplut bine cu fîn proaspăt, înmiresmat. În grinzi erau bătute agățătoare de care atîrnau hainele lui Bálint, arma și traista lui. Nu era o reședință comodă, dar numai bună pentru destinația ei. Bálint nu voia să bată la ochi. Pentru ei era absolut indiferent cum arăta adăpostul în care le renăscuse iubirea. Întreaga lor lume încăpea de minune în acea colibă de-a dreptul sărăcăcioasă.

Înainte ca Addy să pornească spre casă, se așezară amîndoi pe marginea patului, ținîndu-se de mînă.

După o tăcere îndelungată, femeia îi spuse în șoaptă, dar cu glas hotărît, fără să-și întoarcă ochii chihlimbarii spre el:

– Trebuie neapărat să treci într-o bună zi pe la Almaș. Uzdy a aflat că ai fost pe aici în mai și poate că va afla că ai venit din nou... așa că... ar fi mai bine să vii... Să nu intre la idei...

*

Era din nou îngîndurată, cu mintea la cele pe care nu i le povestise. Cum că Uzdy adusese vorba despre el, cu vreo două săptămîni în urmă, în timp ce-şi sorbeau ca de fiecare dată cafelele în salon, ea stînd în fotoliu, alături de doamna Uzdy pe canapea, iar el plimbîndu-se în sus şi-n jos, cu paşii lui măsuraţi şi greoi.

Se opri brusc. Tocmai în faţa ei. Îi spuse apăsat, de la înălţimea ameţitoare la care-şi ţinea capul:

–Ai auzit că Abády a fost prin preajma domeniului nostru?

Adrienne nu ştia ce să-i răspundă. Îi trecură ca un fulger prin minte două posibilităţi: dacă ar fi spus că nu, iar Uzdy aflase de întîlnirea lor, ar fi însemnat moartea, în primul rînd pentru Bálint. Pe de altă parte, dacă ar fi recunoscut că ştia, ar fi urmat o altă serie de întrebări – unde, cînd şi de la cine aflase, lăsîndu-se prinsă în arcanul răspunsurilor, cu laţul tot mai strîns în jurul ei, pornind o avalanşă de minciuni cărora simţea că nu ar putea să le facă faţă. Aşa că, fie ce-o fi, se hotărî să nege şi-i răspunse privindu-l drept în ochi:

– Nu, nu am aflat nimic.

– Da, da, desigur! Cu toate că, în mai, a hoinărit mai multe zile prin apropiere de noi şi nu a catadicsit să ne onoreze cu ilustra sa prezenţă nici pe mama, nici pe mine şi nici chiar pe dumneata, adică pe noi toţi la un loc.

Adrienne nu îi răspunse. Soţul ei străbătu întreaga încăpere, apoi se proţăpi din nou în faţa ei:

– Nu ţi se pare curios? Din privinţa vestitului cod al bunelor maniere este de-a dreptul un afront. Bine, eu nu dau doi bani pe ele... Dar el a fost unul dintre nenumăraţii tăi curtezani. *Oh, en tout honneur!* Desigur! – şi izbucni în rîs, iar mustaţa lui păru şi mai alungită decît era în realitate. Apoi continuă:

– Nu ţi se pare cel puţin straniu? Da, straniu! Acesta este cuvîntul cel mai potrivit. Anul trecut a venit chiar de două ori la noi, dar de astă toamnă, de cînd v-aţi întors de la Veneţia, nu a binevoit să-şi mai facă apariţia. E ceva foarte straniu pentru mine!

Adrienne se înfioră. Aluzia la Veneţia fusese neaşteptată şi ameninţătoare. Dar îi răspunse cît se poate de calm:

– După ce ne-am întors de la Veneţia nici eu nu prea am fost pe aici. Am rămas mai tot timpul la Variaş.

– Da, ai dreptate. Pardon!

Uzdy făcea plecăciuni stîngace, cu gesturi de aprobare. Apoi mai străbătu de vreo două ori întreaga încăpere și se opri în fața ușii:

– Totuși, eu consider că e ceva foarte straniu – mai spuse el rîzînd, dar în ochii lui de tătar părea să se întrezărească o sclipire de amenințare. Da, foarte straniu!

Apoi ieși pășind încet și închise ușa cu grijă.

Adrienne se uită la soacra ei.

Contesa Clémence rămăsese nemișcată și impasibilă. Privea în gol, părînd atentă la ecourile amintirilor sale din trecut. Poate că nu auzise nimic din cele petrecute în fața ei.

Aceasta a fost scena de care și-a amintit Adrienne înainte să-i spună lui Bálint doar strictul necesar.

Însă nu-i mărturisi nici un cuvînt din toate frămîntările prin care trecuse, încercînd să deslușească sensul cuvintelor soțului ei. „De ce a adus vorba despre el? Oare știe ceva de legătura noastră și cît de amănunțit? De ce ține neapărat ca ÁB să vină la noi, să ne viziteze, tocmai el, care nu cheamă niciodată pe nimeni și nici nu se sinchisește de oaspeți? Și atunci, de ce tocmai Bálint? A amintit și de Veneția! Oare bănuiește ceva sau nu a fost decît o întîmplare? Iar dacă are vreo presimțire, desigur că punea la cale ceva. Că are un plan în care avea să se folosească de mine ca să-l ademenească la Almaș. Poate că ar fi mai înțelept să nu-l chem, să-l țin cît mai departe de el."

Se frămîntă îndelung, iar pînă la urmă se hotărî că ar fi mai bine ca Bálint să vină la Almaș. Cu orice risc.

Oricum, odată și odată tot ar fi dat ochii unul cu celălalt, așa că era mai bine să-și privească soarta în față. Era o decizie care se potrivea de minune cu firea ei curajoasă. Nu ar fi fost de demnitatea lor să se joace tot timpul de-a v-ați ascunselea. De fapt, moartea nu vine decît o singură dată, iar ei se întîlniseră cu ea încă de la Veneția. Totuși, avu nevoie de multă stăpînire de sine cînd îi spuse:

– Trebuie neapărat să vii...

Rămaseră înțeleși ca, de îndată ce Uzdy se va întoarce, să le facă o vizită.

*

Bálint sosi peste cîteva zile în haine de vînătoare și cu un rucsac pe umăr, în care avea pijamaua și o pereche de pantofi pentru seară.

Ajuns în fața castelului, se minună din nou cît de sumbru, de lugubru era totul, cu locuințele servitorilor de-o parte și de alta ascunse după șirurile tufelor de tisă, cu cercul perfect al rondului din fața intrării principale și toate obloanele de pe fațadă zăvorîte, de parcă nu ar locui nimeni acolo. Aspectul îngrijit al clădirii părea să scoată în evidență aerul ei neprietenos. Nimic nelalocul lui, lăsat la voia întîmplării, cu blocurile de piatră de la baza clădirii cioplite uniform, fără pic de verdeață între ele, la fel ca pietrișul de pe alei prin care nu se ițea nici un fir de buruiană și fără nici o floare în rondul din față.

Totul era de o perfecțiune rigidă.

Bálint se opri în fața ușii masive de stejar ferecate. Nu era nici țipenie de om. Rămase locului nehotărît, fără să știe ce să facă. În altă parte, la țară, ar fi intrat pur și simplu ca să-l caute pe stăpînul casei. Dar acolo nu-i venea să facă una ca asta. De altfel ar fi fost mai înțelept să nu dea ochii cu Addy înainte să-i fi salutat pe Uzdy și pe mama lui.

Aștepta deja de cîteva minute bune cînd ușa se deschise greoi și își făcu apariția Maier, bătrînul majordom.

– Doamnele nu sînt acasă – îi spuse el după ce îl salută –, doamna contesă a ieșit cu trăsura, împreună cu nepoata ei, iar doamna contesă Adrienne a ieșit la plimbare pînă la ruinele cetății. Dacă binevoiți să o luați într-acolo, desigur o veți întîlni.

– Aș dori mai întîi să-l salut pe contele Pál. După cîte știu, este acasă. Vă rog să-l anunțați că am sosit.

Bătrînul Maier clătină din cap.

– E acasă, dar lucrează. Iar în asemenea cazuri nu avem voie să-l deranjăm sub nici un pretext.

Glasul venerabilului servitor trăda o undă de profundă tristețe. Tocmai de aceea Bálint îl întrebă:

– Îi dau de furcă rezultatele de pe teren, nu-i așa?

Maier își ridică unul din brațele lui uriașe, apoi făcu un gest de lehamite și îl privi pe Abády parcă implorînd compasiunea:

– Mai nou se ocupă de ceva cu totul diferit... face tot felul de tabele... nu știu la ce-i folosesc. Dar vă rog, binevoiți să intrați...

Însă Bálint prefera să aștepte în grădină. Înconjură clădirea și coborî pînă la banca din față, de unde priveliștea se deschidea pînă la orizontul pe care se conturau cele două ziduri alburii ale

ruinelor cetății înălțate deasupra stejărișului des, iar la picioarele lui se întindea coama înverzită de deal, fără nici o floare, împînzită doar de verdele peren al tufelor de tuia și de cimșir.

Banca era tocmai în fața coloanelor de piatră care susțineau balconul rococo. Bálint rămase acolo doar cîteva minute, pînă ce brusc, la etajul aripii în stil elvețian – construite de nesăbuitul tată al lui Uzdy, lipită de corpul castelului și alungită pînă pe coasta dealului – se deschise brusc una dintre ferestre și se auzi glasul sonor al lui Uzdy, ca apoi, în cadrul ei întunecat, să-și facă apariția și chipul lui mefistofelic:

– Ei! Ai venit? Îmi pare bine, îmi pare tare bine să te văd! Nici nu-ți imaginezi cît de bine îmi pare! – și izbucni în rîs, scoțîndu-și la iveală de sub mustața alungită dinții lui strălucitori. Așteaptă-mă, cobor de îndată!

Pașii lui măsurați făceau să scîrțîie pridvorul, apoi treptele de lemn pînă ce ajunse la colțul clădirii. Se apropia de Bálint încet, dar cu o față foarte jovială. Nu îi strînse doar mîna, ci îl și bătu prietenește pe umăr.

– Ce bine că ai venit! Ce bine! – repeta el.

Bálint nu-l mai văzuse niciodată atît de entuziasmat. Începu să-l descoasă pe unde a umblat, ce a făcut, de parcă l-ar fi interesat, iar stilul lui batjocoritor, caracteristic, părea că-i dispăruse de pe față. Doar ochii aveau sclipiri stranii cînd îl măsura uneori pe tînăr din cap pînă-n picioare.

Discutară așa multă vreme, de parcă ar fi fost prieteni la toartă.

În cele din urmă se întoarse și Adrienne, după care se plimbară toți trei, discutînd tot felul de nimicuri, pînă ce bătrînul majordom îi chemă la masă.

În timpul prînzului nu se întîmplă nimic demn de consemnat, nici după aceea, în salonul mare, oval, căruia pereții de un cenușiu rece îi confereau o atmosferă apăsătoare, în dosul jaluzelelor închise. Peste tot era aceeași ordine bine calculată și rigidă ca întotdeauna. Mobilele masive și pompoase erau aranjate simetric, la locul lor, fără nici un strop de personalitate, nimic lăsat la voia întîmplării, de parcă nu ar fi locuit nimeni acolo.

Discuția era la fel de dezlînată și de formală, rostită de fiecare doar cu gura, dar cu gîndurile în altă parte. Uneori vorbele li se poticneau, ca apoi subiectul să fie schimbat fără nici o noimă, pe

neașteptate, de către bătrîna contesă, doar „*pour faire la conversation*", cum spun francezii.

Trecu așa o bună bucată de vreme. Bálint simțea din nou acea atmosferă înfiorată care-l cuprindea întotdeauna în acea casă, de parcă aerul ar fi fost plin de năluci tainice, dar amenințătoare.

Totul se lungi mai mult de o oră. De fapt, nu vorbeau decît contesa Clémence și cu Abády. Uzdy se plimba tăcut, cu pași egali de la cămin pînă la ușa de la terasă și înapoi. Ochii lui oblici, negri ca tăciunele, se ațînteau tot mai des asupra lui Bálint. Din cînd în cînd, buzele i se crispau convulsiv. Întreaga lui ființă părea tensionată de o decizie capitală.

Brusc, se întoarse spre Bálint și îl atinse pe umăr.

– Vino în camera mea! – îi spuse el autoritar. Hai! Vreau să vorbesc ceva cu tine!

Se întoarse și porni spre ușă.

Bálint îl urmă

Ieșiră amîndoi.

*

Adrienne nu mai rezistă multă vreme alături de soacra ei, așa că după cîteva minute se ridică și porni grăbită de-a lungul culoarului care ducea la dormitorul de deasupra biroului lui Uzdy, de la capătul aripii elvețiene a castelului.

Se aplecă pe fereastra deschisă, încercînd să tragă cu urechea. Dar nu reuși să deslușească ce vorbea Uzdy. Nu-i auzea decît glasul, dar nu-i înțelegea cuvintele. Părea că explică ceva cu o vehemență refulată.

Își simțea inima cît un purice. Oare despre ce vorbea? Îi spunea drept în față lui Abády cele aflate despre ei? Îi făcea rechizitoriul? Îi prezenta șirul infidelităților, începînd cu Veneția pînă la întîlnirile lor din pădure, ca apoi să-l împuște ca pe un cîine?!

Aștepta încordată, înfrigurată, împlinirea destinului, care însemna moartea.

Și în timp ce încerca, cu nervii încordați, să deslușească întîlnirea tainică dintre cei doi, rememoră întîmplările din ultimele luni, semnele, argumentele, unele alarmante, altele liniștitoare, toate detaliile comportamentului soțului ei, toate cele spuse de el, privirile, faptele, gesturile lui.

Se adunaseră o mulțime de amănunte în mintea ei, de-a valma, fără să le fi corelat vreodată. În ultima vreme, Uzdy se închidea tot mai des în biroul lui.

Pînă atunci nu o făcuse decît înainte de masă, cînd își trecea în nenumăratele lui registre datele referitoare la exploatările domeniului. Dar mai nou rămînea singur și după-amiaza, uneori chiar și nopțile. Îi auzea adeseori pașii prin cameră, apoi se lăsa liniștea, ca după o vreme să înceapă din nou. Iar uneori fasciculul de lumină de la fereastra lui se alungea deasupra gazonului pînă la ivirea zorilor. Pînă atunci nici nu încercase să afle ce-l preocupa pe soțul ei. Dimpotrivă, se bucura, deoarece de cînd Uzdy începuse să se încuie în biroul lui – în care nu mai intra decît bătrînul Maier, să facă curățenie – de atunci... tocmai de cînd începuse să fie tot mai misterios, urca tot mai rar noaptea la ea, scîrțîitul treptelor scării în spirală care ducea către dormitorul ei umplînd-o de spaimă și de dezgust.

Simțea libertatea mîntuirii numai atunci cînd toate năzuințele iubirii i se împlineau în brațele lui Bálint.

Pînă una-alta nici nu încercase să găsească vreo explicație pentru atitudinea lui. Dar acum i se trezi bănuiala că Uzdy se pregătise deja de multă vreme să-l ucidă pe bărbatul pe care-l iubea. Iar ea era obligată să aștepte clipa răzbunării care avea să se întîmple chiar în încăperea de sub ea – să aștepte, fără să poată face nimic, ca soarta lor să se împlinească...

Semnalul sfîrșitului întîrzia să vină. Uzdy continua să vorbească. Uneori făcea cîte o pauză, cînd se auzea vag vocea lui Bálint, ca apoi soțul ei să continue cu fraze lungi, de neînțeles. Ea asculta atît de încordată încît, uneori, i se părea că aude împușcăturile la care se aștepta. Îl și vedea pe Uzdy cum izbucnește în rîs deasupra cadavrului... Dar nu se întîmplă nimic, altundeva decît în imaginația ei înspăimîntată.

Totul dură vreo două ore. Două ore de agonie...

*

Cei doi bărbați înconjurară tăcuți clădirea pînă la treptele care duceau în birou. Uzdy descuie ușa, apoi, după ce intrară, o încuie la loc.

Bálint era convins că urma clipa adevărului. Se întreba doar dacă Uzdy îl va împușca pe loc sau mai întîi îi va spune tot ce avea pe

suflet, încercînd să-l descoasă, să-l facă să mărturisească totul. Privi împrejur. Căuta un obiect mai contondent cu care să se poată apăra dacă Uzdy va tăbărî asupra lui. Dar nu găsi nimic potrivit. Pereții erau acoperiți cu tot felul de tabele, pline de rubrici și de cifre. Numai sub fereastră era un raft înțesat cu tratate groase de economie. Se gîndea că ar putea folosi unul dintre ele ca scut, dacă Uzdy ar scoate revolverul. Așa că Bálint îi urmărea înfrigurat fiecare gest.

Era pregătit pentru orice.

Dar Pali Uzdy se așeză pe un scaun chiar în mijlocul încăperii și începu să explice într-un mod cu totul neașteptat:

– Știi care este baza sistemului decimal? Ei, spune-mi! Știi de ce numărăm de la unu la zece, apoi de zece ori zece, de zece ori o sută, de o mie de ori o mie, adică un milion? Știi că am moștenit acest sistem din cele mai barbare timpuri, cînd oamenii nu știau să numere decît pe degete? Iar umanitatea l-a păstrat, în ciuda faptului că știința operează, fiindcă este nevoită să opereze, cu sistemul duodecimal. Anul are douăsprezece luni, ziua are douăzeci și patru de ore, iar cercul are trei sute șaizeci de grade... Dar sistemul zecimal a fost păstrat, pentru că oamenii proști și lași nu au îndrăznit să se atingă de numărul 10! Da, le-a fost frică, s-au temut! Dar eu nu mă tem de nimic. Nu!

Plesni cu palma pe planșa lui de desen, iar ochii îi scînteiau. Părea gata să sară în picioare, dar se abținu și continuă pe un ton neutru:

– Sistemul bazat pe zece unități mai are și alte inconveniente inacceptabile: zece nu este divizibil decît cu 5 și cu 2, toate celelalte împărțiri dau zecimale. 12 poate fi împărțit cu 2, cu 3 și cu 4. Nici nu-ți poți imagina ce avantaje rezultă din asta în orice calcul matematic! Dar tu ai să mă înțelegi, nu-i așa? Îți dai seama ce consecințe capitale derivă din asta?! – se îndreptă în scaun, așteptînd răspunsul lui cu gura căscată, lăsînd să i se vadă dinții tociți, cu o nerăbdare fățișă așternută pe chipul lui de tătar.

– E foarte interesant tot ce-mi spui, dar nu văd soluția.

– Eu am găsit-o! – strigă Uzdy și se ridică în picioare.

Cu trupul lui costeliv, cu mîinile larg răsfirate, era ca un profet.

– Da, chiar așa, eu am găsit soluția. Și am să ți-o spun doar ție, fiindcă ești singurul meu prieten capabil să înțeleagă această descoperire epocală!

Apoi izbucni în rîs:

– E simplu ca bună ziua. Ca tot ce e măreț și natural! Așază-te lîngă mine, să ți-o explic.

Bálint se așeză lîngă tablă, iar Uzdy alături de el.

– Eu consider că 12 este 10. Numerele de la 1 la 9 rămîn neschimbate. Pe 10 l-am botezat Uz, iar pe 11 Di, după cele două silabe ale numelui meu. Poate că e o vanitate copilărească, dar am fost nevoit să le dau un nume, iar aceste două silabe pot fi rostite în orice limbă. Așadar, cele două noi cifre vor fi U și D și corespund numerelor 10 și 11. Așa că în timp ce, după sistemul decimal de pînă acum, valoarea de 100 are 144 de unități, iar cea de 1000 are 3036 de unități, în sistemul meu, de 10 ori 10 fac 100 și de 10 ori 100 fac o mie, deci am păstrat toate avantajele sistemului decimal și al cifrelor arabe. Dar pe de altă parte, anul are 10 luni, ziua 20 de ore, iar cercul 300 de grade!

Bálint simțea că-l apucă amețeala.

– În cazul acesta ar trebui să recalculăm toate datele astronomice și întreaga istorie...

– Da! Așa este! – strigă entuziasmat Uzdy – și acesta este motivul pentru care s-au speriat toți cei cărora le-a trecut prin minte să schimbe sistemul de la descoperirea scrisului încoace. Mi-am dat seama că în asta constă cea mai mare dificultate cînd îmi voi prezenta propriul meu sistem. Așa că m-am apucat singur de treabă. Știu că va dura ani de zile, dar merită efortul! Uite, am aici deja o mulțime de rezultate!

Se apropiară de tabelele atîrnate pe pereți, pline cu cifre așezate în coloane.

– Acestea sînt datele istorice. Cele mai importante date din antichitate. Nu lipsesc decît babilonienii... aici sînt grecii... aici romanii... – colile de hîrtie foșneau sub mîinile lui uscătive, în timp ce le desfășura și le împăturea la loc. Iar aici este numărătoarea generală pînă la un miliard! Cred că e destul pentru toți idioții!

Nu mai pridideа cu explicațiile, de la eclipsele solare pînă la orbitele planetelor și ale cometelor, înșirînd tot felul de date și iar date, în sistemul vechi, comparat cu cel nou, pe care le știa pe de rost, iar uneori se mai oprea o clipă, arătînd la coloanele de pe tabele cu mîinile lui osoase și cu degetele ca niște gheare. Nu mai aștepta nici o întrebare, vorbea de unul singur, în fraze alambicate,

cu părul răvășit ca niște coarne satanice, cu venele umflate pe frunte și scuipînd dintre buze tot felul de cifre, cuprins de un entuziasm fanatic, de o bucurie fără margini.

Părea că nu se mai poate opri. Bálint îl asculta mirat de toate cele pe care le învățase omul acela ca să-și susțină ideea lui fixă. Se simțea cuprins de tristețe.

Începea să se însereze, iar Uzdy nu contenea cu explicațiile. Discursul lui era din ce în ce mai confuz și mai dezlînat. Dădea din mîini ca o moară de vînt prin încăperea tot mai întunecată, tropotind din picioare, în timp ce profera nenumărate sudălmi la adresa lui Arhimede sau a lui Newton, cu mult dispreț și plin de sine.

Apoi, brusc, se pleoști. Se prăvăli într-un scaun, își șterse fruntea asudată, rămase cîteva minute nemișcat, apoi se întoarse spre Bálint cu un zîmbet neașteptat de blînd:

–Te-am plictisit? Am vorbit prea mult, dar mă simt copleșit de ideea mea și am fost foarte încîntat că am avut ocazia să o prezint cuiva...

Cînd, în cele din urmă, ieșiră pe aleea din fața casei, pe chipul lui Uzdy se citea calmul plăcerii împlinite.

*

Cina se desfășură în aceeași atmosferă glacială precum cea din timpul dejunului. Poate chiar mai dezlînat și mai placid. Uzdy, poate extenuat de emoțiile din acea după-amiază, privea tăcut în gol. Nici Adrienne nu scotea vreun cuvînt. Cele mai mult de două ore în care trecuse prin toate chinurile iadului o umpluseră de ură față de tot ce o înconjura. Desigur că se bucurase văzîndu-i pe Bálint și pe Uzdy cum ies discutînd calm pe aleea din fața ferestrei sale, dar alinarea venise prea tîrziu ca să se fi eliberat de toate suferințele care-i răscoliseră sufletul de-a lungul cîtorva ceasuri care i se păruseră că nu se mai sfîrșesc.

Simțea o dorință ardentă de răzbunare pentru chinurile prin care trecuse. Această îndîrjire o făcu mai sigură pe sine, iar în scurt timp găsi și o modalitate de afișare. După cină, Uzdy o privi de mai multe ori cu subînțeles, iar expresia buzelor lui era cea pe care o cunoștea foarte bine. Era privirea lui amenințătoare, de animal gata să se abată asupra prăzii. Știa că în noaptea aceea se pregătea să urce în dormitorul ei.

*

Tîrziu, după ce-și luară rămas-bun cu toții, Uzdy o conduse pe coridorul întunecat, încercînd să o ia pe după umeri, dar Adrienne îl respinse.

Cînd ajunseră în dreptul ușii, ea i se puse în cale:

– Nu! Acum nu!

– Poftim? De ce? Draga mea Addy, ce nebunie mai e și asta? – o întrebă Uzdy cu glas mieros, apoi deveni brusc amenințător: Sau oi fi avînd niște motive aparte?

Adrienne ar fi vrut să-i spună în față cît de mult îl ura, dar mai încercase și altă dată să o facă și știa că nu l-ar fi determinat să bată în retragere, dimpotrivă, i-ar fi ațîțat și mai mult instinctul primitiv, care îl făcea să considere femeia o pradă. Așa că nu-i spuse, rece, decît atît:

– Nu am nici un alt motiv decît că nu vreau. Azi nu! Doar atît!

Bărbatul se sprijini cu pumnul strîns de tocul ușii, aplecîndu-se tot mai mult cu trupul lui deșirat, dar Adrienne făcu brusc un pas înapoi, îl îmbrînci, intră dintr-un salt înăuntru și încuie ușa în urma ei.

Totul se petrecu într-o clipă.

Așteptă înfrigurată în dosul ușii. Oare va începe să facă scandal sau va sparge ușa? Uzdy nu se urni din loc, așa cum și Adrienne rămase nemișcată. Zăboviră multă vreme în felul acesta, ea în camera întunecată, el pe coridorul în penumbră. Se auzi cum bătrînul Maier încuie ușa de la intrare, apoi pașii lui prin pietrișul din curte. Apoi se lăsă liniștea. În timp ce ei doi erau tot acolo...

După o bună bucată de vreme, Uzdy se întoarse și porni spre dormitorul lui. Poate că tocmai dezlănțuirea lui din acea după-amiază îl făcuse mai conciliant. Oricît de mult s-ar fi străduit să nu facă nici un zgomot, treptele de lemn scîrțîiau din greu.

Adrienne auzi zgomotul pașilor lui care, noaptea, o umpleau de groază. Ochii ei chihlimbarii erau larg deschiși. Strălucea de bucuria victoriei. În fine! Reușise să-l alunge! Reușise să scape din îmbrățișările pe care le ura!

Simțea beția sclavei revoltate!

Rămase îndelung trează în patul ei mare, în care plînsese de nenumărate ori printre cearșafurile răvășite... Dar acum se desfăta în bucuria victoriei...

Pe cînd reuși să adoarmă se auzi cîntatul cocoșilor.

*

A doua zi dimineață, Bálint porni spre pădure mai tîrziu decît plănuise. Se făcuse deja ora nouă cînd își luă rucsacul în spate, dar tot mai trăgea de timp. Spera să o întîlnească pe Addy, ca să schimbe cîteva cuvinte despre cele ce vor urma de acum încolo.

Ieși în curte ezitînd.

Dar de îndată ce ajunse pe pajiștea din mijlocul rondoului, Adrienne era deja alături de el, veselă, bine dispusă, cu ochii gălbui strălucitori.

– Vin cu tine. Trebuie să discutăm ceva!

Abia făcură cîțiva pași, că se și deschise fereastra de la capătul coridorului și apăru silueta uscățivă a lui Uzdy. Cei doi rămaseră împietriți de mirare văzîndu-l treaz atît de devreme pe cel care obișnuia să doarmă pînă tîrziu, aproape de amiază.

– Vreau să-mi iau rămas-bun de la tine, așa cum se cuvine! – strigă stăpînul casei. Așteaptă-mă, cobor îndată! Nu pleca!

Se făcu nevăzut, iar Bálint și cu Adrienne se priviră descumpăniți. Oare ce voia să însemne asta? Îi urmărise? Auzise cum se tutuiau? Între timp, Uzdy apăru din nou, în halatul lui de postav, apropiindu-se cu pași rari de ei, ca o arătare.

– Te rog să ai bunăvoința ca despre cele pe care ți le-am povestit ieri să nu vorbești cu nimeni! Dar absolut cu nimeni! E ceva de mare anvergură și totodată simplu ca bună ziua. S-ar putea ca cineva să-mi fure ideea, să o publice undeva și atunci toată munca mea va deveni de prisos. Iar gloria – da, gloria mea – se va duce de rîpă. Pentru că, nu-i așa, cea mai importantă e ideea de bază. Da! Ideea! – spuse el aproape lătrînd, ducîndu-și la tîmplă degetul arătător, apoi își azvîrli brațul în aer, repetînd de mai multe ori:

– Da, ideea e baza!

Bálint îl asigură de toată discreția lui, îi strînse mîna și porni. Adrienne îl urmă.

– Pleci și tu, draga mea, împreună cu bunul meu prieten? – o întrebă Uzdy cu vocea tărăgănată.

Femeia se întoarse încet spre el. Șuvițele părului ei negru fluturau mai dezlănțuit ca de obicei. Nasul ei un pic coroiat părea ca o lamă de cuțit. Cu bărbia ridicată, îl înfrunta de-a dreptul provocator.

– Da, îl conduc. Oricum, e ora mea de plimbare. Ai ceva împotrivă?

– Nu, vai de mine! – Du-te... bineînțeles... desigur... du-te cu el... – vorbea tot mai dezlînat și rămase nemișcat în fața intrării, în timp ce ei doi începură să urce dealul.

În fața lizierei, Bálint mai aruncă o privire înapoi.

Uzdy era tot acolo, nemișcat, iar tînărului i se părea că fața lui asiatică se schimonosise, gata să urle de furie. Trupul acela costeliv, prelung, în fața clădirii de culoarea untului părea un semn de exclamare la capătul unui strigăt de amenințare.

*

– Ce s-a întîmplat ieri, în biroul lui Uzdy? Credeam că nu se mai sfîrșește. Am fost foarte îngrijorată pentru tine – îl întrebă Adrienne, de îndată ce intrară în pădure.

Bálint izbucni în rîs.

– Cînd m-a invitat la el, mi-a fost și mie teamă că vrea să mă ia la rost, ca apoi... sau de îndată ce intrăm să-și încerce browningul pe pielea mea... Dar nu a fost așa. Se vede că lui nici nu-i trece prin cap...

Apoi, cînd femeia începu să-l descoasă, continuă:

– A început să-mi explice o teorie de calcul foarte complicată, inventată de el, la care lucrează și acum. Nici n-aș fi în stare să ți-o reproduc. E o idee stranie, e foarte talentat, dar nu are nici un rost. Vrea să schimbe sistemul numeric de pînă acum, în care numărul zece să nu mai aibă zece unități, ci douăsprezece...

– Nu înțeleg! – îl întrerupse femeia.

– În clipa asta nu înțeleg nici eu, dar atunci cînd mi-a explicat el credeam că încep să pricep cîte ceva, cu toate că eram tot timpul cu gîndul că e ceva care frizează nebunia. De fapt, important este cît de multe știe și cît a învățat pentru ideea lui. Dar nu e normal să investească atîta energie în ceva fără nici un sens.

– Dar cînd a fost el normal? – strigă Adrienne. Niciodată! Da, niciodată!

Ajunseră pe coama pleșuvă a dealului, de unde priveliștea se deschidea pînă în zări. Negurile dimineții făceau ca razele soarelui să pară un lichid vîscos, aproape opac, unduindu-se aidoma unei materii fremătătoare, în care munții din depărtare se contopeau în pete întunecoase.

Pe măsură ce se îndepărtau urmînd cărarea de la marginea pădurii, Adrienne se simțea din ce în ce mai eliberată. După spaima prin care trecuse în după-amiaza trecută, să-l vadă pe Bálint ieșind viu și nevătămat, discutînd liniștit cu Uzdy, fusese pentru ea ca o mîntuire, o izbăvire la fel de profundă pe cît de aprigă i-a fost spaima că îl va vedea străpuns de gloanțe. Iar asta îi dăduse putere și atunci cînd i se împotrivise bărbatului cu care era obligată să trăiască. Iar acum se simțea pentru prima oară liberă. Chiar dacă nu întru totul, dar simțea cum i se deschid porțile libertății.

Praful ridicat de pașii lor i se părea un strat alb de nori, pe care ei călcau imponderabili tot mai aproape de cer, ei doi, singuri, doar ei! Erau clipe în care totul părea ușor, la îndemînă, de parcă tocmai ar fi ieșit pe poarta iadului, iar Adrienne se simțea în stare să înfrunte întreaga lume!

Credea că se eliberase de cătușe, fiindcă în noaptea trecută îl învinsese pe Uzdy, iar Bálint era în viață! Se scălda în lumină, victorioasă și beată de fericire.

Renunță la orice prudență. Nu se opriră la marginea domeniului lor, ci îl conduse mai departe pe Bálint, în ciuda tîrgoveților care le apăreau în cale și care puteau să-i vadă cotind către foișorul lui Bálint.

Acolo îl îmbrățișă înfocată și ademenitoare...

Abia mai tîrziu îi povesti cele întîmplate noaptea trecută în pragul dormitorului ei.

PARTEA A II-A

I

Mămica îi cumpărase frumoasei Dodó Gyalakuthy o mașină. O cabrioletă americană, cu spițe la roți, care gonea cu șaptezeci de kilometri la oră, o viteză amețitoare la epoca aceea. Angajă un șofer mai în vîrstă, experimentat, și o lăsă pe Dodó să se bucure de ea și să meargă singură în vizită la prietenele ei. Nu se dăduse bătută ușor, dar Dodó era o fată ambițioasă, care știa ce vrea de la viață, așa că ar fi plecat de capul ei, chiar dacă mama i-ar fi interzis să o facă. Așa că doamna Gyalakuthy, Adelma cea rotofeie și plină de bunătate, îi făcu pe plac, convinsă că fiica ei era o fată înțeleaptă, care nu-și va face niciodată de cap.

Bineînțeles că asta stîrni rumoare în hățișul de bîrfe al cucoanelor bătrîne. „Cine a mai auzit una ca asta, ca o fată de rangul ei să umble singură prin lume. E revoltător!" – țipă la auzul veștii doamna Sarmasághy, vestita tanti Lizinka. Apoi se grăbi să pună la înșeuat cei doi armăsari bătrîni și să se hurducăie pînă la Iernut, ca s-o bage în sperieți pe Adelma, dar să mai afle și noi amănunte, pe care să le poată reda înflorite în grupul cucoanelor maliționse din jurul ei.

Însă nu reuși cu nici un chip să șteargă zîmbetul încrezător de pe fața doamnei Gyalakuthy.

Fiica mea nu mai e un copil. E matură. Nu ar avea nici un rost să stea cineva tot timpul de pază pe lîngă ea. Știe să-și poarte și singură de grijă...

Iar Dodó nu le dădea apă la moară. Faptul că se ducea cu mașina să joace tenis la Șiclod sau la Variaș nu era cîtuși de puțin revoltător și, cum toată lumea știa că nu-i face nimeni curte, rezultatul bîrfelor

despre ea se dovedi a fi destul de anost. Așa că tanti Lizinka renunță la campania împotriva ei, fiindcă nu avea nici un ecou.

Dodó hoinărea nestingherită cu mașina ei. Uneori bătea cale lungă, doar din plăcere, pînă la Valea Mureșului sau la poalele munților Trascăului și înapoi. Era ahtiată după viteză.

*

Într-o dimineață înnorată dintr-un sfîrșit de septembrie, bolidul de culoarea cobaltului cobora Feleacul. Mașina rula tăcută, cu motorul oprit, pe panta lungă, nu se auzea decît fîșîitul frînelor la curbele mai strînse, unde încetinea, ca apoi să prindă viteză din nou, pe porțiunile drepte. Dodó conducea cu atenție, claxona din timp, aprecia corect distanțele pînă la căruțele care-i apăreau în cale sau veneau din sensul opus, părînd că nu e atentă la nimic altceva decît la drum. De fapt, doar o parte din ființa ei, cea care o îndemna la prudență, era la volan, dar cu mintea era la cele care urmau să vină sau se întîmplaseră de curînd.

Din mai, cînd se mutaseră la țară, nu se întîlnise decît arareori cu László Gyerőffy. Născocise tot felul de stratageme ca să-l ademenească la ei. Ultima oară organizase în august un turneu de tenis și se folosi de pretext ca să-l invite la Iernut și să-l rețină pentru mai multe zile. Era un bun prilej să discute despre muzică și să-l facă să se așeze la pian. I se părea că, alături de ea, tînărul acela, altminteri retras și tăcut, era mai destins, mai comunicativ. Știa că nu era vorba de dragoste din partea lui, dar simțea că o simpatiza și se simțea în largul lui alături de ea. Apoi au început să corespondeze: Dodó îi scria despre muzică și îi trimise cîteva partituri, ca să-i ceară părerea. El îi răspundea întotdeauna, chiar dacă, uneori, cu oarecare întîrziere. Cuvintele lui păreau să ascundă ceva, chiar o înfiripare de sentimente. Iar în urmă cu o săptămînă îi trimisese un lied, cu o scriitură destul de confuză, destul de trist, dar fără îndoială un cîntec de dragoste. Menționase că era unul vechi, dar poate că nu îndrăznea să recunoască... poate că era totuși o compoziție nouă... de dragul ei!

Cînd se gîndea la asta, inima i se umplea de bucurie.

Mașina de culoarea albăstrelelor străbătea valea în viteză. Trecu de Apahida, pînă dincolo de Someș, și ajunse la răscrucea cu drumul spre Tarcea. Pe măsură ce se apropia de Kozár, Dodó era tot

mai neliniștită de nesăbuința pe care se pregătea să o facă. Se întreba cum va primi oare László propunerea ei.

Rememoră pentru ultima oară fiecare cuvînt, fiecare clipă petrecută alături de el. Klára Kollonich îl părăsise pe László de vreun an și jumătate. Avusese destul timp să-și uite amarul. Cînd fusese ultima oară la ei nu dăduse nici un semn că s-ar mai gîndi la ea.

Uneori părea de-a dreptul vesel... Iar pe deasupra mai rostise și cîteva cuvinte care o umpluseră de speranță pe Dodó: „Ești singura ființă cu care pot să vorbesc deschis... Altcineva nu mă înțelege..." Ce-i drept, nu vorbeau decît despre muzică. Dar ea spera că era mult mai mult, într-o formă disimulată. Spera, fiindcă voia să spere...

*

De-o parte și de cealaltă a drumului apărură cîteva case țărănești, apoi o clădire veche, mai mare, care era băcănia. Din prag, Mór Bischitz, proprietarul, constată bucuros că minunata mașină se oprește tocmai în dreptul lui.

Un automobil ca acela nu putea să aparțină decît unei persoane de vază! Așa că se apropie cu respect și își ridică pălăria cu boruri largi. Nu rămase decît cu tichia măruntă pe creștetul capului, de care el, ca evreu de rit vechi, nu se despărțea niciodată.

– Cu ce pot să vă fiu de folos, stimată domnișoară? – se apropie el cu glas mieros.

– Vă rog să-mi spuneți... care este drumul spre castelul Gyerőffy?

În timp ce Bischitz îi înșira că trebuie să cotească după locul viran, pe lîngă clădirea nelocuită, cu etaj, apoi după șirul de plopi să intre pe poarta de pe culmea dealului, fetița evreului, de vreo nouă-zece ani, se furișă desculță pe lîngă mașină. Era plină de praf și zdrențăroasă, dar avea o față minunată, cu părul roșcat încîlcit, nepieptănat și cu ochi negri, ca tăciunele.

– Vin eu să vă arăt... – îi spuse ea voioasă.

– Nu te duci nicăieri, Regina! Treci în bucătărie! – se burzului tatăl ei, amenințînd-o cu pumnul strîns.

Copiii satului împresurară mașina, oferindu-se care mai de care să o conducă pe Dodó, iar cînd porni, o luară la goană pe urmele ei.

*

Aleea străjuită de copaci ducea pînă în dosul castelului de pe coama dealului. Era o clădire cochetă, în stil pur francez. Peste

subsolul înalt avea un șir de ferestre ridicate, cu careuri mărunte. Geamurile erau pe alocuri opace, iar altele sparte. Se vedea că nu locuia nimeni acolo. La etaj se afla o mansardă, cu ferestrele ieșite în afară.

Micul castel trăda gustul ferm al unei singure persoane. Fusese construit de tatăl lui László, în primii ani de căsnicie, după niște proiecte aduse din Franța, de dragul soției sale, Júlia Ladossa, care avea înclinații artistice. Clădirea era după gustul ei, o minunăție, într-un stil perfect, care și-ar fi găsit locul oriunde pe valea Loarei și tocmai de aceea părea deosebit de stranie în Ardeal, pentru clima de acolo, cu ferestrele acelea de înălțimea întregului parter. Dar acesta a fost visul Júliei, singurul argument care conta în fața lui Mihály Gyerőffy, tatăl lui László.

La parter nu locuise niciodată cineva.

Căminele de marmură fuseseră deja montate, dar pereții rămaseseră doar văruiți, iar tapetele de mătase erau încă pe drum de la Lyon, cînd, într-o dimineață, cea pentru care fusese făcut totul se sui în trăsura ei ușoară și dispăru pentru totdeauna. După o săptămînă, Mihály Gyerőffy s-a împușcat în pădure.

Iar castelul a rămas nelocuit, doar administratorul stătea la subsol.

Porțile au stat ferecate pînă ce László s-a întors acasă, după ce și-a pierdut toți banii la cărți. Se simțea stigmatizat pe vecie.

*

– Vă rog să verificați bujiile, cred că nu funcționează cum trebuie. Poate ar trebui curățat și carburatorul... – îi spuse Dodó șoferului.

Era un pretext să rămînă acolo o vreme.

Mecanicul rămase un pic mirat, dar Dodó nu-și mai bătu capul cu el și intră pe ușa din față.

După ce sui cîteva trepte ajunse într-un vestibul frumos. Colțurile rotunjite erau decorate cu stucaturi în stilul Ludovic al XVI-lea. În față era un portal imens, care dădea probabil în salon. Rămase în cumpănă, fără să știe încotro s-o ia, cînd apăru ca din neant un bătrîn corpolent și greoi. Era administratorul și omul bun la toate, singurul servitor al lui László.

– Îl caut pe domnul conte Gyerőffy – îi spuse ea.

– E în camera lui de sus, mă rog frumos. Urcați pe aici! – și bătrînul arătă spre treptele care porneau dintr-o latură a vestibulului.

Dodó rămase o clipă nehotărîtă dacă să urce sau să pună să fie chemat, dar vechilul dispăruse la fel de tăcut precum venise, așa că nu mai avea de ales și porni spre etaj.

Treptele nu aveau balustradă, grilajele de fier forjat erau îngrămădite sub pasaj, fără să le fi montat cineva vreodată.

Ajunse sus, pe un culoar îngust. Nu și-ar fi dat seama încotro să o ia dacă nu ar fi văzut o pereche de cizme scîlciate, pleoștite trist în fața ușii din față. Dodó își luă inima-n dinți, bătu la ușă și intră.

Îl găsi pe László tolănit într-un fotoliu, în pantaloni și cu cămașa descheiată, pilindu-și unghiile de zor. Cînd o văzu pe fată, sări în picioare ca ars:

– Dumneata? Aici? Ce s-a întîmplat?...

– A, nimic – îi răspunse fata – doar treceam prin apropiere, în drum spre familia Kamuthy, de lîngă Dej, și mașina mea are ceva la motor, așa că m-am gîndit să urc la dumneata, pînă ce mi-o repară.

Minciuna o făcu să roșească, dar continuă cu dezinvoltură:

– Te superi că am dat buzna așa, neanunțată? – îi spuse ea rîzînd, ca să-și mascheze fîstîceala.

– Nu, dimpotrivă! Îmi face plăcere! Dar mi-e rușine, la mine e un deranj înfiorător! – îi răspunse László, privind speriat împrejur, apoi, dîndu-și seama cît de sumar era îmbrăcat, își puse în pripă vestonul aruncat alături de el.

Într-adevăr, în casă domnea o harababură de nedescris. Într-un colț era patul răvășit, cu plapuma mototolită și cu pernele nu tocmai imaculate. Alături, pe o măsuță, trona o sticlă de pălincă pe jumătate goală și un pahar slinos. Pe parchet erau azvîrlite o puzderie de mucuri de țigări, iar pe comoda din fața ferestrei erau adunate una peste alta farfuriile cu resturile rîncezite ale cinei de seara trecută.

– Vai de mine, cred că la toți holteii e la fel! – rîse Dodó cu indulgență, plimbîndu-și privirea prin cameră.

Era o încăpere spațioasă, cu trei ferestre. Pe vremuri, părinții lui László o foloseau ca salon, pînă ce avea să fie aranjat parterul. Mobilierul era antic, cu gust, dar de cînd László se mutase acolo, vechea armonie dispăruse. Biroul cu intarsii de bronz era lipit de perete, în fața pianului adus de la Budapesta. Canapeaua în stil Empire era trasă în mijlocul camerei ca să încapă și patul. Vitrina

plină cu bibelouri de porțelan ajunsese în dreptul uneia dintre ferestre, iar în locul ei trona un almar alb, plin cu haine. Doar vechile tablouri de familie erau la locul lor dintotdeauna, pe pereți. „Nici acestea nu sînt toate" – se gîndi Dodó văzînd urma pătrată a unuia dintre ele. Nu mai era decît cîrligul gros de fier, de care atîrnase odinioară. În locul rămas gol se vedeau pînzele de păianjen țesute între rama tabloului și tapet, ale căror fire atîrnau acum în gol, acoperite de praf. Sub vechiul portret era agățată fotografia colorată a lui Mihály Gyerőffy, pe care László o adusese cu el de la Budapesta.

Ca să spargă liniștea, fata îl întrebă fără să stea prea mult pe gînduri:

– Cine era în tabloul acela care lipsește?

László își încruntă sprîncenele împreunate:

– Se zice că era portretul mamei mele, pare-se de Cabanel, un pictor francez renumit în anii '80. Bineînțeles că eu nu-mi amintesc... Cică, atunci cînd... mama mea a... plecat..., tata l-a aruncat pe fereastră.

– Sărmanul de tine! Iartă-mă că ți-am trezit amintiri dureroase! – îi spuse fata și își puse mîna pe brațul lui, ca să-l consoleze.

– Nu face nimic, nu mă mai doare. Poate, cînd eram copil... dar acum nu mai are nici o importanță!

– Da! Te înțeleg foarte bine, pentru că și tatăl meu a murit demult și sînt pe jumătate orfană, așa că, în această privință, ne potrivim. Acestea nu contează decît în copilărie, dar cînd ne maturizăm, ele rămîn niște amintiri puțin triste, dar nu dureroase. Fiindcă avem toată viața în față, iar viața este frumoasă...

– Depinde pentru cine! – o întrerupse László zîmbind amar.

– Pentru toată lumea! Trebuie doar să vrei, să știi să vrei! Privește! – spuse ea și se apropie de fereastră. Ce frumoasă priveliște se deschide de aici. Spune, nu e o încîntare să o admiri? – și arătă spre grădina întinsă.

László se apropie de ea. Dodó continua să sporovăiască bine dispusă. Îi punea tot felul de întrebări, aștepta cu delicatețe să-i răspundă.

– A fost proiectată de un grădinar din Laxenburg. Ai dreptate, e atît de isteț alcătuită, încît pare de două ori mai mare, cu toate că nu are mai mult de douăzeci de pogoane.

– Chiar așa? Nici nu-mi vine să cred. Și ce copac e acela?

– Nu știu.

– Dar și cel de lîngă el e tot un copac exotic, nu-i așa?

Apoi îl întrebă cît de departe e valea Someșului și îi arătă cele trei culmi ale munților Țibleș din zare.

Stăteau unul lîngă celălalt, sprijiniți pe pervazul ferestrei, iar umărul molatic al fetei se apropia tot mai des de fața bărbatului și, cînd își întindea brațul să-i arate ceva, se agăța cu cealaltă mînă de umărul lui.

Părul ei negru, lins, de pe care-i alunecase casca de automobilist, emana o delicată adiere feminină, iar de sub decolteul bluzei i se întrezărea gîtul plin, ca de turturică. Discutau tot felul de nimicuri în fața ferestrei, iar László se simți sedus de farmecul ei amețitor. I se părea că ochii ei larg deschiși exprimau o afecțiune nemărginită...

Afară începu să plouă. Cîțiva stropi îi atinseră și pe ei

Dodó se îndepărtă de fereastră și se așeză la pianul Bösendorfer.

– Lucrezi? Mai cînți la pian? Nu? Ce păcat!

László începu să scotocească prin maldărul de partituri, după vreo compoziție mai veche, în vreme ce fata se apleca spre el curioasă; totul i se părea o joacă de tineri îndrăgostiți, în care cuvintele nu aveau alt sens decît să-i țină unul alături de celălalt, cu umerii, șoldurile din ce în ce mai apropiate, iar sîngele să le clocotească tot mai aprins.

Furtuna se înteți. Stropii de apă băteau pe pervaz ritmul unui preludiu de Chopin. Ploaia deasă părea o cortină care-i despărțea de lumea înconjurătoare. Dodó se îndepărtă de pian. Se apropie ezitînd de patul plin cu hainele aruncate vraiște. Întinse plapuma și se așeză. László o urmă instinctiv. Se așeză alături de ea. Fata se lipi de el, își încolăci brațele de umerii lui, oferindu-i buzele întredeschise. Se contopiră într-un sărut înfocat. Murmurul discret al stropilor de ploaie pe tabla pervazului părea ecoul pasiunii lor.

Apoi, dintr-odată, tînărul o îndepărtă înfiorat, se ridică și se refugie pe scaunul din fața ei. Voia să scape de dorința care i se înfiripa în suflet.

– Nu vreau – murmură el – nu e bine să se întîmple așa ceva!

Dodó îl privea zîmbind.

– De ce nu? Doar știi foarte bine cît de mult te iubesc! Sînt a ta! Ia-mă de soție. Aș accepta bucuroasă! Ai să vezi cît de fericiți vom fi împreună!

– Vai, dar e imposibil! – îi răspunse László, fără prea multă convingere în glas, mai degrabă în chip de apărare față de neprevăzutul situației.

– De ce ar fi imposibil? Ce ar putea să ne stea în cale? Sîntem amîndoi liberi, putem să facem ce vrem. Asta e rugămintea mea! Nu e destul? – apoi repetă mai rar, cu un accent ademenitor: Nu e destul că te rog eu?

Aceste cuvinte rostite de pe marginea patului, aplecată spre el, o făceau și mai ademenitoare. Rochia de mătase îi scotea în evidență plinătatea formelor, rotunjimea sînilor și netezimea gîtului pufos. Avea buzele și mai înroșite de pasiunea sărutului, iar ochii ațîțători de negri. László simțea că e gata să sară și s-o îmbrățișeze. Dar era primul impuls. Ceva din adîncul sufletului îl împiedica.

În ultimele săptămîni necazurile lui se întețiră. Avea tot mai multe procese din cauza datoriilor. Îl călcaseră deja de două ori portăreii. Se pare că fusese anunțat chiar și mezatul, el nu se pricepea la asemenea proceduri. Ázbej se ocupa de păsuiri, de plăți, de toate. Habar nu avea cum, din ce fonduri, el nu știa decît că creditorii îl încolțiseră, iar într-o bună zi va ajunge pe drumuri. Gîndul la propriul său naufragiu, la marginea prăpastiei pe care stătea îi oprise avîntul. Îi răspunse fetei pe un ton disperat:

– Eu... nu mai am nimic... doar datorii... nimic din ce vezi nu mai este al meu.. sînt pur și simplu un cerșetor...

Dacă Dodó ar fi sărit în picioare, s-ar fi lipit de el ca să-i spună că nu are nici o importanță, că nu-i pasă, sau dacă l-ar fi sărutat din nou, fără nici un cuvînt, poate că soarta lor ar fi fost alta. Există momente cînd un singur cuvînt face ca viața să o ia pe un făgaș ferm, fără întoarcere. Dar Dodó nu găsi răspunsul potrivit, ci dărîmă inconștient întregul eșafodaj pe care-l construise cu grijă:

– Nu are nici o importanță. Știam asta de la bun început! Dar vom aranja totul, fiindcă eu sînt bogată...

Din cauza luminii care-i bătea în ochi, Dodó nu observă grimasa de pe fața lui László. Cuvintele ei îi evocară propriul său trecut. Rememoră toate cele întîmplate. Își aminti cum frumoasa doamnă Berédy, fosta lui iubită, își amanetase șiragul de perle, care valora o avere, ca să-i achite, fără să știe el, una din datoriile lui fatale de la masa de joc, simțind din nou rușinea în care se zbătuse luni la rînd și de care scăpase preferînd să răscumpere bijuteria și acceptînd să

fie dat afară de la cazinou, în loc să-și plătească o nouă datorie. Iar pe de altă parte vedea rînjetul fantomei lui Wickwitz, vînătorul de zestre, pe care-l jignise la beție, înjosindu-se parcă pe sine însuși, fiindcă trăia la fel ca el, pe banii femeilor. Ofițerul a fost degradat și a fugit în străinătate. Aceasta a fost viața lui, felul în care a trăit el, cel care îi acuza pe alții că se lăsau întreținuți de cucoane! Nu! Așa ceva nu se va mai întîmpla niciodată! Mai bine să moară în șanț, decît să suporte din nou o asemenea rușine!

Se ridică brusc în picioare, împinse scaunul în față, în chip de pavăză între ei. Arătă cu brațul spre ușă:

– Pleacă!... M-am săturat! Du-te!

Vocea lui era de-a dreptul amenințătoare.

Dodó se ridică albă ca varul la față, apoi brusc se îmbujoră din nou. Își ridică în pripă cascheta căzută pe podea și ieși grăbită. Afară îi strigă șoferului:

– Pornește!

După ce coborîră dealul, aproape de șosea, acesta o întrebă:

– Încotro doriți să o iau?

La care ea nu reuși decît să-i șoptească:

– Acasă... acasă...

Își strînse mai tare cascheta, își puse ochelarii groși, de automobilist. Picăturile de ploaie i se scurgeau pe obraji, îi adumbreau vederea. Dar ochelarii erau plini și pe dinăuntru de potopul lacrimilor care, încet, îi năpădiră întreaga față!

Ochii și natura se întreceau să-i deplîngă tristețea.

II

La Variaș se adună o mulțime de invitați.

Era ceva destul de neobișnuit, fiind la început de octombrie, iar doamna Milóth murise abia în februarie. Dar așa fusese dorința bătrînului Zakata. O puse pe Margit, fiica lui cea mică, să o cheme pe Adrienne și pe fetele Laczók, verișoarele ei, iar pe fiul lui, Zoltán, elev la colegiu, să invite cîțiva flăcăi, fiindcă se mărita

fiica administratorului său, botezată de el. Așa că, în ciuda durerii din sufletul lui, se cădea să-i facă o nuntă ca lumea finei sale.

– Ce-i drept, vechilul meu e un mare dobitoc și probabil că mă și fură – urlă el în fața copiilor –, totuși e de mult timp în slujba mea și chiar dacă gîsca aia-i destul de proastă ca să se mărite cu un nepricopsit ca fiul farmacistului din Lelința, nu-mi pot permite să nu sărbătoresc evenimentul!

Micuța Margit nu-l întrebă nimic, dar Zoltánka nu se dovedi la fel de înțelept.

– Și cui să-i scriu, tată, pe cine vrei să invit?

– Ce știu eu, măgarule? – strigă la el Milóth. Parcă de asta îmi arde mie, cu toată durerea din sufletul meu? Cheamă naibii pe cine vrei! Marș, pînă nu te plesnesc! – și dădu să-i tragă un șut, dar băiatul, căruia nici că-i păsa de furia bătrînului, se eschivă calm și îi răspunse din ușă zîmbind: O să mă sfătuiesc cu Margit.

– Așa să și faci, nătăflețule! – mai strigă Zakata, apoi porni spre grajduri, fluierînd liniștit. După cîteva minute se auzi cum se răstește la rîndași. Era felul în care considera el de cuviință să facă ordine.

*

Margit organiză bine totul. Cu 48 de ore înainte de nuntă sosi Adrienne, împreună cu una dintre fetele Laczók, iar cu o zi înainte, doi dintre verii Alvinczy, al doilea și al patrulea – Ádám și Ákos. Apoi sosiră Abády și Gazsi.

Bálint veni cu trăsura, la fel ca cei doi Alvinczy, de pe unul dintre micile lor domenii din apropiere, dar baronul Gazsi din jurul Clujului, desigur călare, cu o vulpe dolofană agățată de chinga șeii, fiindcă ultima lui găselniță era că, dacă zărea din goana calului vreun animal fugindu-i din cale, o lua pe urmele lui pînă ce-l ciuruia cu alicele din pistolul pe care și-l comandase special. Ceea ce nu-i reușea decît arareori, totuși, din cînd în cînd, mai nimerea cîte ceva.

– E un spoht excelent, dhagii mei, penthu că omul nu se uită pe unde mehge, ci e cu ochii numai la iepuhi sau la vulpi, pe cahe thebuie să le uhmăhești peste tot. Am thas niște căzătuhi de toată minunea, mahe minune că nu mi-am hupt gîtul!

Povestea de zor, pe terasa casei Milóth, cu nasul lui acvilin ridicat mîndru, fălindu-se în fața femeilor cu minunata sa pradă. Dar

extazul respectuos nu dură multă vreme. În timp ce-și arăta plin de emfază vulpea împușcată, femeile începură să țipe. Din blana animalului începură să sară mii de purici roșcați, iar dalele de piatră deveniră de-a dreptul cărămizii.

Pe Kadacsay îl alungară în curte, în timp ce bătrînul Milóth urlă după servitori să aducă mături. Restul invitaților se repezi care-ncotro ca să scape de gîngănii. Gazsi stătea proțăpit în mijlocul curții, fără să știe ce să facă cu prada lui, năpădit de sudălmile proferate de la toate ferestrele, ce-i drept, mai mult în glumă, fiindcă, de fapt, nu era cine știe ce mare grozăvie.

Adrienne venise numai cu una dintre fetele Laczók, cu Idus. Sosise și Bálint.

Aici era mîna micuței Margit. Dacă ar întreba-o cineva de ce aranjase totul așa cum o făcuse, ar avea răspunsul pregătit. Știa ea ce știa, dar tăcea mîlc.

Motivele ei erau următoarele: dintre cele două fete Laczók, era suficient să vină doar una singură, prea multe femei strică. Iar cea mai indicată era Idus, căreia, cînd se pilea, baronul Gazsi îi făcea declarații de amor. Iar asta era bine – poate că îi va cere chiar mîna, fiindcă vin era din belșug. Apoi mai avea nevoie și de doi dintre fiii Alvinczy. Dar nu de Farkas, cel mai în vîrstă, care de cînd devenise deputat se credea om serios, nici de al treilea, pentru că acela îl imita pe badea Ambrus și vorbea numai porcării, mai ales cînd se îmbăta, ceea ce se întîmpla destul de repede, fiindcă nu ținea la băutură. Dar avea nevoie și de Ádám, care asculta pînă și anecdotele preotului și era foarte important să vină, pentru că era îndrăgostit deja de multă vreme de Adrienne și nu-și vărsa oful decît ei. Și, în fine, trebuia să-l invite și pe ÁB, care era deputat de Lelința și, cum se căsătorea tocmai fiul farmacistului de acolo, se cuvenea să fie de față.

În timp ce punea la cale toate aceste combinații, pe chipul ei se așternu un zîmbet, pe care și-l ascundea față de toată lumea. Era o fată de ispravă.

*

Așadar veni ziua cea mare a nunții și toți invitații se adunară! Cununia se desfășură după-amiază, în biroul vechilului, fiindcă biserica reformată a satului se prăbușise deja demult. Chemaseră pastorul de la Lelința să binecuvînteze tînăra pereche. Tot de acolo

veni și martorul mirelui, care nu era altul decît bătrînul Balázs Börcsey, contele de Borcea Mică și Mare!

Aceasta era urmarea unor tratative diplomatice îndelungate. Fusese ideea medicului de circumscripție, susținută de proprietarul crîșmei și dusă la îndeplinire de primar. Prețul a fost o vacă și un viței, cu întreținerea lor cu tot, fiindcă Börcsey era atît de sărac încît animalele ar fi murit de foame la el. Dar asta nu era suficient ca să-i frîngă bătrînului conte aerele senioriale. Argumentul hotărîtor a fost că celălalt martor urma să fie baronul Ákos Milóth. Ce-i drept, domnul Balázs o ținea sus și tare că familia Milóth nu era nici pe departe de rangul neamului său, dar cînd află că în tinerețe Zakata fusese garibaldist, deci, într-un fel, tovarăș de arme cu el, bătrînul pașoptist se arătă dispus să închidă ochii.

Biroul administratorului era destul de strîmt. În spațiul dintre canapeaua de mușama și masa din lemn de brad vopsit abia încăpură pastorul, tînăra pereche, nașii și cei doi martori. Alaiul nuntașilor rămase afară, în pridvorul pardosit cu cărămizi, de unde puteau admira în voie rochia imaculată a miresei, vestonul negru, cam larg, dar nou-nouț al mirelui, pe bunul Zakata și în primul rînd pe bătrînul Börcsey. Acesta din urmă arăta minunat, chiar dacă nici măcar farmacistul, cu toate chimicalele lui, nu reușise să-i scoată în întregime petele de pe mundir. Totuși, cu trupul lui zvelt, cu pantalonii strîmți foarte eleganți, cu părul dat pe spate și cu mustața pomădată, părea o gravură din anii '60.

Slujba începu după-amiază, însă pînă ce preotul își termină predica se înseră de-a binelea. Dar nu se sinchisea nimeni, fiindcă țiganii cîntau de zor, proțăpiți în mijlocul curții, vinul îndoit cu borviz curgea din belșug, vremea era plăcută, așa că oaspeții petreceau de minune sub felinarele de la poarta grajdului, așteptînd să fie chemați la cină.

Se așezară la masă Börcsey, Ákos Milóth, Abády, pastorul de la Lelința și farmacistul, împreună cu fiul său. Administratorul, chiar dacă era în postura de socru mic, își trase scaunul mai într-o parte, în semn de respect față de domni.

Börcsey stătea la locul pe care, după ce se așezase, în unanimitate îl considerară cel mai de cinste, atît de mult îi impresionau pe toți aerele senioriale ale bătrînului. Apoi se aduse vinul și începură discuțiile, bineînțeles despre politică.

Fostul revoluționar, ca un adevărat lider, preluă inițiativa și îi dădu imediat cuvîntul lui Abády:

– Spuneți-ne, domnule deputat, care e situația cu cota parte? E adevărat că guvernul a căzut la înțelegere cu austriecii? – arătă el spre Bálint și se lăsă pe spate, așteptînd răspunsul cu degetele lui uscățive încrucișate pe mînerul bastonului din lemn de stejar, de care nu se despărțea niciodată.

Pînă și Bálint se simțea ca un un elev scos la tablă, în timp ce înșira ultimele noutăți. La Viena se purtaseră discuții lungi referitoare la înnoirea Tratatului. Dat fiind faptul că acordul Széll-Körber fusese respins de majoritatea parlamentară, tratativele referitoare la cota parte și la banca națională au fost reluate. Se zvonea că s-a ajuns la un acord. Referitor la bancă, va exista doar o simplă declarație, care lăsa problema deschisă. În următorii zece ani, cota, adică procentul cu care urma să contribuie Ungaria la finanțarea armatei, a afacerilor externe și a finanțelor va fi cu 2% mai mare. Era prețul pe care trebuia să-l plătească guvernul pentru recunoașterea de principiu a tratatului vamal și a înființării băncii de emisie independente.

– Dar Partidul Independent va fi de acord?

– Probabil că da. Desigur că vor fi cîteva demisii, eventual a lui Sámuel Barra sau chiar a lui Polonyi, dar majoritatea îl va urma pe Ferenc Kossuth care, în calitatea lui de ministru, a semnat deja tratatul.

– Iată unde a ajuns fiul lui Lajos Kossuth! Toate discursurile frumoase rostite timp de doi ani nu i-au folosit decît ca să ajungem aici! – strigă fostul curuț, întorcîndu-se spre Zakata. Eu am spus de la bun început să nu ne tot batem gura degeaba, ci să pornim cu armele împotriva Vienei, așa cum am făcut noi pe vremuri.

Zakata, care de fapt era cel mai pacifist dintre toți, făcu un gest de aprobare, mai mult din respect față de bătrînul luptător. Chiar și ceilalți mormăiră ceva, mai mult din politețe.

Dar Abády continuă, spunînd că, după cum se zvonea, Andrássy va înainta o propunere referitoare la întărirea independenței comitatelor. De aici, discuția se abătu la epurarea corpului de funcționari, cum se spunea pe vremea aceea, adică la îndepărtarea celor care fuseseră de partea lui Tisza și mai ales a lui Fejérváry, cu guvernul lui de dărăbani. În județele Mureș-Turda, Alba, dar și prin alte

locuri începuseră deja o serie de anchete disciplinare, urmate de revocări din funcții, care bineînțeles că divizară opinia publică în două tabere. Bărbații din provincie se provocau la duel, femeile se bîrfeau de zor, iar în unele orășele reprezentanții uneia dintre părți se plimbau pe unul dintre trotuare, iar ceilalți pe partea opusă, ca să nu dea ochii unii cu alții.

Erau tocmai la întrebarea ce se va întîmpla cu Pétet Balog Benő, secretarul șef al prefecturii Mureș-Turda („Am auzit că va fi dat afară", spuse farmacistul), cînd soția vechilului le strigă din pridvor că cina era servită. Așa că discuțiile despre politică încetară și porniră cu toții înfometați către salon.

*

Era un adevărat festin, cu nenumărate platouri: claponi și gîște grase, rațe dolofane, sarmale și, ceea ce era mai rar în acea perioadă a anului, purcei de lapte cu pielea crocantă, cu varză călită, iar la sfîrșit cozonaci, cafea cu frișcă, fursecuri și foietaje. Toate stropite cu vinuri tari, de cîmpie, și însoțite de nenumărate toasturi.

Pe măsură ce ospățul se întețea, prin aerul îmbîcsit de fum și de transpirație zburau aluzii tot mai transparente referitoare la ritualul nupțial, îmbrobodite cu glume din ce în ce mai deochiate.

Cînd cina se termină, unii trecură în dormitorul transformat în salon, alții în biroul vechilului, iar cîțiva ieșiră în pridvor, ca să se elibereze locul pentru dans.

Bravul bătrîn Zakata nu mîncase în viața lui atît de bine și de mult. Pe cînd trăia, soția lui bolnavă de stomac nu suporta nimic gras, iar bucătăreasa lor se conformase atît de bine încît îl ținea și acum la același regim. Nici vinuri atît de bune nu mai băuse, chiar dacă o ținea sus și tare că erau din viile lui. „Probabil că nemernicul de vechil l-a furat din pivnițele mele", îi zise el farmacistului, crezînd că șoptește, dar îl auzi nu doar soția administratorului, care stătea mai departe de el, ci și întreaga asistență, însă toată lumea credea că glumește. Rămase la fel de vesel și după ce se ridicară de la masă, fiindcă bătrînul Börcsey, care pretindea că purtase boneta roșie de pașoptist, aprecia din plin amintirile lui de garibaldist, pe care Milóth le povestea cu multă savoare și pe care ceilalți nu mai aveau răbdare să i le asculte.

Era tocmai la lupta de la Palermo, pe care o descria cu gesturi ample, cînd Adrienne se apropie de el, ca să-i atragă atenția că era pe cale să înceapă dansul, iar el, care era în doliu, nu se cădea să fie de față. Brusc, chipul jovial al lui Zakata se întristă. Mustața și sprîncenele stufoase i se pleoștiră.

– Să știi că ai dreptate, draga mea fată! – strigă el cu glas funebru. Ce să caute sufletul meu răvășit de durere într-o petrecere ca asta? – și porni spre ieșire, însoțit de fiicele lui, de tînărul Zoltán și de invitații mai de soi.

Cînd ajunseră afară, Zakata se opri.

– Mergeți înainte. Din păcate, eu, măgarul bătrîn, sînt nevoit să mai rămîn un pic. Mi-am amintit că i-am promis miresei primul dans. Nici nu vă dați seama ce efort sufletesc înseamnă asta pentru mine! Dar nu am de ales, din moment ce am acceptat să le fiu naș! Fac doar cîțiva pași, apoi vin după voi! Plecați! Duceți-vă singuri! – le spuse el și se întoarse în forfota nuntașilor.

Bineînțeles că nu se grăbea să plece. Nu-l aștepta nimeni, așa că rămase locului. După ce o legănă pe mireasă în acorduri lente ungurești, se prinse cu mama ei într-o învîrtită, pentru ca la polcă să se pună pe țopăit mai ceva ca un berbec. Între dansuri, rămînea sprijinit de ușă, ștergîndu-și mustața asudată și ochii scăldați în lacrimi: „Vai, sărmana Judith, drăguța mea soție", se lamenta el, ca apoi să apuce altă femeie și să se prindă din nou în joc, pînă ce abia mai sufla, cînd se lăsa din nou năpădit de tristețe.

*

Afară era o noapte senină, cu lună. Lumina ei se prelingea ca laptele pe ziduri, în curtea orătăniilor, și desena pete întunecate printre grajduri și acareturi. Cînd ieșiră la aer, pe tineri îi întîmpină o răcoare înviorătoare. Poate că tocmai de aceea, sau mai mult sau mai puțin datorită vinului din timpul cinei, se simțiră cuprinși de o voioșie contagioasă.

– Să ne facem de cap! – strigă Adrienne care, la Variaș, unde-și petrecuse copilăria, se simțea ca pe vremuri, cînd se ținea mai tot timpul de șotii, împreună cu surorile ei. Iar în asemenea cazuri uita de griji, de sora ei sfîșiată de durere, de căsnicia ei nefericită cu Uzdy și de Almaș. Se simțea din nou fata plină de viață, nebunatică și zvăpăiată de odinioară.

– Haideți să facem turul satului, poate scornim ceva...

Tînărul Zoltán, care în timpul vacanțelor hoinărea mai tot timpul cu slugile, găsi de îndată rostul plimbării:

– Am auzit că, în loc să-și facă rondul, paznicul de noapte păzește pînă în zori băcănia evreului, care îi dă de băut. Ia să vedem dacă e adevărat sau nu!

Era un început promițător. Porniră. Acoperișurile țuguiate ale caselor scufundate în tăcere aruncau umbre prelungi pe drumul plin de gropi. În scurt timp ajunseră la băcănie. Obloanele de metal erau zăvorîte. De jur împrejur nu era nimeni. Nici în pridvorul de scînduri, nici în șanț, nici prin împrejurimi. Locul era pustiu. Să fi fost o informație falsă? O voce spuse din întuneric:

– Poate că gardianul e acasă și doarme. Astfel ne trage clapa la toți, inclusiv băcanului.

– Dacă am afla unde locuiește... – spuse altă voce.

Dar Zoltán le știa pe toate: era ultima casă din celălalt capăt al satului, înainte de ulița țigănească. Așa că o luară într-acolo, mînați de curiozitate. Paznicul de noapte locuia la poalele dealului, pe drumul care ducea pînă la intrarea din spate a curiei Milóth. După ea urma prima cocioabă de țigani, pierdută în întuneric, dar casa gardianului era scăldată în lumina lunii. Sub acoperișul înalt, de papură, se întindea un pridvor lung, de lemn, cu ușă la mijloc. Alături de ea era sprijinit de perete un par cît un stat de om, gros cît brațul și cu o măciulie mare în capăt, aidoma unui buzdugan, semn că paznicul satului era acasă și dormea dus.

Era o descoperire importantă.

– Ar trebui să-l învățăm minte!

– Dar cum?

– Să-i furăm toiagul, ca dimineață să-l caute degeaba!

– Nu, nu-i de-ajuns, să scornim altceva!

– Dar ce?

Se sfătuiau pufnind în rîs, șoptind tot felul de planuri, în fața porții mari. În clipa aceea cineva, poate tocmai Bálint, avu o idee strălucită:

– Poate că are o vacă. Haideți să i-o furăm, ar fi cea mai mare batjocură pentru el!

Era o propunere sub demnitatea unui parlamentar, a unui deputat de Lelința, apostol al idealului cooperativizării. Dar se lăsă dus

și el de bucuria aventurii, care-i cuprinsese pe toți. Grajdul era chiar alături de casă.

Dar oare nu era nimeni prin apropiere, să-i vadă? În fața colibei țigănești era o umbră mai întunecată, care stătea nemișcată, așa că nu-și bătură capul cu ea.

Cei doi Alvinczy deschiseră poarta fără nici un zgomot. Bálint cu baronul Gazsi se strecurară în grajd. Înăuntru era întuneric beznă. Găsiră vaca pipăind. Kadacsay o dezlegă repede de staul, iar Bálint o apucă de coarne ca s-o întoarcă și să o scoată în bătătură. Cînd ajunseră în mijlocul drumului îi întîmpină o cascadă de rîsete înfundate. Mînară vita pînă la poalele dealului.

Era un alai de toată minunea: doamne în rochii de mătase, cu tocuri înalte, domni în smoching și cu pantofi de lac, iar în mijlocul lor o vită costelivă și soioasă, cu ciucuri de balegă uscată în vîrful cozii. O zoreau, nu cumva să mugească aproape de casă, ca să-l trezească pe paznic. Ceea ce reușiră, pentru că vaca se dezmetici abia cînd ajunseră pe deal, unde slobozi primul muget. Dar de acolo nu mai putea să o audă nimeni.

Rîdeau fericiți de victorie, țeseau planuri noi, ce să facă cu vaca, unde să o ascundă și cum să-și explice șotia, cînd se petrecu ceva neașteptat: brusc, vaca o luă la goană! Nu către casă – nici pomeneală! – ci de-a lungul drumului, spre lanul de lucernă din apropiere. Părea un animal sălbatic, abia scăpat din cușcă. Era un spectacol de-a dreptul ridicol cum alerga cu coada ridicată și cu ugerul care i se bălăngănea între picioare. La început izbucniră cu toții în rîs, dar asta nu dură mai mult de o clipă. Dacă vita ar apuca să se îndoape cu lucerna înrourată, s-ar umfla și ar crăpa! Ceea ce nu mai era de glumă. Așa că se repeziră pe urmele ei, înainte să se ghiftuiască de tot!

La început nu o luară la goană decît bărbații, împreună cu tînărul Zoltán. Primul o ajunse din urmă Ádám Alvinczy, cu pașii lui alungiți de tenisman, împreună cu fratele său, Ákos. Dar vaca nu stătu să-i aștepte, ci o coti în fugă la vale și se îndepărtă într-o clipă la vreo douăzeci de pași de ei. Acolo se trezi în față cu Gazsi, lîngă care venea Bálint. Însă animalul fugărit se eschivă înainte să-l apuce cineva de căpăstru și o tot tuli spre lacul înconjurat de trestii, păscînd cîte o gură de lucernă de cîte ori se oprea.

Începu o cursă nebunească, pentru că vita se apropia tot mai mult de stufărișul din care nu ar mai fi fost chip să o scoată cineva, nici să o ferească de hrana mortală. Așa că erau nevoiți să-i aținä calea. După multă alergătură reușiră în cele din urmă să o întoarcă din drum!

Dar după o asemenea goană nebunească, vita deveni agresivă. Alerga cu coada înfoiată pe spinare, mugind de zor, în cercul format de bărbații în smoching.

În acel moment intrară în joc și femeile. Se temeau să nu o ia razna de tot. Cercul trebuia închis, ca să nu urce dealul.

Adrienne, Margitka și cu Iduka Laczók alergară să formeze un cordon lîngă tarlaua de lucernă. Cînd vaca se apropie de ele, începură să sară, să țopăie într-o parte și-n alta, desfăcîndu-și larg capele de blană, ca niște aripi de lilieci. Iar vaca se sperie de-a binelea. Nu mai văzuse niciodată asemenea arătări. Înlemni. Baronul Gazsi se apropie tiptil de ea și o apucă de funia înfășurată în jurul grumazului. Dar cînd se simți prinsă, vita o luă la goană spre deal, trăgîndu-l după ea de-a lungul pajiștii pe Gazsi, care aluneca pe burtă, dar nu lăsa frînghia din mînă. Gestul lui eroic decise soarta confruntării. O mai lăsară să pască vreo cîteva smocuri de lucernă, convinși că atît de puțin nu avea cum să-i strice, iar pe deasupra așa se mai și liniștea puțin.

Se priviră și izbucniră în rîs. Se udaseră pînă la genunchi. Rochiile de seară, ciorapii de mătase ai femeilor erau leoarcă de apă, iar pantofii de lac, plini de noroi. Bărbații erau cu gulerele sfîșiate, zburliți și transpirați. Dar cel mai rău arăta baronul Gazsi, a cărui vestă albă și plastronul erau verzi ca iarba. Iar la lumina lunii, tot verzi păreau și cele cîteva pete albe, rămase imaculate.

– Iată ce nohoc am eu, mai întîi am păzit-o cu vulpea, iah acum cu vaca asta – se tîngui el mai mult în glumă. Ahăt ca o bhoască hîioasă! – și începu să orăcăie, ceea ce nu se potrivea defel cu nasul său coroiat.

Pentru că nimeni nu a mai văzut o broască cu trompă!

Rîseră și de el, apoi apucară de căpăstru vaca potolită și o mînară pe poarta grădinii, pînă la grajdurile cailor, unde o priponiră într-una din boxele goale, iar Zoltán, care cunoștea rînduiala, îi puse în iesle un braț bun de fîn. Cînd se văzură cu vita legată, ieșiră în vîrful picioarelor, la lumina unei fețile de seu, nu cumva

să-l trezească pe grăjdarul care dormea dus în culcușul lui de paie. Sforăiala lui sănătoasă nu încetă nici o clipă.

*

Erau din nou în bătaia lunii.

– Oare cît o fi ceasul? – îl întrebă Adrienne pe tînărul Alvinczy, iar cînd acesta îi spuse că se apropia de miezul nopții, îi aruncă o privire lui Bálint: E timpul să ne ducem la culcare. După atîta alergătură, sînt frîntă de oboseală!

Își luară rămas-bun în pridvorul întins de-a lungul întregii fațade. Mai rîseră o vreme de aventura lor, apoi porni fiecare spre camera lui. Era atît de întuneric în dosul stîlpilor de lemn, îmbrăcați în viță sălbatică, încît poate doar micuța Margit observă că Addy se opri o clipă în ușă, ca să mai arunce o privire îndărăt. În curte nu rămăseseră decît Ádám, cu spatele la ea, și cu Bálint, mai într-o parte. Apoi porniră și ei spre camerele rezervate bărbaților.

Peste curia bătrînă se așternu o liniște nesfîrșită, îmbietoare, tainică și profundă. Doar de departe, dinspre ograda orătăniilor se mai auzea contrabasul lăutarilor, ca o inimă ce bătea într-o așteptare fericită.

*

Dimineața următoare, pe la ora zece, cînd începură să se adune unul cîte unul pentru micul dejun, se răspîndise deja vestea urmărilor cutremurătoare ale dispariției vacii.

Sufrageria lungă dintr-o parte în alta a casei avea cîte o ușă în cele două capete. Și pe măsură ce intrau dintr-o parte și alta cînd servitoarele, cînd valetul, uneori camerista sau menajera, se adunau încet toate amănuntele întîmplării. Pînă la prînz, întreaga poveste prinse contur.

În zori, soția gardianului se dusese să mulgă vaca. Apoi își trezise soțul cu îngrozitoarea veste că vita ia-o de unde nu-i. Acesta se repezise la grajd, înjurînd de mama focului. Rămaseră amîndoi împietriți în fața staulului gol.

– Mi-a dispărut vaca! Mi-au furat-o! Dar cine? Și cînd?

Peste drum de ei locuia Csácsá, un țigan braconier. Gardianul se repezi mai întîi la el, blestemîndu-l în gura mare. Dar Csácsá ridică nepăsător din umeri, rîzînd. Atunci femeia își aminti că în ziua

aceea era tîrg la Sărmaș, iar în ziua următoare la Reghin. Poate că i-o furaseră tîrgoveții care trecuseră noaptea pe drumul cel mai scurt, care traversa dealul, pe unde-și mînau de obicei vitele. Așa că o luară pe urmele lor, poate mai apucau să-i ajungă la timp.

Bărbatul își luă toiagul și picioarele la spinare ca să dea o fugă pînă la Sărmaș, care era la vreo zece kilometri de ei, iar femeia se repezi plîngînd pînă pe podișul armenesc, la vreo trei kilometri distanță, de unde se întoarse disperată. Cînd ajunse acasă, frîntă de oboseală, clopotul din turnul bisericii tocmai bătea de amiază. În scurt timp se întoarse și paznicul.

Vestea furtului se răspîndi prin tot satul și chiar dacă era duminică, oamenii se adunară în fața casei paznicului ca să afle ultimele noutăți și să se minuneze.

Era într-adevăr o veste cutremurătoare, că omul nu putea să-și țină vaca în siguranță nici măcar în propriul grajd. Se gîndea fiecare la ograda lui, așa că îl compătimeau sincer pe gardianul care le povestea a suta oară toate cercetările făcute în zadar. Iar între timp soția lui își bocea vaca, cu incantații prelungi, ca pe morți:

– Vai, vai, Katița mea, ce mîndră, ce frumoasă ai fost! Vai, sărmana mea Katiță – fiindcă, în Ardeal, pînă și vitele românilor aveau nume ungurești.

În clipa aceea, Csácsá le strigă din fața colibei sale, pe un ton șugubăț:

– Eu nu mă bag, dar cred că vaca e în ograda de sus, la baron – fiindcă el fusese acea umbră întunecată, pe care tinerii nu o luaseră în seamă.

Stupefacția era generală. Cum? Ce zice? Cine? Iar păgubitul începu să urle cît îl ținea gura:

– Păi abia acuma îmi spui, nenorocitule!

Dar nedumerirea oamenilor nu dură prea mult. Izbucniră cu toții în rîs. Era limpede că nu fusese decît o glumă, o farsă ca să-l dea de gol pe leneșul gardian, care băga banii oamenilor în buzunar ca să le păzească atît de strașnic bunurile, încît îi furaseră pînă și propria lui vacă din bătătură. Rîseră și mai strașnic cînd văzură cum vaca cobora dealul, cu domnișorul Zoltán în față, mînată de tînărul grăjdar.

Sus, lucrurile se petrecură astfel încît bătrînul Zakata, care se trezise tîrziu, aflase ultimul de întreaga poveste, așa că se năpusti în sufragerie urlînd:

– Sînteți niște tîlhari nenorociți! Aici nu e bîrlog de haiduci! Ce rușine mi-ați adus pe capul meu încărunțit fără pată! Tîlhăria voastră îmi pîngărește onoarea – striga el în timp ce fetele și oaspeții lui se distrau la auzul ultimelor noutăți, cum că paznicul dăduse fuga pînă la Sarmaș, iar soția lui urcase pe Podișul Armenesc.

– Piei din ochii mei, derbedeule! – urlă el la fiul său. Du vaca înapoi, nerușinatule, să nu-ți rup oasele în bătaie, mucosule! – și în timp ce Zoltán o zbughi spre ușă, el se prefăcu că se ia cu joarda pe urmele lui.

Apoi se întoarse, rîzînd cu poftă:

– Cum ați făcut asta, nepricopsiților? Ia povestiți-mi și mie.

Se așeză la masă și-și înecă mustața în mierea întinsă pe o felie unsă cu unt din belșug, ascultînd satisfăcut povestea, dînd mereu din cap în semn de aprobare și, după ce înghițea cîte o îmbucătură bună, izbucnea în rîs la auzul amănuntelor care veneau din toate părțile. Doar domnișoara Morin, bătrîna guvernantă franceză, îi asculta cu o față acră și suspina din greu:

– Oh! *Ces enfants*! *Ces terribles enfants*!

Era de douăzeci de ani în acea casă, dar cu firea ei ipohondră nu reușise să se obișnuiască defel cu neîncetatele șotii ale foștilor ei învățăcei.

*

După prînz, oaspeții plecară fiecare la casele lor.

Zakata se duse să-și facă siesta, frînt de oboseală după ce dansase toată noaptea. Zoltán, Ákos Alvinczy, baronul Gazsi și cu Iduka plecară la lac, să pîndească rațele sălbatice. Adrienne se plimba prin parc, împreună cu Abády, urmați de Margitka și de Ádám.

De la moartea doamnei Milóth, grădina începuse să se sălbăticească. Tufele de liliac creșteau netunse, iar aleile erau năpădite de buruieni. Urmînd cărările întortocheate, Alvinczy se trezi față în față cu tînăra Margit. Era o decepție pentru el să dea din nou ochii cu fetișcana aceea. El, care venise acolo anume pentru Adrienne, iar acum se pregătea să-i mărturisească din nou tot ce-i spusese deja

de sute de ori, să-i repete declarațiile de amor în fraze pompoase și disperate.

O privi pe Margit întristat:

– Iat-o! – suspină el. Acum mă ocolește! Nici nu mai vrea să mă asculte. Sînt cel mai nefericit om de pe lumea asta! Măcar de mi-ar oferi ocazia să-mi descarc sufletul față de ea!

Tînăra Margit își încolăci mîinile de brațul lui.

– Hai, spune-mi mie tot ce te apasă, doar sînt prietena ta. Mi-ar face plăcere să te ascult – și îl conduse departe, afară din parc, pînă la banca din scînduri de pe coama dealului dintre sat și cimitirul părăsit, de unde se deschidea o priveliște minunată spre lac și întreaga vale.

Se așezară, iar Ádám îi povesti întreaga lui iubire neîmpărtășită pentru Adrienne. Cum că, odinioară, îl asculta uneori, chiar dacă-l lua peste picior și-l necăjea, dar și așa era bine, chiar frumos, fiindcă el nu voia mai mult decît să o adore, în genunchi, fără să-i atingă nici măcar tivul rochiei, el nici n-ar fi fost demn de una ca asta, voia doar să-i mărturisească iubirea, să-și descarce sufletul, nimic mai mult, dar mai nou, nu-i dădea ocazia nici măcar pentru asta, ci îl întrerupea și îi întorcea spatele – cu toate că pentru el ar fi fost singura mîngîiere în tristețea iubirii sale nemărginite.

Iar micuța Margit era plină de compasiune și de înțelegere față de infinita delicatețe sufletească a lui Ádám. Îl înțelegea pe deplin. „Da! Adrienne e o ființă neînduplecată, ce urît din partea ei să se poarte atît de crud cu el. Dar așa e firea ei: rece și nemiloasă. Da, e frumoasă, chiar minunată, dar fără inimă. Cum poate să chinuiască o ființă atît de fidelă, ca Ádám? Să-i pricinuiască atîta durere?" – îl consola ea pe bietul băiat, după care îl lăsa să vorbească, îl liniștea bătîndu-l ușor pe umăr și îi întindea batista sa dantelată ca să-și șteargă lacrimile.

Rămaseră pe banca aceea pînă ce se întunecă și nu fără folos. Ádám Alvinczy se simțea de-a dreptul fericit pentru că avusese ocazia să-și spună păsul pe îndelete în fața unei ființe atît de înțelegătoare. Se simțea cu atît mai ușurat cu cît, în timp ce el îi vorbea despre Adrienne, Margitka îl ținea de mînă. Fata lăcrima împreună cu el. Nu era prima oară cînd discutau despre durerea lui, dar parcă niciodată nu se înțeleseseră atît de bine. În timp ce se întorceau, Margitka îi propuse să corespondeze, ca Ádám să-și

poată descărca sufletul și cînd nu erau împreună. Poate că așa îi va fi mai ușor. Iar băiatul acceptă bucuros.

*

Ca să se ferească de ochii celorlalți, Adrienne și cu Bálint cotiră către capătul aripii principale, unde locuia Judith Milóth, de cînd o aduseseră acasă cu mintea tulburată de durere. În continuarea clădirii se întindea un gard viu des, acoperit cu plasă de sîrmă. Era ograda găinilor, concepută de Adrienne atunci cînd observase că sora ei se simțea atrasă de animalele mici.

Pe latura însorită să înălțau două șiruri de cotețe pentru găini, alături erau culcușurile cloștilor, iar într-o parte, în cîteva poieți scunde, se aflau adăposturile iepurilor. Solul era în mare parte din lut bătătorit, iar în fața cotețelor fusese împrăștiat un strat de nisip fin și uscat, adus cu căruța de pe malul Mureșului, ceea ce fusese destul de anevoios, fiindcă în Podișul transilvan abia se găsea nisip, dar de el depindea sănătatea orătăniilor. Cîndva, se răspîndise printre păsări o molimă care o făcuse pe Judith să plîngă zile la rînd.

Între gardul de sîrmă și tufele bătrîne de liliac nu era decît o cărare îngustă, pe care Adrienne și cu Bálint o străbătură unul după celălalt. Acolo dădu el cu ochii de Judith, pe care nu o mai văzuse de un an și jumătate.

Era așezată pe pămînt, cu un batic negru pe cap, legat sub bărbie, țărănește. Purta peste rochie un șorț larg, din pînză, plin de găinaț. Avea și mîinile mînjite, iar alături era săpăliga cu care curățise pînă atunci podeaua cotețelor. Iepurii își primiseră deja porția zilnică de salată, pe care o ronțăiau lipiți de rochia ei. Acum tocmai le dădea de mîncare puilor de găină. În dosul unui parapet dintr-o scîndură groasă se buluceau găinile cărora le arunca cîte o mînă de grăunțe, iar cu cealaltă hrănea un puișor schilod, care se născuse șchiop, poate pentru că cloșca neatentă uitase să-i întoarcă oul la timp, așa că, atunci cînd ieșise din găoace, avea un picior mai scurt. Acesta era slăbiciunea ei. Nu apuca să ajungă la grăunțe de răul celorlalți, așa că îl hrănea ținîndu-l în brațe.

– Hai, mănîncă, micuțul meu puișor, aici nu-ți face nimeni nici un rău. Te-ai săturat? Hai, mănîncă...

Nu vorbea decît cu orătăniile ei. Altminteri nu scotea un cuvînt cu săptămînile.

Bătrîna servitoare care o îngrijea pe Judith stătea în fața ușii deschise. Cînd o văzu pe Adrienne trecînd prin fața gardului, o salută:

– Sărut mîna!

Judith își ridică privirea. O privi impasibil pe Adrienne. Apoi îl văzu și pe Bálint. Acesta își ridică pălăria.

Chipul fetei se schimonosi. Ochii i se umplură de spaimă, de parcă ar fi văzut un monstru. Buzele subțiri i se întredeschiseră, mîinile îi căzură în poală și se îndreptă de spate. Rămase cu privirea ațintită la el, poate amintindu-și vag de dimineața aceea cînd îl văzuse ultima oară. La care se gîndi și Bálint, mai precis la clipa cînd o văzuse pe tînăra fată în sala întunecată, așteptîndu-și iubitul, pe nemernicul acela de Wickwitz, cu care urma să plece pe furiș în Austria, neștiind că el fugise peste graniță încă din ziua precedentă, fără să fi catadicsit măcar să o anunțe. Iar el se apropiase de ea chiar înainte ca acceleratul să pornească, ca să-i spună că aștepta în zadar, apoi o dusese acasă ca pe o pasăre rănită prinsă într-o capcană. Pentru o clipă i se citi în ochi aceeași spaimă ca în trăsura cu care se întorceau acasă, apoi privirea i se goli din nou, de parcă ar fi fost oarbă, cum devenise după a doua mare decepție, și mai amarnică, atunci cînd se prăbușise sufletește de tot, după ce primise de la acea necunoscută scrisorile pe care i le scrisese acelui nemernic...

De atunci, sărmana fată abia își ducea veacul în dosul curiei Milóth.

Părea propria sa umbră. Un cadavru viu. Era la fel de frumoasă, doar mai palidă, mai trasă la față și cu privirea goală, ca a unei sălbăticiuni.

*

Adrienne și cu Bálint porniră tăcuți mai departe.

Întîlnirea cu Judith le adumbrise buna dispoziție.

Erau deja de mult în livadă cînd Bálint începu să vorbească, exprimînd exact ceea ce gîndea și partenera lui:

– De cînd am fost ultima oară la Almaș, mă obsedează un gînd. Dacă lui Uzdy i-a intrat în cap nebunia aceasta, care îl acaparează cu totul, și astfel... nu mai ține atît de mult la tine... oare n-ar fi momentul să divorțați?

Femeia rămase o vreme îngîndurată.

– Da... poate că ai dreptate. Mă gîndesc și eu la asta, mai ales cînd sînt cu tine. Dar el nu e întotdeauna așa... uneori e din nou ca înainte... poate chiar și mai imprevizibil și mai... insistent...

Chipul Adriennei se crispă, cu sprîncenele încruntate. Era evident că nu reușea întotdeauna să i se opună.

– Eu mă folosesc de orice prilej să nu fiu acolo – îi spuse ea mai tîrziu. Acum voi rămîne două săptămîni aici, apoi poate mă voi întoarce la Cluj, cu ocazia sezonului de vînătoare de la Jucu. Am să le spun că o fac de dragul micuței Margit, fiindcă atunci se adună acolo o mulțime de tineri. Chiar dacă, fiind în doliu, nu are prea mare rost, pentru că oricum nu putem participa la baluri. Dar măcar încerc să-l țin cît mai departe de mine...

Apoi continuară să se plimbe în tăcere. Adrienne încercă să-i explice:

– Trebuie să cîntărim bine totul, dar deocamdată nu putem să-i spunem! Simt că ar fi imposibil... aș fi nevoită să-i mărturisesc motivul, poate că deja bănuiește ceva, oricum, și-ar da seama și atunci... Nu! Nu! Ar fi o nebunie.

În vocea ei se simțea teama. Fiindcă își amintise de o scenă pe care nu i-o povestise prietenului ei.

După ce, atunci cînd Bálint plecase, ea îl condusese pînă în pădure, în ziua următoare ieșise din nou să se plimbe, după cum îi era obiceiul. Pornise tot spre apus, în direcția codrilor Abády. Dar făcuse cale-ntoarsă pe același drum, înainte să ajungă la hotarul dintre cele două domenii.

Și atunci se trezise pe neașteptate față în față cu soțul ei!

Uzdy, care nu făcea niciodată mai mult de o sută de pași, care-și administra moșiile doar pe baza rapoartelor primite de la vechili, Uzdy, care nu ieșea niciodată înainte de masă din casă, era acum în fața ei!

Încerca să o spioneze. Desigur că numai de aceea se trezise cu noaptea în cap. O urmărise pe ascuns, în pantofi cu talpa de cauciuc. Să se poată furișa pe urmele ei. De la distanță, să nu-l observe. Purtînd pe umăr pușca lui prețioasă, cu gloanțe, el, care nu vîna niciodată, doar trăgea la țintă în poligonul său de la capătul grădinii. Era convinsă că nu o adusese degeaba, ci îi era destinată ei sau pentru Abády!...

Cînd îl văzu, Adriennei i se derulară toate acestea în minte, toate motivele și consecințele situației. Noroc că Bálint plecase cu o zi mai înainte.

Se grăbi să-i vină în întîmpinare și se opri chiar în fața lui.

– Dumneata ce cauți aici? – îl întrebă ea, cu bărbia ridicată provocator.

Uzdy zîmbi puțin derutat. Părea un adolescent prins asupra faptului.

– Am vrut să văd și eu la ce-s bune plimbările astea de dimineață. Ai ceva împotrivă, scumpa mea Addy?

Femeia ridică din umeri. Nu-l considera demn să-i răspundă. Continuă să-l descoasă cu dispreț:

– Și la ce-ți trebuie pușca? Doar nu te-ai apucat de vînătoare?

– Nu. Nu vînez. Dar m-am gîndit să trag la țintă prin pădure, poate găsesc vreun copac sau un bolovan care să-mi atragă atenția...

Apoi izbucni din nou în rîs, dar cu maliției, iar ochii îi scînteiau de răutate.

– Ar fi interesant să văd dacă aș reuși să ating vreo țintă de la orice distanță, fără să fie măsurată. Ce frumos ar fi să o nimeresc precis... da, precis, fiindcă altfel nu merită osteneala... Numai precis, exact... la țintă... da, precis – mai repetă el de cîteva ori.

Apoi se întoarseră în tăcere. Nu mai schimbară nici un cuvînt pînă acasă.

La asta se gîndea Adrienne cînd îi spuse lui Bálint:

– Nu... acum e imposibil să-i mărturisim totul... nu!

*

După cină întreaga societate rămase în sufragerie. Femeile tăceau, cu coatele pe fața de masă boțită, bărbații cerură să li se aducă vinul, ca într-o crîșmă, și fumau, împrăștiind scrumul peste tot, iar majordomul împreună cu cameristele căscau abia ținîndu-se pe picioare de somn. Pe vremea doamnei Milóth, așa ceva ar fi fost de neimaginat. Dar de cînd murise, la Variaș dispăruse și bruma de ordine pe care mai reușea să o impună ea. Fiecare făcea ce-l tăia capul, iar micuța Margit, care conducea cît de cît întreaga casă, nu se gîndea decît la propriile sale interese, și anume ca tinerii să se simtă bine, să discute și să bea cît mai mult, fiindcă așa considera ea că era cel mai bine, fără să dea nici o altă explicație.

Doar ursuza domnișoară Morin se retrase în salon, ca să-și tricoteze eternele șosete de lînă, în timp ce ofta din greu, supărată pe întreaga lume. Tot acolo îl cără Zakata după el, ca pe un rob, și pe cel mai mic dintre frații Alvinczy, ca să-i împuieze capul între patru ochi cu aventurile lui garibaldiste, după ce oaspeții din sufragerie protestaseră la unison, ce-i drept rîzînd, cînd dăduse să le repete cine știe a cîta oară.

Cei rămași la masă glumeau, reluară toate amănuntele poveștii cu răpirea vacii, împănată cu ultimele noutăți venite în după-amiaza aceea, cum că brațul lung al legii se abătuse asupra paznicului de noapte: consiliul comunal îl suspendase din funcție. Soarta i se împlinise ca într-o tragedie greacă.

*

În salon buna dispoziție era în toi – se tachinau, glumeau unii pe seama celorlalți. Dar nimeni nu era pe de-a-ntregul degajat și lipsit de griji. Fiecăruia i se părea că plutește printre ei o umbră apăsătoare. Nu reușeau să scape de gîndul că sărmana și frumoasa Judith, rubedenia lor, cu care crescuseră și se jucaseră cot la cot, trăia într-una din camerele alăturate, cu mintea tulburată de durere. Unii dintre ei, asemenea lui Bálint, o văzuseră cu ochii lor, iar alții aflaseră de starea ei din cele șoptite de Iduska Laczók. Așa că, printre glumele tot mai răzlețe, trăgeau fiecare cu ochii, pe furiș, către întunericul din dosul glasvandului care dădea spre curte, de parcă s-ar fi așteptat să apară în orice clipă chipul palid al fetei, cu privirea ei cadaverică.

Pe neașteptate, discuția luă o turnură serioasă. Vorbeau despre norocul unora și ghinionul altora în viață. Aduseră vorba despre decăderea lui László Gyerőffy, despre Dinóra Malhuysen ale cărei cambii le cheltuise Wickwitz care, cînd izbucnise scandalul, căzuse în dizgrația generală și despre destinul care împărțea binele și răul în mod aleatoriu! Pe unii nevinovați îi chinuia, ca pe alții să-i copleșească fără nici un merit cu toate bucuriile vieții.

– Nu toți avem parte de fericire... – spuse abătut Ádám Alvinczy, privind-o pe Adrienne. La care baronul Gazsi bătu furios cu pumnul în masă:

– Nu e adevăhat! Da, e doah o închipuire. Toți sîntem le fel de fehiciți și de nefehiciți. În hest totul e fățăhnicie cuhată!

Rămaseră surprinși cu toții, atît de neașteptat era ca el să-și exprime părerea în ceva ce nu ținea de sport sau nu era o glumă. Dar el continuă:

– Da, așa este! M-am gîndit mult la asta și i-am phivit pe cei din societatea noahstă...

– Poate vorbești de societatea cailor tăi! – îl întrerupse Ádám Alvinczy, enervat că baronul Gazsi îi pusese la îndoială suferința de care făcea atîta caz.

Kadacsay se înfurie. Se părea că disprețul indiferent din glasul lui Ádám deschisese o rană din abisul sufletului său despre care nici el nu știa că există. În mod obișnuit, s-ar fi luat singur în zeflemea, făcîndu-i pe toți să rîdă. Dar acum băuse mai mult și se lepădă de masca lui glumeață în dosul căreia se ascundea cu bună știință și îl întrebă ofensat:

– Tu chezi că numai phoștii sînt în stahe să călăhească? E adevăhat că mi-am pethecut mult timp cu caii, foahte mult timp, dah eu mă gîndesc și cînd călăhesc, iah tu nu te gîndești nici cînd ești pe două picioahe!

Bálint întrerupse discuția care putea să degenereze și interveni:

– Hai să-ți auzim teoria, Gazsi. E ceva ce n-am mai auzit pînă acum.

– Da! S-o auzim și noi! – strigară femeile. Poate că o să adăugăm și noi cîte una, alta!

Kadacsay strîmbă din nasul său coroiat. Sprîncenele piezișe i se ridicară pînă la mijlocul frunții. Părea aidoma unui pui de corb luat prin surprindere. Și începu să vorbească cu capul plecat, de parcă ar fi citit de pe fața de masă, sacadat, ca în vis, dar cu o logică cursivă.

Începu să le spună, cu o abundență mai mare de cuvinte, că oricît de fericit ar fi cineva, există mereu cîte ceva spre care tînjește. Ce încă nu a obținut. Ceva ce-i lipsește ca să poată fi cu adevărat fericit. Nu există om care să spună că nu mai are nici o dorință. De îndată ce a primit un cadou din partea sorții, se gîndește la alt cadou pe care ar vrea să-l primească. Și nu se pune problema ca cel nou să fie mai prețios, mai consistent decît primul – nici pomeneală! E vorba doar despre ceva ce încă nu are și dorește cu tot dinadinsul să obțină. Iar asta îi asigură echilibrul fericirii – simte că nu va fi fericit pînă ce nu-și va primi cadoul dorit. Ca apoi să rîvnească din nou la altceva. La fel e și cu tristețea. Oricît de mare ar fi durerea,

mereu există cîte ceva care te consolează, te ferește de disperare. Orice ar fi și oricum i-am zice: obligație, datorie, ceva ce, în ciuda tristeții, trebuie dus la bun sfîrșit. În caz de deces, este grija față de cei rămași în viață, pe care cel dispărut i-a îndrăgit. În orice tragedie tot mai există cîte ceva care-ți aduce un strop de alinare și nu poate fi neglijat: o muncă deja începută, grija față de cineva sau ceva ce a rămas pe umerii noștri, fie că este vorba de o rudă, un servitor sau un animal – e totuna. Cineva pentru care ești nevoit să rămîi în viață, să lucrezi, cineva care are nevoie de tine. Dar se poate ca pînă și grandoarea doliului să constituie o consolare.

– Asta e phecum cîntahul – le explică Gazsi –, înth-un taleh e fehicihea, în celălalt thistețea! Iah cele două sînt meheu în echilibhu, indifehent dacă una e mahe, iah cealaltă mică de tot!

Gesticula cu mîinile lui chircite de atîta călărie. Unii rîdeau de el, dar în ochii mărunți ai lui Kadacsay se citea o seriozitate aproape fanatică.

– Și ce se întîmplă dacă unul din cele două talere e gol? Să zicem că toată greutatea e în cel cu fericire.

– Atunci omul ah dansa și ah chiui cît e ziulica de lungă și ah ajunge la balamuc!

– Iar dacă nu e decît tristețe?

– Atunci și-ah zbuha cheiehii.

În timpul discursului, Zakata se întoarse în sufragerie. Îl ascultă pe Gazsi cu gura căscată. Apoi se răsti la el:

– Crezi că eu nu o jelesc destul pe sărmana mea nevastă? Nu este clipă din zi și din noapte să nu fiu cu gîndul la ea! Dar unde ai citit tu, puișorule, toate tîmpeniile astea?

– Nicăiehi! – îi răspunse Gazsi. Din păcate eu nu am citit phea mult... ahmata, caii... am phiehdut timpul cu astea... iah acum încehc să hecupehez... poate că nu e phea tîhziu...

– Las-o baltă, puișorule! Am avut și eu un ortac în Italia, tot atît de tîmpit. Era mereu cu nasul în cărți. Tot felul de filosofi tîmpiți, chiar și la focul de tabără. Hai să vă povestesc o pățanie cu el, de o să vă stricați de rîs.

Își trase scaunul în fața lui Gazsi și, în ciuda protestelor fiicelor sale, începu să vorbească cu gesturi ample:

– Ia fiți atenți la mine: după o luptă, ne-am ridicat tabăra într-o vie de lîngă Calatafimi. Era și dobitocul acela cu noi, iar lăstarii

de viță nu voiau cu nici un chip să se aprindă. Pentru că acolo alt lemn de foc nu există. Așa că i-am întrebat, de ce naiba trebuie să facem noi acolo foc...

Bálint se uita la Kadacsay, care stătea chiar în fața bătrînului garibaldist, întorcîndu-și nasul mare cînd la stînga, cînd la dreapta. Părea cu atenția încordată. Nu i se vedea decît o umbră de zîmbet sub mustață, cu un strop de ironie și unul de amărăciune, iar fruntea îi era brăzdată de o cută adîncă pe care nu i-o mai văzuse pînă atunci. Își aminti că anul trecut, cînd îi vizitase la Dienești, le ceruse ca lectură de seară un volum de Schopenhauer.

Oare ce sete de cultură se ascundea în bărbatul acela care nu se mai sătura să călărească și să se țină de șotii?

Dar Zakata nu contenea să-și depene amintirile. Izbucnea mereu în hohote de rîs și nu reușea să-și ducă povestea pînă la capăt. Oaspeții se retraseră pe rînd, cu tot felul de pretexte, pînă ce fetele declarară că venise timpul să se ducă cu toții la culcare.

– Ei bine, să mergem, puișorilor – se lăsă înduplecat bătrînul – dar mîine o să vă spun continuarea. O să vedeți că nu ați mai auzit așa ceva!

În drum spre camerele de oaspeți, Bálint își puse mîna pe umărul lui Gazsi:

– A fost foarte interesant ce ne-ai spus...

Dar celălalt îi respinse complimentul:

– Băthînul Zakata ahe dheptate, nu e decît o phostie – și rîse fîstîcit, de parcă s-ar fi rușinat că și-a dat gîndurile pe față.

III

După cele cîteva zile petrecute la țară, Bálint se întoarse la Dienești. Peste o săptămînă urma să înceapă Congresul Secuilor la Băile Homorod, la care se pregătea de mult să participe, după cum o anunțase și pe mama lui, așa că nu era ceva neașteptat că va lipsi din nou de acasă. Ar fi plecat oricum, fiindcă relația cu bătrîna contesă era din ce în ce mai tensionată. În zadar îi povestise Bálint despre succesele avute cu cooperativele din Călata, iar în privința

chestiunilor familiale, despre veniturile aduse de exploatarea forestieră, care erau mai mari ca oricînd pînă atunci, degeaba îi vorbea despre grădinile model și cercul de agricultori de la Lelința, fiindcă mama lui îl asculta cu fața impasibilă și indiferentă. Uneori îl mai întreba cîte una-alta, prefăcîndu-se interesată, dar era evident că fiul ei putea să-i spună orice, fiindcă ea era cu mintea numai la drumurile lui Bálint, despre care era convinsă că îl duceau mereu la Adrienne Milóth, acea femeie blestemată.

De fapt, era perfect informată, chiar dacă nu spunea nimic. Spionul principal era Ázbej, a cărui sarcină nici nu era prea dificilă.

Bătrînul Nyiressy, administratorul pădurilor de pe domeniul Abády, era foarte nemulțumit de numeroasele înnoiri aduse de Bálint în zona controlată de el. Pînă atunci, el, cu pipa lui din spumă de mare, fusese stăpînul absolut peste întreaga zonă, iar acum apăruse alături de el un tînăr inginer silvic, fără care nu putea să facă un pas și, pe deasupra, se mai și mutase în conacul de la Beliș, pe care el îl considerase de treizeci de ani proprietatea lui. Îi ocupase două camere în care, pînă atunci, își cazase oaspeții, iar împreună cu camera rezervată tot timpul lui Bálint, erau cu totul trei. Așa că nu mai putea primi oaspeți, doar pe cei doi prieteni ai lui care locuiau în apropiere, adică pe Gaszton Simó, notarul din Giurcuța, și pe vecinul lui, directorul gaterului de stat. Pe alții nu avea unde să-i culce. Nu putea să pună nici de o partidă de taroc, ca să nu mai vorbim de chefurile dese, care erau sarea și piperul singurătății sale. Așa că își înaintă cererea de pensionare, iar ca bonificație ceru curia Abády de la Huedin, pe care Bálint i-o cedă, fiindcă voia să se despartă de el în bună pace, iar contesa Róza se declară de acord, după ce Ázbej declarase clădirea drept o ruină, iar chiria pe care i-o deconta de ani de zile era nesemnificativă.

Așa că bătrînul Nyiressy se mutase acolo deja de la începutul verii, iar cum la Huedin erau tîrguri săptămînale, veștile din împrejurimi se adunau în fiecare zi de marți. Și ce putea fi mai interesant decît hoinărelile tînărului Abády? Așa că Nyiressy, căruia nu i-a plăcut niciodată să scrie, îi trimitea lui Ázbej cîte un bilețel de fiecare dată cînd afla cîte ceva interesant.

Aceasta era una din sursele de informație ale contesei. Cealaltă era cîrciumarul de la Lelința, rudă îndepărtată a lui Ázbej, un afacerist mărunt cu care vechilul avea tot felul de combinații. Nu era

mulțumit cu cercul de agricultori înființat de Bálint, unde e adevărat că nu se vindea băutură, totuși îi abătea din drum o mulțime de clienți, dar nici cu atenția sporită manifestată de deputat față de treburile orășelului – „Ia să nu-și bage nasul unde nu-i fierbe oala!" Așa că și cîrciumarul era o sursă de încredere și promptă. Fiindcă acolo se plictisea toată lumea, de la țărani și comercianți pînă la funcționari. Dacă auzeau vreo bîrfă nouă, erau în stare să meargă chiar preț de două ore pe jos ca să o poată spune cuiva.

Așa că și informațiile venite de acolo ajungeau de îndată la avocatul bondoc, iar de la el, prin aliatele lui, doamnele Tóthy și Baczó, la urechile contesei Abády. După prînz sau după cină, cele două cucoane se așezau la un capăt și altul al mesei lungi din sufragerie, cu bătrîna contesă la mijloc, pe canapeaua ei, tricotînd toate trei. Pregăteau hăinuțele călduroase pe care Róza Abády le făcea cadou de Crăciun copiilor din sat.

În asemenea cazuri, cînd Bálint nu era de față, cîte una din cele două începea să ofteze, iar cealaltă o întreba ce o apasă. Apoi, de la o întrebare la alta, își spuneau ultimele noutăți, împănate cu mirări suspicioase și cu tăceri pline de tîlc. Întotdeauna una celeilalte, niciodată contesei. Așa aflase mama lui că Bálint fusese din nou prin pădurile de lîngă Huedin și că – vezi Doamne – își construise un foișor. Și unde? – păi tocmai aproape de hotarul cu domeniul Uzdy. – Și pe unde mai hoinărește? – Bineînțeles, la Almaș! – tot așa aflase, printre suspine și exclamații revoltate, și de povestea cu vaca.

Aceasta era tactica prin care îi otrăveau viața sărmanei contese doamnele Baczó și Tóthy. Așadar, nu era de mirare că, de fapt, oricîte eforturi ar fi făcut Bálint ca să sporească averea familiei sau în folosul obștesc, bătrîna doamnă nu credea o vorbă, considera că toate nu erau decît minciuni prin care fiul ei încerca să-și mascheze relația aceea blestemată.

La fel și acum, cînd Bálint o anunță că se pregătește să plece la Homorod, iar ea îi aruncă o privire suspicioasă:

– Acolo sezonul durează pînă la sfîrșitul lui octombrie? – îl întrebă ea cu ironie, ceea ce, de fapt, voia să însemne că „Și blestemata aceea de Adrienne se duce la băi toamna atît de tîrziu?"

Iar Bálint, care înțelese aluzia, se avîntă în explicații detaliate, cum că organizaseră congresul tocmai acolo fiindcă în perioada aceea oamenii nu se mai duceau la băi, așa că toate hotelurile și

vilele particulare erau goale și puteau fi cazați o sută, chiar două sute de participanți.

– Nu înțeleg de ce trebuie organizat așa ceva tocmai la Homorod...

– Da, ai dreptate, e un loc destul de neobișnuit. Cred că a fost ideea lui Sámuel Barra să fie organizat acolo, poate pentru că într-o stațiune balneară goală sînt mai multe posibilități de cazare decît într-un orășel de provincie.

Apoi începu să vorbească despre programul reuniunii și despre planurile pe care și le va prezenta acolo, încercînd să o convingă că doar treburile comunității îl făceau să participe la congres.

Dar mama lui privea în altă parte și schimbă subiectul.

*

Conferința avea un proiect ambițios. Darányi intenționa să vină în ajutorul secuilor, printr-o acțiune de anvergură menită să oprească migrația populației din zonă. Voia să le împartă oamenilor animale de rasă, să dezvolte un sistem de învățămînt economic cu sprijinul unor cadre didactice invitate, coordonat de un „comitet secuiesc" care să organizeze totul la fața locului.

Valul de emigranți secui atinsese cote alarmante. Micile proprietăți, tot mai fărîmițate, nu mai reușeau să asigure necesarul de hrană pentru populația din ce în ce mai numeroasă. Terenurile, și așa destul de neproductive, erau tot mai mărunțite în urma succesiunilor, formînd parcele atît de mici încît nu aveau cum să producă minimul necesar subzistenței unei familii întregi. Secuii cu mai multă inițiativă încercau să supraviețuiască prin cărăușie, muncind în pădure sau prin tot felul de afaceri mărunte, dar consecința principală era creșterea numărului de emigranți. Majoritatea treceau granița în România, iar de acolo plecau în America. Unii se întorceau acasă, dar cei mai mulți rămîneau acolo. Așa că ministrul agriculturii, mai ales la îndemnul lui István Bethlen, voia să oprească fenomenul, care devenise o adevărată pată de rușine a guvernării din primul deceniu al începutului de secol, un simptom periculos al politicii care nu se preocupa de viața economică a țării. În loc să analizeze cauzele și să oprească migrația, politicienii o organizau, ce-i drept, ca să împiedice abuzurile tot mai răspîndite, dar în felul

acesta tocmai statul contribuia la agravarea situației. Darányi a fost singurul care a încercat să facă ceva.

Deputații veniți de la Budapesta sosiră cu personalul de Cluj, împreună cu consilierul ministerial Mihály Koós, desemnat pentru postul de președinte al Consiliului Secuiesc. Ar fi putut să vină și cu acceleratul, dar marele Barra fusese de părere că era mai bine să călătorească cu un tren care oprea în fiecare stație, în care să se urce participanții din împrejurimi și astfel să ajungă deodată cu toții. Avantajul era și acela că personalul poposea mai mult timp în stații, așa că delegațiile de întîmpinare aveau ocazia să-i primească cum se cuvine, iar ei să-și rostească discursurile mobilizatoare.

Prevăzători, cei de la căile ferate adăugară garniturii și un vagon restaurant, așa că a fost o călătorie plăcută. Era locul unde-și aduna Barra întreaga curte, instruindu-și adepții prin disputele intelectuale atît de îndrăgite de el. În celălalt capăt, tînărul Marót Kuthenváry îi distra pe ardeleni povestindu-le ultimele bancuri cu evrei de la Pesta. El era un ziarist din capitală, dar ajunsese în Parlament datorită asemănării lui cu Sándor Petőfi, prin care îi amăgise pe cei din circumscripția de la Gheorgheni, așa că nu putea să lipsească de la adunarea secuilor. Ei constituiau cele două poluri din vagonul restaurant: într-o parte, cei care cizelau noțiunile juridice, iar în cealaltă, cei care se stricau de rîs.

Bálint urcă la Cîmpia Turzii. Compartimentele erau pline de bagaje, dar nici țipenie de om. Într-unul erau cîțiva călători, dar se feri să intre, fiindcă acolo era Mihály Koós, care răsfoia împreună cu doi secretari tot felul de acte și de tabele, punînd desigur la cale strategia pe care o aveau de urmat, așa că se duse și el la restaurant.

Cînd intră, grupul juriștilor era la fel de numeros precum cel al glumeților. În jurul lui Barra erau tot atîția adepți cîți cei din jurul lui Kuthenváry, iar cele două tabere se întreceau care e mai zgomotoasă. Dar cînd trenul de la Tîrgu Mureș ajunse la Războieni, proporția se schimbă. Noii sosiți se adunară în jurul lui Barra. Printre ei erau Zoltán Boros, bătrînul Bartókfáy, Béla Varju, Jenő Laczók și cu Soma Weissfeld. Cei din neamul Laczók erau nobili secui, dar și Weissfeld își avea locul lui alături de ei, ca director de bancă din Tîrgu Mureș și în calitatea lui de președinte al societății pe acțiuni care exploata domeniul forestier Laczók, deci unul dintre principalii angajatori din secuime.

Era o societate aleasă, în haine de sărbătoare – Béla Varju purta un costum negru nou-nouț, bătrînul Bartókfay o vestă scurtă, de culoarea murei, cu pantaloni strîmți de cavaler, plini cu modele îngăitănate, și o pelerină în formă de sac, fără nasturi, după moda anilor '60, pe care nu o purta decît la ocazii mari.

Dar cel mai gătit era Soma Weissfeld. Purta o uniformă maghiară de gală, pe care și-o comandase cu cîțiva ani în urmă, cînd se răspîndise zvonul că pe Valea Mureșului vor fi organizate mișcări de trupe regale. Dar împăratul nu mai venise, iar el a rămas cu uniforma. Așa că, după ce se aventurase să cheltuiască atîția bani pe haine, se folosea de orice prilej să se împopoțoneze cu ele. Era opera vestimentară a firmei Grünnbaum și Weiner de la Pesta. O adevărată capodoperă ungurească. Cu un dolman din cea mai fină mătase de plapumă albă, cu pantaloni purpurii și cizme din cordovan, cu gulerul mundirului după modelul lui Zrinyi, tighelit cu piele de iepure vopsită într-un albastru țipător, să pară de zibelină. Și bineînțeles plin de ținte din aramă aurită, la fel ca mînerul spadei. Așa că Soma arăta minunat. Unii, mai maliționși, afirmau că părea o corcitură dintre o maimuță părosă și un papagal, dar el era foarte mulțumit de sine însuși cînd se privea în oglindă. Doar lornionul de pe nas nu se prea potrivea cu aspectul lui tradițional de maghiar, dar fără el nu vedea nimic, așa că nu putea să-l bage în buzunar.

Cei prinși în disputele politice erau majoritari, așa că marele Barra domina întregul vagon. Glumeții din jurul lui Kuthenváry nu mai îndrăzneau decît să chicotească înfundat.

Aceasta era atmosfera cînd trenul ajunse la Teiuș. Gara era pavoazată. Impiegatul împreună cu toți subalternii dădeau onorul în uniforme de gală, de parcă ar fi sosit regele în persoană. În jurul lor era o mulțime de gură-cască. Venise și corul celor de la căile ferate, însoțit de țiganii muzicanți. Judecătorul era în fruntea unui grup de fete în alb, care recitară cîteva poezioare frumoase și oferiră bucheţele de flori înfășurate în panglici colorate, dar bineînțeles că nu reprezentantului ministerial, ci lui Barra, „Marelui secui", care era personalitatea cea mai cunoscută și personajul principal al întregii ceremonii.

Coborîră cu toții, pentru că vremea era frumoasă și aveau destul de mult de așteptat pînă la sosirea trenului care venea de la Deva și care urma să fie atașat la personalul lor. Barra, Bartókfáy, Kuthenváry

și cu Varju luară cuvîntul pe rînd, răspunzînd discursurilor de întîmpinare. Își prezentară pe rînd planurile de salvare a secuilor, în uralele prelungite ale mulțimii, cu toate că Teiușul nu făcea parte din secuime, iar publicul era format în mare parte din angajații căilor ferate, din călătorii ocazionali și din cetățenii micului orășel. Strigătele mulțimii erau acompaniate de acordurile țiganilor, ca toasturile de pahar.

Bálint se plimbă de-a lungul garniturii și în dreptul ultimului vagon observă un grup ieșit din comun. Coborîseră din vagonul de clasa a treia ca să se dezmorțească pe acel capăt de peron unde nu se mai afla nimeni. Erau vreo șase-șapte preoți ortodocși cu bărbile lungi, unii cu sutane cenușii, alții cu pelerine de vară, cam ponosite, dar numai bune de drum. Se plimbau alene, discutînd în șoaptă pînă la primul macaz, apoi făceau cale-ntoarsă. Atunci Abády îl recunoscu printre ei pe Aurel Timișan, care se apropie de el, ieșind din grupul celor care-l însoțeau.

– Ce frumoasă ceremonie, e o plăcere să o privești – îi spuse bătrînul tribun, cu glasul său molcom și cu ironia lui obișnuită. Încotro vă îndreptați, domnilor?

– La Congresul Secuilor de la Homorod, care începe mîine.

– Ce frumos! E foarte înțelept că vă preocupați de soarta celor din popor. Excelent! Și ce frumos știu ungurii să organizeze asemenea festivități. Cu discursuri minunate, care înflăcărează oamenii! Ca nimeni alții de pe lumea asta.

În clipa aceea sosi pufăind trenul de la Deva. Plin și el cu călători în straie de sărbătoare care săriră pe peron, iar uralele, cîntecele și discursurile din fața gării începură din nou. Corul atacă imnul lui Kossuth, pălăriile fură aruncate în văzduh, steagurile și eșarfele fluturau de zor.

– Cine e magnatul acela îmbrăcat în port unguresc de paradă? – îl întrebă bătrînul avocat, arătînd spre Soma Weissfeld, cu un zîmbet șugubăț pe sub mustața lui albă și deasă.

– E un director de bancă de la Tîrgu Mureș – îi răspunse Bálint sec și, ca să pună capăt ironiilor lui Timișan, îl întrebă la rîndul lui:

– Iar dumneavoastră încotro călătoriți, domnule deputat? Văd că nu sînteți singur.

– Ne ducem la Brașov. Avem acolo o mică reuniune, în chestiuni bisericești.

– Păi atunci, am putea să stăm de vorbă pe drum. În care vagon sînteți?

– Ar fi o onoare din partea dumneavoastră, domnul conte, dar eu sînt în vagonul de clasa a treia, de unde nu am cum să plec. Iar societatea aceea nu e demnă de o personalitate atît de ilustră ca a dumneavoastră. Ei sînt niște oameni simpli. Simpli de tot.

Dădu din mînă și izbucni într-un rîs zgomotos, părînd că se distrează de tîlcul propriilor sale vorbe.

*

Odată cele două garnituri cuplate, trenul se urni din gară, în sunetele marșului Rákóczi. Locomotiva pavoazată cu steaguri trecu podul peste Mureș, îndreptîndu-se spre cîmpurile mănoase, iar de acolo spre strîmtoarea dintre dealuri.

Ajunseră la Blaj, orașul de reședință al arhiepiscopiei greco-catolice, locul de unde porniseră de un secol și jumătate toate revoltele românilor ardeleni. Acolo li se alăturară cei veniți de la Tîrnăveni, conduși de Jóska Kendy, care era prefect în comitatul Tîrnava Mică. Nu scotea un cuvînt, cu pipa lui din spumă de mare între dinți, așa că ceilalți îi compensau tăcerea din plin. Ieși să-i întîmpine și pe ei o cohortă de fete îmbrăcate în alb, cu buchete strînse în panglicuțe și se rostiră discursuri întrerupte de uralele mulțimii, înflăcărată la vederea lui Weissfeld, pe care, din cauza uniformei sale, îl confundau cu reprezentantul ministrului.

Bálint urmărea scena de la fereastra vagonului și observă un diacon care se grăbea, fără să privească nici în stînga, nici în dreapta, spre vagonul din capătul trenului. I se părea o figură cunoscută.

Era un tînăr slab, deșirat, creol, cu fața plină de pete roșii, caracteristice ofticoșilor. Oare unde-l mai văzuse?

Îl urmări cu privirea.

Tînărul se apropie de vagonul de clasa a treia și, de îndată ce ajunse acolo, o mînă vînjoasă ieși pe fereastră. Diaconul îi puse în palma întinsă o foaie mică de hîrtie și se întoarse grăbit pe peron, unde se opri să privească trenul decorat de sărbătoare.

De acolo Bálint îi văzu fața și îl recunoscu de îndată. Era fiul preotului moț pe care-l întîlnise la Giurcuța, cînd tatăl lui, Timbuș, îl invitase în biserică, să-i ceară niște materiale de construcție. Atunci îi văzuse prima oară ochii care-i ardeau ca jăratecul. Îl privea și acum

cu aceeași ură ca atunci cînd stătea culcat nemișcat în curtea parohiei, înfofolit într-o blană groasă. Auzise că se simțea mai bine și ajunsese la liceul pedagogic. Își aminti de cuvintele notarului Simó, care îi spuse că „părintele Timbuș e omul nostru de încredere, dar fiul lui e un român înrăit".

Tînărul Timbuș rămase retras într-un capăt al peronului, în timp ce delegații maghiari se pregăteau de plecare. Stătea nemișcat, cu trupul lui sfrijit și cu ochii țintă la vagoanele pline de drapele, pînă ce garnitura trecu huruind din greu peste macazuri și se pierdu în fumul gros al locomotivei.

*

Congresul de la Homorod începu la ora zece dimineața. Dezbaterile erau conduse, în ordinea vechimii în funcție, de către sub-prefecții comitatelor Mureș-Turda, Ciuc, Odorhei și Trei Scaune, intenția guvernului fiind să sublinieze și în felul acesta sprijinul acordat autonomiei județelor care, în timpul guvernului „dărăbanilor" al lui Fejérváry, se alăturaseră partidelor din coaliție. Aceștia stăteau la masa prezidiului, așezată pe latura interioară a sălii mari. În timpul sezonului, acesta era așa-numitul *Kursalon*, o clădire de lemn, cu latura exterioară plină de ferestre. Într-unul din capete, cîteva trepte urcau spre o scenă pe care se suiau țiganii să cînte sau jucau trupele ambulante de teatru care vizitau uneori stațiunea. Sala era ticsită acum de scaunele pe care ședeau conducătorii comitatelor, avocați, personalități de vază, aliniați din instinct în ordinea rangului fiecăruia, iar în fața mesei prezidiului era un spațiu larg unde veneau să se prezinte delegațiile localnicilor. Erau și ei de față, ce-i drept nu prea mulți, fiindcă oricît de aventurieri ar fi fost de felul lor, secuii erau totuși oameni pragmatici, cărora nu le dădea mîna să lase baltă aratul și semănatul de toamnă, așa că țăranii în port popular erau destul de puțini și, după ce-și rosteau discursurile pompoase de mulțumire, se retrăgeau în rîndurile din spate, să asculte cu scepticism ce puneau la cale „domnii".

Cei mai mulți dintre ei erau cărbunari, care nu veniseră cu gînduri de sărbătoare, ci ca să-și spună păsul. Nici nu se prezentară în fața prezidiului să-l salute. Se așezară în partea stîngă a scenei, ca să urmărească dezbaterile. Erau vreo șaisprezece bărbați încruntați, de-a dreptul amenințători. Semănau toți între ei. Poate din cauza

muncii grele din pădure, a atenției încordate ziua și noaptea, de care depindea soarta lemnelor arse în bocșe. Erau îmbrăcați cu toții la fel, în surtuce negre și cu cizme în picioare. Aveau fețele înnegrite de la praful de cărbune care li se impregnase în porii obrajilor, pe frunte, pe mîinile bătătorite.

Stăteau pe scenă tăcuți și răbdători. Cei din grupul oficialităților nu conteneau să se tămîieze între ei. Președintele îl salută pe delegatul ministrului, prefecții pe deputați, iar toți aceștia le întorceau complimentele, prezicîndu-le un viitor luminos, în linii destul de vagi, dar plini de entuziasm. Apoi urmă stabilirea ordinii de zi și discutarea programului propus de ministru.

Bálint stătea mai retras și-și consulta notițele. Voia să inițieze introducerea noțiunii de *fideicommissum* pentru micii proprietari, explicînd-o pe baza literaturii de specialitate americană și germană. Cînd își ridică privirea spre cărbunarii de pe scenă, observă o față cunoscută. Era András Jópál, matematicianul care rezolvase problema zborului cu aparate mai grele decît aerul concomitent cu frații Wright și cu Santos-Dumont, poate chiar înaintea lor, dar nu reușise să-și prezinte invenția la timp, din lipsa banilor pentru modelul său cu motor. Dar și din cauza firii sale suspicioase, așa că nu s-a găsit nimeni dispus să-l finanțeze. Îi oferise și Bálint ajutorul, dar Jópál îl refuzase, crezînd că nu voia decît să-i fure secretul. Îl recunoscu după capul lui mare, tuns chilug, fruntea bombată și ochii mici, pătrunzători. Nu putea fi confundat cu nimeni. Dar ce căuta el printre cărbunarii aceia? Iar pe deasupra părea a fi chiar liderul lor. Stătea tocmai în mijlocul grupului, cu lista doleanțelor în mînă.

Între timp, în sală începu dezbaterea pe marginea propunerilor ministrului: repartizarea animalelor de prăsilă și sprijinirea raselor locale.

Erau de acord cu toții, totuși se iscă o controversă între reprezentantul guvernului și cîteva dintre somitățile locale. Darányi recomanda rasa bălțată de Simmental, unii localnici se declarau adepții bovinelor de Pinzgau, iar alții preferau vacile Riska. Ambele tabere știau că polemica lor era zadarnică, fiindcă cei din minister aveau deja planurile făcute, după experiențe îndelungate în zona slovacă, iar precum caii, nici vacile de dar nu se caută la dinți. Totuși continuau să-și dea cu părerea, deoarece țineau morțiș să-și demonstreze competența în fața unui public atît de numeros. La fel

ca în cazul armăsarilor de prăsilă, al orătăniilor și al porcilor. În disputa despre aceștia interveni și un specialist din Sălaj, care făcuse drumul pînă în Secuime numai ca să popularizeze porcii din rasa Boriș, despre care știau cu toții că aveau nevoie de cinci ani ca să se dezvolte și nu se îngrășau niciodată, totuși la ei erau destul de apreciați. „Porcii noștri nu au pereche!" – declară el cu emfază.

După toate discursurile, adoptară desigur programul ministerului, fără să se fi supărat nimeni, nici chiar oratorii, fiindcă știau cu toții că era inițiativa lui Darányi, care va pune totul în practică, ceea ce era bine pentru toată lumea, iar congresul nu avea alt rol decît să demonstreze că și în acele locuri se petreceau evenimente și să poată afirma că fusese voința comunității de a se întîmpla ceea ce oricum s-ar fi întîmplat.

După disputa care durase pînă la prînz, suspendară ședința și sala se goli.

Abády îl așteptă pe Jópál, care ieși însoțit de ortacii săi. Se apropie de el:

– Îmi pare bine să vă văd aici – îi spuse el ca o aluzie la surpriza pe care i-o făcuse apărînd în mijlocul cărbunarilor.

Jópál se opri și schiță un zîmbet firav pe chipul lui plin de funingine.

– Sînt de vreo doi ani acolo. Trăiesc și muncesc alături de ei. Sînt niște oameni tare de treabă.

– Doar nu vreți să vă îngropați aici, cu toate cunoștințele și calitățile dumneavoastră? Fiindcă, chiar dacă principiul avionului e în mare parte rezolvat, iar lumea nu îl leagă de numele dumneavoastră, ci de al altora, realizarea practică este încă destul de incipientă, așa că, în acest domeniu sau în altele adiacente, ar mai fi multe de făcut.

– Acestea sînt prostii! – îi răspunse Jópál. Care nu sînt bune la nimic. Sînt simple orgolii! Eu prefer munca fizică, alături de oamenii aceștia simpli și cumsecade. E singura care valorează ceva. Să trăiești în pădure, să tai lemne, să le despici, să construiești bocșele, să știi cît timp trebuie să ardă, cînd să le aerisești și cînd să înăbuși focul, să fii tot timpul cu atenția încordată. Asta presupune multă pricepere, răbdare și forță. Mie-mi place să trăiesc firesc în mijlocul naturii...

Era cu totul alt om față de cel pe care-l întîlnise ultima oară, la cîteva luni după primul zbor al lui Santos-Dumont. Se vedea pe el că era liniștit și împăcat cu soarta.

– Haideți să luăm masa împreună – îi propuse Bálint. Eu renunț bucuros la banchet.

Matematicianul transformat în cărbunar clătină din cap:

– Vă mulțumesc, dar nu pot să-i părăsesc pe ortacii mei. Fac parte din grupul lor.

Îl salută și se alătură cărbunarilor care-l așteptau retrași la cîțiva pași de ei.

Bálint porni spre restaurantul din centru, care era destul de departe. Tot drumul se gîndi la soarta lui Jópál, care nu era o excepție. Destinul lui era tipic unguresc. O adevărată anatemă. Cîți nu erau asemenea lui! O mulțime de talente care ajungeau din prima încercare în rîndul personalităților de prim rang ale lumii, ca apoi să lase totul baltă la fel de ușor pe cît de repede ajunseseră în vîrf. Oameni care nu erau dispuși să lupte ca să-și consolideze succesul, care nu-i interesa decît pentru scurtă vreme. Primele greutăți îi făceau să abandoneze, de parcă nu s-ar fi luptat pentru recunoașterea generală, ci ar fi vrut doar să demonstreze că și ei ar fi în stare de ceva, dacă și-ar da interesul. Dintre numeroasele exemple, Bálint își aminti la întîmplare cîteva. Primul era János Bolyai, care la 21 de ani a ajuns în vîrful piramidei, ca apoi să nu mai facă nimic. Apoi, rînd pe rînd, Samu Teleki, exploratorul Africii, ultimul mare descoperitor al unor zone necunoscute ale continentului, care nu a scris nici un jurnal de călătorie, Miklós Absolon, care a ajuns pînă în Lhasa, dar nu a notat decît cîteva anecdote, Pál Szinyei-Merse, primul pictor *plein air* din lume, care a renunțat la arta sa și nu s-a mai atins de pensule timp de cincisprezece ani, și Tamás Laczók, căruia i se ivește ocazia la Alger să devină celebru, dar se întoarce în țară să traseze căi ferate secundare.

Era un fel de euforie a renunțării, o indiferență orientală față de notorietate și succes, cu care se debarasau de toate cele pentru care se zbătuseră ani la rînd și coborîseră de bună voie din vîrful Parnasului cu pretextul unui afront mărunt sau al unei decepții minore, dar de cele mai multe ori fără nici un motiv sau vreo explicație plauzibilă. Poate că asta era cealaltă fațetă a virtuții maghiare, prin care voiau să arate lumii că ar fi în stare și ei de ceva, mulțumindu-se cu atîta,

ca apoi să dea de pămînt cu toate cele pentru care se zbătuseră pînă atunci. Aidoma lui Miklós Toldi, arhetipul caracterului maghiar, protagonistul epopeii lui Arany, care a învins în cîteva luni toate greutățile, scăpînd din cele mai grele situații, ca apoi să se retragă în curia lui, de unde nu a mai ieșit pînă la adînci bătrîneți.

*

În sesiunea de după-amiază se discută problema colonizărilor, față de care guvernul s-a arătat interesat, dar numai în linii generale, întrucît chestiunea implica, desigur, o serie de aspecte economice și de drept comun, care nu puteau fi rezolvate în cadrul unei asemenea adunări generale.

Abády se folosi de prilej ca să-și prezinte inițiativa legislativă referitoare la micile proprietăți, așa-numita lege *homestead*.

Începu atrăgîndu-le tuturor atenția că măsura nu putea avea rezultatul scontat decît dacă primea amploarea cuvenită. Spațiul vital al secuilor era din ce în ce mai neîncăpător și, în acest sens, aduse ca argumente fragmentarea micilor proprietăți și statisticile referitoare la natalitate, respectiv la emigrare. În situația dată, micile moșii nu mai puteau întreține familiile respective. Singura măsură care ar putea opri continuarea acestui fenomen ar fi o lege a inalienabilității. Aduse exemplul legilor *homestead* din Canada și Statele Unite, unde domeniile familiale reveneau unui singur moștenitor. Prezentă din nou o serie de statistici și de relații contractuale stabilite de legile altor țări, precum și literatura de specialitate tot mai bogată în toată Europa, mai cu seamă tratatele semnate de Lorenz von Stein. Această practică juridică – spuse el – nu era necunoscută în jurisprudența maghiară, dat fiind că vechea lege stabilea suprafața minimă a unei parcele iobăgești care nu mai putea fi divizată, iar potrivit vechii rînduieli din Secuime, numai băieții puteau moșteni averea imobilă, în timp ce fetele nu se bucurau de aceleași drepturi. Așadar trebuia promulgată o lege care să le permită micilor proprietari să-și numească propriile forme de *fideicomis* care, odată înregistrate oficial, să fie protejate față de orice amenințare financiară. Iar în ceea ce privește viitorul celorlalți descendenți, ar fi datoria statului să le asigure alte proprietăți prin colonizare.

Poate că cele enunțate de Bálint ar fi avut succes sub forma unei disertații doctorale în cadrul unui seminar juridic, în fața unor

specialiști. Dar acolo, la acea adunare unde abia erau cîțiva care știau unde este Canada și încă și mai puțini care să fi auzit măcar de Lorenz von Stein, vorbele sale se pierdură într-o indiferență generală. Își dădu și el seama de plictisul tuturor, ceea ce-l făcu să vorbească tot mai dezlînat. O singură persoană îl asculta cu interes: Samuel Barra care, de îndată ce Abády termină, se și grăbi să ia cuvîntul.

– E revoltător – tună el, cu vocea lui amplă – că cineva are îndrăzneala să vină cu o asemenea inițiativă monstruoasă tocmai aici, în templul sacru al națiunii! Ca secuii să-și iubească mai mult unul dintre copii, în detrimentul altora, să-și aleagă unul dintre urmași, iar pe ceilalți să-i alunge! – și se lăsă cuprins de emoția înălțătoare a iubirii paternale, de solidaritatea fraternă și de grija față de cei vitregiți și văduviți de soartă.

Apoi extrase din context una dintre afirmațiile lui Bálint, cea referitoare la parcelele iobăgești, ca să-i poată reproșa deputatului de Lelința că voia să-i condamne pe secui la statutul de iobagi și voia să reînvie Evul Mediu în secolul liberalismului, să reinstaureze corvoada sau chiar pedeapsa cu biciul. „Nu! Niciodată! Degeaba încercați să reînviați trecutul, fiindcă secuii au fost întotdeauna liberi, nu au reușit să-i supună toate oștirile infernului, nici baș-buzucii, nici satanicul Caraffa!"

Da fapt, Caraffa n-a avut nimic de-a face cu Ardealul, la fel ca baș-buzucii, dar urlate din toți bojocii de Barra, toate astea sunau bine, ceea ce făcu publicul să izbucnească în aplauze și în urale, iar o mulțime de participanți să se îmbulzească în jurul lui ca să-l felicite pentru patriotismul său.

Bálint se întoarse dezamăgit la locul lui. Ar fi trebuit să-i răs-pundă, să-l pună la punct, dar renunță. N-ar fi avut nici un rost. Printre cei de față nu era nimeni pentru care ar fi meritat să-și dea osteneala. Reprezentantul ministrului nu rosti decît strictul necesar, iar Bethlen, care era mentorul întregii mișcări, nu luase cuvîntul. Tocmai voia să o facă, cînd i-o luă înainte alt orator.

Era Jópál, care se ridică în picioare de pe podiumul din partea stîngă a sălii.

Avea o voce plăcută. Prezentă în fraze concise situația cărbuna-rilor. Vorbea sobru, calm, fără emfază. Se simțea în discursul lui o energie ardentă, dar reuși să-și păstreze cumpătul. Cerea să fie cumpărat cărbunele de lemn direct de la ei, fără intermediari. Își

aveau organizația lor, totuși nici statul, nici fabricile particulare nu apelau la ei, așa că erau nevoiți să-și vîndă marfa pe mai nimic unor comercianți care primeau pe ea de trei ori mai mult decît cei care o produceau și pentru care aceasta reprezenta singura modalitate de subzistență.

Bálint îl asculta cu atenție. Nimic din discursul lui Jópál nu-i trăda antecedentele de inventator. Dacă nu l-ar fi cunoscut, l-ar fi putut lua drept un simplu muncitor, crescut în pădure, care cunoștea toate secretele cărbunarilor, dar nimic mai mult.

Cînd termină, coborî de la tribună, depuse solemn memoriul lor pe masa prezidiului și se întoarse calm alături de ortacii săi.

Bálint se întrebă ce s-ar fi întîmplat dacă Jópál nu i-ar fi refuzat pe vremuri ajutorul? Poate că acum ar fi fost directorul vreunei firme importante de la Paris sau de la Londra, în centrul atenției întregii lumi, ca savant și mare industriaș – se gîndi Bálint în timp ce Jópál răspundea la întrebările trimisului ministerial, apoi se așeză din nou alături de oamenii săi cu fețele întunecate, care stăteau aliniați, stană de piatră pe podiumul lor, emanînd o puternică demnitate interioară, cei printre care Jópál își găsise locul, fiind doar unul din cele șaisprezece chipuri înnegrite de funingine.

*

Spre seară începu balul, cu mult vin și cu lăutari. Toasturile se țineau lanț, ridicînd în slăvi patriotismul celor prezenți, fără să fie uitat nimeni, de la trimisul ministrului pînă la specialistul în creșterea porcilor mangaliță.

Nu lipseau decît Abády și cărbunarii lui Jópál. Aceștia o luară cu căruțele lor mărunte pe drumul care ducea spre Harghita, iar Bálint închirie o trăsură și porni cu gîndul să ajungă pînă la miezul nopții pînă la Sighișoara, unde cunoștea un hotel acceptabil.

Era abătut. Se convinsese că toate inițiativele sale erau sortite eșecului. Pe deasupra mai era și conștient că discursul său nu a fost convingător. Cum de și-a închipuit el că toți acei termeni străini ar fi putut fi înțeleși fără tot felul de explicații prealabile, într-un limbaj accesibil acelui public care nu mai auzise niciodată asemenea noțiuni?! Ar fi trebuit să scrie înainte o broșură, cîteva articole într-o revistă de specialitate, nu să vină cu toate aceste noutăți dintr-odată, de-a valma. Așa poate că l-ar mai fi ascultat cineva.

Dar nenumăratele referiri juridice, împănate cu cifre plictisitoare, nu au avut nici un efect. Numai el era de vină pentru propriul eșec. Totuși se simțea nedreptățit, mai ales din cauza agresivității marelui Barra, căruia nici nu s-a învrednicit să-i răspundă. „Aceștia sînt oamenii aclamați în ziua de azi!" – își spuse el.

Trăsura străbătea agale satele deja adormite. Era o seară plăcută de toamnă, călduță, prevestitoare de ploaie. Era drumul străbătut în după-amiaza trecută de șirul lung al trăsurilor, prin satele cu drapele fluturînd la tot pasul, întîmpinat peste tot cu surle și trîmbițe, cu discursuri patriotice înflăcărate și încheiate de fiecare dată cu marșul lui Rákóczi. Iar acum toate casele erau scufundate în întuneric, doar pe alocuri se întrezărea cîte o luminiță plăpîndă. Ulițele erau pustii. Era o liniște care părea să prevestească noul șir de ovații, la întoarcerea alaiului, cînd îl vor sărbători din nou pe marele Barra sau chiar pe Marót Kuthenváry...

Bálint era pe jumătate adormit, înfofolit într-o blană groasă, tolănit pe bancheta trăsurii. Amintirile îl copleșeau prin imagini confuze, incerte. Îl revăzu pe seminaristul ortodox din gara de la Blaj așteptîndu-i pe preoții care mergeau la Brașov. Doamne, cîtă ură era în ochii lui...! Înmînase cuiva un bilet. Știa de venirea lor, iar cei din tren îl așteptau. Nimeni nu scosese un cuvînt. Călătoreau discret, modest, la clasa a treia. Mergeau la Brașov. De acolo, România era la un pas. La cîteva ore de mers prin locuri nelocuite. Dincolo de culme era Sinaia. La o aruncătură de băț... Poate că totul nu era decît în imaginația lui. Doar Timișan îi spusese că era vorba de o simplă reuniune în chestiuni bisericești...

La Odorhei, Bálint se grăbi să cineze, deoarece pînă la Sighișoara mai avea mult de mers. La ora aceea nu mai era nici un tren, așa că trebuia să ia o trăsură, care nu era ușor de găsit, fiindcă cele mai de soi erau la Homorod. Totuși cîrciumarul îi găsi una, cu două mîrțoage cam costelive, înhămate la un fiacru pe jumătate decopertat și un birjar care-l asigură pe domnul că va străbate tot drumul dintr-o suflare.

Acum treceau printr-o zonă cu sate răzlețe și necunoscute lui Bálint, chiar dacă, venind cu trenul pînă la Odorhei, privise peisajul și ascultase atent explicațiile celor din părțile locului. Dar una era ce vedeai de la fereastra vagonului și alta să străbați satele cu trăsura.

După vreo oră și jumătate de mers, unul din caii care șchiopăta deja de o bună bucată de drum se ologi de tot. Se opriră.

Din fericire, erau în apropierea unui sat. Bálint se apropie de stîlpul pe care era tabla cu numele localității. După ce se chinui să aprindă cîteva chibrituri, reuși să vadă că erau la Cristurul Mic. Își aminti că era satul în care locuia Sándor Kendy, bătrînul „Voievod", poreclit Rictus. Îi arătaseră din tren casa, care strălucea albă printre teii desfrunziți din fața ei. Era la celălalt capăt al satului. Se întoarse la birjarul care se mocoșea cu potcoava mîrțoagei sale clătinînd din cap și fără prea multă speranță.

– Ei, ce are? – îl întrebă Bálint.

– Naiba știe! – îi răspunse secuiul.

Bálint pipăi și el piciorul calului.

– Are copita despicată. I s-a inflamat toată laba. Cu ăsta n-o să ajungem prea departe.

– Apăi nici eu nu cred!

– Trebuie să-i scoți potcoava la primul fierar și să-i înfășori piciorul în cîrpe umede – îl sfătui Bálint, care învățase din copilărie, de la mama lui și de la șeful herghelie, toate secretele îngrijirii cailor.

– Păi unde să-l priponesc acum? – îl întrebă vizitiul.

Nu avea de ales – singura soluție era să ajungă cumva pînă la curia Kendy. Nu era prea încîntat, fiindcă știa toată lumea că bătrînul Rictus nu era prea bucuros de oaspeți. Nu invita niciodată pe cineva în casa lor. Era stînjenitor să apară neanunțat, în toiul nopții. Iar pe deasupra, pe soția lui nu o știa decît din auzite, fără să o fi văzut vreodată.

Sándor Kendy, trecut deja de prima tinerețe, se căsătorise de vreo zece ani, pe neașteptate, la Sfîntu-Gheorghe. Luase o dactilografă orfană, pe nume Alice Folbert, fiica unui funcționăraș mărunt. Nu o scotea niciodată în lume, nu o prezentase nici măcar rudelor celor mai apropiate. A adus-o acasă, la Cristur, și de atunci o ținea ascunsă acolo. Era ceva cu totul ieșit din comun, iar pe deasupra se mai dusese și vestea că, încă înainte de măritiș, Alice Fodor era complet surdă. Aceasta ar fi fost o pomană pentru iubitorii de bîrfe, numai că, spre ghinionul lor, nu aflaseră nimic compromițător despre sărmana fată și cum nu le apăruse niciodată în fața ochilor, iar pe deasupra nici la ei nu mergea nimeni, ci Rictus ducea în oraș o viață de holtei, o uitară cu toții, de parcă nici n-ar fi existat.

Bálint își aminti de toate astea, în timp ce caii treceau la pas de-a lungul satului adormit, pînă ce ajunseră la capătul gardului cu stîlpi de piatră unde poarta era larg deschisă. Poate că nici nu o închideau vreodată, fiindcă pe vremea aceea siguranța publică era atît de mare încît o poartă închisă reprezenta de-a dreptul un afront sau faptul că proprietarii nu erau acasă. După ce trecură de aleea cu tei, ajunseră în fața pridvorului cu cele patru coloane de piatră.

Bálint coborî din trăsură și intră în vestibulul abia luminat. La etaj cineva cînta la pian. Era o nocturnă de Chopin, interpretată destul de sentimental, dar foarte cursiv. Ce straniu – se gîndi Bálint – ca o femeie surdă să cînte la pian, fiindcă nici nu-și putea imagina să facă muzică altcineva în casa aceea.

Apăru de undeva un servitor care, cînd află cine e, îl conduse pe noul sosit la etaj. Ajunseră într-un fel de culoar larg de vreo doi metri, despărțit de salonul cel mare printr-un glasvand, poate ca să se poată ajunge dintr-o parte în cealaltă a clădirii, fără să fie străbătut tot salonul, acum scăldat în lumină. Pereții erau de un alb imaculat, iar deasupra canapelei atîrna un singur portret de femeie. Încăperea era împînzintă cu mobilierul din lemn de abanos care se răspîndise din secolul trecut prin tot Ardealul, cu vechea tapiserie tipică, în dungi albe și albastre. Pe masă era o lampă înaltă, cu abajur. Sub ea, tînăra doamnă Kendy broda. Iar la vechiul pian uriaș stătea, cu spatele către ferestrele întunecate, bătrînul Kendy.

El cînta la pian.

Imaginea acelui bătrîn cu gura spurcată și cu privirea încrîncenată cîntînd sentimental o nocturnă de Chopin era atît de neașteptată încît lui Bálint i se tăie răsuflarea. Se simțea de parcă ar fi privit pe furiș o taină ascunsă cu grijă de ochii lumii, care nu și l-ar fi putut imagina pe Rictus în postura de pianist plin de sensibilitate.

Totuși era el, nemișcat, cu fruntea lui bombată și cu nasul acvilin ridicat. Privind în gol, lăsînd melodia duioasă să i se înfiripeze poate a suta oară de sub degetele sale uscățive.

Cînta pentru el însuși, fiindcă soția lui era surdă. Poate că nocturna aceea languroasă, dulceagă, pe care o interpreta din memorie era tocmai expresia amintirilor tinereții sale...

Bálint îi atinse servitorului brațul:

– Să așteptăm pînă termină! – îi șopti el.

Rămaseră nemișcați. După încă două preludii, Rictus se ridică și se apropie cu pași greoi de soția sa.

Abia atunci intrară și cei doi, de parcă tocmai atunci ar fi ajuns în dreptul ușii.

Kendy era bine dispus.

– De unde naiba ai apărut la ora asta? – îl întrebă el zîmbind cu gura sa strîmbă, apoi se întoarse către femeie. Își ridică colțurile mustății și îi spuse doar din buze: „El e Bálint Abády!"

Femeia se ridică în picioare și îi întinse mîna. Gestul ei trăda un fel de umilință, de parcă nu s-ar fi simțit în largul ei, nu ar fi fost soția atotputernicului Kendy, voievodul, ci rămăsese dactilografa de odinioară. Îi răspunse abia auzit:

– Îmi pare foarte bine, fiți binevenit la noi! – șoptea aidoma tuturor surzilor, care nu-și pot drămui intensitatea vocii.

Un zîmbet cald, liniștit îi lumina întreaga față.

Femeia avea un chip aparte – era palidă, cu buze largi și cărnoase. Ochii cenușii îi străluceau luminoși printre genele lungi. Sprîncenele negre, dese, împreunate la baza nasului, dădeau privirii ei o expresie stranie, enigmatică, care părea că vine de departe. Își purta părul castaniu deschis, ondulat, împletit în două cosițe groase, încolăcite în jurul capului, precum coroana reginei Elisabeta, din tablouri.

Îl privi pe soțul ei părînd că-i cere consimțămîntul, apoi arătă cu un gest grațios, aproape solemn, către unul dintre fotolii.

Bálint se așeză și le povesti pățania prin care trecuse. Adică pornise spre Sighișoara, de unde voia să ia acceleratul de dimineață, dar unul din cai se ologise tocmai la capătul satului. Rictus îl întrerupse scurt:

– Unde e căruța? Ce s-a întîmplat cu ea? Cînd ai mîncat ultima oară? – sună după valet și îi ordonă să aibă grijă de vizitiu și de cai.

Apoi se întoarse către soție, își trase din nou capetele mustății și îi vorbi mut, doar din buze.

Femeia se ridică și ieși în tăcere, supusă.

Bálint o urmări instinctiv din privire. Avea mersul mlădios, cu mișcări ondulate, lascive, aidoma dansatoarelor orientale. Pașii ei păreau însoțiți de ritmul lent al unui ritual misterios. Se făcu nevăzută ca o nălucă.

Nu mai reveni, dar după cîteva minute servitorul aduse două lămpi aprinse și o măsuță plină cu gustări reci. Erau tocmai binevenite, fiindcă Bálint aproape că deja uitase de cina de la Odorhei.

Bătrînul începu să-l descoasă despre adunarea de la Homorod. Bálint îi povesti cîte una, alta, dar discuția trena, fiindcă bătrînul era destul de scump la vorbă și abia dacă rostea cîte o înjurătură scurtă, învăluit în norul de fum al trabucului, după cum îi era obiceiul.

În timp ce vorbea, Bálint își ridică privirea spre tabloul mare, în ulei, care acum era tocmai în fața lui, la mijlocul peretelui. Probabil că era portretul doamnei Kendy, din tinerețe.

Avea aceeași statură, nu prea înaltă, dar proporționată, aceeași ochi cenușii, misterioși sub genele negre, cu sprîncenele împreunate și cu părul împletit în jurul capului, precum coroana de păr a reginei Elisabeta. Singura notă discordantă o reprezenta rochia în care o întruchipase pictorul și care nu era după moda zilei, nici după cea trecută, ci tocmai de prin anii '70 – cu mîneci lungi și înguste, cu talia croită în coadă de rîndunică și cu fusta înfoiată, plină de volănașe răsfrîngîndu-se în cascade multicolore, înflorate. Totuși, în ciuda acestor discordanțe, întreaga compoziție era frumoasă.

– Vai, ce portret minunat – exclamă încîntat Bálint – și cît de mult îi seamănă!

Bătrînul Kendy nu-i răspunse nimic. Tăcea pufăind din trabuc.

– Cine l-a făcut?... Rar am văzut o pictură mai bună ca asta! – continuă el, privindu-l pe Rictus.

– Ce știu eu, cred că vreun franțuz idiot... – mormăi acesta.

– Și ce rochie interesantă! Presupun că doamna contesă se pregătea să meargă la un bal mascat...

Bătrînul rămase impasibil. Bálint se ridică să privească mai atent tabloul. La lumina care cădea oblic observă o sfîșietură care se întindea de la umărul drept spre șoldul stîng și se pierdea în tumultul de flori artificiale. Cineva o restaurase frumos, totuși urmele erau evidente. Era cît pe ce să-l întrebe pe bătrîn despre asta, dar renunță. Știa că lui Rictus nu-i plăceau indiscrețiile și nimeni nu se încumeta să-l ia la întrebări. Așa că Bálint se așează din nou în fotoliu.

Chipul pictat zîmbea enigmatic. „Abia acum văd ce buze senzuale are – își spuse Bálint –, pînă acum nu i le observasem..."

*

Rămaseră o vreme în liniște. Priveau amîndoi portretul. Apoi, brusc, Rictus rupse tăcerea:

– Ce mai face László Gyerőffy?

Era o întrebare neașteptată. Bálint își disimulă cu greu mirarea – oare ce-l făcuse pe bătrîn să-l întrebe dintr-odată de soarta vărului său?

Nu avea de unde să știe care era explicația. Cu toate că exista una, de-a dreptul nemijlocită. Portretul nu o înfățișa pe soția lui Kendy, ci pe Júlia Ladossa, mama lui László. La Paris, pe ea o pictase Cabanel, unul dintre cei mai vestiți artiști ai vremii. Tabloul fusese atîrnat un an de zile în salonul improvizat din conacul neterminat de la Kozárd. Cuiul și urmele lui se mai văd și în ziua de azi pe perete, printre pînzele de păianjeni care apucaseră să se înfiripe în dosul lui, pînă ce, atunci cînd femeia îl părăsise, tatăl lui László l-a aruncat pe fereastră. Cu acel prilej s-a sfîșiat și pînza.

Nimeni nu știe cum a ajuns apoi la Sándor Kendy. Poate dintr-o pură întîmplare, poate cine mai știe pe ce căi ascunse. Poate că la mijloc a fost mîna vreunui negustor ambulant, care descoperise capodopera. Era un mister.

Oricum, tabloul ascundea nenumărate taine – pasiuni, suferințe, neînțelegeri, orgolii și decepții. Eternele regrete ale tuturor neîmplinirilor.

După mai mulți ani, Kendy s-a dus la unul dintre avocații de la Sfîntu-Gheorghe. Acolo a văzut-o pe Alice Folber, nepoata acestuia. Fata era copia fidelă a femeii pierdute. Părea sosia celei din urmă cu douăzeci de ani. Nu-l deranja cîtuși de puțin că fata era surdă, dimpotrivă, așa era mai lipsită de personalitate. Nu voia să vorbească cu ea, nici n-ar fi putut să o facă, nu voia decît să o privească, să-i admire mersul, statura, umerii, ochii și zîmbetul tăcut. Era ca o amintire vie. Un simbol, un vis, o fantomă în carne și oase, iar el putea să-i cînte toate melodiile de odinioară, pe care celeilalte nu a avut ocazia să i le cînte și pe care cea de acum nu avea cum să le audă, nici să gîngurească cine știe ce banalitate stupidă care ar fi spulberat vraja reveriilor sale...

Pentru că el ar fi dat orice să o poată încînta în serile lungi de iarnă cu nocturnele de Chopin pe acea infidelă orgolioasă,

neînduplecată, singura care poate știa cîtă sensibilitate se ascundea în dosul platoșei de bădărănie cu care se apăra Rictus de ochii lumii.

Toată lumea îl știa pe Sándor Kendy drept un suflet ursuz, cu gura spurcată.

*

– László Gyerőffy? – îi răspunse într-un tîrziu Bálint. Nu o duce prea bine, sărmanul! Și-a arendat pe zece ani moșia, cu plata înainte. Poate că mai are și ceva venituri, dar și o mulțime de datorii vechi, așa că – după cîte am auzit – i se oprește cînd una, cînd alta, ba chiar i se scot lucrurile la mezat. Și, din păcate, a început să bea și nu se sinchisește de nimic.

Bătrînul rămase o vreme tăcut. În cele din urmă îi răspunse, fără să-și ia ochii de la tablou:

– E un dobitoc!... Dar nu se găsește cineva care să-l tragă de mînecă?

– Din păcate nu ascultă de nimeni... Eu am încercat de mai multe ori, dar în zadar. De atunci mă ocolește. Pur și simplu se sinucide... Singura salvare este să fie pus sub tutelă. Dar nu are pe nimeni care să o poată face. La asta au dreptul numai părinții și frații, iar el e singur pe lume.

– Tîmpitul! – mai spuse Rictus, apoi se scufundă din nou în tăcere. În cele din urmă se ridică.

– Hai să ne culcăm. E deja tîrziu. Iar tu trebuie să te scoli devreme, dacă vrei să prinzi acceleratul de dimineață. Ți-am comandat pentru ora șase o trăsură care să te ducă pînă la Hașfalău, de unde poți lua trenul.

Camera de oaspeți era chiar în dosul ușii salonului. Acolo Kendy îl salută scurt și se făcu nevăzut. Nici pomeneală să-l mai rețină.

Bálint adormi tîrziu. Din salonul alăturat i părea că aude pași greoi. Probabil că erau ai bătrînului voievod care se plimba cu trabucul în gură de-a lungul încăperii.

IV

Pe drumul drept de costișă galopau opt lipițani. Erau niște cai minunați, sur-brumării, unul mai frumos decît altul, făcuți parcă

după același calapod. Doar atît, că cei mai vîrstnici erau mai deschiși la culoare, iar tinerii mai întunecați. Altminteri păşeau cu toții la fel. Nu cu picioarele adunate sub ei, ci în sus, maiestuos, fără pripeală. Caleştile erau de asemenea identice: galbene, doar pe jumătate acoperite, aidoma vizitiilor, cu toții în uniforme cenușii, bărbieriți la sînge, mîndri de jobenurile lor negre. Își struneau caii cu grijă, să păstreze fiecare trăsură distanța de cincisprezece metri. Și în fiecare era un vînător. Unii însoțiți de cîte o doamnă. Străbăteau aleea străjuită de salcîmi și cînd vreuna dintre trăsuri ajungea la movila de paie cu numărul care indica locul trăgătorului cu pricina, pe care-l așteptau armurierii, se oprea la marginea drumului, lăsînd cale liberă celorlalte.

Șirul hăitașilor era deja format – să tot fi fost vreo trei sute. Ei alcătuiau linia frontului. Între trăgători erau cîte șase-șapte flăcăi, cam răzleți unul de celălalt. La cele două capete ale frontonului șirul era mai dens, format mai ales din femei. Ele, cu fustele lor înfoiate, stîrneau iepurii mai abitir, iar pe deasupra erau mai disciplinate, nu rupeau rîndul, nici nu se repezeau după vînat ca băieții, ci așa cum stăteau pe vine, formau cu poalele lor înflorate un adevărat zid în fața urechiaților care se abăteau în calea lor. Văzute de la distanță, fustele lor păreau un șir infinit de maci înfloriți.

Erau cu toții slovaci, din Nitra de Sus, de pe moșia lui Antal Szent-Györgyi, de la capătul văii Vagului.

Totul strălucea în soarele tăios al începutului de iarnă. La răsărit se înălțau Carpații Mici, la apus potcoava piscurilor Tapolței străjuia cîmpia care părea nesfîrșită către miazăzi. Iar la mijloc, printre coline, se ridica cubul imaculat al castelului, cu ferestrele lui mari, care străluceau de departe. În dosul lui, pe un promontoriu de stîncă, munții întunecați din zare scoteau în relief ruinele cetății Jablo.

Linia hăitașilor era cu fața spre castel. La capătul parcului va fi linia de tragere spre care vor fi mînați iepurii de cele două flancuri închise ale hăitașilor. Fiindcă lui Antal Szent-Györgyi nu-i plăcea să se obosească nici el, nici oaspeții lui. El nu tînjea după recorduri, precum cumnatul lui, Louis Kollonich, ci îi plăcea frumusețea vînătorii. Să fie o plăcere, nu o corvoadă. Să nu înceapă devreme și nici să nu dureze prea mult. Să aibă cu toții loc de unde să tragă după pofta inimii. De aceea nici nu invita prea mulți trăgători. Doar opt.

Niciodată mai mulți. De data asta nu chemase decît cinci, fiindcă erau și cei doi fii ai lui acasă.

Așadar, să fii invitat la Jablanka era o mare onoare.

Mai ales pentru că Szent-Györgyi își alegea oaspeții pe sprînceană. În afară de rudele apropiate, nu mai făcea aproape nimănui onoarea să-l invite. Înalta societate din monarhie era din ce în ce mai restrînsă, precum o serie de cercuri concentrice, care se învîrt în jurul aceluiași centru, tot mai mici și mai selecte, alese după niște reguli nescrise, dar foarte stricte, care făcea ca invitațiile să ajungă doar la cele mai suspuse personalități, aidoma purgatoriului lui Dante, terminat cu raiul de pe culmea piscului.

Motivele excomunicărilor erau următoarele: primii erau excluși trăgătorii nepricepuți, căzuți într-o dizgrație absolută. Apoi veneau arțăgoșii, scandalagiii, cei prost crescuți – nici aceștia nu aveau ce cauta în acele cercuri. A treia barieră se ridica în fața celor cu concepții politice radicale, pe care Szent-Györgyi îi ura din tot sufletul. Discuțiile politice erau admise, chiar și el participa la ele, dar fără patimă, de la distanță. A patra piedică era originea. Dar în cazul ei, el avea propriile ierarhii. Fiind foarte bine informat în ale istoriei și genealogiei, considera adeseori prinți imperiali, din cercurile cele mai înalte, drept persoane de rang inferior, dacă nu-i erau pe plac modalitățile prin care aceștia-și cîștigaseră rangul sau averea, față de unii nobili mai mici, despre care știa că strămunii lor fuseseră dintotdeauna „oameni de treabă". Cei care-și puteau dovedi obîrșia de la domnitorul Árpád încoace, fără să fi avut de-a lungul timpului nici un strămun amestecat în treburi murdare, aveau în ochii lui întîietate. Cea de a cincea barieră era pusă în calea tuturor celor care se declarau de origine cehă. Pe aceștia îi disprețuia cel mai tare. Poate pentru că în secolul al XV-lea, domeniile comiților Szent-Györgyi și Bazini fuseseră prădate de trupele lui Griska sau pentru că el considera că mișcarea tot mai răspîndită a sokolilor avea un caracter panslavist și rusofon, deci dușmănoasă față de monarhie. Al șaselea motiv de excomunicare era cu totul ieșit din comun. Acesta se referea la toți cei care aveau o tangență oricît de mică cu Franz Ferdinand, prințul moștenitor, sau încercau să intre în grațiile lui. El, ca maestru de echitație la curtea bătrînului împărat, îi considera pe aceștia niște lingăi oportuniști, care abia

așteptau ca Franz Joseph să moară. Așa că pentru el nu contau decît cei care ajungeau să treacă în al șaptelea cerc.

Dar în anul acela, în codul legilor nescrise apăru o breșă. Erau de față doi invitați care nu corespundeau prescripțiilor lui Szent-Györgyi.

Unul dintre ei era Frédy Wuelffenstein, un individ destul de șters și pe deasupra foarte combativ, înfigăreț și necioplit. Dar toată lumea spera ca la Jablanka să fie mai potolit. Prezența lui se datora insistențelor surorii acestuia, doamna Berédy, singura femeie din afara familiei care fusese invitată.

Dar cea mai surprinzătoare excepție era prezența contelui Jan Slawata. În mod normal, el nu ar fi trecut nici de primul prag, fiindcă era un trăgător slab. Iar la al treilea ar fi fost exclus, pentru că în 1618, unul din strămoșii lui, cu toate că avea spada la șold, nu s-a apărat, așa că a fost aruncat de călugări pe fereastră din palatul de la Hradzsin. Dacă și-ar fi rupt măcar gîtul, Szent-Györgyi i-ar mai fi trecut cu vederea lașitatea, dar el a căzut pe o movilă de bălegar și nu a pățit nimic, ceea ce l-a plasat în rubrica celor „slabi de înger". Apoi ar fi fost criteriul al cincilea, ca naționalist ceh, care nu se prezenta drept Johann, ci Jan, ca să nu mai vorbim de bariera a șasea, știut fiind că el aparținea cercurilor de la Belvedere, iar pe deasupra se zvonea că mai era și consilierul de politică externă al lui Franz Ferdinand. Și totuși i se făcuse favoarea să fie invitat în paradisul cinegetic de la Jablanka. Era o excepție teribilă și absolut surprinzătoare.

Așa că stăpînul casei se simți obligat să le explice și celorlalți oaspeți, lui Bálint Abády, lui Imre Wárday, chiar și nepotului său, Lui Kollonich, motivul acestui gest ieșit cu totul din comun.

Szent-Györgyi comandase din Germania un prepelicar de rasă pură. Cîinele fusese trimis cu Orient Expresul, într-o lădiță cu zăbrele. La Passau, vameșii austrieci îi blocară intrarea (se părea că era o problemă cu documentele de expediere) și intenționau ca pînă ce situația juridică a puiului de cîine va fi clarificată să-l coboare din tren. Întîmplător, Slawata era în același accelerat și a intervenit. Calitatea lui de diplomat s-a dovedit hotărîtoare. Așa că a eliberat cățelul nu doar din mîinile autorităților, ci și din lădiță și l-a adus pînă la Viena în cușeta lui, cu toate că animalul nu era încă *Zimmerrein*. Iar acest serviciu uriaș crea obligații.

Unul din principiile de viață ale lui Szent-Györgyi era să nu rămînă dator nimănui și să nu accepte nici un serviciu fără o recompensă generoasă, altfel decît de la prietenii cei mai apropiați. Cu cît respectivul era mai străin și mai demn de disprețul lui, cu atît mai mare urma să-i fie răsplata, nu care cumva să-și imagineze că el ar putea fi îndatorat de cineva. Și cum lui Slawata nu ar fi putut să-i dea un simplu bacșiș, îl invitase la vînătoare, chiar dacă ar fi preferat să-i plătească o sumă oricît de mare.

Așa că, fiind constrîns, a dat dovadă de cea mai mare mărinimie. I-a repartizat lui Slawata cel mai bun loc – unul din colțurile frontului de tragere. Fiindcă iepurii aveau obiceiul să fugă din fața hăitașilor, majoritatea în afara bătăii puștilor, iar la colțuri, unde se lăsa o portiță de scăpare între linia hăitașilor și flancuri, se repezeau chiar în direcția trăgătorilor de la margini. Acolo se îmbulzeau cei mai mulți, căzînd pradă gloanțelor. Alături de el se postă Lui Kollonich, numai bun ca *Eckhalter*!... cu rolul de a-l „sprijini" pe Slawata, adică să tragă înaintea lui cît mai mult și, dacă se poate, la distanță.

– Nu-l cruța – îi strigă din trăsură Szent-Györgyi, cu fața impasibilă, nepotului său, făcîndu-i cu ochiul.

Apoi o luă din loc, trecu de fiul său Toni și se opri la al patrulea loc de tragere. Alături de el era contesa Berédy. Fanny era pe cale să coboare și ea, cînd bărbatul o opri:

– *No! Do go on!* – Nu! Du-te mai departe! – și îi făcu semn vizitiului să pornească.

Femeia îi zîmbi înțelegătoare. La mult timp după ce László Gyerőffy o părăsise, ea se aventurase într-o relație cu Antal Szent-Györgyi. Pînă atunci nu avusese decît amanți tineri, dar după decepția pricinuită de László, singurul care-i trezise patima iubirii, nu mai avea chef să se încurce cu flăcăii. Cele cîteva cuvinte de despărțire lăsate de László pe o carte de vizită – „Îți mulțumesc pentru tot ajutorul tău" – îi răsunaseră dureros multă vreme în suflet. Nu mai avu, un an de zile, pe nimeni aproape de ea. Pînă ce se combină cu Szent-Györgyi. Avea și ea nevoie de cineva, fiindcă de o bună bucată de vreme soțul ei își trăia propria viață. Așa că acceptă avansurile reținute ale bărbatului trecut de cincizeci de ani, înalt, elegant, ca un ogar de rasă. Alături de care nu avea nici un motiv de îngrijorare. Nici nu putea fi vorba de pasiune, doar de plăcere

și de complicitate. Era un om precaut, chiar și din propriul interes, fiindcă avea o viață conjugală fericită, alături de soția lui, în pragul bătrîneții. Prudența era importantă pentru amîndoi „Domnul Berédy – cum îl numea ea cu dispreț pe propriul ei soț – ar fi foarte bucuros să divorțeze, să mă arunce în stradă, după cum a și spus-o adeseori." Așa că și ea avea toate motivele să se păzească. Doar pe vremea lui László fusese mai ușuratică. „Dar cu ăsta nu e nici un pericol să mi se ducă vestea" – își spunea ea liniștită.

Era acolo deja de două zile, acum era a treia zi de vînătoare. Acceptase invitația cu gîndul că stăpînul casei o chemase ca noaptea să poată veni în dormitorul ei. Ar fi fost o ocazie minunată să facă dragoste în voie. Nu ca în acea mică locuință din Pesta, unde se dezbrăcau, se îmbrăcau mereu cu ochii la ceas. Era descumpănită. În prima noapte îl așteptase degeaba. După a doua noapte, îl întrebă ce-l împiedicase... la care Szent-Györgyi îi răspunse că era prea periculos... putea să-i vadă cineva... poate servitorii... din întîmplare... mai știi?

Așa că a treia dimineață Fanny se porni să studieze terenul. Dacă ar fi văzut-o cineva, ar fi spus că-și caută camerista. Făcu turul întregii clădiri.

Castelul din Jablanka avea o formă de cub perfect. În interior, cele patru laturi erau împrejmuite de un culoar boltit, din care se deschideau toate camerele, ca într-o mănăstire. Ceea ce și fusese inițial, fiind construit la începutul secolului al XVIII-lea de cei din neamul Szent-Györgyi pentru pustnicii pavliceni, iar familia locuia în cetatea acum ruinată. În 1786, cînd a desființat ordinul, împăratul Jozef a redat clădirea ctitorilor inițiali, pe care-i considerase supuși *gutgesinnt*. Atunci se mutaseră acolo străbunii contelui Antal. Capela de deasupra intrării principale rămăsese intactă, ca pe vremea călugărilor, așa că cele două aripi erau numite „cea din dreapta și cea din stînga capelei". Exteriorul era de asemenea neschimbat, doar cîteva chilii fuseseră deschise una într-alta, ca să formeze încăperi mai spațioase, iar coridoarele fuseseră împînzite cu coarne de căprioare și cerbi.

Fanny porni din apartamentul ei spre aripa stîngă. Alături era baia, apoi o scară de serviciu. Apoi urma un șir lung de uși, toate din lemn prețios, decorate abundent cu motive în stil rococo, dar și cu cîte un mic cadru din metal, în care erau introduse cărțile

de vizită ale celor cazați acolo. Două camere erau neocupate, apoi urma cea a vărului ei, Wuelffenstein, apoi a lui Abády, iar după colț urmau cele ale lui Wárday și Slawata. Apoi venea ușa ca o poartă a capelei, străjuită de două scări impozante, și din nou un șir de uși identice – cele ale băieților și apartamentul lui Lui Kollonich, iar în aripa opusă erau locuințele femeilor din familie, terminate cu apartamentul doamnei Szent-Györgyi. Nu se mai duse pînă acolo, ci făcu cale-ntoarsă.

Observă pe una dintre uși numele Klárei Kollonich. Așadar, ea nu locuia împreună cu soțul ei, desigur fiindcă era însărcinată într-un stadiu avansat și se întorsese în vechea ei cameră, ca mătușa și sora ei să o poată răsfăța în voie. Așa că Fanny nu mai descoperi nimic interesant și coborî la parter. Acolo privi cu atenție în stînga și-n dreapta. Și acolo pereții erau înțesați cu sute de coarne, ca la etaj, alături de același tip de uși.

Se îndreptă tiptil spre scara principală, fiindcă auzise deschizîndu-se ușa de la fumoarul lui Szent-György. Dar după cîțiva pași observă ușa crăpată de la dormitorul lui. Înăuntru era un pat uriaș, plin cu costumele de vînătoare pe care armurierul său personal tocmai se pregătea să le așeze în dulap. Din fericire era cu spatele la ea, așa că nu o observase cînd se străduia să arunce o privire înăuntru. Văzu două uși, una care probabil dădea în dormitor, iar cealaltă în baie, ca în apartamentul ei de sus. Așa că dacă ar fi vrut să urce la ea, Szent-Györgyi nu ar fi avut de făcut mai mult de cîțiva pași pînă la scara de serviciu sau, dacă ar fi vrut să coboare ea, ar fi trebuit să se furișeze pînă aici, ca apoi să se strecoare înăuntru nevăzută. „E foarte ușor – își spuse ea – nu e nici un pericol. Iar în față nu e de unde să fiu zărită. Am să-i spun, și am să-i spun că voi coborî eu la el. Poate că lui Antal îi e teamă să nu răcească pe coridoarele acestea neîncălzite, de aceea nu vrea să urce la mine. Vai ce sensibili mai sînt bărbații!" – își spuse Fanny cu un zîmbet victorios pe buzele ei frumos arcuite.

*

Trăsura trecu pe lîngă Wuelffenstein și Fanny făcu semn să se oprească la Stefi, fiul mai mare al lui Szent-Györgyi, unde și coborî. În continuare nu mai era decît Imre Wárday, împreună cu Magda, mezina familiei, iar apoi Abády. Nici el nu era singur, ci împreună

cu o fetișcană stîngace și timidă, de vreo șaptesprezece ani, Lili Illesváry, bucălată și durdulie, dar care promitea să se pîrguiască într-o domnișoară atrăgătoare. Avea ochii mari, teșiți, buzele frumos arcuite și un profil de camee grecească, în ciuda faptului că bărbia fermă, moștenită de la mama ei, era încă ascunsă în fața grăsuță de copilă.

Ar fi vrut să rămînă împreună cu verișoara ei, alături de Wárday, dar o trimiseseră în capătul șirului, alături de Bálint.

– Sîntem prea mulți și deranjăm – îi spuse Magda – du-te la colțul frontului, unde este vadul mai mare, mînat de flancurile hăitașilor – așa că nu avu de ales și plecă.

– Îmi dați voie să rămîn aici? – întrebă ea fîstîcită.

Abia auzi ce-i răspunse Bálint. Privea cu ochii ei mari lumea celor adulți, în care i se permisese prima oară în viața ei să intre, iar tînărul se minuna admirîndu-i tinerețea neprihănită.

Se auzi sunetul cornului, iar apoi, strigată de la un flanc la altul al liniei de tragere, aceeași comandă: *Vorwä-ä-ä-rts!*

Începu haita. Țărăncuțele pășeau în șir, conduse de cîte un pădurar înarmat, către Bálint, iar în spate erau aghiotanții: un încărcător de arme, unul cu caseta de cartușe și patru cărători, cu pari lungi, de care urmau să atîrne vînatul doborît. Bărbații din centrul liniei erau dirijați necontenit de intendenții călări: *Pomáli! Rovno!* – adică înainte, încet, iar în depărtare, pe drumurile de pe coama dealurilor, aidoma artileriei grele, ca ariergardă a armatei, erau căruțele trase de cai uriași, Pizmauer, pregătite să care întreaga pradă.

*

Cîmpul era împînzit de iepuri. Mici, ca niște pîinișoare, cu totul diferiți de cei din Ardeal, care mînați de hăitașii de la Juc erau în stare să alerge o oră întreagă. Numai orășenii pot crede că iepurii sălbatici sînt la fel peste tot. Există deosebiri și între cei din Pustă, ca să nu mai vorbim de iepurii de munte. Cei de cîmpie aleargă mereu înainte, poate pentru că sînt mai rezistenți. La început, abia vezi cîte unul, ca să apară cu duiumul abia către sfîrșitul hăituirii, pe cînd în valea Vag săreau tot timpul în fața vînătorilor, iar răpăitul puștilor se aude din prima clipă.

La vreo sută de metri în fața trăgătorilor alergau cîte trei, patru, chiar mai mulți urecheați, într-o frumoasă cavalcadă de-a lungul

tarlalelor îngrijite de lucernă sau de grîu încolțit, în lumina soarelui tomnatic. Deocamdată nu se pripeau, țopăind liniștiți, cu codițele lor albe în vînt. Cîte unul se mai oprea, privid curios împrejur, poate minunîndu-se de mulțimea fustelor tărcate ale țărăncuțelor care veneau spre ei, ca apoi să pornească din nou în fuga lor potolită. Mergeau cu toții în șir, căutîndu-și adăpostul prin brazdele lăsate de plugurile cu aburi, pe cărări sau prin văgăuni. Încercau să păstreze o distanță respectabilă față de trăgători și nu o luau la goană decît atunci cînd Stefi sau Frédi trăgeau cîte o salvă spre ei. Abia în dreptul porții o luau la sănătoasa de-a binelea, fiindcă pentru sărmanii urechiați singura scăpare era fuga.

Erau cîte unii care așteptau pitulați apropierea hăitașilor, ca apoi să o zbughească printre picioarele lor – se zicea că acelea erau femele. Consensul era să fie lăsate să scape, așa că, la început, nici măcar Wuelffenstein nu îndrăznise să le împuște, fiindcă alături de el era chiar stăpînul casei. Unii iepuri descriau cercuri largi înainte să dea buzna spre centru. Asupra lor se abăteau cele mai teribile rafale. Dar cei mai mulți se buluceau spre cele două colțuri ale frontului, așa că Abády și cu Wárday aveau treabă din greu. Cărăușii lor pășeau plini de importanță, cu parii lor de care atîrnau deja cîte zece, cincisprezece leșuri.

Tarlalele uriașe erau împrejmuite cu tufe lungi de gledicie în care erau breșe pentru fiecare trăgător. Cînd hăitașii treceau de ei, se auzea cornul și comanda *Virovnaite, klapci* (alinierea, flăcăi), apoi cornul suna din nou și pornea o nouă haită.

Apoi trecură la o tarla de lucernă. Bálint împreună cu tînăra lui însoțitoare abia apucară să se mute în noul loc de tragere, cînd se auzi ciripitul intens al unui stol de păsări care trecu razant peste ei, apoi, cum vîntul bătea dinspre nord, făcu un ocol spre stînga, după care se înălță și se îndreptă într-o viteză amețitoare spre centru.

– Vai ce frumoase sînt! – exclamă Lili, urmărindu-le cu privirea.

Stolul de păsări se îndreptă direct către Szent-Györgyi, care-și alegea mereu locul din centru știind că într-acolo se abat potîrnichile, cele mai rapide dintre toate păsările. Apărură ca vîntul, se auziră patru împușcături, două în față și două în urma lor, și patru mogîldețe căzură din văzduh, rostogolindu-se din inerție de cîteva ori prin iarbă.

Scena se mai repetă, iar pe Abády îl împresionă atît de mult iscusința cinegetică a stăpînului casei, încît o mulțime de iepuri scăpară neatinși din bătaia puștii sale.

*

Schimbară una după alta tarlalele împrejmuite de șirurile copacilor înalți, de orătăniile apărate de ziduri, ca în Austria, de staulele încăpătoare din care-i priveau blajin oile de rasa *elektoral negretii*, cu lîna din cele mai prețioase.

*

Pînă aici, vînătoarea nu se deosebi de toate celelalte de aceeași anvergură, cu haitele bine organizate. Dar deodată peisajul începu să se schimbe. Holdele frumos lucrate erau împestrițate cu insule de brazi, ca niște parcuri, de-a lungul rîului se înălțau șiruri de plopi italieni, văgăunile de la capătul pășunilor erau adumbrite de coroanele unor pîlcuri de stejari, totul proiectat cu măiestrie, ca vînatul să poată apărea din cele mai felurite locuri, păsările să zboare în traiectorii cît mai variate. Așa că iepurii nu mai alergau prin locurile previzibile, dispăreau care mai de care prin desișuri, potîrnichile apăreau ca salvele de mitralieră deasupra locurilor de tragere, iar fazanii se ridicau în văzduh ca săgețile, ca să se piardă deasupra plopilor în tufele din dosul copacilor. Fiecare salvă își avea farmecul ei și toate țintele lovite erau de-o frumusețe aparte.

Cei din flancuri continuau să vîneze la întîmplare, dar cei șase din centru intrară într-o pădurice îngustă, unde fazanii apăreau din cele mai neașteptate locuri, fîlfîind zgomotos din aripi, iar iepurii mișunau printre tufe, căutîndu-și adăposturile, în timp ce haita era tot mai întețită. Desișul vuia de strigătele sătenilor: *Zajac! Zajac, Nalevo! Napravo!* (Iepure, iepure! La stînga! La dreapta!) Și *Kohut*! – Fazan! – în față, în spate – iar pădurea amplifica zgomotul împușcăturilor. Dar asta se dovedi a fi o nimica toată față de strigătele întețite cînd ajunseră în pădurea de la capătul tarlalei de secară: *Liska*!

Totul începu din flancul drept, chiar în apropiere de Bálint. De acolo, vestea se răspîndi prin corul hăitașilor, ca apoi să fie preluată de țipetele euforice ale fetelor surprinse de pe margini: *Liska! Liska!* – vulpea! – fiindcă prin asemenea locuri pline de

capcane, păzite și îngrijite de nenumărați pădurari, vulpile reprezentau o senzație. Strigătele nu amuțiră nici o clipă, fiindcă vulpea șireată apărea cînd ici, cînd acolo, ba mai departe, ba mai aproape, căutîndu-și o cale de scăpare. Cînd ajunseră aproape de lumina tot mai intensă din apropierea lizierei se auzi o salvă dublă, rapidă, apoi stigătele de bucurie. *Spadla!* – a fost răpusă – strigau fetele mai abitir decît toți, bucuroase că răpitoarea găinilor își primise binemeritata pedeapsă. Iar cînd șirul de trăgători ieși la liman, din colțul opus apăru unul dintre cărăușii lui Slawata, ridicînd deasupra capului leșul vulpii, să se laude în fața tuturor cu prada lor rară.

Ajunseră la o margine de fîneață mocirloasă, străjuită de un șir de platani. De acolo era un deal plin de tufe, care reprezenta limita parcului Jablanka. După ce apucară să facă vreo cincizeci de pași, se auzi din nou sunetul cornilor care vesteau strîngerea rîndurilor. Așa că șirul trăgătorilor se opri, iar hăitașii, cu flancurile adunate, începură să mîne vînatul de pe coline. Maestrul de vînătoare trecu în galop prin fața frontului de vreun kilometru și jumătate, anunțîndu-i respectuos în gura mare:

– *Belieben Euer Hochgeboren hier auch Henne zu schkiessen* – binevoiți, înalți oaspeți, să trageți și asupra găinilor de fazani.

Părea de-a dreptul o batjocură, după cum se și dovedi pînă la urmă. Nu că nu ar fi fost cu duiumul, venind întruna, parcă trase pe sîrmă, dar acele femele zburau la înălțimi ametitoare, unde alicele abia apucau să le atingă. Veneau de la marginea colinei drept spre păduricea din care tocmai ieșiseră trăgătorii și treceau peste cei douăzeci de stînjeni ai platanilor ca niște săgeți, abătîndu-se doar arareori printre crengile copacilor sau făcînd volute neașteptate prin desișurile lor. Erau sute de găini cafenii, cocoși cu pene verzi și roșii, iar printre ei și o mulțime de păsări aparte, corcituri de fazani argintii cu cei din rasa Amhurst, cu crestele înalte și cu cozile de un metru și jumătate, crescute în mod special de Szent-Györgyi ca să împestrițeze peisajul. În bătaia soarelui, ele păreau înveșmîntate în straie de aur bătute cu diamante.

Acum iepurii năvăleau buluc prin poiană, săreau peste șanțurile pline cu apă, urcau malul spre păduricea de unde potîrnichile șfichiuiau ca gloanțele printre trunchiurile copacilor, spre trăgătorii aflați la distanță, dincolo de șanțurile, tufele și stejarii plantați

anume ca vînătoarea să fie mai palpitantă și să pună la încercare iscusința trăgătorilor.

Răpăitul puștilor împletit cu strigătele armurierilor și ale hăitașilor creau un adevărat infern: *Kohut! Kohut!* Apoi iar *Kohut și Zajac*! din toate părțile, unii aproape culcați pe spate, cu puștile spre cer, de unde abia dacă mai pica cîte ceva, nici cei doi băieți ai casei, împreună cu Lui Kollonich, chiar dacă erau țintași de elită, tot nu reușeau să nimerească cu alicele lor întîrziate mai mult de cîteva pene din cozile țintelor zburătoare.

Numai Antal Szent-Györgyi își păstra calmul dintotdeauna. Înalt, uscățiv cum era, se mișca cu aceeași lentoare calculată, își schimba cele trei arme cu o precizie de ceasornicar și, la fiecare împușcătură, în fața sau în dosul lui cădea cîte o pasăre, țintită întotdeauna în căpățînă, cu aripile adunate, descriind o volută perfectă, parcă răpusă printr-o formulă magică ce nu dădea greș niciodată. Era de o eleganță imperială.

Întreaga cavalcadă dură o bună bucată de vreme, pînă ce apăru în față șirul pestriț al hăitașelor. Acum nu mai erau decît iepurii care alergau bezmetic în toate direcțiile, bulucindu-se de-a valma unii peste alții. Nu era nimic neregulamentar. Așa cum femelele mînate în bătaia puștilor fuseseră cruțate, acum se cerea să fie împușcați toți cei adunați la un loc, fiindcă majoritatea erau masculi, care dacă erau prea numeroși deveneau foarte dăunători.

Cînd răsunară ultimele împușcături, trăsurile erau deja pregătite.

*

Minunații cai treceau la pas, ca la paradă, printre șirurile de hăitași înșirați de o parte și de cealaltă a drumului. Toți flăcăii aveau deja cîte o pană de fazan la pălărie. Pe Slawata îl întîmpinară cu urale prelungite, fiindcă *pan* contele fusese cel care împușcase prada cea rară, adică vulpea. Dar unii dintre ei aveau și alte motive să-l ridice în slăvi. Pentru că în timp ce Lui Kollonich împușca de zor iepurii din jurul lui, Slawata discuta despre politică cu hăitașii de lîngă el și, cum mișcarea antimaghiară Sokol, infiltrată din Moravia, avea mulți adepți prin Nitra de Sus, probabil că aceștia erau cei mai vehemenți.

Tolănit în trăsura lui, Slawata îi saluta satisfăcut din dosul ramei negre și groase a ochelarilor lui. Dar nu datorită vulpii răpuse, ci din

alte motive. În pauzele dese ale asalturilor de la poalele dealurilor, sau la marginea pîlcurilor de copaci, cînd îi așteptau pe cei rămași în urmă, el se folosise de fiecare prilej ca să discute pe îndelete cu localnicii, mai ales despre urmările cazului de la Ružomberok, o poveste urîtă, cu urmări mai mult decît neplăcute.

Atmosfera din județele de la nord-vest rămăsese tensionată din timpul alegerilor, cînd pentru prima oară își depuseseră candidatura și slovaci. Procesele politice se țineau lanț. În anul acela erau pe rol 33 de asemenea procese. Desigur că nu întîmplător. Dar dacă privim situația nu doar din punct de vedere juridic, ci ținem cont de faptul că în schimbul cîtorva luni petrecute după gratii, în condiții aproape plăcute, respectivii își cîștigau aureola de martiri, procesele nu erau cea mai înțeleaptă soluție. Însă guvernul luase decizia să treacă la represalii, așa că nu mai avea cale de întoarcere, mai ales că mișcarea devenise din ce în ce mai vehementă, de parcă ar fi fost atîțată de undeva.

În această atmosferă tensionată survenise cazul de la Cernova.

Hlinka, parohul de la Ružomberok, a fost demis disciplinar de episcopul său, originar din aceeași regiune. Tribunalul local l-a condamnat ca agitator al maselor. Dar cum Hlinka ridicase pe banii lui o biserică în Cernova, satul său natal din apropiere, voia să o și sfințească, ceea ce episcopul i-a interzis și a trimis alți preoți în sat, spre marea nemulțumire a localnicilor, care au ascuns toate obiectele de cult și au trimis la episcopie scrisori de amenințare. Preoții trimiși se temeau, așa că în ciuda protestelor prefectului, au sosit la fața locului sub escorta jandarmilor. Mulțimea înfuriată s-a repezit asupra lor cu bîte și cu pietre. În aceste împrejurări, jandarmii au deschis focul, ca să-și apere pielea și pe preoții neaveniți. Rezultatul a fost nouă morți și mulți răniți, din care, ulterior, au mai murit șase. O adevărată baie de sînge.

O poveste tristă, în care nu era nimic de rîs. Însă Slawata era de altă părere. El cunoștea foarte bine țițele care legau această revoltă de cabinetul prințului moștenitor, *Werkstatt*, cum îl numeau adepții, care erau satisfăcuți. Pentru ei, cu cît era mai rău, cu atît era mai bine. Se bucurau cînd problemele se întețeau, fiindcă de îndată ce va ajunge pe tron, prințul le va rezolva pe toate, bineînțeles, în felul lui. Noroc că guvernul maghiar nu intervenise în conflictul dintre episcop și enoriași, ci lăsase evenimentele să decurgă de la sine.

Slawata se lăsa legănat de trăsura care urca dealul și își aminti din cultura lui vastă de cuvintele lui Goethe: *Blut ist ein ganz besonder Saft**...

V

În ultima trăsură era doamna Berédy, împreună cu Antal Szent-Györgyi.

Frumoasa Fanny știa că acel sfert de oră, cît dura drumul pînă la castel, era suficient ca să aducă vorba despre planul pe care-l pusese la cale. Vorbi în engleză, ca vizitiul să nu o înțeleagă.

Îi explică bătrînului conte că studiase terenul și că era o nimica toată pentru ea să se furișeze la noapte, desigur nevăzută de nimeni și că așa era mai bine, mai palpitant decît dacă ar urca el la ea, convinsă fiind că noaptea trecută Szent-Györgyi o refuzase doar de teamă că era frig și să nu răcească.

Dar chipul osos ca de ogar rămase impasibil, de-a dreptul glacial.

– *That won't do*! – îi răspunse contele. *That won't do*!

– *Why not*? – îl întrebă Fanny nedumerită și îi explică din nou cele văzute în dimineața aceea, cum că din camera ei putea ajunge nevăzută, pe treptele din apropiere, într-o clipită pînă la el, fiindcă ea știa să se furișeze de minune.

– *No... no...* – repetă bătrînul, iar cînd Fanny îi spuse, ca să-l atîțe, cît de mult îi admirase la sfîrșitul vînătorii statura lui imperială și ce tare ar dori să-l strîngă la piept, el îi aruncă o privire severă și rece.

– Aici nu fac așa ceva. Nu aici, acasă, în casa mea. Nu se cade... Nu, nu este locul potrivit – apoi, ca să-și atenueze un pic refuzul, schiță un surîs, dar nu se lăsă înduplecat:

– Știi, eu sînt un măgar care are principii!

Frumoasa Fanny își miji ochii, precum o pisică. Îl privi languros printre genele întredeschise și îi șopti cochet:

* „Sîngele e o sevă cu totul aparte" (n.tr.).

– *Oh, dear, what a charming fool you are...* – decisă să-l facă să-i pară rău pentru ofensa lui nedisimulată.

Trăsurile intrau una după alta pe poarta largă de patru stînjeni. După ce oaspeții coborau, treceau pe aleea pietruită spre curtea interioară, unde se întorceau, dădeau cu spatele în așa fel încît să se oprească perfect perpendicular în fața zidului. Așteptară pînă ce toți cei șaisprezece cai se aliniară nemișcați, zornăind din cînd în cînd din lanțuri. Apoi porniră pe rînd la vale, spre grajduri.

Nimeni nu se arătă impresionat de această ceremonie perfectă, sincronizată ca un mecanism de ceas. Oaspeții urcară treptele grăbiți, în timp ce servitorii, armurierii și ajutoarele vînătorilor veneau buluc, cărînd armele, sacii și casetele cu cartușe, cuverturile, pelerinele pline de praf, ca să dispară apoi pe sub arcadele curții spre ograda cu dependințe, unde locuia personalul și erau spălătoriile, dependințele și camerele servitoarelor.

*

Stăpîna casei îi primi pe oaspeții întorși de la vînătoare în singurul salon al castelului mobilat oarecum mai modern. Toate celelalte încăperi erau în așa-zisul stil rococo vienez, din epoca Mariei Terezia, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. În schimb, mobilierul acelui mic salon îl cumpăraseră de la Paris cu ocazia nunții lor și purta pecetea epocii lui Napoleon al III-lea.

Toate canapelele, fotoliile și taburetele erau capitonate cu rips roșu, cu cîte o dungă la mijloc, plină cu desene negre și aurii, la fel ca pereții, cu frizele încadrate în chenare de aceeași culoare.

Peste tot erau portrete din familia doamnei Szent-Györgyi, printre care multe rude din Transilvania, din neamul Abády, bunicul ei Tamás, unchiul Péter, părinții, soții Gyerőffy, și ei, cei trei frați: sărmanul Mihály Gyerőffy, care s-a sinucis, Ágnes, viitoarea doamnă Kollonich, și ea, Élize, cînd erau copii, într-un tablou de Barabás. Mesele acoperite cu catifele ce atîrnau pînă la pămînt erau pline de suporturi mărunte cu miniaturi și fotografii ale copiilor și soțului ei, de suveniruri, alături de nenumărate vaze, pline cu flori, iar parchetul era acoperit cu covoare grele.

Oricît de ticsit era, plin cu toate aceste obiecte și cu mobilele răspîndite peste tot, salonul avea o atmosferă primitoare, armonioasă, călduroasă.

Era locul preferat al doamnei Szent-Györgyi, în fața ferestrei, despărțită de un paravan dublu, vitrat. Era extrem de friguroasă și în oricare din celelalte încăperi îi era teamă să nu răcească. Toamna și iarna nu ieșea decît să ia masa, ca apoi să se întoarcă de îndată în cuibușorul ei. Acum era împreună cu doamnele Illésváry și Wárday, tînăra Klára Kollonich, care, fiind însărcinată în luna a șasea, nu participase la vînătoare, ci luă micul dejun împreună cu mătușile sale, alături de care își aștepta soțul.

Oaspeții sosiră pe rînd, îi sărutară mîna, îi povestiră pe scurt cele întîmplate, apoi trecură în sufrageria unde se așezară la masă, care unde apucă, fără fasoane, ca să ia o gustare frugală, cu fripturi reci, plăcinte proaspete, ceai și vin de Xeres, care după atîta umblătură era tocmai binevenită.

Szent-Györgyi întîrzie îndelung alături de soția sa și nu trecu dincolo decît după ce îi povesti amănunțit întreaga vînătoare, cine, ce a împușcat și mai ales cît. Îi plăcea să vorbească în jargonul celor care sînt mai tot timpul împreună și se înțeleg din jumătăți de cuvinte.

– Dar despre isprăvile tale nu mi-ai povestit un cuvînt. Desigur că tu ești campionul, nu-i așa? – interveni zîmbind femeia.

– Vai, nu! Cred că Bálint, care a stat într-un colț și a împușcat mai mult ca mine.

– Dar la fazani și prepelițe? Hai, nu minți! – rîse ea.

– Da, ai dreptate, aici l-am întrecut, dar în centru zboară mai multe... – îi răspunse Szent-Györgyi, rîzînd și el de propria sa modestie.

Cînd intră în sufragerie, unde luă doar o ceașcă de ceai, în picioare, Imre Wárday se apropie de el:

– Îmi dai voie ca, înainte să se însereze, să arunc o privire prin grajdurile tale? Ar fi foarte instructiv pentru mine.

– Bineînțeles, ești invitatul meu – și ordonă să se dea un telefon după trăsură și să fie anunțați grăjdarii.

– Ieri oile, alaltăieri porcii Poland China! Ce să spun, ești un fermier demn de toată admirația! – adăugă ironic Lui Kollonich.

– Așa și este – îi răspunse Wárday. Rar mai vezi o fermă model ca asta, cu tot felul de experimente, pe care nu și le poate permite oricine. Toate astea costă o avere.

– Da, așa este. Dar... sînt necesare. Pe vremea lui Széchenyi a fost adus pursîngele englezesc, apoi ovinele Rambouillet, bovinele de Simmental și acum trebuie să continuăm. La urma urmei, marile moșii pot experimenta mai ușor decît statul, iar asta este pentru mine o pasiune și totodată o, o... – și își termină fraza printr-un gest larg, fiindcă Szent-Györgyi nu ar fi rostit nici în ruptul capului cuvîntul „datorie", pe care-l considera prea emfatic pentru gustul său.

Doamna Berédy nu-și lua ochii de la Wárday, care stătea la celălalt capăt al mesei. Nu scoase un cuvînt decît atunci cînd se ridicară cu toții, gata de plecare:

– Eu vin cu dumneata!

– Nu vrei mai degrabă să-mi vezi iepele? – o întrebă Szent-Györgyi, care o conduse pînă la ușă.

– Nu – îi răspunse frumoasa Fanny. Acum sînt curioasă de altceva – și îl părăsi grăbită, nu înainte să mai adauge zîmbind: Azi, noi doi am fost deja destul împreună!

Szent-Györgyi ridică din umeri și se întoarse la invitații săi.

*

Herghelia de cai pur-sînge ar fi meritat să fie vizitată. Clădirea în sine era o splendoare. Fusese construită de bunicul lui Szent-Györgyi, în stil englezesc, la mijlocul unei pajiști mari din inima parcului. În partea centrală, mai înaltă, era un salon parchetat, cu șemineu, mobilat în stilul Biedermeier timpuriu și cu ferestre mari, din tavan pînă la podea, iar deasupra podul de fîn. De-o parte și de alta se deschideau cîte cinci staule zidite, ca niște cămărițe, care dădeau spre exterior prin niște uși batante duble, care se deschideau numai în partea superioară, pentru ca iepele și mînjii să poată respira aerul proaspăt în caz de vreme rea. Pereții despărțitori se continuau cu balustrade de lemn care formau padocuri din ce în ce mai largi, pînă la marginea țarcului, și în fiecare din acestea păștea cîte un un pursînge încununat de premii sau candidat la obținerea lor.

Szent-Györgyi nu mai contenea cu explicațiile. Wuelffenstein îl întrerupea cu superioritatea lui de jocheu, Abády și Lui se minunau, Slawata mima interesul, iar Magda și cu Lili dezmierdau caii docili și îi îndopau cu cuburi de zahăr.

Apoi se îndreptară spre staulele mînjilor și spre cele ale vestiților armăsari aduși din Anglia.

„Ce păcat că nu a vrut să-i vadă și ea" – își spuse în sinea lui Szent-Györgyi, cu gîndul la Fanny. Chiar dacă nu o arăta, era mîndru nevoie mare de herghelia sa.

*

Între timp, frumoasa Fanny se plimba cu trăsura pe la grajdurile bovinelor, împreună cu Wárday. Asculta cu răbdare explicațiile logofeților, care îi prezentau tabelele cu producția de lapte, secretele chimice ale fabricării untului și tarifele de transport. Desigur că întreaga producție era trimisă la Viena. Părea foarte interesată, uneori se oprea, se întorcea, pornea din nou, dînd din cap în semn de apreciere, apoi se lua pe urmele lui Wárday, cu mersul ei ușor legănat, ca de pisică, cu pași mărunți, în linie dreaptă. Ea nu se pripea niciodată și nimeni nu observa că era tot timpul la pîndă.

Cînd trăsura o porni înapoi, începuse deja să se întunece. Era o seară frumoasă, dar răcoroasă, ceea ce îi făcu să se ghemuiască mai aproape unul de celălalt.

– Spune-mi Imre, tu ești fericit? – rupse ea tăcerea.

– Da – îi răspunse bărbatul – pot să afirm asta cu sinceritate. Ei, nu e chestia aia mare... nici nu știu cum să-ți spun... care nici nu există. Dar Klára e o ființă minunată, ba mai are și un pic de avere, ceea ce nu e rău, iar acum vine copilul... așa cum se cuvine...

– Mă bucur mult pentru voi – îi spuse Fanny. Știam că de asta ai tu nevoie. De aceea am și făcut pasul acela. Pentru că eu l-am făcut, îți mai amintești?

– Da, așa e. M-ai alungat la momentul potrivit! – rîse Wárday.

Femeia îl privi drept în față. Ochii ei verzi străluceau larg deschiși:

– Cu toate că eu m-am simțit foarte bine alături de tine. Dar mi-am dat seama că tu ai nevoie de un cămin, de o familie, iar Klára era o partidă numai bună pentru tine. Da, a fost un sacrificiu din partea mea! – îl minți ea fără să tresară, cu glas trist.

Era pregătită oricum să rupă acea legătură, fiindcă aflase de eșecul relației dintre László Gyerőffy și Klára, așa că era momentul cel mai potrivit să pună mîna pe tînărul pe care și-l dorea.

– Un sacrificiu? – se miră Wárday. Ce frumos din partea ta! Îmi amintesc și acum de cuvintele tale. Mi-ai spus că „... trebuie să ne oprim din mîncat atunci cînd ne cade cel mai bine...", nu-i așa?

– Ba da – apoi nu mai continuă să se lamenteze, ci îl întrebă rîzînd: Și nu am avut dreptate? În felul acesta ne-am păstrat pofta pînă în ziua de azi și dacă am vrea...

– Chiar așa? Vorbești serios? – o întrebă Wárnay încîntat de reacția ei neașteptată și se aplecă adînc spre ea.

Fețele lor erau cît pe ce să se atingă. Fanny deschise larg ochii verzi în care se oglindea noaptea și pasiunea ei de nerefuzat. Tînărul își simți obrajii mîngîiați de respirația călduță a cuvintelor ei șoptite:

– Te doresc la fel de mult ca pe vremuri...

Se sărutară prelung. Era vechiul lor sărut, bine exersat, apăsat, sufocant și posesiv. După ce-și dezlipiră buzele ca să respire, rămaseră amîndoi tăcuți. Doar mîna ei o căută pe cea a bărbatului sub cuvertura de blană. Avea degetele mici și subțiri, dar puternice și acaparatoare. Tăcerea lor se prelungi pînă ce trăsura coti pe pajiștea întinsă din fața castelului, cînd Fanny îi spuse în șoaptă:

– Pe ușa de lîngă trepte... care dă în baia mea... după ce s-a culcat toată lumea... nu uita, prima ușă...

*

Castelul de la Jablanka era în formă de cadrilater, cu trei laturi ocupate de șirul chiliilor călugărilor pavliceni, întrerupt de capela din latura nordică, iar în cele două colțuri de la sud, cu două încăperi mai mici, care dădeau în altele mai spațioase și la mijloc cu sala uriașă a refectoriului de odinioară. Aceasta fusese amenajată de familia Szent-Györgyi drept salon, în timp ce încăperile din colțul de la răsărit erau deschise în chip de sufragerie, iar cele din partea opusă, unde era salonul contesei, își păstraseră destinația originală de bibliotecă.

Obiceiul era ca, înainte să treacă la masă, oaspeții să se adune în salonul cel mare. Lui Bálint nu-i luă prea mult timp să se schimbe, așa că el credea că va fi primul care coboară. Dar cînd intră, din fotoliul întors cu fața către șemineu se ridică un preot în vîrstă, scund și destul de corpolent, cu nasul mic, subțire și ascuțit. Purta o reverendă bine croită, cu guler larg și un brîu roșu, lat, din mătase, peste burta proeminentă. Se apropie de el și se prezentă:

– Sînt abatele Czibulka – spuse el cu un ușor accent slovac și, cînd auzi numele lui Bálint, adăugă: Am auzit multe lucruri frumoase despre dumneavoastră, domnule conte. Faceți o treabă foarte bună cu cooperativele în Ardeal. E bine, e minunat.

Bálint nu-și ascunse mirarea.

– Știți, eu aflu o mulțime de lucruri – continuă preotul zîmbind. Vin adeseori la rudele dumneavoastră. Țin slujbe aici în fiecare duminică, desigur, cînd sînt acasă. Sînt ca un fel de mobilă veche, pentru că pe vremuri am fost preceptorul contelui Antal. Eu sînt Pfaffulusz, cum m-a numit tocmai el, pișicherul acela. Nu ați auzit de mine? Așa mă numește pe la spate toată lumea, chiar și copiii, dar țin să vă precizez că, în afară de contele Antal, nimeni nu are voie să mi-o spună în față – și îl amenință în glumă, cu arătătorul ridicat.

– Recunosc că v-am auzi porecla – îi răspunse Bálint rîzînd. Și vă asigur că a fost rostită întotdeauna cu multă afecțiune.

Discutau lejer, plimbîndu-se prin salonul care părea aproape pustiu, în ciuda canapelelor și fotoliilor numeroase, toate îmbrăcate în brocaturi vișinii, cu intarsii aurite, a pianului cu coadă lungă și a palmierului dintr-un colț.

După cîteva fraze anoste, preotul se opri. Privi împrejur, alungindu-și trupul rotofei, să se asigure că nu-i ascultă nimeni, apoi se întoarse spre Bálint. Își mișca întruna sprîncenele negre și groase ca pe niște tentacule.

– Spuneți-mi, vă rog, ce mai face vărul dumneavoastră, László Gyerőffy, nepotul doamnei contese?

Bálint încercă să-i povestească pe scurt împrejurările care l-au obligat pe László să iasă din societatea budapestană – despre datoriile lui neonorate, despre excluderea din cazinou, dar Czibulka îl opri:

– Am aflat despre toate astea, poate chiar mai mult decît atît. De cînd l-am văzut ultima oară, sînt foarte îngrijorat de soarta lui. Dar vă întreb ce face acum. Și-a revenit? S-a consolat?

Bálint începu să-i povestească, dar abatele îl întrerupse din nou:

– Îmi pare foarte rău pentru el. Venea adeseori aici și l-am îndrăgit. Mă gîndesc adeseori la el. Uitați... – și scoase din buzunarul reverendei un obiect învelit în hîrtie subțire – i-am adus de la Roma această medalie sfințită de Sfîntul Părinte. Vă rog să i-o dați, poate-i

va fi de folos și spuneți-i că mă rog adeseori pentru el. Dar asta să rămînă între noi.

Rosti ultimele cuvinte repezit, în șoaptă, fiindcă se auzi ușa din încăperea alăturată, apoi pași care se apropiau din bibliotecă.

*

– Pfaffulusz! – strigă Szent-Györgyi de la celălalt capăt al mesei – văd pe nasul dumnitale că ai venit de la Trnava cu gînduri ascunse.

Preotul se prefăcu surprins și-și duse două degete la nas.

– Așa este – îi răspunse el rîzînd –, nasul mă dă întotdeauna de gol!

Apoi continuă, fără să se mai lase rugat.

Circumscripția de la Szerencs devenise vacantă și urma să se organizeze alegeri anticipate. Două treimi din comună erau maghiari, pașoptiști înverșunați cu toții, iar o treime slovaci, adepți ai Partidului Popular. Vechiul deputat era omul lui Andrássy, adică din Partidul Constituțional. Primise mandatul în urma distribuirii venite de la centru, în euforia generală iscată după cîștigarea alegerilor. Dar acum situația era alta. Se zvonea că își va depune candidatura un independent care, în fața unui adversar al Partidului Constituțional, ar cîștiga cu siguranță, fiindcă acolo partidul lui Andrássy nu era prea popular.

– Iar asta nu ar fi de dorit, nu-i așa? – se întoarse el către stăpîna casei, așezată în stînga lui, de parcă i-ar fi cerut părerea.

Dar doamna Szent-Györgyi, o fire blajină, se mulțumi să-i zîmbească, în schimb îi răspunse doamna Illésváry, care nu se dădea înapoi de la discuțiile politice:

– Ar fi pur și simplu o tragedie!

– Dar ea va deveni o realitate, dacă Partidul Popular nu va desemna un candidat, iar Partidul Constituțional nu va renunța la această circumscripție. Nici așa nu va fi ușor, însă lucrurile s-ar putea aranja cu ajutorul clerului și al funcționărimii. Dar asta numai în cazul în care – ca să folosesc o expresie adecvată – curtea de la Jablanka nu va considera asta o blasfemie.

Wuelffenstein – care era conștient că în casa lui Szent-Györgyi orice vorbă mai vehementă era considerată o abatere de la bunele maniere – interveni cu glas aproape tremurat:

– Noi, cei din Partidul Constituțional, nu am putea accepta o asemenea exigență. Am ieșit în pierdere chiar și anul trecut, cînd s-au repartizat circumscripțiile. Iar pe deasupra, ar fi și în contradicție cu acordul interpartinic!

Pfaffulusz își întoarse fața înroșită spre Frédi. Sprîncenele tentaculare îi fremătau din nou. Își scoase lornionul pe care-l purta strecurat între nasturii de deasupra brîului de mătase și îl ațintì cu privirea pe Wuelffenstein.

– Totuși, după modesta mea părere, trebuie să ținem cont într-o oarecare măsură și de părerea electoratului.

– Alegătorilor le e indiferent cu care partid din coaliție votează, fiindcă sîntem în aceeași tabără și avem programe politice destul de asemănătoare!

– Ai perfectă dreptate – îi răspunse Szent-Györgyi cu o ironie glacială – nu e nici o diferență între voi.

Era o aluzie la solicitările prin care cele două partide, adepte ale compromisului de la '67, se aliaseră cu independentiștii, aflați la putere, împotriva Monarhiei. Dar Wuelffenstein nu înțelese nimic.

– Ei, vedeți? – spuse el radios. Nici Kossuth, nici Partidul Popular nu pot prezenta un candidat. Nu au dreptul să o facă. Și atunci să renunțăm noi la un mandat? Niciodată!

– *En politique et en amour, il n'y a ni jamais ni toujours* – spuse în glumă doamna Illyésváry.

– Dar dreptul? Cum rămîne cu dreptul? – întrebă Pfaffulusz, cu vocea lui dulceagă.

– Un vechi principiu spune că la ce nu renunțăm, se păstrează, dar la ce renunțăm, se pierde...

– Dar coaliția partidelor aflate la putere este durabilă? Și dacă reforma electorală va trece, ele vor putea să rămînă împreună? Chiar și acum, în chestiunea croată, oare au căzut ele de acord? Nu-mi vine să cred că Andrássy ar accepta torpilarea partidului unionist croat, în care putem să avem toată încrederea.

Acum, doamna Szent-Györgyi, care considera că disputele erau ceva necuviincios, era și mai revoltată pentru că se discuta despre politica maghiară de față cu un străin. Așa că se întoarse către Slawata, care stătea în stînga ei, ca să-i spună în germană, pe un ton mai ridicat decît considera ea că se cuvine, nu care cumva să nu fie auzită de cei din jur:

– Vă rog să ne iertați, domnule conte, pentru că domnii vorbesc ungurește, despre politica noastră internă care cred că nu are cum să vă intereseze.

Consilierul de ambasadă își întoarse zîmbind spre ea ochelarii lui groși de miop.

– Vai, dar eu înțeleg puțin ungurește. Am făcut armata la husari. Iar *Seine Hochwürden* are perfectă dreptate. Mi-ar părea rău să-i pierdem pe unioniștii croați. E singurul partid *Kaisertreu* și se spune că...

Szent-Györgyi îl întrerupse:

– *Königstreu*! – fiindcă în ciuda tuturor legăturilor sale vieneze, el ținea foarte mult la formulele dualiste, fie și datorită fidelității sale față de Franz Joseph.

Iar pe de altă parte, era foarte încîntat să-l ia un pic peste picior pe acest consilier secret de la Belvedere.

– *Natürlich, natürlich*! – îi răspunse Slawata cu plecăciuni și își reluă fraza: Banul croat vrea să organizeze alegeri, ceea ce este destul de îngrijorător. Mi-e teamă ca asta să nu ne ducă la o catastrofă.

Discuția continuă cu o mulțime de amănunte despre situația din Croația, dat fiind că Szent-Györgyi, care avea o moșie în Srem, și Pfaffulusz, prin sursele sale eclesiastice, erau amîndoi foarte bine informați de tot ce se întîmplă acolo. Dar totul pe un ton reținut, în surdină, în care diferențele de păreri se manifestau doar prin nuanțe, așa cum adevărații diplomați sînt în stare să-și exprime cele mai radicale poziții folosind expresii cu sensuri greu de sesizat pentru neaveniți.

*

Bálint nu participa la discuții. Nu era la curent cu problemele croate, dar cele auzite i se păreau foarte edificatoare. În schimb, vecina din stînga lui, micuța Magda, se plictisea vizibil. Întoarse capul spre el cu repeziciunea unei păsări:

– Cît ai împușcat în colțul acela? – îl întrebă ea.

– Nici nu știu – îi răspunse Bálint – cam o sută cincizeci, o sută șaizeci de bucăți.

– Doar atît? Nu e prea mult. Anul trecut nu s-au făcut ștrafuri, ci au tras separat, doar tata, împreună cu fiii lui, fiindcă eram în doliu

după unchiul nostru, dar acum doi ani acolo au fost împușcate 237 de bucăți.

– Cine a fost istețul acela? Probabil un țintaș mai bun decît mine.

– Nu-mi mai amintesc... – îi răspunse Magda tulburată.

– Să nu-mi spui mie că știi cu precizie numărul animalelor răpuse, dar nu-ți amintești cine le-a împușcat! – rîse Bálint. Hai, nu glumi cu mine.

Fata îi răspunse în șoaptă, de-a dreptul speriată:

– A fost sărmanul Laci... – și își duse un deget la buze, arătînd spre tatăl ei. Bătrînul ne-a interzis să mai vorbim despre el. Nu avem voie nici să-i rostim numele... dar nouă ne e tare milă de el...

*

Valeții aduseră în tăcere tăvile cu cafele și cu lichioruri în salonul cel mare. Doamna Szent-Györgyi nu rămase mai mult de cîteva minute. În ciuda focului întețit din șemineu și a celor două sobe baroce din faianță încălzite pînă la incandescență în cele două colțuri ale încăperii, îi era totuși frig, așa că se retrase în cuibușorul ei călduros, împreună cu doamna Berédy și cu Klára Kollonich. Așa că în salon nu mai rămăseseră decît bărbații și cu doamna Illésváry, iar tinerii – Magda, Lili, cei doi băieți ai casei și cu Lui – se retraseră în celălalt capăt al încăperii, pentru o partidă de halma, un joc cu jetoane de sidef, foarte la modă pe vremea aceea.

Discuțiile despre politică începură din nou. În august, regele Angliei, Eduard, îl vizitase pe Franz Joseph la Ischl. Comunicatele oficiale menționau că fusese vorba doar de o vizită de curtoazie. Dar bîrfele de culise spuneau cu totul altceva. Se vorbea despre o acțiune pe de-a-ntregul politică, mai ales pentru că, de la Ischl, regele Eduard poposi la Marienbad, unde îl vizitară o mulțime de personalități importante, de la Clemenceau pînă la Izvolski. Era foarte puțin verosimil ca aceștia să se fi dus acolo doar pentru o cură de slăbire.

Alianța dintre Franța și Rusia era deja de mult parafată. Se știa de asemenea că tratatul Delcassé, așa-numita *Entente cordiale*, reglase amiabil și definitiv diferendele din coloniiile africane dintre Anglia și Franța, iar conflictele acutizate dintre imperiul britanic și francezi pe vremea războaielor cu burii se aplanaseră de la o zi la alta, ceea ce avusese un impact major și asupra problemei marocane,

unde Franța avea acum mînă liberă, mai ales datorită sprijinului neașteptat venit din partea Germaniei, care încuraja expansiunea ei în Africa, poate cu gîndul că în felul acesta armata franceză va fi ocupată pentru mai multă vreme și astfel va renunța la acțiunile ei revanșarde.

Dar în vara aceea interveni un eveniment nou și neașteptat.

După aplanarea conflictelor africane, regele Eduard dezamorsă și tensiunile aproape seculare din Asia dintre Anglia și Rusia. După ce, ca urmare a războiului ruso-japonez, britanicii au pus mîna pe Tibet și pe Afganistan, acum reușiră să stingă focarele care ar fi putut exploda în urma acaparării acestor teritorii. Înțelegerea cu țarul părea să fie deplină, altminteri nimeni nu și-ar fi putut imagina o acțiune atît de spectaculoasă ca vizita regelui și a flotei regale engleze în portul Reval, care fusese anunțată oficial pentru luna februarie.

Iar în august, regele Eduard fusese la Ischl. La o privire mai atentă, toate aceste demersuri păreau să indice intenția ca Germania să fie încercuită.

Acestea erau subiectele discutate în fața șemineului, cu un accent deosebit asupra celor întîmplate la Ischl.

Așezată într-un fotoliu, aproape de foc, Irma Illésváry, născută Szent-Györgyi, o femeie înaltă și suplă, ca fratele ei, ținea între degete un trabuc aprins, gest neobișnuit pentru o doamnă, dar ea considera că își putea permite să nu se sinchisească de părerea celor din jur. Cînd vorbea, scotea cîte un nor de fum, de parcă ar fi vrut să-și sublinieze în felul acesta spusele.

– Eu nu cred toate aceste bîrfe (*toutes ces blagues* – pentru că vorbea franțuzește). Mi-a povestit o prietenă, care era acolo, că nu a fost decît o simplă vizită de curtoazie (*une visite de politesse).* La urma urmei, nu e firesc ca, dacă regele Angliei vine în țara noastră, să-l viziteze pe cel mai bătrîn suveran din Europa?

Pfaffulusz o contrazise cu prudență. O întrebă precaut dacă oare nu existau stațiuni balneare asemănătoare și în Anglia sau Franța. Iar dacă Eduard nu voia decît să scape de kilogramele în plus, de ce să se fi deplasat pînă în Austria?

Slawata se lansă într-un expozeu mai lung. Voia ca dezvăluind cîteva secrete din culisele ministerului de externe de la Ballplatz, să onoreze invitația pe care, la fel ca Szent-Györgyi, nici el nu o

considera tocmai firească. Ce-i drept, nu erau din categoria *streng geheim*, adică secrete foarte stricte, doar niște informații pentru cercurile mai restrînse, nu de interes general. Totuși vorbi cu multă prudență, ca să nu-și creeze neplăceri.

– Potrivit informațiilor primite de la Londra – spuse el – Eduard a vrut într-adevăr să-l facă pe Franz Joseph să renunțe la alianța cu Germania. Intenționa ca în cazul unui eventual conflict anglo-german, să garanteze integritatea Monarhiei în schimbul neutralității sale, ceea ce ar fi însemnat fără nici o îndoială renunțarea la tripla alianță. Dar se pare că Eduard nu a apucat să rostească această propunere, fiindcă Maiestatea sa și-a exprimat de la bun început atașamentul față de aliații săi actuali. Bineînțeles că nu cunoaștem amănuntele întîlnirii între patru ochi dintre cei doi suverani, dar acesta a fost mesajul pe care l-am trimis de la Ballplatz ambasadorului Germaniei. Așa că nervozitatea Berlinului e ușor de înțeles, fiindcă dacă Austro-Ungaria se va alătura Antantei lărgite, cercul din jurul lor s-ar închide.

– Dar de ce e atît de pornit regele Angliei împotriva împăratului Wilhelm, care e vărul lui?! – strigă Wuelffenstein.

Slawata îi răspunse zîmbind:

– Ura în familie e mai aprigă decît între străini. Dar motivul principal și real îl constituie dezvoltarea flotei germane de război, ceea ce pentru Anglia este inacceptabil.

– Dar pericolul cel mai mare – interveni prelatul – este că, în asemenea condiții, s-ar putea foarte ușor să pierdem Italia, fiindcă ea nu poate fi decît de partea Angliei. Întreaga țară este o peninsulă în mijlocul mării, iar marea este dominată de englezi. La Roma se vorbește mult despre asta. Iar în cazul acesta cercul se va închide nu doar în jurul Germaniei, ci în jurul ambelor puteri centrale, deci și în jurul nostru.

Slawata își întoarse spre el privirea mioapă:

– *Da müsste man eben Prevenire spielen* – atunci va trebui să fim prevăzători și să le-o luăm înainte – spuse el enigmatic.

Prelatul se pregătea să-i răspundă – avea chipul calm, doar sprîncenele îi tresăltau pe fruntea încrețită –, dar înainte să-și rostească întrebarea ticluită cu grijă, doamna Illésváry suspină:

– În cazul acesta poate că a fost o greșeală să refuzăm propunerea englezilor.

Dar fratele ei o puse la punct pe un ton ferm, sec:

– Sînt sigur că Maiestatea sa știe mai bine ce are de făcut.

Slawata se grăbi să-i dea dreptate gazdei sale și le explică în ce situație delicată s-ar afla Monarhia dacă ar rupe relațiile cu Germania. Ea ar deveni prima victimă a unui eventual război. Orice s-ar întîmpla pe alte fronturi, granița aceea ar rămîne descoperită, iar în cîteva zile Boemia, unde este și Skoda, singura noastră fabrică de tunuri, ar cădea în mîinile nemților, fiindcă nu există altă linie de apărare decît dealurile Moraviei. Așa că întreaga Cehie ar deveni un teatru de război. Își începuse discursul pe un ton potolit, obiectiv, dar ultimele sale cuvinte îi trădară emoția din adîncul sufletului. Fiindcă el era înainte de toate ceh.

Doar doi dintre cei de față rămaseră impasibili. Unul era Wárday, care pufăia tăcut din trabuc, cu gîndul la desfătările care-l așteptau în noaptea aceea. Celălalt era Bálint, pentru care toate cele auzite acolo erau noi. E adevărat că citise și el cîte ceva prin ziare și, ca fost diplomat, avusese unele bănuieli despre cele discutate acum deschis, dar nu le dăduse prea mare importanță, fiind prea ocupat cu viața politică internă, cu problemele legate de cooperative și mai ales cu dragostea lui.

„Ce lume diferită față de lumea noastră, din Ardeal" – își spuse el. „La noi nu sînt decît conflicte și lupte mărunte. Lumea e preocupată de soarta unuia ca Péter Benő Balog, notarul prefecturii de Mureș-Turda, numit în funcție de prefectul dărăban. Motiv pentru care oamenii sînt în stare să se urască, în timp ce lumea se confruntă cu probleme de mare amploare, ale căror ițe încurcate pot duce la tragedii imprevizibile... Iar acești oameni trăiesc în mijlocul evenimentelor, sînt la curent cu tot ce se întîmplă, se înțeleg din cîteva cuvinte, fără să intre în tot felul de amănunte, nu discută decît despre eventualele consecințe și o fac lejer, în cunoștință de cauză."

Între timp îl admira pe Szent-Györgyi, cu silueta lui suplă, nemișcat în fața șemineului verde din stuc. Deasupra lui, într-o nișă, trona portretul străbunicului său, palatinul Mariei Terezia, purtînd ordinul Lînei de Aur, cu medalia atîrnată de un lanț gros, ornamentat, cu o pelerină purpurie brodată și o perucă pudrată. Era aidoma personajului aievea din dreptul șemineului aurit, într-un smoching negru, ca toți ceilalți, înnobilat cu același ordin, dar agățat de lanțul ceasului sub forma unei medalii discrete și

numai pentru că regulamentul prevedea ca decorația să fie purtată întotdeauna. Avea aceeași față, cu privirea calmă și demnă. Părul cărunt, cu nuanțe liliachii făcea ca asemănarea să fie și mai evidentă. Era reprezentantul tipic al dinastiilor care, trăind secole la rînd în apropierea curții regale, după războaiele cu turcii, au avut un rol determinant în soarta Ungariei, privind problemele actuale dintr-o perspectivă europeană și care au adus în țară cultura occidentală, dar totodată au reușit să rămînă maghiari, precum Ferenc Széchenyi, György Festetics sau cei din neamul Esterházy.

*

Între timp, Slawata se străduia să liniștească spiritele.

– De la Marienbad, Izvolski a venit la Viena. În problema macedoneană s-a ajuns la un consens total, așa că o vreme acest permanent focar de tensiuni nu ne va mai face probleme.

Vorbea așezat, făcînd uneori plecăciuni, de parcă ar fi vrut să-și depună mărturiile în fața pantofilor de lac ai gazdei, cînd intră majordomul care se apropie de Bálint ca să-i șoptească la ureche:

– Doamna contesă vă așteaptă în salonul cel mic.

*

Contesa Élize era la locul ei, dintre cele două ferestre, în fața paravanului dublu de sticlă, cu picioarele întinse pe taburetul din prelungirea fotoliului. Acolo era mai cald decît în fața micului șemineu din onix, mulțumită celor două radiatoare din care se revărsa aerul fierbinte prin grilajele de cupru de la gurile lor.

La stînga ei stătea frumoasa Fanny, iar în fața căminului era Klára. Mătușa îl invită pe Bálint să se așeze alături de ea. El se simțea ca într-o cochilie printre pernele moi și adînci între care se scufundă aproape cu totul. Era față în față cu Klára.

– Hai, povestește-mi ce noutăți sînt prin Ardeal și ce mai fac ardelenii... – îi spuse doamna Szent-Györgyi apucîndu-l de braț cu mîna ei firavă. Urmă un șir nesfîrșit de întrebări:

– Ce mai face mama ta? Nu am văzut-o de un an și jumătate, de cînd a fost în trecere pe la Budapesta... Stă tot în frumosul vostru Dienești? Pe vremuri, am fost de mai multe ori acolo, la nenea Péter, bunicul tău. Și ce mai face tanti Lizinka, e tot atît de agilă? Dar doamna Gyalakuthy, draga de ea, Adelma, am auzit că fiica ei

e foarte frumoasă. Și doamna Laczók, soția lui Jenő? Dar Ambrus Kendy, vechiul meu partener de dans, și Sándor Kendy?

Îi cunoștea pe toți, știa toate încrengăturile familiale și în timp ce Bálint îi răspundea, ea îl întrerupea povestindu-le doamnei Berédy și Klárei tot felul de anecdote, amintirile ei din copilărie, poznele lor, ca să-și facă și ele o idee despre lumea aceea necunoscută lor, de care ea își amintea cu multă duioșie. Veni vorba și despre Kozárd, locul de baștină al fetelor Gyerőffy.

În timp ce povestea sau o asculta pe mătușa sa, Bálint se uita cu coada ochiului spre Klára, așezată în fața șemineului, într-o rochie de casă plină de dantele, decoltată ca o rochie de seară, cu volănașe și panglici de-a lungul trupului, încît abia dacă i se observa sarcina avansată. Cu minunații ei umeri dezveliți, cu ochii ei de culoarea mării și cu părul blond ondulat, era la fel de atrăgătoare ca pe vremea cînd era încă domnișoară. Nu o trădau decît oboseala, care mai degrabă se simțea decît să i se vadă pe față, și poate o cută discretă în jurul buzelor cărnoase, din care i se citea mai degrabă dezamăgirea. Privind-o, Bálint nu-și putea alunga gîndul că ea era ființa din cauza căreia László Gyerőffy și-a distrus cariera, a renunțat la muzică, adevărata lui chemare, și-a întrerupt studiile, cu toate că toți profesorii îi preziceau o carieră fulminantă, apoi s-a aruncat în viața mondenă, s-a lăsat în mrejele jocurilor de noroc care l-au distrus nu numai în ochii societății în care a intrat de dragul ei, ci material și sufletește deopotrivă. Apoi, fără să-și ia ochii de la Klára, își aminti de scena petrecută cu trei ani în urmă în castelul Kollonich de la Simonvásár, cînd își dăduse seama de dragostea fatală a lui László și prevăzuse într-o singură clipă că aceasta îl va duce pe vărul său la pierzanie. Vedea și acum în fața ochilor chipul răvășit de pasiune al lui László...

Poate tocmai de aceea, răspundea din ce în ce mai distrat la întrebările tot mai dezlînate ale mătușii sale, iar pînă la urmă conversația se împotmoli într-o liniște apăsătoare – se părea că toți își amintiseră de același nume pe care nu îndrăzneau să-l rostească.

În cele din urmă, contesa Élize îl apucă din nou pe Bálint de braț, se aplecă și mai aproape de el și îl întrebă cu glas grav, copleșit de emoție:

– Ce mai face Laci?

Bálint nu era cîtuși de puțin surprins. Simțea că amintirea lui plutea în aer, de parcă toți s-ar fi gîndit la el și s-ar fi așteptat să apară dintr-o clipă în alta. Totuși îi răspunse cu jumătate de gură, fiindcă se sfia să vorbească despre el față de Klára și de doamna Berédy:

– Săracul Laci – sînt foarte îngrijorat din cauza lui... În ultimul timp l-am văzut destul de rar, aș putea zice că aproape deloc.

– Totuși, spune-mi ce știi – insistă doamna Szent-Györgyi. Eu, de atunci... nu am mai aflat nimic despre el. Imediat după aceea... i-am scris, chiar și anul trecut, dar nu am primit nici un răspuns. Știi doar cît de sever e Antal în asemenea privințe. Totuși eu îl iubesc și acum la fel de mult. Tare aș vrea să-l ajut, dar nu știu cum!

Numele lui László o făcu pe Klára să se ridice greoi în picioare și să iasă tăcută din încăpere.

Dar Fanny rămase nemișcată, stingherindu-l vizibil pe Bálint. Aruncă o privire spre ea. Splendida femeie avea frumoșii ei ochi oblici aproape închiși, iar printre genele ei lungi răzbătea o strălucire umedă, ca a unor cristale lichide. Era nemișcată. Doar una dintre mîini începu să-i alunece peste globurile uriașe ale șiragului de perle care-i cobora de pe umerii dezgoliți, cu unul din capete strecurat printre sîni și cu celălalt revărsat peste decolteul adînc, pînă în poale, ca o ploaie de lacrimi împietrite – era o bijuterie inestimabilă, cu trecutul și povestea ei aparte. În afară de mîna care i se plimba încet de-a lungul nestematelor, frumoasa Fanny părea o prădătoare nemișcată, o pumă sau o panteră care își amintește chiar și închisă în cușcă de victimele ei din jungla de odinioară.

Bálint era obligat să-i răspundă contesei, așa că le descrise situația în care era László. Prezența acelei femei îl făcu să descrie totul în termeni destul de vagi, dar fără să poată ascunde criza sufletească prin care trecea vărul său. Le povesti despre faptul că se simțea exclus din societate, ceea ce-l apăsa din ce în ce mai tare. Era în pericol să piardă totul și să ajungă pe drumuri. S-ar putea ca pînă și conacul de la Kozárd să fie scos la licitație. Amintindu-și de cele spuse lui Sándor Kendy, cum că singura salvare ar fi punerea lui sub tutelă, o întrebă pe doamna Szent-Györgyi dacă ea, ca mătușă, nu ar putea să facă ceva.

Vorbi îndelung. Cîteva expresii mai apăsătoare o făcură să-l strîngă și mai tare pe Bálint de braț, mai ales cînd auzi de soarta

conacului de la Kozárd, căminul ei din copilărie, de care se simțea și acum legată, cu toate că îl părăsise cu vreo treizeci de ani în urmă.

– Am să-i scriu din nou! – exclamă ea după ce Bálint tăcu. Eu nu mă pricep la formalitățile legate de tutelă, dar s-ar putea să fie o soluție. Am să i-o propun. Mă apuc imediat de scris și te rog să-i dai scrisoarea chiar tu.

– Bine, dar nu pot s-o fac decît după Crăciun, pentru că pînă atunci voi fi la Budapesta.

– Nu-i nimic, nu e chiar atît de urgent, totuși aș fi mai liniștită dacă i-ai da-o tu personal.

Se ridică și se apropie de scrinul pe care abia încăpea mapa ei de scrisori din piele de Cordova, printre mulțimea de bibelouri și de fotografii ale părinților, copiilor și soțului ei. Se așeză și aprinse veioza.

Fanny și cu Bálint ieșiră.

Străbătură tăcuți biblioteca printre rafturile ei greoaie din lemn de stejar, cu intarsii baroce aurite, neplăcut surprinși de atmosfera ecleziastică și rece, după căldura primitoare a salonului.

Cînd erau deja aproape de ușa salonului principal, Fanny se opri brusc. Se întoarse cu fața spre Bálint. Avea ochii închiși. Rămaseră cîteva clipe nemișcați. La fel ca toți cei din întreaga societate, nici el nu aflase nimic despre relația dintre László și ea. Aștepta surprins să-i spună ceva. Dar ea continua să tacă. În cele din urmă, două lacrimi mari își făcură cu greu drum printre genele strînse și i se rostogoliră pe obraji, pe piept, alături de gemenele lor împietrite.

Apoi Fanny își continuă drumul spre salon. Se duse la pian, deschise capacul și se așeză. Înșiră cu degetele ei delicate o serie de arpegii. Szent-Györgyi se apropie fericit că Fanny le va cînta din nou, ca în serile trecute.

– Ne-ar face iarăși mare plăcere să vă ascultăm!

Dar femeia clătina din cap, cu fața întoarsă spre perete. Își mai plimbă de cîteva ori degetele pe clape, apoi se ridică brusc în picioare:

– Vai, nu! E deja tîrziu, e timpul să ne culcăm! – apoi adăugă un pic ironic, dar cu un zîmbet trist, în timp ce-i întindea lui Szent-Györgyi mîna, să i-o sărute:

– Sînt întru totul de acord... – îi spuse ea – cu cele pe care le-ați spus despre această casă... da... aveți perfectă dreptate...

VI

Magda și cu Lili, pregătite deja de culcare, intrară neanunțate în dormitorul Klárei, doar erau verișoare. Doamna Wárday locuia lîngă ele, la dreapta capelei, în vechiul ei apartament de domnișoară. Fusese dorința mătușii sale să nu stea alături de soțul ei, ci aproape de ea, să-i poată purta de grijă, fără să iasă pe culoarul friguros. Cele două se strecurară în dormitorul ei puse pe bîrfă, fiindcă nu apucaseră să schimbe o vorbă în acea zi agitată.

Magda voia să-și verse năduful.

Ea flirta de multă vreme cu Péter, fratele mai mare al Klárei. Dar din nefericire, tatăl ei nu-l invitase decît pe unul dintre băieții Kollonich, iar acela nu era Péter, ci tînărul Lui!

Avea și Lili poftă de vorbă. În primul rînd, pentru cu nu mai era un copil, așa că nu o mai controla nimeni dacă era în pat, ca pînă atunci, ci putea să rămînă trează, chiar dacă o făcea pe ascuns. Așa că voia să-și satisfacă curiozitatea despre tot felul de nimicuri, cum ar fi de pildă Abády, acel bărbat întotdeauna abătut și absolut diferit față de toți ceilalți... cu totul altfel!

Magda ședea pe marginea patului, alături de Klára, sprijinită de perne mari, ca să poată respira în voie, din cauza sarcinii, iar Lili stătea într-un fotoliu, la picioarele ei. În lumina difuză a abajurului de alabastru, culorile pale ale halatelor de mătase se contopeau cu trandafiriul întregului dormitor.

Magda vorbea întruna:

– Nu e frumos din partea lui tata că nu l-a invitat și pe Péter. Mi-a spus că Luika nu a mai fost de doi ani la ei, fiindcă era la Oxford, împreună cu Tóni. La care eu i-am răspuns că nu era ok, fiindcă Péter e mai în vîrstă și ține mai bine. Dar el nu, pentru că nici lui Lui nu-i strică o vînătoare ca lumea, ca să-și intre în mînă... la care eu i-am propus să facă o excepție și să-l invite ca al nouălea... dar el nici nu a vrut să audă... apoi i-am amintit de spusele lui, cum că un ochelarist nu e bun de nimic și n-are ce căuta în flancuri... dar, după el, cică un invitat nu poate fi așezat la margine... la care i-am replicat că Péter, care ne e rudă apropiată, nu ar fi făcut caz din asta... Nu-i așa că am dreptate? Nici nu i-ar fi păsat!

Își întoarse brusc capul spre Klára, apoi spre Lili și din nou spre Klára, de la care aștepta un răspuns, fiindcă Lili nici nu-l cunoștea prea bine pe Péter Kollonich. Klára îi răspunse cu vocea obosită, părînd cu gîndurile în altă parte.

– Da, desigur... de ce nu... la urma urmei e totuna...

– Nu-i așa? – striga victorioasă Magda. Iată că am dreptate! Iar pe deasupra, el ar fi venit bucuros, i-ar fi plăcut mult de tot să vină... chiar și de dragul meu!... Dar să nu scoateți o vorbă despre asta – și o privi brusc pe Lili. E secret!

– Da, desigur, fii liniștită! – îi promise fata cu o voce gravă, plină de importanță, mîndră de secretele profunde care-i erau împărtășite.

– Tata ar fi putut să renunțe chiar și la Bálint, care nu a mai fost niciodată la vînătorile noastre și nici nu e un trăgător atît de bun ca... – dar aici își înghiți cuvintele și nu rosti numele lui Gyerőffy.

Klára deschise larg ochii ei mari, de culoarea mării, și o privi pe Magda de-a dreptul amenințător. Noroc că Lili interveni vehement:

– De ce tocmai la Abády? Ar fi fost păcat.

– Ce vorbești, puștoaico? – rîse Magda. Te pomenești că-ți place de el.

– Vai, nu, nici pomeneală – se apără tînăra, roșie ca sfecla la față. Am zis și eu doar așa...

Dar Magda nu o mai asculta. Gîndurile ei erau deja departe:

– Eu cred cu totul altceva. Și anume că tata nici nu a vrut să-l cheme pe Péter. Punem pariu? Nu l-a invitat pentru că și-a dat seama că e ceva între noi. Dar nu e nici un păcat în asta. Sînt o mulțime de fete care s-au măritat cu verii lor! – și începu să-i enumere pe toți cunoscuții care erau în aceeași situație, fie de la Viena – Mitz și cu Trudel, Titi cu Momo – fie de la Budapesta – Marcsa, Ili și Marieta măritate cu veri de gradul al doilea, ceea ce nu constituia o problemă.

– Péter nici nu-mi e rudă de sînge, ci un *angeheiratet*, nu-i așa? Ceea ce poate fi în folosul nostru, fiindcă așa ne cunoaștem mai bine – continuă ea, fără să observe durerea tot mai accentuată de pe fața Klárei, pe măsură ce ea o dădea înainte cu căsătoriile între rude.

Dar Magda nu era atentă la ce se petrecea în jurul ei și în cele din urmă spuse ce n-ar fi trebuit să spună:

– Doar și tu, Klára, ai fost cît pe ce să... – și abia atunci își dădu seama de gafa pe care o făcuse și tăcu brusc.

Se întoarse jenată spre Lili:

– Spune și tu ceva, nu sta aici ca o toantă!

– Nu știu... ce să zic... – bîigui fata și roși din nou.

Se rușina de propriile sale gînduri. Era cu mintea la Abády, cu care, cînd erau împreună la colțul liniei de tragere, în pauzele dese, discuta ca între adulți. Își aminti de ochii căprui, oblici și de privirea lui prietenoasă și de mustața mai deschisă la culoare decît părul. Iar după-amiază, în timp ce vizitau grajdurile, îi spusese că „Dumneata iubești caii, se vede după cum îi mîngîi". Apoi îi povestise că avea și el o herghelie, în Ardeal. Era încîntată că discutase deschis cu ea, nu doar din complezență, chiar și în fața padocurilor, unde ar fi putut să se preocupe de caii care-l interesau cel mai mult. La urma urmei abia se cunoscuseră, iar ea era încă aproape o copilă...

Mînată de aceste gînduri și profitînd de faptul că Magda adusese vorba despre gradele de rudenie, îndrăzni să întrebe și ea:

– De fapt, ce fel de rudă e Bálint Abády pentru voi?

– *Cousin issu de germain* – ne e văr de gradul al doilea – îi răspunse Magda.

– Așadar și cu mine?

– Nici vorbă! Nu prin neamul Szent-Györgyi, ci din cel Gyerőffy. Mama mamei mele, Kata Abády, era sora lui Péter Abády, bunicul lui Bálint. Ea s-a măritat cu László Gyerőffy, bunicul meu dinspre mamă...

În clipa aceea Klára se răsti la ele:

– Vă rog să plecați. Vorbiți prea mult și mă doare capul.

Cînd Magda se aplecă să o sărute în semn de rămas-bun, ea își ascunse fața în pernă și repetă murmurînd:

– Plecați... vă rog să plecați...

*

După ce părăsiră salonul, Bálint și cu Slawata porniră împreună pe culoarul care ducea către camerele lor.

– Îmi dai voie să intru o clipă la tine? – îl întrebă consilierul de ambasadă cînd ajunseră în dreptul ușii lui Bálint.

Înăuntru, Slawata începu să se plimbe prin camera spațioasă – formată din două chilii deschise una într-alta –, își șterse tacticos

ochelarii, lăsînd impresia că stă în cumpănă să rostească ce avea de spus, iar Bálint se așează în fotoliu, așteptînd.

În cele din urmă Slawata începu cu cîteva complimente:

– *Wir* – adică „noi", referindu-se în mod evident la palatul Belvedere, nu la Ballplatz – îți urmărim cu atenție întreaga activitate și o apreciem. E foarte bine că nu te-ai amestecat în probleme politice cotidiene.

Continuă cu alte cîteva complimente referitoare la capacitățile lui Bálint, apoi îi spuse apăsat:

– Ceea ce-ți spun acum și te întreb, o fac în numele meu personal, Jan Slawata, fără împuternicirea nimănui, fiindcă îți cunosc capacitatea de discernămînt și discreția. Așa că tot ce-mi vei răspunde va rămîne doar între noi doi – *Also ganz unter uns*!

Apoi se opri, își puse din nou ochelarii pe nas și continuă:

– După părerea ta, care va fi poziția Ungariei dacă Monarhia ar intra în război cu vreunul din vecinii ei ?

Întrebarea îl surprinse pe Bálint. Pe vremea aceea nimeni nu credea într-un război pe teritoriul Europei. Toată lumea considera cursa înarmărilor care tocmai începuse drept o măsură de apărare. Complimentele colegului său într-ale diplomației îl făcură pe Bálint circumspect, așa că nu-i răspunse direct:

– Într-un război? Dar mai înainte spuneai că, odată cu acordul lui Izvolski, problema macedoneană a fost rezolvată.

– Așa și este. Iar Rusia acum nu e pregătită de război – și-a epuizat resursele militare în Extremul Orient și nici mișcările revoluționare nu s-au potolit. Tocmai de aceea se și pune problema.

– Care problemă? E pace peste tot. Dacă Rusia nu mai constituie și nici nu va mai constitui o vreme un pericol, sîrbii probabil că vor rămîne liniștiți, iar România și Italia sînt aliatele noastre, care dintre vecini ar putea să ne amenințe?

Slawata înțelese că Bálint nu era dispus să-i răspundă pînă ce nu-l va lămuri pe deplin. Rămase o clipă pe gînduri, apoi își trase un scaun și se așeză mai aproape de el:

– Iată cum stau lucrurile: în privința înțelegerilor din Rusia și Italia, prelatul are dreptate. E limpede că pentru noi Italia este pierdută. După părerea mea, și România, care se simte mai atrasă de Petersburg. Trebuie să ținem cont de faptul că peste cîțiva ani, cînd imperiul rus, finanțat de Franța, se va înarma din nou, Monarhia

se va confrunta cu Rusia, Serbia și Muntenegru, dar și cu coaliția dintre România și Italia, fiindcă ambele au pretenții teritoriale față de noi – în Balcani pot exista oricînd motive de război –, ceea ce înseamnă că ne vom trezi cu cele 47 de milioane de locuitori în fața a 182 de milioane, cărora e evident că nu le vom putea face față. Iar dacă Germania va veni în sprijinul nostru, ea va fi atacată de Franța și de Anglia, fiindcă francezii abia așteaptă să-și ia revanșa, iar englezii vor să distrugă flota germanilor și să le anihileze comerțul. Însă asta va constitui o povară greu de dus chiar și pentru *Reich*, ținînd cont de puterea imensă a englezilor și de dîrzenia lor. Singura soluție pe care trebuie să o aplicăm fără întîrziere – după părerea lui Conrad, șeful Marelui Stat Major – este să-i distrugem pe rînd, începînd cu Italia, care acum nu este pregătită de război, nu are fortărețe, iar artileria ei e învechită. Nici a noastră nu stă prea bine, grație opoziției maghiare – iar aici Slawata zîmbi malițios –, totuși handicapul nostru este mai mic decît cel al italienilor. Sînt convins că nu ar fi o campanie prea dificilă. Tocmai de aceea te întreb, care ar fi poziția Ungariei în acest caz?

– Sînt sigur că țara noastră își va respecta obligațiile pe care și le-a asumat. Chiar și fidelitatea față de rege este, în ciuda aparențelor, foarte puternică. Pe de altă parte însă, simpatia poporului nostru față de Italia nu este de neglijat, așa că oamenii nu ar accepta decît un război de apărare.

– Ce interesant! – interveni Slawata, apoi, după o scurtă pauză, adăugă: Ai dreptate. Incidentul care ar putea servi drept motiv de război ar trebui provocat la Fiume. Desigur! Într-una din Țările Sfintei Coroane – deveni din nou sarcastic, făcînd gesturi de paiață: *Die Länder der Heiligen Krone*! – Da! Și așa totul ar deveni o cauză ungurească, iar în ochii poporului ar fi un război de apărare. *Sehr gut! Sehr gut!*

Bálint se încruntă. Se simțea ofensat să audă din gura unui străin asemenea critici la adresa poporului său, așa că îl puse de îndată la punct:

– Aceste noțiuni sînt sfinte și pentru mine. Așa că te rog să-ți păstrezi sarcasmul pentru tine, dacă vrei să mai stai de vorbă cu mine!

– Îmi cer scuze – se grăbi să-i răspundă Slawata –, te rog să nu mă înțelegi greșit. Nu am nici cea mai mică intenție să fac asemenea

glume. Am vrut doar să-ți arăt cît de bine cunosc felul în care gîndesc maghiarii.

Tăcură cîteva clipe, apoi Bálint continuă:

– Un război preventiv? Ce noțiune înfiorătoare! Chiar Bismarck a spus odată că „nu aș fi niciodată de acord cu un război pornit numai pentru că inamicul s-ar putea ca ulterior să devină mai puternic". Cu toate că nu era un tip sentimental.

Slawata ridică din umeri:

– Dacă știi că în pădure sînt o mulțime de braconieri care vor să pună mîna pe tine, ca să te ucidă, nu-i împușți înainte să te înconjoare și să nu mai ai nici o scăpare? E aceeași situație.

Se mai gîndi o clipă, apoi continuă:

– Un război mai mic, ca acesta, ar rezolva și criza ungurească. Ar fi o ocazie excelentă ca să ne pregătim de marea confruntare, agresiunea rușilor, de care nu vom scăpa. După declarația de război, parlamentul Ungariei va aproba toate solicitările armatei.

Bálint nu-i răspunse nimic. Argumentele lui Slawata îl înfiorau, dar nu avea cum să nege logica lor. Simțea din nou acea pornire, aproape ca pe o povară pentru el, prin care încerca de fiecare dată să înțeleagă argumentele celui cu care nu era de acord, să caute adevărul pe care firea lui îl alunga. Avusese adeseori multe neplăceri din această cauză, mai ales pe vremea obstrucțiilor și a guvernului Fejérváry.

– Și cînd se va declanșa totul? – îngăimă el în cele din urmă.

– Deocamdată nu e nimic concret. Alteța Sa (adică *Hoheit*, moștenitorul tronului) și cu Conrad sînt de acord, dar Aehrental este împotrivă. Iar în ceea ce-l privește pe bătrînul suveran, el nu vrea decît pacea! Totuși noi pregătim atmosfera. Mîine, la festivitățile Radetzky de la Viena, primarul Lueger va pronunța un discurs potrivnic Italiei.

Mai schimbară cîteva cuvinte de complezență, apoi Slawata ieși.

– *Na! Vederemo! Und ich danke für den wertvollen Tip!* (Mai vedem! Și vă mulțumesc pentru sfaturile prețioase pe care mi le-ați acordat!) – mai spuse el din ușă, apoi dispăru.

„Îți mulțumesc pentru sfaturi!" – Ultimele lui cuvinte îl scoaseră din sărite pe Bálint. „Individul se poartă de parcă i-aș fi dat vreun sfat." Era atît de furios încît aproape că se luă pe urmele lui. Dar își dădu seama că nu ar fi avut nici un rost. Slawata nu voise decît să

fie politicos în felul lui. Era o deosebire atît de mică între afirmația lui, cum că opinia publică maghiară nu ar fi acceptat mai mult decît un război de apărare, și faptul că el a luat asta drept un sfat, încît diferența nici nu putea fi lămurită.

Rămase în mijlocul camerei furios și îngrijorat. Toate întîmplările din seara aceea începeau să se lege. Urmărise cu toată atenția discuția din salon, pe tonul acela reținut, dar plină de aluzii, iar apoi cinismul neînduplecat al lui Slawata îl revoltase. Rămas de unul singur în camera sa, se înfioră de perspectivele proiectate într-un viitor nu prea îndepărtat. Erau în prag de război? Și nu în careva colonii îndepărtate, ci tocmai în Europa? Se pregătea o luptă pe viață și pe moarte? Un război care, dacă va fi pierdut, va spulbera dubla monarhie. Al cărui preț va fi plătit de țara sa și de Transilvania, care stătea ca o fortăreață în calea rușilor către Constantinopol.

Se simțea gîtuit de îngrijorare.

Deschise fereastra. Aerul rece îl plesni peste față și îl liniști. Se sprijini cu coatele de pervaz. Noaptea fără lună înghiți tot peisajul. Era o beznă de nepătruns. Cerul era împresurat de infinitatea stelelor, care priveau impasibile de milioane de ani nenorocirile umanității. Erau niște inscripții uriașe, cu litere aurite, al căror înțeles nimeni nu se învrednicea să-l deslușească, cu toate că magii ne atrăseseră atenția din cele mai vechi timpuri că acolo era scrisă întreaga soartă a oamenilor, a neamurilor și a întregului univers.

Iar undeva departe, prin valea Vahului, apăru o luminiță care sfida infinitatea universului, părînd că urcă spre văzduh, cu o mică pată roșie în urma ei. „E acceleratul de Berlin", își spuse Bálint, părîndu-i-se că-i aude și pufăiturile locomotivei. Simțea cum i se strînge inima: „În caz de război cu Rusia, pe acolo vor trece și trenurile militare, cărînd miile de tineri spre moarte... împotriva unui adversar mult mai numeros, probabil în zadar, în zadar..."

*

Wárday locuia în a treia cameră din stînga capelei. Aștepta cu sufletul la gură clipa cînd se va putea furișa la minunata Fanny. După o mulțime de pregătiri minuțioase, cînd se convinse că se dăduse cu suficientă briantină pe păr, se pomădase îndeajuns pe față, pe gît și la subsuori, iar halatul de mătase îi venea ca turnat, începu să tragă cu urechea. Stinse lumina și crăpă ușa. Era cît pe

ce să pornească tiptil pe coridor, cînd Slawata, vecinul din camera alăturată, trecu pe neașteptate prin fața lui. Așteptă să se lase liniștea din nou și atunci o luă din loc. Dar după cîțiva pași se deschise o altă ușă pe care ieși Pfaffulusz. Din fericire nu porni către el, ci către capelă, cu breviarul sub braț. Nu mai purta decît reverenda, fără brîul purpuriu și fără colierul de aur la gît. Apoi se auzi ușa grea a lăcașului de cult și preotul dispăru.

Wárday mai zăbovi o clipă, nu cumva preotul să se întoarcă, dar își aminti că avea la el cartea mică de rugăciuni și pesemne că se pregătea să se roage. Așa că nu mai avea de ce să se teamă și porni. Alunecă pe covorul de pe culoar de parcă ar fi patinat, să nu facă nici un zgomot cu papucii, pînă ce ajunse la ușa de la baie din dreapta scării de serviciu. Era deschisă, iar înăuntru beznă.

Își aminti de lecția învățată de la Fanny cu șapte ani în urmă, cînd devenise amantul ei: „E mai bine să aprinzi pentru o clipă lumina, ca să vezi ce e în jurul tău, decît să te împiedici de ceva și să scoli întreaga casă în picioare". Amintirea aceasta îl făcu să zîmbească și căută întrerupătorul. Ușa camerei era chiar în fața lui. Stinse lumina și apăsă clanța.

Dar ușa nu cedă. Era încuiată.

Bătu. Nici un răspuns. Bătu din nou, mai tare, apoi așteptă. I se păru că aude dinăuntru un zgomot discret. Nu înțelegea nimic. Ce se întîmplase? Era o glumă din partea ei? Bătu furios de două ori, cît se poate de tare, și spuse nerăbdător:

– Eu sînt! De ce te-ai încuiat?

În cele din urmă Fanny îi răspunse:

– Am o migrenă îngrozitoare... Pleacă... du-te... acum nu se poate.

Wárday era un tînăr înțelegător. I se făcu milă de ea. Înțelegea din glasul ei stins că fuseseră singurele cuvinte pe care era în stare să le rostească.

– Vai, săraca de tine! Ce ghinion! Dar ne vedem la Budapesta, nu-i așa?

– Bine... bine... dar acum du-te... – și pe cînd dădu să iasă din baie, auzi zgomotul discret dinainte.

„Cum suferă, sărmana fată!" – își spuse el iuțindu-și pașii pe coridor.

Avea într-un fel dreptate, fără să știe adevăratul ei motiv. Fanny era trîntită pe pat, cu fața ascunsă în perne, cu părul vraiște, și plîngea amarnic. Cu cămașa de noapte sfîșiată. Hohotele îi zguduiau trupul. Uneori își scufunda întregul chip între pernele moi, de parcă ar fi vrut să se sufoce.

*

În cele din urmă, peste întregul castel de la Jablanka se așternu o liniște deplină. Toată lumea dormea. Doar două femei și doi bărbați nu închiseseră ochii. Klára privea nemișcată veioza de alabastru din camera copilăriei sale, iar alături Fanny abia își înăbușea hohotele de plîns în perna udă de lacrimi.

În capelă, Pfaffulusz se ruga îngenuncheat în fața candelei. Se ruga pentru același bărbat rătăcit pentru care o femeie plîngea, iar alta privea nemișcată veioza.

Iar Bálint stătea în fața ferestrei deschise, cu ochii la destinul care părea să-l copleșească.

*

Acceleratul de Berlin era la capătul defileului, de unde Váhul își continuă neabătut cursul la vale. Șuierul prelung al locomotivei venit din bezna opacă reverberă printre bolțile mănăstirii de altădată.

PARTEA A III-A

I

Bálint se întoarse în capitală.

În Parlament era o atmosferă furtunoasă. În rîndurile Partidului Independent era agitație mare. Kossuth se prevală de întreaga sa autoritate ca să poată promulga noul acord financiar cu Austria. Se așteptau la o serie de obstrucții din partea celor care părăsiseră partidul din cauza măririi cotei de contribuție a țării. Tocmai de aceea, guvernul înaintase o inițiativă cu un singur paragraf, care stipula ca, „în perspectiva unor discuții mai aprofundate", toate decretele să intre în vigoare de la 1 ianuarie, pe o durată de zece ani.

Pînă atunci, guvernul nu mai îndrăznise niciodată să ia măsuri atît de globale. Iar pe deasupra, atîta timp cît fusese în opoziție, coaliția a mers pînă în pînzele albe cu exigențele de respectare a legii și a libertății de exprimare. Dar guvernul se angajase printr-un pact să promulge Compromisul, așa că nu mai avea de ales.

În schimb, disidenții aveau toate argumentele să condamne în primul rînd Partidul Independent că și-a negat propriul trecut. În zadar s-a ridicat Apponyi să-și apere partidul printr-un discurs de o mare elocvență, pentru că atacurile la persoană au devenit din ce în ce mai vehemente, degenerînd pînă într-acolo încît însuși prim-ministrul a fost nevoit să-l provoace la duel pe Géza Polonyi. Chiar dacă ambii erau bărbați trecuți de prima tinerețe, nu a fost cale de împăcare, așa că s-a ajuns la săbii.

De fapt, nu s-a întîmplat nici o tragedie, nu a curs nici un strop de sînge, fiindcă nici unul nu a rezistat fizic, așa că medicul a întrerupt lupta, invocînd „epuizarea totală". A fost o decizie corectă,

totuși Budapesta s-a umplut de bîrfe malițioase, care au știrbit serios imaginea guvernului.

Opinia publică era interesată doar de asemenea povești picante, așa că discursul anti-italian al lui Lueger, despre care vorbise Slawata, a trecut aproape neobservat. Doar în Cameră spiritele au fost mai aprinse, spre norocul lui Andrássy, a cărui inițiativă care obliga funcționarii publici să cunoască limbile locale nu a iscat nici o controversă. Mai mult ca sigur că naționaliștii șovini nu ar fi scăpat ocazia să se revolte, dar vacarmul iscat de cota parte i-a făcut să uite de toate.

Iar între timp situația din Croația se agrava zi de zi. La congresul partidului condus de Starcevici s-a anunțat secesiunea față de coroana Ungariei, în cadrul monarhiei. Începerea sesiunii parlamentare de la Zagreb a fost amînată din cauza atmosferei tensionate. Demonstrațiile se țineau lanț.

Cele auzite la Jablanka l-au făcut pe Bálint să fie mai sensibil față de situația croată.

Se întoarse acasă pentru sărbătorile de Crăciun cu sufletul îndoit. Pericolul ca puterile centrale să fie încercuite, planurile italiene de război, care puteau să se materializeze într-un viitor apropiat, evenimentele de la sudul Dravei nu făceau decît să evidențieze inconștiența oarbă a politicienilor maghiari, care nu aveau nimic mai bun de făcut decît să se rățoiască tot timpul unii la alții, de parcă nu ar fi fost nimic mai important pe lume în afară de interesele lor meschine de zi cu zi.

Odată ajuns acasă, se gîndi că ar fi bine să-i facă mamei sale o surpriză, un mic cadou, cu care ar mai atenua tensiunea care exista mai nou între ei. Dar nu era o sarcină ușoară. Mama lui accepta doar cadouri care păreau că nu îi erau adresate ei, ci castelului de la Dienești: o scrumieră antică de argint, o veche pendulă de masă sau un bibelou de porțelan, ceva care să se potrivească, de parcă ar fi fost dintotdeauna acolo. Se bucura de ele fiindcă, pentru ea, castelul era ca o ființă vie, pe care toată lumea era datoare să o îngrijească și să o împodobească. Cum la Budapesta nu avusese timp să se ocupe de asta, o vizită pe anticara lui de la Cluj, sperînd că-l va scoate din încurcătură.

Doamna Bruckner, o bătrînică scundă și corpolentă, nu avea magazin, ci își primea clienții în apartamentul ei de la etaj, de pe

strada Ungurească. Era o negustorească cinstită, care nu vindea niciodată obiecte falsificate, cu toate că nu avea nici cele mai vagi noțiuni despre stiluri, epoci, ci cînd dădea peste cîte un obiect despre care credea că e vechi, spunea doar atît: *Das ist gotisch*!

Dar ea cunoștea pe toată lumea. Îl conduse cu vădită plăcere pe Bálint prin camerele ticsite de vechituri: comode, scrinuri, mese, pendule și statui, de-a valma, iar pe pereți erau agățate nenumărate tablouri, abajururi, goblenuri sau straie bisericești.

– Am și o ceașcă minunată – spuse bătrîna – pe care am primit-o de curînd. Încă nu am arătat-o nimănui – și îl conduse spre o etajeră pe care, printre tot felul de nimicuri, erau trei cești *Alt-Wien* splendide.

Cea din mijloc îi atrase în mod special atenția. Avea pictat pe ea portretul guvernatorului Abády, străbunicul mamei sale. La sfîrșitul secolului trecut asemenea cești, cu efigii pictate, erau cadouri obișnuite în familie, la fel ca fotografiile cu autografe de mai tîrziu. Aveau la Dienești două, iar acum o găsise și pe a treia.

– De unde aveți această ceașcă? – se minună Bálint.

Dar doamna Bruckner zîmbi enigmatic:

– Dintr-un loc bun. Bineînțeles că nu pot să vă spun de unde, dar vă asigur că e de o proveniență foarte distinsă!

Îi ceru șaizeci de coroane pentru ceașcă, pe care Bálint le plăti fără să se tîrguiască. Bătrîna îl conduse pînă la ușă.

– Vă rog să reveniți peste cîteva zile. Cred că voi mai primi și alte lucruri de acolo. *Alles prima... Alles hoch prima...*

Bálint încercă din nou să o tragă de limbă, dar ea nu se lăsă înduplecată.

*

În familia Abády, seara de Crăciun, fie la Cluj, fie la Dienești, nu era niciodată veselă, ci mai degrabă solemnă. Asta pentru că ani la rînd, pe vremea cînd era elev, Bálint rămînea în internatul de la Viena, iar contesa Róza era singură de sărbători. Și acum, ca în toți anii, pe masa din sufragerie era un brad, nici prea mare, nici prea mic, bineînțeles cumpărat de la piață, pentru că ar fi fost un sacrilegiu să aducă unul din propriile lor păduri. Iar pe măsuța de serviciu se înălța maldărul de șaluri și de căciuli croșetate de-a lungul anului de contesă, împreună cu companioanele sale, și pe

care le vor împărți în dimineața sărbătorii tuturor copiilor din sat. Dar acum, ele fiind la Cluj, va veni după acestea administratorul, ca să le dea fiecăruia cînd vor ieși de la biserică.

În jurul bradului împodobit erau nenumărate pachete, destinate tuturor celor din casă. Pentru doamnele Tóthy și Baczó, cîte un material de rochii, iar pentru servitori și familiile lor, cadouri practice, folositoare, cu numele scrise pe un bilețel. Erau chemați pe rînd, își luau cadoul, sărutau mîna contesei, apoi ieșeau ca să le facă loc și celorlalți. Doamna Abády trona într-un fotoliu, în mijlocul camerei, precum o mică regină grăsuță, căruntă, flatată de smerenia supușilor săi. Bálint primi două cravate și a zecea tabacheră, pentru că mama lui, lipsită total de fantezie în privința cadourilor, îi cumpăra an de an cîte una.

Ceașca cu efigia guvernatorului apăru la sfîrșitul ceremoniei și se dovedi a fi o alegere excelentă. Contesa era mai mult decît fericită, așa că, atunci cînd trecură în camera de zi, ca să-și ia ceaiul și nelipsitul compot, o luă cu ea și o mîngîia întruna în palmele ei mici și dolofane.

Bálint îi povesti despre Jablanka, despre cei întîlniți acolo și despre interesul cu care l-a descusut mătușa Élize despre cei de acasă. Rămaseră așa pînă tîrziu. Simțea că mama lui nu se mai gîndea la nimic altceva decît la cele povestite de el. Norii de furtună se risipiseră. Ea rămăsese tot timpul amabilă și senină.

*

Se retrase în camera lui frămîntat de gînduri. Era convins că mama lui îl suspecta de o nouă aventură avută la Jablanka. Cînd îi amintise de tînăra Lili Illésváry, ea îi zîmbise cu subînțeles. Nu simțise în glasul ei nimic din suspiciunea și furia reținută de odinioară. Ceea ce era de înțeles, doar nu se mai întîlnise cu Adrienne de două luni! Acum părea mulțumită. Crezînd că totul s-a sfîrșit. Cu toate că această lungă despărțire nu făcuse decît să-i întărească lui Bálint convingerea despre cît de puternic era lanțul care-l lega prin fiecare părticică de femeia iubită. Pînă atunci, de cînd dragostea lor se descătușase de prejudecăți, nu trecuseră mai mult de o săptămînă, două, cel mult o lună, fără să se fi întîlnit într-un fel sau altul. Chiar și pe furiș, punîndu-și viața în pericol. Acum, după vizita lui la Almaș, nu mai puteau să meargă în cabana din pădurea de la

Huedin. Ar fi fost prea bătător la ochi să poposească acolo în toiul iernii, iar pe deasupra ar fi fost nevoit să treacă și pe la castelul lui Uzdy. Chiar și Adrienne i-a scris, fără să-i dea nici o explicație – nu i-a mărturisit niciodată că soțul ei se furișase cu pușca pe urmele ei –, să nu mai vină acolo niciodată! Așa că nu s-au mai întîlnit.

„Asta nu e viață" – își spunea din ce în ce mai des Bálint. „Nu mai putem continua în felul acesta." Iar acum, în seara de Crăciun, se simțea și mai neputincios. Pe măsură ce trecea timpul, era tot mai hotărît să pună capăt acestei situații, cu orice preț. În ciuda opoziției mamei sale și a imprevizibilității lui Uzdy.

Se hotărî ca de îndată ce Adrienne se va întoarce în oraș, să pună la cale divorțul.

*

Dar timpul trecea, fără să aducă nici o schimbare. La mijlocul lui ianuarie, Adrienne îi scrisese că nu se va putea mișca multă vreme din casă, fiindcă fiica ei se îmbolnăvise de pojar și chiar dacă soacra ei o izola de-a dreptul de fată, nu putea să plece tocmai atunci de acolo.

După ce se sfătui și cu mama lui, Bálint îi scrise lui Gyerőffy, încă de la Crăciun, ca să-l invite să-și petreacă Revelionul la ei și că avea, din partea doamnei Szent-Győrgyi, o scrisoare pentru el. Dar nu primi nici un răspuns. László nu dădea semne de viață. Nu apăru nici mai tîrziu. Așa că Bálint se hotărî să dea o fugă pînă la Kozárd, dar cu o trăsură închiriată, nu care cumva, văzîndu-i atelajul, descreieratul lui văr să dea bir cu fugiții. Nu avea de mers mai mult de cinci mile.

Pe drumul înzăpezit, trasă de doi cai puternici, cum au toți hoștezenii, care erau vizitii de nădejde, trăsura cu coviltir înalt și cu tălpi de sanie ajunse la destinație în mai puțin de trei ore. Urcă în zornăitul intens al zurgălăilor pînă la micul castel de pe coama dealului.

– Domnul conte nu este acasă – îi spuse Márton Balog, bătrînul intendent. A coborît pînă în sat, poate că e la băcănie, habar nu am...

– Cînd se întoarce? – îl întrebă Bálint, dar văzîndu-l pe servitor cum ridică neputincios din umeri, era sigur că László plecase de dragul pălincii și se hotărî să-l scoată de acolo.

O luă numai într-un cojoc pe cărarea înzăpezită ce cobora dealul. Pe drum se întîlni cu un tînăr care avea în mînă un document ce părea destul de oficial. Era vornicul satului, și-l întrebă încotro era băcănia. Se afla în a treia clădire de la cotul uliței.

Îl găsi pe László acolo.

Stătea cu spatele la ușă, iar dincolo de tejghea, în fața ușii cu geam care dădea în locuința sa, era Bischitz, negustorul. Aruncă o privire prin încăperea ticsită cu mărfuri de tot felul, ca mai toate prăvăliile de la țară: funii de toate grosimile, încolăcite în legături dolofane, sape, hîrlețe, lopeți legate cu sfoară, stelaje pline cu pachete de tutun, borcane cu oțet, zahăr, orez, o mulțime de băuturi, pahare, drobi de sare, butoaie cu heringi și alături de ele hălci de pește uscat, emanînd un amestec de mirosuri dominate mai cu seamă de combinația dintre oțet, tutun și pălinca de anason.

Cînd intră, se auzi clopoțelul de la ușă, iar Bálint observă cum băcanul se grăbi să ascundă sub tejghea un obiect de porțelan. Nu mai rămăseseră la vedere decît sticla de palincă și un pahar murdar.

– Ce cauți aici? – strigă László cînd îl recunoscu pe vărul său. Nu părea deloc bucuros să-l revadă, ci era mai degrabă îmbufnat.

– Am venit să te văd. Nu ai mai dat nici un semn de viață, așa că, vorba aceea, dacă nu merge Mahomed... – îi spuse Bálint rîzînd – și, după cum vezi, am dat de urma ta.

– Măgarul acela bătrîn ar fi putut să mă anunțe... – mormăi László și îl îmbie cu palincă.

Bálint îl refuză categoric:

– Dacă nu mai ai nimic de făcut aici, aș prefera să ieșim.

László îl privi nehotărît.

– Am terminat. O să aranjăm restul după-amiază, nu-i așa Bischitz?... Dar chiar dacă tu m-ai refuzat cu atîta eleganță, eu o să mai beau un păhărel – și se aplecă peste tejghea, după sticla de palincă.

Bău o dușcă, apoi încă una, apoi se ridică în picioare.

– Acum, hai să plecăm.

Dar nu apucară să iasă, că apăru vornicul, care-l căuta tot pe László.

– Asta a venit azi, de la tribunal – și îi înmînă documentul, apoi scoase registrul de primiri și îl deschise în fața lui: Vă rog să semnați aici.

– Mîzgălește-mi tu numele acolo, Bischitz – îi ordonă László, care aruncase hîrtia pe tejghea, ca să-și umple din nou paharul.

Bálint luă documentul ca să arunce o privire peste el. Era o decizie de licitație la solicitarea unui anumit Leó E. Kardos, de la Budapesta. Acțiunea urma să aibă loc pe 15 aprilie.

– Nu e de glumă – exclamă Bálint surprins.

– Ce, parcă e prima oară? – îi răspunse László și se întoarse către băcan: Trimite-i-o lui Azbej! Știe el ce are de făcut.

Bálint clătină din cap, oripilat de iresponsabilitatea vărului său.

– Ar fi mai bine să i-o înmînez eu personal. Oricum mă duc mîine sau poimîine pînă la Dienești.

– Nu are nici un rost! Las-o aici, i-o dă el, nu-i așa Bischitz?

În cele din urmă, porniră spre castel.

Urcară dealul tăcuți. Bálint se frămînta cum ar putea să-l scoată din toate încurcăturile în care intrase și să-l dezvețe să mai bea de unul singur, care era cel mai evident semn de beție. Scoase scrisoarea de la doamna Szent-Györgyi abia cînd ajunseră în salonul de sub mansardă, singura încăpere folosită din toată clădirea. Nu i-o înmînă decît după ce îi povesti cu cîtă duioșie vorbiseră despre el mătușa Élise, Magda, Pfaffulusz și toți ceilalți, fără să spună nimic despre Klára și bineînțeles despre Wárday.

În mijlocul încăperii, focul ardea într-o mică sobă de tuci, țărănească, cu burlanul băgat în hornul șemineului în stil franțuzesc. László se așezase alături, tăcut. Privea cu ochii sticloși cerul mohorît de afară. Îl ascultase pe Bálint fără să-l întrerupă. Luă scrisoarea, o flutură de cîteva ori, apoi o apucă de cele două colțuri, o rupse de mai multe ori, pînă ce o făcu ferfeniță și împinse cu cizmele lui leoarcă de zoaie bucățile de hîrtie în foc.

Gestul lui îl surprinse atît de tare pe Bálint încît sări în picioare, dar László îi tăie avîntul:

– Nu mai vreau să am nimic de-a face cu această lume. Nimic! Nici nu mai vreau să aud de ei. Pentru mine nu mai există. Sînt morți, de parcă nici nu ar fi existat vreodată...

– De ce-i alungi pe toți cei care țin la tine și vor să te ajute? – îl întrerupse Bálint.

– Nu am nevoie de ajutorul nimănui! Să mă lase în pace! Mai ales ăia... de acolo... din Ungaria! – striga el umblînd prin cameră de colo colo.

De jur împrejur era o dezordine de nedescris. Peste tot erau aruncate haine de-a valma și cărți azvîrlite acopereau patul.

Bálint, impresionat, încercă să schimbe subiectul, sperînd să-l poată potoli:

– Bine, nu te obligă nimeni... – îi spuse el și se lansă într-un lung monolog.

În timp ce vorbea, îi atraseră privirea rafturile aproape goale din vitrina părăsită într-un colț al camerei. Nu mai era acolo decît o cană ciobită *Vieux-saxe* și o zaharniță prăfuită și crăpată, pe care nu le mai cumpăra nimeni, iar alături de ele, catifeaua de pe stelaje mai păstra urmele unor obiecte scoase de acolo nu demult. „Așadar de aici provine ceașca cu efigia guvernatorului" – își spuse Bálint, amintindu-și de gestul pripit al băcanului cînd intrase în prăvălie. Mînat de instinctul lui, care-l îmboldea adeseori, fără să stea pe gînduri, să sară în ajutorul celorlalți, arătă spre vitrină și-i spuse:

– Nu-i așa că ai vîndut porțelanurile de acolo?

László nu-i răspunse.

– Ascultă-mă – dacă vrei neapărat să te desparți de relicvele familiale, e o nebunie să le dai pe nimic băcanului din sat! Mama și cu mine am putea să le evaluăm și să ți le cumpărăm la prețul lor real, decît să se piardă.

Dar László se răsti furios:

– Lăsați-mă naibii în pace! Nu mă mai dădăciți! Dacă am chef să mă distrug, mă distrug! Și vînd ce vreau, cui vreau și pe cît vreau eu. Iar tu nu-ți mai băga nasul în toate!

Pentru Bálint era prea mult. Îi întoarse spatele și ieși din cameră fără să scoată un cuvînt.

László îl urmă. Abia acum își dădu seama cît de nedrept fusese cu singurul lui prieten încă din copilărie. Încercă să repare ce mai era de reparat. Bálint cobora deja scările lipsite de balustradă, cînd László îi strigă de sus:

– Transmite-i mătușii Róza sărutările mele de mîini. Dacă fac rost de niște bani, voi veni să o fac personal. Iar tu iartă-mi mitocănia, dar eu m-am sălbăticit deja de tot! – mai spuse el, apoi se întoarse și trînti ușa în urma sa.

II

Bálint petrecu mai multe săptămîni departe de Ardeal, unde nu se întoarse decît la sfîrșitul lui martie. Rămase pînă atunci la Budapesta. Ședințele camerelor se desfășurau în eternele și nesfîrșitele dispute verbale, fără prea mare rost, legate mai ales de regulamentul intern. Singura inițiativă serioasă a fost propunerea reformei privind proprietățile funciare, venită din Ardeal, care era primul pas al acțiunilor preconizate înainte de congresul secuilor. În rest, majoritatea timpului trecea cu tot felul de obstrucții sau cu reacțiile la temele discutate de comisiile maghiară și austriacă, reunite la Viena. Ministrul maghiar al apărării, avînd mandatul cabinetului, înaintase o propunere de reevaluare a soldelor ofițerești. Okolicsányi, în calitate de raportor delegat, prezentase recomandarea, care se lovi de opoziția unuia dintre delegații independenți. El ceru ca problema să fie discutată mai întîi în Parlamentul ungar, ca apoi ea să fie inclusă în cadrul obligațiilor fiscale naționale. Așa că delegații maghiari votară împotriva propunerii și, indirect, împotriva propriului lor guvern. De partea cealaltă, delegația austriacă nu numai că își declară sprijinul față de ministrul maghiar al apărării, dar se și grăbi să voteze șase milioane și jumătate de coroane pentru anul în curs. Astfel, cele două state ale Monarhiei se situară pe poziții diametral opuse: în timp ce austriecii votaseră în favoarea corpului ofițeresc, maghiarii își asumaseră rolul ingrat al opozanților. Era evident că nu putea să existe nici o explicație ca un ofițer să fie mult mai prost plătit decît un funcționar civil. Așa că, după cîteva luni, Wekerle impuse printr-un decret ceea ce propria lui majoritate îl împiedicase să facă. Consecința acestei nefericite afaceri a fost că ofițerii învinovățeau legislația maghiară pentru întîrziere,

iar cercurile vieneze ostile compromisului din 1867 și Constituției maghiare se vedeau din nou îndreptățite să-și continue acțiunile.

Oare exista vreo legătură între toate acestea și acțiunea lui Kristóffy? El se ridicase la luptă de întîi martie, cînd convocase adunarea constitutivă a Partidului Radical. De la debarcarea lui de la putere, el luase legătura cu moștenitorul tronului. Cît timp fusese în fruntea guvernului, îl servise pe bătrînul suveran, iar acum trecuse în tabăra de la Belvedere. În care se găseau toți vechii dușmani ai maghiarilor: clericalul Lueger, militarii de orientare absolutistă, unii conducători ai naționalităților din Ungaria, alături de care Kristóffy aduse cele mai radicale aripi ale francmasoneriei – mișcări de facturi foarte diferite, fiecare cu propriul ei țel pe termen lung. Dar care, deocamdată, aveau un singur inamic comun: maghiarii.

Partidul Radical nu exista decît pe hîrtie. Era doar un simplu slogan. La adunarea constitutivă, în afară de cîțiva profesori, cîțiva sociologi și de studenții din „Cercul Galilei", care fondaseră loja cu același nume și se considerau cetățeni universali și europeni, nu mai participase nimeni. Era un fel de adunare cetățenească. Socialiștii rămaseră la distanță. Așa că opinia publică nu se arătase prea interesată de întreaga acțiune. Mai ales pentru că, în calitatea sa de fost ministru în guvernul dărăbanilor, Kristóffy era compromis politic. Totuși, de la el pornea întregul proces de demoralizare, care peste zece ani va declanșa revoluția. Foarte puțină lume știa că el era omul de încredere al cercurilor de la Belvedere.

Săptămînile acelea păreau să nu se mai sfîrșească. Bálint participa la ședințele Parlamentului, în rest se mai ducea la cîte o serată sau un dineu, dar viața i se părea îngrozitor de searbădă. Reluă lucrul la scrierea sa, pe de o parte filosofică, pe de alta istorico-religioasă, „Frumusețea ca acțiune", începută pe vremuri din dragostea lui pentru Adrienne și întreruptă cînd s-au despărțit, dar nu reușea să-și adune gîndurile, ideile nu i se mai legau. Revizuind paginile îngălbenite, fiecare cuvînt îi aminti cum i le citise el Adriennei, tolăniți pe cerga din fața șemineului, în locuința ei de la Cluj. Erau îmbibate de dragoste. Pe vremea aceea, Addy încă se străduia să i se opună. Din fiecare cuvînt răzbătea dorința lui nesăbuită.

Iar acum, după ce nu o văzuse de mai multe luni, dorul îl măcina tot mai cumplit, ducîndu-l cu gîndul la rezolvarea definitivă a situației.

Cînd se întîlneau mai des, această năzuință nu era atît de imperativă. Chiar dacă erau nevoiți să se păzească, să plănuiască meticulos totul, întîlnirile lor pripite îi făceau să simtă că aparțineau unul celuilalt, iar absențele nu păreau pricinuite decît de menirea pe care și-o asumase. Așa trecuseră primăvara, vara și o bună parte din toamnă. Printre peregrinările lui datorate obligațiilor politice, pentru cauza cooperativelor sau în interesul proprietăților familiei, se întîlniseră adeseori, așa că prezența ei permanentă nu îl preocupase atît de tare. Dar acum nu o mai văzuse de trei luni încheiate. Și nici nu aveau cum să se întîlnească! Erau izolați unul de celălalt. Orice ar fi pățit Adrienne, dacă s-ar fi îmbolnăvit sau ar fi suferit vreun accident, el n-ar fi putut să-i vină în ajutor. Era la dispoziția unor vești întîmplătoare, la fel ca orice străin. Iar asta îl exaspera. Primea doar arareori cîte o scrisoare de la ea și așa aflase că fiica ei era bolnavă de pojar și avea complicații. Se însănătoșea greu. De aceea Adrienne nu putea să se miște din preajma ei pînă ce nu se va reface complet. Iar el era obligat să aștepte, să tot aștepte...

În aceste zile, săptămîni care i se păruseră nesfîrșite, Bálint se simți tot mai decis să urgenteze divorțul. Voia să o ia de soție.

Nu vedea decît două obstacole care, de la distanță, i se păreau mai ușor de trecut decît pînă atunci. Cel mai important îl reprezenta Uzdy. Adrienne susținuse întotdeauna că el nu-și va da niciodată acordul. Chiar dacă nu i-o spusese vreodată, din cuvintele ei răzbătea teama că ar fi în stare să o ucidă și pe ea, și pe cel pe care ar îndrăzni să-l iubească. Dar oare era adevărat? Nu era doar coșmarul de care ea nu reușea să scape? Știa că Uzdy avea un trecut apăsător, care-l făcea imprevizibil. Tatăl lui murise cu mintea întunecată, iar pentru el, pistolul era un fel de jucărie, dar asta nu era o dovadă. Își aminti cum îl alungase Adrienne din ușa dormitorului, iar el se dăduse bătut. Toate acestea îl îndreptățeau pe Bálint să spere, fiindcă nu avea de unde să știe că în ziua următoare Uzdy se luase pe urmele lor cu arma încărcată. Așa că era hotărît să facă pasul decisiv și să-i spună adevărul în față.

Al doilea pas pe care-l avea de făcut era să o convingă pe mama lui. Care era sigur că se va împotrivi, fiindcă o ura pe Adrienne. Din instinct, fără nici un motiv concret. Cunoscîndu-i firea autoritară, era convins că nu-i va fi ușor. Mai ales pentru că, pînă atunci, el se străduise să-i facă pe plac, iar acum va fi nevoit să i se împotrivească.

Regreta dinainte supărarea pe care i-o va pricinui. Pînă atunci fusese convins că această căsătorie va distruge definitiv relația dintre ei, dar acum încerca să se convingă singur că nu va fi decît o furie trecătoare și că, dacă o va cunoaște mai bine, mama lui o va îndrăgi pe Adrienne.

Continua să viseze cu ochii deschiși. Poate că, o vreme, vor avea o relație tensionată, care se va destinde odată cu primul nepot. Era speranța lui cea mai ardentă, la care făcuse nenumărate aluzii – să aibă un urmaș, un *Stammhalter*, desigur băiat. Și astfel, argumentele sale logice se contopiră în vise, în dorul de casă, de femeia care va deveni soția, mama fiului său, împreună cu care își va întemeia căminul, pe care-l vor umple de copii, pentru care va merita să lucreze...

Aceste gînduri îl însoțeau peste tot, în băncile Parlamentului, în toiul nesfîrșitelor discursuri sforăitoare, la disputele politice de la Cazinou, la dineurile luxoase sau la baluri, în timp ce rostea complimente fără noimă în urechile cucoanelor alături de care se așeza întîmplător. Trăia ca un somnambul. Chiar și Magda Szent-Györgyi, cu firea ei copilăroasă, îl întrebase îngrijorată: „Ce se întîmplă cu tine? Ești foarte distrat. Probabil că-ți pierzi nopțile cu femei, nu-i așa?" – și părea foarte încîntată, fiindcă-i plăcea să pară că era deja lămurită în privința relațiilor dintre femei și bărbați. „Vezi că te-am prins? – mai adăugase ea rîzînd. – Mărturisește-mi, e chiar atît de... Știi tu ce vreau să spun..."

În cele din urmă, la sfîrșitul lui martie, sosi și vestea mult așteptată. Bătrîna contesă Clémence urma să plece la Meran, într-o călătorie de refacere împreună cu nepoata ei. Peste cîteva zile, Adrienne se va întoarce în vila Uzdy, împreună cu tînăra Margit. Ca în fiecare an, se pregătea bazarul de binefacere în sprijinul orfelinatului. Iar de data aceasta, va avea propriul ei stand.

În fine! În fine!

La Cluj, bazarul asociației prințesei imperiale Maria-Valeria era întotdeauna un eveniment important, la care-și dădeau concursul toate doamnele din oraș. Cele în vîrstă asigurau patronajul, iar cele mai tinere deveneau vînzătoare. De obicei, se asociau cîte două-trei la fiecare stand – una din înalta societate, alături de altele, din rîndurile burgheziei. În zilele dinainte era o dispută acerbă pînă ce se decidea cine, ce o să vîndă și în care parte a sălii își va avea fiecare

standul. Fiindcă nu doar locul era important, ci și ca standurile alăturate, ba chiar și cele din față, să nu ofere spre vînzare aceleași feluri de marfă. Așa că era o sarcină dificilă să găsească fiecare ceva ieșit din comun, care să stîrnească senzație. Deoarece era o chestiune de onoare să aduni fonduri mai multe decît alții. De aceea și decorul era important, ca ele să fie cît mai atrăgătoare și mai largi, să încapă în jurul lor cumpărătorii, dar să aibă și un colț mai intim, unde să poată fi așezați, ținuți cu vorba cei de la care se puteau stoarce mai mulți bani. La asta-și aduceau aportul și fetele care se învîrteau în jurul vînzătoarelor.

*

Sala de festivități de la Cluj se numea Reduta, o clădire veche, din secolul al XVIII-lea, care fusese pe vremuri sediul Dietei Transilvane. Era locul unde se organizau spectacole, concerte, baluri și bazaruri de caritate, precum cel de acum.

Într-una din sălile spațioase de pe cele două laturi se instalaseră artiștii, pentru că acolo era o mică scenă, ocupată deocamdată de doamnele care patronau evenimentul, dar mai tîrziu vor fi reprezentații de amatori, iar în partea opusă era salonul rezervat doamnelor mai în vîrstă, venite să-și savureze cafeaua sau să cineze. La mijloc era sala cea mare, cu cele două laturi ticsite de standuri, din dosul cărora nu prea putea să iasă nimeni. Fiecare arăta în felul său. Unele erau căptușite cu covoare persane, altele cu goblenuri, cu mătăsuri sau pline de panglici, în toate culorile, din cele pe care le purtau fetele de la țară. Ca să nu mai vorbim de puzderia mărfurilor care umpleau rafturile. Erau acolo de toate, de la țesături de tot felul pînă la sticle cu nenumărate lichioruri. Un adevărat spectacol! Ca într-un iarmaroc oriental, dar nu sub cerul liber, ci într-o sală de bal în care, din dosul tejghelelor, își îmbiau vizitatorii femei în floarea vîrstei și fete zîmbitoare, una mai atrăgătoare decît alta.

Iar prin mijlocul sălii mișuna o mare de bărbați.

Nu erau doar clujeni, ci și mulți din provincie, fiindcă membrele asociației fuseseră destul de abile ca să organizeze bazarul odată cu adunarea generală a Societății Culturale Maghiare din Transilvania, la care se adunau o mulțime de personalități din tot Ardealul, precum bătrînul Bartókfáy, dr. Zsigmond Boros sau Kuthenváry, distinsul reprezentant al Ciucului, care semăna leit cu Petőfi.

Era o datorie de onoare să intri acolo și să cumperi ceva. Nu veniseră doar tinerii, ci și domnii în vîrstă, precum Sándor Kendy, Szaniszló Gyerőffy, pînă și Miklós Absolon, cu bătrînul Dániel Kendy, iar de la Budapesta sosiră Farkas Alvinczy, împreună cu Isti Kamuthy, care acum erau deputați, așadar persoane de vază. Era de față pînă și Jóska Kendy, cu toate că nu era vorba de cai, singurul domeniu care-l interesa, dar cum devenise prefect, rangul îl obliga să facă act de prezență. Nu lipsea decît bătrînul Zakata. „Nu am ce căuta acolo, puiculițo – îi spuse el micuței Margit –, cu inima mea îndoliată. Eu am toată gospodăria pe cap. Trebuie să arăm, să semănăm și nu pot să las nimic pe seama dobitocului de intendent!" Iar fata nu insistă. Știa că se împrietenise cu Dezső Kozma, noul lor vecin, unul din cei doi frați care fusese odinioară tovarășul de joacă al contesei Róza de la Dienești și care cumpărase de Sfîntul Mihail două mii de iugăre alături de ei. Zakata se ducea zi de zi la el, cînd nu era noroiul prea mare, fiindcă bătrînul Kozma avea răbdare să-i asculte toate poveștile, ba mai era și onorat că un moșier de viță veche, ca Ákos Milóth, îi călca pragul tocmai lui, care abia acum se stabilise acolo.

Domnii care se foiau prin bazar să lăsau bucuroși ușurați de bani, așa că se îmbulzeau să cumpere tot felul de nimicuri, pe deasupra de trei ori mai scumpe decît în magazinele din oraș. Dar la valoarea obiectelor se mai adăugau și cochetăriile vînzătoarelor, cu care acestea nu se zgîrceau deloc. Era incitant să vadă cît puteau stoarce de la un bărbat pentru ghivecele cu flori de o coroană, pentru cravatele care nu valorau mai mult de trei, sau pentru cîte o marionetă de carton, care nu era bună la nimic, dacă ele zîmbeau, se aplecau spre ei cu umerii lor parfumați sau îi mîngîiau – bineînțeles, doar din întîmplare – cu cîte o șuviță de păr mai rebelă. Vindeau odată cu marfa și cîte o părticică din ele, ceea ce le dădea o strălucire aparte în priviri și o senzualitate irezistibilă pe chipuri. Pînă și cele mai virtuoase femei au o fărîmă de instinct să-și valorifice trupul, așa că acum își dădeau frîu liber, deoarece în forfota din fața standurilor aveau ocazia să constate în cifre exacte cîte parale dădeau bărbații pe ele.

*

În fața standurilor era îmbulzeală mare. Clienții veneau și plecau, dar peste tot erau cîte unii care găseau motive să mai rămînă.

Bodega era a frumoasei doamne Szentpáli, alături de care erau cele două fiice mai mari ale lui Laczók. Cele trei se întreceau să-i îmbie pe oameni cu tot felul de băuturi alese, de la coniacurile franțuzești pînă la lichiorurile benedictine. Singurul care nu se lăsa îndemnat era bătrînul Dániel Kendy. Se postase strategic acolo. De fapt, nu avea nici o lăscaie, darmite să mai plătească un preț triplu pentru delicatesele acelea. Dar cei care se aciuiau pe acolo erau dispuși să-i facă cinste. De mult nu mai avusese parte nea Dani de o asemenea sărbătoare, mai ales cînd se așeză alături de el László Gyerőffy, care începu să comande în stil mare.

În fața lor era standul doamnei Lázár, care vindea mierea din propriii ei stupi. Alături de ea, Dodó Gyalakuthy îi ademenea pe mușterii cu turtă dulce. Aveau și ele un vizitator care stătea ca o stană de piatră. Era un bărbat cît un munte, cu părul roșcat și cu fața prelungă, osoasă, plină de pistrui. Un străin, Udo von der Maultasch. Nimeni nu știa ce-l atrăsese acolo tocmai din Pomerania, dacă nu cumva flerul misterios al unor baroni germani scăpătați care simțeau de la distanță locurile unde se găseau fete bogate de măritat.

Sosise de cîteva săptămîni și se apucă să-i facă o curte asiduă frumoasei Dodó. Dar nu cumpărîndu-i jumătate din marfă, cum ar fi făcut oricare cavaler maghiar, ci ajutînd-o la vînzare. Împacheta turtele în hîrtie și se chinuia să-i facă reclamă, cu toate că mai nimeni nu-i înțelegea dialectul nordic german. Punea tot sufletul, încercînd în felul acesta să-i arate cît de folositor poate să fie.

Standul Adriennei Milóth era mai încolo, aproape de podiumul încă ocupat de bătrînele doamne. Alături de ea era tînăra soție a profesorului Béla Körösi, un bărbat mai în vîrstă, mai marele opoziției și liderul Partidului Independent din consiliul municipal. Chipul delicat al acelei doamne brunete stîrnea compasiunea. În ochii ei negri ca tăciunele se citea tristețea tipică a femeilor neglijate din cauza preocupărilor politice și de tot felul ale bărbaților. Părea că întreabă pe toată lumea: „Și unde sînt eu? De ce nu se ocupă și de mine?" Vindeau jucării și păpuși de toate felurile și de toate mărimile. De la cele uriașe din Italia, cît un copil de cîteva luni, pînă la cele mai mici, încropite dintr-un pămătuf de bumbac. De jur împrejurul lor erau atîrnate tot felul de paiațe și de bebeluși, iar cele mai corpolente se holbau de pe rafturi, cu ochii lor de sticlă, la cumpărători. Dar abia dacă le lua cineva în seamă, fiindcă mușteriii

nu se săturau s-o privească pe frumoasa doamnă Körösi. Așa că tinerii obișnuiți ai casei Milóth, frații Alvinczy, Pityu Kendi și Kadacsai, chiar dacă mai dădeau cîte o raită primprejur, se întorceau acolo ca atrași de un magnet. Doar badea Ambrus rămase neclintit. Își trase un scaun aproape de Adrienne și începu să-i facă tot felul de complimente „neprețuitei doamne", tunînd cu vocea lui sonoră prin puzderia de păpuși împopoțonate în fel și chip. Voia să arate în felul acesta că el era mai îndrituit să-i facă curte decît toți cei din jurul lor. Îi plăcea uneori să joace rolul apropiaților casei. Se răstea la cîte unul din tineri – „Ia nu mai face nazuri și scoate banii!"... sau „Nu fi tîmpit, băiete, și ia pildă de la mine, că eu mi-aș da și pielea de pe mine pentru această frumoasă femeie!" – bineînțeles, în gura mare, să fie auzit de toată lumea. Cumpărase la un preț triplu cea mai mare păpușă, pe care o ținea în brațe și o dezmierda: „Ce frumoasă ești, păpușica mea, dar și mai frumoasă ai fi dacă te-aș fi făcut cu mîna mea!" – spunea el satisfăcut că, fie și pentru această remarcă, a meritat să dea atîția bani pe ea, iar Adrienne era prea preocupată cu clienții ei ca să mai aibă răgaz să-l și pună la punct.

Vînzările mergeau strună. Singura problemă era la tejgheaua unde așteptau cumpărătorii. Să dea jos păpușile, să le împacheteze – asta ar fi fost treaba celor două fete care ajutau la stand: Liszka, fiica cea mare a lui Laczók, și cu Margit Milóth, sora mai mică a Adriennei. Ea se învîrtea ca un titirez, dar nu prididea de una singură, iar Margit era mai mult plecată. Abia după ce o strigau de mai multe ori, ea apărea cine știe de unde, ca în cîteva clipe să dispară din nou. Cu toate că nu era prea departe – ci ascunsă în dosul standului, pitulată împreună cu Ádám Alvinczy în despărțitura întunecoasă de vreo jumătate de metru dintre prelată și perete, de unde ieșea numai după ce își auzea numele de mai multe ori. „Iată-mă, sînt aici", spunea cu o față nevinovată, ca după un minut să se facă din nou nevăzută.

Avea o sarcină mult mai importantă decît să facă pe vînzătoarea. Voia să-l consoleze pe Ádám! Nu o interesa nimic altceva!

Fiindcă băiatul era mai trist ca niciodată. Suferea de o melancolie profundă, care putea fi exprimată prin cele mai frumoase cuvinte. Era îndrăgostit fără speranță de Adrienne. Care îl ignora cu desăvîrșire. Nu avea nici un cuvînt de îmbărbătare pentru el.

Ci îl preferea pe badea Ambrus, iar pe el nici nu-l băgase în seamă cînd a salutat-o. Era ceva insuportabil!

Cei doi întorceau deja subiectul pe toate fețele, satisfăcuți de frumusețea lui melancolică. La fel ca acum, așezați amîndoi pe o ladă, Ádám, cu trupul lui deșirat, alături de micuța Margit. Iar pe deasupra, în locul acela strîmt, erau nevoiți să se ghemuiască strîns unul alături de celălalt, ținîndu-se cu brațele pe după umeri – dar nici pomeneală ca asta să poată fi luată drept o îmbrățișare. Erau constrînși, altminteri n-ar fi fost chip să încapă în acea nișă meschină. Iar pe deasupra, cum erau nevoiți să-și vorbească în șoaptă, se întîmpla ca adeseori buzele unuia să se lipească de urechea celuilalt, dar tot din întîmplare, fără să fie vorba de vreo sărutare, chiar dacă, uneori, în locul urechii se nimerea să li se atingă în treacăt și buzele. Era doar una din fețele neprevăzutului, de care nu ai cum se te aperi.

Subiectul principal era cruzimea Adriennei. Pe care o disecaseră la nesfîrșit, cu unele rezonanțe minore, în corespondența purtată după ultima lor întîlnire de la Variaș. Iar Margit se dovedi a fi un „suflet înțelegător". Care știa ce înseamnă compasiunea, suferința. Nu ca sora ei mai mare! Erau atît de prinși în melodrama lor, încît degeaba strigau tot mai des Adrienne și cu doamna Körösi după ea, Margit se încumeta din ce în ce mai rar să-l lase singur pe bietul băiat, cu durerea lui sfîșietoare. Iar asta o umplea de satisfacție – ar fi mărturisit ea, dacă ar fi întrebat-o cineva sau dacă ar fi fost dispusă să-i răspundă.

*

Printre doamnele de pe podium, care patronau evenimentul, se afla și Róza Abády. Mare minune că venise, fiindcă altminteri nu se întîlnea cu oamenii decît acasă și nu ieșea niciodată în lume. Dar cum făcea parte din comitetul de patronaj, era o obligație să fie și ea de față. Cu toate că deja regreta, fiindcă se trezi alături de nesuferita tanti Lizinka, cea care o teroriza întotdeauna cu limba ei otrăvită. Acum le bîrfea pe Adrienne și pe frumoasa doamnă Körösi, în jurul cărora roiau toți bărbații, la standul din apropiere. Ceea ce contesei Róza îi displăcea profund. Fiul ei sosise în dimineața aceea de la Budapesta și nu întîmplător tocmai acum, cînd femeia aceea se mutase din nou la Cluj. Și era convinsă că va veni la tîrg doar de dragul ei. Ca să-i facă curte, fără să se sinchisească de ea și

de îngrijorarea ei. Măcar dacă ar fi îndrăgostită de Bálint! Dar nu! Ea cocheta cu toată lumea, mai ales cu Ambrus Kendy. Era evident că îl iubea pe sărăntocul acela. Probabil că avea și o legătură cu el – adică și cu el – își spunea doamna Abády, cu inima strînsă de ură.

Iar bătrîna Lizinka nu contenea să-i șoptească:

– Vezi, draga mea, așa sînt femeile din ziua de azi. Nu se mulțumesc cu un singur mascul, ele vor o duzină deodată. Uite, privește cum se apleacă doamna Uzdy spre nepotul meu Ambrus, de parcă ar vrea să-i sară în brațe chiar aici, sub ochii noștri...

Într-adevăr, Adrienne era mai mult decît amabilă cu badea Ambrus. O făcea intenționat, fiindcă aflase de sosirea lui Bálint, care va veni acolo să o întîlnească. Era important să nu bată la ochi. Să nu dea naștere la bîrfe. Mai ales din cauza lui Uzdy, care se foia cu mutra lui acvilină deasupra mulțimii, aruncînd din cînd în cînd către ea o privire încruntată peste capetele tuturor. Spera că va lua în serios insistențele lui badea Ambrus și nu va fi cu ochii pe Bálint.

Contesa Róza stătea țeapănă, fără să-și ia ochii ei puțin bulbucați de la ușa pe care se aștepta să apară din clipă în clipă fiul ei. Nu-i răspunse Lizinkăi, sperînd că în cele din urmă va renunța la subiectul acela care-i pricinuia atît durere.

Dar doamna Sarmaséghy nu avea de gînd să renunțe:

– Dar nu înțeleg cu ce îi atrage pe bărbați. Ambrus a fost întotdeauna un flușturatic, dar acum stă de mai bine de un an numai pe lîngă fusta ei. Poate că, așa ca vrăjitoarele, o fi știind și ea ceva despre care noi, draga mea, habar nu avem...

*

După ora șapte mulțimea începu să se rărească. Totuși mai rămaseră destul de mulți care voiau să cineze la bufetul rece din Redută, împreună cu vînzătoarele. Dar mai aveau de așteptat, fiindcă, mai întîi, urma reprezentația artiștilor amatori, la care se aștepta un nou val de spectatori.

Abia atunci apăru și Bálint. Nu se apropie imediat de standul Adriennei. Făcu turul sălii, apoi se urcă pe podiumul unde bătrînele doamne se plictiseau cu o eleganță pe care nu o risipise nici Sándor Kendy, așezat tăcut printre ele, nici maiorul Bogácsy, care le povestea atoateștiutor povestea complicată a unui duel de demult. Bálint îi sărută mamei sale mîna, apoi și a celorlalte doamne, suportă cu

stoicism pe frunte buzele băloase ale tantei Lizinka, apoi se așează alături de doamna Gyalakuthy, ca să asculte explicațiile amănunțite ale lui Bogácsy.

Prezența lui acolo îi făcu să li se alăture și Farkas Alvinczy, împreună cu Kamuthy, ambii plini de importanța lor ca parlamentari, considerînd că era cazul să părăsească mulțimea celor care cochetau pe lîngă standuri și să urce pe podiumul de unde puteau fi văzuți de toată lumea.

De cînd intrase în Parlament, Farkas devenise alt om. El, care pînă atunci fusese un băiat de treabă, un dansator excelent și tovarăș de băutură flușturatic, credea că acum avea datoria să le arate tuturor importanța poziției politice cîștigate. La Budapesta nu avea alt rol decît să-și dea uneori votul în Cameră sau în ședințele Partidului Independent. Nu realiza că era doar unul din mulțimea celor anonimi, iar acum voia să facă paradă de seriozitatea lui de politician în fața rudelor din jur. Pe chipul lui frumos, cu trăsături grecești – ca mai toți cei din neamul Alvinczy – nu se vedea nici urmă de zîmbet și nici nu era dispus să discute altceva decît despre politică.

Asupra lui Kamuthy, viața din capitală avusese un efect și mai dezastruos. Devenise de-a dreptul o paiață.

Un croitor nesăbuit îi băgase în cap că avea o statură de englez, ceea ce pentru el devenise o revelație. Cu atît mai mult cu cît, fiind sîsîit, era convins că avea englezescul *th* de la natură, chiar dacă nu-i folosea la nimic. De atunci se îmbrăca după moda englezească, mai bine zis într-o imitație ridicolă a ei. Acum purta o redingotă cenușie, în carouri mari, o cravată gri, cilindru și jambiere albe. Avea agățat la ochi un monoclu și-și lăsase perciuni lungi pe obrajii lui bucălați de bebeluș.

Începură amîndoi să discute despre politică:

– Ce părere ai defpre fituația din Parlament? – îl întrebă el pe Bálint, dar nu așteptă să-i răpundă: Mie mi fe pare că e îngrijorătoare. I-am și fpuf lui Gyula Juft că reforma internă nu mai e actuală.

– De ce să nu fie? – interveni Alvinczy. Kossuth vrea să facă ordine și are dreptate. Alta ar fi situația în cazul unui guvern național...

– Conftitufia engleză – spuse Kamuthy – nu cunoaște nici un regulament. Acolo e valabil dreptul cutumiar...

Bătrînul Kajsza mormăi ceva pe sub mustață, se ridică și plecă tropăind.

Nici doamnele din comitet nu rezistară prea mult, așa că părăsiră podiumul pe rînd. Nu mai rămaseră acolo decît lunganul Farkas împreună cu bondocul Isti, discutînd vehement, în picioare, convinși că toată lumea era cu ochii pe ei. În cele din urmă, unul dintre organizatori îi rugă să facă loc artiștilor, pentru că publicul se adunase și era nerăbdător.

Spectacolul se termină mai repede decît se așteptaseră, fiindcă fuseseră nevoiți să renunțe la invitatul cel mai de seamă, violonistul László Gyerőffy. Se îmbătaseră atît de crunt, el și bătrînul Dániel, încît nu se mai puteau ține pe picioare și au fost scoși din sală pe furiș, să nu se iște scandal. Grosul publicului plecase, iar cei rămași își strîngeau calabalîcurile. La deschidere sala părea un iarmaroc oriental, acum era ca o tabără țigănească. Cumpărătorii goliseră toate rafturile, iar pe alocuri se vînduseră și bucăți din decor. Capitonajele erau destul de zdrențuite, scoțînd la iveală ici-colo bîrnele de lemn. Doamnele vînzătoare predară urnele cu bani secretarului asociației, iar acum puteau să cineze liniștite.

Inițial, programul prevedea ca ele să treacă în salonul alăturat, unde era bufetul rece. Dar ele rămaseră în sala mare, fiindcă tinerii care roiseră în jurul lor aduseră tăvile cu bunătăți, farfuriile, paharele, șampania cu cîteva fețe de masă și le întinseră pe podea sau pe tejghele. Se formară cîteva grupuri, așezați fiecare cum putea, care turcește, pe covoarele din standuri, care pe lăzile goale sau pe tot felul de scînduri, înfruptîndu-se din leșurile victimelor sacrificate: fripturi de curcan, tot felul de galantine și felii de jambon. Sala se umpluse din nou. Apoi abia trecură cîteva minute că își și făcu apariția Laji Pongrácz, cu muzicanții după el, așa că vioara lui începu să se tînguiască.

Grupul din jurul Adriennei ocupă podiumul și treptele din jur, unde era spațiul mai mare, ei fiind cei mai numeroși. Li se alăturară celelalte două fete Laczók, doamna Szentpáli și cu Dodó. Apăru în fine și micuța Margit, cu părul cam răvășit, iar Ádám avea urme de var pe umărul drept, dar nimeni nu se mai sinchisea de asemenea amănunte. Frumoasa doamnă Körösi înconjurată de prietenele sale și de tinerii din grupul lor umplură cealaltă parte a podiumului, unde se postă și Jóska Kendy, ișpanul în persoană, care începu, în stilul lui tăcut, să-i facă ochi dulci tinerei soții a vestitului profesor.

Era un tablou straniu. Femeile, în rochii elegante de mătase, stăteau ghemuite pe jos, în jurul tinerilor, la patru ace, purtînd care mai de care, în chip de simbol al supunerii, obiectele cumpărate de la cele pe care le curtau, mai în glumă, mai în serios. Cele mai multe erau păpușile. Badea Ambrus plecase acasă cu a lui, dar și așa erau destule. Cea mai mică atîrna ca un ciucure de pipa lui Jóska Kendy, lui Ádám Alvinczy i se ițeau din toate buzunarele capete zburlite de păpușă, Pityu avea atîrnată la gît o paiață uriașă, iar Bálint își puse alături de el marioneta cumpărată. Păpușile din cealaltă parte a podiumului demonstrau de asemenea succesul standului de jucării. Baronul Van der Maultasch își agăță o turtă dulce la piept, dar cel mai straniu arăta Kamuthy. În timp ce se plimba, plin de importanță, prin mulțime, ajunse în dreptul standului poștei. Iar fetele de acolo începură de îndată să-l tachineze pentru alurile lui englezești.

– Noi eram convinse că sînteți englez!

Îi repetară asta la nesfîrșit, pînă ce orgoliul lui gîdilat îl făcu să cedeze și le lăsă să-i lipească pe frunte un șir întreg de timbre de zece fileri, pe care le purta și acum. După ce se uscaseră, uitase cu totul de ele. Pentru că nu există satisfacție mai mare pentru un ardelean decît să-i ia peste picior pe alții.

Din capătul sălii muzica răsuna destul de tare, cît să nu dea ghies unor discuții între patru ochi, dar nu cît să-i împiedice pe cei care aveau chef de anecdote să le povestească în gura mare.

Tînărul Ákos era în vervă mare. Acum era notar onorific în comitatul Tîrnava și un mare admirator al prefectului său. Jóska era la vreo trei pași de el, cu ochii numai la doamna Körösi, dar asta nu-l împiedica să-i aducă osanale. Poveștile lui ar fi putut constitui o întreagă *Gesta Dei per Jóskám*.

Cică era la ei un stagiar care nu venise cu zilele la birou. Atunci prefectul dădu ordin să se bată toba prin tot orașul: „S-a pierdut un stagiar. Celui care-l găsește, 10 coroane recompensă." De parcă ar fi fost un viței! Iar tînărul s-a întors într-un suflet la prefectură și de atunci nu a mai ieșit de acolo.

„Este la noi – continuă el – un ofițer austriac în retragere, care a devenit moșier. Acesta a cumpărat de la uzinele de stat o batoză. Pe mașinile acestea este pictată stema Ungariei. Austriacul a făcut rost de undeva de un vultur cu două capete din tinichea, pe care l-a lipit peste stemă. La care, ce i-a trecut prin minte lui Jóska? L-a întrebat

dacă are aprobare de la împărat să folosească blazonul habsburgilor. Pentru că, dacă are, nu este nici o problemă. Dar dacă nu! Ei bine, atunci îl va da în judecată pentru «folosirea ilegală a unor însemne oficiale». Totodată a pus să fie controlat dacă nu cumva ciubărul cu apă e prea aproape de cazanul batozei sau prea departe, altminteri vai de capul lui – va interzice treieratul pentru trei luni de zile!"

Toată lumea rîdea cu lacrimi, pentru că Ákos era un povestitor excelent. Numai Kadacsay era tot mai trist ascultîndu-l. Pe vremuri, Jóska fusese idolul lui ca expert în călărie și la concursurile de atelaje. Îl imitase de mic copil, dar cînd și-a dat seama că în mînuirea trăsurilor nu avea cum să-l întreacă, a încercat să se afirme ca jocheu. Între timp se învățase pe pielea lui că nu era indicat să cumperi cai de la cel pe care-l venerezi, dar recunoscu că rolul de geambaș necinstit nu era la îndemîna oricui, ci presupunea multă pricepere. Apoi și-a dat seama că nici în alte domenii Jóska nu era obsedat de prea multă corectitudine. Cît timp a rămas un sportiv, i-a trecut asta cu vederea.

Dar adevărata decepție a fost cînd Jóska a acceptat postul de prefect. Atunci, idealul său din copilărie și-a pierdut aura definitiv. A început să-și privească prietenul cu alți ochi, mai ales pentru că se simțea năpădit de noi dorințe, curiozități și idealuri. Și-a dat seama că își pierduse doar vremea imitîndu-l pe Jóska. Nici cu școala nu stătea prea bine, cu toate că nu era prost. După anul de voluntariat s-a lăsat păgubaș, întrucît pe vremea aceea ofițerii de husari nu făceau altceva decît să participe la concursuri, să-și dreseze caii sau să-și oblojească oasele rupte. Abia atunci și-a dat seama că nu știa nimic. A ieșit din armată și a încercat să se pună cu burta pe carte, încercînd să recupereze ce mai putea fi recuperat. Citea tot ce-i cădea în mînă, dar mai ales tratate de filozofie. Dar pe măsură ce citea, i se iscau noi și noi întrebări care-l puneau pe gînduri. Așa că timpul pierdut îl apăsa din ce în ce mai tare. Era tot mai furios pe Jóska pentru cei zece ani de prosternare față de el. Gîndurile acestea îl frămîntau și mai tare cînd exagera cu băutura, ca în seara aceea.

Ákos Alvinczy se puse din nou pe povestit:

– Într-una din comunele mai îndepărtate trăiește un mic moșier, Tódorka Rácz. Un bețiv de nădejde și un jucător de cărți împătimit, dar prost. Care pierde mereu. Partenerul obișnuit al prefectului. Într-o bună zi, cam pe la mijitul zorilor, după ce jucaseră toată

noaptea, Rácz mărturisește abătut că pentru el totul s-a terminat, nu o să mai calce niciodată pe acolo, pentru că peste două zile îi vine executorul pe cap și, cum nu mai plătise de ani de zile nici un șfanț impozit, are să-i scoată toată averea la licitație. La care, ce-i trece lui Jóska prin cap? Îl cheamă la el pe primar și îi ordonă să descopere simptome de holeră în sat, să pună însemnele roșii pe tot a doua casă și să izoleze întreaga localitate. Așa că, în ziua următoare, executorul se trezi întîmpinat de gardienii înarmați cu bîte, care-l alungară de acolo. Iar în seara următoare Tódorka Rácz era din nou alături de noi, la masa de joc. Și de atunci executorul nu a mai îndrăznit să se apropie de comuna aceea îndepărtată! – își termină Ákos povestea, în corul de rîsete al celor din jur.

Numai baronul Gazsi nu avea chef de glumă:

– Nu văd nimic de hîs în asta – izbucni el cu vocea lui peltică – Phefectul nu este pus acolo ca să acopehe eschochehiile amicilor săi!

Oare ce-l apucase? Pînă atunci, el fusese farsorul de serviciu, care se ținea întruna de glume. Numai Bálint își aminti de strania lui prelegere de la Variaș, cînd Gazsi perorase, cam pilit, despre inexistența fericirii. „În individul acesta mocnește ceva!" – își spuse el. Dar toți ceilalți îl priviră surprinși.

Jóska Kendy avea convingerea că era preludiul unei farse. Așa că, așezat alături de mignona doamnă Körösi, de unde părea că nici nu se sinchisește de anecdotele flatante al căror erou principal era el, îi spuse scurt, fără să-și scoată pipa din gură:

– Tu ai să ajungi prefect cînd au să le crească la toți copitele! – era tonul cu care se tachinau ei întruna.

– Eu nu am să ajung phefect niciodată – îi răspunse iritat acesta. Fiindcă nu fac niciodată luchuhi la care nu mă phicep. Eu sînt un dobitoc și dobitoc voi hămîne...

– Ce interesantă mărturisire! – spuse Jóska zîmbind.

– Dah chiah și dacă aș ajunge phefect peste niște cohnute, nu mi-aș bate joc de ele.

Apoi se întoarse spre Bálint, care era chiar alături de el:

– Nu am dreptate? Dacă nu mă înșel, tocmai tu ai vorbit despre asta odată – dar nu așteptă să-i răspundă, ci se răsti la Jóska din nou:

– Eu cel puțin recunosc că sînt un dobitoc!

– Ce vrei să spui cu asta? – îl întrebă prefectul pe un ton mai rece.

Disputa începea să devină serioasă. Baronul Gazsi ezită o clipă. Era evident că își căuta cuvintele cele mai acide cu care să-l împungă pe celălalt. Era așezat pe jos, alături de Bálint, de micuța Dodó și de Maultasch, la marginea standului. Brusc, se înălță în fața lor o figură înaltă și uscățivă. Era Pali Uzdy, în blana lui de călătorie. Se apropie, fără să se uite la nimeni, de podiumul pe care era așezată soția lui, își puse bocancul pe prima treaptă și o întrebă în gura mare:

– Eu plec la Almaș. Nu ai nevoie de ceva, draga mea Adrienne? Să nu-ți trimit nimic de acolo?

– Pornești acum, în toiul nopții? – se miră femeia.

Uzdy își ridică sprîncele lui teșite:

– Nu te-ai obișnuit pînă acum că eu vin și plec cînd îmi trece prin minte? – o întrebă el pe același ton sarcastic. Trăsura deja mă așteaptă. Așadar nu ai nevoie de nimic? Bine. Am vrut doar să știu. Ei bine, atunci, pa! Omagiile mele – și își flutură cu un gest larg căciula din blană de castor. Omagiile mele ție și întregii societăți!

Se întoarse pe călcîie și părăsi sala cu aceiași pași măsurați și silențioși cu care venise.

Cînd ușa se închise în urma lui, Adrienne și cu Bálint schimbară o privire pripită.

Tînărul Kamuthy profită de liniștea care se lăsase și încercă să revină la subiectul anterior:

– În Anglia – începu el cu emfază – nimeni nu le pietinde conducătoiiloi să fie expeiți. Dimpotiivă! Se consideiă că specializaia dăunează judecății obiective...

– Ție nu are la ce să-ți dăuneze! – interveni Jóska, bucuros că putea să schimbe tema, fiindcă ar fi fost foarte neplăcut pentru el să se complice într-un conflict de onoare cu Gazsi.

Buna dispoziție reveni, dar hohotele de rîs nu izbucniră decît atunci cînd Pityu Kendy se răsti la Kamuthy:

– Ai face mai bine să-ți speli timbrele alea de pe frunte, nu care cumva să te pună cineva la poștă! – iar englezul acela de panoramă își duse mîna la frunte exclamînd stupefiat:

– *Oh, my God, my God*! – și ieși în goană rușinat.

Dispariția lui îi puse în mișcare și pe ceilalți.

– S-a făcut tîrziu, e timpul să plecăm acasă! – spuse cineva și, ca la comandă, începură să-și adune catrafusele cu toții.

– Abia acum, la spartul tîrgului, îmi dau seama cît sînt de obosită – exclamă Adrienne.

Bálint rămase nemișcat. Se părea că plecarea ei nici nu-l interesează. Era atent la explicațiile baronului Udo, care-i vorbea înflăcărat în germana lui pomeraniană:

– *Das is man so, wie soeben ihnen sagte, mein lieber Graf; bei uns und auch in Ost. Preussen ist es wohl nich anders...*

III

Dormitorul Adriennei era scufundat aproape cu totul în întuneric. Nu ardea decît o singură lumînare, așezată într-un colț, pe podea, în dosul uneia dintre măsuțele de la marginea patului. Lumina ei desena umbrele stranii și frînte ale noptierei proiectate în dimensiuni uriașe pe tavan. Iar cea a patului se înălța imensă pe perete, de parcă ar fi fost acoperită de un așternut cernit. Flacăra venită de jos dădea încăperii o atmosferă de-a dreptul fantomatică, chiar dacă, de fapt, ea era destul de banală. Erau cîteva scaune tapițate, de prin anii '60, o comodă ca alte sute de comode din vremea aceea, o oglindă cu ramă de nuc și o masă de toaletă în dreptul ferestrei; pereții erau acoperiți cu un tapet decolorat. Totul ar fi creat impresia unei banale camere de oaspeți dacă patul nu ar fi fost cu totul aparte. Părea să nu fie din lemn. Se răsfrîngeau de pe el, pînă pe podea, mai multe cuverturi de culoarea fildeșului. Era o piesă cu totul insolită în cenușiul tern al întregii încăperi, singura mobilă care-i aparținea Adriennei, printre vechiturile soacrei sale. Precum cergile albe, aidoma unor covoare, împresurate de mulțimea pernelor de mătase în mijlocul anostului mobilier Empire.

Toate cele aduse de Addy aveau un aer de viață nomadă. Provizorie. Doar perne și cuverturi, nimic altceva. Fără ele, locuința ar fi rămas la fel de anostă ca înainte. Trăia într-o eternă precaritate, ca beduinii care-și ridicau corturile printre coloanele templelor antice.

Singura pată întunecată de pe perne era părul ei negru ca abanosul, răsfirat ca o perucă egipteană.

Era trează. Aștepta. Era sigură că Bálint va veni. Nu se înțeleseseră, nici n-ar fi avut cînd să o facă, fiindcă Uzdy fusese tot timpul în preajma lor. Nu o anunțase decît la terminarea bazarului, pe neașteptate, că era gata să plece la țară. Abia atunci schimbaseră o privire, în pripă. Dar era suficient. Nici nu aveau nevoie de mai mult, după atîtea luni de așteptare înfrigurată. Care părea că nu se mai sfîrșește.

Nu se mai întîlniseră de cînd ea se întorsese de la Variaș la Almaș. Adică de la început de noiembrie. Iar acum erau la sfîrșitul lui martie. O perioadă îndelungată, cu zile lungi, care nu mai voiau să treacă. Cu nopți nesfîrșite, de dor, de așteptare. Era o viață de chin să fie despărțiți unul de altul, să primească doar arareori cîteva rînduri, fiindcă nici să-și scrie prea des nu îndrăzneau, să nu le bată altora la ochi. Ea fusese ostracizată în casa soacrei sale și a lui Uzdy, în care nu se simțea nici măcar un oaspete, ci de-a dreptul o sclavă. Iar pe deasupra mai trăise și cu frica în sîn din cauza fiicei sale, cînd a fost nevoită să se confrunte zi de zi cu bătrîna doamnă Uzdy, care voia să o izoleze de ea, așa cum o făcuse din ziua în care a adus-o pe lume. Cît timp fata a fost sănătoasă, nu se revoltase. După primele confruntări se dăduse bătută. Cu opt ani în urmă era și foarte tînără, așa că cedase. Încet, se obișnuise cu ideea că îi luaseră copilul de lîngă ea. Fata nici nu-i semăna, era apatică, indiferentă, de parcă nu ar fi fost sînge din sîngele ei. Dar din clipa în care căzuse la pat, resemnarea Adriennei se transformă în revoltă. Doar era fiica ei, iar pe deasupra, ca fiecare femeie, avea și ea instinctul unei surori de caritate. S-a simțit de-a dreptul jignită cînd soacra ei a adus de la Cluj o infirmieră. Atunci a fost între ele o scenă teribilă, fără voci ridicate, dar cu cuvinte otrăvite de ură. Iar Uzdy nu i-a sărit în ajutor. Le privea doar tăcut, cu o mină sarcastică. Părea chiar că se distrează pe seama lor. Pînă la urmă, Adrienne ieși victorioasă, dar nu pe de-a-ntregul. I se îngădui doar atît cît avea dreptul să facă și doica sau infirmiera de la Cluj. Iar această fărîmă de drepturi era nevoită să și-o revendice zi de zi. Bătrîna contesă Clémence era tot timpul cu ochii pe ea, o pîndea la fiecare pas, sperînd să-i descopere vreo neglijență cît de măruntă ca să o poată alunga din nou de lîngă fiica ei. Era obligată să noteze cu minuțiozitate în tot felul de tabele orele cînd îi lua temperatura, cînd, ce medicamente îi dădea și toate simptomele bolii.

Îngrijorarea permanentă i-a umplut zilele și a ajutat-o să treacă peste săptămînile și lunile sterpe, de așteptare. Iar atașamentul tot mai evident al micuței Klémi – botezată astfel după numele bunicii sale – îi umpluse sufletul de bucurie. De-a lungul lungii sale convalescențe, fetița îi zîmbi adeseori. Nu o dată s-a întîmplat ca atunci cînd venea cineva să o schimbe de la căpătîiul ei, ea să o implore: „Mai rămîi, mămico... nu pleca!" și o apuca de mînă cu palmele ei slăbite și o privea întrebător pe bunica ei, fiindcă asta nu se întîmpla decît atunci cînd era și ea de față. Altminteri nu o ruga niciodată să rămînă. Se părea că fata își dădea seama că, în felul acesta, îi făcea bătrînei în ciudă. Dar Adrienne nu voia să recunoască, prefera să se amăgească, să creadă că fata ține mai degrabă la ea.

După ce s-a refăcut, bătrîna doamnă Uzdy o luă pe fetiță de lîngă ea. Plecară în Merania, ca în fiecare an, înainte de Crăciun. Dacă ar mai fi rămas, poate că ar fi reușit să-i cucerească micuței Klémi inima de tot. Dar i-au luat-o! Așa că era nevoită să ia de la început lupta pentru propriul copil. Era hotărîtă să o facă. Să-și cîștige drepturile de mamă.

Adrienne stătea măcinată de aceste gînduri, cu ochii ațintiți spre tavanul întunecat.

Deodată se auzi deschizîndu-se glasvandul din salonul alăturat. Brusc, bucuria revederii îi spulberă toate amintirile dureroase.

*

– Nu putem continua în felul acesta! – repetă Bálint. Asta nu mai e viață! – spuse el și reluă, rînd pe rînd, toate argumentele cu care voia să o convingă pe Adrienne să divorțeze.

Erau înlănțuiți în așternut, aproape nemișcați. Abandonul total făcea, ca întotdeauna, orice poziție comodă. Precum sufletele lor se înțelegeau fără cuvinte, tot așa și trupurile li se armonizau pînă la contopire, la fel cum se cuibăresc și animalele care-și au culcușul în cuștile unde se simt apărate de orice pericol. Sînt cu obrajii lipiți unul de celălalt, iar cuvintele li se întrupează în tot atîtea săruturi.

Bálint îi vorbi îndelung despre divorțul care devenise iminent, de neocolit. Încerca să-și expună argumentele în ordine, sistematic. Poate că așa, cu trupurile strîns lipite unul de celălalt, printre mîngîieri și cu buzele însetate după săruturi, cuvintele lui despre

eliberare și clipa din care vor fi împreună pentru totdeauna deveneau și mai convingătoare. Totuși, ea făcea eforturi să rămînă cît se poate de obiectivă.

„De fapt, nici n-ar fi imposibil", se gîndea ea. Mai nou, Uzdy nu o mai tiraniza. În timp ce se îngrijea de fiica ei, nu i-a dat nici o atenție. Dar asta nu demonstra nimic. Se întîmplase destul de des de-a lungul anilor. Era un tip imprevizibil. Dar era o problemă care cîntărea greu și nu putea să facă abstracție de ea: ce se va întîmpla cu fetița? Pe care nu putea să o părăsească, să o sacrifice. Să o lase pe mîna „lor", aceștia însemnînd, pe scurt, soțul și soacra ei. Ar fi în stare să o distrugă! Deja de acum fata avea o fire închisă, retrasă, tăcută. Adreienne punea asta pe seama severității rigide a soacrei sale și era de datoria ei să o elibereze de sub acea tutelă apăsătoare. Se întreba dacă avea vreo șansă de reușită. Chiar dacă Uzdy ar accepta divorțul, va face tot posibilul să o pedepsească. Bătrîna va ține cu dinții să-și păstreze nepoata și ea era singura ființă de care Uzdy asculta cît de cît. Așa că fetița reprezenta un obstacol greu de trecut. Mai ales după ultimele luni, în care Adrienne se străduise să se apropie de ea, ar fi fost o trădare să o abandoneze.

Toate acestea îi trecură într-o clipă prin minte, dar nu spuse decît atît:

– Și micuța? Ce o să se întîmple cu ea?

Bálint rămase surprins. Pînă atunci vorbiseră arareori despre asta, iar cînd aducea uneori vorba despre fată, Adrienne se plîngea că i-a fost luată și nu mai era de mult copilul ei. El nu se gîndise niciodată că fetița ar fi reprezentat un obstacol.

– Bineînțeles că o vom lua la noi – răspunse el lejer, apoi își aminti că prezența fetei nu va face decît să întețească antipatia mamei sale.

– Fiindcă fără ea, eu nu... nu aș putea să fac pasul acesta... în nici un caz... – și, pentru prima oară, nu îl privi, ci rămase cu ochii ațintiți în întuneric. Bálint nu voia să o lase cu gîndurile în altă parte. O strînse și mai tare în brațe. Buzele i se abătură pe obrajii, pe gîtul, pe umerii femeii, împresurînd-o cu sărutări fierbinți, ademenitoare, tot mai convingătoare. Menite să șteargă orice urmă de îngrijorare, de argumente și de explicații venite din lumea înconjurătoare.

*

Cuvintele Adriennei îi stîrniră lui Bálint o avalanșă de gînduri care mocneau de mult în subconștientul său, ieșind doar arareori, firav, la iveală, în lungile lui perioade de singurătate. Dar acum, culcat pe spate, cu fața împînzită de păienjenișul rebel al buclelor părului ei negru, ele se întrupară în cuvinte:

– Tu ai să-mi dăruiești un băiat... frumos... rodul iubirii noastre... cu ochii tăi chihlimbarii și cu părul meu blond... Care va duce mai departe ceea ce simțim noi... crezul nostru comun...

În pauzele dintre cuvintele lui șoptite, răzlețe, îi simțea mîngîierea mîinilor, răspunsurile ei mai grăitoare decît orice vorbe, glasul înfrigurat al năzuinței ca totul să se împlinească precum își doreau. Iar cînd tăcu, ea își strecură brațul sub gîtul lui, îi îmbrățișă întregul trup și îi căută cu gura, printre lianele rebele ale părului despletit, buzele lui. Sărutul lor prelung, apăsat era pecetea nerostită a legămîntului dintre ei. Jurămîntul lor de credință.

Se lumina de ziuă. Bálint ieși pe ușa de sticlă a salonului. În fața lui se întindea poteca îngustă care ducea la portița ce străjuia puntea de la Canalul Morii. Pînă acolo era nevoit să se ferească, nu cumva să lase vreo urmă. Din fericire, era în partea nordică a clădirii, la umbra căreia zăpada se împietrise peste gazonul care mustea deja de zoaia ce vestea primăvara. Cu un ultim pas alungit ajunse la pasarelă. Privi îndărăt – nu era nici o urmă.

De partea cealaltă a pîrîului, cărarea era dezghețată. Purta șoșoni, totuși nu-i venea să pășească prin noroiul care-i ajungea pînă la glezne, așa că o luă prin parc. Era un ocol destul de mare, iar pe deasupra începu să burnițeze, dar nu-i păsa! Aerul proaspăt din zori îi făcea plăcere. Își simțea sufletul copleșit de speranță, aidoma naturii legănate de visele primăverii care stătea să o trezească.

La despărțire, în dormitorul încărcat de aromele voluptății, Adrienne nu i-a spus decît atît: „Voi încerca..." Va aduce vorba despre divorț. Bálint spera să reușească. Va reuși, nu se putea să nu reușească. Între ea și Uzdy nu mai era nici urmă de viață conjugală. Așa că ce o mai lega de el? Pesemne doar Adrienne credea că nu ar fi dispus să-i redea libertatea. Iar pe deasupra mai existau și legi pe lume...

Îi făcea plăcere să-și umple plămînii de speranță, mergînd agale prin parcul abia deslușit în lumina firavă a zorilor, înconjurat de nemișcarea liliachie a copacilor seculari. Pe alocuri, mici petece de zăpadă acopereau uscăturile printre care începeau să se scurgă firicelele de apă menite să înmoaie pămîntul din care va răsări puzderia firelor de iarbă, de flori, odraslele vieții care stătea să se trezească. Aerul dimineții mustea de aroma inconfundabilă a fertilității din care se înfrupta întreaga natură. Mergea de-a lungul aleii întinse nu doar împlinit de speranța că Adrienne va fi a lui, ci și cu ecoul propriilor sale cuvinte în urechi, cînd îi spusese fără să stea pe gînduri: „Tu ai să-mi dăruiești un băiat..."

Cînd ieși din parc, se hotărî să mai facă un ocol pe străduțele întortocheate din Cetate, nu cumva să se întîlnească în centru cu vreun chefliu întîrziat. Cînd ajunse la colțul străzii Podului, trecu pe lîngă el în viteză o trăsură cu patru cai leoarcă de apă, cu coviltirul tras și cu apărătoarele de noroi ridicate. Nu-și dădu seama dacă era cineva înăuntru. Trecuse repede și era întuneric. Nu durase mai mult de o clipă, precum o arătare. Nici nu-i dădu prea mare atenție, se gîndi doar că era ceva cu totul ieșit din comun ca cineva să se întoarcă în zori dintr-o călătorie atît de lungă.

*

Adrienne căzu într-un somn adînc.

Se auzi de undeva cum se deschide o ușă, iar lumina care inundă camera o trezi. Deschise ochii cu capul încă pe pernă și văzu ușa de la baie deschisă, iar în cadrul ei, chiar în față, stătea îmbrăcat în blana lui lungă pînă la pămînt și cu căciula pe cap Pál Uzdy în persoană. Era atît de ireal să fie acolo, după ce pornise seara tîrziu către ferma lui de la țară, încît i se părea că visează.

Bărbatul întinse brațul spre ea, de parcă ar fi vrut să-i arate ceva, iar din pumnul lui strîns izbucniră niște salve de foc și se auziră trei împușcături ca niște plesnituri de bice. Gloanțele șuierară peste capul ei și se împlîntară în perete. Adrienne își dădu seama într-o frîntură de secundă că Uzdy trăgea cu pistolul spre ea. Sări ca arcul, cu fața spre el, fără să-i pese că mai avea două cartușe în browning, iar ea stătea tocmai în calea lor.

Îl înfrunta cu bărbia ridicată, cu ochii larg deschiși. Fără să scoată un cuvînt. Printre buzele frumos arcuite i se întrezărea strălucirea

de perle a dinților, iar fața îi era încadrată de negrul părului ei ca abanosul. Aștepta și ultimele două gloanțe rămase în pistol. Se priviră cîteva clipe nemișcați, apoi Uzdy lăsă brațul jos.

– *Alle Ehre*! Asta da! Ești curajoasă! Nimic de zis! *Alle Achtung*! Într-adevăr...

Băgă pistolul în buzunar, apoi începu să facă plecăciuni adînci, părînd că-și frînge în două trupul costeliv, fără să se miște din cadrul ușii, rîzînd cu gura pînă la urechi:

– Chiar așa. Nici nu am cuvinte... Într-adevăr...

Rîdea ca un copil neastîmpărat, după o poznă reușită.

– Dumneata ai înnebunit? – îl întrebă Adrienne.

Dar Uzdy nu-i răspunse. Îi întoarse spatele și închise încet ușa în urma lui.

Se auzea cum se îndepărtează rîzînd.

Se lăsă liniștea. Apoi, din curte, se auzi zgomotul copitelor. Probabil că trăsura făcea cale-ntoarsă. În cele din urmă zgomotul ei se îndepărtă. Se făcu liniște din nou.

Adrienne rămase o vreme nemișcată. Abia acum începu să-i bată inima gata să-i sară din piept, cînd pericolul trecuse. I se înfiripă în suflet spaima că Uzdy ar fi în stare să dea fuga la Bálint, ca să-și folosească acolo cele două cartușe rămase în revolver.

Sări ca arsă din pat. Dădu fuga, numai în cămașa ei de noapte străvezie, pînă în salonul neîncălzit și scrise în pripă cîteva rînduri:

„Dimineață U. a dat buzna peste mine. Și-a pierdut mințile! Apoi a plecat. Nu știu unde. Ai grijă de tine! După-amiază voi ieși la plimbare. Dacă pînă atunci nu se întîmplă nimic, caută-mă prin centru..."

Sună. Jolán, micuța ei cameristă bătrînă, apăru destul de tîrziu, fiindcă locuia destul de departe, în clădirea principală. Avea ochii cîrpiți de somn, doar abia se crăpase de ziuă. Adrienne era din nou în pat.

– Du asta repede pe strada Lupilor, la familia Abády. Spune-le să i-o dea imediat contelui Bálint. Dacă doarme, să-l trezească și aștept imediat răspunsul lui.

Voia să-și potolească temerile.

Trecură trei sferturi de oră. Așteptarea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Cînd Jolán se întoarse cu sufletul la gură, orologiul din turnul bisericii bătea deja de ora opt. Cînd o văzu că intră cu

fața calmă, îngrijorarea i se risipi. Era evident că nu se întîmplase nimic. Abia aruncă o privire pe cartea de vizită a lui ÁB, pe care nu scria decît atît: *All right*!

Nici nu voia să afle mai multe! Adormi din nou adînc.

*

În timp ce se plimbau nu reuși să-i povestească mai nimic, fiindcă era și Margitka cu ei. Nici mai tîrziu, la dejun, cînd avu o mulțime de oaspeți: fetele Laczók și grupul ei de cavaleri, Ádám Alvinczy, Pityu Kendi și ceilalți. Nu aveau cum să vorbească între patru ochi.

Întrețesu cele cîteva cuvinte „...la fel ca aseară..." printre poveștile despre bazarul de ieri, în auzul tuturor. Doar ochii ei le dădură subînțelesul pe care privirea lui Bálint îl percepu, răspunzîndu-i abia prin a da perceptibil din cap, după care se uită în altă parte.

Era modalitatea de comunicare numai de ei înțeleasă.

Pînă se înseră, Uzdy nu se întoarse de la țară. Nici noaptea. Așa că Adrienne avut ocazia să-i povestească totul lui Bálint. Îi arătă cele trei urme lăsate de gloanțe în tapetul de culoarea untului de pe perete. Calculară, rîzînd, și traiectoria lor din ușă pînă acolo, în bătaia căreia s-ar fi aflat tocmai Bálint, căruia i-ar fi găurit pieptul așa cum stătea aplecat acum, sprijinit într-un cot deasupra ei, de parcă Uzdy ar fi țintit fantoma lui, gata să-l împuște drept în inimă.

Rîdeau, luînd totul în glumă. Dar, din partea Adriennei, asta era doar o aparență. Scena din dimineața aceea o făcuse să vadă totul cu alți ochi. Nu mai avea cum să creadă că Uzdy se va împăca cu ideea divorțului. Nici pînă atunci nu fusese convinsă pe de-a-ntregul de asta, dar acum știa că era imposibil. Dimpotrivă, acum amenințarea lui devenise evidentă. Faptul că Uzdy trăsese deasupra ei, chiar în direcția locului în care se aflase Bálint cu abia o oră mai înainte, iar atunci cînd ea se ridicase el s-a ferit să o împuște, îi dovedise că nu ea era în pericol, ci iubitul ei, căruia i-ar fi pus viața în pericol dacă ar fi mărturisit totul. Și oricît de nesăbuită ar fi fost cînd era vorba de ea însăși, era nevoită să fie precaută, nu cumva să pună în pericol viața celui pe care-l iubea. Îngrijorarea o frămîntase întreaga zi, fără să i-o citească nimeni pe față. Concluzia ei era că nu putea să facă nici un pas, decît atunci cînd Bálint era departe, la Budapesta, sau undeva prin străinătate, dar și atunci cu multă prudență, făcînd

apel la alte argumente, cît mai departe de adevăr. Va fi nevoită să scornească ceva! Dar nu-i spuse nimic despre toate astea, ci se prefăcu că totul a rămas neschimbat. Continua să insiste ca ea să fie cea care îi spune soțului ei totul, știind că, dacă s-ar codi, Bálint ar fi în stare să ia el inițiativa.

Era nevoită să-și ticluiască un plan de acțiune. Și cum voia să renunțe la o acțiune fățișă – ceea ce, deocamdată, i se părea cel mai ușor –, continuă să țeasă visele din seara trecută despre ce și cum va fi după ce li se va naște primul băiat, sînge din sîngele lor. Ce va moșteni de la ea și ce va fi de la el... îi șoptea la ureche printre o puzderie de săruturi, transformînd semiîntunericul sumbru din dormitor într-o lume feerică de poveste, care avea în centrul ei umbra aievea a ființei plămădite de ei, care va deveni un flăcău în toată puterea cuvîntului, ca în clipa următoare să i se întruchipeze din nou în imaginea unui bebeluș rozaliu, de toată frumusețea...

Avea deja și un nume, îl vor boteza Ádám, de parcă el ar urma să fie germenul unei noi umanități, a speciei umane perfecte, cum nu a mai fost niciodată, aidoma lui Euphorion din Faust.

Brodau necontenit pe această temă nopți la rînd, de parcă pruncul s-ar fi născut deja, iar împlinirea iubirii lor ar fi o ființă vie.

IV

– Contele Bálint se îmbracă, va coborî într-o clipă – spuse doamna Tóthy intrînd în salonul cel mare al doamnei Abády, unde madam Baczó o aștepta singură, cu eternul ei lucru de mînă în poală.

Era ora unu și jumătate, timpul prînzului. Contesa Róza își tria corespondența la masa ei de scris din salonul cel mic. Era vestea pe care o aștepta și ea.

Cele două companioane tăcură o vreme, apoi începură să clevetească. Vorbeau încet, aproape în șoaptă, dar destul de tare încît, dacă voia, doamna Abády să le poată auzi. Iar ele știau că ea va fi atentă la vorbele lor.

– Tînărul are tot dreptul să se odihnească, fiindcă s-a întors abia în zori acasă... – spuse doamna Tóthy.

– Chiar așa – o aprobă doamna Baczó – și nici atunci nu i-au dat pace, fiindcă a primit și o scrisoare, chiar dacă nu era încă nici ora opt.

– Da, am auzit și eu – continuă cealaltă –, trimisă de pe calea Mănăsturului. Bucătăreasa tocmai se întorcea de la piață și a văzut-o pe camerista aceea.

Cele două oftară din greu, părînd că li se rupe inima de mila tînărului, apoi doamna Baczó continuă:

– L-au trezit pe săracul domn Bálint din cel mai dulce somn, atît de mult s-a încăpățînat servitoarea că era urgent...

– Oare tînărul nostru domnișor o fi fost la un chef cu lăutari? – întrebă fățarnic doamna Tóthy.

– N-aș prea crede – rîse cealaltă. Demult nu-și mai pierde vremea așa, o fi fost în altă parte, oricum, nu acolo unde era așteptat, de aceea au dat buzna peste el în zori...

– Păi nici nu e rău dacă mai umblă în fine și prin alte locuri...

Cele două grăsane rîseră pline de satisfacție, dar nu-și continuară conversația, fiindcă Bálint își făcu apariția ferchеș, proaspăt ras. Oricum, spuseseră tot ce aveau de spus.

Contesa îl întîmpină pe fiul ei mai amabilă ca de-obicei. În timpul prînzului îi ascultă binedispusă poveștile despre bazarul din ziua trecută, fiind foarte fericită de cele auzite, aparent întîmplător, din bîrfele celor două companioane. Iată că Bálint se întorsese în zori și, desigur, nu de la femeia aceea blestemată! Poate că nici nu mai era nimic între ei! Altminteri nu ar fi existat nici un motiv să fie căutat în zori tocmai de cei din vila Uzdy. Își imagina ce înjosire însemna pentru Adrienne să-l fi așteptat în zadar pe Bálint o noapte întreagă. Iar el a lăsat-o cu buzele umflate și s-a dus la altă femeie. Contesei nu-i păsa cine era aceea, oricum, aventurile galante ale fiului ei o umpleau întotdeauna de mîndrie. Simțea instinctiv că succesele lui Bálint la femei în lumea mare îi compensau viața ei distrusă de văduvia timpurie. Asta era așa de pe vremea cînd el era încă în diplomație. Desigur că nu-l întrebase niciodată ceva pe fiul ei, dar plicurile cu scrisul de femeie pe care la primea din străinătate cînd era în concediu la Dienești o umpleau de bucurie. A știut și cînd se ducea noaptea călare la Dinóra Malhuysen, la Silvaș, fără să fi întrebat vreodată pe cineva. Nu le condamna pe femeile de teapa ei, le considera doar de alt fel, din altă specie, cocote și femei

de lume deopotrivă, fie că aveau un singur amant sau o mulțime, un fel de jucării pentru plăcerea bărbaților, incapabile să stîrnească sentimente profunde.

Singura femeie care o înspăimînta era Adrienne. Își dăduse seama ce însemna ea pentru fiul ei cînd îl văzuse cît de mult suferise cu un an și jumătate în urmă, după ce se întorsese de la Veneția, iar acum, cînd totul începuse din nou, observase cum își drămuia sarcinile în așa fel încît să se poată întîlni cu ea. Tocmai de aceea o ura.

Poate că era singura ființă pe care o urîse în viața ei. Cu atît mai înverșunat cu cît auzea și dădea crezare tuturor bîrfelor malițioase care-i ajungeau la urechi, așa că Adrienne devenise pentru ea cea mai josnică ființă de pe lume.

De aceea se simțea în al nouălea cer cînd crezu că Bálint o părăsise, ba chiar o și înjosise.

*

Bazarul de caritate mai avu și o altă consecință.

Voievodul, adică Sándor Kendy, alias Rictus, văzu cu ochii lui cînd îi scoaseră din sală pe bătrînul Dániel Kendy și pe László Gyerőffy, ambii morți de beți. Se obișnuise deja de mult cu aceea că unchiul lui, badea Dani, se îmbăta de cîte ori avea ocazia și îl disprețuia scurt: „e un porc bătrîn". Știa că nu mai era nimic de făcut cu el.

În schimb, decăderea lui László Gyerőffy nu-i dădea pace. Îl vedea mereu în fața ochilor cum se ridică clătinîndu-se, cum face cîțiva pași, gata să cadă, și cum este scos în brațe din sală, fiindcă nu-l mai țin picioarele. Totul se întîmplase foarte aproape de el. Cînd îl ridicaseră în capul oaselor, László era cu fața spre el. Din cauza celor din jurul lui nu-i văzuse decît ochii și fruntea cu sprîncenele unite. I se părea că se uitase la el! Iar privirea lui tristă, sticloasă îl impresionă pe Kendy. Îi trezi amintiri de demult, de parcă altcineva i-ar fi implorat ajutorul... Își spuse că era o aiureală, pentru că băiatul era beat criță, aproape inconștient, nu avea de unde să știe ceva, nici nu era de nasul lui...! Dar privirea lui... era aceeași privire de demult...

Două zile mai tîrziu își trimise valetul cu mesajul ca László Gyerőffy să vină la el la ora douăsprezece.

*

Se așezară unul în fața celuilalt și rămaseră cîteva minute în tăcere. Apoi Rictus îi spuse scurt:

– Ești un măgar!

Era atît de neașteptat încît tînărul nici nu se dezmetici să se simtă jignit. Îl privi contrariat pe bătrîn. Dar acesta își dădu drumul. Îi spuse toate cele auzite despre el, despre viața lui ușuratică, despre datoriile pe care le avea și despre patima băuturii în care căzuse. Îi vorbea fără menajamente, cu multe cuvinte obscene, cum îi era obiceiul.

Tînărul îl asculta tăcut. Din bărbatul acela uriaș, cu pieptul lui lat, gura strîmbă și nasul acvilin emana atîta energie, plină de bunăvoință în dosul vorbelor sale de ocară, încît László rămase docil, de-a dreptul umil. Criticile dure proferate de Rictus erau identice cu reproșurile pe care și le făcea și el singur în rarele dimineți cînd se trezea fără să fie chinuit de mahmureală. Erau păcatele sale, alături de multe altele, pe care „Voievodul" nu avea de unde să i le știe, din fața cărora se refugia în băutură. Se simțea de parcă nu altcineva îi înșira toate acestea, inconștiența cu care se lăsase să decadă, ci tocmai el se privea în oglindă, înfruntîndu-se cu propriul său eu acuzator și sever.

I se părea că mustrările lui Rictus nu mai voiau să se sfîrșească. László privi împrejur, căutînd disperat un strop de băutură. Dar nu vedea palincă nicăieri și se jena să ceară. Apoi Kendy începu să-i dea sfaturi care, din partea lui, sunau ca niște porunci.

– Din moment ce ai dovedit cît ești de cretin în privința propriilor tale afaceri, ai să dai o cerere la Camera Tutelară ca să fii trecut sub tutela pe care eu mi-o asum! Am să fac ordine în treburile tale cu orice preț! Doar nu o să stau cu mîinile-n sîn ca să văd cum te distrugi singur!

László păli. Erau aceleași cuvinte pe care i le spusese și Bálint: „ai să te distrugi singur!" Iar acum apăru o altă persoană care voia să-l salveze, poate chiar să-i plătească datoriile ca Fanny pe vremuri și, mai de curînd, Dodó. Simțea cum îl năpădește furia. Cum se revoltă față de ingerințele altora. Era revolta slăbiciunii sale împotriva forței celuilalt.

– Asta nu mă privește decît pe mine. Dacă vreau să mă distrug, mă distrug cu mîna mea! – strigă el furios și se ridică în picioare. Nu mai reușea să se stăpînească: Am fost dădăcit toată viața, deja din copilărie m-au tras încolo și-ncoace, cînd tutorele, cînd mătușile mele, toată lumea. Toți decideau în locul meu și îmi dădeau ordine ce să fac. Ei bine, m-am săturat! Destul! Eu fac ce vreau și trăiesc cum îmi place! – repeta întruna, vrînd parcă să se convingă singur, strigînd cît îl ținea gura „e treaba mea, a nimănui altcuiva" și „nu accept ajutorul nimănui, nu accept, pur și simplu nu accept...!", ca pînă la urmă să termine urlînd: Dacă vreau să mă distrug, atunci mă voi distruge. Fiecare are dreptul să facă ce vrea cu viața lui!

Bătrînul Rictus rămase nemișcat. Îl asculta tăcut. Îl privea cu atenția încordată. Sprîncenele lui unite, mișcările stranii ale brațelor sale, de parcă și-ar fi luat avînt ca să arunce cuvintele de la spate, chiar și ultima lui frază „fiecare are dreptul să facă ce vrea cu viața lui"... i se păreau de-a dreptul atavice, îi trezeau amintiri vechi, i-o evocau pe Júlia Ladossa. La fel vorbea și ea, era tot atît de revoltată. Ea, cea care s-a distrus, la fel, singură. Cu bună știință. Fiindcă așa a vrut ea. Îl iubise încă din copilărie, totuși s-a măritat cu altul, numai ca să-i facă în ciudă... ca mai apoi să-și ia lumea-n cap, nu cu el, dar din cauza lui... Era consecința ciocnirii dintre firile lor orgolioase, incapabile de compromisuri... Atunci și ea îi vorbise la fel ca fiul ei acum, cu aceleași gesturi și cu aceleași priviri...

În cele din urmă, bătrînul se ridică și își puse mîna pe umărul lui.

– Nu te supăra, băiete, nu are nici un rost și nu ai nici un motiv să te superi pe mine... îmi cer scuze!

Niciodată nu mai spusese Voievodul asemenea cuvinte și pe un tot atît de blînd.

– Nu există atîta afecțiune pe lume încît să renunțăm la ea cînd ni se oferă. Știu că tu ai avut parte de mai puțină iubire ca alții. Te înțeleg. Poate că nu m-am exprimat bine, ar fi trebuit să-mi aleg mai bine cuvintele. Tu nu ai nici tată, nici... mamă. Ți-au lipsit multe în viață... Iar asta te apasă. Dar mi-ar părea bine dacă ai încerca, atît cît ești în stare, să te aduni... iar eu aș fi dispus să te ajut... dacă-mi dai voie...

În timp ce-i asculta cuvintele sacadate de emoție, pe chipul lui László se produse o schimbare surprinzătoare. Gura i se descleștă, deschise larg ochii, apoi i se umplură de lacrimi. Trupul își pierdu

încordarea și se prăbuși ca o marionetă cu ițele scăpate din mînă. Se prăvăli în fotoliu și izbucni în plîns.

Bătrînul Kendy rămase în picioare, în fața lui.

– Ei, hai... potolește-te... nu trebuie să... – ca apoi, pe neașteptate, să-l mîngîie un pic cam stîngaci pe cap. Potolește-te... gata... – repeta el în șoaptă.

László nu se mai putea opri din plîns, tot mai chircit în fotoliu. Se simțea eliberat de o povară, descătușat din încordarea de pînă atunci. Plîngea tăcut, fără suspine, după viața pe care și-o distrusese, de durerea și mai ales de sfidările pe care le afișase de-a lungul anilor, sub apăsarea talentului pe care și-l irosise ușuratic, la fel ca întreaga sa tinerețe. Acum vedea totul limpede. Plînse îndelung. Bătrînul Rictus aștepta răbdător pînă ce László își șterse lacrimile și ridică privirea spre el.

– Îmi cer scuze, unchiule, mi-e rușine, fiindcă eu nu obișnuiesc... e prima oară cînd mi se întîmplă... crede-mă...

Bătrînul trase o înjurătură, apoi continuă:

– I se poate întîmpla oricui, să nu-ți fie rușine, plînsul te liniștește.

– Dar ce aș putea să mai fac? – îl întrebă László.

Bătrînul își trase scaunul aproape de el și se așeză. Îi spuse planul său. László n-avea decît să se ducă de îndată acasă și să-și aștearnă pe hîrtie toate datoriile, apoi proprietățile pe care le mai avea, păduri, pămînturi, case, și cînd va fi gata, să i le prezinte.

– Atunci vom vedea și vom discuta ce ar fi de făcut. Sînt convins că situația nu e chiar atît de disperată, dar trebuie să ne apucăm de treabă.

Căzură de acord, iar cînd îi strînse mîna, Kendy mai adăugă doar atît:

– Și încearcă să nu mai bei chiar al naibii de mult!

De multă vreme nu se mai simțise László atît de ușurat și de calm ca atunci cînd ieși din casa bătrînului Rictus.

La cîțiva pași era o cafenea. Ezită o clipă înainte să intre. Dar organismul lui, obișnuit cu băutura, îi înfrînse voința. Intră. Dădu de dușcă trei pahare de palincă.

Totuși, plecă chiar în seara aceea la țară.

*

O altă consecință a bazarului de caritate a fost logodna dintre micuța Margit și Ádám Alvinczy, care a surprins pe toată lumea. Mai ales pentru că se știa că Ádám era îndrăgostit nebunește de Adrienne, pentru ca acum să o ia pe sora ei mai mică. Nimeni nu se așteptase la una ca asta.

Era o surpriză mai ales pentru Ádám. Nu înțelegea nici el prea bine cum a ajuns dintr-odată logodit și pe deasupra cu micuța Margit! Și cel mai straniu i se părea că toată lumea nu vedea în asta nimic ieșit din comun. Ci ceva firesc.

După bazarul acela, cînd se ducea, cum îi era obiceiul, să ia gustarea de după-amiază la vila Uzdy, nu a mai încercat să se așeze cît mai aproape de Adrienne, cum ar fi făcut pînă atunci, ci o căută din prima clipă pe micuța Margit, care – ca din întîmplare – era în cel mai îndepărtat colț al salonului. Se aciui și el acolo cu pretextul că, oricum, Adrienne nu-i dădea nici o atenție, ba chiar îl disprețuia pentru iubirea lui nețărmurită. Iar cum ceilalți oaspeți – Pityu Kendy, Kadacsay și cei trei Alvinczy – își dădură repede seama că de îndată ce Ádám și Margit s-au așezat unul alături de celălalt au și început să-și șoptească în cea mai perfectă intimitate, se îndepărtară imediat de ei, lăsîndu-i să se gudure în voia lor. Așa că aveau tot timpul să discute pe îndelete despre subiectul lor favorit – diferența izbitoare dintre inima neîndurătoare a Adriennei și sufletul cald, înțelegător al tinerei fete.

Aceasta era tema pe care o întorceau și în după-amiaza aceea pe toate fețele. De partea cealaltă a salonului, în fața șemineului uriaș, baronul Gazsi povestea o întîlnire hazlie dintre el, un cal și o scroafă sălbatică, care se terminase prost pentru el. Fiindcă era tocmai opusul lăudăroșilor: vorbea despre sine însuși doar ca despre eterna victimă a tuturor întîmplărilor. Rolul i se potrivea cu nasul său acvilin, cu ochii lui teșiți din care emana o tristețe profundă și cu vorba lui deplorabil de graseiată. Cei din jurul lui rîdeau cu poftă.

– Ce veseli sînt cei din fața șemineului – îi spuse trist Ádám micuței Margit. Ce bine se distrează! Iar dumneata ești atît de amabilă cu mine pentru că, în loc să te distrezi alături de ei, rămîi aici, ca să-mi asculți toate ponoasele. Spune-mi, nu te-ai plictisit de eternele mele lamentații?

– Vai, nu, dimpotrivă! – îi răspunse fata. Eu sînt mai degrabă un fel de infirmieră. Aș fi fericită dacă te-aș putea ajuta cu ceva, dacă te-aș putea face să suporți mai ușor durerea, din păcate lipsită de orice speranță!... Aș fi în stare să te ascult ani la rînd...

– Vai, cît de bună ești dumneata, draga mea Margit. Vezi, este o fericire cînd te afli lîngă mine. M-aș bucura să te știu mereu alături, sufletul dumitale înțelegător este ca o mîngîiere pentru durerea mea! – îi șopti abia auzit Ádám, profitînd că ședeau foarte aproape unul de altul, chiar dacă pe canapeaua largă ar fi avut destul loc și nu erau obligați să se cuibărească atît de intim într-unul din colțurile ei.

Dar nu voiau să se lase deranjați de rîsetele zgomotoase ale celorlalți, iar așa, șoaptele acelea deveneau din ce în ce mai intime, mai duioase, făcînd ca sufletele să li se deschidă mai ușor. Nici Margit nu ar fi putut să spună în gura mare ceea ce voia să-i răspundă:

– Da, ai dreptate, e cea mai bună soluție. Dumneata mă iei de soție și așa îți voi rămîne întotdeauna alături. Vom fi ca niște prieteni. Voi avea grijă de dumneata și vom putea vorbi mereu despre Adrienne, așa cum o facem acum.

– Ce frumos! – bolborosi bărbatul. Ai fi în stare de un asemenea sacrificiu, știind că inima mea...?

– Inima asta? – spuse repede fata și își puse mîna pe pieptul lui, lăsînd-o o vreme acolo. Ea este frîntă! Știu bine asta! Și că nu mă iubești pe mine și nici n-ai să mă iubești vreodată...

– Nu! – îi spuse el trist, dar hotărît. Totuși simt că dacă nu aș fi întîlnit-o pe Adrienne, m-aș fi îndrăgostit numai de dumneata!

Continuară să-și spună tot felul de vorbe goale, dar pline de duioșie, pînă ce societatea începu să se pregătească de plecare. După ce-și luară rămas-bun cu toții, iar unii erau deja în vestibul, Margit îl reținu pe Ádám.

– Rămîi! – îi ordonă ea cu o autoritate plină de candoare. Trebuie să-i spunem imediat Adriennei totul.

În clipa aceea, Ádám se simți pentru prima oară stînjenit. După avalanșa de cuvinte frumoase cu care o năpădise de-a lungul anilor pe Adrienne, acum urma să o anunțe că se logodește cu sora ei mai mică! Dar micuța Margit dădu dovadă de un tact ieșit din comun.

Apucă mîna uriașă a băiatului în palma ei delicată și îl trase în fața surorii sale:

– Vezi, dragă Addy, sărmanul Ádám este înfiorător de nefericit. De aceea ne-am hotărît să mă ia de nevastă. Așa e cel mai bine!

Iar Adrienne nu izbucni în rîs, nu se supără, nici nu se arătă surprinsă, ci rămase serioasă și înțelegătoare, apoi întinse ambele mîini către Ádám, îl trase spre ea și îl sărută pe frunte în chip de binecuvîntare, gest de care el nu se bucurase niciodată cît timp îi făcuse curte.

Băiatul se făcu roșu ca racul la față, încercînd să ticluiască o frază frumoasă, de om îndrăgostit, care ar fi fost tocmai potrivită, dar nu reuși să bîiguie nimic, mai ales pentru că micuța Margit îi strîngea mîna cu o forță de care nu ar fi crezut-o în stare. Acesta ar fi putut să devină simbolul legăturii dintre ei, dar Ádám era insensibil la asemenea gesturi.

*

În ziua următoare aflase deja tot orașul de logodna celor doi. Îi trimiseră o telegramă bătrînului Ákos Milóth, Zakata, care era în al nouălea cer că putea deveni socru. Îmbrățișă pe toată lumea, chiar și pe cei aproape necunoscuți și striga din cinci în cinci minute:

– Vai tu, sărmană Judith, ce păcat că nu ai apucat să trăiești această mare bucurie! – și își umplea mustața de lacrimi, ca în clipa următoare să izbucnească în rîs.

Își vizită radios toți cunoscuții, repetînd mereu aceeași scenă, atît în fața cucoanelor bătrîne, cît și prin tot cazinoul. Oprea oamenii și pe stradă, explicîndu-le tuturor bucuria lui, îmbibată de tristețe.

PARTEA A IV-A

I

Bálint, așezat pe scăunelul lui de vînătoare, organiză un adevărat consiliu de război, împreună cu inginerul silvic Géza Winkler, care stătea pe o cracă, și cu adjunctul lui, András Zutor Mézes, ghemuit pe jos.

Colinele Prislopului, acoperite de fîneață, care coborau domol pînă la Rîul Alb, erau împînzite cu pîlcurile de copaci plantate ca într-un parc îngrijit cu migală. În dreapta se unduiau coamele acoperite cu brazi și cu fagi ale Muncelului Mare, iar în dosul lor și la stînga se întindea brădetul pur și compact. Priveliștea era închisă de piscul întunecat al Humpleului, pierdut în umbra după-amiezii și doar din dosul lui se ițea craterul stîncii Vîrtop, de un alb strălucitor, deasupra dantelăriei coroanelor pădurii.

Bálint privea împrejur fascinat. De cînd începuse să cutreiere munții, acesta era locul lui preferat de popas. Ridicase într-unul din cotloanele ferite ale poienii un adăpost permanent pentru cai, o baracă din lemn pentru însoțitorii lui, chiar aproape de pîrîu, iar el își înălța cortul la vreo cincizeci de metri mai încolo, fiindcă voia să fie singur, în fața pădurii. Acel cotlon ascuns al văii, de unde izvora pe ascuns pîrîul care se prăvălea pînă la Someș, era un loc fermecat. Din care emana o tihnă voioasă, în ciuda sobrietății întunecate a brădetului din care se ițeau pe alocuri colți amenințători de stîncă. Totul învăluit în liniștea specifică a pădurii.

Era la sfîrșit de iunie, cînd coroanele copacilor, iarba și lăstărișul erau mai dese ca niciodată.

Ascultau tustrei raportul lui Ioane Omului, așezat la o distanță respectabilă de ei.

Era un moț solid și mîndru. Se citea pe chipul lui cu nasul acvilin că nu era un ziler oarecare, ci un gospodar înstărit, la casa lui, care-l slujea pe domnul lui mai mult din onoare. Purta o cingătoare lată, plină cu ținte de aramă ca nimeni altul, o cămașă de borangic și pantaloni noi-nouți, precum și o pălărie din piele de oaie atît de lată încît ar fi ieșit din ea un surtuc respectabil, pe care acum și-o scosese politicos și o așezase în iarbă, alături de el. Vîntul îi unduia ușor pletele îngrijite, care-i ajungeau pînă la bărbie. Preluase cu un an în urmă pogonul de la Între Ape, unde paza defrișărilor cerea mai multă vigilență.

Le explica problemele survenite în urma exploatării pădurii. Firma antreprenorială predase cele două sute de holde, după ce transportase toată cheresteaua. În mai, zona fusese replantată cu trudă și multă cheltuială. Dar după ce la sfîrșitul lunii iarba crescuse, sătenii dădură acolo buzna cu vitele lor. Iar el nu avea cum să-i împiedice, nu numai pentru că liziera din vale se învecina cu hotarul satului, ci și pentru că, atunci cînd se îmbățoșase, ei erau pe cale să se năpustească cu topoarele asupra lui, amenințîndu-l că-l omoară-n bătaie. De altfel, nici n-ar fi putut să confiște atîtea animale de unul singur, așa că ele continuau să pască în voie, amenințînd să distrugă tot puietul.

Vorbea potolit, cîntărindu-și cuvintele. Stătea sprijinit într-un singur picior, cu celălalt întins înainte. Cînd i se punea o întrebare, mai întîi își schimba piciorul, abia apoi începea să vorbească. Arăta în felul acesta că nu răspundea într-o doară. Iar cînd voia să-și întărească o vorbă, mai întîi scuipa într-o parte, de parcă ar fi pus o pecete pe afirmația lui.

Se sfătuiră îndelung. Apoi se hotărîră să-i adune pe toți cei șaisprezece paznici pădurari, cu ajutorul cărora ar putea împrăștia vitele dintre puieții proaspăt plantați. Inginerul silvic urma să coboare în ziua următoare pînă la Beliș, pentru ca făcînd un ocol mai mare, să urce de acolo cu grupul mai numeros prin codrii de la Mănăstireni, ca să ajungă pe dimineață la hotarul de la Între Ape. Bálint, împreună cu András Mézes, urma să pornească dimineață, să poposească noaptea la Ponor, ca a doua zi în zori să se întîlnească cu ei la poalele stîncii teșite de la marginea satului. În felul aceasta, sătenii nu vor bănui ce li se pune la cale și îi vor surprinde cu vitele în zona interzisă.

*

Se făcu ora cinci. Soarele era încă în înaltul cerului, dar era deja acoperit de lanțul munților de la miazănoapte. Nu mai strălucea decît piscul pleșuv de la Muscelul Mare, împresurînd peisajul cu lumina lui aurie. Se porni din vale o adiere ușoară ce învălui coasta într-o mantie de ozon, îmbătătoare ca o cupă de șampanie.

Bálint își luă pe umăr arma și porni cu binoclul la gît prin pădure. Nu avea de gînd să împuște nimic, doar să se minuneze de animalele din sălbăticie. Porni de-a lungul unui drum de căruțe care, de cînd se apucase să facă ordine prin domeniile familiei, era tot mai năpădit de ierburi și de lăstărișul proaspăt. Nici nu avu prea mult de mers, așa că, iuțindu-și pașii, ajunse într-un sfert de oră pînă la locul de pîndă cocoțat pe trunchiul uriaș al unui brad care să înălța falnic tocmai la muchia prăvălișului abrupt ca un perete. Sub el se întindea de jur împrejur o poiană largă, semicirculară, ca o scoică uriașă, mărginită de poalele lanțului muntos din față. Iarba era vînjoasă și deasă, hrănită de nenumăratele fire de apă ce se strecurau nevăzute pînă la baza stîncilor, unde se întrupau într-un pîrîu mai vîrtos ce o lua la vale pînă în albia Rîului Alb. Clipocitul lui răzbătea sonor din valea îngustă.

Urcă scara și se așeză la marginea băncuței ca într-o lojă de teatru, de unde începu să scruteze cu binoclul împrejurimile. Se oprea atent la toate tufele sau pîlcurile de copaci care împînzeau pajiștea, fiindcă era greu să deslușești vreun vîrf de ureche sau un creștet din căpățîna sălbăticiunilor ascunse printre ele. Cercetă și coasta dealului care cobora pînă în poiană, dar animalele încă nu-și făcuseră apariția. Sosise la timp.

Pe cerul senin se rotea un singur vultur. Descria cercuri largi cu aripile nemișcate. În rest, nici o mișcare.

Peste tot domnea liniștea nesfîrșită a naturii.

Îi plăcea să stea acolo, de unul singur. Se simțea în largul său.

Ultimele luni trecură într-o oarecare acalmie. După logodna micuței Margit, Adrienne se hotărîse să nu-i spună lui Uzdy nimic despre divorț, pînă ce sora ei nu se mărită. Simțea că e nevoită să joace rolul de mamă, ca să se poată îngriji de trusoul fetei și de toate cele legate de nuntă. Știa că n-ar fi avut răgaz să facă față la toate dacă ar fi stîrnit furtuna care știa că s-ar fi abătut asupra ei în cazul

cînd i-ar fi spus ceva soțului ei. Au fost cîteva luni liniștite. Addy și cu sora ei au fost și la Budapesta, după cumpărături și să comande cele de trebuință, așa că au avut ocazia să se întîlnească adeseori, ba chiar și la Cluj, iar o singură dată la Variaș. Era o formă de viață perfectă pentru cei doi îndrăgostiți, cînd fiecare-și vedea de treaba lui și se puteau întîlni oricînd, fără nici o opreliște, ca să-și țeasă nestingheriți visele pentru viitorul nu foarte îndepărtat, cînd vor fi pentru totdeauna împreună, uitînd pentru o vreme de toate opreliștile pe care aveau să le înfrunte.

Era liniște și în viața politică. Nu se dezbătea nici o lege importantă, numai Darányi venise cu o propunere nouă în zootehnie, dar interminabilele dispute despre regulamente și buget se terminaseră, așa că guvernul avu răgazul să reglementeze remunerația ofițerilor, obstrucționată chiar de propriul partid. Ce-i drept, Croația era tot în fierbere. Banul fusese insultat în timpul unei vizite oficiale, dar se zvonea că începuseră unele tratative între reprezentanții croați și maghiari, care ar putea duce la semnarea unui acord bilateral.

Prognozele de război ale lui Slawata din toamna trecută nu se adeveriseră. Relațiile cu Italia erau neschimbate, cu toate că regele Angliei, Eduard al VII-lea, îi făcuse țarului o vizită cu mare fast la Reval, ca să arate lumii armonia dintre Rusia și Anglia. În schimb, în iunie izbucniră frămîntări periculoase în Turcia, în urma unor puciuri militare la Monastir și la Salonic. Veștile de acolo erau contradictorii, dar situația se arăta a fi destul de serioasă, din moment ce Abdülhamid fusese nevoit să accepte Constituția, să decreteze amnistia generală și să abolească cenzura. Desigur că nu de bună voie, precum și că toate acestea nu erau o consecință, ci doar începutul unui proces cu urmări imprevizibile, care ar putea genera tot felul de complicații. Fiindcă, dacă s-ar ridica problema Constantinopolului, Anglia și Rusia s-ar afla de îndată pe poziții divergente. În Asia era simplu – acolo se puteau redesena pe hartă mai ușor limitele zonelor de influență, dar Constantinopolul era un punct fix, care-i conferea puteri depline celui care-l stăpînea. „Cu un pic de noroc – își spunea Bálint – s-ar putea ca Anglia să se întoarcă din nou către noi, fiindcă e de o importanță capitală pentru ea să țină Dardanelele închise în fața armatei rusești."

Toate acestea îi trecură doar fugitiv prin minte, așezat în punctul lui de observație de pe trunchiul bradului secular, deoarece întreaga

atenție îi era îndreptată către poiana care se întindea pînă departe și se pierdea în desișul din față. Strălucirea cerului, împreună cu fascicolele de lumină reflectate din toate părțile estompau orice urmă de umbră, iar contururile se distingeau doar prin culori: verdele crud al vlăstarelor de fagi contrasta cu cel albăstrui al puieților de brad, verdele ierbii era mai crud în locurile mlăștinoase și mult mai palid pe grohotișul de lut de la marginea povîrnișurilor. Marea de verdeață scotea ici-colo la iveală albul imaculat al tentaculelor cîte unui copac uscat, doborît de vreo furtună, ca o rană scrijelită cu cuțitul într-o pictură. Spicele înalte ale păiușelor își presărau pulberea aurie, ușoară ca boarea, peste iarba abundentă din cotloanele întinderii vălurite.

Din desișul pădurii piui o ieruncă.

Apoi se lăsă din nou liniștea.

Deodată se auzi un pîrîit discret de vreascuri. Un zgomot surd, de neauzit decît în liniștea aceea profundă. Venise de la marginea pădurii. Bálint își întoarse privirea într-acolo. Din desiș sări o căprioară care descrise un cerc amplu, pînă la capătul văii, apoi se întoarse pe dealul din față, cu țapul pe urmele ei. Se vedea că se fugăreau de o vreme, fiindcă el făcuse deja spume la gură. Nici nu o urmă pînă pe culme, ci se opri la jumătatea drumului ca să-și mai tragă sufletul. Femela se opri o clipă, părînd că vrea doar să pască, apoi își ridică brusc capul și se uită fix la masculul rămas la vreo cincizeci de pași în urmă și țiui, în chip de chemare, de parcă l-ar fi îndemnat: „Vino, dragul meu, hai la mine!" Iar el se și repezi către ea. Îl aștepta ademenitoare pînă ce ajunse la cîțiva pași de ea, apoi făcu un salt uriaș și o luă înainte, într-o goană nebună. Se îndreptau spre Bálint și ajunseră la peretele scund de stîncă din dosul locului de pîndă. Acolo, țapul era cît pe ce să o ajungă din urmă, dar ea scorni o altă năstrușnicie și începu să alerge în jurul unei tufe de alun, atît de repede încît sărmanul curtezan își pierdu suflul și se văzu nevoit să stea locului. Așa că rămaseră din nou nemișcați o vreme. Dacă Bálint și-ar fi scăpat batista, ea ar fi căzut tocmai între cei doi îndrăgostiți. Apoi căprioara șuieră din nou și hîrjoana reîncepu de-a lungul și de-a latul poienii. Treceau de-a dreptul în zbor peste cîte un copac doborît la pămînt sau peste pîlcurile de lăstari, se opreau cînd ici, cînd colo, ca apoi să o ia la goană din nou, după cum dictau toanele femelei, ca pînă la urmă

să dispară în dosul piscului, în căutarea altor coline și altor poiene unde să-și poată continua nestingheriți hîrjoana.

Ce minunat spectacol să poți urmări de aproape acest joc sălbatec al iubirii!

Începu să se însereze. Strălucirea aurie păli de pe vîrful Muncelului. Peste poiană se abătu o umbră liliachie îmbibată de aroma dulceagă a uscăturilor.

Bálint se pregăti de plecare. Era deja cu pușca pe umăr cînd ceva îi atrase atenția dinspre poalele poienii, unde pîlcul puieților de brad era des precum cînepa. Părea o movilă brună mișcătoare. Își duse degrabă binoclul la ochi. Apăru în poiană o ursoaică uriașă cu doi pui după ea. Se clătina straniu, ca toți ursii cînd vor să meargă fără să fie auziți. La fiecare pas, capul i se bălăngănea într-o parte și-n alta, de parcă ar fi fost măcinată de gînduri. Puii păreau niște pitici alături de uriașa femelă. Se îndreptau spre mocirla plină de iarba îngrășată de firișoarele de apă îmbibate de gusturile zemoase ale mugurilor proaspăt încolțiți și de pîlcuri de lobodă. Puii abia gustau din bunătăți, dar ursoaica lua smocuri întregi în labele adunate pîlnie și le înfuleca pînă la rădăcină. Lăsau în urma lor o mulțime de frunze late cît fundul ciubărului. Cînd unul din pui se aventură un pic mai departe, mama lui bufni scurt și progenitura binecrescută se întoarse degrabă, ca să fie întîmpinată cu o labă peste ceafă, pentru că în familiile de sălbăticiuni disciplina este la mare preț.

Mai poposiră o vreme prin poiană, apoi dispărură încet spre cotul rîului.

Bálint coborî precaut din locul lui de pîndă, avînd grijă să nu-și izbească arma de trunchiul copacului sau să nu-i pîrîie vreo cracă sub picioare, și porni tiptil pe cărarea năpădită de iarbă. Nu se înserase încă de tot. Cînd să dea cotul către o parte mai golașă a pădurii, auzi niște pași ușori. Rămase nemișcat și ciuli urechile. Pașii se opreau, apoi o luau iar din loc. Era o mică vietate care nu-și găsea locul, luînd-o cînd într-o parte, cînd în alta prin desișul întunecos.

Se auziră vreo două șuierături triste de cerboaică, mult mai ascuțite decît șuieratul căprioarei îndrăgostite de odinioară, apoi, după un foșnet scurt, apăru la vreo patru-cinci pași de el și puiul, cît pe ce să dea peste el, fără să-l observe. Se opri la o aruncătură de băț. Pămătuful de codiță îi tresălta caraghios și țiuia disperat în stînga și-n dreapta cu urechile alungite de mirare, parcă gata să se

întrebe în gura mare, oare unde-i dispăruse mămica lui grijulie, care pînă atunci avea grijă de el, îl ocrotea la tot pasul, sărea la primul lui scîncet, iar acum se făcuse nevăzută cu cine știe ce cavaler, iar pe mine m-a lăsat de izbeliște în bezna din pădure! Așa ceva nu se mai întîmplase de cînd venise pe lume! Nu avea de unde să știe, sărmanul, ce se petrecea în pădure la orice sfîrșit de iulie. Cine să-i fi spus bietului pui că atunci le venea sorocul căprioarelor, iar mămica lui tocmai îl amăgea pe țapul acela nătăfleț, alergîndu-l prin toate ungherele, pînă ce se va lăsa odată prinsă. Iar apoi va avea tot timpul să-și caute odrasla rătăcită, dar nu acum, deocamdată se simțea în largul ei, curtată de amantul îndrăgostit, care alerga cu limba scoasă după ea. Dar puiul habar nu avea ce se întîmplă, ci adulmeca cu nările lui umezite de teamă după parfumul atît de familial al celei care-l adusese pe lume. Rămaseră așa vreo cinci-șase minute, omul față în față cu puiul de căprioară, la cîțiva pași unul de altul. Bálint încerca să-și țină răsuflarea, cu toată că micuțul nici nu se sinchisea de el, toropit de tristețea singurătății sale. În cele din urmă mai țiui de vreo două ori, ciuli urechile către poiană și porni într-acolo.

Abia atunci Bálint izbucni în rîs, bucuros că pădurea își regăsise tihna sub oblăduirea lui. Liniștea din jur părea ancestrală.

Era mai decis ca oricînd să nu mai tolereze păscutul în zonele interzise și să-i pedepsească aspru pe cei vinovați.

*

A doua zi pe la prînz, Bálint era deja pe valea Someșului. El și cu Zutor mergeau călare, iar ceilalți pe jos. Aveau cu toții puști, iar muntenii bineînțeles și topoare. Alaiul era completat și cu doi cai de povară, chiar dacă, pentru un drum atît de scurt, ar fi fost suficient și unul singur, dar se hotărîră să le spună celor trei moți, care nu știau de planurile lor, că vor merge și la iarmarocul de peste munți, de pe valea Someșului, așa că aveau drum lung de bătut și era nevoie de mai mult calabalîc. Pentru că planul acesta trebuia întărit prin tot felul de amănunte, fiindcă muntenii sînt oameni cărora le merge mintea și sînt atenți la toate, așa că li s-ar duce vestea cît ai clipi din ochi, iar în ziua următoare nu ar mai găsi nici țipenie de vită care să pască în zonele interzise și s-ar face de rîs în fața tuturor. Așa că aveau toate motivele să fie prudenți.

Merseră o bună bucată de vreme pînă ce lăsară în urmă și ultimele case, deoarece satul Giurcuța era răsfirat pe vreo șapte kilometri la dreapta rîului și, cum era duminică, nici nu se întîlniră cu prea mulți localnici care să-i vadă cum părăsesc valea, ca să o ia la stînga, prin Ponor, și în cîteva minute să se facă nevăzuți în întunericul din brădetul secular.

Mergeau tăcuți, călăuziți de Ioane Omului. Erau pe pogonul lui. Ajunseră abia pe înserat la marginea unei poieniște unde caii aveau ce să pască, iar în zori puteau urca pe panta abruptă, desigur că nu călare, pînă la defrișarea cea mai apropiată.

Nu ridicară nici un adăpost pentru că bocăniturile s-ar fi auzit pînă departe și nici nu aprinseră decît un foc de tabără mic, să nu fie văzut de la distanță.

*

Porniră cu noaptea-n cap. Se cățărară cu greu prin pădurea deasă și ajunseră pe creastă cînd abia se crăpa de ziuă. Stele mari încă străluceau pe cer, nu se stinseseră decît cele mărunte. Valea era încă acoperită de vălătuci groși de ceață, dar coasta din față se contura bine pe purpuriul întunecat al zorilor. La dreapta lor se întindea un lăstăriș de două sute de pogoane. Încă nu se vedea dacă erau și animale pe acolo.

Hotarul dintre pășunea comunală și domeniul Abády era marcat de o văgăună abruptă, de partea lor mai îngustă decît în față, așa că nu trebuiau mai mult de patru oameni să o bareze. Prin urmare Zutor rămase pe culme și răsfiră moții la cîte cincizeci de pași unul de celălalt, fiindcă planul era ca, la fel ca la vînătoare, să fugărească cirezile în sus, de o parte și de cealaltă a văii, ca să le înghesuie în colțul superior, iar de acolo să le mîne pe toate pînă la rîu.

Bálint cobora panta încet. Se luminase de-a binelea. Înainte să se afunde în ceața groasă îl văzu pe inginerul silvic cum își adună și el oamenii pe versantul din față și pornesc cu toții la vale.

Se întîlniră la malul rîului. Totul era cum plănuiseră. Dar erau nevoiți să aștepte pînă se risipește ceața. Bálint se așeză pe o piatră, iar Winkler se întoarse la grupul lui ca să organizeze aripa stîngă a hăitașilor.

Se porni o adiere de pe coline, ca în fiecare dimineață. Soarele dezmorțea valea mai largă a Someșului, de unde aerul cald se ridica

spre culme, ca să împingă în valea îngustă și umbroasă aerul rece. Era un vînt umed și înghețat. Bálint simți cum îl trec fiorii. Dar dintr-odată razele soarelui străpunseră pătura de ceață și întreaga vale se lumină. Se vedea limpede de jur împrejur și, într-adevăr, colinele văii erau pline de vite. Turmele celor din Giurcuța pășteau printre puieții proaspăt plantați. Să tot fi fost vreo două sute de cornute. Printre ele, viței, juncii și tăurașii țopăiau ca niște pete albe peste tot, printre cioturile puieților din valea înverzită.

Se auzi un fluierat și haita începu. Urcau panta încet. Vreo zece-cincisprezece minute nu se întîmplă nimic deosebit.

Deodată, de pe una dintre culmi se auzi un vuiet aparte. Era un sunet profund, sălbatic, melodios, dar înspăimîntător, un amestec de orgă și corn de păstori. Era tulnicul de trei metri al moților. Și nu doar unul singur, ci sunetul se repetă și din vale, poate de pe culmile mai îndepărtate. Era un cor de sunete prelungi, foarte sonore, care făceau să vibreze aerul din împrejurimi.

Iar cireada părea că înnebunise. O luară la goană de peste tot către vatra satului. Alergau în grupuri de cîte cinci-șase vaci borțoase, boi bătrîni, junci tineri și viței de-a valma, precum cerbii, sărind peste trunchiuri de copaci căzuți la pămînt, pîlcuri de vlăstare și maldăre de vreascuri uscate, drept în fața hăitașilor. Se vedea că fuseseră învățate ca, la auzul tulnicelor, să dea fuga spre casele lor. La malul rîului erau deja în turme de cîte douăzeci, treizeci de capete cornute, aidoma unei șarje de cavalerie în toiul atacului. În tot acest timp tulnicele continuau să sune, amestecîndu-se cu mugetele înspăimîntate ale cirezilor și cu strigătele hăitașilor, iar ecoul văii multiplica vuietul general, transformînd liniștea de pînă atunci într-un adevărat infern, un iad sonor asurzitor.

Nu era chip să prindă nici un animal. Cele din grupurile mai mari ar fi călcat în picioare pe oricine le-ar fi stat în cale, iar cele răzlețe erau atît de sprintene, se fofilau atît de repede într-o parte și-n alta, încît gonacii nici nu apucau să se apropie de ele. În cîteva minute nu mai era nici țipenie de vită. Lăstărișul de două sute de pogoane era pustiu!

Spre marea supărare a tuturor. Cînd ajunse în dreptul lui Bálint, Ioane Omului trînti de pămînt cu căciula lui uriașă din blană de oaie și începu să suduie mai abitir decît cel de pe urmă birjar. Ocările se buluceau din gura lui ca turmele bezmetice de odinioară.

Cînd se adunară la malul rîului, pînă și ceilalți moți începură să-și blesteme soarta, ca să vadă și stăpînul cîtă silință și-au dat. Dar pe Ioane nu-l întrecu nimeni. Nu mai era însă nimic de făcut. Flagrantul lor eșuase.

Zutor voia să urce pe culme ca să-i prindă pe păstorii care dăduseră alarma cu tulnicele lor. Dar ar fi fost în zadar. Mai mult ca sigur că aceia spălaseră putina de mult. Așa că Winkler o luă la drum către Beliș, iar Bálint porni pe o cărare mai molcomă spre valea Ponorului, unde Zutor și Ioane urmau să-i aducă și caii.

*

Ajunseră la Someș pe la amiază. Trecu prin vadul rîului ca să nu fie nevoit să străbată tot satul acoperit de rușinea ambuscadei lor nereușite. Era și pe malul opus o cărare care ducea pînă la gaterul de unde drumul se bifurca, unul în jos, la vale, iar celălalt cățărîndu-se pe munte. La mica moară îi aștepta călare Gaszton Simó, atotputernicul notar. Desigur că aflase de sosirea lui Bálint prin iscoadele sale și venise să-l întîmpine cu surul lui bălțat.

– De unde vine stimatul meu conte? – îl întrebă el fățarnic, iar ochii lui mărunți îi sticleau de maliționitate. Aflase desigur de acțiunea lui Bálint și de rezultatul ei. Apoi continuă: Sînteți tot timpul la datorie, fără preget, mereu în folosul acelor nenorociți. Vă admir nespus de mult sufletul mărinimos, plin de abnegație.

– De ce vă faceți că nu știți nimic? – îi răspunse Bálint sec, foarte agasat că individul îndrăznea să-l ia peste picior.

Dar Simó nu se dădu bătut și rîse degajat.

– Acum ați avut ocazia să vă convingeți ce neam de hoți și de oameni haini sînt cei cărora pînă mai deunăzi le-ați ținut și dumneavoastră partea.

– Așa cum o voi face și de acum încolo. Eu vreau să se facă dreptate. Nu accept să fie exploatați, dar cu atît mai mult nu vreau să fiu furat de cineva. Dar e de înțeles să nu se vor obișnui cu ordinea de pe o zi pe alta, după ce ani la rînd au fost obișnuiți cu debandada.

Notarul își drese scurt vocea, înțelegînd că era vorba despre el. Dar nu-și dădu arama pe față, ci încercă să facă paradă de slugărnicia lui.

– Lăsați pe mine, domnule conte. Am să vă dau cîțiva jandarmi, care împreună cu moții dumneavoastră au să cutreiere culmile ca

să pună mîna pe paznicii aceia cu tulnicele lor, care dau alarma, și atunci inginerul silvic împreună cu pădurarii dumneavoastră vor putea aduna cirezile care pasc prin zonele interzise. La ordinele dumneavoastră!

– Am să mă mai gîndesc.

Lui Bálint planul i se părea logic, dar nu se simțea atras de ideea să se folosească de serviciile lui Simó. Nu voi să-i fie cu nici un chip îndatorat. I se părea o persoană foarte dubioasă.

– Cum doriți! – repetă de mai multe ori Simó și își aprinse un trabuc.

Cînd ajunseră la răscruce, Bálint își ridică pălăria:

– La revedere, domnule notar! – și coti pe cărarea care ducea pe munte.

– Vin și eu într-acolo – îi răspunse Simó. Am o treabă la Răchițele.

– Ați făcut tot ocolul numai pentru mine? – îl întrebă Bálint. Fiindcă de la dumneavoastră drumul cel mai scurt e peste Dealul Botii.

Notarul rîse pe sub mustață.

– Poate că și pentru dumneavoastră! – dar nu mai adăugă nimic.

Merseră o vreme tăcuți.

– Și ce mai e nou prin politică? – îl întrebă într-un tîrziu notarul. Unchiul meu, șambelanul, care tocmai s-a întors de la Budapesta, mi-a spus că Partidul Constituțional și-a anunțat fuziunea cu Partidul Independent și că de aceea a și primit Ferenc Kossuth marea cruce a ordinului Leopold. Fuziunea aceea a avut deja loc?

– Kossuth a fost decorat pentru semnarea acordurilor comerciale – îi răspunse scurt Abády.

– Deci așa – spuse Simó îngîndurat, apoi izbucni în rîs: Ce situație caraghioasă: fiul marelui Kossuth cu un ordin austriac la gît! La cazinoul de la Huedin oamenii au rămas înmărmuriți. Îl consideară un fățarnic și-l înjură pe toate drumurile – apoi se grăbi să adauge: Dar eu desigur că sînt de partea lui, fiindcă e șeful meu! – ceea ce era desigur o minciună, fiindcă se alăturase și el corului denigratorilor, dar acum voia să se arate loial în fața unei personalități atît de influente ca Bálint.

Mai tăcu o vreme, apoi îl întrebă din nou:

– Dar ce e cu fuziunea aceea?

De fapt, avuseseră loc o serie de discuții. Altminteri, independenții nu voiau să accepte reforma electorală a lui Andrássy. Ar fi fost o alternativă inteligentă. Ea ar fi pus capăt eternelor atacuri între partidele din coaliție care, oricît de mascate ar fi fost, se repetau întruna, paralizînd cu totul actul de guvernare. Toate deciziile erau precedate de discuții interminabile, încheiate prin tot felul de compromisuri. Doar frazeologia patriotardă, lipsită de conținut era adoptată fără discuții. Dar fuziunea se lovea de proiectul legii electorale. Aripa radicală a pașoptiștilor, în frunte cu Gyula Juszt, era împotriva principiului votului multiplu, care se zvonea că era piatra de încercare a lui Andrássy.

– Știe Cel de Sus – îi răspunse Bálint. Eu, care nu sînt în nici un partid, nu sînt prea bine informat despre toate acestea.

Nu voia să intre în discuție cu notarul. Ar fi fost prea devreme și ar fi dăunat cauzei. El ținea cu tot dinadinsul ca acordul să fie adoptat, să se formeze coaliția menită să adune toate forțele capabile să guverneze țara și să scape de cei al căror singur rol era să dea din gură. Mai ales pentru că situația internațională era tot mai sumbră. Era foarte important ca Ungaria să aibă un guvern solid și unitar, fiindcă mișcările revoluționare din Turcia puteau foarte ușor să acutizeze problema balcanică. Simó aduse vorba tocmai despre veștile venite din Turcia, de parcă i-ar fi citit gîndurile, sau poate numai ca să se fălească cu clarviziunea lui politică:

– Și ce părere aveți, domnule conte, despre evenimentele din Turcia? Acolo se întîmplă lucruri serioase. Faptul că au adoptat constituția ar putea să le fie de ajutor împotriva Vienei. Turcii sînt frații ungurilor. Chiar și data trecută ne-am ridicat împreună împotriva nemților. Cei din cazinoul de la Huedin sînt de aceeași părere – și se lansă într-o serie de explicații.

Îi cită pe Bocskay și pe Gábor Bethelen, schițînd posibilitatea unei mari alianțe, prin care parlamentul maghiar împreună cu cel turc ar putea să-i îngenuncheze pe austrieci. Erau niște elucubrații care-l indispuneau pe Bálint. De-abia aștepta să scape de notarul ahtiat de politică. În dreptul unei cărări care urca pieptiș colina, destul de îngustă pentru a o trece călare, plină de bolovani, dar oricum mai bună decît să asculte discursul notarului, îi spuse scurt:

– Eu o voi lua pe aici. La revedere! – îl întrerupse el pe Simó și coti, iar oamenii lui îl urmară.

Notarul din Giurcuța rămase înmărmurit:

– Naiba să-l ia de magnat înfumurat – mormăi el, apoi își continuă drumul pe panta încă golașă.

Peste un sfert de oră ajunse și el la lizieră. Se opri. Privi împrejur. Își scoase tocul revolverului de la centură și îl băgă în tocul puștii, cu mînerul la îndemînă. Apoi intră încet în desiș.

*

Cărarea pe care o luase Bálint nu era bună pentru mersul călare. E adevărat că mărunții cai mocănești puteau să treacă orice obstacol, dar crengile copacilor erau atît de joase, încît călăreții nu încăpeau pe sub ele decît aplecați pe burtă în șei. Așa că el coborî de pe cal și o luă pe jos mai departe. Fiind mai sprinten la pas decît caii, în cîteva minute ajunse deja departe, singur în tihna pădurii. În jurul lui erau mai multe cărări paralele care șerpuiau toate spre piscul golaș al Prislopului. El porni pe cea mai abruptă. După un desiș de molizi tineri urmă o zonă luminoasă, cu copaci mai bătrîni, dar cu trunchiurile scunde, din cauza solului stîncos, și cu vîrfurile crengilor lăsate, năpădite de licheni. Pașii i se afundau printre frunzele late, de un verde viu, ale afinilor, care acopereau totul, de parcă ar fi fost plantați. Se opri vrăjit de priveliște. Contrastînd cu verdele abundent, trunchiurile copacilor păreau de-a dreptul liliachii, împînzite din toate părțile de vălurile argintii ale lichenilor care atîrnau în franjuri împletite ca o plasă uriașă de paianjeni. Nici nu existau alte culori decît verde, violet și argintiu, cît vedea cu ochii și cu cît privea mai departe, totul se transforma într-o viziune ireală, într-o pădure de poveste. Alături de el se clătinau în aer doar cîteva firișoare subțiri, dar în dosul lor ele se multiplicau, pînă ce negura părea striată și inimaginabil de îndepărtată, împresurată de trunchiuri întunecate care-i dădeau un ritm de-a dreptul muzical. Iar dedesubt se unduia strălucitor covorul verde care cobora la vale, unde se pierdea în desișul franjurilor de licheni. Erau valuri de verdeață plină de vîrtejuri de-a dreptul luminoase, subliniate de cîte o piatră de mică neagră ca smoala, printre lamelele cărora, dure ca oțelul, se scurgeau firicele de apă care hrăneau necontenit frunzișul dimprejur. Stratul gros de mușchi de pe cărare era umed și alunecos, ca un burete moale care mustea la fiecare pas.

Bálint înaintă încet prin vraja pădurii. Simțea că, dintr-o clipă în alta, din dosul draperiei zdrențuite de licheni i se vor dezvălui taine nebănuite și, ca întotdeauna cînd se afla în fața unor minunății, gîndurile îi zburară la Adrienne, de parcă toate frumusețile lumii s-ar fi născut din trupul ei străveziu, din buzele ei cărnoase sau din ochii ei chihlimbarii. O și vedea aievea apărînd spre el din dosul trunchiurilor liliachii, dintre franjurile argintii, plutind cu pașii ei alungiți peste strălucirea nemișcată a oceanului de afine.

Își imagina cum, atunci cînd va fi soția lui, se vor plimba ținîndu-se de mînă prin această liniște mirifică...

Se auzi un fîlfîit de aripi. Se ridică în aer din fața lui o pasăre mică, abia un pic mai mare decît o potîrniche. Zbură doar cîțiva metri, apoi se așeză pe o creangă. Se avîntă din nou. Bálint o privi cu atenție – era un pui de sitar, încă nedeprins cu zborul, cu ciocul disproporționat de lung, ca al unei păsări adulte, dar cu trupul încă nedezvoltat, cu aripile prea scurte, care încă nu o puteau ține în aer, încît părea mereu gata să dea cu capul de pietre. Mai încercă de vreo două ori să-și ia avînt, apoi renunță, probabil ostenită de efort. Bálint iuți pasul, să nu o stîrnească cu prezența lui.

*

După vreun sfert de oră cărarea îl scoase la marginea unui pisc abrupt. Era o stîncă înaltă de vreo cinci-șase metri, tivită la margini cu brazi mărunți și cu arțari de munte agățați cu rădăcinile de ea și cu trunchiurile avîntate deasupra hăului, însetate după lumină și aer. Fiindcă sub stîncă era o poieniță numai bună pentru popas, plină de iarbă grasă și cu un izvor abundent, unde caii se puteau ospăta înainte de ultimul urcuș pe care-l aveau de trecut dacă voiau să ajungă pe creasta Prislopului.

András Zutor discuta împreună cu plăieșii la baza stîncii. Cînd ajunse pe piscul de deasupra lor, Bálint le auzi glasurile și tocmai era pe cale să le strige că ajunsese și el, cînd deslușì cîteva cuvinte care-i atraseră atenția: „...păi e limpede că notarul se teme, de aia a și venit pînă aici".

Bineînțeles că vorbeau românește, dar el le înțelegea deja destul de bine limba. Așa că rămase locului, nemișcat. Cel care vorbise era tînărul Culiță, flăcăul din Peicoi, pe care îl luau în toate drumurile lui Bálint prin munți, ca să se îngrijească de cai.

– Te cred și eu că se teme! – interveni Jucuță, a cărui casă din Dealul Botii era chiar la marginea drumului care ducea de la Beliș la Răchițele. După ce a tras cineva cu pușca după el.

– Oare chiar așa o fi fost? – se minună Ioane, chiar dacă se vedea pe fața lui că aflase de mult de toată tărășenia.

– Unde s-a întîmplat una ca asta? – întrebă Zutor.

– Pe coasta pe unde coboară drumul care duce la izvorul rîului Corbu.

– Te pomenești că tocmai de pe domeniul nostru!

– Nu, împușcătura a venit de pe domeniul comunal. Am auzit-o cu urechile mele. Eram tocmai în fața casei. O vreme nici nu m-am mișcat din loc – spuse bătrînul rîzînd și frînse o crenguță uscată între degetele lui osoase. Eu nu-mi bag nasul în ce se întîmplă dincolo de hotarul nostru. Nu-i bine să știi prea multe. Dar mai tîrziu tot am aruncat o privire pe acolo.

Apoi începu să povestească în amănunțime. Vorbea rar, cu pauze lungi, ca toți muntenii. Le spuse cum a trecut călare „domnu' notar" tocmai prin dreptul casei lui, de unde a auzit împușcătura. După vreo jumătate de oră a pornit și el pe drumul pustiu, de unde Simó scăpase cu viață. Și cum s-a străduit el să găsească locul cu pricina. Ceea ce nici nu i-a fost prea greu, fiindcă toată lumea știa că bătrînul Zutor a fost un braconier vestit și nu era nimeni atît de isteț să găsească orice urmă ca el. Află de îndată în noroi locul unde notarul, la auzul împușcăturii, și-a tras de căpăstru calul, care a alunecat pe picioarele din spate, gata să cadă în șanț. „Voiam să aflu dacă au vrut doar să-l sperie sau..." Așa că a căutat primprejur pînă ce a găsit și glonțul. După traiectorie, se vedea că a fost tras din desișul făgetului, care era deasupra povîrnișului și s-a împlîntat în trunchiul unui brad de soi. A fost un țintaș de nădejde, oricine ar fi fost el... – și bătrînul rîse din nou, iar ca semn de apreciere scuipă una bună, pînă departe.

– De atunci, oriunde merge, notarul o ia pe căi ocolite, să nu afle nimeni încotro se duce... – spuse Culiță.

– Și are la el un revolver – adăugă Crișan și izbucniră cu toții într-un rîs înfundat, batjocoritor.

– Încă nu a fost nici o anchetă? – întrebă Zutor.

Îi răspunse Todor Paven, pădurarul de la Humpleu:

–Nu. Doar notarul știe prea bine că nu ar avea nici un rost. Se zice că nu vrea să vorbească cu nimeni despre cele întîmplate.

–N-ar fi nici un păcat de el... – adăugă Culiță.

Zutor, care pînă atunci doar pusese întrebări, pufăind liniștit din pipă, se răsti acum la el furios:

–Să nu mai spui așa ceva în fața mea. Și ar fi mai bine să ne vedem de drum. Haideți! – și se ridică în picioare.

Bálint rămase o vreme nemișcat. Nu voia ca oameni să-și dea seamă că a tras cu urechea. Nu se luă pe urmele lor decît atunci cînd erau deja departe de el. Dar precauția lui se dovedi a fi fost de prisos, pentru că poteca de sus, unde se afla el, cotea din nou după coastă și nu se întîlnea cu cea de jos decît aproape de locul lor de popas.

*

După cină, îl chemă pe Zutor în cortul său. Îi mărturisi că auzise întîmplător întreaga poveste și voia să afle ce era în dosul ei.

Bătrînul era deja încrezător, nu ca pe vremuri, cînd despre întîmplarea cu cămătarul Pantelimon Rus n-ar fi putut scoate nici cu cleștele vreun amănunt de la el. Îi povesti că și acum cămătăria era în floare pe la ei. Și nu mai era doar unul singur, ci doi cămătari: unul la Mărăgău și altul la Rogoșel. Care aplicau aceleași metode ca Rus. Primeau și ei banii tot de la popa Timbuș, din Giurcuța, care era și reprezentantul băncii Unita. Simó ticluia contractele în care se zice că adeseori erau cu totul alte clauze decît cele știute de datornicii analfabeți. Iar în toate acțiunile ulterioare, el era de partea creditorilor.

Bálint îl întrerupse:

–Asta e greu de dovedit. Oamenii nu îndrăznesc să depună mărturie împotriva preotului lor. Am văzut asta cu doi ani în urmă. Dar nu mai sînt și alte abuzuri comise de notar, care ar putea fi calificate drept ilegalități?

–Cum să nu, doar sînt cu duiumul! – îi răspunse Zutor. Nu a existat vreo afacere din care el să nu fi profitat. Poate tocmai de aceea nu i-a spus nici primpretorului că au tras asupra lui, cu toate că e prieten bun cu el, dar nu voia să înceapă o anchetă din care ar fi reieșit și potlogăriile lui...

Bálint căzu pe gînduri. I se trezi din nou instinctul lui puternic de a veni în ajutorul celor oropsiți. Se vedea nevoit să acționeze. Să-i scape pe oameni de notarul acela ticălos. Dar acum voia să fie mult mai precaut, nu ca ultima oară, cu doi ani în urmă, împotriva lui Rus și a lui Timbuș, cînd cei din Peicoi, care veniseră la el cu jalba, s-au răzgîndit de îndată ce au fost amenințați de preotul din sat.

– Ascultă-mă, Zutor – îi spuse el în cele din urmă –, ai putea să-mi aduni dovezi despre fărădelegile lui? Cu cît mai multă discreție, să nu se ducă vestea.

– Am să încerc... – îi răspunse Zutor, mîndru de încrederea contelui.

– Să nu spui nimic, nimănui, nici inginerului silvic.

Bărbatul clipi cu subînțeles.

– Vă înțeleg foarte bine, domnule conte, nu o să afle nimeni.

– Notează-ți tot ce afli și data viitoare cînd vin pe la voi o să vedem se putem face.

– Am înțeles, domnule conte.

Bálint se ridică în picioare, iar Zutor plesni din călcîie.

– Și ar mai fi ceva! Azi, notarul s-a oferit să-mi trimită niște jandarmi care să meargă în toiul nopții pe creasta aceea ca să pună mîna pe tulnicarii aceia care au stîrnit cirezile din lăstăriș. Mi s-a părut o idee destul de bună. S-ar putea să-i dau ordin lui Winkler să se folosească de ea. Dar asta nu schimbă nimic din înțelegerea noastră.

– Am înțeles, domnule conte.

Zutor îl salută și porni către sălașul din deal. Silueta i se contura limpede în bătaia lunii. Avea trupul îndesat, rotund ca o minge și pășea milităreste cu picioarele lui scurte. Se vedea pe el că fusese subofițer artilerist de husari.

*

După două săptămni, Bálint primi la Dienești raportul lui Winkler:

„...Conform înțelegerii avute, domnul notar a trimis în seara de joi cîțiva jandarmi: doi pe creasta de sud și doi la nord, pe Valea Boului. Eu am pornit noaptea de la Beliș cu șaisprezece oameni și am închis valea Între Ape. Cînd s-a ridicat ceața, am cercetat cu binoclul toată coasta. Spre surprinderea mea, nu am văzut nici un

animal. Totuși am urcat pînă pe culme, sperînd să găsim ciurda satului ascunsă într-unul din pîlcurile de pădure tînără care a mai rămas în picioare. Din păcate, a trebuit să constat că am venit degeaba, fiindcă în dimineața aceea nu am găsit nici o vită care să pască în zona interzisă, cu toate că am aflat peste tot urme de pași și de balegă proaspete, așadar e sigur că cirezile au fost mînate de acolo în toiul nopții...

Pagubele sînt numeroase. Aproximativ 70-80% la sută din puieți au fost distruși. Chiar dacă legea vă obligă să replantați zonele defrișate, nu vă sfătuiesc să o faceți pînă ce vinovații nu vor fi pedepsiți exemplar, deoarece în condițiile de față ar fi o cheltuială de prisos... Jandarmii s-au întors și sîmbătă seara, dar nici atunci nu au găsit pe nimeni acolo. Este evident că sătenii au aflat în ultima clipă de planul nostru, dar nu-mi dau seama cine ne-a dat de gol! Sînt sigur că nu oamenii noștri, fiindcă ei nu au știut nimic dinainte. Eu i-am luat pe munte doar în noaptea aceea, așa că nu au avut cînd să vorbească cu cineva. Iar de cinstea jandarmilor nu am nici un motiv să mă îndoiesc..."

Cu același curier sosi și scrisoarea lui Zutor. Era un text bizar, fără semne de punctuație și fără majuscule, dar foarte limpede și inteligibil. Povestea aceeași întîmplare, dar cu cîteva precizări care-i stîrniră lui Bálint interesul:

„...Mă gîndească că nu e lucru curat domnul conte că domnul notar cînd o venit cu doi jandarmi sus pe someș sa oprit mai întîi la popa timbuș și cînd o iești de acolo so dus cu ei pînă la poalele ponorului unde io slobozit și el so întors dar nu pe unde o venit ci spre toserat și popa șo trimăs sluga săl cheme pă nic vasilică care i gazdă mare și stă departe și acela so dus nu știu unde dar gruspan care-i cîrciumaru' nost' dă la giucuța o zis că o bătut cale lungă pînă la 11 adică la ora unșpe o intrat la el să bea un ciocan de palincă și că avea opincile pline de tină chit că jos nu o plouat numai sus pe gilău și pe boului la noi nu o fo strop dă ploaie nici în sat și că notaru o fo la popa știu de la un jandarm pe care lo întrbat cineva de ce îl păzește pă notar dar el iț o spus că nul păzește că io ăsat de capu lor nu numai cînd sor suit pă munte dar și cînd o intrat la popa așa că îi adevărat și iam văzu și io de pe humpleu cînd nic vasilică o trecut someșu cu sluga la timbuș să io am venit încoace de scrind că m-am gîndit poate că văd ceva și domnu conte mio

poruncit să mă uit peste tot dar numai mai tîrziu așa că nu lam văzut pă notar cum o intrat la popadar ce am văzut o fo pă la 7 adică la ora șapte că mai mult nu am rămas acolo că so înserat și io trăbuia să ajung la Beliș că mă aștepta domnu inginer silvic și m-am gîndit că dacă i întuneric noi mai vedea nimic..."

De fapt, Bálint era mulțumit. Se bucura de eșecul lor, fiindcă ulterior regretase că a acceptat ajutorul notarului. E adevărat că era legal să ceară ajutorul jandarmeriei, dar faptul că fusese ideea lui Simó îl obliga într-o oarecare măsură față de el. Așa că, după ce acesta-și dăduse arama pe față și făcuse tot posibilul ca acțiunea să nu reușească, se simțea eliberat de orice responsabilitate. Nu mai avea nici un motiv să se poarte cu mănuși față de el.

Totuși, îl frămînta întrebarea, de ce a făcut-o? De ce a dat de gol planul propus tocmai de el?

Existau mai multe explicații plauzibile. Poate că oferta notarului a fost doar ca să-i cîștige bunăvoința, subterfugiu la care Simó se pricepea de minune și la care apelase adeseori, ultima oară în legătură cu înființarea cooperativelor. Era o pură fățărnicie din partea lui. Desigur că ura și noile reguli instaurate de Bálint pe munte. Pînă ce bătrînul Nyiressy nu se pensionase, el organiza prin pădurile domeniului haite de vînătoare cu copoi, tăia copacii cînd și unde voia, pentru el și pentru acoliții lui. El era regele pădurilor. Iar Abády a pus capăt domniei sale. Dar poate că avea și alte motive, mult mai serioase. De pildă că nu voia să-și scoale tot satul în cap. Îi jecmănise și așa destul pe oameni, dar păgubașii erau totuși puțini. Și așa trăsese cineva cu pușca după el. Dar în păscutul prin zona interzisă era implicat satul întreg. Dacă ar fi găsit cirezile acolo, s-ar fi confruntat cu toți locuitorii din împrejurimi, ceea ce s-ar fi putut să-i fie fatal. Era evident că se temea din capul locului, iar atunci ar fi avut și mai multe motive să se teamă.

În cele din urmă, Bálint ajunse la concluzia că, în felul acesta, nu avea cum să pună capăt distrugerilor. Era nevoit să caute alte metode. Poate că ar fi mai potrivit să se adreseze conducerii comitatului sau să ceară ajutorul prefectului. Cum piscul Între Ape era la hotarul comitatului, poate că ar putea să ceară ajutorul jandarmeriei învecinate, iar atunci Simó nu ar avea de unde să afle nimic.

„Da, se gîndi el, n-ar strica să încerc..."

II

Clopotele sunară a doua oară cînd contesa Abády, împreună cu fiul ei înconjurară bastionul de la nord-vest al castelului, în drumul lor spre biserică. Era obiceiul lor dintotdeauna. Așa se întîmpla în fiecare duminică, încă de pe vremea copilăriei lui Bálint, apoi cînd era elev la Theresianum și își petrecea vacanțele acasă și, mai apoi, pe vremea anilor săi de diplomație, cînd se întîmpla să-și petreacă concediile la Dienești.

Acest pelerinaj era o tradiție și pentru contesa Róza – coborîse și ea, împreună cu părinții ei, pe aceeași alee la slujbă, pe vremea cînd, fiind singură la părinți, se simțea prințesa atotstăpînitoare a întregului castel, apoi la brațul soțului ei și pînă la urmă de una singură, în văduvia ei timpurie, la fel ca o mulțime de generații înainte, tocind pietrele treptelor care întrerupeau pe alocuri aleea acoperită cu pietriș ce ducea spre poarta mereu zăvorîtă din zidul cimitirului, a cărei cheie nu o uitau niciodată acasă.

Nu coborau niciodată cu trăsura, indiferent cum era vremea. Ar fi fost un ocol prea mare să iasă din curtea grajdurilor, în formă de potcoavă, să traverseze întreaga gospodărie și să se întoarcă de-a lungul satului pînă la poarta cimitirului, străjuită de cei trei îngeri rococo de piatră, în poziții straniu contorsionate, unul ținînd în mîini cele zece porunci, celălalt blazonul familiei Abády, iar al treilea sprijinit într-o trîmbiță lungă, pregătit să sufle în ea din răsputeri în ziua Judecății de Apoi.

De altfel, duminica, doamna Abády nu punea niciodată să fie înhămați caii, fiindcă se îngrijea ca servitorii ei să nu lipsească de la biserică.

Bálint se opri o clipă la marginea grădinii înguste din spatele castelului. Îi plăcea priveliștea care se deschidea de acolo. Prin pădurricea tînără de brazi de pe coasta dealului se întrezărea întinderea mănoasă a cîmpiei mărginite la celălalt capăt de coasta ruptă în două a Cheilor Turzii, în fundal cu valurile albăstrii ale munților Ierii, iar în apropiere cu strălucirea albă a bisericii înconjurată de pîlcul des de ulmi și de tei pînă la țiglele roșii ca focul de pe curia unde locuise bunicul lui, Péter Abády.

Poate că tocmai amintirea lui îl făcea să se oprească întotdeauna acolo.

În copilărie, evada adeseori pînă la el. Pe vremea aceea, brazii erau încă scunzi. Se furișa printre crengile lor dese, în chip de *Față palidă*, escala gardul cimitirului, pe care și-l închipuia drept zid al cetății, apoi și pe cel care împrejmuia curia și adeseori ajungea la bunicul lui cu pantalonii rupți și murdar din cap pînă-n picioare. Își amintea de el văzîndu-l aievea în fotoliul lui de pe terasa cu coloane grecești, întorcîndu-și spre el fața proaspăt bărbierită, zîmbindu-i pe sub mustața tunsă cu grijă și pomădată.

După moartea lui, contesa îl mutase acolo pe Ázbej, iar de atunci Bálint nu mai pusese piciorul acolo. Se temea să revadă casa și încăperile cu noua lor față. Se cutremura pînă și gîndindu-se la culorile stridente lipsite de gust în care zugrăvise vechilul întreaga casă.

Apoi își iuți pașii, fiindcă mama lui i-o luase binișor înainte.

*

Biserica era complet albă, atît pe dinafară, cît și pe dinăuntru. Pereții erau văruiți, băncile vechi de mai multe sute de ani erau albite de mulțimea credincioșilor care se așezaseră pe ele, iar podeaua era acoperită cu dale de calcar. Orga era de un gri deschis, dar estompat, la fel ca baldachinul și amvonul din piatră, de lumina care inunda întreaga biserică. Și cu toate că tavanul era împărțit în casete din lemn, decorate cu flori sau cu tot felul de embleme, culorile păliseră de-a lungul timpului, așa că era nevoie de multă atenție ca să deslușești lalelele, garoafele, cerbul de la malul rîului sau pelicanul care-și hrănește puii cu propriul său sînge.

Majoritatea bărbaților purtau straie de aba albă și cămăși imaculate ca neaua. Doar costumele negre ale celor din primele rînduri contrastau cu albul dimprejur – erau notabilitățile satului: intendentul, administratorul, logofătul, meșteșugarii așezării și casierul cooperativei. În partea rezervată femeilor erau mai multe pete de culoare, fiindcă fetele purtau năframe frumos împodobite, dar și acolo domina negrul, fiindcă femeile măritate, așezate în primele trei rînduri de bănci, erau înfofolite în marame negre ca smoala.

La fel cum tot neagră era și tabla de pe balustrada corului, pe care se scriau numerele psalmilor ce urmau să fie cîntați.

Dar cel mai negru era pastorul. Cu nasul lui mare, sprijinit pe balustrada capitonată cu o pernă a amvonului și învelit în mantia lui amplă, părea un corb bătrîn. Chiar sub el, lipită de perete, era strana familiei Abády, tot din lemn de brad albit de vreme, dar cu pupitrul capitonat cu aceeași catifea verde ca aceea a amvonului și pe care se așezau Biblia și cartea cu psalmi. Acolo stăteau Bálint și mama lui. În pătratul aproape perfect din mijlocul bisericii, străjuit de prima strană a bărbaților, de cea laterală a femeilor, de cea a familiei Abády și de cele cîteva trepte care coborau de la amvon, era masa sfîntă.

În zilele obișnuite, era acoperită doar cu o cuvertură brodată, dar acum urma cuminecătura, fiindcă era duminica sfințirii pîinii, așa că acum era plină de carafe cu vin, coșuri de pîine și de clenodiile bisericii din Dienești, deocamdată acoperite toate de vechiul brocart, de sub care abia de se distingeau obiectele așezate pe ea.

*

Orga murmura surd. Primul psalm se terminase.

Fetele, pînă atunci adunate în fața ușii, se grăbiră, bocănind cu tocurile cizmelor pe dalele de piatră, spre șirurile lor de bănci, unde se înghesuiră dîndu-și coate și, de cum ajunseră fiecare la locul ei, se aplecară brusc peste pupitrele din față, rămaseră o vreme așa, apoi se așezară, cu băsmăluțe în mîini. Unele aveau buchețele de rozmarin, pe care le adulmecau din cînd în cînd discret.

Așa era legea nescrisă dintotdeauna: mai întîi intrau bărbații, apoi grupul prezbiterienilor . După ei veneau femeile și flăcăii, care urcau în corul din jurul orgii. Abia după ce toți erau la locurile lor, puteau să intre și fetele.

Atunci se auzi orga din nou. Cantorul intonă al doilea psalm, căruia i se alăturară nu doar grupul de cîntăreți înghesuiți pe lîngă orgă, ci și toți credincioșii de jos.

„Ce voci necizelate – își spuse Bálint –, unele de-a dreptul false. Dar cîntă cu toată credința, din suflet. Probabil că așa cîntau și primii creștini…"

*

După ce se termină rugăciunea, pastorul citi pasajul din Biblie pe care urma să-l dezvolte și își începu predica.

Era un om cu vorba arhaică, lungind accentuat primele silabe. Spunea ceea ce Bálint îl auzise repetînd de nenumărate ori, iar enoriașii poate și mai adesea, dar așa poate că înțelegeau mai bine și puneau la inimă învățămintele lui decît dacă ar fi auzit pe nepregătite numai lucruri noi, însă pilda lui era mereu aceeași – cea a bobului de grîu însămînțat într-un sol roditor...

Biserica era scăldată în soare. Firicele de praf pluteau prin fasciculele de raze care, pe alocuri, scoteau la iveală cîte o pată de culoare de pe baticurile înflorate ale fetelor, făceau să strălucească argintiul cărunțelii unui gospodar sau reliefau într-un roșu aprins pometii obrajilor altuia și umpleau aerul cu vălătuci de lumină.

Pereții erau orbitor de albi.

Straturile de tencuială, pe alocuri de trei degete grosime, adunate de-a lungul secolelor, ca să strălucească întotdeauna de curățenie, estompau toate liniile ferme, muchiile bolților, colțurile și reliefurile de la baza coloanelor.

Lui Bálint nu i se mai păruse niciodată atît de frumoasă biserica. Nu se mai sătura să o privească. Din capătul opus al navei porneau trei arcade, două dintre ele sprijinite pe coloanele bizantine, iar a treia se arcuia peste stranele fetelor, pînă la cornișa de piatră sprijinită pe portalul de la intrare, alături de amvon. Totul era ca pe vremuri, în secolul al XII-lea, cînd fusese construită, desigur, ca biserică catolică. Nu se mai păstrase nici un document de atestare, dar vechimea ei era indubitabilă.

Era una din acele biserici cu două nave, una principală și alta adiacentă, tipice epocii lui Béla al III-lea, din care nu există decît pe acele meleaguri. Absida și poarta triumfală erau mărturiile acelor vremuri. De atunci s-au petrecut multe schimbări. În timpul invaziei tătarilor a ars aproape complet, așa că nu s-a mai păstrat decît o parte din zidul exterior de piatră dăltuită, restul au fost nevoiți să-l demoleze, ca să fie reconstruit, în stilul gotic timpuriu, după cum atestă coloanele sculptate care străjuiesc poarta deschisă alături de cea veche, probabil mistuită de flăcări.

Apoi, după alte cîteva secole, a venit Reforma, care a plasat în centrul liturghiei predica, așa că locul cel mai important a devenit amvonul, care nu putea fi pus în locul altarului, fiindcă atunci jumătate din credincioși nu ar fi auzit nimic, așa că a fost adus mai

în față, sprijinit pe pilonii intrării triumfale. Ornamentele sculptate în piatră trădează Renașterea tîrzie.

Ulterior stilurile s-au schimbat din nou. Orga și baldachinul de piatră de deasupra ei sînt în stilul baroc. Așa a crescut, așa s-a dezvoltat biserica, conservînd elementele străvechi, adaptîndu-se noilor cerințe și stiluri, ca un organism viu. Era o companie demnă de castelul de la Dienești, care domina colina de deasupra, la fel de vechi și de eclectic prin urmele lăsate de spiritul tuturor epocilor prin care a trecut.

Totul purta pecetea istorică a familiei Abády. Pe balustrada amvonului stătea cioplit în piatră: *„Ad majorem Dei gloriam dedicavit L. B. György Abády statum praes. Anno 1690"*. Pe baldachin și pe amvon, într-un ancadrament ornamentat, erau armoariile lor, din anul 1740, cu inscripția C. D. A., monograma comitelui Dénes Abády, iar de-a lungul pereților stăteau înșiruite, în rame discrete, anunțurile funerare, cu blazoane duble pentru femei și simple pentru bărbați, peste care, pe un fundal roșu, figurau însemnele familiei Tomaj, grifonii auriți, cu aripile larg deschise. Iar dedesubt erau înscrise titlurile de noblețe ale fiecărora.

Chiar în fața stranei familiale erau atîrnate cele ale tatălui și bunicului lui Bálint.

Văzîndu-le din nou numele, gîndurile îi zburară din nou în trecut.

*

Își amintea doar vag de vremurile cînd stăteau acolo toți patru, la moartea tatălui său, pe cînd el avea abia opt ani. În schimb, îl vedea aievea pe bătrînul Péter Abády, stînd liniștit pe locul unde era acum mama lui, cu mîna lui surprinzător de mică pe culegerea de psalmi, care era și acum în fața lor. Cu fața lui îngrijită, cu profilul delicat, cu părul alb ondulat, nemișcat pe tot parcursul slujbei. Și i se părea că simte și acum mirosul de tutun amestecat cu cel al săpunului, legate amîndouă în memoria copilăriei sale de prezența bunicului său.

În ciuda datei de pe epitaful din fața lui – 3 nov. 1892 –, pentru el bătrînul era încă în viață.

Precum și poveștele lui. Ca de pildă ceea ce i-a spus odată, pe vremea cînd avea 15 ani.

Tocmai ieșeau toți trei din aceeași biserică și se îndreptau spre curie, fiindcă duminica luau prînzul la bătrînul gentilom, iar Bálint a exclamat: „...e fantastic că toate cele de aici au fost făcute de cei din neamul Abády!"

Bătrînul Péter s-a oprit și l-a privit o clipă îngîndurat. Poate se temea că nepotul său ar putea moșteni trufia mamei sale care, ca singură moștenitoare a uriașului castel, se simțea încă din copilărie ca o prințesă. Îi răspunse zîmbind, poate ca lecția lui de viață să fie mai blîndă:

– Nu e nimic extraordinar în asta, băiete, e ceva firesc. Pe vremurile iobăgiei, totul aparținea stăpînilor. De aceea ei aveau datoria morală să se ocupe de toate, să construiască și să repare stricăciunile. Așa că familia noastră și-a făcut doar datoria, nimic altceva. Și ia aminte, să faci și tu la fel.

Apoi a tăcut cîteva clipe. Trecuseră deja de poarta cimitirului. Aleea era străjuită de roșul însîngerat al tufelor înalte de trandafiri. A tăiat cîteva fire, pe care le-a curățat cu grijă de spini și le-a oferit nurorii sale. Apoi a continuat:

– Și nu e deloc surprinzător că mulți dintre înaintașii noștri au ajuns în posturi importante. Asta s-a datorat poziției lor sociale, averii și relațiilor de familie. Dar singura ta satisfacție nu poate fi decît aceea că, dintre ei, cei mulți și-au făcut cu demnitate datoria. Dar orgoliul nobiliar este întotdeauna ridicol și dăunător. El nu poate deveni un izvor de putere decît într-un singur caz – eu m-am gîndit adeseori la asta: dacă nu este afișat spre exterior, față de alții, ci în sufletele noastre, pentru noi înșine. Presupunînd că nu ne simțim cu nimic mai prejos decît oricine de pe lumea asta. În felul aceasta, dacă ajunge într-o poziție importantă, cel care se simte așa, nu se consideră mai măreț decît a fost pînă atunci și nici mai mărunt, dacă este demis. Iar dacă oamenii fac apel la ei, nu consideră că asta se datorează minții lor luminate, ci știu că este consecința poziției lor familiale, pentru că, potrivit structurii societății maghiare, conducătorii provin deocamdată din rîndurile aristocrației. Așa că, dacă renunțăm sau refuzăm o poziție înaltă, din motive morale, reprezintă tot un semn de putere. Pentru noi este mai ușor să o facem, deoarece în ochii noștri nu am fi mai merituoși dacă am insista să ne păstrăm sau să acceptăm o funcție înaltă, dimpotrivă, am fi demni de dispreț pentru că am făcut un

compromis cu propria noastră conștiință. În asta constă sensul înalt al expresiei *„Noblesse oblige"*.

Probabil că și mama lui a adăugat ceva, dar Bálint nu-și mai amintea decît cuvintele bunicului său, însă atît de limpede, de parcă i le-ar fi spus mai adineauri. Apoi, bătrînul rămase o vreme tăcut, parcă pierdut cu gîndurile în trecut, poate la cele despre care nu a vorbit niciodată.

În 1860, cu ocazia Decretului din octombrie, Franz Joseph l-a numit, fără să-i fi cerut consimțămîntul, în Consiliul Imperial Interstatal. I-a fost trimis actul de învestitură, dar Péter Abády l-a refuzat printr-o scrisoare. Ambele documente figurează în arhiva familiei de la Dienești, unde le descoperise Bálint. Asta l-a înfuriat atît de tare pe suveran încît, pînă la Compromisul din 1867, bătrînul a figurat pe lista rebelilor dubioși. Dar adevărul este că, după aceea, el s-a bucurat de și mai mult respect.

După o scurtă tăcere, bătrînul rîse degajat. Erau deja în dreptul treptelor de la cerdacul de piatră și își puse mîna pe umărul băiatului.

– Iar dacă te-ai născut cu orgoliul în sînge, ceea ce nu m-ar mira deloc – îi spuse el nu fără un strop de ironie, aruncîndu-i o privire plină de înțeles nurorii sale –, atunci folosește-te de el ca să fii mai bun, mai tenace, mai harnic, trup și suflet, decît toți ceilalți, ca să dai tot ce-i mai bun din tine. Dacă ai cu adevărat credința că, datorită originii tale, poți să fii mai folositor decît alții, atunci așa se va și întîmpla, pentru că această convingere devine cu adevărat o forță care nu este la îndemîna oricui.

Acestea au fost poveștele bunicului său, legate de biserica aceea care păstra istoria întregii familii dăltuită în piatră, în lemn sau scrisă. S-ar fi bucurat să i-o poată transmite și fiului său, cel pe care i-l va dărui Adrienne. Poate peste patru-cinci ani vor sta amîndoi în strana familiei. Și-l imagina cu atîta înverșunare încît aproape că-l simțea alături de el. Mama lui, alături de amvon, ca acum, lîngă ea Adrienne, el la marginea dinspre enoriași, iar între ei Ádám, rodul dorințelor și viselor de multă vreme, încoronarea iubirii lor, despre care vorbea tot mai des, cînd erau împreună sau își scriau îndelung, de parcă visul li s-ar fi împlinit deja, pînă în cele mai mici amănunte, despre buclele negre din părul lui, moștenite de la mamă, despre alunița de pe umărul drept, la fel ca Bálint, despre

felul semeț în care-și dă capul pe spate cînd întreabă ceva, ce mină are cînd tace – în linii mari, despre băiatul care va fi într-adevăr fără pereche pe lume...

Preotul își termină predica și rosti aminul de încheiere. Adunarea se ridică în picioare pentru ultima rugăciune. Pastorul se ridicase și el în amvon, cu mîinile împreunate. Era cu capul dat pe spate, cu ochii spre cer și nu i se vedeau decît gușa și mustața uriașă. Chiar dacă lungea afectat începutul cuvintelor, cu vocea lui un pic răgușită, vorbele îi erau calde, frumoase și profunde, înnobilate de vocabularul biblic somptuos și bogat:

– Dă, Doamne Dumnezeule, să ne putea răspîndi, după credința noastră, sămînța milei, a bunătății, a iubirii și a dreptății noastre, ca să ne puteam bucura în viața noastră și în cea de pe lumea cealaltă de mîntuirea sufletelor noastre, alături de Fiul Tău, mîntuitorul nostru, al tuturor...

Trezit din visare, Bálint se ruga cu ardoare, fără să formuleze în cuvinte, dar cu gîndul la cele de dainainte, la dorința, speranța față de urmașul care urma să vină.

*

Pastorul se apropie de masa pentru cuminecătură. Mantia lui neagră contrasta puternic cu albul înconjurător. Cantorul ridică învelitoarea de brocart, iar podoabele bisericii, două potire, o cupă uriașă și mai multe coșuri de pîine – toate din argint aurit – se arătară în toată splendoarea lor, așezate pe pînzeturi imaculate, brodate cu fir de argint sau cu scofiu. Razele soarelui care se abăteau asupra lor reliefau cu incandescență contururile argintăriilor, inflorescențele aurite sau purpurii ale broderiilor, le dădeau strălucciri sărbătorești, aproape supranaturale.

În mijlocul simplității albe a bisericii, masa de cuminecătură părea ademenirea strălucitoare a unei alte lumi.

Erau obiecte de artă făurite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Unul dintre potire era de tip gotic, dar cu ornamente renascentiste. Orfevrierul păstrase forma gotică, fiindcă meșterii ardeleni conservaseră multă vreme tiparele epocilor trecute. Cupa de alături era împînzită de striuri care porneau lin de la baza toartei. Era veche de vreo două sute de ani, la fel ca majoritatea pînzeturilor care acopereau masa. Erau ofrandele multor generații de credincioși care s-au

simțit datori să doneze bisericii lor tot ce aveam mai frumos și mai scump. Nu era ceva ieșit din comun, fiindcă mai toate parohiile din Ardeal aveau cîteva obiecte cu care s-ar fi putut făli orice muzeu. Bálint era mîndru să le admire.

Dar, brusc, un gînd apăsător îi adumbri bucuria: oare are dreptul să se împărtășească? El care, potrivit dogmelor, era culpabil de adulter?

Nu se gîndise niciodată la asta. Nenumăratele lui lecturi din științele naturii și istoria religiilor – pe care și le însușise încă din adolescență, aprofundate și mai mult în timp ce lucra la cartea lui neterminată, *Frumusețea ca acțiune* – îi atenuaseră deja de mult credința în dogmele religioase. Le considera drept creații omenești, care purtau pecetea vremurilor. Era convins că atitudinea lui corespundea spiritului Reformei, exprimat de Luther, Calvin și Knox cînd și-au pus pe hîrtie convingerile în ideea respectului față de biserică și autoritatea conciliilor – totuși, educația primită încă din copilărie a lăsat în sufletul lui urme atît de adînci, încît ieșea întotdeauna din biserică înainte de împărtășanie.

Dacă ar fi fost singur în strana familiei, ar fi ieșit și acum, alături de mulți alții, doar tocmai de aceea se lungea ultimul psalm, ca acei care nu se considerau demni să poată părăsi locașul sfînt. Asta aștepta și pastorul înainte să vorbească despre taina împărtășaniei și legile ei – să-și analizeze fiecare propriile sale păcate, înainte să apară în fața lui. Fiindcă el nu este un intermediar între credincioși și Dumnezeu, nu are căderea să pedepsească sau să ierte pe nimeni. Datoria lui este să-i atenționeze pe credincioși. Potrivit credinței calviniste, fiecare individ este singur în fața Domnului. Doar el are datoria să privească în adîncul propriului suflet, ca să-și cîntărească meritele și păcatele sale.

Dar doamna Abády nu se mișca de la locul ei. Dacă Bálint ar fi ieșit, risca să o scandalizeze. Totuși, se frămînta ce să facă. Pastorul începuse deja să citească pasajul apăsător al responsabilității individuale: „Încercați să vă puneți singuri la încercare și doar așa să mîncați din pîinea aceasta și să beți din acest vin – fiindcă cel care mănîncă și bea fără să fie demn săvîrșește un mare păcat".

Bálint era în picioare. Își analiza sufletul atît de sincer și de pios cum nu o mai făcuse niciodată. Își cîntărea întreaga viață. Nu încăpea îndoială că, după faptele sale, era un păcătos. Dar sufletește,

nu. Voia cu toată ardoarea, cu fiecare părticică din sufletul lui să găsească o ieșire onestă din impasul relației sale cu Adrienne. Nu au avut niciodată gînduri meschine. Trăindu-și iubirea lor renăscută, au vrut întotdeauna să găsească o cale care să corespundă tuturor legilor scrise sau nescrise și să aibă un urmaș demn de credința și de rangul lor. În timp ce se frămînta, simțea că era îndreptățit să simtă că păcatele îi puteau fi iertate de cel care a stat la aceeași masă cu păcătoșii sau cu publicanii și a salvat-o de la moarte pe femeia adulteră.

Pastorul îi întinse potirul. În timp ce se apleca deasupra lui, Bálint se jură în sinea lui – nu să rupă legătura cu iubita lui, nu se simțea în stare de una ca asta, ci să înlăture toate piedicile, ca să o poată duce pe Adrienne în fața altarului. Iar ultimele cuvinte ale pastorului i se părură un răspuns la rugăciunile, la năzuințele sale:

– Cere și ți se va da...

III

Era deja după-amiază cînd Bálint părăsi turnul de la miazăzi. Era cel mai vechi, construit încă înaintea invaziei tătarilor, cînd fusese ridicat la rangul de cetate, fiindcă se înălța de unul singur pe coama colinei. Era clădit din blocuri mari de piatră, fără nici o fereastră la parter, cu zidurile mai groase și cu încăperile altfel dispuse decît celelalte turnuri, care aveau și ele ziduri groase de cîte un stînjen și jumătate. Acolo era arhiva familiei. Bolțile largi adăposteau o mulțime de rafturi din lemn de brad, cu sertare adnotate cu litere, de la A la Z, în care erau rînduite toate documentele, printre care și vechile planuri ale castelului, cu proiectele de construcție din secolele XVIII și XIX.

Bálint venise să le studieze, să-și facă o imagine clară asupra aripii de vest, unde locuise pe vremuri străbunicul unuia din unchii lui, iar de atunci era nelocuită. Plănuia să se mute acolo, după ce se va căsători, dar pentru asta va fi nevoit să modernizeze totul.

Tocmai se îndrepta într-acolo, să vadă locurile cu ochii lui, cînd din poarta curții principale se auzi claxonul sonor al unui automobil. Privi pe fereastră.

Mașina intră în viteză și după cîteva clipe se opri în dreptul scării de la intrare. Era un bolid roșu cărămiziu, nou-nouț. Spre marea lui surprindere, din mașină coborî Dinóra Mahuysen, cu dr. Zsigmond Boros. Dinóra la ei? Ea, care de la scandalul de acum doi ani nu mai ieșea nicăieri, știind că, fie și fără nici un motiv, nu era bine văzută de nimeni? Fiindcă ea girase polițele fostului ei iubit, locotenentul Wickwitz, iar cînd acesta fugise și totul a fost dat în vileag, soțul ei Tihamér Abonyi a părăsit-o, lăsînd-o singură, cu o mulțime de datorii pe cap și proscrisă în ochii lumii. De atunci abia dacă mai dădea pe la moșia ei de la Silva, din vecinătate, și trăia mai mult pe la Budapesta sau cine știe pe unde.

Iar acum venise la mama lui?

Intră fără să se codească pe poarta principală, de parcă ar fost așteptată.

Și într-adevăr, vizita Dinórei nu o surprinse pe contesa Róza. Îi scrisese chiar ea să treacă pe la ei, fiindcă va fi bine primită. Doamna Abády avea un fel cu totul aparte de a judeca lumea. Ea, care era văduvă încă din tinerețe și rămăsese credincioasă amintirii soțului ei, fără să-i fi trezit vreodată vreun bărbat interesul, considera că femeile care puteau avea un amant erau un soi deosebit, o categorie aparte a speciei umane. Nu le condamna, ci le privea cu alți ochi. Nici nu s-ar fi potrivit cu atitudinea sa de mică regină să se alăture oprobriului general care o excomunicase atunci pe Dinóra.

Dar acesta nu ar fi fost un motiv suficient de întemeiat să o invite în casa ei.

Avea planuri cu ea. În dimineața aceea de martie, cînd Bálint primise în zori scisoarea de la Adrienne, ea crezuse că fiul ei terminase relația cu acea singură femeie pe care o ura și de care voia să-l păzească. Dar, în ultima vreme, sosiseră trei epistole de la ea – doamna Abády, care împărțea cu mîna ei scrisorile tuturor celor din castel, îi cunoștea foarte bine scrisul. Era speriată. Se gîndea că femeia aceea blestemată era în stare să-l implore pe fiul ei să se întoarcă le ea. Și atunci își aminti de Dinóra, care locuia aproape de ei și – după cum auzise – se întorsese acasă. Era femeia pentru care, pe vremea studenției sale, fiul ei trecea adeseori noaptea prin

vadul Arieșului, așa că era tocmai potrivită pentru planurile ei. Se gîndea că nu i-ar strica lui Bálint un pic de distracție, știind că o femeie ca asta nu conta mai mult pentru el. Desigur că nu se gîndise la toate amănuntele, doar în linii mari și destul de precare, totuși, în ziua precedentă, cînd îi trimise mesajul cu unul din curierii lor, i se întipărise pe față un zîmbet plin de șiretenie.

Cînd Balint coborî, oaspeții erau pe terasa de la parter, unde obișnuiau vara să-și ia gustarea și de unde se deschidea o priveliște largă, de aproape doi kilometri de-a lungul și de-a latul tarlalei, printre șirul mestecenilor din fața castelului.

Coborîse și mama lui, iar majordomul tocmai punea masa.

– Sper că nu vă supărați, tanti Róza, că l-am adus cu mine și pe Zsigmond Boros. Sînt lipsită de trăsuri, nu-i ca pe vremea lui Tihamér, cînd aveam trăpași muscali, nu-i așa? Dar Zsig... doctorul Boros a spus că nu-mi mai trebuie, pentru că ar fi un lux prea mare. Și atunci, la ce bun? Pentru că el a fost drăguț și a acceptat să-mi administreze toate bunurile. Și cum era tocmai la noi, cu mașina, m-am gîndit că o să mă iertați...

Contesa Róza îi răspunse pe un ton glacial:

– Dimpotrivă, îmi pare foarte bine...

Cînd apăru Bálint, Dinóra sări în picioare:

– ÁB! Ce bine îmi pare să te văd! Pe Zsiga Boros îl cunoști, nu-i așa? Da, desigur, doar sînteți colegi în Parlament... Cînd te-ai întors? Ce mai faci?

După formalitățile de bun venit, se așezară la masă. Gustarea era tipic ardelenească – fripturi reci, pateuri de toate felurile, tocmai scoase din cuptor de cele două doamne de companie, unt, miere, căpșuni, ceai și cafea rece cu frișcă.

Boros începu să laude, cu vocea lui amplă, de bariton, parcul, copacii și răsadurile de flori, priveliștea largă, curtea în formă de potcoavă, cucerindu-i încet inima doamnei Abády.

La început, Boros îi era contesei antipatic. Considera deplasat ca un avocat de provincie să se îmbrace ca un filfizon, cu barba tăiată drept și întinsă desigur cu fierul, cu degetele pline de inele și parfumat din greu. Dar cînd Boros pomeni că palatul de la Dienești îi amintea de castelul Chambord de pe valea Loarei, răceala contesei se topi de tot, fiindcă, după Bálint, castelul era slăbiciunea sufletului ei.

Așa că, după ce terminară de mîncat, se oferi să-i arate încăperile de la etaj, în timp ce Bálint o luă pe Dinóra la plimbare.

*

Era pe aleea cu tei, cînd Bálint o întrebă:

– Spune-mi, dragă Dinóra, cum o duci? Am vrut de mai multe ori să te vizitez, dar tu erai mereu plecată.

– Vai, ce drăguț din partea ta, ÁB! Știi, nu e o plăcere să stau de una singură la țară. Iar pe deasupra mi-au tot trimis o mulțime de acte, pentru poprire. Am preferat să nici nu dau pe acolo, ca să nu mă găsească. Dar acum, de cînd Zsiga... adică Zsigmond...

– De față cu mine poți să-i spui Zsiga fără griji! – o liniști Bálint.

Dinóra ridică din umeri zîmbind.

– Ai dreptate. E ceva firesc. De altfel, e un individ foarte agreabil. Iar pe deasupra – continuă ea punîndu-i cu nonșalanță mîna pe umăr – m-a învățat o mulțime de lucruri pe care nu le știam... Ceea ce e foarte surprinzător, nu-i așa?

– Probleme juridice? – glumi Bálint.

– Nu face pe prostul! – rîse ea ademenitor, părînd pentru cîteva clipe că se lasă furată de unele gînduri ascunse, apoi continuă: Poate că le-a învățat de la vreo cocotă de-a lui... pentru că, în fiecare vară se duce cînd la Trouville, cînd la Ostende.

– E atît de bogat? Acelea sînt locuri scumpe! – se minună Bálint.

– Da, foarte scumpe! A primit și de curînd o sumă foarte mare de bani. Mi-a închiriat o locuință foarte frumoasă la Budapesta, bineînțeles nu pe numele meu, ca să nu mă sîcîie nimeni cu poliței le acelea.

– Dar dacă nu pui lucrurile la punct, domeniul de la Silvaș va fi scos la licitație.

– Asta cu siguranță nu – spuse ea rîzînd. Am transcris domeniul pe numele lui Zsiga. Pe hîrtie, eu nu am nimic, nu au ce să-mi ia...

Bálint îi răspunse stupefiat:

– Ce ai făcut, dragă Dinóra? Ți-ai trecut domeniul pe numele lui? E ceva foarte periculos, te lași pe mîna acestui individ?

– Vai, dar e un domn desăvîrșit... și pe deasupra e și foarte îndrăgostit de mine!...

– Măcar dacă te-ar putea lua de soție! Dar el e căsătorit și are copii!

– Nu-mi pasă. Nici nu m-aș mărita cu el. N-ar avea nici un rost. Așa că hai să schimbăm subiectul. Viața e frumoasă și eu sînt foarte fericită să te revăd, băiețelul meu! Îți mai amintești că așa îți spuneam pe vremuri? Băiețelul meu!

Se gudură ca o pisică alături de el și continuă:

– Vai, cît de stîngaci erai! Dar foarte amabil! Și vorbeai atît de frumos! Am știut încă de atunci că vei deveni o persoană importantă...

Se lăsă furată de amintiri, iar Bálint nu mai reuși să aducă vorba de treburi serioase. De altfel își dădu seama că ar fi fost de prisos, așa că o lăsă pe femeiușca aceea să ciripească în voie...

*

Bálint se frămîntă mai multe zile, cum să-i spună mamei sale despre planul său de căsătorie. Faptul că o primise în casa ei pe micuța Dinóra, cea excomunicată de întreaga societate, era un semn de toleranță din partea ei. Dar prilejul mult așteptat veni chiar din partea ei. Doamnele Tóthy și Baczó, cărora nu le scăpa nimic și îi raportau contesei tot ce aflau, îi spuseseră că „domnișorul Bálint" colindase de mai multe ori prin aripa nelocuită a castelului. Ba mai aflaseră și că măsurase cu atenție încăperile, luîndu-și tot felul de notițe.

– Ai vreun plan cu camerele răposatului meu unchi Pali?

Erau în micul ei salon. Canapeaua se afla în colțul încăperii, nu ca la Cluj, unde era la mijloc, izolată de restul mobilierului. Dar și aici, contesa stătea la mijloc, Bálint într-un fotoliu, cu cele două doamne de companie tricotînd de zor la un capăt și celălalt al mesei.

– Poate că da – îi răspunse el tărăgănat –, m-am gîndit la ceva și aș vrea să vorbesc și cu tine despre asta, dar... – și aruncă o privire plină de înțeles către cele două, care nici nu mai așteptară gestul discret cu care obișnuia să le concedieze contesa, ci se făcură de îndată nevăzute.

– M-am gîndit că, dacă m-aș însura, am putea să ne mutăm acolo, dacă ți-ai da consimțămîntul. Ar fi comod – apartamentul e izolat de celelalte încăperi, e nefolosit, iar transformările mărunte care ar trebui făcute nu ar afecta cu nimic întregul castel.

– Vrei să te însori?! – strigă mama lui. Ar fi cea mai mare bucurie pentru mine. Hai, spune-mi, spune-mi repede tot, doar știi foarte bine că eu, chiar dacă nu te-am bătut la cap cu asta, aștept de mult

să aud așa ceva de la tine! – îl privi adînc, cu ochii ei luminoși și puțin bulbucați și îi apucă mîna cu degetele ei scurte, cărnoase.

– Da. Mă gîndesc de o vreme la asta. Așa nu mai pot trăi. Iubesc o femeie de ani de zile...

– O femeie? – exclamă contesa retrăgîndu-se consternată, aproape alungîndu-l de lîngă ea.

– Da, sînt convins că ai aflat și tu, e Adrienne Milóth. Ne iubim deja de cîțiva ani!

Bucuria contesei se transformă atît de brusc în idignare încît își alegea cu greu cuvintele:

– Acea... femeie aceea! Ei bine, nu! Nu! – îi spuse ea cu răsuflarea întretăiată.

– Ascultă-mă, mamă, eu o iubesc mult de tot. Niciodată nu am iubit pe altcineva. Nici n-aș fi în stare să iubesc altă femeie. Îți jur! Mă iubește și ea pe mine...

Contesa rîse sarcastic.

– Te iubește? Femeia aceea de nimic? Ești un neghiob dacă crezi asta... un mare neghiob! – și se simți copleșită într-o clipă de toate bîrfele cu care-i împuiase capul Lizinka, cu toate companioanele ei, despre badea Ambrus, Ádám Alvinczy, Pityu și toți ceilalți bărbați cărora li se dusese vestea în legătură cu Adrienne.

Bálint își simțea capul gata să-i plesnească. Făcea eforturi să se controleze, totuși îi răspunse pe un ton cît se poate de sec:

– Asta mă privește numai pe mine. Doar eu știu cît de mult mă iubește.

Se priviră o clipă nemișcați.

Apoi, Bálint îi spuse apăsat:

– Sînt hotărît să o iau de soție de îndată ce va reuși să divorțeze.

Bătrîna doamnă sări în picioare și, ca niciodată pînă atunci, bătu cu pumnul în masă:

– Nu am să fiu niciodată de acord cu asta! Nu! Niciodată!

Apoi, de parcă s-ar fi rușinat de propria sa ieșire, se apropie de fereastră și se așeză tăcută la masa ei de scris. Ochii îi străluceau de furie.

Bálint începu din nou să argumenteze – îi repetă cele de mai înainte, îi povesti despre iubirea lor, încerca să-și impună un ton cît mai cald, mai umil, conștient de pornirile tiranice ale mamei sale.

Știa cît de mult ținea ea la tradiție, așa că îi aminti de bunicul ei dinspre tată, care se căsătorise de asemenea cu o femeie divorțată. Ceea ce nu era un păcat. Nici rușine. Doar erau reformați cu toții. Apoi adăugă și că el nu ar fi în stare să trăiască cu altcineva, că altă femeie nu există și nici nu va exista vreodată în viața lui. Dar tăcerea ei îndărătnică îl agasa. Încet, renunță la tonul lui implorator de pînă atunci și vocea i se înăspri.

– Iar, pe deasupra, nu mai sînt un copil. Sînt major și am dreptul să...

– A, deci așa! – îl întrerupse contesa și se ridică în picioare. Aici am ajuns? – se îndreptă și îl privi pe fiul ei în ochi. Îmi argumentezi că ai drepturi? Ei bine, n-ai decît să faci ce vrei. Dar ține minte: cît timp trăiesc, femeia aceea nu pune piciorul în casa mea. Ai înțeles? Niciodată. Acum poți să pleci, nu mai am nimic de spus!

Bálint încercă din nou să o îmbuneze:

– Mama mea dragă, nu-mi vorbi pe tonul acesta...

– Nu, pleacă! Am vorbit destul! Piei din ochii mei!

Bálint încercă să-i sărute mîna, dar ea îl respinse și îi arătă cu un deget ușa.

Rămase cu brațul ridicat pînă ce ușa se închise în urma lui, apoi se prăbuși brusc pe scaun și izbucni într-un plîns înăbușit, cu fața ascunsă în brațele încolăcite în jurul capului, să nu mai vadă și să nu mai audă nimic.

Plînse îndelung, de una singură, ca pe vremuri, în timpul bolii incurabile a soțului ei. Nici nu observase cînd una din doamnele ei de companie își băgase timid capul pe ușă, apoi se retrase speriată. Pentru contesa Róza nu mai exista nimic, doar tristețea ei nemărginită.

În cele din urmă se liniști. Se șterse la ochi și își aranjă părul. Ieși cu pași măsurați din salon, sună după lacheu și îi ordonă cu glasul ei hotărît dintotdeauna:

– Puteți să stingeți luminile.

Văzînd-o cum se îndreaptă către apartamentul ei, nimeni nu și-ar fi dat seama prin ce încercare trecuse.

*

În ziua următoare nu se întîlniră decît la prînz. Bálint îi sărută ceremonios mîna, iar mai tîrziu, cînd rămaseră doar ei doi, încercă

să readucă vorba despre căsătorie. Însă abia începu să înșire frazele pe care le cizelase aproape toată noaptea, că mama lui îl întrerupse pe un ton calm, dar neînduplecat:

– Nu mai vreau să aud nici un cuvînt despre asta. Eu am spus tot ce am avut de spus. Nu mai vreau să adaug decît atît, că dacă o iei de nevastă pe femeia aceea, nu mai vreau să am nimic de a face cu tine. Pînă ce nu se va întîmpla acea... acea nenorocire, totul rămîne ca pînă acum: ce e al meu e și al tău. Dar dacă ai începe să-mi vorbești din nou despre ea, ar fi imposibil să mai trăim împreună. Ține cont de ce-ți spun.

Și, ca să evite orice răspuns, adăugă pe un ton dezinvolt:

– Eu am să cobor la iapa care a fătat. Pe mînzul ei, Corbu, l-a înțepat o viespe, tocmai în bot. Hai cu mine. Probabil că e ascuns prin iarbă un roi de viespii. Dacă l-am găsi, am putea să-l distrugem.

*

Așa că, în aparență, lucrurile au rămas neschimbate. Mama și fiul se plimbau împreună, își făceau planuri despre rondourile de flori și tufele decorative, despre unul dintre podețele din grădină pe care voiau să-l refacă, fiindcă era putred, și despre caii care vor participa la vînătorile în haite de la toamnă. Despre sălbăticiunile din păduri, despre iepuri și fazani. Și, în general, despre toate cele care țineau de domeniul de la Dienești. Dar liniștea era doar de fațadă. Fiindcă, de fiecare dată cînd erau împreună, plana asupra lor problema nerostită a căsătoriei lui Bálint.

Iar dialogul dintre ei era mereu artificial, dezinvoltura lor, prefăcută.

Trecură așa cîteva zile apăsătoare, dureroase pentru amîndoi. Bálint nu suporta să o vadă pe mama lui suferind. Se hotărî să plece, convins că era mai bine să fie cît mai departe o vreme, poate vor reuși să uite acea scenă teribilă, care constituise prima confruntare serioasă din viața lor.

Cînd îi dezvălui intenția sa, mama lui nici nu îl întrebă unde se duce, cum făcea de obicei. „Bine", îi spuse ea scurt, desigur cu gîndul că se va întîlni cu femeia aceea, pe care o ura. Și oricît de mult insista el să-i explice că pleacă la Budapesta, unde-l așteptau ședințele Parlamentului, cu problemele cooperativelor, reforma electorală și criza din Turcia – toate deosebit de importante, care

cereau neapărat să fie de față –, ea nu-i spunea nimic mai mult decît „bine, bine", de parcă ar fi vrut să-l absolve de șirul acela al minciunilor fără nici un rost. Cu toate că era purul adevăr, iar Bálint nici nu avea de gînd să se ducă la Adrienne, mama lui nu îl credea. Încrederea ei era spulberată și nici un argument nu o putea îndupleca.

Bálint porni cu inima îndoită. Cînd trăsura ieși pe poarta curții interioare, mai aruncă o privire îndărăt. De obicei, cînd nu-l conducea pînă afară, mama lui îi făcea măcar semn cu mîna de pe terasă. Dar acum, acolo nu era nimeni. Și-o imagina cum stă în salonul ei și plînge... De aceea nu ieșise să-și ia rămas-bun de la el.

Se îndepărta cu sufletul plin de tristețe.

IV

Într-o frumoasă zi de marți din luna septembrie începu la Gherla iarmarocul. Era un eveniment pentru toată lumea, mai ales pentru că atunci stabileau și fabricile de băuturi cotele de borhot. Țăranii și geambașii aduceau puhoaie de animale, purceii aveau prețul cel mai bun și era timpul cînd oamenii se descotoroseau de vitele de povară, ca să nu le țină iarna prin grajduri, și de caii crescuți vara pe otavă. Atunci își cumpărau și gospodarii cele trebuincioase pentru iarnă – cizme, surtuce și ilice călduroase, căpestre pentru animalele bune de pus la jug, fier de plug pentru arăturile de toamnă și toate cele de care au nevoie oamenii cu scaun la cap. Apoi mai vine și o mulțime de gură-cască, fiindcă un asemenea tîrg e ca un carnaval, unde se adună oameni din tot Podișul Transilvan, de pe valea Someșului, a Bistrei, chiar și din Chioar, nu neapărat de dragul tîrgului, ci ca să bîrfească, să se distreze, să bea palincă îndulcită cu miere, cu tot felul pe pretexte, numai să fie acolo – sînt unii care merg și douăzeci de kilometri pe jos, pentru trei palme de panglică, un muștiuc de pipă sau un singur pachet de chibrituri.

În prima zi e tîrgul de animale, apoi se instalează tarabele. Așa că, la început, se aduc dobitoace din toate colțurile țării, fiindcă

e important să fii acolo din timp, să găsești un loc cu vad bun și să afli cum merge piața. Iar tîrguielile nu se fac cu una, cu două.

Frumoasa doamnă Lázár pornise de pe domeniul ei de la Dezmir încă din toiul nopții, cu niște viței înțărcați și cu vreo treizeci de juncani cumpărați de cu iarnă, îi îngrășase pe pășunile sale, ca acum să-i poată vinde cu cîștig. Cireada mergea înainte, iar ea venea la pas în trăsura ei cu coviltir, ca să nu-i piardă din ochi pe văcari, să nu se abată prin crîșme sau să-i fugărească viteii, nu cumva să se ologească înainte de tîrg.

Era destul de straniu că în dosul trăsurii sale elegante, cu vizitiul în livrea, erau legați unul peste altul cinci saci plini cu fîn, dar ea nu se sinchisea de asemenea mărunțișuri. Pentru ea era mai important ca afacerile să-i meargă bine. Se ocupa întotdeauna de toate și puțini bărbați se pricepeau mai bine să stoarcă bani din orice.

Ajunse la tîrg dis-de-dimineață, totuși rămase acolo pînă tîrziu. Cu toate că mușteriii se adunaseră imediat, ea nu se grăbea să bată palma cu nimeni. Unul dintre oamenii ei de încredere, care era și furnizorul fraților Papp, îi șoptise că în ziua aceea prețurile vor fi mari. Nu-i făcuse decît un semn discret cu ochiul, însă pentru doamna Lázár era destul, doar frații Papp erau unși cu toate alifiile. Ei erau cei mai mari comercianți de vite din împrejurimi. Își trimiteau mărfurile la Viena și prin străinătăți. Așa că doamna Lázár Bogdán rămase de neclintit. Dejună din merindele aduse în coș, alături de animalele sale. Așa că ieși în cîștig. Ea își vîndu cel mai scump marfa, fiindcă cererea se dovedi mai mare decît oferta, așadar, pe la spartul tîrgului, prețurile crescură binișor față de cele de dimineață.

După ce termină, își trimise păstorii acasă, iar ea porni spre oraș, să-l caute pe sfătuitorul ei, fiindcă i se cuveneau cîteva sute de coroane, ca să fie sigură că se va putea bizui pe el și în alte dăți. Știa unde să-l caute, la crîșma „Copacul înfrunzit", o speluncă destul de ordinară, dar cu o grădină mare, unde se adunau toți speculanții. Era locul lor preferat.

Străbătu cu greu orașul plin de oameni beți, de vitele și de purceii cumpărați de la tîrg, pe care-i legaseră de picioarele dindărăt, dar pe care nici cîte trei bărbați nu pridideau să-i mîne înainte. Se strecură anevoios prin mulțime, prin labirintul de tarabe și de corturi cu vînzători ambulanți, pînă ce ajunse la „Copacul înfrunzit".

În curtea plină cu mese erau nenumărați mușterii, puși pe benchetuială, înveseliți de muzica țigănească și de satisfacția afacerilor încheiate de-a lungul zilei. Așa că băutura curgea gîrlă, iar muzicanții erau bine plătiți. Chelnerii se speteau sub povara tăvilor cu merinde și a nenumăratelor halbe de bere ori carafelor pline de vin.

Doamna Lázár aruncă o privire prin mulțime și, în cele din urmă, îl văzu pe mușteriul ei. Era proțăpit la una dintre mesele din apropierea țiganilor. Stătu o clipă pe gînduri, să-i trimită poate banii prin poștă, dar își spuse că era mai bine ca asemenea treburi să fie aranjate pe loc. Străbătu anevoie mulțimea, însă oricît de beți ar fi fost, bărbații se dădeau în lături din fața ei, fiindcă o cunoștea toată lumea pe femeia aceea frumoasă, creolă, cu care făcuseră adeseori tot felul de afaceri.

O observă și speculantul cu pricina, care sări ca ars de la masă și se grăbi să-i vină în întîmpinare. Ea îi dădu plicul cu banii și, în ciuda vacarmului din jur, apucară să schimbe și cîteva cuvinte:

– Cum se face – îl întrebă cucoana Sára – că azi au fost niște prețuri neașteptat de mari?

– Umblă vorba – îi răspunse bărbatul – de niște achiziții militare. Ca dovadă, a venit și comisia de achiziții de la cazarmă, care a cumpărat o mulțime de cai. Habar n-am de ce, dar cred că e ceva în legătură cu evenimentele din Turcia.

– Cu revoluția turcă? Într-adevăr?

– Așa se vorbește...

Discuția lor se împotmoli, întreruptă de un hohot de rîs al mulțimii adunate în jurul muzicanților. Doamna Lázár privi într-acolo. În locul primașului cînta un tînăr într-un costum croit impecabil, dar jerpelit și boțit, iar pe cap avea o oală de bronz, pe care cineva i-o îndesase în chip de pălărie. Vioara scotea sunete stranii, iar el se scălîmbăia în fel și chip, țopăia, dansa, se zbenguia ca un măscărici, clătinîndu-se de beat ce era, totuși interpretînd ca un virtuos cîntecul deochiat „Mămăica cu trei fete", în timp ce striga cît îl ținea gura textul plin de cuvinte porcoase, subliniate de scîrțîielile și pîrîieliile pe care se chinuia să le scoată din sărmana vioară.

Era László Gyeröffy, în toiul uneia din reprezentațiile lui de succes, dar într-o formă decrepită. Distrase și pe vremuri societatea, la reuniunile din marile saloane, cu asemenea figuri, dar, bineînțeles, nu cu cuvintele fără perdea de acum, numai bune pentru halul în

care era și potrivite publicului în fața căruia se dădea în spectacol și care îi plătea băutura. De beat ce era, chefliii puteau să-și facă toate mendrele cu el. Nici nu se dumirise că cineva îi îndesase oala aceea pe cap sau că i se agățase un șervet de turul pantalonilor.

Nu era prima dată cînd se dădea în spectacol. În ultimul timp venise de mai multe ori la oraș, dar cum bruma de bani pe care-i avea se terminase cît ai clipi din ochi, se apucă să cînte prin crîșme, ca să-i facă oamenii cinste. Uneori, cînd se îngroșa gluma, se revolta și atunci devenea agresiv. Dar în cele din urmă se obișnui să fie luat peste picior de toată lumea. Devenise bătaia de joc a tuturor. Îi făcea o plăcere amară depravarea în care ajunse, de parcă și-ar fi bătut joc de sine însuși. Pe vremuri, cînd se îmbăta alături de cei de teapa lui, devenea pe neașteptate arogant, dar acum, în mulțimea aceasta de necunoscuți, se simțea ca un prinț blestemat, care-și acceptase cu bună știință vitregia sorții și se bălăcea în mocirlă. Își bătea joc de sine însuși, precum și de cei care rîdeau de el. Dar nici acest fel de demnitate nu dura multă vreme, fiindcă nu mai ținea la băutură și se îmbăta cît ai bate din palme.

Unul dintre cheflii se apropie de el bălăngănindu-și cureaua de la pantaloni. Le făcu cu ochiul ortacilor săi, satisfăcut de gluma care avea să vină și strigă spre László:

– Ați fi în stare să dansați și dacă vă leg genunchii, domnule conte? – îl întrebă el malițios.

Oamenii izbucniră în rîs, curioși de cele ce vor urma. Unul țipă că așa ceva nu-i de lepădat, altul îi promise că, dacă o să cadă din picioare, îi dă o litră de vin. László se opri din cîntat, cu un rînjet tîmp pe față:

– Bineînțeles... eu pot să dansez oricum...

Frumoasa doamnă Lázár avu o senzație stranie. Un fel de milă, de compasiune. Poate și fiindcă, în timp ce se lăsa legat de genunchi, el o privi rugător tocmai pe ea. Femeii i se părea că-i citește în ochi disperarea, strigătul mut al animalelor de sacrificiu, cu toate că, desigur, avea ochii scăldați în lacrimi din cauza băuturii.

Nu-l cunoștea pe László decît din vedere, de la bazarul de binefacere, cînd stătuse la bodega din fața standului lor și nu se dezlipise de ea pînă ce nu se îmbătase criță. Atunci îi trezise mai degrabă dezgustul, dar nu-și bătuse capul cu el. Dar acum simți cum se

trezește în sufletul ei un soi de iubire maternă și de rușine față de nemernicia oamenilor care-și băteau joc de neputința lui.

În cele din urmă, instinctul ei deveni mai puternic decît judecata și, din cîțiva pași, se postă de îndată alături de László:

– Desfă-i imediat cureaua – se răsti ea la tîrgovețul care se mocoșea la genunchii lui. Să vă fie rușine!

Înmărmuriră cu toții. Se lăsă o liniște apăsătoare. Tonul ei fusese atît de imperativ, iar ochii ei alungiți atît de severi, încît nimeni nu îndrăzni să crîcnească. Iar mai apoi, cînd îl conducea pe László de mînă spre ieșire, toți se dădură la o parte respectuoși.

Iar el o urma docil, cu toate că doamna Lázár nu-i spusese decît atît:

– Iar dumneata ai să vii cu mine!

Defilară astfel prin fața șirului de cheflii, femeia cu umerii lați și cu statura ei princiară ducîndu-l pe László Gyerőffy de mînă ca pe un copil.

*

Ajunși în stradă, ea îl înghesui în trăsură și trase coviltirul, să nu fie văzută alături de băiatul acela turtă de beat.

László adormi de îndată.

Începea să se însereze. Cerul era înnorat, iar în scurt timp se porni și ploaia.

Caii pășeau agale, iar el continua să doarmă, cu capul lăsat pe spătarul capitonat. „Cîtă durere e pe fața lui adormită! – își spuse femeia fără să-și poată lua ochii de la el. Și ce palid e!" Ținea în poale pălăria care-i alunecase de pe cap. Era cu sprîncenele ridicate, ca un copil neajutorat, pierdut în lume, care implora să fie ocrotit.

La început, ea nu știa ce să facă cu el. Voise doar să-l scoată din anturajul acela în care-și bătea joc toată lumea de el. Între timp se gîndi să-l trezească odată ajunși la Kozárd și să-l lase acolo unde, de fapt, locuia și probabil că o fi avînd pe cineva. Dar cum ploaia se înteți se, iar ea se trăsese spre fundul trăsurii, nici nu observă cînd ajunseră dincolo de sat. Nici nu-i părea rău. De altfel, ar fi fost destul de straniu să-l dea jos din trăsură, în mijlocul satului, pe tînărul acela beat, fiindcă nici nu știa unde era conacul Gyerőffy, iar pe deasupra se și grăbea, fiindcă a doua zi, miercuri, avea înfățișare la tribunalul districtual și pînă la Dezmir mai era cale lungă de mers.

De obicei, omul găsește tot felul de explicații cu care să se amăgească atunci cînd se lasă dus de instincte, nu de judecata lucidă.

Așa era cel mai simplu: să-l lase în pace pînă acasă, să-și facă somnul, iar acolo va putea să coboare fercheș din trăsură.

Îl va culca în camera de oaspeți, iar dimineață se va întoarce acasă cu trenul.

Noroc că-și trimisese fiul la colegiul de la Sibiu, să învețe nemțește. I-ar fi fost destul de greu să-i explice cum de s-a procopsit cu un conte necunoscut la tîrg. De altfel, ar fi scornit ea ceva, cum a făcut și cu doi ani în urmă, cînd venea Wickwitz la ea, dar aceea a fost altă poveste. Era amantul ei. Fiul ei îl îndrăgise, mai ales pentru că era un sportiv excelent. Dar nu bănuia că nu era doar un vizitator obișnuit. Avusese mare grijă să salveze aparențele. Acum însă nu era vorba de una ca asta. Făcea totul numai din milă față de el.

Totuși se bucura că băiatul nu era acasă. Mult mai bine – se gîndea ea...

*

László se trezi. Era joi dimineața. Fasciculele razelor de soare ce pătrundeau printre jaluzele trase despicau întunericul din încăpere. Un roi de musculițe se desfătau în lumina orbitoare. Deschise ochii dezmeticit de zumzetul lor.

Se ridică în capul oaselor și privi împrejur. Camera îi era necunoscută. Nu înțelegea unde se află. Făcu un efort să-și adune gîndurile. Nu-și amintea decît vag cum ajunsese acolo. În crîșma aceea de la Gherla se îmbătase criță. Cîntase și la vioară, dar nu mai ținea minte ce. Oricum, fusese ceva straniu. Iar în jurul lui erau nenumărate chipuri care rîdeau în gura mare. Apoi, brusc, din mulțimea de chipuri apăruse o femeie brunetă, cu ochi negri ca tăciunele și mari, neobișnuit de mari. Iar atunci cineva, poate tocmai acea femeie, a spus ceva. Dar ce s-a întîmplat după aceea? Nimic... doar atît că, după ce a simțit o zdruncinătură, s-a trezit în fața unei clădiri necunoscute, pe care nu apucase să o vadă prea bine, fiindcă era deja întuneric, iar el nu se dezmeticise de-a binelea.

I se părea că totul se întîmplase demult.

Dormi cît a fost ziua de lungă, iar cînd se trezi, se înserase din nou. Cineva trebăluia primprejur. Era o cameristă mărunțică.

– V-am pregătit baia, domnule – îi spuse ea. Dacă doriți, pot să dau drumul la apa caldă.

Se bucură îndelung de desfătarea apei fierbinți din vană... Totul în jur strălucea de curățenie, de la săpunul de levănțică, peria de rădăcini, buretele de baie, pînă la prosoapele imaculate. Cînd se întoarse, în cameră lampa cu petrol era aprinsă. Pe pat era întinsă o cămașă curată, pe spătarul scaunului îl aștepta costumul lui proaspăt călcat, iar alături erau pantofii lustruiți lună.

Era o plăcere să se simtă ca nou. Aceasta a fost prima senzație care i s-a întipărit în minte. Și ce s-a întîmplat după aceea? Nu apucă să se dezmeticească, fiindcă îl chemară la cină. Se simțea foarte stingherit, dar gazda casei îl ajută să treacă peste primul moment de sfiiciune:

– Mă întreb dacă briciul acela a fost destul de ascuțit – îl interogă ea rîzînd. Era briciul răposatului meu soț și de mult nu l-a mai folosit nimeni... Iar eu nu sînt o tocilară prea pricepută... Iar cămașa e a fiului meu... care acum e la școală...

Femeia aceea era de o simplitate atrăgătoare. O bunătate firească, naturală. Iar pe deasupra era frumoasă și avea mirosul pătrunzător al oamenilor sănătoși.

Cinară doar ei doi. Apoi el se așeză la pian cu atîta naturalețe, de parcă nici nu s-ar fi putut întîmpla altfel.

Cum au fost și toate cele din continuare...

A cîntat mult. Singura lampă, de pe masa din colțul încăperii, a început să fumege. Au sărit amîndoi în picioare. Femeia a ajuns prima, iar el, serviabil sau din instinct, s-a apropiat de ea. Au făcut flacăra mai mică, iar încăperea s-a scufundat aproape cu totul în întuneric. Iar el era tocmai alături de ea. A cuprins-o în brațe. Altminteri nici nu s-ar fi putut întîmpla.

S-au sărutat îndelung, stînd în picioare. La început, femeia nu s-a împotrivit. Doar mai tîrziu, cînd a încercat să o tragă spre canapea. Atunci l-a respins, nu prea convingător, totuși a făcut-o:

– Nu... nu... te rog... – îi spuse ea cu vocea schimbată.

Simțea cum o treceau toți fiorii.

Iar apoi, cînd a sărutat-o, fața ei era plină de lacrimi. Oare de ce plîngea, de ce tremura din cap pînă-n picioare? – se întreba László uitîndu-se vrăjit la raza de soare care se strecura prin crăpătura jaluzelei. Dar nu se mai frămîntă ca să afle răspunsul.

Nu-și bătuse niciodată capul cu asemenea amănunte.

Din încăperea învecinată se auzi clipocit de apă. Probabil că fata golea vana. Se tolăni pe pat. Se simțea minunat. Patul era comod, curat și frumos parfumat. Nu mai dormise atît de comod de cînd soarta l-a îndepărtat de neamurile sale Szent-Györgyi și Kollonich. Se întinse voluptuos, închise ochii și adormi din nou.

Se deschise ușa și intră frumoasa doamnă Sára. Purta un capot de mătase bine mulat pe trupul ei statuar. Avea părul strîns într-un coc, iar asta-i scotea și mai bine în evidență rotunjimile umerilor. Îi aduse lui László micul dejun, pe o tavă imensă, plină de bunătăți: cafea, gogoși calde, fripturi reci și fursecuri. Trase un scaun în chip de masă, iar ea se așeză pe marginea patului, cu ochii la László.

– Te-ai trezit atît de repede? – se miră el.

Femeia izbucni în rîs. Dinții albi ca mărgăritarele îi străluceau. Deasupra buzelor cărnoase se întrezărea un puf întunecat. Genele ei erau atît de dese, de parcă ar fi fost desenate cu cărbune, iar sprîncenele îi erau alungite ca la zeițele egiptene. Pielea ei creolă avea două pete roșietice doar pe obraji. László își dădu seama abia acum cît de frumoasă era femeia aceea.

– Eu m-am trezit deja de mult – îi răspunse ea. De îndată ce se crapă de ziuă inspectez întreaga gospodărie. Nu mă spăl decît după aceea, fiindcă mă scol mai devreme decît slugile mele. Cum ai dormit? Bine?

Îi surîse cochet, apoi îl întrebă:

– Cafea?

Sporovăiră degajat. Panica pe care o simțise László seara trecută, cînd o luase în brațe, îi dispăruse fără urmă. Atunci ea simțise că-și pierde capul. Cu toate că știa ce-i iubirea. După ce soțul ei mai în vîrstă murise, a mai avut de-a face cu doi bărbați. Mai întîi cu o rudă îndepărtată, apoi cu locotenentul Wickwitz. Dar era altceva. I-a acceptat pe fiecare după ce s-a lăsat mult curtată, mai mult din rațiuni de sănătate, fără să-și piardă mințile din cauza lor. Dar acum era altceva. Ca o furtună. Ca un uragan venit pe neașteptate. Nu mai simțise niciodată așa ceva. Se simțea tulburată pînă-n adîncul ființei sale, de parcă instinctul ei de conservare s-ar fi speriat de intențiile destructive ale destinului. Așa că încerca să se ferească, dar în zadar. I se părea că este din nou fata care se chinuia speriată să se opună ispitei, tulburată de pasiune și înspăimîntată de tulburare.

Dimineață, în timp ce supraveghea munca grăjdarilor, iar apoi îi trimise la muncă pe zilieri, nu se gîndea decît la cele din seara trecută. Cum a ajuns să-și piardă capul?

Era o femeie inteligentă, calculată, rațională și cu sine însăși, și cu cei din jurul ei. Cînd îl luase pe neașteptate pe László din crîșma aceea, o făcuse numai de milă, revoltată pe cei care-și băteau joc de el. Nu voia decît să pună capăt întregii mascarade. Nici pe drum nu simțise nimic mai mult decît milă. Sufletul ei era mut. Iar pe deasupra, cînd se văzu nevoită să-l sprijine pe tînărul încă năuc de băutură ca să poată urca treptele de la pridvor, i se făcu de-a dreptul greață de el. Apoi nu a mai dat ochii cu el. Slugile au informat-o că doarme dus. Nici nu s-a trezit toată ziua, iar ea nu a făcut decît să-l ocrotească, numai din bunătate, ca o mamă, cum ar fi făcut cu oricine s-ar fi rătăcit în casa ei. Poate și fiindcă ar fi dezgustat-o să-l vadă din nou atît de murdar cum sosise.

Așa se și gîndea la el în timp ce-l aștepta să vină la cină. De aceea rămase surprinsă cînd, în locul bețivului decăzut, intră în cameră un tînăr spilcuit și foarte arătos. Cu costumul bine croit, curat și călcat. Manierat pînă și în modul sfios în care-și ceru scuze pentru cele întîmplate. Avea farmecul oamenilor din lumea bună. Era cu totul diferit față de cei cu care avusese pînă atunci de-a face. Din clipa aceea se simți tot mai subjugată de farmecul lui. Felul cum vorbea, cum mînca, cum se ștergea la gură, degajarea cu care se așezase la pian ca să-și exprime fără cuvinte recunoștința, totul trăda modestia juvenilă, calmul seniorial ascuns în dosul farmecului său copilăresc. Iar în timp ce cînta, chipul lui se transfigura, parcă mișcat de forțe nevăzute izvorîte din adîncul sufletului său. Părea un prinț blestemat care-și depăna povestea venită de demult.

O muzică uneori tristă, alteori agresivă, cum nu mai auzise pînă atunci, care suna și mai straniu pe pianul acela care nu mai fusese acordat de mult. Așezată alături de el, i se părea că-l cunoaște de-o veșnicie pe tînărul acela cu sprîncenele reunite, care o privea din cînd în cînd cu ochi mari, explicîndu-i în cîteva cuvinte melodiile noi care-i izvorau necontenit de sub degete.

Dimineață rememoră toate cele întîmplate seara trecută și se simți de-a dreptul ridicolă pentru felul în care se purtase. Probabil că fusese prea agitată. Fiindcă ce importanță avea că îl cunoștea doar de două zile? Ea putea să facă tot ce-i poftea inima, nu datora nimănui nici

o explicație. Așa că acum intră în camera tînărului eliberată de griji. Știa că în rochia aceea de casă din mătase era atrăgătoare, dar și că, atunci cînd se așeza, decolteul i se dezvelea apetisant.

Îi turnă cafeau aburindă în ceașcă și îl întrebă:

– Cum îți place, cu lapte sau naturală?

Dar cafeaua se răci în ceașcă...

Odată cu această aventură, în viața lui László începu un capitol nou. În scurt timp se mută la doamna Lázár aproape cu totul. Mai întîi se întoarse la Kozárd, dar cînd revăzu dezordinea din locuința lui, se întoarse de îndată la Dezmir. Abia în acel moment își dădu seama de ariditatea vieții lui de pînă atunci.

Camera sa era aproape goală. În ultima vreme își vînduse rînd pe rînd nu doar porțelanurile, ci și majoritatea mobilelor. Cele mai frumoase ajunseră una cîte una, prin intermediul băcanului Bischitz, în consignația doamnei Bruckner, de la Cluj – mesele și dulapurile din lemn de tisă, împreună cu antichitățile delicate din bronz, cumpărate de părinții lui, la Paris.

Dusese el însuși mai mult obiecte mărunte la Gherla, unde le vînduse pe prețuri de nimic sau le amanetase. Așa făcuse și cu una din armele lui englezești de vînătoare. Iar banii îi prăpădise cît ai bate din palme, fiindcă la beție se apuca să joace cărți prin toate speluncile.

Primăvara trecută, cînd Sándor Kendy, bătrînul Rictus, îi întinsese o mînă de ajutor, încercase mai multe zile le rînd să înceapă o viață nouă.

I-a scris lui Ázbej și i-a cerut o notă despre datoriile sale. Iar vechilul i-a trimis de îndată o evidență, despre care a menționat că nu e definitivă, dar o va completa cît de curînd. Așa că László o dădu repede uitării și nu-și mai amintea de ea decît arareori, cînd dădea cu ochii de Rictus, la Cluj. Atunci îl saluta, ce-i drept de la distanță, dar cu plecăciuni adînci.

Aceasta se dovedi a fi singura consecință a intervenției bătrînului domn.

Dar acum, sub impresia căminului primitor al frumoasei Sára, nu se mai simțea în stare să mai rămînă la Kozárd. Mai trecea uneori pe acolo, dar din ce în ce mai rar și pentru tot mai puțină vreme. Se întorcea uneori acasă poate numai ca să se convingă pe sine însuși că nu era pe de-a-ntregul subjugat de farmecele ei.

Iar ea, ca să-i risipească temerile, făcea tot posibilul ca el să se simtă util. Îi dădea din cînd în cînd, mai în glumă, mai în serios, cîte ceva de făcut – să supravegheze aratul sau cositul păşunilor. Ştia că László habar nu avea de muncile cîmpului, dar voia să-i creeze iluzia că îi era de ajutor.

Dar cel mai important era că îl făcuse să se întoarcă la muzică. Îl ruga seară de seară să-i cînte la pian. Uneori, el îşi relua compoziţiile neterminate, lăsate de mult pradă uitării şi începu, după atîţia ani, să lucreze din nou la ele. Poate că nu mai simţise niciodată o fericire atît de tihnită ca în primele şase săptămîni ale relaţiei lor.

V

Cît timp a fost Coaliţia la putere, a apărut un nou concept politic: coridorul. Era vorba, desigur, de coridoarele Parlamentului.

Se spunea că „azi coridoarele au fost agitate"; „coridoarele au fost dezinteresate"; „părerile, iniţiativele coridoarelor". Totul plutea într-o incertitudine periculoasă, imprevizibilă şi capricioasă.

Păreau o divinitate învăluită în mister.

Dar această situaţie ambiguă era consecinţa firească a lipsei unei opoziţii reale. Fiindcă cei vreo douăzeci de reprezentanţi ai naţionalităţilor, alături de cîţiva socialişti nu puteau fi puşi la socoteală, fiind consideraţi din capul locului drept inamici, fără nici o putere de decizie. Iar cele trei partide din Coaliţie formau o alianţă puternică, aşa că toate iniţiativele aduse în dezbatere treceau mai întîi printr-o mulţime de filtre: după ce erau dezbătute de cabinetele ministeriale şi consiliul de miniştri, ajungeau la birourile de conducere ale partidelor, unde primeau rangul de decizii, aşadar obligatorii pentru toată lumea, aşa că, pînă să fie dezbătute, erau gata formulate şi nu mai avea nici un rost să-şi piardă cineva vremea cu ele. Nu putea fi propusă nici un fel de schimbare majoră, pentru că aceasta ar fi fost considerată o lipsă de solidaritate, iar amendamentele formale erau o tragere inutilă de timp.

Nu-şi bătea nimeni capul cu ele.

Partidele păreau și ele în hibernare. Comitetele de coordonare, comisiile executive sau cum s-or fi numit forurile lor decizionale, lucrau discret, de obicei în dosul ușilor închise. Erau constrînse de înțelegerile din cadrul alianței. Care era foarte fragilă.

Independenții și liberalii pașoptiști, de-o parte, iar de cealaltă constituționaliștii conservatori, adepți ai lui '67, împreună cu clericalii din Partidul Popular nu puteau coabita decît evitînd cu consecvență subiectele spinoase, asupra cărora s-ar fi luat de îndată la harță. Iar acestea se iveau la tot pasul, mai bine zis toate problemele de actualitate erau spinoase, de la înființarea băncii autonome, pînă la solicitarea unei zone vamale libere.

Inițial, acestea figurau doar în programul independenților. Dar pe parcursul luptelor electorale, acestea au devenit niște deziderate comune, iar apoi, cînd ele au ajuns piatra de temelie a noului guvern, conservatorii își puneau întrebarea în ce măsură puteau fi ele puse în aplicare potrivit propriilor principii și cîte compromisuri erau nevoiți să accepte numai de dragul păstrării coaliției.

Aceasta era o mare dilemă nu doar pentru cele două partide adepte ale compromisului de la '67, ci și pentru Ferenc Kossuth, liderul pașoptiștilor. Pentru că menținerea alianței era în interesul nu doar al partidelor mici, ci și în al celui mai mare dintre ele. Deoarece, cît timp dura coaliția de guvernare, miniștrii Partidului Independent aveau pretexte în fața electoratului lor pentru nerealizarea în întregime a programului lor pașoptist. Puteau să afirme liniștiți că erau în alianță cu conservatorii, împreună cu care au luptat și au cîștigat alegerile, așa că acum erau nevoiți să rămînă laolaltă și să-și asume toate compromisurile guvernării. Iar adepții lor înghițeau aceste explicații. Însă dacă această alianță s-ar destrăma, liberalii majoritari ar fi nevoiți fie să-și asume guvernarea și să recunoască astfel că mai nimic din toate cele declarate cu sfințenie de-a lungul anilor nu poate fi pus în practică, fie să se retragă din opoziție, ceea ce ar duce la noi alegeri, în care ar intra cu același program în care nici măcar liderii lor nu mai credeau.

Dar bazele programului de guvernare nu conțineau întreaga listă a subiectelor delicate. Mai erau, pe lîngă cele personale, o mulțime de alte probleme, mai mari sau mai mici, ca de pildă subvenționarea industriei, numirea prefecților și a comisarilor guvernamentali, ce se făcea după principiul parității, dar și a competenței, iar pe

deasupra era și chestiunea votului universal, pe care și-o asumase în fața coroanei întreaga coaliție, dar de a cărui aplicare depindea în viitor poziția dominantă a tuturor partidelor. Miniștrii, care erau totodată și conducătorii partidelor, erau nevoiți să trateze toate aceste probleme în secret, între ei, să cedeze cîte ceva de dragul tuturor compromisurilor, să păstreze echilibrul chiar între trei sfere de interese, iar asta cerea timp, multă muncă și o totală discreție pînă ce lucrurile nu erau puse definitiv la punct, fiindcă în dosul tuturor deciziilor erau negocieri îndelungate.

Era deci firesc ca pînă și cluburile partidelor să fie excluse de la discuții, deoarece liderii erau nevoiți să păstreze secretele în primul rînd față de adepții lor. Orice amănunt ieșit prea devreme la iveală ar fi putut stîrni furtuni capabile să strice toate eforturile depuse.

Dar era de asemenea normal ca mulțimea deputaților aleși pe baza sloganurilor coaliției să nu se mulțumească doar cu rolul de votanți care aprobă orice. Cu atît mai mult cu cît majoritatea aleșilor erau niște adevărați curuți, care nici în orașele sau comitatele lor de baștină nu sprijineau stăpînirea, ci erau mereu în opoziție.

Iar pe deasupra, partidul majoritar nici nu era atît de unitar pe cît s-ar fi crezut.

Existau două tabere în cadrul lui – una mai conservatoare și alta mai radicală, divizate fiecare în mai multe grupări, coalizate fiecare în jurul unui lider. Ferenc Kossuth, Albert Apponyi, iar mai nou pînă și Gyula Justh își aveau adepții lor care, asemenea celor care pariau la curse pe favoritul lor, își puneau acum în joc carierele politice pe seama notorietății unuia sau altuia dintre ei.

Dar mai erau și alte grupuri, ca de pildă cel al opozanților din oficiu din cadrul partidului de guvernămînt, care fluctuau cînd de partea lui Gábor Ugron, cînd de cea a lui Sámuel Barra, cînd spre Holló sau Polonyi. Ei ascultau uneori de unul, alteori de altul, fără să se atașeze de cineva anume, cum o făceau adepții lui Kossuth sau ai lui Appnoyi. În vremurile de acalmie erau destul de puțini, dar cînd se stîrnea furtuna deveneau numeroși, ca pescărușii de pe malul mării. Iar cîte o aluzie bine plasată sau un discurs mai sforăitor îi făcea să treacă dintr-o parte în alta, după cum bătea vîntul.

Aceasta era atmosfera care domina coridoarele și, prin ele, întreaga țară.

*

Grupuri și coridoare – acestea păreau să fie pilonii Parlamentului.

Culoarele se întindeau de-a lungul celor patru laturi ale sălii de ședințe. Tot la zece pași se afla cîte o bancă lungă, nenumăratele firide de la colțuri, din dreptul lojei presei și din capul scărilor fiind locuri prielnice pentru discuții confidențiale, unde liderii grupurilor își puteau răspîndi învățăturile, suspiciunile sau îngrijorările; printre coloanele întunecate ale salonului se puteau șușoti cele mai deocheate bîrfe sau răspîndi indicații discrete, iar dacă cineva voia să ticluiască ceva în taină, se putea retrage în salonul Cupolei, mai tot timpul pustiu, unde în dosul canapelelor înalte se putea pune la cale orice, fără să afle nimeni! Pe deasupra, draperiile grele din dreptul ușilor înghițeau orice zgomot, erau locul ideal pentru întîlnirile accidentale prin care se puteau schimba în pripă cîteva cuvinte ce răspîndeau semințele de furtună venite de nicăieri, dar cărora mai nimeni nu le putea face față.

De fapt, viața politică a Camerei condusă de Coaliție se desfășura pe culoare. Era un fel de viață cu totul aparte, radical diferită de parlamentarismul obișnuit. O combinație stranie între vehemența iresponsabilă a adunărilor populare și secretomania calculată a camarilelor. Deputații intrau doar arareori în sala de ședințe – își petreceau mare parte din timp pe coridoarele unde aflau din timp toate noutățile, pe care puteau să le întoarcă pe toate fețele și unde puteau să-i critice în voie pe toți membrii guvernului.

Iar acum, în acest sfîrșit de septembrie din 1908, cînd întregul Parlament se reunise, merita osteneala să te plimbi de-a lungul coridoarelor, ca să stai de vorbă cu unii sau cu alții.

În timp ce înăuntru secretarii grefieri se perindau la tribună unul după altul, ca să dea citire interminabilelor regulamente, mereu date uitării, legate de deschiderea sesiunii, afară, pe culoare, deputații se desfătau cu cele mai palpitante subiecte ale zilei.

Unul dintre acestea era acela că, săptămîna trecută, la Oradea, István Tisza se pronunțase împotriva băncii naționale, explicînd inconvenientele economice, efectul asupra ratei de schimb și a dobînzii cheie care ar deriva din înființarea ei. Erau argumente solide, bine fundamentate. Publicul pe care, la urma urmei, problema băncii îl atingea la buzunare, era gata să-și schimbe părerea.

Chiar și printre liberali se găsiră cîțiva mai slabi de înger pe care discursul politicianului îi făcu să cadă pe gînduri. Noroc că, la scurt timp după aceea, un specialist mult mai avizat se ridicase în sprijinul băncii! Nu era un politician, ci un bancher adevărat, a cărui părere era mult mai credibilă decît cea a lui Tisza, care era adversarul Coaliției, în timp ce al doilea era un specialist în finanțe. Și pe deasupra un mult mai bun maghiar decît Tisza!

Deputații se delectau pe culoare cu articolele în care bancherul sprijinea banca independentă. Admirau inteligența argumentelor. Se răspîndi vestea că bancherul era omul lui Rotschild și că, printre rînduri, se putea citi angajamentul lui modest de a pune totul în aplicare. Cică ar fi în stare să facă rost și de fondurile necesare! Era adevărat că dobînda cheie a băncii independente ar fi mai mare, dar asta nu era cu nici un chip un impediment major! Cei din grupul lui Holló aduceau argumente imbatabile, cum că această mică scumpire a creditelor va dispărea în scurt timp, fiindcă totuși banii vor fi mai ieftini! Și de ce? Păi, pentru că vor fi excluși intermediarii! Simplu ca bună ziua!

Minunat! Dar nimeni nu se întreba cine erau acei intermediari, bancherii austrieci sau cei de la Budapesta? Nu voiau să audă nici ce afirmau cei din grupul lui Andrássy, împreună cu adepții Partidului Popular, cum că articolele fuseseră scrise de oamenii lui Rotschild, care voia să pună mîna pe afacerea uriașă în care consta finanțarea unei bănci de emisiune. Nu, asemenea argumente nu erau demne să li se dea ascultare. Și, de altfel, oamenii erau dispuși să se facă frați și cu dracul, dacă așa cereau interesele națiunii!

Un alt subiect important de discuții era legat de zvonurile referitoare la proiectul reformei electorale. Se răspîndise vestea că Andrássy voia să instaureze votul multiplu, ceea ce presupunea ca alegătorii cu studii să dispună de două, chiar de trei voturi, dar și că el plănuia o nouă împărțire administrativ-teritorială a țării, prin care, în comitatele cu populație mixtă, să existe mai multe circumscripții cu populații minoritare, pentru ca în celelalte să poată fi asigurată majoritatea maghiară. Adică cum? Să dea naționalităților mai multe mandate? Să creeze comitate în care nu ar putea să cîștige decît un candidat român sau unul sîrb? Cine a mai auzit o asemenea lipsă de patriotism? Cum se poate alege o asemenea cale, cît timp există una mult mai rațională: să scadă

numărul mandatelor din zonele mixte, în favoarea celor din Pustă și a celor transdanubiene. Ar fi fost mai simplu și mai eficient, cu atît mai mult cu cît din acele zone ar sosi numai deputați cu convingeri liberale și în felul acesta – chiar dacă nu o spuneau deschis – s-ar putea asigura pentru mult timp majoritatea.

Nu erau de acord nici cu votul multiplu, dacă Andrássy îl revendica în numele națiunii, și cu atît mai puțin dacă el voia ca în felul acesta să dea mai multe drepturi oamenilor învățați, deoarece ar fi fost un atentat la adresa egalității între oameni.

Acestea erau argumentele culoarelor în ceea ce privește reforma electorală, dar totul în șoaptă, mai mult ca un indiciu despre ce s-ar spune dacă tema va fi pusă în dezbatere. Fiindcă era ceva și mai important: fuziunea dintre Partidului Independent, cel Constituțional și eventual Partidul Popular.

Dacă aceasta s-ar realiza și astfel ar lua naștere un singur mare partid, iar sufragiul universal s-ar înfăptui sub egida lui, bucurîndu-se de majoritatea voturilor... ei bine, atunci ar putea veni vorba și despre voturile multiple sau despre reorganizarea teritorială, fiindcă, desigur, ei nu erau reticenți față de ideile novatoare...

Dar să accepte ca reformele să fie făcute de alții, ca ei să se bucure de popularitatea deschiderilor legislative, adică Andrássy, în locul Partidului Popular – ei bine, nu! Asta ar fi prea de tot! Doar nu și-au pierdut mințile!

Nu era însă un secret pentru nimeni că se discuta despre asta. Numai că informațiile care se scurgeau era contradictorii. Se zvonea că Kossuth era de acord cu fuziunea, Justh era împotrivă, iar ugronienii stăteau în cumpănă. Polonyi juca rolul de intermediar, că tocmai el făcea toate jocurile, cu toate că, iarna trecută, rupsese toate legăturile cu guvernul. Dar în politică...

Aceste trei subiecte priveau doar viața din interiorul coaliției. Mai existau însă și altele, de interes mai general. Una din temele principale erau maliționzitățile periculoase ale lui Tisza. Se bănuia că în dosul tuturor piedicilor era mîna lui, așa că el era considerat vinovat pentru orice eșec. Toată țara se temea de el, iar această teamă era benefică pentru stabilitatea sistemului, fiindcă ea constituia principalul liant al coaliției. „Dacă ne-am separa, ar veni Tisza la putere, așa că mai bine să rămînem împreună!" Așa a și fost din capul locului.

Un factor nou, dar care stîrnea mult mai puțină vîlvă, erau acțiunile lui Kristóffy. El, care după cum știm, la începutul primăverii, a ieșit pe baricade, înființînd în inima capitalei Partidul Radical, despre care apoi nu s-a mai auzit nimic, iar în septembrie, spre ușurarea tuturor, s-a răspîndit vestea că sediul a fost vîndut și partidul s-a destrămat. Dar bucuria a fost de scurtă durată. Cu cîteva zile înaintea începerii sesiunii parlamentare a reieșit că, după ce a renunțat la burghezii radicali, Kristóffy a pus ochii pe agricultori, aliindu-se cu András Áchim în comitatul Békés și cu cîțiva socialiști din jurul capitalei, împreună cu care convocaseră mai multe adunări populare ale unui așa-zis „Partid Țărănesc" și ale unui „Partid Național Agrarian", ceea ce era de-a dreptul ridicol. Intenția era să-i adune sub egida lor pe cei fără căpătîi, țineau discursuri despre împărțirea pămînturilor și despre emigrație.

Pe cei din tabăra independenților nu-i deranjau nici radicalismul burghez, pe care-l considerau o problemă a intelectualității urbane, nici proletarii socialiști – pe aceștia din urmă îi făceau „soci", iar pe primii „jidani" și cu asta basta. Dar organizațiile țărănești erau periculoase. Era inacceptabil să prindă rădăcini. Veniseră vești cum că un oarecare István Szabó, un sărăntoc din Nagyatád, își făcea de cap prin comitatul Somogy. Era ceva inadmisibil!

Țăranii constituiau baza electoratului independenților și nu voiau să-i lase să fie duși de nas de alții.

Așa că au cerut măsuri drastice din partea lui Andrássy – să trimită la fața locului jandarmii ca să interzică adunările, fiindcă ar fi fost ceva cu totul antinațional să le abată oamenilor atenția de la chestiuni cum ar fi banca și spațiul vamal independent, tocmai acum cînd ei purtau tratative pentru ele, și să peroreze despre plata zilierilor și despre emigrare. Ar fi și nedrept, tocmai cînd Darányi supusese la vot statutul servitorilor, care urma să fie aplicat, și în privința emigrărilor exista o lege nouă, întărită printr-un excelent contract cu Cunard Line, iar în primăvara aceea fusese inaugurat Palatul Emigranților la Fiume, pe care-l putea admira oricine.

După toate acestea ar fi o blasfemie să afirme cineva că ei nu se preocupau de bunăstarea poporului! Asta trebuia să înceteze!

Iar dacă Andrássy, de la înălțimea lui aristocratică, ar avea aroganța să declare că el respectă libertatea de exprimare, așa că

dacă ceva ne este permis nouă, le este permis tuturor și alte asemenea banalități, atunci nu aveau de ales și i-ar replica, cum că una erau adunările lor, dictate de patriotism, și alta cele organizate de dărăbanii și socialiștii aceia nenorociți. Asemenea cîrdășii nu numai că erau condamnabile, dar era o datorie patriotică să fie călcate în picioare. Iar dacă el s-ar codi, i s-ar putea atrage atenția că pașoptiștii aveau majoritatea în Parlament, așa că ei ar putea să le contracareze oricînd ar dori să o facă.

Acestea erau argumentele celor care aveau interese în Pusta Maghiară. Pe ceilalți, aceste mașinațiuni politice nu-i interesau, doar mai erau trei ani pînă la următoarele alegeri și nimeni nu făcea calcule cu bătaie atît de lungă.

Acestea erau subiectele principale dezbătute de deputații proaspăt întorși din vacanță, unii în gura mare, alții retrași discret prin firide, sub privirile suspicioase ale nehotărîților din penumbra salonului cu coloane.

Nimeni nu gîndea în perspectivă. Ce-i drept, recent nici nu avuseseră loc evenimente prea importante, ci mai degrabă mici tulburări fără însemnătate.

La Susak, orașul înfrățit cu Fiume, a avut loc o mare sărbătoare socialistă, în cadrul căreia slovenii și cehii au fraternizat cu croații. La scurt timp după aceea au fost tulburări sîngeroase în Krajina, între sloveni și germani. Dar acestea au avut loc în Austria, care era departe, așadar nimeni nu-și bătea capul cu ele. Precum nici cu faptul că în Croația banul și vicele lui au fost molestați, așa că Zagrebul era păzit de poliție. Nimeni nu vorbea nici despre alegerile patriarhale de la Carlovițț, cu toate că ele au fost de două ori contestate de curtea regală, pînă ce a fost găsită persoana care să fie acceptată de toată lumea.

Chiar dacă acestea se petreceau sub ochii tuturor sau cel puțin în proxima vecinătate. La Budapesta, știrile din străinătate erau tratate cu indiferență, de parcă ele nu ar fi avut nimic de a face cu realitatea. Cică flota engleză a trecut pe la Reval. Ei și? Armata bulgară a blocat căile ferate internaționale? Oare ce i-o fi venit? Doar n-or avea intenția să se lege de turci? Nici pomeneală! Numai dacă s-ar pune problema războiului, împăratul Ferdinand nu s-ar plimba brambura prin Europa – chiar mîine urma să sosească la Budapesta.

Ziarele din Anglia scriau tot mai des că Austria se pregătea să anexeze Bosnia.

Ce prostie! În primul rînd, nu putea să fie o decizie a Austriei, ci a Austro-Ungariei. Iar dacă idioții de ziariști englezi nu știau nici măcar atît, tot ce scriau ei nu avea nici o valoare. De altfel, nu îi treceau nimănui prin minte asemenea bazaconii. Peste tot era pace. Aehrenthal se întîlnise la Buchlau cu Izvolski, iar comunicatele date publicității erau absolut liniștitoare. Și atunci de ce bagă englezii zîzanie printre oameni?!

Acestea erau subiectele care puteau trezi interesul celor adunați în dimineața de 22 septembrie pe culoarele Parlamentului. N-aveau decît să le dezbată după pofta inimii, unii în zeflemea, alții cu pasiune, în gura mare sau pe furiș, găsindu-și fiecare cine să-l asculte și să-i dea dreptate, cu condiția să rămînă pe făgașul schițat mai înainte. Pentru că politicienilor maghiari le plăcea să gîndească independent, dar urau dacă altcineva încerca să o facă de capul lui.

Însă pe la prînz se răspîndi vestea sosirii lui Andrássy, care dădea lămuriri cîtorva dintre conducătorii independenților despre reforma electorală. Brusc, toate celelalte subiecte își pierdură importanța, iar atenția tuturor se concentră asupra acestei noutăți. Toți dădură buluc într-acolo, ca să afle cît mai multe amănunte. Chiar și cei întîrziați, care nu mai apucară un loc de unde să audă ceva, erau entuziasmați, fiindcă simțeau că, prin acest pas, Andrássy făcea o onoare *coridoarelor,* prin faptul că își dădea în vileag punctul de vedere, pînă atunci ținut secret, recunoscînd în felul acesta importanța lor politică.

Fără discuție că Gyula Andrássy făcuse un pas înțelept cînd a ales această formă de comunicare pentru a-și face cunoscute propunerile. Atmosfera generală putea fi mult mai ușor influențată printr-o discuție degajată decît printr-un discurs oficial mai mult sau mai puțin scorțos. Stînd față în față cu cei care îi atacaseră deja în presă propunerile de care nici nu aveau habar, putea să le răspundă direct tuturor cîrcotașilor și să dea în vileag unele amănunte delicate, care nu era indicat să apară în procesele verbale oficiale.

Era singura cale de a-i cîștiga pe suspicioșii aproape imposibil de convins. Cu atît mai mult cu cît, în discursurile lui Andrássy, se simțea întotdeauna cît de sincer voia el să impună ceea ce credea că este cel mai bine pentru toți.

Stătea în mijlocul mulțimii de admiratori.

Era deosebit de slab, aparent fragil, se părea că doar ambiția și puterea de convingere îl țineau în picioare. Părea portretul unui sfînt ascet, pictat de El Greco sau Zurbaran, cu barba lui rară, asemenea lui Cristos, cu degetele lungi și uscățive între care, în loc de crucifix, ținea o havană groasă și cu fața palidă, prelungă, luminată de ochii mari, cu străluciri fanatice.

Avea un discurs adecvat aspectului său. Era exact opusul tipului de orator. Dădea impresia că face eforturi să încropească ceea ce avea de spus, de parcă ideile salvatoare îi veneau pe loc. Își căuta cuvintele, uneori chiar se bîlbîia, lăsînd impresia că și ideile îi veneau greu. Frămîntările lui se întețeau mereu înainte să rostească fraza cheie, cuvîntul potrivit, întotdeauna pertinent, care-i impresiona pe toți, fiindcă îi făcea să creadă că participaseră împreună la găsirea lui. Nu făcea asta cu bună știință, dar experiența parlamentară de două decenii îi schimbase deficiența verbală într-un avantaj indubitabil.

Așa că Andrássy declară public pe coridor că propunerile lui se bazau pe noțiunea votului multiplu, care era pentru el o condiție *sine qua non*. Dar textul inițiativei încă nu era gata, mai erau o mulțime de detalii care urmau să fie puse la punct, pe care ar fi dispus să le modifice, asupra cărora era dispus să negocieze, să dea ascultare unor argumente bine întemeiate, așa că va mai aștepta pînă ce va da totul publicității, dar votul multiplu constituia esența proiectului său, pentru care-și punea toată cariera în joc!

Aceasta era ideea pe care voia el să o sublinieze cînd a coborît printre deputați.

Dorea să afle mai întîi culoarele, fiind evident că demisia lui ar fi însemnat ruperea coaliției, ceea ce ar fi avut consecințele enumerate mai sus. Mai mult ca sigur, el se baza pe faptul că fermitatea lui va opri campania de presă pe care o pregăteau cîțiva pașoptiști, mai ales cei din grupul lui Holló, împotriva votului multiplu. Și nu se înșelase, fiindcă adversarii bătură în retragere. După cîteva articole destul de anoste, nu mai apăru nimic pe acest subiect.

Așa că, pentru o vreme, în coaliție se instaură pacea.

Dar afară, printre adepții manipulați de Kristóffy și de agitatorii socialiști, idignarea era tot mai mare. Probabil că acele cercuri aflaseră deja de planurile lui Andrássy. Nu așteptaseră decît declarația lui. Probabil că puseseră mîna pe propunerea lui referitoare la votul

multiplu, pe care s-a găsit cineva să o sustragă din sanctuarul ministerului de interne și să o predea redacției cotidianului *Népszava,* care publicase apoi zile la rînd tot felul de comentarii pe această temă, cu lux de amănunte, stîrnind revolta celor pe care această problemă îi atingea personal, compromițînd astfel posibilitățile de negociere ale lui Andrássy. Ca urmare, toată lumea se aștepta la adunări populare furtunoase, la demonstrații pe străzile capitalei, care ar putea fi scăldate în sînge.

Aceasta era atmosfera politică din Ungaria cînd se adeveriră predicțiile presei engleze. Monarhia anunță anexarea Bosniei și Herțegovinei.

*

3 octombrie. Capetele încoronate se succedaseră în cetatea Buda. Cu o săptămînă în urmă fusese în vizită Ferdinand de Bulgaria, iar în seara trecută tocmai plecase de acolo, după o ședere de trei zile, regele Spaniei.

Veniseră în vizită la Franz Joseph. Alfonzo, împreună cu soția lui, au fost primiți cu tot fastul, s-au organizat o mulțime de serate și de baluri în cinstea lor. Chiar și Franz Ferdinand a petrecut cîteva zile la Pesta, datorită vărului său spaniol, dar a locuit în mod ostentativ în salonul din vagonul său. Capitala a fost plină de diplomați veniți de la Viena cu ocazia vizitei regelui Spaniei, dar și de aristocrați austrieci, unii mai în vîrstă, membri ai delegației întrunite de data asta la Budapesta, alții mai tineri, atrași de festivitățile de la curte și de sezonul curselor care stătea să înceapă. Așa că în toamna aceea atmosfera din capitala ungară era deosebit de animată.

Din fericire era o vreme minunată, de-a dreptul vărătică, așa că mulțimea de străini se aduna mai ales la Park-Club.

Era locul preferat pentru dineuri și pentru marile baluri. Se dansa și în seara aceea, ca aproape în fiecare zi. Dar nu în sala cea mare, fiindcă nu era un bal propriu-zis, ci în sala de mese de la parter. Pe terasa învecinată, cinau cîțiva întîrziați.

După ce ieșiră de la operă, Bálint invitase acolo două perechi de prieteni de pe vremea cînd lucra în diplomație. Pe drum, în trăsură, își făcuse griji din cauza primei demonstrații socialiste care avusese loc chiar în ziua aceea din cauza reformei electorale. După adunarea de pe Calea Aréna, unul din grupurile mai combative își

manifestase intenția de a ocupa centrul capitalei. Străbătură bulevardul Andrássy, pînă la colț cu strada Vörösmarty, unde se loviră de cordonul jandarmilor călare, care îi obligară să bată în retragere. Cînd ajunseră acolo, Bálint se aplecă pe fereastra trăsurii, fiindcă s-ar fi jenat dacă oaspeții lui ar fi observat urmările confruntărilor. Dar nu mai era nimic de văzut, în afară de cîteva patrule discrete.

Muzica din salon se auzea pe terasă, așa că, după ce cinară, Bálint se simți dator să o invite pe una din doamne, cu care dansă un boston destul de împleticit, fiindcă se cerea mereu acel *lunks-link*, care nu era cunoscut decît acolo și la Viena. Așa că, după cîteva încercări nereușite, se dădu bătut, un pic amețit, fiindcă nu reușise să-și rotească partenera decît din inerția avîntului. Se sprijini pe masa de serviciu. Pe partenera lui o invită alt bărbat la dans.

El rămase cîteva minute nemișcat, cînd o tînără, într-o rochie vaporoasă de tul, se apropie de el pe nesimțite, ca o adiere.

– Bună seara. Nu vă mai amintiți de mine?

Glasul îi era cunoscut. Ridică privirea – era Lili Illésváry. Dar ce schimbare! Nici urmă de fetița durdulie, cu trupul copilăros ascuns sub falduri de grăsime de acum un an. Era înaltă și zveltă. Nu mai era neastîmpărata grăsuță pe care o întîlnise la Jablánka, ci o tînără numai bună de măritat, cu tenul fin, cu gîtul și umerii delicați ca statuile grecești timpurii, desigur conștientă de propria ei frumusețe, așa că îi zîmbea încrezătoare lui Bálint, cu buzele ei subțiri a căror arcuire discretă compensa bărbia autoritară a celor din neamul Szent-Györgyi.

– Mă recunoașteți?

– Nu sînteți contesa Lili...? – exclamă Bálint, fără să-și poată ascunde surprinderea față de frumusețea înfloritoare a fetei.

Lili îi înțelese mirarea, iar chipul i se lumină de bucurie. Apoi adăugă în chip de scuză:

– În timpul sezonului de primăvară am fost la Viena, unde am dansat tot timpul. A trecut aproape un an de cînd nu ne-am văzut... Pe vremea aceea eram încă o copilă...

Avea un stil fermecător de a vorbi, iar Bálint se bucură să-i audă din nou glasul un pic gutural, care-l fermecase ultima oară, la Jablánka.

– V-am văzut de cîteva ori, la ultimele baluri – continuă fata –, dar nu ați vrut să vă apropiați de mine. Credeam că nu mă recunoașteți

sau nici nu m-ați observat. Ce-i drept, era mereu o mulțime de lume. De altfel, nici nu aveți obiceiul să invitați fetele la dans... ci mai degrabă doamnele, nu-i așa...?

Bálint se gîndi în prima clipă că fata făcea aluzie la Adrienne, dar ochii albaștri ca lăcrămioarele ai fetei îl priveau cu atîta sinceritate încît orice maliției zitate era exclusă. Iar ea continuă:

– Oricum, în asemenea tumulturi nu poți decît să saluți oamenii și să dansezi, ca o mașinărie.

– Dar dumneavoastră nu-i așa că vă place să dansați?

– Da, desigur! – Dar dumneavoastră... domnule conte Bálint... – spuse ea, parcă ezitînd între numele lui de familie și această formulare directă – data trecută, la Jablánka, dumneavoastră ați binevoit să discutați de cîteva ori cu mine, iar eu am fost foarte impresionată... așa ceva nu se uită...

– Bineînțeles. Doar am fost mult timp în aceeași trăsură...

– Da, dar și după aceea, cînd mi-ați vorbit despre cai și că aveți o mare herghelie... Mi-ați spus că dați iepelor numai nume vechi ungurești...

– Ce memorie bună aveți...

– Pot să vă repet și acum cum le-ați numit pe fiecare. Știți, cînd ești încă copil, te bucuri să simți că cineva te ia în seamă.

Vorbea despre copilăria ei de parcă ar fi fost cu zeci de ani în urmă.

– Și nu uiți niciodată ce ți-au spus oamenii mari.

Discutară așa multă vreme, pînă ce muzica încetă, sala se goli, iar ei rămaseră singuri acolo:

– Cred că vor să aerisească. Nu vreți să mă conduceți pînă la bufet? – îl întrebă fata.

Traversară salonul alăturat, apoi cel de jocuri. Bálint nu-și putea lua ochii de la fată. „E fascinant! – se gîndi el. Iată ce poate face dintr-o fetișcană un singur sezon de mare mondenitate. A trecut mai puțin de un an de cînd Lili nu era decît o fetiță neîndemînatică, iar acum e o adevărată doamnă, care vorbește, se mișcă deplin conștientă de maturitatea ei. Băieții au nevoie de mai mult timp ca să se maturizeze..."

Trecea cu o eleganță desăvîrșită prin încăperile ticsite de lume, cu evantaiul în mînă, cu coatele lipite de corp, nici prea repede, nici prea încet, cu lejeritatea perfectă a domnișoarelor din înalta societate, pe lîngă perechile adîncite în flirturi, prin dosul spinărilor

încărcate cu grăsimi ale mămicilor de la mesele de bridge, ocolind toate obstacolele, fără să se lovească de nimeni și privind mereu semeț înainte.

– Vreți să vă spun un mare secret? – îl întrebă Lili cînd ajunseră la bufet. Cred că veți fi invitat și anul aceste la Jablánka. Desigur, nu trebuie să știți nimic despre asta, dar eu vă anunț, ca eventual să nu vă faceți nici un program pentru primele două săptămîni din decembrie.

– Vă mulțumesc pentru informație. Ați aflat asta de la unchiul Antal?

– Nu... nu a spus-o direct, dar... simt eu că așa va fi... – și fata se întoarse brusc, părînd atentă la tava cu prăjituri.

Totuși Bálint observă că roșise. Oare de ce? Ce motiv avea să roșească pentru că unchiul Antal a spus sau nu una ca asta?

Dar Lili avea toate motivele să se rușineze, amintindu-și cu cîtă dibăcie a inițiat invitarea lui Bálint la Jablánka. De fapt, nu a spus nimănui nici un cuvînt, însă, de cîte ori au fost acolo, nu a scăpat niciodată prilejul să-i provoace pe alții să povestească ceva interesant despre Bálint. Îl făcuse pe pădurarul care-i încărca armele să-l laude, pe nedrept, pentru iscusința lui de trăgător, făcu aluzii tocmai în fața maestrului de echitație despre faptul că tocmai Bálint își dăduse seama care era cel mai bun dintre mînjii lor, o provocă pe mătușa ei să le vorbească despre neamurile din Ardeal, ca să întărească legăturile de familie, ea însăși învățînd cîte ceva de la Pfaffulusz despre istoria familiei Abády, aduse adeseori vorba față de unchiul ei, convinsă că Szent-Györgyi, care era la curent cu toate amănuntele, cu siguranță va pomeni despre Bálint, așa că Antal Szent-György auzea întruna numele lui.

În cele din urmă, cînd simți că situația era coaptă, îi aminti verișoarei sale Magda problema invitațiilor la vînătoare, atrăgîndu-i atenția că era timpul să pregătească terenul ca și Péter Kollonich să fie chemat, iar fata, care înghițise momeala, aduse direct vorba despre el, compromițîndu-i definitiv orice șansă, în schimb Lili își atinse scopul, fiindcă unchiul Antal îi răspunse glacial:

– Anul acesta nu voi invita pe nimeni din familie, cu excepția lui Bálint Abády.

Acesta era motivul pentru care Lili se îmbujorase la față: asiduitatea cu care manipulase ea pe toată lumea și fățărnicia cu care

o înșelase pe săraca Magda, conștientă fiind că întrebarea pe față referitoare la el îi spulbera orice șansă de reușită.

Lili nici nu apucă să se întoarcă spre Bálint, fiindcă o mînecă neagră de frac se întinse printre ei și se auzi o voce hotărîtă:

– Pardon.

Ridicară privirile amîndoi. Era Slawata, care tocmai înfuleca o prăjitură.

– A! Servus! – spuse el după ce înghiți gogoașa și îl recunoscu pe Bálint, apoi o privi pe Lili cu ochii lui miopi: *Kisstihand*, contesă Lili – și făcu o plecăciune în fața fetei.

– Iertați-mă, dar sînt lihnit de foame – mai adăugă el, în timp ce se întindea după a doua îmbucătură – însă *Seine Hoheit* nu a plecat decît acum.

Era vorba desigur despre Franz Ferdinand, care venise doar ca să-l întîlnească pe regele Spaniei și plecase de îndată ce oaspetele părăsise capitala.

– Din cauza nenumăratelor telegrame și referate, nu am avut vreme nici să mănînc ceva.

– *Schwerer Dienst*! – îi spuse Bálint ironic.

– *Na, ja*, dar ce interesant! Mai ales acum. Azi, cînd am repurtat și noi un succes. Azi, trei octombrie.

Abia acum observă Bálint cît de binedispus era Slawata. Răspîndea în jur o veselie agitată, incitantă. Fața lui rotundă, cu nasul mic, părea gata să explodeze, iar din dosul ochelarilor săi groși ochii parcă aruncau fulgere împrejur.

– Despre ce succes este vorba?

Era evident că tocmai aceasta era întrebarea pe care o aștepta și consilierul diplomatic. Făcu teatral un pas înapoi și își scoase ceasul din buzunarul vestei:

– Peste cinci minute va fi miezul nopții, iar la Paris e unsprezece fără zece, așa că articolul de fond din *Temps* e deja la tipografie, deci pot să vă spun ce va afla întreaga lume: Khevenhüller, ambasadorul nostru de la Paris, l-a informat pe președintele republicii de faptul că noi am anexat Bosnia. Asta s-a întîmplat tocmai azi. În fine am reușit să o facem!

Bálint simți un nod în gît. Își aminti într-o clipă de argumentele pe care i le enumerase Slawata anul trecut, la Jablánka, despre războiul care nu putea fi ocolit. Dar muzica începu din nou și valul

mulțimii de dansatori îl despărți de Slawata, iar cineva o luă și pe Lili de lîngă el. Așa că trecură mai multe minute pline de îngrijorare pînă ce reuși să-i pună întrebarea care-l frămînta cel mai tare:

– Doar oare nu se va termina rău pentru noi? S-au făcut toate demersurile diplomatice necesare?

Congresul de la Berlin a dat undă verde Austro-Ungariei să ocupe Bosnia. Nici una dintre marile puteri participante nu a trasat vreo dată limită pentru această anexare și nici de atunci nu a făcut-o. Nici nu se punea problema ca Monarhia să retrocedeze vreodată Turciei acest teritoriu. Dimpotrivă, toată lumea era convinsă că o asemenea idee ar fi stîrnit protestul întregii Europe. Așadar, suveranitatea Imperiului Otoman, parafată din nou la congres, era doar o chestiune formală. Totuși, ea era consfințită de o hotărîre internațională, iar pentru modificarea acordului era nevoie de semnăturile marilor puteri. Iar dacă cei de la Ballplatz nu le aveau, chiar dacă asta nu schimba cu nimic situația de fapt, încălcarea formalităților era de netăgăduit, ceea ce putea constitui o armă cu consecințe imprevizibile împotriva Monarhiei. La asta făcuse aluzie Bálint.

– *I wo! So was ist doch ganz unmöglich!*** – îi răspunse lejer Slawata, dar văzînd fața îngrijorată a lui Bálint, își umplu farfuria cu galantine și ficat de gîscă și îl invită pe canapeaua alăturată: *Komm, alter Freund, ich werde dir's erklären. So ganz leichtsinning sind wir eben auch nicht!****

*

Începu să vorbească deschis, cu lux de amănunte. Părerea lui era că, din punct de vedere diplomatic, nu ar fi avut nici un rost să ceară înainte părerea statelor semnatare. Asta ar fi dus numai la tratative îndelungate, cu un rezultat destul de incert. Nu existau decît două state interesate: Rusia, pentru care ocuparea Bosniei contravenea politicii sale în zonă, și Turcia, care trebuia pusă în fața faptului împlinit, fiindcă pentru noul guvern era foarte dificil să-și înceapă activitatea renunțînd de bunăvoie la ținuturile vasale. Dar

** „Iată că așa ceva a fost de-a dreptul imposibil de înfăptuit!" (n.tr.).

*** „Hai să-ți explic, bătrîne prieten. Păi nici noi nu am fost ușor de fraierit!" (n.tr.).

odată anexarea înfăptuită, el putea să o pună pe seama vechiului regim al sultanului, pentru ale cărui păcate plătea acum întreaga națiune. Iar renunțarea din partea monarhiei la sangiacul de la Novibazar putea fi considerat drept un succes al Înaltei Porți. Așa că nu mai rămîneau decît rușii. Iar terenul era pregătit în mare parte. În septembrie, cînd Izvolski a făcut o vizită la Buchlan, pe domeniul ambasadorului nostru Berchtold, Aehrenthal i-a amintit de necesitatea iminentă a anexării, fiindcă după ce sultanul a aprobat constituția imperiului său, dacă populația bosniacă ar fi rămas de naționalitate turcă, ea și-ar fi trimis reprezentanții în parlamentul de la Istanbul, ceea ce ar fi fost absurd. Iar Izvolski nu l-a contrazis, ceea ce însemna că și-a dat consimțămîntul și, chiar dacă nu au semnat nici un protocol, ceea ce era firesc, fiind vorba de o discuție confidențială, cele două părți au acceptat situația *pro memoria*. Așa că, oricît de surprins ar fi bravul Izvolski de anexiunea înfăptuită acum, fără nici un preambul, nu putea să afirme că nu știa nimic despre ea. În aceste condiții, Franța și Anglia nu aveau putința de a face ceva, doar nu era să se declare mai balcanici decît rușii. Cei de la Ballplatz nu au înștiințat nici Berlinul, deoarece, în acest caz, ar fi fost nevoiți să-l informeze și pe celălalt aliat: Italia. Iar ei voiau să evite asta, de teamă ca informația să nu ajungă la Antantă.

– *Und die guten Italiener hätten ausserdem gleich irgend ein Equivalent verlangt!* – adăugă ironic Slawata. Ar fi cerut de îndată o compensație pentru ei.

– Dar alianța tripartită prevede ca părțile să fie informate despre inițiativele fiecărui membru. În felul acesta, Italia se poate considera degrevată de orice obligație! – spuse Bálint.

– Cu atît mai bine! Cu atît mai bine! – exclamă consilierul. Eu, în contradicție cu Aehrenthall, sînt de partea lui Conrad și a armatei: cel mai bine ar fi să ne reglăm de îndată toate conturile cu italienii. Dar Aehrenthall sînt sigur că face tot posibilul să cîrpească din nou Alianța! Acum vom vedea cine e cel mai tare: Franz Joseph, *der alter Herr, oder wir, Jung Österreich*!

*

Așa începu criza anexării Bosniei și, odată cu ea, o nouă eră în istoria diplomatică europeană. Punînd Europa în fața faptului împlinit, în pofida tratatului de la Berlin și fără nici o consultație

preliminară, Aehrenthall a deschis, fără să vrea, o nouă școală în diplomație. Tocmai în ziua anexiunii, Ferdinand proclamă independența regatului bulgar, desigur cu consimțămîntul celor de la Ballplatz, dar și Italia porni pe același drum, cînd a atacat în 1911 Turcia, la Tripolis, fără nici un motiv și fără declarație de război, ceea ce a dus un an mai tîrziu la izbucnirea războaielor balcanice. Încălcarea, de fapt formală, a normelor de drept internațional prin anexarea Bosniei și, mai ales, prin declararea independenței Bulgariei a constituit în scurt timp un precedent pentru alte acțiuni în forță cinice și a șters granițele morale existente pînă atunci prin puterea cuvîntului dat. Calea spre războiul mondial era deschisă: ultimul pas a fost atacarea Belgiei.

*

Anexarea a fost necesară și, mai mult ca sigur, inevitabilă. Ea survenea ca urmare a situației în care se afla Monarhia, nevoită să acționeze așa cum a și făcut-o. Ca fatalitatea inexorabilă din tragediile grecești. Legitimitatea posesiunilor ei se baza pe dreptul ancestral și pe tratatele internaționale pe care tocmai ea era obligată să le încalce, renegîndu-și propria semnătură.

Acest sperjur a constituit laitmotivul campaniei pornite împotriva noastră de presa internațională. Condusă de la Londra. Ziarele din Anglia erau cele mai virulente. Fotografiile lui Franz Joseph și ale lui Ferdinand au apărut cu același calificativ: „Trădătorii!" Era un ton neobișnuit pentru englezi, de altfel foarte rafinați.

Prima consecință a fost că, din acea clipă, Marea Britanie s-a situat în tabăra inamicilor noștri.

La Istanbul a început boicotul industriei austriece, totuși în centrul atenției era Bulgaria, care și-a masat trupele la granița cu Rumelia, fapt la care Turcia a răspuns prin mobilizarea generală.

Dar cele mai mari turbulențe au izbucnit la Belgrad, unde au început recrutările de voluntari, demonstrațiile belicoase se țineau lanț, iar magazinele austro-ungare erau sparte și devalizate. Au avut loc pregătiri de război și în Muntenegru, unde au fost comasate trupe de artilerie la poalele muntelui Lovcen, la care Monarhia a răspuns trimițîndu-și vedetele de război de pe Dunăre la Zimony, chemîndu-și rezerviștii celor două trupe de la sud-vest și interzicînd transportul de arme către statele din vecinătatea Bosniei.

Între timp s-au pus în mișcare și diplomații statelor inamice. La primul semn, Izlovski a dat fuga la Paris, ca să-și răscumpere greșeala inițială, cînd a fost în principiu de acord cu anexarea și a propus convocarea unui nou congres al cărui scop ar fi fost, în mod evident, retrocedarea sangiacului către Muntenegru și Serbia, precum și deschiderea pentru aceasta din urmă a căii către Adriatica. La mijlocul lunii a și căzut de acord cu Londra pentru convocarea unei conferințe preliminare, iar la sfîrșitul lunii octombrie, George, principele moștenitor al tronului Serbiei, conducătorul partidului care era adeptul războiului, a fost primit cu fast de țar la Sankt-Petersburg.

În clipa aceea – ca în mai multe momente din lunile care au urmat –, pentru cei inițiați, războiul părea iminent.

Dar opinia publică maghiară nu bănuia nimic, în ciuda faptului că totul era publicat, chiar dacă știrile erau destul de laconice. Însă nimeni nu-și dădea seama de importanța acestora. Cu atît mai puțin cu cît întreaga presă maghiară s-a dovedit a fi foarte înțeleaptă, evitînd să stîrnească panica. Iar publicul din acea vreme era insensibil la evenimentele de peste graniță. Oamenii citeau veștile venite din străinătate de parcă ar fi privit un film destul de anost, despre niște întîmplări ireale, fără nici o greutate, plate, în două dimensiuni, ca pe un ecran de cinematograf. Discursul împăratului Franz Joseph, ținut în fața delegaților, expunerea rostită de Aehrenthal, telegramele edulcorate sosite de la Londra, Belgrad sau Petersburg nu interesau aproape pe nimeni. Erau în continuare frunzărite ziarele care, atunci, tocmai relatau zile la rînd despre moartea ziaristului și deputatului Aladár Zboray, tot atît de mult ca despre evenimentele din Bosnia. De altfel, Zboray merita respectul tuturor. A fost o fire jovială care, cu gușa lui simpatică, și-a cîștigat notorietatea prin intervențiile mereu spirituale din Parlament.

Prin respectul arătat în mod intenționat pe larg față de colegul defunct, presa a avut un rol determinant în liniștirea spiritelor.

Dar au mai fost și alte evenimente care au atras atenția opiniei publice.

În ziua discursului regal, seara la nouă, a avut loc o nouă manifestație în timpul căreia au fost trase focuri de armă și care nu a putut fi reprimată decît pînă la Octogon. Era o temă numai bună de dezbătut, la fel ca problema statutului care avea să-i fie acordat

Bosniei. Se găsi de îndată o mulțime de experți juridici gata să afirme că, în timpul dinastiei de Anjou, Bosnia a fost vasală Ungariei, deci ea trebuia anexată Croației și Dalmației, mereu revendicată, fără să-și dea seama că, în felul acesta, ei promovau tocmai acel trialism împotriva căruia, pînă atunci, protestaseră vehement. În cercurile politice maghiare, problema fuziunii partidelor continua să agite spiritele, iar printre adepții lui Holló se răspîndise vestea că Andrássy cocheta cu socialiștii, aceasta fiind explicația demonstrațiilor din ultimele zile, fiindcă voia să creeze un climat favorabil în sprijinul votului multiplu, stipulat de el!

Așa că nu era de mirare că toate acestea trezeau mai degrabă interesul publicului decît complicațiile internaționale. Oricum, după o lungă perioadă de pace, nimeni nu credea în amenințările de război. De altfel, problemele personale cotidiene, realitatea nemijlocită erau mult mai interesante pentru oameni. Mulțimea trăia deja de ani buni cu atenția încordată asupra conflictelor juridice ale nesfîrșitelor disensiuni dintre partide și numai cataclismele sau pericolele iminente puteau distrage atenția de la bucuriile, animozitățile sau problemele de zi cu zi. Dimineața, oamenii citeau în grabă ziarele, pe care după-amiaza le comentau prin cluburi sau prin cafenele, mai discutau despre ele la prînz sau la cină, dar viața își continua neabătut mersul, cu muncă, afaceri și bani, în sînul familiei, printre prieteni sau prin birouri, în aventuri amoroase, disensiuni politice și întreceri sportive, totul într-un amalgam de istorioare mărunte care acaparau atenția tuturor, după cum era mersul firesc al lucrurilor.

VI

Se anunța o zi frumoasă. Deasupra cîmpiei mai pluteau cîțiva vălătuci de ceață care estompau razele de soare ce scăldau culmile pleșuve ale dealurilor, ascundeau colinele molcome, iar zările spre care se întindeau poienile munților păreau nesfîrșite. Dar pînă ce clopotele vor suna de amiază, atmosfera părea să se lumineze deplin.

Spre bucuria tuturor, fiindcă era o dată importantă în calendarul vînătorilor de toamnă – 3 noiembrie, ziua Sfîntului Hubertus, un

eveniment de seamă, cînd tocmai la miezul zilei se vor aduna o seamă de doamne și de domni, veniți cu trăsurile de la oraș și din împrejurimi, ca publicul să se poată bucura nu doar de strălucita adunare, ci și de splendoarea vînătorii călare, care avea să înceapă din cîmpia din Valea Someșului. Întîlnirii i se zicea *meet*, fiindcă toți termenii acelui tip de vînătoare erau în engleză, de aceea conducătorul haitei era *master*, dresorul de cîini era *huntsman*, hăitașul principal era *whip*, slobozirea sălbăticiunilor *tally-ho*, goana *run*, pierderea urmei *check*, căutarea urmelor *casting*, iar răpunerea *kill*. După cum și vorbeau vînătorii între ei, așa că o frază ca asta „...după check-ul din primul run, cînd masterul s-a repliat, eu am făcut whip-ul într-o parte, fiindcă nu am auzit că era tally-ho..." era înțeleasă de toată lumea.

Ca întotdeauna, și anul acesta master-ul desemnase pentru meet un loc ușor accesibil – cîmpia Tarcea, de lîngă Apahida, unde, după ce traversează Someșul, șoseaua cotește brusc spre nord. Tot acolo duce și drumul de țară, care se strecoară de la Cluj, pe sub viile de pe Dîmbul Rotund. Era un punct de întîlnire ideal. Cîmpul încăpător pentru nenumăratele trăsuri se întindea de o parte și de alta a șoselei, pe care apoi, odată ce haita va porni să urce valea, atelajele vor putea să o urmărească dînd bice cailor de-a lungul drumului, ca să observe mai tot timpul dacă iepurii vor binevoi să coboare panta, ceea ce era destul de puțin probabil, știut fiind că urechiații preferau mai de fiecare dată să se opintească spre culmi.

Deocamdată nu erau decît doi călăreți care-și plimbau caii cu pături pe spinări, fiindcă nu era decît ora unsprezece.

Apoi apăru de la capătul satului un atelaj cvadruplu, care trecu podul peste Someș și se opri în mijlocul cîmpului.

În landoul încăpător era Adrienne, împreună cu mătușa ei, simpatica doamnă Ida Laczók.

– Iată, mătușă Ida – îi spuse tînăra zîmbind –, că nu am întîrziat, așa că ți-ai făcut griji degeaba.

– Da, ai avut dreptate, draga mea, cînd mi-ai spus că e de prisos să ne grăbim – o aprobă mătușa Ida, rîzînd de pripa cu care îi puse pe toți în mișcare înainte să plece. Dar eu aveam emoții să nu întîrziem, fiindcă băieții mei au crescut și e prima lor vînătoare, ceea ce-i foarte important pentru mine, nu-i așa? – și o strînse de brat cu mîna ei rotofeie.

Veniseră cu atelajul de cîmpie al familiei Milóth, tras de cei patru șargi costelivi, aduși de Adrienne de la Variaș pentru nenumăratele drumuri pe care le avea de făcut din cauza nunții micuței Margit, fiindcă nu voia să se folosească de caii lui Uzdy.

Odată cu ele sosiră alte două trăsuri.

Una era o caleașcă obișnuită, care le aducea pe două din fetele Laczók: Anna, împreună cu Pityu Kendi, pe capră, iar în spate era tînăra Ida, împreună cu tînărul Garázda, care studia dreptul la Universitatea din Cluj.

Cealaltă era o așa-numită „americană", înaltă, cu patru roți și două locuri în față, iar în spate cu o singură banchetă, pe care nu încăpea decît un lacheu sfrijit. Ádám Alvinczy ținea hățurile, iar lîngă el era micuța Margit, logodnica lui.

Ádám era foarte plin de sine, ca mai toți bărbații înalți, dar acum el avea toate motivele să se umfle în pene. Pe de o parte, pentru că era logodit, gata de nuntă! Se simțea deja însurat, așa intrase în rîndul oamenilor împliniți. Începuse să-și disprețuiască vechii tovarăși de chefuri, pe care îi bîrfea adeseori cu tînăra Margit pentru destrăbălările și viața lor fără rost. Pe de altă parte, fiindcă renunțase cu totul la palincă, nu se mai delecta decît cu cîte un pahar, cel mult două de vin, la prînz sau la cină. O făcuse din proprie inițiativă și îi jurase fără să-l fi constrîns nimeni tinerei sale logodnice, care îi amintise într-o doară că așa era mai bine, dar nu-l obligase cu nici un cuvînt. Iar pe deasupra mai era și om la casa lui. Renunțase la dota mamei în favoarea fraților săi, care astfel preluaseră și datoriile în care s-a înglodat pînă atunci, iar tatăl i-a dat partea lui de moștenire, moșia de la Tohat, care e drept că nu era nici pe departe atît de valoroasă precum cele trei rămase fraților lui, dar Margit fusese de părere că era mai bine să o primească de îndată, fiindcă familia renunța bucuroasă la ea, deoarece tînăra logodnică făcuse toate demersurile ca să nu mai tragă de timp. Așa că nu vor mai avea nimic de-a face cu ceilalți trei băieți Alvinczy, oricîte datorii ar face ei de acum înainte. Cu atît mai mult cu cît – după cum își dăduse seama și ea – Ákos dăduse în patima jocurilor de noroc, iar Farkas cheltuia tot mai nesăbuit pe la Budapesta. Iar norocul lor era că moșia de la Tohat era în vecinătatea celei de la Variaș, așa vor putea să-i dea o mînă de ajutor și bătrînului ei tată Milóth, ceea ce era numai bine, pentru că el nu se prea pricepea, iar muncile

cîmpului erau pentru ea cea mai frumoasă îndeletnicire de pe lume. Ádám nu se gîndise niciodată la asta, ci abia acum, cînd era logodit și avea cu cine să-și facă planuri de viitor.

Dar cel mai mîndru era de trăsura cu care venise.

Fusese a Dinórei Malhuysen, pe vremea cînd soțul ei, simpaticul Tihamér, înhăma la ea doar trăpași muscali. Dar Tihamér a divorțat, trăpașii au dispărut, iar tinerei Margit îi venise ideea să întrebe dacă trăsura nu cumva era de vînzare. Tocmai la timp, pentru că o cumpăraseră pe un preț de nimic. Iar pe deasupra mai era și într-o stare excepțională, nu au fost nevoiți decît să-și picteze blazonul pe ea și arăta ca nou-nouță, de parcă ar fi fost făcută anume pentru ei. Ce-i drept, nu era bună decît pe șosele, dar arăta minunat!

Păi cum să nu fie mîndru un tînăr cu atîtea reușite în viață!

*

Nu trecu nici un sfert de oră după sosirea primelor trei trăsuri, cînd pe culmea drumului de țară se iscă un nor uriaș de praf, care-l vestea pe Ambrus Kendy, mărețul badea Ambrus.

Alături de el stăteau tînărul Alvinczy împreună cu Ákos, ambii pufăind maiestuoși din trabucuri. Pe capră, alături de vizitiu, trona un coș uriaș plin cu flori, destinat Adriennei, din partea lui Ambrus. Femeilor le plac asemenea daruri – se gîndise el – și chiar dacă ele nu-și manifestă recunoștința, nu strică să afle toată lumea cît de galant era el cu acea „minunăție" de femeie. Doar nu credea cineva că el făcea totul degeaba! Însă chiar dacă o făcea chiar așa, măcar să i se ducă vestea de curtezan.

După caleașca lui Kendy veneau două fiacre în care se înghesuise Lili Pongrác cu mai toată șleahta ei, iar în a treia erau o masă, scaune, lăzi cu șampanie și tot felul de băuturi, alături de un ospătar, iar din stînga vizitiului se ițea un contrabas uriaș pe care sluga lăutarilor îl strîngea cu sfințenie în brațe.

În timp ce cobora din trăsură, ca să dea fuga la landoul Adriennei, badea Ambrus suduia de mama focului, în gura mare, să-l audă toată lumea, cu servitorul care căra coșul de flori după el:

– Ce păcatele mele să fac cu minunățiile astea care se scoală cu noaptea-n cap? – spuse el rîzînd, în timp ce săruta mîinile doamnelor. Păi de aceea plec eu în zori, mă hurducăi prin toate hîrtoapele, trec prin toate văgăunile, numai ca să vă pot primi după cum se

cuvine, cu flori și cu muzicanți? Iar cînd ajung, să mă faceți de toată rușinea, fiindcă ați venit înaintea mea? Hei, arzo-ar focu' de soartă nenorocită pe care o am eu! – și tropăia îndoit din șale, apoi se răsti la primașul țigan din spatele lui:

– Ia nu mai sta ca o momîie, nenorocitule, și trage-mi bătrînească mea de jale, nu vezi tristețea mea amară?

– Ești un gentilom nebun! – rîse doamna Laczók, mereu topită după badea Ambrus, care era vărul ei.

Rîse și Adrienne, dar mai distant, cu răceală.

Era conștientă că bravul Kendy venise doar de dragul ei, fiindcă era, în felul lui, îndrăgostit de ea și ținea cu orice preț să se ducă vestea despre relația dintre ei. Voia să dea sfoară-n țară, la asta erau bune florile și banda de țigani, care nu făceau parte din obiceiurile vînătorii de Sfîntul Hubertus, așa toată lumea va vorbi despre ele. Își dăduse sema de asta, ba chiar îl și întărîta pe badea Ambrus să-i facă curte, ca să abată bănuielile de la adevărata ei pasiune.

Dacă lumea înghițea înșelătoria, nu avea cum să vorbească despre realitatea că Bálint sosise de la Budapesta ziua trecută, o vizitase chiar în după-amiaza aceea, chiar și mai tîrziu... în timpul nopții...

Doar așa, abătînd atenția tuturor, putea să-și joace rolul acela plin de primejdii, de care depindea chiar viața ei.

De aceea se străduia să rîdă, apoi își prinse la piept o floare din coșul adus de Ambrus.

Între timp, soseau din oraș și din împrejurimi tot mai multe trăsuri, de toate felurile – de la vechiturile de pe vremea bunicilor, pînă la cele mai năstrușnice telegi moderne. Doamnele rămîneau în caleștile lor, de unde făceau cu mîna către mulțimea adunată, dar bărbații coborau ca să umble haihui peste tot. Desigur că masa cu băuturi și muzicanții aduși de badea Ambrus își avură succesul scontat, spre marea supărare a bătrînului *master*, profund nemulțumit de ideea să aducă cineva lăutari și șampanie la un asemenea *meet*, dar tocmai asta dădea un farmec aparte întregii petreceri, fiindcă era în firea ardelenilor să se bucure de bosumflarea altora.

Soseau tot mai mulți călăreți, singuratici, în grupuri; veneau toți dinspre gara din Jucu, unde era ferma asociației vînătorilor, așa-numitul conac Hubertus, unde se aflau și cuștile cîinilor, *kennel*-ul și grajdurile în care-și adăposteau membrii clubului caii.

Se adunaseră deja o mulțime de participanți – dintre cei mai în vîrstă era deja acolo Szaniszló Gyerőffy, fostul tutore al lui László, călare pe un superb armăsar negru, celălalt Sándor Kendy, poreclit „Zindi", ca să se deosebească de „Rictus", și pe un șarg uriaș maiorul Bogácsy care, de cînd ieșise la pensie, era asesor la Camera de Tutelă, iar dintre cei tineri erau Farkas Alvinczy, Isti Kamuthy, Pityu Kendy și cu Bálint.

În timp ce o salutau doar de la distanță pe Adrienne, ceilalți tineri s-au amestecat prin mulțimea adunată în jurul trăsurilor.

Bogácsy se postase alături de trăsura doamnelor Milóth. Pe vremuri, fusese partenerul de dans al contesei Ida Kendy care, era convins, s-ar fi măritat cu el dacă i-ar fi cerut atunci mîna. Așa că amintirile îl făceau să zîmbească galeș pe sub mustața lui uriașă de motan bătrîn și din dosul monoclului opulent, chiar dacă, de obicei, avea o mină deosebit de severă, fiind cunoscut ca un martor perfect în dueluri și mare expert în chestiuni de onoare. De altfel, pîntecul lui voluminos se potrivea de minune cu fireturile aurite ale uniformei pe care o îmbrăcase cu această ocazie, ca să vadă toată lumea că în dosul actualei sale funcții publice se ascundea un om de arme neînfricat.

La început, badea Ambrus se învîrtea pe lîngă trăsura Adriennei, dar odată cu sosirea cavalerilor el se întoarse la masa cu băuturi și la muzicanții de lîngă ea, simțindu-se într-o certă inferioritate față de tinerii care puteau să-i facă frumoasei doamne curte cocoțați în șeile cailor. Iar pe deasupra, îmbrăcați și în ținută de vînătoare.

Cei mai mulți purtau vestoane verzi, cu nasturi de aur, cum se cuvenea la o vînătoare de iepuri, dar unii erau în tunici roșii, prescrise de regulament doar pentru vînătorile de vulpi sau de cerbi, însă de ziua Sfîntului Hubertus se putea face excepție, cel puțin aici, în Ardeal. Toți erau în *breeches* albi, cu cizme de vînătoare negre și cu căciuli de catifea murie pe cap. Doar Isti purta o pălărie înaltă de fetru, iar acum se învîrtea printre trăsuri ca să le explice cucoanelor, cu vorba sa peltică, de ce a ales-o tocmai pe aceea:

–Fapca aia de catifea nu e hegulamentahă. În Anglia numai Mahtehul ahe voie să poahte așa ceva... aia nu e hegulamentahă...

Dar nimeni nu se sinchisea de explicațiile lui. În lumina blîndă a soarelui de toamnă, mulțimea pestriță a cavalerilor în verde și roșu, călare pe bidiviii lor țesălați cu migală, printre trăsurile de paradă

care așteptau începutul haitei răspîndite de-a lungul cîmpului, pline de strălucirea rochiilor purtate de fetele îmbujorate, formau o priveliște care le lua tuturor ochii, ca o veche gravură englezească.

*

Doar un automobil modern tulbura ambianța.

Era mașina frumoasei Dodó, care sosise împreună cu noul ei soț, Udo von der Maultasch. De șase săptămîni, de cînd Udó se căsătorise cu cea mai bogată femeie din Ardeal, bravul neamț renunțase la modestia pe care o afișase în timp ce-i făcea curte. Abia coborî din bolidul lui, că a și început să se învîrtă prin mulțime ca să le explice tuturor ce și cum să facă, deoarece *bei uns in Pommern*... așa și pe dincolo... Dar spre ghinionul lui, fiind pe jos, călăreții puteau ușor să-l lase în plata Domnului, așa că se îndreptă spre masa cu băuturi, unde doar Ákos Alvinczy căzu pradă explicațiilor lui, fiindcă badea Ambrus îl expediase de îndată cu o vorbă deocheată de-a lui.

Așa că sărmana Dodó rămase de una singură în uriașul ei Mercedes nou-nouț, fiindcă nimeni nu catadicsi să se apropie de ea.

– Naiba s-o ia de mașină blestemată – spuneau oamenii scîrbiți. Vin numai ca să ne sperie caii cu ea!

În cele din urmă, micuței Margit i se făcu milă și coborî din trăsura ei americană și se apropie de ea. Fiindcă era bună la inimă, iar pe deasupra Dodó avea o mică moșie chiar alături de Tohat, așa că nu strica să se pună bine cu viitoarea vecină, poate că în viitor Ádám va reuși să o ia în arendă la un preț rezonabil.

Brusc, mulțimea se simți atacată din ambele flancuri.

Pe drumul dinspre Tarța își făcu apariția, în cavalcada nebună stîrnită de cei patru suri focoși, trăsura solidă a lui Jóska Kendy, care plesnea de mama focului din bici. Se năpusti ca o furtună în mulțimea cailor care pînă atunci stăteau blajini la locurile lor sau se plimbau de jur împrejur la pas, încît unii abia apucaseră să se ferească din fața vijeliei, coti pe drumul principal și atelajul se opri la un singur fluierat în dreptul mesei lui badea Ambrus, de parcă cei patru bidivii ar fi fost niște statui ecvestre. Bătrînul mai plesni o dată din bici, dar caii știau că nu era pentru ei, ci doar de dragul efectului, așa că rămaseră stană de piatră.

Jóska Kendy se răsti fără să-și scoată pipa din gură:

– Pe mine de ce nu mă servește nimeni cu un pahar, dacă tot v-ați pus crîșma în drum?!

Apoi aruncă o privire primprejur cu ochii lui mărunți, ca să ia seama de toți caii adunați pe cîmp, fiindcă el nu venise acolo de dragul femeilor, ci, ca un geambaș de meserie ce era, ca să vadă cine cu ce gloabă venise, pe care ar fi putut într-un fel sau altul să pună mîna cîndva. Era singur, doar cu căruțașul care tocmai își desfăcuse curelele cu care era prins pe bancheta din spate și se proțăpi în fața surilor înhămați la trăsură.

Cealaltă apariție se dovedi a fi și mai furtunoasă.

Dinspre conac se apropiau zece armăsari nechezînd furioși.

Erau ofițerii de husari de la Someșeni, care ocupaseră toată șoseaua. Se străduiau să păstreze coloana, așa că veneau la pas, ca la paradă. Dar erau cai de povară, din care ministerul agriculturii le trimitea anual cîte treizeci de exemplare, ca să fie încercați pe teren. La vînătorile obișnuite veneau cîte trei-patru, dar nu împreună, ci unul cîte unul sau cel mult perechi, iar dacă vreunul își făcea de cap, era tras la o parte sau în față, să nu-i ațîțe pe ceilalți. Dar acum, de îndată ce se văzură prin mulțimea de iepe apetisante, se dezlănțui infernul! Fiecare încerca să pară mai breaz decît toți, așa că se ridicau în două picioare, nechezau asurzitor, dorind parcă să-și arate predispoziția lor înnăscută pentru prăsilă.

Față de această apariție, atelajul lui Kendy fusese floare la ureche, fiindcă era suficient ca lumea să se ferească din calea lor, dar acum era mai bine să dea bir cu fugiții, întrucît se găsiră destule iepe sensibile la farmecele focoșilor curtezani, iar pe deasupra nu exista ură mai mare decît cea dintre caii de povară și armăsarii de curse.

Așa că o luară care-ncotro, însă ofițerii își vedeau de ale lor – descriseră un tur perfect în mijlocul cîmpului și, în ciuda spiritelor ațîțate ale bidiviilor pe care-i călăreau, se opriră după cum cerea *vorschrift*-ul, într-o ordine perfectă.

Dar abia se risipiră norii de praf, iar panica se potoli, că își făcu apariția haita.

Era condusă de bătrînul Béla Wesselényi, care o și formase. El era sufletul ei. Stătea drept în șaua unui minunat pursînge negru. Priponit în scărițele scurte, părea și mai scund decît era în realitate. Purta o jachetă scurtă, roșie, decolorată de vreme, după cum

era moda prin anii '60. De sub cascheta neagră, de catifea, barba imperială și mustățile negre contrastau cu obrajii lui rubinii.

Era înconjurat de dulăi tărcați, cu urechile clăpăuge, adunați strîns în jurul calului, aruncînd uneori cîte o privire în sus, de parcă ar fi vrut să se asigure că nu au rămas de capul lor. Fiindcă singuri, cîinii de haită erau neajutorați. Fuseseră obișnuiți generații la rînd să trăiască împreună, mereu sub ochii omului, niciodată în singurătate, de aceea, dacă vreunul dintre ei se pierdea, devenea o pradă ușoară, poate din teama că nu erau nici ceilalți cîini, nici omul alături de el. Doar instinctul de vînătoare îi putea face să scape de această dependență.

La marginea haitei, la cîțiva pași îndărăt, venea călare István Tisza. El era ajutorul *master*-ului haitei de la Jucu. Purta o jachetă verde închis, care se potrivea cu tenul lui creol.

Armăsarul crescut în propria sa herghelie, chiar dacă era de vreo șaisprezece palme, părea mult mai scund, fiindcă, spre deosebire de bătrînul *master*, el nu era doar un bărbat înalt, dar mai călărea și într-o șa cu scărițele alungite, ca toți călăreții de înaltă clasă. Se ținea la fel de drept atît pe teren, cît și pe manejul cu obstacole, fără să-și piardă calmul vreodată.

După ei veneau cei doi *gentleman-whip*: Gazsi Kadacsay și cu tînărul Áron Kozma, al cărui bunic, pe vremea copilăriei contesei Róza Abády, a fost administratorul domeniului de la Dienești și apoi a pus bazele moșiei sale familiale. Pe care, prin muncă cinstită și asiduă, generația următoare a sporit-o, așa că familia s-a înmulțit și s-a îmbogățit cumpărînd pămînturi de la vechii proprietari ajunși la ananghie din cauza înfumurării și a lenei lor fără leac. Cei de acum își vedeau și ei de ale lor, dar fiind bogați, își permiteau să aibă și pasiuni, să participe la viața de societate și să facă sport. Tînărul Áron era aliatul lui Bálint în mișcarea cooperatistă și mîna dreaptă în districtul lui electoral. La Jucu vîna cîteva zile, apoi dădea o alergătură de vreo optzeci de kilometri, pînă pe moșia lor, ca în seara următoare să se întorcă din nou, iar pe dimineață să fie din nou la post. Era un bărbat costeliv, cu trăsături delicate de tătar.

Baronul Gazsi călărea o iapă pursînge de origine aleasă, încă bună de curse, cu burta suptă ca ogarii și fără nici un gram de grăsime sub piele. O cumpărase pe *Honeydew*, adică *Rouă de Miere*, chiar de pe hipodrom, la un preț de nimic, cu toate că nu-și merita

numele blînd. Era un exemplar atît de agitat și de îndărătnic încît antrenorii, în ciuda tuturor calităților sale excepționale, nu reușeau să facă nimic. Au fost cazuri cînd, după ce a binevoit să ia startul, s-a oprit la mijlocul cursei și și-a aruncat jocheul din șa. Alteori se cabra minute în șir, ca apoi să se rostogolească pe spinare. A omorît deja un călăreț și a nenorocit alți doi.

Dar Kadacsay a cumpărat-o din pasiune și o dresa cu priceperea lui înnăscută în psihologia ecvestră. Stătea în șa ca pe ouă. O strunea ușurel, luînd-o cu binișorul, abia atingîndu-se de hățuri. Iar iapa se dovedi surprinzător de ascultătoare. După ce, la început, dădu de cîteva ori cu el de pămînt, începu să se domolească. Iar Kadacsay era într-al nouălea cer. În cele din urmă, îndrăzni să o ia și la haite, fiindcă Honeydew înțelegea că biciușca din mîna lui nu era pentru ea, ci ca să mîne copoii. Își mai ridica ea uneori crupa, în chip de revoltă, dar atunci Gazsi se ridica în șa, ca să nu o îngreuneze. Iar iapa se potolea, poate cu gîndul că nu merita să-și facă de cap dacă nu-i stătea nimeni în cale. Singurul defect, rămas din trecutul ei zbuciumat, era că-și pleca mereu capul, iar dacă se apropia prea tare din spate un alt cal, îl lovea cu copita drept în bot.

Dar lui Gazsi nu-i păsa – purta pe spate o tăbliță albă, pe care scria cu litere de o șchioapă „Lovesc!". Așa că cei care veneau în urma lui n-aveau decît să se ferească.

Master-ul descrise un semicerc larg prin fața mulțimii de călăreți, apoi se opri să le salute pe doamne. Nu se învrednici nici măcar să arunce o privire spre bufetul lui badea Ambrus și porni de îndată mai departe. Traversă la pas șoseaua, apoi terasamentul. În dosul haitei veneau gonacii, iar după ei, pe doi armăsari de campanie, călăreau băieții Laczók, care-l imploraseră pe *master* să aibă grijă de ei, așa că acum erau sub directa supraveghere a maestrului de echitație. Cînd dădu cu ochii de ei, doamna Laczók se ridică în picioare din trăsură, făcîndu-le semn cu mîna să vină mai aproape, ca să-i poată admira în voie, dar cei doi adolescenți păreau că nici n-o observă, bucuroși că reușeau să-și strunească armăsarii să nu se apropie mai mult de două lungimi de cal îndărătul baronului Gazsi și al lui Áron Kozma. Mulțimea călăreților se revărsă peste șine, apoi se răsfiră pe malul Someșului în două șiruri, de-o parte și de alta a haitei, așa că aripa dreaptă ajungea pînă la rîu, iar cea stîngă pînă la terasamentul căii ferate. Coborîră coasta de la miazănoapte

la pas, ca să stîrnească iepurii care, toamna, se pitulau prin arătură sau pe tarlaua de porumb.

După ce toți călăreții se îndepărtară, porniră pe urmele lor și trăsurile, desigur, fără să se abată de pe șosea.

*

Margit își luă rămas-bun de la Dodó, coborî din mașină și aruncă o privire primprejur.

Frumoasa lor trăsură americană era la locul ei, dar pe Ádám nu-l văzu nicăieri. Oare unde o fi dispărut? Îl zări alături de grupul din jurul mesei cu băuturi. Tocmai se pregătea să-l strige, cînd observă că logodnicul ei, care era cu spatele la ea, ciocnea cu un păhărel de palincă, pe care-l dădu apoi pe gît, în uralele lui badea Ambrus, ale lui Ákos Alvinczy și Jóska Kendy.

Micuța Margit simți cum i se urcă sîngele la cap. „Ce mincinos! S-a apucat din nou de băut!" Se hotărî într-o clipă să-l pedepsească. Ca să se învețe minte. O cuprinse febra instinctului de aventură al celor din neamul Milóth! Vestitul atelaj cvadruplu al lui Jóska era chiar alături. Sări pe capră, de unde îl strigă pe faimosul vizitiu:

– Hai, Jóska, du-mă după vînători! Dar peste cîmp, dacă ai curaj!

– Păi cum să nu am...! – îi răspunse acesta, apoi, dintr-un salt, se postă lîngă ea și dădu bice cailor.

Numai atunci se dezmetici și logodnicul, care abia apucă să bolborosească vreo două-trei cuvinte:

– Margit... și eu... dar trăsura noastră?

Atelajul era însă deja departe.

Nu o luă de-a lungul șoselei, ci traversă calea ferată, apoi de-a dreptul peste cîmp, pe urmele haitei. Altă trăsură nu ar fi rezistat la o încercare ca asta, dar cea a lui Kendy nu era una cu arcuri, ci foarte joasă, cu leuci bătute în chingi solide de fier, căreia nici o hîrtoapă nu ar fi putut să-i vină de hac.

De îndată ce traversară șinele se și auzi strigătul mult așteptat: *Tallyho*!

Pînă ce Ádám Alvinczy ajunse cu sufletul la gură la trăsura lor, se cățără pe capră și o luă pe șosea ca să se apropie de restul caleștilor, haita se pornise deja de-a lungul cîmpului.

Dar iepurii, ca de fiecare dată, nici acum nu se arătară dispuși să o ia la goană de-a lungul văii, ca să le facă pe plac cucoanelor ahtiate

după aventură, ci după un scurt ocol, o luară pieptiș spre coama dealului, cu haita pe urmele lor. După *master* venea Tisza, apoi *whip*-ii, iar la urmă plutonul cavalerilor, traversînd cu toții din nou terasamentul, ca vîntul, pentru ca la vreo doi kilometri de cîmpul de *meet* să treacă iar peste calea ferată, pe lîngă trăsurile cu care veniseră domnii, și să se opintească pe dealul pleșuv de la miazăzi.

Pe urmele lor venea Jóska Kendy, împreună cu Margit, într-o viteză ametitoare, sub privirea îngrozită a lui Ádám.

La început, el credea că se vor opri pe șosea, dar nici pomeneală! Îndrăcitul de Jóska o luă pieptiș spre coama dealului, fără să se sinchisească de gropi. Erau tot timpul gata să se răstoarne, dar el mergea pe urmele lăsate de căruțe, prin prăvălișurile săpate de animale sau de-a lungul vîrtoapelor săpate de ape prin lutul alunecos. În cîteva minute erau deja sus, pe creasta dealului, de unde vînătorii deja dispăruseră. Se mai vînzoliră o vreme pe acolo, ca apoi să se facă și ei nevăzuți în vale.

La început, în disperarea lui, Ádám se gîndi să se ia după ei. Însă ar fi fost o nebunie să se hazardeze într-o asemenea aventură cu caleașca lui americană, cu roțile delicate, care după vreo cincizeci de metri s-ar face praf, cu atelaj cu tot. Dar nu era chip nici să înșface vreun bidiviu, cu care să o ia pe urmele fugarilor, deoarece, pe de-o parte, nu era nici unul în jurul lui, iar pe de alta, nu ar fi avut pe seama cui să lase trăsura, fiindcă flăcăul de grăjdar pitulat în spatele lui nu era bun decît cel mult să țină hățurile, cînd el cobora din trăsură. Așa că era priponit alături de atelajul lui delicat în mijlocul șoselei, de unde nu mai putea să facă nici un pas, ci doar să privească cu sufletul la gură toate grozăviile prin care trecea logodnica lui.

Dar măcar de nu s-ar fi petrecut totul sub ochii lui! Și-ar fi putut imagina că, de partea cealaltă a colinei, drumul era neted ca-n palmă! Ei bine, nu! Probabil că dincolo de culme iepurii făcură un ocol, ca apoi să alerge din nou printre scurmăturile de pe tăpșanul dealului. Iar haita, după ei, apoi *master*-ul, cu toți vînătorii și husarii mereu în formație, iar la vreo sută de metri cei patru suri trăgînd de mama focului trăsura, mai întîi sus, pe coama dealului, apoi de-a lungul coastei, unde aluneca mai mult de-a curmezișul, printre smocuri de scaieți și tufe de păducel, prin rîpele spălate de ape și peste bolovanii de pămînt, cu Jóska priponit în hățuri, mușcîndu-și pipa între măsele, iar alături de el cu micuța Margit,

căreia-i alunecase pălărioara pe ceafă, îi flutura părul, dar rîzînd fericită, agățată cu ambele de mîini de bara din față. Totul sub privirile disperate ale sărmanului Ádám.

*

La începutul haitei, cînd traversaseră prima oară calea ferată, copoii năvăliseră spre dealul din față pe lîngă o cabrioletă cu coviltirul pe jumătate tras. În ea era László Gyerőffy, care se întorcea la Dezmir de la Kozárd, unde plecase în ziua precedentă.

Abia în clipa în care văzu haita de cîini și apoi călărețiii în vestoanele lor roșii, care traversară terasamentul ceva mai încolo, în singurul loc de trecere, își aminti că era ziua Sfîntului Hubertus, așa că, desigur, se va întîlni cu mulți dintre vechii săi cunoscuți. De pe vremea bazarului de primăvară, el începuse să se ferească de acea lume plină de tentații, ceea ce nu l-a împiedicat ca în lunile următoare să decadă tot mai mult în patimile care erau să-l ducă la pierzanie. Dar de cînd o întîlnise pe doamna Lázár, își regăsise echilibrul, era din nou în stare să lucreze, se simțea aproape fericit. Nu! Nu mai voia să-și întîlnească vechii tovarăși de dezmăț.

Speriat de ideea că ar putea fi recunoscut, chiar reținut printre ei, ridică de tot coviltirul cabrioletei, tocmai la timp, fiindcă trăsurile doamnelor erau chiar dincolo de curbă, iar el era încă în dosul ultimelor case ale satului.

– Dă bice cailor – îi strigă el vizitiului și se ghemui pe banchetă cu genunchii ridicați, să nu observe nimeni cine era în trăsură.

Dar grijile lui erau de pomană, fiindcă nimeni nu se sinchisi de cabrioleta aceea străină, ci toți erau cu ochii la haita care alerga bezmetică pe coasta dealului. Așa că trecu neobservat și de ultimul atelaj și zîmbi satisfăcut de propria lui iscusință, dar nu mai înălță coviltirul, căci ar fi fost o pierdere de timp, iar el se grăbea, fiindcă-i promisese doamnei Sára, care încărca marhe în vagoane, la Apahida, că o va lua de la gară.

În scurt timp ajunse aproape de Tarța.

După ce vînătorii începuseră haita, iar cucoanele își văzură de drum, badea Ambrus îi făcu semn primașului să tacă:

– Hai, adunați-vă catrafusele și să plecăm naibii de aici! – le strigă el furios, fiindcă-și dăduse seama că escapada lui cu muzicanți, cu băutură și cu flori nu fusese o idee prea fericită. Era îmbufnat

pentru că nu i se dăduse atenția la care se așteptase. „Degeaba, aici călăreții au întîietate față de cei care vin pe jos" – își spuse în sinea lui. În zadar făcuse tot tărăboiul și se dăduse în spectacol, fiindcă nu-l băgase mai nimeni în seamă, față de mulțimea aceea de cavaleri, în minunatele lor tunici roșii sau verzi și cu pantalonii imaculat de albi! În asemenea cazuri, cucoanele nu dădeau doi bani pe sărmanii domni, în straie civile.

Dar nu a recunoscut nici măcar în sinea lui că, văzînd mulțimea călăreților tineri, se simți fără să vrea bătrîn, ceea ce-l indispuse și mai tare.

– Nu vă mai mocoșiți atîta – tună el –, cărați-vă odată de aici!

Explozia lui de furie îi făcu pe țigani și pe ospătar să-și piardă capul, alergînd ca bezmeticii de la o trăsură la alta și împrăștiind peste tot masa, scaunele, contrabasul și țambalul.

Între timp, badea Ambrus și cu Ákos porniră spre caleașca lor, care îi aștepta dincolo de șanțul de la marginea șoselei. Tocmai în clipa aceea ajunse acolo într-un trap întins și cabrioleta doamnei Lázár. Vizitiul se răsti la ei, tînărul Alvinczy sări la o parte, dar badea Ambrus nu. Avea mersul greoi, iar pe deasupra era de principiul că un domn nu se grăbește niciodată. Chiar mai mult, se opri, trase o înjurătură suculentă și șfichiui cu bastonul spre botul cailor. Vizitiul smuci hățurile.

– Ce naiba? – urlă Kendy furios. Calci oamenii în picioare? Cine te crezi, sărăntocule? Cine ești tu? – dar cînd se apropie de vizitiu, îl observă în fundul trăsurii pe Gyerőffy.

Amuți.

– Păi tu erai, Laci? Tu vrei să dai peste mine?

László coborî.

– Îmi cer scuze, bade Ambrus – îi spuse el respectuos –, vizitiul ăsta nu are de unde să te cunoască! – și, ca să-l îmbuneze, mai adăugă în glumă: Și de altfel nimeni nu și-ar imagina să te găsească pe jos, chiar în mijlocul drumului!

– Păi nici nu prea obișnuiesc să mă plimb, dar azi e ziua Sfîntului Hubertus și aici a fost adunarea, iar eu am adus muzicanții și ceva de băut. Numai finețuri. Te-aș îmbia și pe tine, dar ăștia au strîns deja tot calabalîcul.

– Îți mulțumesc, dar și așa mă grăbesc, trebuie să merg mai departe... Așa că servus, dragă nene...

Mai discutară o vreme, apoi László se urcă din nou în trăsură și era gata să o ia din loc cînd badea Ambrus se întoarse brusc spre el:

– Ia stai un pic – îi spuse el rîzînd. Vreau să te întreb ceva.

În timp ce stăteau de vorbă aruncase cîte o privire curioasă spre caii înhămați la cabrioletă. Auzise și el că László fusese văzut de mai multe ori la Cluj, împreună cu frumoasa doamnă Lázár și i se dusese vestea că locuia la ea. Badea Ambrus avea pică pe toți tinerii care aveau succes la femei. Iar eșecul inițiativei lui din ziua aceea îl făcuse și mai neînduplecat. Ochii lui scînteiau de ură.

– Ei, nene... ce vrei... – încercă tînărul să se scuze.

– Întîi de toate, pe mine să nu mă iei cu nene, încă nu sînt atît de bătrîn! Iar apoi, te rog să-mi spui ce învîrți tu, de te plimbi ziua-n amiaza mare cu coviltirul tras, să nu te vadă nimeni? Se vede pe nasul tău că ai ceva de ascuns! Ei, hai, spune-mi... unde te grăbești și ce fel de trăsură e asta, fiindcă nu m-am tîmpit pînă-ntr-atît încît să te cred că e trăsura ta. Pînă nu-mi spui tot nu pleci de aici – și își propti piciorul pe aripa cabrioletei, ca o barieră pusă între capră și bancheta din spate.

László nu-l bănuia pe bătrîn de gînduri ascunse. Ducea o viață atît de tihnită alături de frumoasa Sára, încît nici prin cap nu-i trecea să se împotrivească. Așa că îi răspunse calm:

– Mă grăbesc la Dezmir, să mă întîlnesc cu doamna Lázár, este trăsura ei. Nu e nici un secret.

Deja după primele cuvinte, badea Ambrus își retrase piciorul și începu să țopăie parcă cuprins de o nemărginită voioșie:

– Hi-hi-hiii... – chiui el îndelung, plesnindu-se peste genunchi. Așa mai zic și eu, bravo, e minunat! Cu casă, masă de pomană... splendid!

Lui badea Ambrus nu-i tăcea gura, dar László nu mai stătu să-l asculte. Chipul i se împietri și se răsti furios la vizitiu.

– Dă-i bice! – și se tolăni pe banchetă, așa că nu mai auzi nenumăratele glume nesărate și fără perdea pe care le proferă bătrînul în urma lui.

În prima clipă nici nu-și dăduse seama de greutatea cuvintelor lui, simțea doar instinctiv că avusese intenția să-l jignească. Se simțea ca bătut în cap.

Apoi, încet, se dezmetici. A avut nevoie de timp pînă să-și dea seama de înțelesul cuvintelor lui badea Ambrus, fiindcă pînă atunci trăise ca într-un vis.

Dar nu apucă să-și ducă gîndurile pînă la capăt, întrucît trăsura ajunse în fața gării, iar frumoasa Sára se urcă și porniră imediat mai departe.

– Ce-i cu tine?... Ce s-a întîmplat?... – începu să-l descoasă doamna Lázár.

– Ei, nu-i nimic... De ce mă întrebi?... Nu s-a întîmplat nimic... – îi răspunse László, încercînd să o privească drept în ochi și să schițeze un zîmbet senin.

– Chiar așa?... Nu te simți bine?... Și totuși... tu ai pățit ceva...

– Nu, nu, nu am pățit nimic... chiar așa, te rog să mă crezi! – se țineau de mînă și se priviră îndelung, femeia îngrijorată, iar el speriat.

Apoi, dintr-odată, de parcă s-ar fi deschis o barieră în sufletul lui, László se prăbuși pe umărul ei ca un copil neajutorat și izbucni în plîns. Poate își dăduse seama că, pînă la urmă, o va pierde și pe această femeie minunată, căreia îi era recunoscător pentru că îl salvase de la pierzania în care se înnămolise, că o va alunga și pe ea din jurul lui. Se ținea crispat de mîna, de brațul ei, poate voind să se asigure că era încă acolo... mai era alături de el...

Rămaseră îndelung ascunși sub coviltirul tras, unde nu-i putea vedea nimeni, erau feriți de ochii tuturor curioșilor care ar fi putut să le iasă în cale.

*

Iepurele care alerga de-a lungul cîmpului era unul demn de ziua Sfîntului Hubertus. Se arătase de cîteva ori la marginea șanțului de lîngă șosea, de unde doamnele puteau să admire în voie întreaga vînătoare, se lăsase prins pînă la urmă, după o alergătură de vreo jumătate de oră, gest destul de frumos din partea lui, fiindcă în sala mare a clubului prînzul era deja gata.

Kill-ul s-a petrecut într-una din văgăunile din dosul dealului, apoi după *worry-worry*, adică după ce copoii și-au primit prada, pe care au sfîrtecat-o și au înfulecat-o într-o clipă, călărețiii s-au întors în galop pe șosea, ca să defileze prin fața femeilor. Dar *master*-ul o luase pe altă cale, fiindcă era mai indicat să nu se plimbe cu dulăii prin mulțime, așa că, după ce îi adăpase la izvorul de pe coasta dealului, îi conduse în liniște spre cuștile lor.

Nu mai erau alături de ele decît Tisza, cei doi *whip*, Bálint, Farkas Alvinczy, colonelul în retragere Bogácsy și, bineînțeles, băieții Laczók.

Mergeau la pas prin fineața înaltă. Copoii veneau răsfirați, fiindcă era puțin probabil să găsească vînat acolo unde fuseseră scoși la instrucție toți caii care nu participaseră la vînătoarea din ziua aceea. Cînd, brusc, din dosul unei tufe mici de porumbe, țîșni un iepure. Haita urlă bucuroasă și o luă la goană pe urmele lui. Dar acesta nu era un exemplar tînăr, fără experiență, ca acela dinainte, ci un iepure mare, de cîmpie, un flăcău zdravăn și isteț, unul din aceia pe care copiii îi fugăriseră în zadar mai multe veri la rînd. Era într-o formă de invidiat, mușchiulos și zdravăn. Nici nu alerga cu sufletul la gură, ba mai și țopăia uneori, de parcă ar fi vrut să le facă în ciudă, totuși mărise binișor distanța dintre el și haita care-l urmărea. Cu toate că o luase la vale, direct spre miazănoapte, părînd că nu vrea să se folosească de avantajele de netăgăduit ale suișului.

Așa se stîrni cel mai strașnic *run* al întregului sezon de vînătoare.

Călăreții porniră într-un galop ușor prin covorul moale al fîneței grase de pe coastă. În cîteva clipe, haita ajunse în mocirla din vale, în dosul căreia fugarul ieși în văzul tuturor și o luă pieptiș spre coama dealului.

Una din caracteristicile acelui teren de vînătoare era aceea că toate culmile dealurilor de pe malul stîng al Someșului se aflau dispuse perpendicular față de valea principală.

Colina dinspre nord e lină și mănoasă, pe cînd cea sudică e abruptă, alunecoasă, cu prăvălișuri lutoase pline cu bolovani de argilă împietrită. Probabil că iepurele acela isteț alergă anume în direcția aceea, deoarece cu picioarele lui zdravene din spate putea sări ușor peste movilele de pămînt, așa că, pe cînd copoii abia ajunseră pe la jumătatea pantei, el deja dispăruse dincolo de coama dealului.

Dar la urcuș cîinii sînt mai sprinteni decît caii, care cară și povara călăreților în spinare, așa că se sufocă ușor. În sus, ei erau mînați cu blîndețe, mai cu seamă pentru că vînătoarea se anunța a fi foarte serioasă.

Master-ul ajunse pe culme bine după haită, împreună cu ceilalți cavaleri, care suiră panta în galopuri scurte sau la trap. Tocmai la timp, fiindcă mai întîi copoii mai tineri, odată ajunși sus, pierdură

de îndată urma și începură să o caute răsfirați peste tot, răscolind pămîntul cu boturile și cu cozile înfoiate. Dar pînă la urmă îi ajunse din urmă și *Toss-it-up*, mai marele copoilor, cel mai experimentat dintre toți. Adulmecă un pic primprejur, apoi scheună victorios și o luă la vale, cu întreagă haită pe urmele lui.

Numai vreo trei cîini nu-i auziseră chemarea, așa că rămaseră să se împleticească printre bălăriile din viroaga de vreo douăzeci de metri de la poalele dealului.

Baronul Gazsi îi urmărise de pe culme. Apoi o îmboldi pe Honeydew pe panta alunecoasă, ceea ce nu era pe placul iepei. Dar porni pe prăvălișul abrupt, făcînd piruete printre crăpăturile lutului uscat de pe coastă, de parcă s-ar fi prins într-un vals îndrăcit, iar între timp mai găsea răgazul să se și cabreze din cînd în cînd, cum făcea întotdeauna pe terenurile accidentate. Oricare alt cal, în locul ei, s-ar fi dat de-a berbeleacul și oricare alt călăreț ar fi căzut din șa. Însă iapa aceea nărăvașă era un animal excepțional, dar nici Kadacsay nu era un cavaler de duzină. Valsul acela mefistofelic nu numai că nu-l ameți se, dar odată ajuns în vale, îi stîrni și pe cîinii rătăciți plesnind din biciușcă și îi asmuți pe urmele celorlalți.

Începu o cursă nebună. Nu doar pentru că *harrier* este o rasă de copoi englezi leneși, însă dresați în Ardeal deveniseră atît de uiți încît s-ar fi putut lua la întrecere cu orice cîine de vînătoare, ci și pentru că dealurile din jurul Jucului cereau o tehnică de călărie aparte: la urcuș, caii se cereau a fi menajați, ca la vale să li se dea drumul să alerge în voia lor. Era singura posibilitate să ajungă din urmă haita. Atît caii, cît și călăreții erau nevoiți să-și însușească această tehnică, dacă voiau să *șincoreze*, cum spuneau bătrînii de pe acolo, expresie care venea din cea franceză *chien-courant*.

Așa se petreceau lucrurile și în ziua aceea: în sus, în jos, apoi iar în sus și iar în jos. Cu aceeași viteză la vale și cu duhul blîndeții la urcușul următor.

Iar haita adulmeca urma într-un lanț alungit. Desigur că și plutonul călăreților se răsfirase. Alături de Wesselényi nu mai galopa decît Kadasay, în timp ce Tisza și cu Abády îi urmăreau de la distanță, fiindcă nu era indicat să „împingi" haita. Dar Kozma rămăsese în spate, iar Alvinczy era cu vreo sută de metri în dosul lui, împreună cu Bogácsy. Armăsarii băieților Laczók erau destul de

vînjoși, dar leneși, așa că, pe cînd ei ajunseră în vîrful dealului, cei din capul plutonului erau deja în vale, pe urmele copoilor.

Începu să se înnegureze. Abia se mai vedea în depărtare.

Iepurele iute ca săgeata se făcuse nevăzut. Dar fără îndoială că urmele lăsate de el nu dispăruseră, doar *Toss-it-up* le urma lătrînd cît îl țineau plămînii, iar el nu se înșela niciodată.

La poalele celei de-a treia coline era o vale mai largă, pe unde curgea pîrîul Borșa. Nu puteau sări peste el, fiindcă era prea lat și cu malurile mlăștinoase. Bálint găsi un podeț șubrezit, așa că îl traversă primul, în timp ce Kadacsay întîrzie căutînd un vad ca să-l treacă.

– Ched că haita s-a luat după o vulpe! – strigă Gazsi înflăcărat către Bálint. Nu există un iepuhe atît de focos pe lumea asta! – și, ca un bun *whip* ce era, care avea obligația să regrupeze copoii, își opinti pursîngele de parcă ar fi fost la o cursă pe hipodrom. Se vedea că Honeydew era de-a dreptul încîntată de această vînătoare prelungită, fiindcă acum nu mai protesta nici la pinteni.

Culmea din dreptul Borșei era una dintre cele mai înalte. Cînd cei patru călăreți care mai reușiseră să țină pasul ajunseră sus, găsiră haita răsfirată printre tufe. Dar nu se văzură nicidecum nevoiți să-și strunească caii, deoarece copoii chiar atunci reușiră să găsească urma, așa că tocmai din fața dulăului conducător țîșni iepurele dolofan.

Așadar reieși că nu fusese vorba de o vulpe, ci totuși de urechiatul care reușise să ajungă atît de departe.

Cu ultimele puteri, o luă spre un pîlc de tufe, de la marginea lăstărișului Ciunca. Erau deja aproape de Dăbîca. Mai avea doar vreo cinci sute de metri pînă la pădurea în care ar fi putut să se ascundă, dar era sleit de puteri.

Se oprise ca să-și tragă sufletul, iar asta i-a fost fatal. Încercă să mai țîșnească de vreo două ori, într-o parte și-n alta, din fața copoilor, apoi făcu un salt înalt și se prăbuși răpus la pămînt. Cîinii doar îl adulmecară, fără să se atingă de el. Erau epuizați și ei. Ridicară ochii spre stăpînul lor, cu limbile atîrnîndu-le într-o parte, de parcă ar fi vrut să fie lăudați pentru iscusința lor.

Master-ul sări din șa.

– Un *run* de o sută trei minute! – strigă el către cei trei călăreți care reușiseră să se țină după el, apoi plesni din bici, ca să îndepărteze haita.

Apoi ridică iepurele, înțepenit, de parcă ar fi fost din lemn.

Descălecară și ceilalți, fără să-și mai priponească bidiviii. Acum pînă și Honeydew era blîndă.

– Ce vînătoare minunată! – O minunăție... – repetau cu toții, încercînd să calculeze distanța parcursă fără oprire, de la pășunea din Juc pînă pe dealul Dăbîca: vreo 12-14 kilometri de suișuri și coborîșuri. O performanță excelentă atît pentru cai, cît și pentru haită! Continuară să se minuneze pînă ce-i ajunseră din urmă și ceilalți, mai întîi Áron Kozma, apoi Bogácsy, pe șargul lui costeliv și, mult mai tărziu, Farkas Alvinczy, plin de noroi din cap pînă-n picioare, fiindcă armăsarul lui se răsturnase chiar în mijlocul pîrîului, iar în cele din urmă sosiră victorioși și băieții Laczók, împreună cu maestrul lor de echitație.

– Ei bine, flăcăiloh – le strigă de la distanță Gazsi –, mahe nohoc ați avut să pahticipați deja de phima dată la asemenea cuhsă!

Iar Bálint se gîndea să-i scrie mamei sale cît de bine trecuse examenul iapa lor de la Dienești, care nu s-a împotmolit niciodată, au ajuns doar patru la *kill*, dintre care doi pursînge englezi, după ce toți ceilalți au rămas în urmă, în vreme ce ea era teafără –, de îndată ce s-au oprit i-a examinat tendoanele, spinarea, să nu i se fi julit, dar iapa nu avea nimic și nici nu a nădușit prea tare. Era sigur că ea se va bucura nespus de mult, fiindcă ținea atît de tare la toți caii din herghelie, de parcă ar fi făcut parte din familie.

Se grăbiră să adape haita, apoi o luară spre casă. Mergeau desigur la pas, fiindcă, poate, caii ar mai fi rezistat la un trap ușor, dar cîinii erau la limita puterilor.

Începea să se însereze. Cînd ajunseră pe culme, mulțimea spinărilor de dealuri, aliniate unele după altele, aidoma unui ocean cu valuri uriașe împietrite, era deja scăldată într-o umbră liliachie.

În capul șirului mergea *master*, urmat de băieții Laczók, de Farkas Alvinczy și de Bogácsy.

Tisza se oprise ca să-și aprindă trabucul. Bálint și cu baronul Gazsi îl așteptară, așa că ei veneau mai la urmă. Merseră o vreme tăcuți, în șir, fără să-și strunească din hățuri caii.

– Aș vhea să vă întheb ceva – spunse Kadacsay întorcîndu-se spre Tisza, care-l îndemnă să continue.

Așadar îi spuse că i se dăduse de veste, discret, că fiind ofițer în rezervă, era nevoit să-și anunțe tot timpul superiorii unde se află.

Doar atît. Dar asta îl pusese pe gînduri. Nu vedea alt rost decît că anexarea Bosniei va duce la mobilizarea generală, poate chiar la război. Chiar la război? S-ar putea să izbucnească războiul? Iar dacă ar fi să fie, oare anexiunea aceea a fost un pas înțelept?

Tisza nu era un tip prea comunicativ. Erau puțini oameni față de care el ar fi fost dispus să trateze un subiect atît de serios ca acesta. Dar avea o părere foarte bună despre Abády. Pentru el conta și faptul că nu făcea parte din coaliție.

Iar pe Gazsi Kadacsay îl aprecia deja de mult, de cînd aflase de una dintre replicile lui.

Asta s-a întîmplat la Cazinoul din Cluj, pe vremea alegerilor din 1905, cînd toată lumea îl înjura pe Tisza, care era încă prim-ministru. Iar Gazsi a intervenit și i-a luat apărarea. Atunci cineva s-a răstit la el:

– Dacă vorbești așa, înseamnă că ești un vînzător de țară!

Iar Kdacsay și-a ridicat nasul lui acvilin și i-a răspuns cu vorba lui peltică:

– Păi desiguh! Eu aș vinde-o, dah nici dhacul nu ah vhea s-o compehe, cît timp sînteți și voi în ea!

La care izbucnise toată lumea în rîs, fiindcă în Ardeal umorul era mai presus decît toate. Totuși, era nevoie de mult curaj să spui una ca asta în atmosfera tensionată de atunci. Așa că această replică îi adusese respectul lui Tisza, care se încumetă să-i răspundă.

*

Îi spuse că, potrivit convingerilor sale, în ciuda oricăror complicații, a tuturor fricțiunilor și a disensiunilor care ar interveni, criza actuală va putea fi rezolvată fără prea multă bătaie de cap. Cu atît mai mult cu cît armata era destul de puternică pentru a putea face față...

Apoi continuă să vorbească, de parcă ar fi vrut să se liniștească pe sine însuși, pregătindu-și discursul pe care urma să-l rostească în fața Camerei. Schiță în fraze concise și ferme întreaga situație politică internațională, cu toate amenințările și învățămintele pentru viitor.

– Eu sînt convins de necesitatea anexării Bosniei... și sînt gata să-mi asum toate consecințele ei... – îi răspunse el la ultima întrebare lui Kadacsay. Nu are nici un rost să discutăm dacă Ministerul

de Externe, împreună cu întregul guvern, a dat dovadă de prudența necesară cînd a pus Europa în fața faptului împlinit și dacă este în stare să navigheze prin furtuna astfel iscată. Nu vreau să intru în asemenea polemici și îi sfătuiesc și pe alții să nu o facă. Toți patrioții au obligația să susțină moral Monarhia, punînd pe primul plan solidaritatea care trebuie să fie primordială pentru toate națiunile atunci cînd apar pericole din exterior sau cel puțin complicații care ar putea să se agraveze. Indignarea marilor puteri este exagerată. S-a pornit un adevărat tăvălug de indignare. Mai ales din partea englezilor, care afirmă cu multă rea-voință că Monarhia ar vrea să înfigă un cuțit în spatele constituționalității din Turcia. Acum Anglia îi manipulează pe turci cum a făcut-o la începutul anilor '60 cu polonezii și apoi cu danezii, în afacerea Schleswig-Holstein. Ațîță spiritele, le suscită speranțele, ca apoi să-i lase de izbeliște cînd le e lumea mai dragă. Dar fără îndoială că cei cincisprezece ani de pace balcanică s-au terminat, iar aceasta este prima fază acută a problemei răsăritene. Iar noi trebuie să tragem concluziile din asta. Atmosfera din Balcani va deveni tot mai tensionată, ceea ce presupune din partea noastră o vigilență sporită și multe sacrificii. Este de asemenea îmbucurător faptul că în privința acordului economic cu Serbia, guvernul nostru a făcut tot ce s-a putut. Iar noi vom continua pe această cale, ca să pregătim terenul pentru anexarea pașnică a micilor state care ne înconjoară. Dar continuarea acestui tratat depinde de atitudinea Serbiei... Nici în viitor nu vom putea duce o altă politică decît cea de acum, adică să sprijinim dezvoltarea liberă și pașnică a popoarelor din Balcani, împiedicînd formarea unui mare conglomerat agresiv, cu scopuri imperialiste, sau inițierea unor acțiuni care ar tinde să împiedice dezvoltarea pașnică și independentă a acestor neamuri.

La auzul acestor cuvinte, Bálint ridică ochii spre Tisza, surprins de clarviziunea și de inteligența lui. Iar ultima lui afirmație părea că nu se referea doar la ambițiile rușilor, ci și la programul despre care îi vorbise anul trecut Slawata, potrivit căruia țelul final ar fi trialismul și lărgirea hotarelor imperiului pînă la marea Egee, prin regate vasale, atribuite membrilor familiei imperiale.

În pasul domol al cailor, Tisza continua să vorbească pe un ton din ce în ce mai îngîndurat, apăsat de îngrijorările sale profunde.

Urmară cîteva idei de-a dreptul profetice:

– Ne confruntăm cu însemnate excese de antipatie din partea marilor puteri europene, care chiar dacă nu consideră că situația este destul de gravă încît să ducă la o conflagrație generală, fac tot posibilul ca aceasta să nu se disipeze, ca la momentul potrivit să o poată ațița împotriva Monarhiei.

Apoi urmară cîteva afirmații care nu i-ar fi surprins pe adversarii lui politici, care-l considerau drept eternul inamic al tuturor inițiativelor promulgate de ei.

– Iar în privința politicii militare, trebuie să procedăm în așa fel încît să fim conștienți de propria noastră forță, care să inspire atît respectul aliaților, cît și al adversarilor noștri. În acest scop sîntem nevoiți să rezolvăm toate problemele rămase în suspensie. Ținînd cont de situația internațională, ar fi o iresponsabilitate abominabilă din partea partenerilor noștri, nu doar a partidelor din coaliție, dar și din partea casei regale, dacă trecînd peste toate prejudecățile și atitudinile lor anterioare, nu ar fi gata de orice sacrificiu ca să rezolve odată și pentru totdeauna întreaga organizare a armatei.

Așa vorbi cel pe care opinia publică îl considera obstacolul principal în calea revendicărilor maghiarilor referitoare la armată, despre care se spunea că, prin diabolica lui influență, instiga Viena să nu dea curs nici celor mai mărunte concesii față de solicitările ungurilor.

Apoi Tisza tăcu. Își continuară drumul în tăcere. Impresionat de ultimele lui cuvinte, Bálint aruncă o privire la fața împietrită a celui care călărea alături de el.

Se întuneca. Culmea dealului era îngustă, cei doi din flancuri se retraseră, așa că Tisza rămase de unul singur în capul șirului. Silueta lui se contura întunecată pe dîra de lumină uitată de soare la baza cerului. Calul, trupul lui învești mîntat în vestonul verde, pălăria lui înaltă erau toate niște pete negre, creionate în văzduhul asfințitului. Dar cel mai negru îi era chipul.

Pășea singur în fața lor, singur deasupra lumii acoperite de nori tot mai groși de furtună. Mereu singur.

Calul lui făcea pași mari, uniformi.

Coborau încet, odată cu noaptea.

PARTEA A V-A

I

La începutul toamnei, Bálint făcu turul cooperativelor pe care le înființase. Voia să-și formeze o imagine clară despre funcționarea, succesele și lacunele lor, pregătindu-se pentru congresul care va avea loc în capitală, la sfîrșitul lui octombrie. Călători cu micul automobil pe care tocmai și-l cumpărase, altminteri i-ar fi luat mult mai mult timp să străbată o cale atît de lungă cu trăsura.

Trecu, bineînțeles, și pe la Lelința.

Acolo se realizaseră toate cele pe care le plănuise, mulțumită abnegației și stăruinței notarului Dániel Kovács. Cooperativa de credit mergea strună. După cum prevăzuse chiar Kovács, tocmai comunitatea ceruse dreptul de folosință a curiei Abády, unde-și mutase sediul și cercul micilor proprietari, proaspăt constituit. Se înființase și gospodăria model, într-o formă puțin modificată. Pe cea mai mare parte a terenului de pe dealul din dosul conacului se plantă pepiniera care le asigura gospodarilor altoaie pentru meri, nuci și cireși. Pe o parcelă mai mică se amenajă grădina de unde proveneau semințele de soi pentru legume, dar care nu ajungeau pe piață, ca să nu concureze produsele localnicilor. Era de mare folos și izvorul de pe coastă, care odată curățat devenise o sursă permanentă pentru irigație.

Bálint se instală în salonul întins de-a lungul întregii clădiri, împreună cu Áron Kozma, care-și asumase controlul asupra tuturor cooperativelor dintre valea Sărmașului și Mureș, în afară de cele din satele locuite de sași, care-și aveau, desigur, centrul lor săsesc. Așa că Lelința se afla de asemenea în subordinea lui.

Era o încăpere arătoasă și luminoasă, mult mai primitoare de cînd se mutase de acolo tîmplarul acela îndărătnic, care o transformase în atelier. Abia se mai simțea mirosul de rumeguș, de pe vremea lui. Pe pereții proaspăt zugrăviți se aflau rafturile cercului de lectură. La mijloc era o masă lungă acoperită cu mușama. Acolo se țineau adunările gospodarilor și, uneori, conferințele specialiștilor care se aflau în trecere.

Cei doi intrară în camera mică alăturată, ca să controleze contabilitatea și gestiunea. Apoi, casierul puse registrele la locul lor, dar cei doi își continuară discuția.

Se făcu ora unsprezece.

Bálint tocmai se pregătea să se întoarcă la hanul numit pompos *Grand Hotel*, unde trăsese și unde, desigur, o mulțime de petenți își așteptau deputatul, cînd apăru în ușă o tînără femeie, evident răvășită. Privi de mai multe ori îndărăt, înainte să închidă ușa, apoi se apropie de masă.

– Sînt văduva Olajos – sora notarului Kovács. Am venit să vă spun că... nu vreau ca fratele meu să afle... mi-a interzis să vin... totuși, eu m-am gîndit că... știu că vă așteaptă mulți oameni la restaurant... pot să vă confirme și ei ...

Se așeză și începu să-și depene destul de confuz povestea. Fusese a doua soție a acelui Olajos. El mai avea un băiat din prima căsătorie, care cu trei ani în urmă, cînd ea s-a măritat cu tatăl lui, era în vîrstă de doi ani. Apoi bărbatul a murit și nu a rămas cu nimic de pe urma lui. Nici ea, nici copilul. Dar el ar fi trebuit să moștenească o avere – dolari americani, care nu-s nicăieri. Iar asta nu-i dreptate. Și că ar fi ajuns pe stradă dacă Dániel Kovács nu i-ar fi primit în casa lui. Cu toate că și el trăiește de pe o zi pe alta, are copii de crescut, de trimis la școală... îi e rușine că e la mila altora... iar banii băiatului ei adoptiv sînt cine știe pe unde... poate-s la orfelinat... De aceea a și venit... domnul conte ar putea să o ajute...

Bálint voia să afle mai multe amănunte, dar Áron Kozma îi făcu semn că o să-i explice el totul, așa că o lăsară să plece pe văduva care stătea ca pe ace, cu ochii tot timpul la ușă, de teamă să nu o vadă cineva acolo.

– E o problemă fără ieșire – îi spuse Áron. Știu, pentru că totul s-a petrecut la doi pași de noi, locuiau chiar în vecini. Acest Viktor Olajos nu avea stare, își băga nasul peste tot, făcea tot felul de

afaceri. Inițial, se pare că avusese o brumă de avere, dar cu unul ca el nu puteai să știi niciodată... Fratele primei sale soții era plecat în America și, cînd i s-a născut copilul, iar femeia a murit în chinurile facerii, unchiul a trimis 10.000 de dolari la sedria tutelară, ca să fie investiți în bunuri imobiliare, pe numele băiatului. Se pare că-și cunoștea cumnatul și voia să-i asigure copilului un viitor. Îmi amintesc că se făcuse mare vîlvă, fiindcă era o sumă considerabilă. La scurt timp după aceea, am auzit că tatăl a cumpărat pe numele copilului mai multe hectare de teren prost la Poarta și moara cu aburi hodorogită de acolo. Atunci ne-am mirat ce investiție păguboasă s-a făcut pe seama unui minor, dar am fost și mai consternați cînd, după moartea lui Olajos, a reieșit că el a decontat toată suma către autoritatea tutelară care a fost dispusă să dea mai mult de 50.000 de coroane pe ceva ce nu valora nici 20.000. Iar pe deasupra, Olajos nu a achitat nici datoria care greva proprietatea cînd a cumpărat-o. De aceea, cînd a murit, totul a fost scos la licitație. Așa că băiatul și văduva au ajuns pe drumuri, fiindcă nu le-a mai rămas nimic. Fără îndoială că cei de la sedrie au fost foarte neglijenți deja cînd Olajos a făcut achiziția și nu pot să-mi explic cum a reușit unul ca el să primească toată suma care era destinată copilului. Eu cred că el s-a pus bine cu cineva care avea trecere la președinte, bătrînul Bartókfáy, un om de altfel cinstit, dar foarte credul, care s-a bătut întotdeauna pe burtă cu toată lumea.

– Așadar, crezi că eu nu mai pot să fac nimic?

– Chiar nimic. Nici măcar nu puteți să-l luați la întrebări pe Bartókfáy, pentru că în primăvara asta l-a lovit guta.

Bálint era foarte afectat. Se simțea marcat de cele auzite, pentru că îl aprecia mult pe Dániel Kovács.

Era încă sub impresia acestei povești, la sfîrșitul lui noiembrie, cînd luă cuvîntul la adunarea generală din comitatul Mureș-Turda.

*

Unul dintre subiectele principale era acceptarea demisiei lui Bartókfáy, omagierea activității sale și alegerea succesorului. Fostul președinte al Autorității Tutelare era foarte popular, mai ales în plasele de la cîmpie, care erau mai toate pașoptiste, față de cele de la munte, dominate de Miklós Absolon, în fruntea adepților Compromisului de la '67.

Acum, în lipsa lui Absalon, aceştia era conduşi de Benő Balogh-Péter, fostul secretar al prefecturii, alungat din rîndurile coaliţiei. Erau prezenţi numeroşi adepţi ai lui, ca să le arate adversarilor că nu se dădeau bătuţi chiar dacă, sub dominaţia coaliţiei, independenţii făceau legea în tot comitatul. Oratorii se întreceau cu laudele la adresa preşedintelui demisionar, „martor al unor vremuri glorioase", asemenea fratelui său, deputat, şi făceau care mai de care tot felul de propuneri pentru imortalizarea meritelor sale de netăgăduit. Discursurile erau mai degrabă bombastice, sforăitoare, ca la o întrunire electorală, fără aluzii la activitatea oficială propriu-zisă a fostului preşedinte.

Bálint stătea tăcut şi retras, iritat de cele auzite. Pe măsură ce odele la adresa bătrînului se înteţeau, el se gîndea tot mai mult la cazul Olajos. Era din ce în ce mai furios, pentru că, de cînd plecase de la Lelinţa, auzise o mulţime de situaţii, ce-i drept mai mărunte, de o inadmisibilă superficialitate.

„Totuşi e scandalos – îşi spuse el – să fie lăudat un înalt funcţionar care nu şi-a făcut datoria. Ar merita mai degrabă să fie sancţionat, în loc să i se ridice osanale! E inadmisibil să nu fie aduse în discuţie şi greşelile lui, care nu pot fi trecute cu vederea." Se hotărî să nu deschidă vorba în toiul ceremoniei de adio, dar o va face înainte de înscăunarea noului preşedinte. Va prezenta în linii generale toate neglijenţele petrecute în administrarea Camerei Tutelare, ca ele să nu se mai repete în viitor. Cauza orfanilor presupunea o vigilenţă sporită.

După ovaţii prelungite, prefectul Ördüng mai adăugă cîteva vorbe omagiale, după care declară, în acordul tuturor, sesiunea de rămas-bun închisă. Apoi invită adunarea să aleagă noul preşedinte.

Bálint ceru cuvîntul. Se străduí să aibă un discurs cît mai ponderat şi declară din capul locului că nu intenţiona să conteste onestitatea şi corectitudinea fostului preşedinte, dar era evident că, cel puţin în ultima perioadă, gestionarea problemelor Camerei Tutelare a lăsat adeseori de dorit...

Din sală se ridică o rumoare de stupefacţie. Fratele lui Bartókfáy, deputatul, încă emoţionat şi cu ochii plini de lacrimi, sub impresia laudelor anterioare, interveni cu vocea lui de stentor:

– Aşa ceva este inadmisibil!...

Păru ca un semn către toți ceilalți. Mai mulți săriră ca arși, strigînd dintr-o parte și alta a sălii:

– De unde știi?... Cum vă permiteți?... Vrem dovezi! – iar alții îl acuzară direct: Domnul conte e cu ăia de la '67, de-aia vorbește așa!

La care reprezentanții plășilor de munte, fideli guvernelor anterioare, săriră în ajutorul lui:

– Lăsați-l să vorbească! Să-l ascultăm!

Așa că, la fel ca întotdeauna, auditoriul se scindă și acum în două tabere, nu neapărat pe baza informațiilor referitoare la chestiunea în cauză, ci mai degrabă pe considerente partizane.

Independenții, care erau acum la putere, se simțeau cel mai scandalizați:

– Terminați cu calomniile! Dacă aveți dovezi, prezentați-le! Dacă nu aveți, tăceți! Prezentați-vă dovezile, altfel vă somăm să vă cereți iertare!

Cei din plasele de munte erau de asemenea în culmea furiei, însetați să audă acuze la adresa adversarilor:

– Da, așa e! Dovezi! Să le auzim!

Cînd agitația se potoli, Bálint ridică mîna și se așternu o tăcere plină de așteptare.

– Dacă vreți dovezi, am să vi le prezint – spuse Bálint și le povesti cazul Olajos, fără să menționeze nici un nume.

Credea că e suficient. Dar se înșelase. În prima clipă, cei din plasele de cîmpie tăcură stupefiați, dar cum cei din plasele de munte începură să rîdă batjocoritor, nu se lăsară nici ei mai prejos. Béla Varju, unul dintre deputații pașoptiști, sări în picioare străduindu-se să acopere cu vocea lui tunătoare corul celor care-i luaseră în zeflemea:

– O poveste fără nici un nume e o minciună sfruntată! Dacă domnul conte nu ne spune despre cine e vorba, înseamnă că totul este o calomnie!

Bálint căzuse din nou în propria sa capcană. Era nevoit să meargă mult mai departe decît și-ar fi dorit-o. Luase cuvîntul doar din dorința de a constrînge consiliul sedriei să elaboreze un regulament menit să controleze cu mai multă strictețe cazurile legate de situația orfanilor. Dar acum nu mai putea fi vorba de una ca asta. Discursul lui era interpretat drept un atac și deveni un nou motiv de harță între partide. Dacă nu ar da numele în vileag, toți cei din

sală ar rămîne cu impresia că totul nu fusese decît o calomnie din partea lui. Așa că îi enumeră pe toți cei implicați. Din fericire, își aminti toate detaliile. Numele, cifrele, datele înșirate avură efectul unui duș rece asupra pasiunilor celor din coaliție, fiindcă mulți dintre cei prezenți își aminteau de amănuntele afacerii. Iar adepții lui '67 deveniră și mai vehemenți:

– Deci așa!

– Ce v-am spus noi! – iar rîsetele lor fățarnice se transformară într-o indignare prefăcută.

Ördüng își agită clopoțelul.

– Liniște, vă rog! – strigă el. Altfel voi cere să fie pedepsiți cei care aduc atingere demnității adunării! – apoi se întoarse spre Bálint cu ochii plini de ură: Domnul orator mai are ceva de adăugat?

– Da! – îi răspunse Bálint.

Își schiță în cîteva cuvinte proiectul, apoi reveni la locul lui.

– Propunerea nu poate fi dezbătută – decise scurt prefectul care prezida adunarea – pentru că nu figurează pe ordinea de zi. Ea va fi predată comitetului autorității competente.

Bálint se ridică de îndată și ieși. Nu era furios pe turbulenții revoltați din coaliție, ci pe cei care pînă atunci fuseseră de partea lui. Se gîndea un pic scîrbit că se coalizaseră cu el doar din considerente politice, fără să vadă nici ei dincolo de interesele lor de partid.

*

Discursul lui Bálint avu urmări neașteptate.

Peste două zile apăru în cotidianul local al independenților un articol semnat de avocatul deputat dr. Zsigmond Boros, în care el comenta fraza potrivit căreia „pe viitor, administrația Camerei Tutelare va trebui să controleze mai sever sursele de informații referitoare la plasarea fondurilor destinate orfanilor". Bálint a vrut ca prin această frază să evidențieze cinstea bătrînului Bartókfáy, iar Boros o preluase ca să-l atace pe Abady.

El nu contesta veridicitatea cazului Olajos, dar se referea la prețul estimat al pămîntului și al morii care, după părerea lui, valorau la vremea aceea cele 50.000 de coroane. Era dispus să depună chezășie în acest sens, așa cum o făcuse la vremea respectivă și în fața bătrînului Bartókfáy. După părerea lui, greșeala a fost a lui Olajos,

care nu a stins creanța de 12.000 de coroane ce greva proprietatea și nu s-a ocupat cum se cuvine de moară. Dar el, Boros, nu mai era de vină pentru asta. Apoi înșiră cîteva fraze emoționante întru slava fostului președinte lovit de apoplexie, pe care unii au îndrăznit să-l atace cînd nu mai putea să se apere, alături de mai multe insinuări perfide, dar bine ticluite la adresa superficialității magnatului care se amestecă în treburi la care nu se pricepe.

Acest afront îl surprinse pe Bálint. Nu-și imaginase că o persoană atît de importantă ca Boros să fi jucat rolul de intermediar într-o asemenea afacere măruntă. Dar era evident că avocatul se manifestase public crezînd că Bálint omisese intenționat numele lui. Prin acest contraatac voia să prevină dezvăluirea lui ulterioară, ceea ce l-ar fi pus într-o situație defavorabilă, iar în felul acesta putea sta în fața opiniei publice cu capul sus. Fiindcă, ulterior, nimeni nu mai putea evalua valoarea reală a achiziției.

Era un articol abil. Demn și modest. Pînă și malițiozitățile lui erau formulate pe tonul familial al unui expert în vîrstă, cu mai multă experiență decît un tînăr cu mintea înfierbîntată.

Dar Bálint nu se dădu bătut. Trimise ziarului o declarație scurtă, prin care afirma că își menține toate afirmațiile despre afacerea respectivă.

Acest caz, aparent lipsit de importanță, porni avalanșa care pînă la urmă îl distruse pe atotputernicul avocat Boros.

*

În toamna aceea, contesa Róza răci din nou și, la sfatul medicului său, se hotărî să-și petreacă iarna pe vreunul dintre litoralurile sudice. De data aceasta plecă la Abazia. Nu se afla prea departe și fusese sugestia lui Bálint, care consideră că era mai prudent să rămînă între frontierele Monarhiei, ținînd seama de complicațiile imprevizibile ale crizei din Bosnia. Bineînțeles că nu-i aminti despre riscurile izbucnirii războiului, dar bătrîna doamnă nu avea nevoie de prea multe explicații.

Acum nu se mai lăsă atît de greu convinsă ca data trecută, cînd fusese la Portofino. De fapt, era bucuroasă că pleacă. De cînd Bálint îi dezvăluise intenția lui să se căsătorească, relațiile dintre ei erau destul de glaciale. Își jucau amîndoi rolurile de afecțiune și de încredere reciprocă, dar cînd rămîneau între patru ochi, erau fiecare

cu gîndul la Adrienne, cea adorată de el și blestemată de mama lui. Așa că această călătorie era pentru ea o ușurare.

Știa că dacă și-ar fi petrecut iarna la Cluj, ar fi aflat zi de zi vești despre cea pe care o considera piaza rea a fiului ei. Poate că instinctiv se temea să nu mai aibă o nouă scenă cu Bálint și, tocmai de aceea, se simțea de parcă ar fi fugit de acasă. El o conduse. Se opriră pentru cîteva zile la Budapesta, apoi porniră mai departe.

Acceleratul ajunse la Fiume cu cinci ore întîrziere, din cauza transporturilor de trupe. Trenurile pline cu rezerviști erau prea lungi ca să încapă în gările mici, concepute pentru traficul obișnuit din vremuri de pace. Văzînd cu ochii lui aceste nesfîrșite convoaie, Bálint simți cum i se strînge inima. Se consolă oarecum cu gîndul la cuvintele lui Tisza referitoare la posibilitatea rezolvării pașnice a conflictului.

Rămase în golful Quarnero, alături de mama lui, pînă după revelion. Nici unul dintre ei nu uită conflictul care îi despărțea, dar nici nu aveau vreun un motiv să se întoarcă acasă. Căsătoria micuței Margit avusese loc pe 10 decembrie. A fost o nuntă cu mare pompă, în costume tradiționale maghiare, cu o mulțime de invitați, printre care și el. Dar Addy insistase să rămînă departe. Ar fi fost în văzul tuturor, iar după nuntă ea era hotărîtă să pregătească terenul pentru divorț și considera că era mai înțelept să se ferească de gura lumii. Iar pe deasupra, fiind obligată să joace rolul de soacră, al mamei sale defuncte, se mută din vila Uzdy în cea a familiei Laczók, de unde urma să pornească alaiul, așa că nici noaptea nu se mai puteau întîlni. De Crăciun urma să plece la tatăl ei, împreună cu tînăra pereche, iar Bálint nu avea ce să caute în acel cerc familial restrîns.

*

Cînd se întoarse la Dienești, găsi pe masa de scris un teanc de scrisori. Majoritatea erau de la necunoscuți de prin Ciuc, din Gheorghieni sau din comitatul Mureș-Turda. Erau felicitări obișnuite, trimise de oameni care-i erau recunoscători. Dar altele conțineau tot felul povești întortocheate, în urma cărora i se cerea ajutorul. Toți îi scriau cîte ceva despre Zsigmond Boros, fie în legătură cu abuzurile, fie cu pagubele pricinuite de el. Într-unul din plicuri găsi și două articole anonime, decupate dintr-un ziar local, niște calomnii ordinare tot împotriva lui Boros, subliniate

cu creion roșu. În articole era vorba despre o afacere cu păduri, un proces în care Boros acționase împotriva intereselor clientului său. Bálint le aruncă dezgustat la gunoi.

Era evident că avalanșa de plîngeri fusese stîrnită de discursul său din timpul congresului. Oamenii îl considerau trimisul providențial capabil să-l înfrîngă pe atotputernicul avocat. Nimeni nu-și imagina că el atacase doar din întîmplare acea cauză în care era amestecat și Boros și nici nu și-ar fi dat seama de toată tărășenia dacă nu ar fi încercat tocmai el să se spele de păcate în public.

Dar era și o scrisoare în care se făceau referiri la lucruri mai însemnate. Venise de la fratele mai mic al lui Jenő Laczók, Tamás, care lucra ca inginer la căile ferate din Secuime. Era plină de pasaje în limba franceză, fiindcă Tamás nu se apucase de treburi serioase decît atunci cînd, după o tinerețe aventuroasă, obținuse o diplomă de inginer la Paris, apoi lucrase o vreme în coloniile franceze.

Très cher ami – începea el. Îl felicita pentru discursul său, apoi, după cîteva vorbe de duh, începea să enumere o mulțime de date concrete despre afacerea aceea cu pădurea la care se refereau și articolele din cealaltă scrisoare. Era vorba despre o pădure de brazi din Gheorghieni, cumpărată de „Compania forestieră Laczók, SA", înființată de „drăguțul meu frate" – cum îl amintea el – împreună cu bancherul Soma Weissfeld, în vederea exploatării pădurilor de pe domeniul familiei. Asta era pentru ca lui, cel care deținea a treia parte, să nu-i plătească mai nimic, în timp ce ei, ca directori, să fie remunerați regește. Ei bine, această societate pe acțiuni a cumpărat și pădurile de pe terenul public învecinat, pe unde au construit calea ferată forestieră. O scînteie țîșnită din coșul uneia din locomotive a aprins tot brădetul. S-au făcut scrum vreo trei mii de pogoane de pădure. Paguba s-a ridicat la mai multe milioane de coroane. Reprezentanții comunității au dat în judecată societatea, cerînd despăgubiri și replantarea pădurii. L-au angajat ca avocat pe Boros, care în vara aceasta a căzut la înțelegere cu pîrîții, în detrimentul clienților săi. Proprietarii păgubiți s-au resemnat, cu toate că au fost și voci care s-au ridicat împotriva lui Boros. Dar el e atotputernic și un bun orator.

„J'avais tout de suite flairé une cochonnerie! – am mirosit de îndată că era o porcărie. Apoi, discursul tău mi-a deschis ochii. Chiar dacă sînt în minoritate, eu dețin a treia parte din întreaga afacere, așa că

am început să cercetez actele contabile ale societății forestiere. Pînă la urmă am descoperit că Boros a primit de la ei 80.000 de coroane, prin intermediul băncii Weissfeld. Toate datele sînt la mine. Nu vrei să ți le trimit? Cu ele ai putea să-i rupi gîtul lui Boros."

Urmau cîteva glume în franceză, apoi continua:

„Acum sînt pe cale să-i conving pe proprietari ca, pe baza acestor dovezi, să încerce reluarea procesului împotriva societății noastre de familie. Aș fi foarte bucuros să reușească. E adevărat că și eu aș fi păgubit, dar nu-mi pasă, fiindcă toate oalele s-ar sparge în capul fratelui meu Jenő și al surorii mele Alice, care a fost întotdeauna urîcioasă cu mine. Cred că nu am mai lucrat niciodată în viață cu mai mult sîrg ca acum!"

Bálint aruncă scrisoarea scîrbit. Probabil că Tamás avea dreptate. Amănuntele se potriveau și cu aluziile făcute de Dinóra, vara trecută, la Dienești, cum că Zsigmond Boros se aștepta la o sumă mai mare. Însă ura dintre frați care răzbătea din dosul fiecărui cuvînt îl revolta. Nu ar fi crezut că Tamás Laczók, pe care-l întîlnise o singură dată într-o crîșmă de la Tîrgu Mureș, era în stare de una ca asta. Cu toate că părea un om jovial, plin de umor. Era leit fratele său, mic de statură, cu fața rotundă și trăsături de mongol, de parcă ar fi fost gemeni. Singura deosebire era că Jenő purta doar mustață, pe cînd Tamás avea și o barbă rară, lunguiață. Probabil că asemănarea îi făcea să se deteste cu atîta ardoare.

Aruncă celelalte scrisori într-unul dintre sertarele goale și nu răspunse decît la aceasta. Îi scrise că el nu luase cuvîntul decît în interesul comunității, dar vînătoarea de capete nu era sarcina lui. Credea că în felul acesta, în privința lui, subiectul era închis.

II

Boros solicită Camerei Avocaților din Tîrgu Mureș o anchetă referitoare la propria sa activitate. Iar aceasta îl declară nevinovat. Nici nu s-ar fi putut altfel, dat fiind faptul că proprietarii fuseseră înștiințați oficial de acordul litigios prin care se încheiase procesul, iar cum mita din partea firmei Laczók nu avea nici o urmă

în actele contabile, nu putea fi dovedită. Boros se îngriji ca toate ziarele să relateze pe larg victoria sa morală. Publică și minunatul discurs pe care-l rostise în fața juraților. Apoi organiză un banchet în care toasturile și uralele se ținură lanț. Avu un discurs și acolo. Ovațiile se întețiră mai ales la fraza referitoare desigur la Abády, în care îi înfiera pe eternii dușmani, mereu ascunși, ai principiilor de independență, care au încercat să-l calomnieze tocmai pe el, luptătorul neînfricat pentru libertatea poporului, cel care stătea în fața lor, elegant, solemn, cu capul sus, mîndru, ca o statuie a cinstei și a corectitudinii.

*

Chiar în acele zile apăru la rubrica economică din cîteva cotidiene centrale o știre scurtă prin care se anunța semnarea unui contract pe zece ani, în virtutea căruia, pe toată această perioadă, compania căilor ferate nu va achiziționa traverse pentru șine decît de la firma Eisler.

La început, opinia publică rămase impasibilă. Erau o mulțime de subiecte mai importante care țineau capul de afiș.

La începutul anului, Wekerle și cu Kossuth au anunțat necesitatea creșterii efectivului militar și a bugetului armatei.

Vestea îi făcu pe independenții radicali să dea fuga la Gyula Justh. Voiau să-i ceară ajutorul ca să poată isca scandalul de rigoare. Dar în mod neașteptat, Justh se declară de acord cu mărirea numărului de recruți, fără să ceară în schimb introducerea limbii maghiare la instrucție și nici un alt compromis. Spre consternarea tuturor. Era una dintre marile calități ale sale. Fiindcă, desigur, nimeni nu știa că el luase deja legătura în secret, prin intermediul lui Kristóffy, cu moștenitorul tronului ca să împiedice adoptarea votului multiplu.

Odată cu reluarea sesiunii parlamentare, toate acestea stîrniră o vîlvă de nedescris. Iar pe deasupra, guvernul începu să vorbească voalat despre un cartel bancar în locul Băncii Naționale. Fără să țină cont de inițiativele reformatoare sau de chestiunea dobînzilor înscrise pe ordinea de zi. Principalii partizani ai băncii independente – adepții lui Bara și ai lui Holló – creaseră un imbroglio cum nu se mai petrecuse niciodată în timpul coaliției.

Doar comercianții de lemne și proprietarii de păduri erau scandalizați din cauza contractului semnat de compania căilor

ferate, fiindcă erau la cheremul firmei Eisler, singura prin intermediul căreia puteau să-și vîndă lemnul pentru traverse. Iar dacă aceasta deținea monopolul asupra mărfii achiziționate de stat, care era cel mai de seamă consumator, ea putea să scadă prețurile după bunul ei plac. Iar pe deasupra, contractul era în contradicție cu prevederile legii achizițiilor publice. Dar cum el fusese semnat de Kossuth, nimeni nu îndrăzni să protesteze. Comercianții încercau să cadă la înțelegere cu Eisler, iar proprietarii erau greu de urnit – încă nu-și făcuseră auzit glasul.

Dar Bálint era preocupat mai degrabă de știrile externe.

Situația se schimba de la o zi la alta. În primele zile ale lui ianuarie, războiul părea inevitabil. Declarațiile belicoase ale ministrului de externe al Serbiei îi făcură pe cei de la Ballplatz să ceară explicații. La care Belgradul dădu o dezmințire. Abia se potoli furtuna cînd sări Muntenegru cu amenințarea că, în cazul în care marile puteri nu-i vor satisface doleanțele, va trece la atac pe cont propriu. Dar după două zile opinia publică află amănuntele tratativelor dintre Monarhie și Turcia, în urma cărora aceasta, în schimbul a 54 de milioane de coroane, recunoștea anexiunea, ceea ce temperă intențiile belicoase ale sîrbilor. După o scurtă perioadă de acalmie, apărură noi știri alarmante: trupele bulgare erau comasate la graniță, iar în Serbia începea mobilizarea generală.

Ziarele, chiar și cele din străinătate, comentau evenimentele în surdină, dar Bálint învățase din perioada lui de diplomație să citească printre rînduri. Jocul dublu la care se deda cu multă abilitate Rusia devenea din ce în ce mai evident. Izvolski, care pe față sprijinea eforturile pacificatoare ale puterilor centrale, îi încuraja în secret pe sîrbi și făcea tot posibilul să-i atragă de partea lor pe bulgarii care, la început, fuseseră de partea Monarhiei.

Rusia preluă plata despăgubirilor financiare în urma cărora Istanbulul renunța la pretențiile sale față de Bulgaria. Nu era un efort prea mare, fiindcă Turcia îi datora de 40 de ani despăgubiri de război – renunța la cîteva milioane pe care oricum nu le-ar fi primit niciodată. Așa că țarul putea să-l primească pe Ferdinand cu toată pompa la Sankt-Petersburg, ca rege al Bulgariei. Totodată, după ce declară, împreună cu semnatarii acordului de la Berlin, că va lăsa mînă liberă Monarhiei față de Serbia, la începutul lui februarie urma să țină în Dumă un discurs în care va recunoaște

revendicările slavilor din sud. În felul acesta începea să se contureze Liga Balcanică, cea care peste trei ani va ataca Turcia, ceea ce va însemna falimentul definitiv al politicii Monarhiei în sud.

Opinia publică maghiară nu era prea interesată de aceste evenimente. Dintre liderii politici doar Andrássy își dădea seama ce se întîmplă, dar nu putea face mai nimic, fiindcă toți ceilalți erau preocupați de problema bancară. Kossuth era din ce în ce mai înverșunat împotriva lui Gyula Justh. Mărul discordiei era între cartelul bancar și banca independentă, iar cum Partidul Independent nu se arăta în stare să decidă între cele două, îi proslăvea cu același entuziasm și pe Kossuth, și pe Justh. Totuși devenea tot mai evident că poziția lui Kossuth slăbea, iar adevăratul conducător al coaliției era Justh.

*

În toată această perioadă, Bálint umbla de colo pînă colo ca un somnambul. Niciodată nu se mai simțise atît de străin în capitală ca în acele luni. Era cu atenția încordată numai asupra evenimentelor internaționale și la indiciile mărunte care scoteau la iveală frămîntările din cercurile de decizie ale Monarhiei. Chiar și la Jablánka, unde fusese din nou trei zile la vînătoare, se vorbise deja deschis despre asta, cu toată discreția distinsă a casei Szent-Györgyi. Desigur că Slawata nu fusese de față, dar Pfaffulusz era bine informat.

Aerenthal voia o rezolvare pașnică a crizei. Diplomatului de carieră i-ar fi plăcut să se acopere de lauri fără intervenția armatei, deoarece bubuiturile tunurilor ar fi adus victoria armatei și nu a diplomației. Arta unui ministru de externe consta în cîștigarea luptei la masa tratativelor, fără confruntări propriu-zise. În schimb, Conrad insista pentru *Einmarschieren* și avea dreptate cînd afirma că de îndată ce Monarhia i-ar îngenunchea pe sîrbi, ar putea să atragă Bulgaria de partea ei și, astfel, și-ar recîștiga supremația în Balcani. Marile puteri își dăduseră deja consimțămîntul, iar Rusia era încă nepregătită de război. Regele voia pace. La fel ca Franz Ferdinand, însă el nu-l suferea pe Conrad, dar nici pe Aerenthal, care voia să-și sporească prestigiul internațional prin satisfacerea aspirațiilor naționale ale maghiarilor, chiar cu prețul creșterii efectivului militar. De aceeași părere era și ministrul de război al Monarhiei. Era o luptă

tripartită, de culise, în care moștenitorul tronului, Conrad și cu Aerenthal, care se urau reciproc, se tracasau întruna unii pe alții.

În timpul iernii, Bálint se întîlnise doar arareori cu Adrienne. Ea se străduia să fie cît mai rar alături de soțul ei, ca să-l dezobișnuiască de viața conjugală. La Cluj, după plecarea micuței Margit, ar fi fost mai tot timpul împreună. Așa că petrecu de mai multe ori cîte două-trei săptămîni la țară, cu pretextul că Ákos Milóth nu se simțea bine sau că starea Judithei se înrăutățise. Voia astfel să pregătească, pas cu pas, terenul pentru divorțul despre care, deocamdată, nu putea să vorbească. Fata era încă la Merana, împreună cu soacra ei, pe care o credea în stare să nu o mai aducă niciodată acasă dacă ar fi aflat de intențiile ei. Și nu voia cu nici un chip să o lase pe mîna neamului Uzdy.

Erau foarte aproape să-și ducă planul la bun sfîrșit – doar cîteva luni de așteptare. Dar pînă atunci aveau nevoie de multă prudență. Să se vadă cît mai rar și doar în fugă, ca să evite orice întîmplare neprevăzută.

Fiindcă țelul lor nu mai era doar să trăiască împreună. La început, nu voiau altceva decît să fie cît mai mult timp unul alături de celălalt. Dar acum își doreau cu ardoare fiul care avea să li se nască. Fantoma băiatului, care apăruse în mintea lor primăvara trecută, devenea zi de zi din ce în ce mai bine conturată. Nu-și mai scriau decît despre cel pe care-l vor zămisli.

În sufletul Adriennei se trezise instinctul matern. Pentru o femeie adevărată, dragostea înseamnă cea mai mare, mai prețioasă ofrandă adusă persoanei iubite. Și ce poate fi mai înălțător decît un copil zămislit din iubire, cu prețul suferințelor sau chiar al vieții?

Adrienne era fericită să-și vadă sentimentele oglindite în scrisorile lui Bálint. Instinctele paterne nu sînt ancestrale, nici înnăscute, ci dobîndite. Popoarele primitive nu le au. Sînt rodul culturii, al legilor morale sociale. Totuși, pentru unii bărbați, ele sînt deosebit de pregnante.

În scrisorile sale, ÁB relua motivele din romanul „Frumusețea ca acțiune" pe care începuse să-l scrie, apoi îl abandonase. Frumusețea ca lege morală. Dar acum frumusețea era minunația vieții lui. A unei vieți în văzul tuturor, liberă, sinceră, eliberată de minciuni. Încununată de un urmaș. Menit să-i ducă mai departe bucuriile, pasiunile și credința. Pe care-l va crește în spiritul propriilor sale

valori – familia, tradițiile și cinstea. Ca să le păstreze cu sfințenie și să le dea mai departe generațiilor următoare. O clipă de eternitate cu dimensiuni umane, în care Bálint se considera o simplă verigă din lanțul lung care lega trecutul de viitor. Astfel, iubirea lor căpăta dimensiuni nebănuite. Nu mai era sedus doar de dorința de a o poseda pe femeia iubită, ci mai degrabă de ideea unui urmaș născut de cea mai frumoasă și mai aleasă mamă.

*

Bálint plecă de cîteva ori la Abbazia, ca să-și viziteze mama, dar nu rămase niciodată mai mult de cîteva zile, cît timp bucuria revederii nu pălea la amintirea disensiunii care mocnea între ei.

Într-o bună zi, cînd se întoarse de acolo, portarul hotelului îl anunță că domnul Frankel, directorul întreprinderii forestiere care se ocupa de exploatarea pădurilor de pe domeniul Abády, îl căutase deja de două ori. Bálint credea că inginerul voia să discute despre problemele legate de pădurile lor. Însă în zilele următoare, el voia să lucreze la discursul pe care urma să-l rostească în fața Camerei, despre aspectele legate de cooperative ale noii legi fiscale, care va fi înaintată Parlamentului în curînd. Așa că nu se grăbi să-l anunțe pe Frankel de sosirea lui.

La prînz, cînd era adîncit în tabele pline cu cifre, la masa lui de scris, ușa se deschise brusc și își făcu apariția Dinóra Malhuzsen.

– Ce mai face băiețelul meu? – îl întrebă ea din ușă. A, da, lucrează! De cînd a devenit o persoană atît de importantă! – se apropie de el rîzînd și îi dădu un bobîrnac pe obraz, apoi se așeză în fotoliu, își desfăcu din jurul gîtului minunatul șal din cincila și se lăsă pe spate.

– Ce surpriză, dragă Dinóra!

– O surpriză? Ce vorbești? Nu ai trecut niciodată pe la mine! Nu e frumos din partea ta. Dacă ai vedea ce locuință frumoasă am pe strada Szmélynök! E la doi pași de Parlamentul vostru plictisitor. Sau nu mai vrei să dai ochii cu mine?

– Dimpotrivă! E o plăcere pentru mine să te văd! – îi răspunse Bálint rîzînd.

– Îmi pare bine să aud asta. Am știut întotdeauna că ești un prieten bun. Singurul meu prieten, de altfel. De aceea am și venit.

Am o mare rugăminte. Nu-i așa că nu ai să mă refuzi, băiețelule?... Îți mai amintești?... Băiețelule!

Îi rosti vechiul lui nume de alint cu un surîs delicat pe buzele ei cărnoase, frumos arcuite. Dar în ochi i se citea îngrijorarea.

– Dacă-mi spui despre ce este vorba, te ajut bucuros.

– Eram convinsă! E vorba despre Zsig... Zsigmond Boros... Îl cunoști, nu-i așa?... Se poartă foarte frumos cu mine... Te rog să nu te legi de el! Nu-i așa că ai să-l lași în pace? Pentru tine e o nimica toată, dar pentru mine este foarte important. Crede-mă, nu e un om rău. Îmi promiți? De dragul meu...!

Bálint se încruntă. Era sigur că Boros o trimisese pe Dinóra, amanta lui, ca să-l înduioșeze. Dar cum nu intenționa să întreprindă nimic împotriva avocatului, îi promise bucuros:

– Nu am să-i fac nici o neplăcere, poți să fii liniștită.

Femeia sări în picioare, îl îmbrățișă, căutîndu-i gura cu buzele ei senzuale și începu să-l sărute de zor, repetînd la nesfîrșit:

– Mulțumesc... mulțumesc... mulțumesc...!

– Nu am vrut să-l atac pe Boros nici la adunarea de la Tîrgu Mureș – îi spuse Bálint cînd reuși să se elibereze din brațele ei –, habar nu aveam că era amestecat în... în afacerea aceea.

– Vai, ce bine-mi pare! Ce drăguț din partea ta! Sînt fericită! – Dinóra făcu o piruetă în pași de dans, apoi se opri și îi aruncă o privire cochetă:

– Să știi că... eu și acum... dacă te plictisești... doar așa... fără nici o obligație – se citea în ochii ei că nu glumea, fiindcă ea nu știa să-și manifeste altfel recunoștința.

– Îți mulțumesc, dragă Dinóra, dar deocamdată nu mă plictisesc deloc – îi răspunse el zîmbind, însă cu un sentiment de repulsie la gîndul că ar fi împărțit grațiile ei cu domnul Boros. Se hotărî ca pe viitor să se ferească de femeia aceea.

– Nu face nimic, am vrut doar să știi... Atunci, pa, pa! Pe curînd! – ciripi veselă Dinóra și dispăru cu aceeași lejeritate precum venise.

*

Spre seară, portarul îl sună pe telefonul interior ca să-l anunțe pe directorul Frankel. Pînă atunci, Bálint lucrase fără oprire, așa că se simțea obosit să mai continue.

– Să urce – răspunse el.

Frankel nu venise să discute despre pădurile de pe domeniul Abády, ci cu totul altceva.

Avea la el un maldăr de acte.

Erau copii ale documentelor și corespondenței dintre Ministerul Comerțului și compania de căi ferate referitoare la monopolul lemnului pentru traverse, pe care ministrul îl acordase sub formă executorie firmei Eisler. Dar mai era și fotografia chitanței de 100.000 de coroane eliberată de Boros către cei de la Eisler.

– Știu că dumneavoastră, domnule conte, v-ați ocupat deja de unele afaceri ale avocatului Boros. Așa că vă pun la dispoziție și aceste acte. Dacă ați avea bunăvoința să adresați o interpelare în Parlament despre această afacere, ați face un mare serviciu atît proprietarilor de păduri, cît și comercianților. În cazul acesta sînt atîtea ilegalități încît, dacă ele ar ieși la iveală, contractul ar fi reziliat de îndată.

Bálint nu-i răspunse nimic.

În timp ce citea documentele se dumiri că acesta fusese și motivul pentru care-l vizitase Dinóra.

Era limpede că Boros aflase de intențiile comercianților de lemne, care se pregăteau să-i ceară ajutorul. Iar ca să pareze lovitura, își trimisese amanta la el.

Din nenumăratele dovezi reieșeau limpede toate ilegalitățile afacerii. Iar chitanța semnată cu mîna lui reprezenta, în lumea intransigentă de atunci, condamnarea la moarte morală a lui Boros.

– De ce ați venit tocmai la mine? – îl întrebă Bálint, înapoindu-i actele. În Cameră sînt o mulțime de deputați elocvenți, care ar putea să vă susțină mult mai bine cauza decît mine. Eu nu sînt potrivit pentru așa ceva.

Frankel scutură din cap.

– Dumneavoastră sînteți singurul care ar putea să intervină, domnule conte. În rîndurile independenților, domnul Boros are o poziție foarte solidă. Contractul este semnat de Kossuth. E limpede că nu se va implica nici unul dintre ei. Cei cîțiva deputați demisionari nu sînt persoane suficient de influente. Nici din Partidul Constituțional sau din cel Popular nu cred că s-ar angaja cineva, fiindcă, în problema băncii sau a reformei electorale nu se pot baza, împotriva lui Justh, decît pe Kossuth. Numai un independent

adevărat, ca dumneavoastră, ar putea să ia cuvîntul. Iar pe deasupra, nu ați putea fi învinuit că vă apărați interesele personale. În pădurile dumneavoastră nu există lemn pentru traverse. Așadar, ar fi evident că nu reprezentați decît interesul general.

– Totuși refuz să mă implic – îi răspunse Bálint. Kossuth este un om cinstit, care a semnat pe încredere, în necunoștință de cauză. Ar însemna să-l învinovățim pe nedrept. Nu... nu pot să-mi asum o asemenea sarcină.

Frankel se ridică în picioare.

– Păcat! – îi răspunse el, în timp ce-și aranja documentele în servietă. Dar, înainte să-și ia rămas-bun, mai adăugă: Dacă ați binevoi să vă răzgîndiți și ați avea nevoie de dovezi, noi vă stăm oricînd la dispoziție.

Directorul plecă. După ce închise ușa în urma lui, Bálint zîmbi. Nu voia nici în ruptul capului să-și asume o asemenea interpelare, totuși avea măcar satisfacția că avusese prilejul să respecte atît de repede cuvîntul dat Dinórei.

*

În Parlament se iscară discuții aprinse în legătură cu impozitul pe venituri. Erau contestate înlesnirile aduse în favoarea cooperativelor. În lumea individualistă din acele vremuri, sprijinul statului față de organizațiile populare era considerat inechitabil.

Cei mai mulți nu vedeau cu ochi buni mișcarea cooperatistă, mai ales pentru că apostolul ei era unul ca Sándor Károly, iar ca lideri îi avea pe György Bánffy și pe Aurél Dessewffy, ambii nobili de viță veche, sau pe niște agrarieni ca István Bernáth și Rubinek, care se țineau cu toții departe de viața politică cotidiană și nu aveau nici o legătură cu partidele de la putere. Dar această ostilitate avea și motive ideologice.

Normele concurenței libere, bazate pe egalitatea în drepturi, erau considerate legile științifice ale economiei, la fel de imuabile precum cele ale astronomiei, care aveau să fie contestate în curînd de teoria relativității a lui Einstein. În ochii lor, orice derogare de la legile liberei concurențe care asigura cuiva un privilegiu, oricît de mic, fie din altruism, fie în spiritul dezvoltării sociale, era considerat un sacrilegiu împotriva principiilor liberale.

Propunerea înaintată de Wekerle întîmpină opoziția majorității neobișnuit de vehementă în cazul chestiunilor bugetare, fiindcă referirile la cooperative erau opera lui Darányi. Nimeni nu-și dădea seama că, prin atitudinea lor, îi sprijineau tocmai pe cămătari și pe acoliții acestora, chiar în detrimentul agricultorilor, care erau propriii lor alegători.

Bineînțeles că unii erau de partea inițiativei, printre care și Bálint.

De data asta avu un discurs mai convingător decît cel ținut cu doi ani înainte. Cîțiva deputați îl ascultară cu atenție. Pastorul Darányi dădea din cap în semn de încurajare. Dar majoritatea rămase rece. Erau probleme mai importante la ordinea zilei, fiindcă într-una din încăperile alăturate comisia bancară dezbătea proiectul declarației referitoare la refuzul de a reînnoi acordul privind moneda comună, urmînd să mandateze guvernul pentru a înainta propunerea înființării băncii naționale independente.

Colportorii nu pridideau să răspîndească veștile despre discuțiile purtate în cadrul comisiei și despre atmosfera din ce în ce mai tensionată din spatele ușilor. Spre sfîrșitul dezbaterilor se răspîndi în fine vestea că guvernul reușise, cu greu, să amîne luarea unei decizii, evitînd în felul acesta votul de blam, care părea iminent.

După ce își adună notițele și ieși pe culoar, Bálint dădu peste un grup numeros de deputați, care discutau aprins noutatea. Printre ei era și Boros. Cînd îl văzu pe Bálint încercă să se apropie de el ca să-l felicite pentru discurs. Dar nu apucă să facă un pas, că tînărul conte se și îndepărtă grăbit, fără să atragă atenția cuiva; totuși avocatul simți instinctiv că Bálint îi întorsese spatele intenționat.

Avea dreptate. Bálint se ferea să dea mîna cu el. Asta nu mai ținea de promisiunea făcută Dinórei, iar pe deasupra, era convins că avocatul voia dinadins să le arate tuturor relațiile cordiale dintre ei.

Boros îl urmări o clipă cu privirea. Fruntea lui netedă era brăzdată de o cută discretă. Apoi se întoarse în grupul combatanților. Își expuse părerea prin cîteva fraze concise. Îi luă apărarea lui Kossuth. Față de poziția comisiei, el era de partea cartelului bancar, ca prim pas înțelept în vederea înființării băncii naționale. Rosti cuvinte emoționante în sprijinul liderului de partid, încă bolnav, la pat. Reuși să fie atît de convingător încît pînă și adepții lui Justh îi dădură dreptate. Își rostea potopul de fraze lacrimogene cu vocea lui amplă, baritonală, de adevărat maestru al oratoriei, prin care

reușea să impresioneze pe toată lumea, în ciuda tuturor bănuielilor care planau asupra lui.

Cu toate că, mai nou, avea tot mai multe motive să fie îngrijorat.

După adunarea generală de la Tîrgu Mureș, încrederea clienților lui începuse să se clatine. El devenise de-a lungul anilor administratorul averilor multor oameni bogați. Majoritatea moșierilor de pe Valea Mureșului îi ascultau sfaturile și îi dăduseră pe mînă actele de proprietate și banii. Nimeni nu se îndoise vreodată de corectitudinea lui și nu-l întrebase unde le depozitase banii. Dar brusc, situația se schimbă. Oamenii îl asaltară cu întrebări. Zi de zi primea tot felul de scrisori, unele doar tatonînd situația discret, altele cerîndu-i de-a dreptul socoteală. Unii făceau chiar aluzii la lege.

La început, el procedă ca pînă atunci: îi plăti pe unii cu banii celorlalți. Făcea asta de multă vreme, cu sufletul împăcat, știind că din onorariile grase pe care le percepea putea să compenseze cu ușurință sumele astfel manipulate, metodă cu care, pînă atunci, nu dăduse greș. Dar acum tăbărîseră pe el cu toții. Situația se agravase.

Intrase la ananghie, fiindcă nu avea un capital pus deoparte. Cheltuia tot ce cîștiga, chiar mai mult decît atît. Familia îi toca o grămadă de bani – soția lui cumpărase o casă mare la Tîrgu Mureș –, dar stațiunile din străinătate, Deauville și Biarritz, unde-și petrecea verile ca un adevărat holtei, îl costau și mai mult. Fiindcă acolo erau și o mulțime de femei frumoase, dar scumpe. Iar acum o mai avea și pe Dinóra. Îi cumpărase o casă, i-o mobilase și o copleșea cu cadouri. Lăsa să se înțeleagă cum că totul ar fi provenit din veniturile obținute de pe domeniul de la Silvaș. De altfel, Dinóra nici nu-l întreba mai nimic. Ea era mereu fericită. Cheltui în felul acesta o grămadă de bani. Din suta de mii de coroane primită cu trei săptămîni mai devreme nu-i mai rămăsese nimic, o folosise pe toată ca să le închidă gura clienților mai nerăbdători. Dar nu era nici pe departe suficient. Veneau din ce în ce mai mulți... cu duiumul... Unora le semnase chiar polițe...

După ce îi potoli pentru o vreme, cu talentul lui de orator, pe adepții băncii naționale, părăsi Parlamentul și porni spre Dinóra. De obicei lua prînzul la ea, chiar dacă el locuia pe malul opus al Dunării, la Buda, dar nu pentru multă vreme, fiindcă închiriase etajul superior din aceeași clădire, așa că urma să se mute chiar

deasupra locuinței amantei sale, de îndată ce va avea răgazul să se ocupe de amenajările interioare.

Strada Személynök era la cîțiva pași de Parlament, dar Boros nici nu avu nevoie de mai mult timp ca să se decidă.

Abády îl ocolea. Era inacceptabil. Se va ține de capul lui ca să-l oblige să dea mîna cu el în văzul tuturor. Dacă va reuși, bine, se va bucura de o satisfacție publică, iar dacă nu, îi va arunca mănușa. Ar fi și mai bine! Un duel public ar rezolva o mulțime de probleme. După ce ordinul avocaților îl absolvise de orice vină, au urmat cîteva săptămîni de liniște. La fel s-ar întîmpla și dacă l-ar împușca pe Abády. Oamenii sînt lași. Iar în caz contrar... Ar fi de asemenea o soluție.

În holul clădirii sună după portar, să-i deschidă liftul. În timp ce urca, numără etajele – la fiecare palier se auzea un țăcănit: unu, doi, trei, patru, cinci. El va locui la al șaselea. La o înălțime amețitoare. Cînd ajunse, privi mai întîi în sus, apoi în jos, prin plasa de sîrmă care acoperea ușa ascensorului. Cabina se pierdea în hăul flancat de șinele metalice.

*

Bálint rămase în Ardeal vreo zece zile: trei la Dienești, alături de mama lui, două prin munți, iar restul la Cluj, unde Addy urma să-și petreacă doar cîteva ore, numai de dragul lui.

Trebuia apoi să plece mai departe cu acceleratul din zori.

La gară se întîlni cu doi cunoscuți – cu Ádám Alviczy și cu Tamás Laczók.

Bătrînul tată părea apăsat de griji. Nu era de mirare, fiindcă Farkas, fiul lui deputat, era din nou înglodat în datorii, așa că el era nevoit să călătorească la Pesta ca să-l scoată basma curată.

Dar Laczók radia de veselie.

– Salut! – îi strigă el de la distanță și se grăbi să-i explice într-o franceză repezită motivul călătoriei sale: *Une énorme affaire*!

Și îi promise că îi va explica totul pe drum, așa că se grăbi să se așeze în compartimentul lui Bálint.

– M-am interesat – începu el – și am aflat că ministrul agriculturii este autoritatea supremă care răspunde de supravegherea domeniilor comunale.

Acesta era motivul călătoriei sale. Chiar dacă Bálint – *mon jeune ami* – nu a vrut să se amestece în scandalul provocat de procesul dintre societatea Laczók și proprietarii comunali, el nu va admite ca lucrurile să rămînă așa. După ce camera avocaților l-a declarat nevinovat, Boros a cîștigat prima rundă – *il a gagné la première manche* –, apoi a dat în judecată ziarul acela de provincie care a publicat cazul. Dar el va continua acțiunea pe altă cale. Îi explică totul pe îndelete. Se va adresa ministrului. Îi va cere să trimită o comisie de anchetă ca să demită conducerea asociației de proprietari. Și atunci se vor găsi unii care vor fi dispuși să vorbească. Îi arătă documentele pe care le avea:

– *Tous les documents, mon cher! Tous les documents*!

Bálint îl privea amuzat pe bărbatul acela scund și gras, cu chelia lui rotundă și cu barba lungă, aidoma unei zeități chinezești. Ochii îi străluceau de speranță și plesnea din cînd în cînd cu palmele sale mici peste servieta plină cu documente pe care o ținea strînsă între genunchi.

– *Mon frère Jenő, il va en crever*!

Fratele meu Jenő o să crape de ciudă – acesta era unicul său scop.

*

Veștile alarmante din străinătate umplură din nou capitala. La granița sudică erau mișcări de trupe. Ca urmare, se instaură cenzura, ceea ce nu prevestea nimic bun. Izvolski îl informase pe ambasadorul nostru de la Sankt-Petersburg că solidaritatea lor față de marile puteri nu însemna ca Rusia să renunțe la convocarea unei conferințe în legătura cu problema bosniacă. Această declarație reînnoi speranțele sîrbilor, așa că la Belgrad se vorbea din nou despre război.

Cei de la Ballplatz pregăteau un ultimatum, a cărui veste se răspîndise probabil în mod voit, totuși Serbia nu renunța la mobilizarea generală.

Monarhia era în prag de război.

În timp ce norii se adunau pe cer, parlamentele celor două țări aveau cu totul altfel de preocupări. În Reichsrat se porni o serie de atacuri împotriva revendicărilor militare maghiare, acceptate nu doar de către Aerenthal, ci și de însuși ministrul de război și pe baza cărora s-ar fi putut începe de îndată reorganizarea armatei.

În spatele acestor atacuri era moștenitorul tronului. Cei care le proferau erau oamenii lui.

În parlamentul maghiar era o debandadă totală. La ultima sa ședință, Comisia Bancară declară că nu acceptă nici cartelul, nici provizoratul, ceea ce constituia un succes uriaș al grupării lui Justh, care se umplu de lauri. Alde Holló și Barra colindau culoarele ca niște generali victorioși. Numai din cauza covoarelor groase nu li se auzeau pașii bubuind. Guvernul își pierduse credibilitatea. Doar criza externă îl împiedica să demisioneze.

Aceasta era atmosfera care îl întîmpină pe Bálint cînd se întoarse la Cameră. Euforia de pe culoare îl dezgustă, așa că intră în sala de ședințe aproape goală. Nici nu apucă să stea mai mult de o jumătate de oră alături de Isti Kamuthy, care îi împuia capul cu explicațiile lui peltice, împănate cu o mulțime de expresii banale englezești, despre situația internațională, cînd în partea opusă a sălii își făcu apariția Boros, care aruncă o privire de jur împrejur. Își dădu seama de îndată că îl căuta tocmai pe el. Într-adevăr, avocatul porni cu pași măsurați către banca lui. Bálint își scoase repede ceasul din buzunar și se întoarse către Isti:

– Vai, trebuie să plec! Servus! – îi spuse el grăbit și îl părăsi tocmai în mijlocul unei fraze pe care el o credea foarte inteligentă, lăsîndu-l pe prietenul lui bondoc cu gura căscată.

III

Chiar în după-amiaza aceea îl vizitară pe Bálint doi deputați cunoscuți de toată lumea ca veșnici martori în dueluri. Ei erau eternii secunzi ai Parlamentului. Tot ei participaseră și la duelul în care fusese ucis bătrînul Keglevich.

– Am venit – îi spuse cel mai în vîrstă – să vă cerem satisfacție în numele domnului Zoltán Boros. Prietenul nostru a constatat că dumneavoastră, domnule conte, i-ați întors spatele în mod intenționat tocmai cînd dînsul se apropia, avînd intenția să vă salute. Prietenul nostru este de părere că asta nu se întîmplă prima

oară, dar pînă acum nu era sigur că o făceați în mod deliberat. Însă acum nu mai încape nici o îndoială.

Bálint le răspunse sec:

– După cîte știu eu, sînt liber să vin și să plec cînd vreau.

– Bineînțeles. Totuși clientul nostru are tot dreptul să considere drept afront dacă cineva pleacă de undeva din cauza lui.

Apoi al doilea martor adăugă:

– Ne vom considera satisfăcuți numai în cazul în care domnia voastră veți declara solemn, față de martori, că nu v-ați ferit în mod intenționat să vă întîlniți cu domnul Zsigmond Boros, pe care îl apreciați în mod deosebit și vă veți cere scuze de la dînsul în scris.

Bálint izbucni în rîs:

– Nu am nici un motiv să-mi cer scuze. Dar – continuă el pe un ton serios – cel mai bine ar fi să luați legătura cu martorii mei. Unde puteți fi găsiți mîine dimineață, fiindcă acum e prea tîrziu ca să-i mai pot desemna?

– La ora zece, pe culoarele Parlamentului.

Cei doi îl salutară cu răceală și plecară.

*

„Ce poveste stupidă" – își spuse Bálint. Știa bine că ieșise destul de ostentativ din sala de ședințe, dar nu a avut de ales. În schimb, faptul că Boros nu se mulțumea cu explicațiile, care ar fi fost firești într-un asemenea caz, ci voia să obțină cu orice preț un certificat de moralitate din partea lui, demonstra limpede că încerca să-i forțeze mîna. Așa că acum se vedea nevoit să-și caute doi asistenți. Dar cine ar putea fi cei mai potriviți? În nici un caz politicieni. Cazul acela nu avea nimic de a face cu politica.

Instinctul îi sugera să fie ardeleni. Doi oameni serioși, respectabili, care să nu facă greșeli. Și mai ales să nu stîrnească vîlvă printre cei de acasă.

Se gîndi la bătrînul Ádám Alvinczy, împreună cu care călătorise mai deunăzi. El era persoana potrivită! Se implicase deja, cu mult tact, în mai multe dueluri. Nu strălucea de inteligență, dar era o persoană onestă, cu mult bun simț. Fiul lui, Farkas Alvincy, făcea parte din grupul deputaților independenți, așa că nimeni nu l-ar putea bănui că l-a ales din considerente politice.

Sună portarul ca să se intereseze la ce hotel trăsese. Peste o jumătate de oră acesta îl anunță că bătrînul locuia la hotelul Pannónia și era acasă.

Bálint se sui de îndată în trăsură. Alvinczy acceptă bucuros.

– Pe cine mă sfătuiești să numesc drept al doilea secund? – îl întrebă el.

– Las asta pe seama ta – îi răspunse Bálint. Aș preferea să fie și acela ardelean, dar asta nu are prea mare importanță. În schimb, cred că ar fi indicat să nu fie prea tînăr... – adăugă el, de teamă ca bătrînul să nu-l aleagă pe tînărul Kamuthy.

– Ai dreptate, băiete. Lasă-mă să mă gîndesc.

Seara tîrziu, majordomul de la cazinou îl anunță pe Bálint că era căutat la telefon.

– Vreau să te anunț că am găsit persoana potrivită, care corespunde tuturor dorințelor tale. Este Miklós Absolon, care a venit la băile Rudas să se trateze la picioare. L-am și anunțat deja.

– Vai, tocmai Absolon? – răspunse el decepționat.

– De ce nu-ți convine? Credeam că vei fi bucuros!

– Da, ai dreptate, e o alegere excelentă, numai că acasă, în comitatul Mureș-Turda, el este oponentul fervent al pașoptiștilor, deci și al lui Boros, ceea ce ar putea da cazului o tentă politică...

– Chiar așa? Nu știam! – îi răspuns Alvinczy –, dar tu m-ai împuternicit să caut pe cine vreau, iar el a acceptat, așa că ar fi greu să mai dăm înapoi.

– Pentru nimic în lume! Îți sînt cît se poate de recunoscător. De altfel tu vei conduce ostilitățile și ai destulă experiență, așa că, în această privință, sînt liniștit.

– Voi avea mare grijă – îi răspunse Alvinczy – să nu trezim suspiciuni de prisos. Îți mulțumesc că mi-ai atras atenția.

*

După-amiaza următoare, după ce discutaseră cu asistenții lui Boros, Alvinczy și Absolon se întoarseră la Bálint.

– Ceea ce vor ăștia este pur și simplu absurd. Într-o afacere atît de măruntă, pînă și scuzele reprezintă o exagerare, dar – spuse Alvinczy, după ce-i repetase cererile adversarilor din ziua precedentă – nu puteam accepta să te mai și umilești în fața lui Boros.

Apoi adăugă că, în cazul în care nu ar accepta revendicările lor, ei ar solicita cele mai grave soluții.

Pînă atunci, Absolon nu scosese nici un cuvînt. Își puse cîrja scurtă pe măsuța din fața lui și își odihni piciorul rupt pe scăunelul pe care și-l trase mai aproape. Bálint constată din nou cît de bine semăna cu vărul lui, Pali Uzdy, chiar dacă era mai scund și mai lat în umeri. Probabil că pe vremuri fusese un bărbat foarte puternic. Văzîndu-i fața de tătar, cu pomeții obrajilor proeminenți, nu exista nici un dubiu că, hoinărind deghizat prin Tibet, toată lumea îl considera un peregrin kirghiz.

Scoase un trabuc negru, îi mușcă cu dinții lui albi capătul pe care-l scuipă și spuse:

– După părerea mea, întrebarea esențială este dacă ai evitat în mod intenționat să-i dai mîna lui Boros sau a fost doar din întîmplare? Fiindcă dacă nu ai făcut-o intenționat, atunci cazul nici nu există – vă dați mîna și gata. Dar dacă ai făcut-o în mod expres – ceea ce eu aș înțelege perfect –, atunci se schimbă treaba... – îl fixa pe Bálint cu ochii lui teșiți. Aceasta este întrebarea pe care vreau s-o lămurim, băiete!

– L-am ocolit intenționat – îi răspunse acesta.

– Și de ce?

Bálint ezită o clipă:

– Dați-mi voie să nu vă răspund la această întrebare.

– Deci așa? – izbucni Absolon iritat. Nu vrei să ne spui? Da?

Își ridică brusc piciorul de pe taburet și bufni în podea:

– Dacă e vorba de o chestiune de onoare sau e în legătură cu o femeie, ai tot dreptul să taci, dar dacă nu, ești obligat să răspunzi. Noi sîntem asistenții tăi și trebuie să aflăm adevărul.

– Eu nu pot să te oblig – interveni calm Alvinczy, care se foia pe scaun, cu mădularele lui lungi, deranjat de dialogul dintre cei doi. Dacă nu vrea să ne spună... e treaba lui.

– Dimpotrivă! – îl întrerupse Absolon, rînjind spre el cu dinții lui strălucitori. Noi trebuie neapărat să știm dacă tînărul nostru prieten a avut un motiv să nu-l salute. Tu l-ai lăsa să se aventureze într-un duel serios față de un adversar nedemn de el? Care poate că nici nu e capabil să se dueleze? Gîndește-te că ar putea să-l împuște, ca apoi să iasă totul la iveală... Ar fi o mare greșeală, cu consecințe grave asupra noastră.

Auzindu-l vorbind despre responsabilitate, celălalt se înmuie:

– Îmi cer scuze... ai dreptate, ai perfectă dreptate – și din clipa aceea Absolon preluă conducerea ostilităților, impunîndu-și tot mai ferm punctul de vedere.

Bálint era nevoit să răspundă.

Așadar, începu să le povestească – în linii mai – că, după adunarea de la Tîrgu Mureș, primise tot mai multe documente despre afacerile necurate ale avocatului. Multe dintre ele erau doar simple calomnii, dar existau și dovezi incontestabile. De aceea nu a vrut să-i strîngă mîna și îi pare rău că Boros și-a dat seama de asta.

– Dar prefer să mă bat cu el, decît să dau totul în vileag. Nu doresc să-i rup gîtul, nu ar fi demn de mine un asemenea rol. S-ar crede că vreau să-l demasc numai ca să-mi salvez pielea.

– Ai fi în stare să tragi cu pistolul într-un porc ca el? Fiindcă știm cu toții că e un porc!

– Da! Prefer mai degrabă duelul. Și vă rog pe amîndoi să nu vorbiți despre acele documente.

– Deci așa?

Tăcură. Bálint îl fixa pe Absolon cu ochii încruntați. Acesta izbucni în rîs:

– Bine! Fie cum vrei tu!

Dar în clipa aceea izbucni Alvinczy:

– Pardon, eu nu pot accepta una ca asta... care încalcă toate regulamentele... – și începu să le explice că în cazul în care ar trece sub tăcere mobilul, ar fi nevoiți să-și expună partenerul în fața gloanțelor, ceea ce era inacceptabil. Nu, în nici un caz!

Dar Absolon zîmbea cu superioritate. Se ridică în picioare, sprijinindu-se în bastonul care-i ținea loc de picior, iar cealaltă mînă și-o puse pe umărul companionului său:

– Dă-mi voie să-ți explic.

Apoi se întoarse spre Bálint:

– Iar tu fii liniștit, fiindcă voi rezolva totul după voia ta. Îmi permiți să le spun că nu ai vrut să-l jignești?

– Așa și e.

– Perfect. În rest, lasă totul în seama mea.

*

Bálint rămase singur. Era destul de nervos. Îi părea rău că noaptea trecută nu se lăsase condus de instinct și nu protestase împotriva alegerii lui Absolon, care dădea afacerii altă turnură, împotriva

voinței sale. Va privi totul din perspectiva micilor vrajbe de pe Valea Mureșului și era suficient de ager la minte ca să-l manipuleze pe bătrînul Alvinczy după bunul său plac. Însă acum Bálint nu mai putea face nimic. Doar un singur lucru. Să nu se folosească de acele documente. Dacă Absolon va insista, îi va spune că le-a pierdut și nu le mai are. La urma urmei, era purul adevăr. I le dăduse lui Frankel înapoi. Scrisoarea lui Tamás Laczók o aruncase în foc, iar celelalte erau într-un sertar, la Dienești, dar de altfel acelea nu dovedeau nimic.

Aceste gînduri îl liniștiră întrucîtva.

*

În aceeași seară, asistenții celor două părți se întîlniră într-un cabinet retras de la Cazinoul Național.

Secunzii lui Bálint afirmară că el nu a vrut să-l jignească pe Boros și că ar fi dispuși să noteze asta într-un proces verbal și astfel conflictul ar fi încheiat. Cei din partea avocatului încercau să tragă de timp, așa că declarară că voiau să-i ceară părerea celui în cauză, înainte să le dea răspunsul definitiv. Ei desigur că nu știau ce planuri avea Boros prin acest duel, care voia mult mai mult decît să primească o simplă satisfacție din partea lui Bálint.

Dimineața următoare se întîlniră din nou. Boros nu renunța la poziția sa inițială. Voia ca Bálint să declare public că nu-l ocolise intenționat, că-l aprecia în mod deosebit și regreta profund faptul că îi dăduse motive, fie și involuntar, să se simtă jignit.

După ce ascultă toate aceste cerințe, Absolon începu să rîdă. Martorii lui Boros îl priveau șocați. Unul din ei îl întrebă amenințător:

– Ce e de rîs aici?

– Veți afla de îndată! – îi răspunse bătrînul cu maliționzitate, apoi adăugă apăsat: Consider că propunerile noastre de ieri constituie maximumul pe care vi-l puteam acorda: declarația contelui Abády că nu a avut intenția să-l jignească pe domnul avocat. Atît și nimic mai mult.

– Nu putem accepta.

Absolon le zîmbi cinic celor din fața lui, lăsînd să i se vadă dinții strălucitori de sub buza lui cărnoasă.

– Eu v-aș sfătui să acceptați – le spuse el apăsat.

Asistenții tresăriră:

– Ce vreți să spuneți cu asta?

Absolon se lăsă pe spate, bombîndu-și pieptul uriaș și rîse din nou. Le răspunse pe un ton care nu prevestea nimic bun:

– Vreau să vă anunț că v-am făcut această propunere la cererea celui care ne-a mandatat, ca urmare a generozității sale exagerate. Dar vreau să adaug, în numele meu personal, că domnul Boros este un hoț ordinar! Acesta este mesajul pe care insist să i-l transmiteți din partea mea!

Cei doi asistenți săriră în picioare și-l provocară de îndată pe Absolon la duel.

– La dispoziția dumneavoastră – le răspunse bătrînul și își aprinse din nou un trabuc.

*

Afacerea Abády-Boros era deja pe planul secund. Cele două părți redactară cîte o declarație, iar ziarele le publicară însoțite de comentarii scurte.

În schimb, cazul lui Absolon stîrni mare vîlvă.

Pe culoarele Parlamentului era zarvă mare. Cum toată lumea știa că în comitatul Mureș-Turda bătrînul era conducătorul partidului lui Tisza, întreaga afacere luă o turnură politică.

După ce trecuse în tabăra lui Kossuth, în pofida bancherilor independenți, popularitatea lui Boros scăzuse simțitor. Însă acum, cei din jurul lui Justh i se alăturară în unanimitate. Cînd se întoarse în Cameră, îl aclamară. Se îmbulziră care mai de care să-i strîngă mîna. Era în culmea gloriei. Ziarele independente vorbeau despre el ca de un mare apărător al neamului, care se ridicase la luptă împotriva diavolilor obscurantismului. Dar nu aminteau nici un cuvînt despre ofensă, al cărei mobil nu aveau de unde să-l cunoască. Nu știau mai mult decît că fusese grav insultat. Zilnic apărea cîte o jumătate de coloană în care era proslăvit și se prezentau amănuntele legate de duel, fiindcă martorii lui Absolon cerură întrunirea unui tribunal de onoare și trecu multă vreme pînă ce căzură de acord asupra numelui celui care va prezida dezbaterile. Apoi, bătrînul Absolon repetă în fața completului de judecată cele afirmate la început. Li se solicitară dovezi. Secunzii lui Absolon, bătrînul Alvinczy

și comandantul Bogácsy, chemat în ultima clipă, cerură o amînare de opt zile, ca să poată aduce documentele din Ardeal.

*

Bálint era foarte afectat de turnura luată de evenimente. Cu atît mai mult cu cît aflase de la Alvinczy că Absolon era furios din cauza procesului, fiindcă Bálint afirmase că nu are nici o dovadă. Se întreba ce era de făcut. Să ceară din nou lui Frankel documentele firmei Eisler, pe care acela i-a promis că i le-ar pune oricînd la dispoziție?

Să intre în roiul de viespii stîrnit din cauza duelului lor? Să-l distrugă pe Boros, după ce-i promisese Dinórei că nu se va lega de el?

Să lase evenimentele să-și urmeze cursul?

La urma urmei, Absolon intrase singur în gura lupului. El a vrut să evite una ca asta, așa că nu avea nici o responsabilitate!

Dar putea să rămînă deoparte? Să nu spună tot ce știe? Doar tocmai el a recunoscut în fața celor doi asistenți motivul pentru care nu voia să dea mîna cu Boros. Fără să rostească nici un nume, nici al lui Frankel, nici numele celorlalți. Și nici nu l-a contrazis pe Absolon cînd acesta l-a ponegrit pe Boros. Așa că bătrînul avea toate motivele să se bazeze pe ajutorul lui. Și nu-l va părăsi la greu, tocmai cînd își punea viața în joc, fiindcă era sigur că dacă nu-și va putea dovedi acuzațiile, adversarii lui vor face din duel o luptă pe viață și pe moarte. Iar Absolon nu putea să dovedească nimic. Nu era omul care să strîngă date compromițătoare despre alții. Putea să accepte ca bătrînul onest să fie ucis, cu toate că avea întru totul dreptate?

După mai multe ore de frămîntare, se hotărî.

Nu-i va cere lui Frankel documentele decît în caz de forță majoră, fiindcă nu voia să-i creeze probleme lui Kossuth. Spera să nici nu fie nevoie de ele. Poate că erau suficiente hîrtiile pe care le lăsase în sertarul biroului său de la Dienești. În cazul unui proces penal, ele nu valorau prea mult, dar era sigur că unele dintre acestea puteau fi hotărîtoare în fața tribunalului de onoare. Așa că va merge după ele acasă.

Înainte să plece îi făcu o vizită lui Alvinczy, apoi lui Absolon, ca să le spună ce planuri avea.

Îl găsi pe bătrînul tătar într-o formă excelentă.

– Ce frumos din partea ta – îi spuse el binedispus – că pui la inimă toate astea. Dar eu nu cred că e nevoie de dovezi. Măgăria asta a fost ideea lui Alvinczy. Fiindcă dacă mă vor crede pe cuvînt cînd spun despre cineva că e un porc, bine, iar dacă nu, atunci ne duelăm. Nu ar fi prima oară cînd i-aș ciurui burta cuiva! – și se apucă să-i povestească cu gesturi ample cum a împușcat, cu douăzeci de ani în urmă, trei tîlhari care au încercat să-l atace.

– Au căzut ca potîrnichile, băiete! Cu toate că ăia erau flăcăi zdraveni, nu niște papă-lapte ca ăsta! Asta e o nimica toată, băiete, o nimica toată!

Bálint plecă.

*

Nu voia să petreacă decît trei zile acasă. Prima la Cluj, să o vadă pe Adrienne, iar alte două la Dienești, ca să adune toate documentele de care avea nevoie.

Dar în drum spre gară, ca să prindă acceleratul de seară, se porni o ninsoare strașnică, de parcă ar fi fost în toiul iernii, cu toate că era la sfîrșitul lui martie. În bezna de nepătruns, vizitiul izbi trăsura de un bolovan și rupse o roată. Așa că Bálint nu prinse trenul.

Era într-o situație foarte neplăcută, fiindcă le promisese asistenților lui Absolon că, peste trei zile, le va aduce documentele, totuși situația nu era prea gravă, fiindcă tribunalul de onoare avea să se întrunească peste alte trei zile. Dar ca să nu se mai împotmolească a doua oară pe drum, în după-amiaza următoare porni spre Cluj cu omnibuzul. Era copleșit de gînduri, fiindcă între timp recitise întreaga corespondență.

Nici unul dintre documente nu valora mare lucru, în sine. Însă întregul tablou care se contura din actele sale constituia un cap de acuzare serios. I le va arăta lui Alvinczy și lui Bogácsy, iar în caz de forță majoră va apela la Frankel. Documentele lui ar fi hotărîtoare. Dar numai în ultimă instanță! Le ținea de rezervă, dacă ar reieși că scrisorile primite de el nu erau suficient de compromițătoare.

Faptul că tribunalul de onoare formula verdicte, fără să dea dovezile în vileag, îl liniștea că afacerea nu va avea consecințe politice.

*

Dinóra era în al nouălea cer. Prietenul ei o anunțase că nu mai avea răbdare să aștepte pînă ce-i vor sosi mobilele din Ardeal, așa că se va muta de îndată în apartamentul de deasupra.

– Minunat! – strigă ea fericită. Dar locuința e goală.

– Am cumpărat cîteva piese frumoase. Trebuie să sosească dintr-o clipă-n alta.

– Lasă-mă să te ajut! Sau nu mă crezi în stare? Ai să vezi ce locuință frumoasă îți fac. Va fi o splendoare!

Pe chipul lui Boros apăru o umbră de îndoială:

– Deocamdată lasă totul în seama mea. E o muncă prea grea pentru tine și, trebuie să recunosc, am ideile mele cum vreau să arate și aș dori să fac totul cu mîna mea. Singur!

– Vai, cît de pedant ești! – îi spuse Dinóra rîzînd. Nu mi-am dat seama pînă acum.

– Am să te chem cînd vor fi toate la locul lor. Ca să facem ultimele retușuri.

O îmbrățișă și o sărută îndelug pe gît.

Era tocmai ziua în care tribunalul de onoare anunțase amînarea dezbaterilor.

Dimineața următoare, ascensorul începu să huruie fără încetare. Cabina urca mereu plină de mobile. Doar piesele mai mari erau cărate pe trepte.

Cîțiva muncitori umpleau la parter ascensorul, iar alții îl așteptau la etaj.

Vacarmul dură pînă seara.

Boros rămase toată ziua acasă.

Nu lăsa nimic la voia întîmplării. Îi dirija pe toți: „patul aici, comoda acolo, biroul lîngă fereastră, să primească lumină, biblioteca pe peretele acela, nu așa, puțin mai încolo, divanul acolo, de-a curmezișul, da, așa e foarte bine..." Îl supraveghea și pe tîmplarul pe care-l chemase ca să repare micile stricăciuni din timpul transportului.

Cînd ascensorul aducea cîte o piesă mai masivă, punea și el mîna să o scoată. Lucra cot la cot cu muncitorii.

În ziua următoare sosiră covoarele, cele două oglinzi cu ramele aurite, pe care le agățară cu mare grijă pe perete, și o mulțime de obiecte mai mărunte: lămpi, vaze, de toate. Nu mai rămaseră decît lăzile, vreo zece, pline cu haine, cu lenjerii, și trei ticsite de acte.

Pentru ele nu mai avea nevoie de atîția oameni. Ce-i drept, lăzile cu documente erau foarte grele, dar putea să le tîrască din cabină și el, împreună cu portarul. Așa că plăti cărăușii, dar păstră doi dintre ei, pe care-i trimise la parter, spunîndu-le să nu urce decît după ce vor încărca și ultima ladă în lift. Abia atunci!

Se înserase. Luminile de pe paliere erau aprinse, dar casa scărilor rămase întunecoasă, ca o fîntînă fără fund. Adîncimea era amețitoare. Dar Boros nu contenea să o privească. Balustradele se încolăceau în spirale tot mai strînse, iar ultima, a șasea, abia se mai distingea.

Sosi prima ladă cu documente, după cum ordonase. Cabina ticsită pînă la tavan se opri chiar în dreptul podelei. Începură să tragă de lăzi pe rînd – întîi pe cea mai mică, apoi pe a doua și la urmă pe a treia, care era cea mai mare. Dar nu o scoaseră decît pe jumătate, cît să poată elibera liftul, ca să coboare din nou. Ușa cu plasa de sîrmă rămase deschisă.

Portarul încercă să se opintească, dar Boros îl opri.

– Lasă-mă pe mine. Dumneata du-o pe asta mică în ultima cameră, din dos. Poți s-o ridici? Nu cred că are mai mult de cincizeci de kilograme.

– Cum să nu, domnule, desigur că pot – îi răspunse prompt portarul; apucă lada de cele două mînere și dispăru cu ea gîfîind pe ușa de la intrare.

Boros apasă butonul și liftul o ia încet în jos. Se aude și ultimul țăcănit, de la parter. El se îndreaptă cu fața impasibilă. Becul de pe palier îi luminează capul pleșuv.

Scoate din portofel o fiolă minusculă, o dă de dușcă și o aruncă. Apoi se apleacă privind adîncul. Apucă lada cu toată puterea, aceasta se balansează deasupra hăului, și el se prăbușește tras de greutatea ei în neant.

Așa a murit Zoltán Boros, avocat și deputat, fără teamă, ca un bărbat adevărat, simulînd pînă în cele mai mici amănunte ca totul să pară un accident.

*

Bálint află vestea morții lui Boros abia după ce sosise, din ziarele de dimineață, care descriau deja procesiunea funerară.

Președintele îl elogiase în Cameră printr-un discurs emoționant, după care plecaseră cu toții la cimitir.

Se adunase o mulțime impresionantă. Erau de față toate personalitățile importante din coaliție. Nu lipseau decît miniștrii care negociau la Viena concesiile militare și problema băncii naționale. Dar și Kossuth, care era bolnav la pat.

Seria discursurilor începu la domiciliul defunctului, în numele Partidului Independent, al circumscripției electorale și al Ministerului Comerțului, unde fusese cîteva săptămîni secretar de stat. Apoi cortegiul funerar se îndreptă spre locul de veci din mausoleul marilor oameni de stat, pus la dispoziție de municipalitate. În urma sicriului veneau rudele apropiate – soția și cei doi fii. Unul dintre ei era deja jurist. După ei urmau amicii săi politici, inclusiv cei care, din cauza poziției sale în problema bancară, nu îl aveau la suflet. „Acum, după tragicul accident, trebuie să dăm uitării micile noastre divergențe. Să arătăm lumii, la catafalcul marelui dispărut, unitatea și forța partidului nostru."

Acesta era cuvîntul de ordine al discursurilor, de la începutul ceremoniei pînă la groapă. Iar odată cu ele se amplifica și legenda țesută în jurul personalității lui Boros, luînd dimensiuni homerice. Era asemănat cu Kinizsi, cu Miklós Toldi și cu Dugonics. Nu lipseau nici martirii de la Arad. Tragicul accident în care și-a găsit sfîrșitul marele om de stat devenise o tragedie națională. Toată lumea știa, era convinsă că se prăbușise de la etajul șase din neatenție.

Totuși, în mod paradoxal, unii oratori lăsau să se înțeleagă, amintind de duelul care nu a mai avut loc, că Boros a fost victima unei mașinațiuni criminale, a unui complot mișelesc îndreptat împotriva lui. Ce destin năprasnic, să fie lovit de soartă înainte să-și fi călcat în picioare dușmanii!

Nenumăratele discursuri emoționante stoarseră lacrimi din ochii tuturor. Iar cînd țiganii începură cîntecul lui de suflet, „Fost-am și eu cîndva un vizitiu la curtea mîndrei mele...", se auziră din mulțime chiar hohote de plîns, cu toate că cei care știau de aventurile

galante ale defunctului erau de părere că, în fața mormîntului, cîntecul era deplasat.

Iar văduva făcu un gest de dispreț, care trecu aproape neobservat.

*

Cotidienele coaliției relatară evenimentul pe mai multe coloane și publicară o serie de necrologuri pline de „neînfricatul luptător", „campionul" și „eroul" Boros.

Așa că, pe lîngă toate acestea, discursul cancelarului Bülow prin care acesta, prevalîndu-se de loialitatea federală, arunca în balanța crizei spada germană, trecu aproape neobservat. Cu toate că astfel el punea capăt complicațiilor create de anexiune. Prințul George, conducătorul partidului care era adeptul războiului cu Austria, renunță la lupta pentru tronul Serbiei, iar guvernul de la Belgrad își declară intențiile de bună vecinătate cu Monarhia. Victoria lui Aehrenthal era totală.

Bálint se bucura de noile vești, cu toate că era preocupat mai ales de amănuntele funeraliilor și de discursurile pe care le citi cu atenție, să vadă dacă nu erau și unele aluzii la care ar fi fost nevoit să aibă o reacție. Dar nu găsi nimic. Totuși se gîndi că nu ar strica să-i facă o vizită bătrînului Alvinczy. Să hotărască el cum ar fi mai bine să reacționeze.

Auzi încă din dreptul ușii disputa aprigă dintre cei patru care se aflau în apartament: Alvinczy, Bogácsy, Absolon și cu masivul Tamás Laczók. Acesta voia să-i convingă pe secunzii lui Absolon să dea de îndată publicității documentele revelatoare aduse din Ardeal, pe care le-a pus la dispoziția lor imediat ce a aflat despre tribunalul de onoare. Era deosebit de revoltat din cauza celor citite despre Boros.

– *C'était un infâme coquin, tout comme mon frère*![****] – striga el. Nu putem rămîne impasibili în fața acestor ode! Trebuie să le combatem!

Tensiunea din mica încăpere era la paroxism. Barba în formă de liră îi flutura. Își dădeau seama cu toții că nu era furios din cauza odelor la adresa lui Boros, ci mai ales pentru că își vedea risipite speranțele să-i poată veni de hac fratelui său în fața tribunalului de onoare.

[****] „Era un potlogar nemernic, aidoma fratelui meu!" (n.tr.).

– Trebuie să le arătăm cu cine au avut de-a face. Și că s-a sinucis. I s-a dus deja vestea prin oraș. Am aflat că în Ardeal s-au depus o mulțime de plîngeri împotriva lui. Iar el a dat bir cu fugiții, ca un laș!

Bogácsy și cu Alvinczy îl contraziceau cu răceală, dar Absolon se distra pe seama bonomului furios:

– Nu cred că a fost o lașitate din partea lui – îl întrerupse el, ca să-l ațîțe și mai tare. A făcut totul cu stil. Începe să-mi pară rău că s-a întîmplat așa.

– Ție îți pare rău? – Laczók era înmărmurit.

– Bineînțeles – rîse bătrînul peregrin asiatic –, doar în Japonia am văzut un harachiri mai frumos. Ar fi meritat pe deplin să-i bag un glonț în burtă.

– Poftim? Ai fi fost în stare să te duelezi cu un tîlhar? *C'est absurde!*

– Nu vorbi așa despre tîlhari. În China e o ocupație respectabilă. Nici nu pot fi executați decît cu paloșul, ceea ce este o moarte frumoasă și demnă.

Bálint interveni abia acum

– E adevărat că i s-au intentat procese? – întrebă el, amintindu-și de Dinóra, a cărei proprietate de la Silvaș, precum și locuința de la Budapesta erau pe numele lui Boros.

– Bineînțeles ! – se bucură Laczók că avea ocazia să-și prezinte dovezile. *Voilà!* Iată telegrama: plîngerile au fost depuse acum cinci zile.

*

În ziua următoare, Bálint se trezi devreme și porni spre locuința de pe strada Szmélynök. Mergea pe jos, încet, gîndindu-se ce ar putea să facă pentru săraca Dinóra, fiindcă nu înțelegea ce rol jucase ea în cele întîmplate. Era mînat de cele mai bune intenții, totuși se temea că femeia îl va acuza de trădare, dar el a încercat din răsputeri să se țină de cuvînt. Era limpede că Boros a ajuns în pragul sinuciderii din cauza proceselor intentate acasă și a amenințărilor tribunalului de onoare.

În holul clădirii nu mai era nici o urmă a celor întîmplate. Totul părea în cea mai perfectă ordine. Doar la unul din etajele superioare era schimbată plasa de sîrmă din jurul liftului, acolo unde probabil că se rupsese odată cu lada care l-a strivit pe Boros.

Sună după portar.

– Vă rog să mă duceți pînă la locuința contesei Malhuysen – îi spuse Bálint. E la etajul al cincilea, nu-i așa?

– Doamna contesă a plecat de trei zile! – îi răspunse portarul și, după ce află cu cine avea de-a face, dar și stimulat cu o monedă strecurată în palmă, începu să povestească vrute și nevrute despre „trista întîmplare", cu o mulțime de amănunte despre ce gîndea și ce făcuse el, care pe Bálint îl lăsau rece, dar și cîteva detalii care-i treziră interesul.

Familia lui Boros sosise a doua zi după accident. Nu erau doar văduva și cu cei doi băieți, ci și un domn mai în vîrstă. Care venise separat. Rudele se odihniseră o oră, la etajul șase, apoi plecaseră la cimitir. Dar domnul acela rămăsese acolo și intrase în apartamentul contesei Malhuysen.

El nu știa ce a făcut acolo, dar spre seară i-au golit locuința, iar contesa a plecat împreună cu camerista ei.

– Iar alaltăieri – continuă indignat portarul – a venit din nou domnul acela, însoțit de doi executori judecătorești, și au ocupat ambele apartamente. Au inventariat totul, apoi le-au sigilat. Ce rușine! Nici nu am ajuns la înmormîntare, cu toate că domnul deputat a fost un om tare cumsecade și foarte generos...

– Doamna contesă nu a lăsat nici o adresă?

– Nu, domnule, nu a lăsat nimic.

*

Bálint era îngîndurat de cele auzite. Încerca să rememoreze întreaga poveste. Era convins că străinul acela venise în grabă la auzul veștilor despre procesele intentate, ca să salveze ce mai era de salvat, așa că o alungase și pe Dinóra din apartament. Domeniul ei, fiind pe numele lui Boros, i-a revenit familiei, dar nu a mai rămas nimic din el, fiindcă a fost rechiziționat de foștii clienți păgubiți ai avocatului. Familia era ruinată.

Bálint rămase multă vreme îngîndurat din cauza Dinórei. Se întreba oare unde dispăruse femeia aceea cu suflet de păsărică? Își amintea adeseori de ea, cu sufletul plin de milă.

Dar după cîteva săptămîni se liniștise.

Era în misiune la Viena, unde se ținea congresul internațional al cooperativelor. Într-o seară era cu cîțiva prieteni la teatrul Ronacher. Acolo o văzu de departe pe Dinóra. Stătea într-o lojă, împreună cu

un tînăr de succes din lumea bancară. Părea veselă. Purta o pereche de cercei cu diamante atît de mari încît luminau întreaga sală.

IV

În aceeași perioadă s-a petrecut și deznodămîntul unei alte drame, cea a lui László Gyerőffy.

Cauzele erau vechi de mai multe luni de zile, cînd, la vînătoarea din ziua Sfîntului Hubertus, badea Ambrus l-a împroșcat cu veninul vorbelor sale malițioase: „...casă, masă pe gratis!" și care au început încet să-i macine echilibrul sufletesc. La început, traiul lui alături de doamna Lázár rămase neschimbat. Seara îi cînta la vioară sau la pian. Uneori chiar compunea. Fără pasiunea de pînă atunci, dar lucra. Părea mai tăcut, dar nici înainte nu fusese prea vorbăreț. Nu se vedea nici o schimbare la el, dar instinctul feminin o făcea pe frumoasa Sára să simtă că ceva nu era în regulă. Așa că deveni și mai tandră cu el.

Acceptă chiar un mare sacrificiu de dragul lui. În ajunul Crăciunului, renunțase ca fiul ei să vină acasă de sărbători. Făcu în așa fel încît să rămînă la familia de profesori din Sibiu, care-l țineau în gazdă. Pentru fiul ei era o mare bucurie, fiindcă-i scrisese de cîteva săptămîni că ar dori să facă o tură cu schiurile, împreună cu amicii lui. Inițial, fusese ideea ei, pe care i-o sugerase profesorului la care locuia, cunoscînd pasiunea pentru sport a băiatului. Spre marea ei tristețe, așa că simțea mustrări de conștiință. Dar nu avea de ales. Altminteri ar fi fost nevoită să-l trimită acasă pe László, fiindcă era de neimaginat să-și petreacă Crăciunul împreună cu fiul și cu amantul ei. Dar cum László nu avea pe nimeni, nici nu se gîndea să-l surghiunească în casa lui bîntuită de strigoi.

Totuși avură parte amîndoi de un Crăciun trist.

În fața bradului scund din camera întunecată, ea era tot timpul cu gîndul la băiatul ei, la tînăra generație care, în mod firesc, odată cu trecerea timpului, pleacă de lîngă părinți. Iar acum tocmai ea făcuse primul pas.

László își aminti de Crăciunurile din trecut. De sărbătorile fastuoase de la una sau alta dintre mătușile sale, în jurul brazilor uriași, pînă în tavan, luminați feeric, cu puzderia de cadouri împrăștiate pe parchet, alături de verii lui, printre care și Klára... plină de gingășie... prietena, iubita lui... Klára pe care a pierdut-o din propria lui vină.

De-a lungul serii se întinse mai des după sticla de palincă, pe care, atunci, femeia renunțase să o mai păzească ca în ultimele săptămîni.

La început nici nu fusese nevoită să o facă, deoarece în primele două luni de trai fericit László nu băuse deloc. Dar de o vreme făcea tot posibilul să pună mîna pe tot mai multă băutură, pînă ce doamna Lázár se văzu nevoită să pună alcoolul sub cheie.

Pleca tot mai des la Kozárd. Cînd se întorcea de acolo, duhnea a palincă. Frumoasa Sára nu spunea nimic. Nu îndrăznea să spună ceva. Instinctul îi sugera că sufletul lui e măcinat de gînduri care puneau în pericol dragostea lor. Teama ei tot mai mare o făcea din ce în ce mai indulgentă.

Încerca să-i găsească tot felul de ocupații. Îi făcu pe vecinii ei să-l invite la vînătorile lor obișnuite. Îi cumpără un armăsar, sperînd că îi va face plăcere să călărească. Îl ruga în fiecare zi să dea o fugă pînă la lucrătorii din pădure sau prin alte cotloane din domeniu, ceea ce se dovedi o idee bună. Avea o ocupație, iar asta îi făcea plăcere. Era mult mai bine dispus dacă avea senzația că este util.

Doamna Lázár știa de minune să-i ascundă cît valorau serviciile lui. Iar pe deasupra, văzînd că îl satisface, îl copleșea cu tot mai multe sarcini. Uneori îl trimise chiar și la tîrgul săptămînal de la Cluj, ce-i drept, însoțit întotdeauna fie de vătaf, fie de logofăt – cu indicații precise –, dar lui László îi șoptea că nu avea încredere decît în el, urmînd să ia personal banii pe animalele vîndute sau să se tîrguiască asupra prețului.

*

În ciuda tuturor precauțiilor, doamna Lázár avea și pagube mai mici sau mai mari. Însă le accepta bucuroasă, fără să-i facă reproșuri amantului ei, sperînd că încet va deveni un negustor priceput.

Dar el o apucă pe altă cale.

Deja în ianuarie s-a întîmplat să nu se întoarcă acasă, ci să rămînă și peste noapte în oraș. Altă dată, cînd plecase la Kozárd cu o sacoșă, fiindcă nu avea la el nici haine, nici ustensile de toaletă, luase mai întîi trenul pînă la Cluj, de unde se întoarse abia după trei zile, cu o trăsură. Era încruntat, cu fața crispată, cu privirea glacială și părea zile la rînd pilit, iar femeia aceea precaută nu înțelegea de unde făcea el rost de băutură.

Săraca Sára era tare speriată. Se atașase din tot sufletul de el. Se alina cu gîndul că ea îl scăpase de la pierzanie. Așa că la început nu spuse nimic – se făcea că nu bagă de seamă. Dar cînd lucrurile se repetară, începu să scotocească prin camera lui. Găsi trei sticle de coniac, două goale și una cu vreo trei degete de băutură, pe care le dosise de ea.

Nu mai putea să tacă. Îl mustră cu blîndețe, fără răutate și reuși să-l impresioneze. Tînărul se rușină, își ceru iertare și îi promise că nu se va mai repeta. Vreo zece zile se ținu de cuvînt. Pînă ce, dintr-un motiv oarecare, plecă din nou la Kozárd și de acolo la Cluj. De data asta rămase patru zile.

Cînd se întoarse, Sára îi căută discret prin bagaje. Nu găsi nici o sticlă de băutură. Se întreba de ce avea o privire atît de spășită. Oare băuse prea mult cît timp a fost plecat? Era greu de crezut, fiindcă mai nou făcea așa de fiecare dată cînd lipsea de acasă, dar nu-l mai văzuse niciodată atît de smerit. O fi pentru că și-a călcat jurămîntul? Poate că e ros de remușcări. „Ce înduioșător e că pune totul la inimă!" își spuse ea. Sufletul ei de femeie îndrăgostită se umplu de căldură, așa că în chip de consolare și ca să-i arate că-l iertase, după prînz, de îndată ce rămaseră singuri, se cuibări în brațele lui și îi întinse gura, într-un sărut al împăcării.

László părea că ezită s-o îmbrățișeze. Își lipi buzele numai de obrazul ei, preț doar de o clipă, fiindcă femeia se îndepărtă de el, cu o privire surprinsă. Simți un miros straniu, de-a dreptul grețos, de parfum ieftin care emana din cămașa lui boțită, din hainele, din părul lui.

Înțelese într-o clipă totul. Se dumiri de unde provenea mireasma aceea insuportabilă. Îl privi în ochi pe trădător, iar acesta își plecă rușinat capul și ieși încovoiat din cameră.

În după-amiaza aceea doamna Lázár plînse mai mult ca oricînd, cu toate că și în ultimele patru zile fusese mai tot timpul cu ochii plini de lacrimi.

Totuși, pînă pe seară îl iertă din nou.

Era tare îndrăgostită.

*

Urmară săptămîni pline de durere.

De fiecare dată cînd îl trimitea la oraș, Sára rămînea frămîntată de îndoiala că László se va îmbăta din nou și o va înșela cu vreuna dintre tîrfele ordinare care mișunau prin crîșme. Totuși îl trimitea adeseori, fiindcă acela era prețul împăcării lor. Dacă nu ar fi făcut-o, ar fi însemnat că era supărată și îl pedepsea. Și era periculos, după cum constatase atunci cînd îl trimisese la tîrg, de față cu László, pe vătaf de unul singur. Chipul tînărului împietrise și rămase tăcut toată ziua. Umbla prin casă, fără să scoată un cuvînt, încît femeia se sperie. Îi era teamă că o va părăsi. Așa că renunță la idee. Prefera să suporte toate chinurile geloziei, decît să-l piardă!

Îi dădea tot mai mult de băut. Mai bine să bea acasă, dacă tot jinduia după alcool și se făcea că nu observă cînd se pilea, ferindu-l de ochii servitorilor. Dar nici așa nu era bine. Uneori, cînd întrecea măsura, pe László îl apuca din nou aroganța de care, odinioară, prietenii lui se distrau de minune. Se înverșuna, fără nici un motiv, și devenea agresiv. Dar nu dura prea mult. Se potolea brusc și își cerea scuze plîngînd, implorînd-o să-l ierte.

După asemenea scene, făceau dragoste înfocați, de parcă ar fi vrut să uite amîndoi cele întîmplate.

Așa trecură zile și nopți furtunoase.

*

Spre sfîrșitul lunii martie, László plecă din nou la Cluj, trimis de doamna Lázár să încaseze banii pe porcii vînduți unui măcelar. Era o sumă destul de mare – șaisprezece mii de coroane.

Seara nu se întoarse. Nici a doua, nici a treia zi.

Femeia era îngrijorată. Se gîndea că poate cheltuise sau pierduse banii, dar era o îngrijorare trecătoare, nici pe departe la fel de mare ca gelozia care o mistuia. A patra zi, la prînz, încă nu era acasă, așa că dădu ordin să fie înhămați caii și porni cu trăsura spre Cluj.

Aflase din vreme că László obișnuia să tragă la hotel Central. Se duse direct acolo.

Era în camera lui, după cum îi spuse portarul.

Femeia urcă și dădu buza peste el, crezînd că îl găsește cu vreo femeiușcă. Dar László era singur.

Umbla prin cameră ca un bezmetic. De mai multe ore.

Era nebărbierit, cu aceleași haine de patru zile pe el. Părea răvășit de-a binelea. Pe masă trona o sticlă goală de coniac.

– Ce cauți aici?! – strigă el cînd o văzu pe Sára în ușă.

Apoi repetă pe un ton mai aspru și mai îndărătnic:

– Ce cauți aici? Ce vrei de la mine?

– Am venit să fac cumpărături – îi răspunse femeia cu o dezinvoltură prefăcută – și, dacă tot eram aici, m-am gîndit să intru pînă la tine, să te întreb dacă n-ai vrea să ieșim împreună, pentru că...

Dar László o întrerupse:

– Nu are nici un rost să minți! Ai venit să mă spionezi? Ți-e teamă pentru banii tăi, nu-i așa? Sînt la mine, chiar mai mulți. Vrei să ți-i dau? Să ne socotim? Bine! Vreau și eu!...

Femeia își întoarse privirea, stăpînindu-și cu greu lacrimile. În cele din urmă se liniști oarecum și reuși să îngăime, implorîndu-l:

– Te rog frumos, László, nu aici... Nu în hotel...

Se suiră tăcuți în trăsură și porniră spre casă.

Cînd ieșiră din oraș, se porni o rafală de vînt, cu lapoviță deasă. Traseră coviltirul, ridicară apărătoarele de noroi și se cuibăriră în adîncul trăsurii.

Sára își aminti că tot așa se întorceau acasă și de ziua Sfîntului Hubertus, dar atunci îmbrățișați, strîns lipiți unul de celălalt, nu ca acum, cînd erau ca doi străini învrăjbiți. Totuși, din ziua aceea începuse calvarul lui László, care devenise alt om.

Sára nu mai suportă să stea ca o stană de piatră alături de el. Pe la jumătatea drumului reuși să se potolească și îl întrebă făcînd eforturi să nu plîngă:

– De ce ești atît de rău cu mine? Doar nu ți-am greșit cu nimic?!?

Avea glasul trist, dar nu era nici furioasă, nici revoltată. Vorbea din ea doar vocea durerii și a iubirii sale ocrotitoare.

László îi răspunse pe un ton neutru:

– Am să-ți spun. Dar nu acum. Cînd ajungem acasă... – avea privirea sticloasă, inexpresivă.

Îi vuiau în minte cuvintele pe care le repetase de mii de ori în ultimele trei zile.

*

În prima zi, cînd se întorcea din cartierul Hidelve, de unde preluase banii de la măcelarul cu pricina, se întîlni pe strada Podului cu bătrînul Rictus, Sándor Kendy. Mai nou, de cîte ori observa de la distanță vreo față cunoscută, László o cotea pe prima străduță lăturalnică sau intra în vreun magazin, fiindcă nu voia să se întîlnească cu nimeni. Făcea asta instinctiv, fără să-și bată capul cu explicațiile. Dar adevărul era că se temea să nu pățească la fel ca în ziua Sfîntului Hubertus, cînd badea Ambrus îl luase peste picior, cu rîsul lui sarcastic: „Excelent! Casă, masă pe gratis...!"

Voia să uite cuvintele lui. Cînd își amintea de ele, le și alunga din minte. Se străduia să se gîndească la altceva. Însă ele îi răsunau mereu în urechi, ca o sentință. Se consola cu gîndul că nu ele erau motivul pentru care își ocolea cunoscuții, ci faptul că a rupt orice legătură cu vechiul său anturaj. Dar în adîncul sufletului știa că era o minciună, cu care se amăgea.

Băuse cu măcelarul aldămașul, vreo trei-patru păhărele de palincă, poate chiar cinci, fiindcă îl îmbiase insistent. În drum spre hotelul unde-l aștepta trăsura, intră și într-o bodegă, unde mai dădu pe gît cîteva. Cînd începea să bea, nu le mai ținea socoteala. Își continuă drumul destul de ametit. Alcoolul îl făcu să uite umilința și îi trezi în suflet vechea lui aroganță seniorială.

În această stare dădu ochii cu bătrînul Rictus, care venea drept spre el. Nu mai era nimeni în jur. La ora prînzului strada era goală.

Dacă n-ar fi fost băut, ar fi făcut ca de obicei cînd se întîlnea cu vreun cunoscut – s-ar fi refugiat în primul magazin care-i ieșea în cale sau, dacă n-ar fi avut nici o scăpare, l-ar fi salutat respectuos și și-ar fi văzut de drum. Își făcuse un obicei din asta, de mai bine de un an, de cînd Sándor Kendy binevoise să-l ia în zeflemea. Însă acum era beat. De băutură și de trufie. Dar și recunoscător. Voia să-și manifeste recunoștința, așa că rămase țintuit locului și își scoase pălăria cu un gest teatral, ca un grande din *Don Carlos*, la curtea regelui Spaniei.

Dar nu apucă să-și ducă la bun sfîrșit gestul de politețe că bătrînul Rictus se întoarse, traversă strada și intră într-un magazin.

Oare îl recunoscuse? Îl ocolise fiindcă văzuse că era beat sau pentru că era întreținut de o femeie? Traversase intenționat strada sau avea într-adevăr treabă în acel magazin? Nu s-a lămurit niciodată. Dar din perspectiva celor ce urmau să se întîmple nu avea nici o importanță.

Tînărul rămase cu pălăria în aer și cu chipul schimonosit de stupefacție.

În cele cîteva clipe cît timp bătrînul traversa strada, se dezmetici de-a binelea.

Apoi își puse pălăria pe cap și porni încet spre hotel.

Trimise acasă trăsura, ceru o cameră și urcă. Peste o oră sună.

– Trimiteți pe cineva la castelul Abády – îi spuse el servitorului – să întrebe unde este administratorul lor, Ázbej. Dacă e în oraș, îl rog să vină imediat la mine.

După un sfert de oră îl anunțară că Ázbej era la Dienești, așa că îi trimise o telegramă: „Vă rog să veniți imediat!"

Rămas singur, László se încuie în cameră. Se temea să nu se întîlnească cu vreun cunoscut. Nu voia să vadă pe nimeni! Să nu-l vadă cineva! Fiindcă toți i-ar întoarce spatele, ca Rictus. Și ar fi firesc. Bătrînul i-a vrut binele, ca un tată, cînd s-a oferit plin de bunătate să-l ajute și să-i refacă viața! Iar acum i-a întors spatele! Cu tot dreptul, fiindcă el era un nemernic!

Nu era ca la Budapesta cu trei ani înainte, cînd i se permisese din milă să părăsească cazinoul, după ce pierduse o sumă mare la cărți. Fusese de asemenea o rușine care l-a stigmatizat. Dar în sufletul său avea o altă explicație. Considera că atunci s-a supus unui imperativ superior: ar fi putut să-și achite datoria și să rămînă demn în ochii tuturor. Dar el și-a asumat dezonoarea de a fi exclus din lumea bună ca să poată răscumpăra șiragul de perle al doamnei Berédy. A fost un gest eroic să redea bijuteria femeii care o amanetase de dragul lui. Ca o sinucidere după care sinucigașul continuă să trăiască în iadul pămîntesc, în locul celui de pe lumea cealaltă. A fost un act de mărinimie care nu compensa dezonoarea suferită, dar i-a salvat siguranța de sine. Acum era altceva!

Se simțea un infam în propriii săi ochi.

Se lăsa întreținut de o femeie. Badea Ambrus a avut dreptate: „Casă, masă pe gratis!" Ea îi satisfăcea toate nevoile. Cumpărase și un cal, numai de dragul lui, ca să-l poată trimite la oraș, cu tot

felul de pretexte, pe cînd, de fapt, el nu era bun de nimic. Dar ea încerca să ascundă adevărul. Acela că îl întreținea, ca pe un gigolo. Noroc că încă nu-i oferise și bani! Poate numai de teamă să nu-i cheltuiască pe femei. Era sigur că dacă i-ar cere, ar fi în stare să-i dea. Slavă Domnului că nu decăzuse chiar pînă-ntr-atît. Dar s-ar putea să ajungă și acolo!

Banii pe care-i cheltuise pînă atunci în escapadele lui la oraș erau adunați de prin sertarele de acasă sau din prețul mobilelor și al celorlalte mărunțișuri fie vîndute prin băcanul de la Kozárd, fie aduse chiar de el la Cluj. Dar nu mai avea nimic, micul lui castel era gol. Vînduse pînă și fețele de masă sau vasele de aramă din bucătărie. Nu mai era nimic din ce să poată face rost de bani. Așa că va ajunge să cerșească... Ce infamie! Mai bine moartea!

Dar nu putea să dispară cu atîtea datorii pe cap. Va plăti totul, să nu spună nimeni că a spălat putina ca un falit!

De aceea îl chemase pe Ázbej.

Știind că nu va veni decît a doua zi, se îmbătă crunt în camera de hotel.

Doar așa reuși să-și potolească remușcările.

*

În dimineața următoare, pe la zece, Ázbej bătu la ușa lui.

Nu se arătă cîtuși de puțin surprins că îl găsi pe László în pat, nici nu îl întrebă dacă nu cumva era bolnav, ci își trase un scaun, se așeză pe marginea lui, poate din obișnuință, ca să-și arate în felul acesta modestia sau fiindcă altminteri picioarele nu-i ajungeau pînă la podea și îl privi întrebător, cu chipul lui rotofei, acoperit peste tot de țepi uniformi, care-l făceau să semene cu un arici ghemuit în fața pericolului.

– Iată-mă, am venit – îi spuse el cu buzele țuguiate. Sînt la dispoziția dumneavoastră.

Avea o voce mieroasă, plină de respect și de umilință. Doar ochii vii cu care-l scruta pe László îi trădau șiretenia. Observă dintr-o privire că nu avea nici un bagaj la el, că dormise în cămașa din timpul zilei, iar pe noptieră, alături de gulerul boțit, era o sticlă goală de palincă și un pahar slinos. I se citea pe față bucuria speranței pe cale să se împlinească, simțind că norocul îi va surîde. László se ridică de

pe pernă, își cuprinse genunchii cu brațele și rămase o vreme tăcut. Apoi îi spuse sever:

– Am nevoie de bani. De o sumă mare. Imediat. De zece mii cinci sute de coroane...

Ázbej își desfăcu larg brațele:

– Dar de unde, domnule conte, de unde să fac rost de atîția bani? Pădurea am vîndut-o, după cum bine știți. Am încasat banii, cu toate că încă nici n-au început s-o taie. Și i-am depus de îndată, ca să oprim licitația. Am plătit cămătarilor dobînzile, fiindcă dumneavoastră ați binevoit să recunoașteți datoriile și cheltuielile de judecată. Utilajele sînt de mult ale mele, adică ale soției mele, am plătit taxa pe zece ani, precum și adaosul pe care vi l-am remis acum doi ani numai din respect pentru dumneavoastră. Pe lîngă toate astea, mi-am decontat și toate datoriile, după cum ați putut constata din chitanțele trimise, domnule conte. Totul este în regulă. Dar acum nu mai am nici un ban...

László îl privea încruntat. Între sprîncenele lui împreunate se adîncea o cută adîncă:

– Totuși am nevoie de banii ăștia acum! Imediat! Ai înțeles?

Ázbej nu-i răspunse. Arăta cu mîinile lui mici și păroase că nu putea să facă nimic.

Urmară cîteva minute de liniște. Tăceau amîndoi încrîncenați. În cele din urmă, László se aplecă spre el și îi spuse:

– Ia moșia întreagă. Cu tot ce e pe ea. Ți-o dau. Dar am nevoie de bani acum! Înțelegi? Acum!

Apoi, văzînd că Ázbej se prefăcea surprins, țipă:

– Nu te preface că nu ai vrut să o iei de la bun început! Nu e nici o surpriză pentru dumneata!

László își dăduse seama pe neașteptate de planurile administratorului. În ziua precedentă făcuse bilanțul tuturor faptelor și greșelilor sale. Rememoră cu o critică acerbă toate acțiunile sale și ale celor din jurul său, așa cum privești într-o fîntînă adîncă sau la drumul parcurs de-a lungul vieții. Așa că se dumiri și în privința mașinațiunilor lui Ázbej.

– Dar eu nu am vrut decît să vă ajut, domnule conte... nici nu m-am gîndit vreodată la altceva... – încercă să se apere micul avocat, dar László îl întrerupse țipînd:

– Nu mai face pe mironosița! Răspunde la ce te-am întrebat!

Ázbej era mult prea inteligent ca să se arate jignit. Venise momentul ca micul castel și moșia aceea frumușică să fie ale lui. Trebuia să pună mîna pe avere înainte ca László să se răzgîndească și să ceară sprijinul altcuiva, poate chiar al lui Bálint Abády, singurul om de care se temea. Așa că se prefăcu jignit doar de formă, prin cîteva cuvinte și gesturi, apoi îi spuse:

– Am să calculez, domnule conte... cred că aș fi dispus să accept...

Îi promise că dimineața următoare va reveni cu răspunsul și ieși făcînd o mulțime de plecăciuni.

*

Sosi cu un dosar voluminos. Erau o mulțime de acte și de socoteli. Începu să-i explice cu numeroase amănunte că domeniul de la Kozárd era grevat deja de vechile datorii și de tot ce plătise el însuși de-a lungul anilor. Dacă ar lua în seamă cel mai bun preț – cu toate că acoperișul castelului era șubrezit, pivnița era plină de apă, iar unul dintre grajduri stătea să se dărîme – el ar rămîne cu o pagubă de mai multe mii de coroane, fără nici o acoperire, așa că nu va putea să le recupereze niciodată. Vorbi îndelung, arătîndu-i o mulțime de chitanțe, calcule, tot felul de acte, din care reieșea că pe domeniu nu mai era nimic și chiar mai puțin decît atît.

Între timp, László umbla neîncetat prin cameră. Dădea pe gît cîte un păhărel de palincă, arunca o privire la actele pe care i le arăta Ázbej, scîrbit de teatrul pe care-l juca avocatul acela bondoc, care se străduia să nu-și iasă din rol. Dar aștepta răbdător să-și termine monologul. Cînd în cele din urmă Ázbej tăcu, se opri în fața lui:

– Ei bine? – îl întrebă el scurt.

Avocatul simți că nu mai avea nici un rost să tragă de timp:

– Bine, domnule conte. Vă plătesc cele zece mii cinci sute de coroane. Recunosc că sînt deja în pierdere, dar vă plătesc.

Apoi mai adăugă pe tonul afaceristului înnăscut că va scrie contractul și, de îndată ce va fi gata, va chema un notar.

– Veniți dumneavoastră la el sau să-l aduc aici?

– Aici! – îi răspunse László, apoi, după ce se gîndi o clipă, adăugă: Mai am ceva de spus: scoate din contract casa aceea mică, de lîngă băcănie, care stă nelocuită de multă vreme. Vreau să o las lui Márton Balog, bătrînul meu administrator, care l-a slujit și pe tata. Nu vreau să ajungă pe drumuri.

– Cum doriți, domnule conte! – îi răspunse Ázbej și se grăbi să plece, nu cumva să-i mai vină lui László și alte idei.

*

Trăsura traversă calea ferată pe lîngă gara de la Apahida, urcă dealul și se opri în fața conacului doamnei Lázár. Lapovița se transformase în ninsoare. Cînd coborîră din trăsură, furtuna era cît pe ce să-i doboare din picioare. Era același viscol care-l făcuse pe Bálint să piardă trenul de seară.

Se refugiară cu paltoanele pe ei în sufragerie. Își aruncară paltoanele – László chiar lîngă ușă, iar Sára pe masă. Se grăbi să aprindă lustra, fiindcă deși nu se făcuse nici cinci după-amiază, era deja întuneric, iar ferestrele erau acoperite de zăpadă.

Cînd termină, îl privi pe László drept în ochi.

Stătea în capul mesei. Lumina îi cădea drept pe fața nebărbierită. O cută adîncă îi brăzda fruntea acoperită de părul slinos. Cu gulerul murdar, în hainele acelea mototolite, arăta mai deplorabil decît acum o jumătate de an, cînd l-a scos cu forța din crîșma aceea de la Gherla și l-a salvat.

Atunci era beat, dar acum era înspăimîntător de lucid.

Stătea nemișcat, ca o stană de piatră.

Sára simțea că îi îngheață sîngele-n vene. Pe fața bărbatului se citea o încrîncenare nemiloasă.

Avea o privire amenințătoare.

Era mistuit de ură. O ură care-i încolțise în suflet devenind zi de zi tot mai acerbă. Femeia aceea era piaza lui rea. L-a luat sub aripa ei protectoare, l-a ademenit cu elixirul trupului ei, i-a abătut gîndurile cu îmbrățișările ei languroase și cu farmecul irezistibil al buzelor sale cărnoase, apoi l-a ferecat în casa ei, precum Circe matrozii în cocina porcilor. A făcut tot posibilul să nu-și dea seama de nerușinarea în care trăia, întreținut de ea, ca trîntorii sechestrați în stupi de albinele lucrătoare. Îi era rușine că se lăsase amăgit! Că i-a dat ocazia să abuzeze de slăbiciunea, de sărăcia și de singurătatea lui! Să-l copleșească cu bunătăți, ca să uite de sine! Nu! Mai bine s-ar fi ferit de toate!

Rămaseră o vreme tăcuți, de o parte și alta a mesei. Femeia înspăimîntată, bărbatul necruțător și încrîncenat. Ea încercă să-i

spună, să-l întrebe ceva, dar buzele i se mișcau mute, fără să poată articula vreun sunet.

László scoase din buzunar două teancuri mari de bani. Aruncă unul pe masă:

– Poftim! sînt banii pe porcii tăi, șaisprezece mii de coroane. Ți-a fost teamă că-i beau? Ei bine, nu! Sînt aici Nu lipsește nici o centimă. Numără-i!

– László!... De ce-mi vorbești așa? – murmură sărmana femeie.

Era ca un coșmar.

– Îți cer să-i numeri! Nu accept să spună nimeni că ți-am luat banii. Vezi dacă sînt toți!

Sára nu îndrăzni să i se opună. Se prefăcu că-i numără, iar cînd îi puse din nou în plic, László îi spuse pe un ton mai înrăit și mai sarcastic:

– Și, ca să fim chit, numără-i și pe ăștia – îi aruncă al doilea plic, din care se răsfirară la picioarele ei mai multe bancnote de o mie.

Femeia îl întrebă înmărmurită:

– Ce înseamnă asta? De ce?... Nu înțeleg!

– Sînt zece mii cinci sute de coroane. Stau aici din septembrie. Adică de două sute zece zile. Am calculat cincizeci de coroane pe zi, pentru casă și masă! E mai mult decît suficient. Dar am vrut să mă achit de tot ce mi-ai dat! De tot ce am primit de la tine!

Doamna Lázár rămase cîteva clipe înmărmurită. Apoi, pe măsură ce mintea ei tulburată deslușea sensul cuvintelor lui, se ridică încet. Acum, cu trupul ei maiestuos, cu umerii săi largi, deveni ea înfricoșătoare, din dosul genelor stufoase, ochii ei negri ca tăciunii scînteiau amenințători, buzele ei frumos arcuite erau schimonosite de furie. Rămase nemișcată ca o statuie, apoi arătă brusc cu brațul spre ușă:

– Pleacă! Piei din ochii mei!... Ieși!

László se pleoști ca o cîrpă udă. Îi întoarse spatele. Nici nu băgă de seamă că femeia aruncă banii după el.

Își luă paltonul pe umeri și o zbughi în viscolul de-afară.

Nu el, ci vîntul trînti ușa în urma lui.

*

Coborî dealul în fugă. Rafalele de vînt îl plesneau în față. Nici nu simțea miriadele de stropi de gheață care-i șfichiuiau obrajii.

Alerga, fugea ca un animal hăituit, urmînd inconștient calea cunoscută, gata să-și piardă răsuflarea. Alerga, fiindcă simțea că-i va trece încrîncenarea și va cădea în genunchi, toropit de remușcări. Alerga cuprins de groaza că scena de la care sperase izbăvirea morală îl copleșise de rușinea nerecunoștinței și răutății sale.

În cele din urmă ajunse la șosea, apoi la crîșma rău famată din fața gării. Dădu buzna înăuntru.

Cîțiva muncitori de la calea ferată trăgeau la măsea impasibili, în fumul pe care puteai să-l tai cu cuțitul din încăperea întunecată, fără să se sinchisească de el. Nimeni nu se miră văzîndu-l leoarcă de apă, plin de noroi din-n cap pînă-n picioare.

– Palincă... palincă... o litră de palincă!

– Cu anason sau cu miere? – îl întrebă scurt cîrciumarul.

– Indiferent! – îi răspunse László – numai tare să fie... cît mai tare...

O dădu pe gît dintr-odată. Apoi încă una!

Alcoolul îi tulbură judecata. Se gîndi că doamna Lázár va trimite pe cineva după el, să-l caute. Nu voia să-l găsească acolo! Numai acolo, nu! Aruncă grăbit pe tejghea două coroane și ieși pripit în viscol.

Începu din nou să alerge ca un animal hăituit prin zăpada care începea să se depună printre băltoacele întunecate. Nu-i păsa pe unde calcă, prin noroi, prin zăpadă, prin apă – mergea întruna. La capătul satului dădu peste o altă crîșmă. Intră ca să bea cît mai multă palincă, dar nu avu nici acolo stare. Cu cît era mai beat, cu atît îi creștea spaima că vor veni să-l caute și-l vor duce înapoi. Unde? La cine? De ce? – nu mai știa nici el, doar frica i se întețea că vor veni pe urmele lui. Așa că o luă din nou la goană, din ce în ce mai împleticit. Picioarele nu-l mai ascultau.

Satul rămase în urma lui. În noaptea tot mai întunecată, drumul abia se mai distingea, chiar dacă zăpada începuse să se prindă, mai ales prin șanțurile de la marginea drumului care se pierdea în ninsoarea din ce în ce mai deasă.

Se clătina pe picioare.

Drumul cotea către podul ce trecea Someșul, dar el o ținea drept. Abia își mai tîrșîia picioarele obosite, capul îi atîrna parcă apăsat sub o povară uriașă. Băutura și oboseala îl eliberaseră de gînduri. Mergea fără nici un țel, ca un animal sleit de hăituială.

Brusc, pămîntul i se sfîrși de sub picioare.

Căzu în neant.

Șanțul era plin de zoaia care-i ajungea pînă la genunchi. Zăcea cu brațele răsfirate.

Rămase nemișcat. Fulgii mari de zăpadă se așterneau tăcuți peste el.

V

Miklós Absolon stătea între cele două coloane ale terasei deschise. Purta o cămașă din pînză moale, cu gulerul descheiat, iar pe cap o tichie de brocart, brodată cu mărgele de sticlă.

Se desfăta în soarele blînd de mai, cu calmul contemplativ al orientalilor, fără să se gîndească la nimic. Se mulțumea cu vremea frumoasă din ziua aceea caldă. Admira peisajul care, oricum ar fi arătat, se deschidea larg în zare. Vedea pînă dincolo de Tîrnava care, încă aproape de izvor, era cît un pîrîiaș mai mare, de-a lungul verdelui tînăr al pajiștilor, împestrițate de galbenul viu al florilor de păpădie, pînă la piscurile munților care se ițeau din făgetul, cărpinișul și brădetul roșcat, cu mugurii gata să plesnească, iar de o parte și de alta cu meandrele rîului printre șirurile de movile care îl străjuiau.

Era priveliștea veche, pe care o cunoștea din copilărie. Locul lui de baștină, de unde firea de aventurier l-a dus pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale Asiei, unde s-a întors adeseori, pînă ce picioarele ologite l-au obligat să poposească definitiv și să renunțe la eterna sa hoinăreală.

Dar nu regreta nimic!

Îi plăcea la fel de mult să pîndească de pe vreuna din culmile de pe Kunlun după capre de munte, să șadă în pragul unei mănăstiri tibetane, deghizat în peregrin cerșetor, într-un cort de kirghizi din deșertul Taklamakan sau în satul său natal, pe veranda conacului din secuime.

Se bucura de viață, oriunde ar fi fost. Iar cum nu avea nimic de făcut, prefera să se desfete în tihnă, nu să-și bage nasul peste tot, cum făceau orășenii care nu aveau stare.

Asta era filosofia de viață a bătrînului îndrăgostit de Asia, chiar dacă nu s-ar fi dat de gol în fața nimănui.

Stătea de o oră bună în acea binefăcătoare inerție, fără să se miște decît atunci cînd își arunca trabucul, ca să-și aprindă altul.

Era cu ochii pierduți în zare cînd văzu cum se apropie un atelaj cu patru cai, o apariție rară pe drumul lăturalnic care lega Reghinul de băile Sovata. Primăvara nu treceau pe acolo decît căruțele mici ale sătenilor sau cîte o brișcă a vreunui mic moșier din împrejurimi. Dar aceea era o caleașcă cu coviltir de piele. Desluși cu ochii lui de vînător că era trasă de patru șargi, cu cel din față mai breaz, iar pe banchetă stătea o femeie, singură.

Se întreba cine putea să fie, fiindcă el îi cunoștea pe toți cei dimprejur, doar drumul trecea tocmai pe sub grădinile lui.

Privea tot mai atent trăsura care se apropia, dar nu din curiozitate, doar bucuros să urmărească tot ce se mișca în jurul lui.

Atelajul era tot mai aproape, depăși pintenul de deal, în jurul căruia drumul cotea în formă de coasă, și ajunse pe calea dreaptă de unde pornea, la capătul zidului din jurul părculețului, panta înaltă care urca pe movilă. Distingea mustața semeață a bătrînului vizitiu și fireturile de pe surtucul lui unguresc. Dar capra înaltă o ascundea pe femeia de pe bancheta din spate. Nu i se vedea decît umbrela de soare galbenă, ca o ciupercă uriașă.

Erau deja în preajma conacului, în dosul tufelor de iederă care străjuiau ca un zid, la poalele dealului, grădina de pe domeniul Absolon, pînă ce bubui și podețul de la capătul răsadurilor, peste care treceau cei care se încumetau să urce la el. Se auzea limpede cum se opintesc caii pe panta abruptă.

Nu se aștepta să-l viziteze o doamnă și, pe deasupra, singură!

Pe zidul verandei atîrna un clopot pe care Absolon îl scutură energic. Nici nu răsună bine că și apăru o femeie între două vîrste, oacheșă și dolofană, care se apropie de el, îi atinse ușor umărul și îl întrebă cu blîndețe:

– Ce doriți?

Era Máriskó, Máriskó Póka, menajera lui Absolon și vechea lui amantă. Cea despre care tanti Lizinka, cu gura ei spurcată, le spunea de ani de zile tuturor celor care stăteau să o asculte că fusese o servitoare amărîtă și rea de muscă. Ceea ce era oarecum adevărat.

Era un sîmbure de adevăr în toată povestea, dar mai cu seamă o crasă calomnie.

Máriskó Póka fusese angajată la conacul Absolon ca servitoare, pe vremea cînd exploratorul asiatic se întorsese definitiv acasă. În rest, era o minciună.

Fata nu avea pe atunci mai mult de șaisprezece ani și se dovedi a fi de treabă. Era din satul vecin. Nu mai slujise în altă parte, nici nu avusese de-a face cu vreun flăcău. Așa că nu putea fi o stricată. Absolon, care era un bărbat în floarea vîrstei, puse ochii pe ea și procedă ca tătarii, care mai întîi puneau mîna pe fată apoi, după noaptea păcătoasă, îl copleșeau pe tatăl ei cu cadouri. Așa făcu și el. În dimineața următoare o răscumpără pe fată cu două perechi de boi zdraveni. Pe care părinții nu se sfiiră să-i accepte bucuroși, fiindcă fata nu fusese plătită cu bani peșin. Erau un cadou, iar patru boi nu erau de lepădat.

De atunci Máriskó trăia alături de el și puțin probabil să-l fi înșelat vreodată cu cineva. Era o femeie duioasă, cu suflet bun, care nu-și lua ochii blînzi de la bărbatul iubit.

– Avem vizitatori – îi spuse Absolon –, trăsura lor tocmai cotește pe alee. Trimite să-i întîmpine cineva. Iar tu pregătește-ne gustarea.

– Bine – îi răspunse femeia și dispăru în casă.

Bătrînul își adună catrafusele și se ridică greoi. Își luă trabucul între dinți și o apucă surprinzător de agil pentru un infirm, cu cîrja scurtă lipită de genunchi, tropăind de-a lungul încăperilor, pînă în pridvorul din față, unde ajunse deodată cu atelajul care tocmai intra pe poartă.

Se opri drept la marginea terasei deschise de ambele părți, atît spre grădină, cît și spre curte, care lega clădirea principală de casa din dos. Pardoseala era din cărămizi, iar stîlpii din lemn geluit. Dar pereții clădirilor erau înțesați de trofee vînătorești, capetele uriașe ale tuturor speciilor de încornorați din întreaga Asie, care se holbau la Absolon proțăpit tocmai în mijlocul pridvorului, sprijinit în cîrjă.

Trăsura se opri și coborî din ea Adrienne.

*

Plănuia să-l viziteze pe unchiul soțului ei încă de la nunta micuței Margit, la care Absolon fusese naș. Atunci se și împrieteniseră.

Adrienne simțea instinctiv că Absolon o prețuia.

O lua în considerare ca om în toată firea. Era surprinzător de atent față de ea. După nuntă o vizitase și discutaseră îndelung. Ceea ce nu-i stătea în fire lui Absolon, care nu căuta niciodată compania femeilor. Faptul că se întîlniseră din inițiativa lui și rămase multă vreme la ea era o neașteptată onoare și un semn de autentică prețuire. Observă în glasul lui o undă de compasiune, de parcă ar fi înțeles întreaga grozăvie din căsnicia ei. Această empatie o îmboldise pe Adrienne să-l caute, după nenumărate frămîntări. Avea nevoie de sprijinul cuiva pentru momentul cînd va începe procedurile de divorț. De cineva cu prestanță în ochii lui Uzdy și ai mamei lui. Capabil să le explice că nu aveau dreptul să o condamne la robie pe viață. Cineva suficient de curajos ca să-l înfrunte pe Pali Uzdy, care să-i apere dreptul de mamă și să fie în stare să-l apere și pe Bálint, dacă va fi nevoie.

Adrienne se gîndi de multe ori la toate acestea înainte să pornească la drum. Nu mai putea să aștepte. Bătrîna îi scrisese că la sfîrșit de mai se va întoarce, împreună cu fiica ei. Cînd fata va fi acasă, va putea să intenteze divorțul, pe care îl amînase numai de teamă să nu o piardă.

Așa că plecă spre Variaș, avînd ca pretext, ca de-obicei, starea tatălui ei. Odată ajunsă acolo, în dimineața următoare ordonă să fie înhămați caii, fără să dea socoteală nimănui, fiindcă de cînd mama ei murise, acolo ea era stăpîna casei.

Avea cale lungă de mers: cincizeci de kilometri de acasă pînă la Reghin, unde dejunase, apoi pînă la conacul Absolon, încă vreo treizeci. Dar șargii ei de cîmpie erau obișnuiți cu drumurile lungi, așa că ajunseră la destinație la fel de sprinteni ca la plecare.

– Ce surpriză plăcută, draga mea fină... – o întîmpină Absolon și îi sărută galant mîna, cum făcea cu fiecare femeie tînără și niciodată cu cele bătrîne. Adrienne privi surprinsă împrejur.

Conacul era un ansamblu bizar de clădiri. Casa veche, cu un singur nivel, perpendiculară față de deal, străbătea curtea pînă la veranda cu coloane care o lega de clădirea principală, din capul dealului, coborînd de-a lungul pantei, încît încăperile principale se continuau printr-un etaj, iar veranda se înălța mult deasupra rondurilor de flori din grădină. Se așezară acolo în fotoliile de răchită, iar Adrienne începu să-i destăinuiască motivul vizitei sale.

Îi vorbea sincer, deschis. Îi povesti totul despre căsnicia, despre soțul și despre soacra ei, care era sora lui Absolon. Îi mărturisi chiar și că voia să înceapă o viață nouă, menționînd cu discreție că era îndrăgostită de cineva, cu care voia să se mărite.

Își descărcă sufletul mult mai ușor decît se aștepta. Simțea atît de multă căldură și înțelegere la bărbatul acela spătos și cu privirea limpede, încît avea senzația că nu-i spunea nici o noutate, ci înșira o mulțime de amănunte despre ceva ce discutaseră de mai multe ori. Nu o stînjenea nici că semăna mult cu soțul ei. Avea aceeași față, cu pomeții obrajilor bombați, ochii teșiți, gura mare, buze cărnoase și era la fel de creol. Dar Absolon se purta firesc, nu juca nici un rol, în timp ce Uzdy se deghiza în chip de Lucifer, cu barba tunsă în formă de țeapă, cu mustața subțire și lungă, totul numai ca să pară cît mai înfricoșător.

Pe chipul lui Uzdy se reflecta cinismul său nemărginit, iar pe cel al unchiului său se citeau, cel puțin atunci, bunătatea și dorința de a o ajuta. Cu toate că știa și el să fie neînduplecat, cînd voia.

Adrienne îi povesti îndelung. Cînd termină, bătrînul explorator bătu de cîteva ori cu piciorul lui bolnav pe podea. Era obiceiul lui, cînd se pregătea să spună ceva decisiv. Ridică dintr-o sprînceană și începu să vorbească rar, apăsat, de parcă tot ce spunea ar fi fost rodul unor reflecții îndelungate:

– Nu va fi ușor, totuși accept să te ajut. E o mare responsabilitate pentru mine, dar asta nu mă sperie. În privința surorii mele, Clémence, nu-mi fac griji, am s-o conving eu cumva, cînd va veni vremea. Dar cu nepotul meu Pali va fi mult mai greu...

Adrienne îl privea îngrijorată. Oare ce voia să spună bătrînul?

– Adică, din moment ce răposatul meu unchi a fost nebun, s-ar putea ca și fiul lui să-i fi moștenit boala. Ceea ce face și mai îndreptățită intenția ta, draga mea, mult mai îndreptățită. Dar poți să te bazezi pe mine. Înțeleg totul, chiar și ce nu mi-ai povestit... adică cele ce s-ar putea întîmpla neașteptat... Îmi dau seama că trebuie să te apăr... sau să apăr pe altcineva... care s-ar putea să aibă nevoie de ajutorul meu...

Era în mod cert o aluzie la iubitul ei, despre care nu știa mai nimic, dar simțea instinctiv că era unul din motivele intenției de a divorța. Apoi se grăbi să adauge, ca să atenueze gravitatea cuvintelor sale:

– Dar s-a făcut ora gustării, nu-i așa? Nu înțeleg, de ce nu e încă pe masă!

Se ridică și intră grăbit în casă, deși clopotul cu care obișnuia să sune îi era la îndemînă.

Adrienne rămase singură. Privea grădina, sprijinită cu coatele pe balustrada terasei. Bătrînul cu chip de mongol o cucerise cu bunătatea lui și cu discreția ultimelor sale cuvinte, cînd făcuse doar o vagă aluzie la ceea ce nu putea fi spus.

Iubirea ei.

Se întreba dacă știa ceva. Oare auzise de relația ei cu Bálint? Era puțin probabil, fiindcă ea a avut grijă să i se ducă vestea în legătură cu o mulțime de alți bărbați. Binevoitorii sau binevoitoarele ei – bătrînele cîrcotașe – o combinaseră cînd cu Ambrus Kendy, cînd cu Pityu, pe vremuri chiar și cu Ádám Alvinczy, dar niciodată nu venise vorba despre Bálint în acest sens.

Nu, bătrînul nu avea de unde să știe ceva, doar marea lui experiență de viață îl făcuse să vorbească așa.

Se simțea năpădită de gînduri, în timp ce admira grădina primăvăratică.

Panta era divizată prin răsaduri mici, bine îngrijite, despărțite de cîte cinci trepte pavate cu dale de piatră. Era o mulțime de lalele și de narcise înflorite, înconjurate de trandafirii abia înmuguriți, totul într-o ordine perfectă. Grădină era străjuită din trei părți de tufele de liliac, de-a lungul zidului, la capătul pîlcului de copaci și deasupra drumului. Era pe de-a-ntregul în stilul francez din secolul al XVII-lea. Probabil că terasarea s-a făcut odată cu construcția clădirii principale, cu acoperișul ei dublu, cu tavanul plin de stucaturi, în contrast cu stîlpii geluiți din pridvor și cu clădirea veche din dos.

Era o grădină liniștită, tăcută și zîmbitoare – oglinda sufletului generos al bătrînului, chiar dacă era puțin probabil să fi fost îngrijită de el. Cu toate că se vedea pe ea mîna unui om priceput.

Grădinile spun totul despre stăpînul casei. Adrienne își aminti de parcul lor de la Almaș, unde Uzdy nu accepta nici o floare, iar gazonul era tuns întruna cu coasa mecanică și plivit, nu care cumva să răsară vreo păpădie.

– Poftiți, doamnă! – auzi o voce în spatele ei.

Era Máriskó, care o invita cu blîndețe la masa plină cu bunătăți: pogăcele pufoase, pișcoturi cu migdale, minciunele, plăcinte

fierbinți într-un castron cu capac și tot felul de fripturi reci. Lîngă ceainic, pe masă, trona un ibric. Bătrînul domn se delecta numai cu ceaiuri chinezești, dar poate că doamna preferă cafeaua cu lapte de bivoliță.

– Vă rog să vă serviți, doamnă – o îmbie Máriskó.

Adrienne se așeză la masă, dar nu se atinse de mîncare.

– Prefer să-l aștept și pe unchiul meu.

– Nu, domnului nu-i place să fie așteptat. Acum dînsul vorbește la telefon, așa că va mai dura pînă ce vine. S-ar supăra pe mine, fiindcă ar putea crede că nu am fost destul de politicoasă cu dumneavoastră – adăugă ea cu un surîs blînd, ca o mamă iubitoare.

Apăsase cuvîntul *domnul*, de parcă ar fi fost scris cu literă mare.

Așa că Adrienne, după ce află că domnul prefera ceaiul, își turnă într-o ceașcă din cafeaua cu lapte de bivoliță, fiindcă nu voia să se răcească, dacă tot o aduseseră numai ca să-i facă ei pe plac. Máriskó rămase retrasă, sprijinită de tocul ușii. Era o femeie robustă, bine făcută. Purta o rochie gri, din pînză de in, pieptar și catrință, ca țărăncile înstărite.

Adrienne o privea cu simpatie pe acea femeie simplă și plină de afecțiune.

Știa că era deja de mult concubina lui Absolon, așa că încerca să fie cît mai prietenoasă cu ea. Îi lăudă prăjiturile și grădina îngrijită din fața verandei. Iar Máriskó îi răspundea zîmbind, dar laconic, doar cît să nu pară nepoliticoasă.

– Cine îngrijește grădina? – o întrebă Adrienne. Rar am văzut răsaduri atît de frumoase.

– Eu mă ocup de ea, doamnă.

Acest subiect păru să-i dezlege limba, așa că mai adăugă că învățase meseria de cînd se angajase în casa domnului, de la vechiul grădinar, retras acum la pensie. Îi plăcea să se ocupe de florile pe care domnul le îndrăgea, chiar dacă nu vorbea despre ele. La început, răsadurile arătau jalnic, dar ea nu suporta debandada. Apoi tăcu brusc, parcă speriată că ieșise din rolul ei de taciturnă, la care credea că o obligă politețea față de o doamnă.

– Nu vrei să iei loc? – îi spuse Adrienne. E foarte neplăcut așa...

– Pentru nimic în lume! Eu nu fac așa ceva niciodată.

Spunea adevărul, fiindcă ea nu se așeza la masă nici cînd era singură cu Miklós Absolon.

Cînd venea ora gustării, ea aducea ceaiul, apoi se făcea nevăzută. În timpul prînzului sau al cinei, ea rămînea tot timpul lîngă bufet, cu ochii pe cei doi valeți, atentă ca totul să fie în ordine. Nu mînca niciodată împreună cu domnul, ci doar afară, în bucătărie. Nu se întorcea decît după ce toate vasele erau spălate, bucătăreasa făcea totul lună și numai dacă nu erau oaspeți de față. Își aducea întotdeauna lucrul de mînă, se așeza retrasă în salon și se apuca să cîrpească, să brodeze sau să tricoteze,.

Așa trăiau toate țărăncile la curțile domnilor, după cum văzuse încă din copilărie la casa părintească.

Cînd Absolon avea chef de vorbă, ei îi plăcea să-i răspundă la întrebări și asculta docilă poveștile lui repetate de sute de ori, dar nu începea niciodată discuția. Se ocupa de toate treburile gospodăriei, îl supraveghea pe administrator la creșterea animalelor, la care bătrînul explorator nu se pricepea și nici nu-și bătea capul. De altfel, terenul agricol nu depășea două sute de pogoane, cea mai mare parte a avuției o constituiau pădurile, care erau exploatate pe rînd, așa că nu trebuia să se ocupe nimeni de ele.

*

Absolon se întoarse, iar Máriskó dispăru.

Soarele apuse în dosul colinelor din față. Peisajul era scăldat într-o lumină aurie, pe verdele pal al cerului pluteau pîlcuri arămii de nori pufoși. Pînă și piscurile munților pierdute în neguri aveau o nuanță roșiatică, de parcă unduirile lor ar fi fost luminate de un foc blînd din pîntecele lor. Pereții albi ai verandei deveniră portocalii.

Dintr-odată se porni o adiere rece. La poalele Gurghiului serile de primăvară erau răcoroase.

– Nu e indicat să rămînem afară, la ora asta. Mai bine să intrăm în casă! – spuse Absolon grijuliu față de Adrienne, fiindcă el, cu sănătatea lui de fier, ar fi fost în stare să rămînă acolo pînă noaptea tîrziu.

Înăuntru erau aprinse peste tot lămpile de acetilenă. Conacul era luminat feeric. Bătrînul Absolon era și în această privință aidoma acelor sultani nomazi care trăiau prin deșerturi cît se poate de simplu, dar dacă se instalau la Samarkand, la Pekin sau la Isfahan, voiau și știau să se bucure de toate cuceririle lumii moderne, după cum stătea mărturie întreaga casă. Pereții erau văruiți, dar pe podelele

înălbite de atîta frecat erau întinse o mulțime de covoare orientale, unele chiar brodate cu aur. Divanurile aveau huse din brocart, iar pernele răsfirate peste tot erau cu broderii chinezești, adevărate opere de artă. Dar el nu se așeza niciodată pe ele, cel mult se trîntea cîteodată, cînd își făcea siesta în după-amiezile de vară. Lui îi plăcea să stea într-un vechi scaun cu brațe de lemn, care contrasta cu minunățiile din jur, dar pentru el prima comoditatea, nu ce gîndeau oamenii.

Pe pereții salonului, cu tavanul plin de ornamente baroce, erau cîteva trofee de vînătoare. Doar cele mai valoroase, celelalte puteau fi admirate pe verandă. Însă el se făIea cu cele dinăuntru, cele mai multe adevărate raritățI, chiar dacă Absolon nu le înregistrase nicăieri, fiindcă el nu ținea să-și vadă numele prin tot felul de cataloage. Se mîndrea mai ales cu două perechi uriașe de coarne de capră din munții Kunlun, coarnele a doi iaci, coarnele unui berbec din podișul Pamir și două capete de cămilă împăiate și cam roase de molii, toate răsfirate pe pereții uriași ai salonului. Ele scoteau în evidență două obiecte care nu aveau de-a face cu vînătoarea. Unul era o mică fotografie îngălbenită de vreme.

– Acesta este Przewalski, celebrul explorator al Asiei, iar tătarul de lîngă el sînt eu. Poza este din 1855 și a fost făcută de un ofițer rus, la Kotan. Pentru mine e o amintire prețioasă.

Alături de ea, în mod surprinzător, atîrna chiar deasupra divanului din mijloc o sabie frumos decorată, care îi atrase atenția Adriennei de îndată ce intrară.

– E într-adevăr o piesă frumoasă – rîse Absolon. Chiar și în Asia e o raritate. Hai să ți-o arăt – o luă de pe perete și o puse în mîna ei.

Era o spadă de paradă, lungă de vreun metru și jumătate, frumos decorată. Avea mînerul bătut în aur acoperit cu email și plin cu pietre prețioase pe căptușeala din catifea de un purpuriu atît de viu încît părea ca nou, dacă nu ar fi fost ros pe alocuri.

– Ce minunăție! – exclamă Adrienne.

Bătrînul tătar adăugă rîzînd:

– Dar asta e nimic față de lamă, care e un unicat!

O trase din teacă, fără să o atingă cu mîna. Bogăția ornamentelor întrecea splendoarea mînerului. De la bază pornea un șanț prin care să se poată scurge sîngele victimei și era de la un capăt la altul

încrustat pe ambele părți cu litere de aur, iar printre ele străluceau o mulțime de rubine, ca niște picături de sînge proaspăt.

O admirară îndelung.

– Legenda spune că a fost sabia lui Tamerlan, ceea ce este destul de verosimil, chiar dacă numele lui nu este înscris pe ea. Dar așa mi-a spus cel de la care am primit-o, al cărui străbunic a luat-o de la mormîntul lui Timur, într-un mod nu tocmai legal. Te întrebi cum a ajuns la mine? Nu, nu am cumpărat-o. Nu am avut eu bani pentru o asemenea bijuterie. Kirghizii nu vînd arme atît de prețioase. Ci mai degrabă cămile, cai și femei, dar armele sînt relicve de familie. Am primit-o de la beiul Alp-Arslan, un vechi prieten de-al meu. Asta e o poveste plină de aventuri. Tribul lui, stabilit pe versantul nordic al Pamirului, intrase în conflict cu unul din triburile vecine. El a fost rănit, iar trei dintre fiii lui au murit. Doar unul singur a rămas în viață, un băiat de trei ani. Beiul s-a refugiat împreună cu băiatul și cu femeile din trib în munți, unde a năvălit peste ei o bandă de tîlhari din Caşmir, care l-au rănit din nou, apoi au fugit, luînd-o drept ostatică pe soția lui, împreună cu micul fiu și toată avuția. Eu tocmai mă întorceam de la acea vînătoare în care am împușcat țapul de aici și am dat peste tabăra lor prădată. Tîlharii o luaseră spre sud, pe singura potecă acoperită veșnic de zăpadă care ducea printr-o strîmtoare spre Caşmir, așa că nu mi-a fost greu să-i ajung din urmă, să-i împresor, împreună cu cei trei slujitori tătari care mă însoțeau, fiindcă ei mînau toate turmele de oi furate, împreună cu toate femeile, ceea ce le făcea mersul foarte anevoios. Apoi mi-a fost ușor să-i răpun cu pușca mea englezească, de mare precizie. O capră de munte e mult mai greu de doborît. Așa am reușit să o aduc înapoi pe femeie, împreună cu copilul și cu toate bunurile luate de hoți. Printre ele era și paloșul acesta. Alp-Arslan s-a bucurat nespus să-și revadă fiul, turmele le-a acceptat cu greu, dar nu a vrut să primească spada. Spunea că ea era trofeul cîștigat de mine în luptă. Așa a rămas la mine această minunăție.

Absolon izbucni în rîs.

– E o comoară cîștigată cu sînge, cu sîngele altora, ce-i drept, dar așa cuceresc și principii țări întregi.

Bătrînul explorator o distră pe Adrienne cu poveștile aventurilor sale pînă la cină și mult timp după aceea.

Înainte să se retragă în dormitorul ei, femeia îl anunță că voia să plece dimineață devreme.

– Nu vreau să te rețin – îi spuse el –, știu că te grăbești. Oricum, mă simt onorat că m-ai vizitat. Dar, dacă tot pleci în zori, nu mă iei și pe mine pînă la Reghin? Am puțină treabă acolo, iar pe deasupra mă voi putea bucura încă un pic de compania ta.

– Desigur, va fi o plăcere pentru mine – îi răspunse Adrienne.

Absolon o conduse pînă la camera de oaspeți, unde o aștepta Máruskó Póka. După ce îi arătă cum să stingă lampa cu acetilenă, se asigură că lumînările și chibriturile sînt la locul lor, iar cana cu apă e plină, îi spuse din ușă „Sărut mîna" și se făcu nevăzută.

*

Culcată în așternutul impecabil, cu parfum de levănțică, Adrienne era îngîndurată.

Rememoră fericită cele din timpul zilei, toate promisiunile făcute de unchiul soțului ei și își aminti de ceea ce-i spusese înainte de despărțire, cînd o rugase să-l ia și pe el pînă la Reghin: „Am puțină treabă acolo..." Nu era nimic deosebit în ele, ar putea să aibă tot felul de lucruri de făcut, totuși acele cuvinte o obsedau. Poate fiindcă, atunci cînd le rostise, Absolon își ridicase una din sprîncene, la fel ca atunci cînd îi vorbise despre divorțul ei, căutîndu-și cu grijă cuvintele despre responsabilitățile pe care și le asuma... și despre... Pali Uzdy.

Da, aceasta era explicația.

Se lăsă în voia gîndurilor, pînă ce somnul o toropi.

*

Se apropiau de Reghin. Cei patru șargi alergau într-un trap ușor în aerul proaspăt al dimineții. Absolon era tăcut. Se vedea pe el că pune ceva la cale.

Își amintise de cele petrecute la nunta micuței Margit. Părea un înțelept detașat de mărunțișurile vieții, dar avea un spirit de observație foarte ascuțit. Era instinctul vînătorului înnăscut. În sălbăticiile pline de pericole, prin care-și petrecuse anii de tinerețe, era nevoit să fie atent la cele mai mici amănunte, la cele mai mărunte semne, de care depindea succesul întregii vînători sau chiar viața lui.

La nunta aceea participase desigur și Pali Uzdy.

Unchiul său, care nu-l întîlnise de multă vreme, observase o serie de amănunte, începînd cu felul afectat și artificial în care poza. Își amintea cum se proțăpise nemișcat în mijlocul nuntașilor, cu arătătorul de la mîna dreaptă întors către el însuși, de parcă ar fi vrut să vadă dacă s-a spălat sub unghie. Era un gest bizar, ieșit din comun. Avea mersul lent și măsurat, ca unul care se teme să nu i-o ia picioarele înainte. Îi privea cu aroganță și dispreț pe cei cu care intra în vorbă. Poate că avusese asemenea apucături și în trecut, dar acum ele erau mai evidente. Absolon își aminti de perioada cînd a izbucnit nebunia cumnatului său. Avea aceleași simptome.

De aceea îi și spusese Adriennei, cînd a adus vorba de divorț, că era o dorință întemeiată.

Așa că se grăbi să-l sune la telefon pe șeful spitalului de la Reghin, ca să-l anunțe că îl va căuta în ziua următoare. Se frămînta cum să-i spună Adriennei că el voia în primul rînd să-l consulte pe acel medic și chiar să o pună în legătură cu el, fiindcă doctorul Wolf Hermann Kisch era un specialist în care avea încredere. Înainte să fi preluat conducerea spitalului orășenesc, se specializase în psihiatrie. A lucrat înainte cu vestitul Kraepelin, la Berlin, și un an cu Charcot. El putea să le dea sfaturi cum să procedeze ca să-și asume cît mai puține riscuri și chiar să le dea o mînă de ajutor.

Absolon își aprinse meticulos un nou trabuc, apoi îi spuse:

– Printre altele, m-am gîndit, draga mea, că dacă tot sînt în oraș, să intru și pe la vechiul meu prieten, doctorul Kisch. Cred că ar fi bine să-i cerem părerea cum ar fi mai indicat să procedăm în cazul tău.

– Adică să-mi deschid sufletul în fața unui medic din Reghin...?

– Fii liniștită, nu e un medic de provincie cum îți imaginezi, ci un excelent specialist, ca puțini alții de la noi și chiar din întreaga Europă – și se grăbi să-i enumere toate argumentele sale, înainte ca Adrienne să-l refuze.

Se născuse la Dedran, o mare comună de sași din apropiere de Reghin, într-o familie de țărani. Se remarcase încă de pe băncile școlii, așa că, după bacalaureat, universitatea săsească i-a oferit o bursă în străinătate, ca să se specializeze în medicină, cu condiția să se întoarcă acasă și să fie de acord cu orice post unde era nevoie de el. Ceea ce Kisch a acceptat. S-a făcut cunoscut din timpul studenției prin numeroase studii fundamentale de psihiatrie. Ca urmare,

universitatea din Jena i-a oferit un post de profesor, pe care el nu a putut să-l accepte, fiindcă acum cinci ani a fost chemat acasă, la Reghin, unde s-a construit noul spital, cam mic, de numai treizeci de paturi, dar excelent utilat. A fost nevoit să accepte conducerea lui și să renunțe la glorie, la cercetările sale științifice, la tot. Dar el era un om de onoare și s-a întors acasă.

– Vreau să-i descriem comportamentul lui Pali. Sînt convins că încă nu și-a pierdut mințile de tot, dar nici sănătos nu este, așa că n-ar strica să-l vadă un specialist de talia lui Kisch, bineînțeles, cu toată discreția, să-i cerem părerea și, eventual, să-i prescrie o cură de calmante. Pentru ca să evităm orice fel de complicații... din toate punctele de vedere... da, din toate punctele de vedere.

Absolon rosti ultimele cuvinte apăsat, ca în ziua precedentă, cînd o liniștise: „Îmi dau seama că trebuie să te apăr... sau să apăr pe altcineva..."

– Dar sînt specialiști buni și la Cluj...

– Pe aceia sînt sigur că nepotul meu îi cunoaște, cel puțin din vedere, dar nu cred să fi auzit de Kisch, care e pasionat de fluturi, așa că am putea să-l aducem la Almaș ca pe un colecționar oarecare.

Tînăra femeie nu-i răspunse. Era surprinsă de aluziile bătrînului, care voia să-l trateze pe soțul ei ca pe un alienat mintal. De fapt, ea considera deja de mult că Uzdy nu era în toate mințile, dar nu se gîndise niciodată să-l dea pe mîna unui psihiatru, de teamă să nu înnebunească de-a binelea. Gîndul acesta o înfioră. Nebunia lui Uzdy ar fi legat-o de el pentru tot restul vieții!

Absolon păru că-i citește gîndurile, așa că se grăbi să o liniștească:

– E doar o măsură de prevedere din partea mea. E doar ca să pot duce la îndeplinire cît mai repede și mai bine sarcina pe care mi-am asumat-o.

– Fie! – îi răspunse Adrienne. Accept. Voi face așa cum spui.

*

Cînd erau deja la marginea orașului, ajunseră din urmă trăsura lui Absolon, care pornise la drum încă din zori. Era un echipaj format din patru cai mocănești scunzi, bine hrăniți, minunat țesălați, cu coamele și cozile lungi frumos ondulate. Era o cabrioletă scundă, cu lambă. Pe capră, alături de vizitiu, stătea valetul lui Absolon, într-un surtuc de postav, fiindcă Absolon își îmbrăca servitorii din

casă sau de la acareturi în haine țărănești, nu în livrele. El nu punea mare preț pe uniformele luxoase.

Odată ajuns în dreptul lor, bătrînul le strigă din mers:

– Duceți-vă la „Mielul Alb" și deshămați caii acolo! – apoi trecură huruind podul ce traversa Mureșul.

Pe urmă urcară spre oraș, pe cel mai prost drum din țară, pavat cu pietre de rîu, pînă ce ajunseră la poalele dealului, pe culmea căruia se afla spitalul.

Era o clădire elegantă, pe frontispiciul căreia era scris cu litere mari *Städtisches Krankenhaus*. În interior, toate inscripțiile erau de asemenea în limba germană. Portarul, care fusese înștiințat de venirea lor, îi conduse în *Warteraum* – sala de așteptate. De acolo se deschidea o ușă cu o tăbliță pe care scria *Ordinationszimmer des Oberarztes*.

Apăru un medic tînăr, care-l conduse pe Absolon la șeful clinicii. Rămasă de una singură, Adrienne se simți cuprinsă de o neașteptată teamă. Sălile din spitale îi erau cunoscute. Petrecuse multe ceasuri prin sanatorii, alături de mama ei bolnavă și de sora ei depresivă. Toate saloanele i se păruseră la fel de austere, de-a dreptul sterile, fără să o fi impresionat în mod deosebit. Nici nu le lua în seamă. Le considera ceva firesc, ca un aparat sau o mașinărie care funcționa după cum îi era destinația.

Dar acum acei pereți albi i se păreau amenințători. Divorțul nu mai era o problemă legată de sentimente sau cu conotații juridice, nu se mai punea problema să-l apere pe Bálint, ci devenise subiect de discuție cu un psihiatru.

Stătea ca pe ace. Se apropie de fereastră. De acolo se deschidea o panoramă minunată, dar ea nu reușea să admire albia Mureșului care se lărgea tot mai mult în dosul acoperișurilor mărunte ale orașului, pînă ce se pierdea în azurul albăstrui al depărtării, nici strălucirea năucitoare a soarelui de primăvară, dantelată de albul castanilor înfloriți – nu vedea nimic din toate aceste splendori, ci i se părea că orbecăie într-o cameră întunecată. O obseda doar întrebarea, oare ce discuta de atîta amar de vreme Absolon cu medicul acela?!

Cu toate că întrevederea lor nici nu se lungi prea mult, fiindcă ușa capitonată se deschise și o voce plăcută îi spuse:

– *Darf ich Sie bitten, gnädige Frau...*[*****]

Era doctorul Kisch, care o invita în cabinet. Absolon îi lăsă singuri.

Wolf Hermann Kisch era un bărbat costeliv, aproape la fel de înalt ca Uzdy, chel, cu toate că părea abia trecut de patruzeci de ani. O privea cu ochii lui albaștri din dosul ochelarilor uriași. Chipul cu maxilarul proeminent era marcat de încrîncenarea cu care strîngea din dinți, de parcă s-ar fi chinuit să-i facă țăndări, și de cele două riduri adînci care-i străjuiau buzele subțiri. Dar vocea blîndă, liniștită, firea cuceritoare făceau să-i dispară orice urmă de amărăciune și de neînduplecare de pe față.

Adrienne se liniști, simțindu-se de îndată în largul ei. Iar cele spuse de doctorul Kisch risipiră toate gîndurile negre cu care venise.

El considera că nu avea nici un rost să meargă la Almaș. Dar ar veni cu plăcere, mai ales pentru că îl rugase Absolon, care-i era prieten vechi și îl vizitase adeseori în conacul lui de la țară. Poate că ar fi mai prudent, ca să prevină o criză sufletească mai serioasă, mai adăugă el, a se evita în felul acesta să se vorbească despre divorț. Deoarece în cazul indivizilor cu anumite tare psihice congenitale, ca Uzdy, prudența era indicată.

Poate mai mult decît cuvintele lui, vocea sa caldă și blîndă o liniștiră, ca o mîngîiere.

Îi vorbi, în linii mari, despre comportamentul excentric, specific mult mai multor indivizi decît se credea în general. Îi povesti cu dezinvoltură despre bizarerii din experiența lui profesională, mult mai grave decît ale lui Uzdy, pline de impulsuri nebănuite, care s-au dovedit a fi ușor de înlăturat. Adrienne nici nu observă cum a început să o descoasă despre o mulțime de amănunte din viața ei conjugală, pe care nu le-a povestit niciodată cuiva. Nici măcar lui Bálint.

Metoda lui de interogare era perfectă. Înțelegea totul din jumătăți de cuvinte și trecea de la un subiect la altul cu lejeritatea unei conversații mondene. Adrienne nu se simțea deloc stînjenită. Discutară așa multă vreme.

[*****] „Dați-mi voie să vă rog, stimată doamnă..." (n.tr.)

În cele din urmă medicul se ridică în picioare. Halatul alb îi alungea și mai mult silueta deșirată. O conduse pe tînăra femeie pînă în *Warteraum*, unde Absolon pufăia flegmatic din trabuc.

Se înțeleseră asupra celor ce vor urma.

Doctorul Kisch nu avea cum să ajungă la Almaș decît în a doua jumătate a lunii iunie, fiindcă nu putea să-și ia concediul mai devreme. Nu va veni cu trăsura, ci va traversa muntele pe jos, ca să ajungă acolo ca din întîmplare. Era un mare amator de excursii, așa că bătuse la pas toți munții din împrejurimi. „*Es wird eine Erholung sein*" – va fi ca o convalescență –, adăugă el, de parcă i-ar fi făcut un serviciu. „*Psychopatische Probleme haben mich immer sehr interessiert*" – problemele legate de psihopatie m-au intersat mereu – a fost singura aluzie la trecutul său, cu cariera la care a fost nevoit să renunțe cînd s-a întors acasă. Abia atunci îi apăru pe față pentru o clipă încrîncenarea de la început. Dar își reveni de îndată și continuă pe tonul său blînd: „*Ich komme sobald ich kann... Ich gebe Ihnen Beschied...*" – vin îndată ce voi putea, am să vă anunț.

Îi conduse pînă la trăsură, le mai spuse cîteva cuvinte de îmbărbătare, apoi se întoarse cu pași măsurați în clinica mică, în care avea să-și petreacă tot restul vieții, în locul unei catedre renumite în toată lumea.

Dar actele de eroism nu erau specifice doar cavalerilor medievali germani, ci și celor care se sacrificau în cenușiul vieții de zi cu zi a micilor orășele de provincie.

*

Șargii galopau voioși. Înaintașul își scutura din cînd în cînd coama, părînd că vrea să-și îmboldească ortacii, iar cel de la capătul biciului, cînd se opinteau pe vreo pantă, ridica botul, ca să-și umple plămînii cu aer prin nările umflate, la care rotașii se opinteau și mai abitir în hamuri.

Urcau în același ritm precum coborau dealurile, fără strop de sudoare pe spinările care le străluceau în bătaia soarelui precum cel mai fin atlaz.

Adrienne admira peisajul primăvăratic. Erau deja printre dealurile din Podișul Transilvan, unde ea se simțea acasă. De pe culmi se vedea pînă departe. Spre miazăzi se unduiau șirurile de coline, unele mai domoale, altele mai abrupte, cu spinările scăldate în

lumină și cu văile învinețite de umbră, iar cînd drumul cotea către miazănoapte, se desfătau la vederea culmilor Călimanuului și a piscului Negoiu, acoperite de mantiile zdrențuite ale pîlcurilor de zăpadă și de gheață pe cale să se topească. Pe albastrul pal al cerului se fugăreau pîlcuri răzlețe de nori pufoși. În văgăunile dintre coline, printre stufărișurile întunecate se ițea ici-colo oglinda cîte unui lac mic, pe care pluteau maiestuos perechi de rațe sălbatice și se zbenguiau puii de castor. Corul broaștelor îndrăgostite umplea văzduhul.

La o curbă se opriră ca să le lase calea unui șir de căruțe țărănești, pline ochi de marfă.

Desișurile de la marginea drumului vuiau de cîntul privighetorilor.

Adrienne se simțea eliberată de griji, de toate angoasele de pînă atunci. Cuvintele cu care o îmbărbătase doctorul la despărțire îi răsunau vii în urechi: *Seien Sie guten Mutes, gnädige Frau... seien Sie guten Mutes...* Fiți încrezătoare... Pentru ea, nu erau cîtuși de puțin banale, ci o promisiune, un legămînt, o speranță...

Prima etapă a drumului care ducea spre libertate.

PARTEA A VI-A

I

E ora unu și jumătate.

De pe una din străzile lăturalnice dau buzna pe Calea Rákóczy cîteva sute de vînzători ambulanți, cu teancuri de ziare, unii sub braț, alții în saci de hîrtie sau în coșuri. E o lume pestriță – ologi, femei bătrîne, chiar și un orb călăuzit de un copil, dar cei mai mulți sînt flăcăi tineri, iuți de picior, care împînzesc orașul, alergînd cu sufletul la gură, de parcă s-ar lua la întrecere, să apuce primii să-și strige în gura mare marfa pe bulevardul Károly, în fața Muzeului sau prin centru. Se furișează în goană printre mașinile în viteză, nu se sinchisesc de huruitul tramvaielor, luînd-o cînd prin mulțimea trecătorilor de pe trotuare, cînd pe drum, trecînd razant pe la botul cailor în plină goană sau tăindu-le calea bicicliștilor, în vacarmul automobilelor care-i claxonează de zor. Iar în goana lor nebunească, nu contenesc să strige în gura mare numele gazetei și titlul de pe prima pagină, care stîrnește senzație: „László Lukács homo regius! László Lukács...!"

De mult nu au mai avut o zi atît de bună ca aceasta. Oamenii se adună ciorchine în jurul lor, iar ziarele se vînd ca pîinea caldă. Chiar dacă din aprilie – adică de la prima demisie a guvernului Wekerle – afacerea le mergea strună. A fost perioada audiențelor regale în privința băncii naționale, a cartelului bancar, au intervenit intrigile austriecilor și amînarea dezbaterilor parlamentare, decizia antimonarhică a Partidului Independent – subiecte care au produs mare agitație, ca să nu mai vorbim de puciul din Turcia, cu un ministru ucis și doi răniți la Istanbul și intrarea trupelor din Asia în capitală, ceea ce a dus la lupte de stradă, la starea de urgență de

la Salonic și la măcelărirea armenilor din Pera, ilustrată cu lux de amănunte, de la copii spintecați pînă la femei batjocorite – nu trecea nici o zi fără asemenea știri de senzație. Azi capitala era înconjurată de trupele de la Salonic, mîine ele ocupau orașul și luau cu asalt palatul Yîldîz. Abdul Hamid e prizonier! Apoi e ucis! Nu e ucis! A fugit! Nu a fugit! E prins și aruncat în temniță! Mehmed al V-lea e noul sultan, care a ieșit din închisoare ca să ocupe tronul, iar noul dictator e comandantul trupelor de la Salonic, pașa Mehmed Sefket.

În luna mai au abundat alte știri care au trezit interesul: vizita la Budapesta a unui prinț japonez autentic; atacul deschis al prim-ministrului austriac Bienerth la adresa lui Burián, ministrul comun de finanțe – știri atrăgătoare și pitorești care au eclipsat congresul panslav de la Petersburg, cu participarea unor delegații din Cehia, Croația, Slovacia și Serbia, întîmpinate cu mesajul de solidaritate a țarului, în numele marelui popor rus.

Începutul lui iunie a fost tot de bun augur.

La Viena au avut loc noi consultări în privința crizei guvernamentale. După audiența regală, Franz Ferdinand, moștenitorul tronului, i-a primit și el, pentru prima oară, pe Wekerle și pe Andrássy – dar această întrevedere a fost relatată în termeni voalați, lăsîndu-se să se înțeleagă doar printre rînduri răceala autoritară cu care au fost tratați de către alteța sa. Între timp, acasă, problema băncii naționale a strînit valuri de proteste, atît în capitală, cît și în provincie. În cadrul comitetului executiv al Partidului Independent s-a iscat un conflict aprins între Kossuth și Justh, așa că au urmat trei zile de dezbateri neîntrerupte ca, pînă la urmă, să se împace măcar de formă.

Aceste subiecte au fost numai bune să stîrnească atenția tuturor.

Iar acum a explodat bomba. László Lukács, fostul ministru de finanțe din guvernul Tisza, a sosit la Budapesta, împuternicit de rege să ducă tratative în secret față de Wekerle și Kossuth, numai cu Gyula Justh. Abia după ce află toată lumea în ce calitate a venit, trece și pe la Kossuth, ocolindu-i pe toți ceilalți membri ai coaliției.

Această știre a făcut cea mai mare vîlvă.

*

Ziarele s-au vîndut bine și la Cazinoul Național. Acolo le cumpără și Bálint, care începu să le răsfoiască deja de pe trepte. Apoi le aruncă cu dispreț și urcă plictisit la etaj.

Salonul era plin de politicieni, majoritatea din Partidul Național, cel Constituțional și cîțiva dintre adepții lui Apponyi. În cadrul coaliției, Justh era considerat principalul adversar. Se formară mai multe grupuri, în mijlocul cărora cîteva personaje, unul mai important decît altul, despicau firul în patru. În sala de mese de pe terasa vitrată era aceeași atmosferă tensionată.

În jurul lui Bálint, care se pregătea să dejuneze, disputele erau în toi.

Cel mai vehement părea bătrînul Lubianszky, altminteri un om pașnic, care era pe cale să fie înnobilat, dar cum guvernul demisionase, totul a rămas baltă. I-ar fi plăcut să-și vadă fetele contese. Ar fi putut să le mărite mai bine, iar fiii lui să-și găsească niște neveste mai de soi. Și nici lui nu i-ar fi displăcut să fie tratat cu demnitate pe drept cuvînt, nu doar din politețe.

Doar Frédy Wuelffenstein era mai virulent decît el. Perora nenumărate teze de drept constituțional, făcînd apel la regulile etern valabile ale atitudinii de gentleman.

– Un domn nu se comportă niciodată ca Lukács! – declară el. E inadmisibil să iei legătura cu trepădușul de Justh, care e un demagog, fără știrea șefilor coaliției și a întregului guvern. Sînt sigur că cei de la Viena vor să se folosească din nou de reforma electorală, ca să dejoace revendicările noastre militare, cum s-a făcut și pe vremea lui Kristóffy. Justh vrea să renunțe la dragon în culorile naționale, la limba maghiară în instrucție! Sîngele de ungur îmi clocotește în vene! – strigă Wuelffenstein, ștergîndu-și fruntea îmbrobodită de sudoare.

Antal Szent-Györgyi, care mînca imperturbabil la aceeași masă, îl întrebă sec:

– Inițial, acestea au fost și revendicările din programul Partidului Constituțional, nu-i așa?

Wuelffenstein înghiți momeala. Nu-și dădea seama că Szent-Györgyi îl lua peste picior.

– Da, dar ni le-am asumat doar în campania electorală, ca să le facem pe plac pașoptiștilor! – îi răspunse el pe un ton foarte politicos, cu gîndul că seniorul de la Jablanka îl va invita din nou la vestita lui partidă de vînătoare.

Apoi continuă:

– Însă ar fi nedemn din partea noastră dacă nu am insista din răsputeri pentru aplicarea lor. Independenții, Kossuth și mai cu seamă Justh nici nu mai amintesc de ele, ci vorbesc doar despre banca națională, dar noi sîntem obligați să insistăm. Fiindcă un domn, dacă promite ceva, trebuie să se țină de cuvînt.

Această schimbare de atitudine surprinzătoare a generat criza guvernamentală. Majoritatea pașoptiștilor au devenit indiferenți față de revendicările militare, în timp ce adepții compromisului de la '67, în frunte cu Wekerle și cu Andrássy, țineau la ele morțiș, poate ca să eclipseze problema băncii independente și a zonei vamale libere, pentru că, după părerea lor, secesiunea economică nu ar fi fost benefică pentru țară, așa că făceau tot posibilul să satisfacă sensibilitatea națională prin compromisuri militare. Ceea ce era oarecum logic, această inversare de roluri dintre cei de la '67 și pașoptiști fiind totuși destul de bizară. Situația rămase neschimbată de-a lungul întregii crize, așa că în vreme ce primii le băgau bețe în roate propriilor aliați cu reforma națională a armatei, pașoptiștii procedau la fel, apărînd ideea băncii naționale. Dar această mică luptă internă nu ducea nicăieri, fiindcă regele nu era dispus să accepte nici una dintre cele două revendicări. Singurul rezultat a fost lunga agonie care a dus la căderea definitivă a coaliției, afectînd și mai tare prestigiul tot mai precar al țării și al întregii monarhii.

Apărură figuri întîrziate, cu vești noi despre soluțiile lui Lukács pentru ieșirea din criză.

Farkas Alvinczy, pînă atunci o prezență destul de șterșă la cazinou, atrase pentru un sfert de oră atenția tuturor, fiindcă el, ca singurul reprezentant al grupului Kossuth, aducea vești credibile.

Lukács propunea numirea unui guvern bazat exclusiv pe Partidul Independent, a cărui singură sarcină ar fi introducerea votului universal, cu un prim-ministru adept al compromisului de la '67, la fel ca ministrul de interne și cel al finanțelor, aleși dintre cei fără de partid, de la foștii liberali pînă la vechii dărăbani, adică Kristóffy sau László Vörös.

– Se pare că Justh a acceptat acest program, însă Kossuth l-a respins. Mi-a spus-o chiar el!

Farkas Alvinczy era plin de sine, marcat vizibil de importanța veștii aduse, cu atît mai mult cu cît, ca membru al clubului de trei ani de zile, oricît de elegant ar fi fost și chiar ca jucător, ce-i drept

nu atît de împătimit ca Gyerőffy, nu-i dăduse nimeni prea mare importanță. Așa că repetă, pentru cei care-l luară la întrebări, aceleași explicații, cuvînt cu cuvînt, după cum le e obiceiul celor cu un bagaj lexical redus.

Vestea stîrni interesul tuturor. Doar doi dintre cei prezenți rămaseră impasibili: Antal Szent-Györgyi care, datorită relațiilor sale de la curte, poate că aflase deja veștile și aproba, din principiu, toate deciziile bătrînului suveran, iar celălalt era Bálint Abády, care nu se gîndea decît la divorțul Adriennei.

Îi scrisese cu două săptămîni în urmă că fiica ei era deja acasă. Apoi primi o nouă scrisoare, în care îi povestea despre vizita la Absolon și întîlnirea cu medicul sas. Bálint nu înțelegea de ce avusese ea nevoie de acel psihiatru și era indispus că trăgea de timp, dar nu-și pierduse răbdarea. Totuși era cu mintea doar la Adrienne, acasă, unde soarta lor era pe cale să se decidă.

Rămase indiferent la auzul noutăților politice, la fel ca față de invitația lui Szent-Györgyi – care era de fapt o mare onoare – să-l însoțească chiar în după-amiaza aceea, cu mașina, pînă la Alag, unde era cursa cu obstacole la care unul dintre mînjii lui pornea ca favorit. „Bine", îi răspunse el, indiferent la tot ce se întîmpla în jurul lui, gîndindu-se doar la clipa în care va reuși Adrienne să scape de soțul ei. Altminteri nu-l interesa nimeni și nimic!

Cu toate că din mașina care-i aștepta la intrare îi zîmbeau două fete drăguțe.

Era verișoara lui, Magda, împreună cu tînăra Illésváry Lili, o fată adorabilă și inteligentă.

Cu un an mai devreme discutase îndelung cu ea, la vînătoarea de la Jablanka, dar și mai tîrziu, în timpul carnavalului, cînd Lili apărea – ca din întîmplare – prin preajma lui, la bufet sau în sala de bal. Chiar dansaseră împreună. Odată a fost nevoit să o invite la cotilion, cînd fata îi șoptise cît de stînjenită se simțea pentru că nu-și găsise nici un partener.

Relația dintre ei era cît se poate de firească.

Bálint era cu sufletul numai la dragostea lui, iar dacă se întîmpla să fie mai mult alături de Lili, era doar pentru că fata era spirituală și deschisă, ceea ce îi făcea plăcere și îl liniștea, ca o oranjadă rece.

La fel se întîmplă și în ziua aceea. La Alag erau puține femei, mai ales călărețe, pe care el nu le prea cunoștea. Așa că Bálint își petrecu aproape întreaga după-amiază alături de cele două fete.

*

La întoarcere îl întrebară dacă nu voia să cineze cu ele.

– Noi ne ducem la Park-Club – îi spuse, poate, chiar Lili.

Nu avea nici un motiv să le refuze, așa că la ora fixată le întîlni din nou. În salon nu era prea multă lume, doar cîțiva tineri, în trecere și surorile Lubiánszky, împreună cu tatăl lor.

La una din mesele de pe terasă cina László Lukács, împreună cu frumoasa lui soție și cu un alt domn, așezat cu spatele la el. Dar Bálint îl recunoscu – era contele Slawata, apropiatul arhiducelui. Poate că tocmai de aceea se așezaseră atît de retras, la marginea conului de lumină al candelabrelor. Se părea că legătura dintre Lukács și Belvedere era pe cale să se înfiripe, iar „Homo regius" tocmai dădea raportul despre misiunea lui.

Bálint voia să-l ocolească pe Slawata. N-avea chef să intre în dispute politice. Așa că de îndată ce terminară de cinat, iar una dintre fete le propuse să danseze pe muzica de la gramofon, dar Lili Illésváry pretextă că era prea cald și prefera să înceapă un joc de societate, el le urmă de îndată; pe de o parte fiindcă nu avea nici o inițiativă, iar pe de alta s-ar fi plictisit de moarte să asculte lamentările politice ale lui Lubiánszky, iar în felul acesta scăpa și de Slawata.

Se așezară la una din mesele lungi de la marginea salonului răcoros.

– Haideți să facem o partidă de Jenkins! – propuse Lili.

La Jenkins participă două echipe, cu număr egal de jucători, așezați de o parte și de cealaltă a mesei. Fiecare echipă are cîte un conducător, care stă la mijloc. Unul dintre ei, la comanda „Jenkins up!", arată un obiect mic, o monedă sau un inel, adică un Jenkins, pe care la comanda „Jenkins down!" îl ascunde sub fața de masă și-l predă unuia dintre membrii echipei sale, în așa fel încît cei din echipa adversă să nu observe la cine a ajuns. La comanda „Jenkins up!" a celuilalt căpitan, toți jucătorii își întind palmele pe masă. Bineînțeles că e nevoie de o masă capitonată, ca obiectul acela mărunt să poată fi manipulat fără nici un zgomot. Apoi încep să

se sfătuiască oare în mîna cui se află moneda sau inelul. Numai căpitanul poate să decidă și nu are decît o singură opțiune. Dacă nu e în locul indicat, victoria e de partea celor care l-au ascuns, iar jocul se reia de la început. În caz contrar, obiectul ajunge la echipa adversă, care urmează să-l ascundă, iar ceilalți să ghicească.

Magda își oferi propriul inel.

Lili preluă din proprie inițiativă conducerea uneia dintre echipe. Pe Bálint îl aleseră în fruntea celei de-a doua.

Se așezară față în față. Fata purta o rochie ușoară, de vară, destul de scurtă și cu mîneci largi, cu o plasă de broderii mărunte prin care se întrezărea strălucirea blîndă a brațelor, a gîtului și sidefiul imaculat al pieptului ei. Era o rochie abil concepută, aproape copilăros de albă, dar cu atît mai senzuală față de una pur și simplu decoltată.

Bálint rămase o vreme indiferent. Apoi, în timp ce Lili își ridica mîinile ca să le arate inelul, iar mînecile largi îi alunecau dezvelindu-i brațele goale, se simți atras de o vrajă irezistibilă. Fata i se părea ca într-o cămașă nupțială, fără nimic pe trup decît acea pînză străvezie, cu un zîmbet ademenitor pe buze și cu privirea nerăbdătoare. Nu mai era o glumă, ci de-a dreptul provocarea unei femei. Pielea ei catifelată, parfumul tainic, buzele întredeschise, rochia aceea vaporoasă sub care se întrezăreau dîmburile molcome ale sînilor ei apetisanți nu mai făceau parte din joc, ci erau eternele arme amăgitoare ale instinctului feminin.

Se căia pentru că farmecele fetei îl ademeneau, se simțea atras de ele, dar nu reuși să scape din vraja lor pe tot timpul jocului.

*

Aceasta a fost singura întîmplare care-i abătu gîndurile, preț de o oră, de la așteptarea lui înfrigurată.

Altminteri nu era cu mintea decît la clipa cînd va primi vești de acasă, cînd va afla ce se petrece la Almaș.

Evenimentele politice îl lăsau rece. Iarna trecută, pericolul războiului și problemele interne ale țării îl făceau uneori să uite de propriile sale gînduri, dar acum, nici micile detalii ale crizei interne, dacă Wekerle va cere să fie suspendat din funcție, iar Lukács își va preda mandatul, dacă regele va numi din nou guvernul de coaliție sau Gyula Justh se va certa iar cu Kossuth, nici știrile externe – discursul lui Grey, creșterea amenințătoare a flotei engleze, scandalul

iscat în jurul prințului Eulenburg, demisia lui Bülow – nu-l mai interesau, i se păreau atît de neînsemnate încît nu le dădea nici cea mai mică atenție.

*

Îngrijorarea lui față de soarta Adriennei era din ce în ce mai apăsătoare.

Aflase din ultima ei scrisoare că medicul acela de la Reghin urma să treacă tocmai în zilele acelea pe la Almaș. Poate chiar împreună cu Absolon. Așa că erau în pragul deciziei hotărîtoare. Se gîndi că cel mai bine ar fi să plece acasă, să fie în preajmă, ca să primească veștile de îndată și să poată da o mînă de ajutor, dacă va fi nevoie. Putea oricînd să fugă cu mașina pînă la Adrienne, să o ia cu el, chiar să o ascundă dacă ar simți că o amenință vreun pericol din partea lui Uzdy. Voia să fie pregătit pentru orice eventualitate și să se afle cît mai aproape de ea.

Așa că pe 9 iulie luă trenul spre casă.

Se hotărîse brusc, chiar în după-amiaza aceea. Era prea tîrziu să mai telegrafieze acasă, fiindcă oricum vestea nu ar mai fi ajuns la timp. Dar nu-și făcea griji – era sigur că va găsi în gara de la Cîmpia Turzii o trăsură care să-l ducă la Dienești.

Era deja opt dimineața cînd coborî din vagonul de dormit. Dar trenul nu porni mai departe, ca de obicei, ci rămase tras pe o linie secundară.

În fața clădirii, șeful de gară aștepta în costum de gală și cu mănuși albe, alături de impiegat. Ambii erau neliniștiți. Cantonierii alergau încoace și-ncolo. Patru jandarmi, cu pene de cocoș la chipiuri, pășeau țanțoși de-a lungul șinelor și îi alungau pe toți călătorii din gară.

– Ce se întîmplă aici? – îl întrebă Bálint pe bătrînul șef de gară, în timp ce unul din jandarmi îl scotea de pe peron pe hamalul care-i căra bagajele. Pentru cine sînt toate preparativele acestea?

– Vine trenul special al arhiducelui Franz Ferdinand. A fost deja anunțat. Am primit ordin strict să nu permitem accesul decît personalului de serviciu. Fără nici o excepție. Așa că vă rog să ne scuzați...

Bătrînul, care cunoștea întreaga familie Abády, doar era gara lor, se simțea foarte stingherit. Dar ordinele erau clare, așa că arătă cu brațul spre poartă.

Șareta care-l ducea pe Bálint ajunsese deja la marginea satului cînd se auzi de pe podul peste Arieș huruitul greu al trenului oficial. Urmă șuieratul scurt al locomotivei, scrîșnetul dureros al saboților și trenul se opri. Dar după abia un minut pufăitul locomotivei spulberă din nou liniștea și trenul porni spre trecătoarea din munți.

Bálint nu înțelegea de ce se oprise arhiducele doar pentru o clipă la Cîmpia Turzii. Nu observaseră nimic deosebit nici el, nici cei cîțiva călători închiși în sala de așteptare. Cu toate că, dacă ar fi aflat adevărul, acesta ar fi constituit un excelent subiect de scandal pentru presa naționalistă. Fiindcă cel pentru care se oprise trenul, care ieșise în grabă din camera impiegatului și căruia i se deschise ușa vagonului salon nu era altul decît tribunul Aurel Timișan.

Cabinetul arhiducelui, numit de apropiații lui *Werkstatt,* era deja de mult în relații strînse cu el, precum și cu alți lideri ai minorităților naționale. De acolo primise Timișan permisul de acces și tot de acolo venise ordinul de evacuare a gării, ca el să poată urca în tren fără să fie văzut de nimeni. Ca după alte cîteva stații să părăsească garnitura la fel de tainic. Dar a avut suficient timp să-i predea arhiducelui lista pe care i-o ceruse secretarul de cabinet.

În dimineața următoare, Franz Ferdinand îi primi la Sinaia pe emigranții fugiți peste graniță, de teama proceselor politice, din viitorul său imperiu. În timp ce arhiducele îi asigura de bunăvoința lui, pe străzile stațiunii mai multe grupuri de studenți rupeau drapelele unuia din statele monarhiei, cel maghiar, și le călcau în picioare.

II

Bálint află toate acestea a doua zi dimineață, în timp ce lua micul dejun în salonul de la Dienești. Dar în scurt timp primi de la Cluj și ediția de prînz a cotidianului *Ellnezék* (Opoziția) care publica pe prima pagină o dezmințire oficială, potrivit căreia nu se întîmplase nimic, arhiducele nu a primit pe nimeni, iar drapelele maghiare rămăseseră intacte. Știrea anterioară s-a bazat pe o regretabilă eroare – declară purtătorul de cuvînt al casei imperiale.

Oare îl credea cineva? Bálint desigur că nu.

Toate cele pe care le știa despre moștenitorul tronului, precum și mărturisirile lui Slawata îl făceau fie convins că știrea fusese reală. Totuși se străduia să accepte varianta oficială, preocupat pe de-a-ntregul de cu totul alte gînduri. Dacă s-ar fi lăsat furat de consecințele acestui incident, nu ar mai fi fost cu atenția încordată la singurul subiect cu adevărat important pentru el.

Trebuia să plănuiască în amănunt cum o va anunța pe mama sa că era pe cale să se însoare.

Era sigur că va fi pentru amîndoi un moment deosebit de dureros. Deocamdată mai putea să tragă de timp, fiindcă încă nu primise nici o veste de la Almaș, dar de îndată ce ea va sosi, va fi nevoit să acționeze. Și era sigur că nu va mai putea rămîne nici o clipă la Dienești. Își cunoștea foarte bine mama. Știa că dacă a spus odată ceva, nimic nu o putea face să-și schimbe părerea. Era sigur că multă vreme va considera că fiul ei a murit și probabil că nu se va îmbuna decît abia după ce se va fi născut acel băiat care-i va duce numele mai departe.

Erau zile de cumpănă, cînd trebuia să cîntărească totul cu grijă.

Nu va putea să locuiască împreună cu Adrienne nici la Dienești, nici la Cluj. Ar fi fost inimaginabil să trăiască în același oraș cu mama lui. Singura șansă era să o ducă la Budapesta. Acolo nu ar mai fi atît de expuși ochilor lumii și ar evita situațiile delicate pentru toți. Da, era cea mai bună soluție. Va închiria o locuință în capitală.

Pe de altă parte, era sigur că nu va mai beneficia de venitul lunar pe care-l primea de pe vremea cînd lucra în diplomație. Mama lui nu-i va mai trimite nimic. Iar salariul de deputat era o nimica toată.

Dar avea și propriile sale venituri.

Moștenirea din partea bunicului tatălui său era a lui. Nu fusese divizată niciodată. Mama lui gestiona toți banii, iar el nu se gîndise niciodată să facă partajarea averii. Cele două domenii de la Dienești au fost trasate împreună, pădurile nu au fost împărțite vreodată, iar un sfert din ele constituiau averea tatălui său.

Toate acestea îi puteau sigura un trai decent. S-ar fi mulțumit și cu partea care-i revenea de pe urma exploatării pădurilor, de care se ocupa de multă vreme. El semnase contractele cu firma forestieră austriacă, așadar știa că un sfert din cîștig reprezenta aproximativ douăzeci de mii de coroane, poate chiar un pic mai mult.

Își aminti că bunicul său a mai avut pe Valea Iarei o mică proprietate, care acum era arendată, dar legal, era tot a lui. Ar fi putut să o recupereze sau să încaseze arenda.

Rămînea problema mobilelor. O parte din cele ale bunicului său erau îngrămădite în magazia castelului, împreună cu altele, care-i nu-i aparținuseră lui. Își amintea de biroul masiv al bătrînului și de scrinul voluminos din rădăcină de stejar, care domina camera de zi, dar pe celelalte le uitase. Însă știa că făcuseră o listă, cînd goliseră conacul de lîngă biserică, înainte să se mute Ázbaj acolo. Mama lui îi amintise adeseori de acel inventar și se întreba unde ar putea să-l găsească. Căută în arhivă, dar nici urmă de el. Probabil că era în biroul administratorului. Va cere să i-l aducă.

Acestea erau gîndurile lui Bálint, care însă se prefăcea că citește ziarele. Aminti chiar și cîteva titluri, în timp ce lua ceaiul pe terasă, împreună cu mama lui, dar cu mintea în altă parte.

Contesa clătina din cap, exclamînd uneori „Ce interesant!" sau „Chiar așa?", însă nici ea nu se gîndea decît la îngrijorarea pe care o vedea pe chipul fiului ei și la căsătoria aceea blestemată care era zi de zi din ce în ce mai actuală, fiind pe cale să-i răpească singura ființă pe care o iubea.

*

Bálint luă cheia de la poarta cimitirului din cuiul de care atîrna întotdeauna, în dosul scării principale, și porni pe aleea care ducea la capela din vale. Coborî treptele străjuite de brazii înalți și ajunse cît ai clipi din ochi la zidul de piatră al fostei cetăți. Pe drum, își aminti că trecuse aproape un an de la duminica aceea cînd coborîse cu mama lui în biserică, pentru împărtășanie. Pe vremea aceea, mai spera că ea se va împăca cu gîndul căsătoriei lui.

Atunci se hotărîse să facă ordine în propria viață.

Își mai aminti cu amărăciune că nu mai pusese piciorul în casa aceea de la moartea bunicului său. Pînă ce el, adolescentul de cincisprezece ani, ajunsese acasă de la Viena, unde era elev la Theresianum, Péter Abády era deja pe catafalcul din capelă, iar conacul fusese încuiat. Iar mai tîrziu, cînd doamna Abády îl instalase acolo pe Ázbej, el se ferise să mai dea cu ochii de grădina, de pridvorul și de încăperile unde, în imaginația sa, răposatul lui bunic continua să trăiască.

Dar acum nu mai avea de ales.

Poarta cimitirului cedă greu. Încuietoarea ruginită scîrțîi dureros. Cărarea, altădată îngrijită, pe care trecea duminica împreună cu mama lui, să ia prînzul la bătrînul conte, acum era năpădită de buruieni. Reuși cu greu să-și croiască drum printre tufele de liliac.

Imaginea grădinii era și mai întristătoare. Minunații trandafiri ai bunicului său dispăruseră. Pe alocuri se mai ițea cîte o tulpină lăsată să crească în voia ei. Doar la baza zidului mai creștea un singur trunchi de trandafiri sălbatici, în rest totul era pustiu. Dar cel mai dezolant era conacul.

Cele patru coloane ale terasei erau mînjite cu vopsea de ulei verde, cu imitații de marmură. Pe tavan, un diletant pictase o mulțime de rîndunici, fluturi și pîlcuri de nori, iar în jurul ușii două peisaje – unul reprezenta stațiunea Fiume, iar celălalt orașul Napoli, cu Vezuviul scoțînd fum din greu.

În mijlocul acestui decor de prost gust, pe un pat de nuiele, printre o mulțime de perne de un roșu țipător, dormea o femeie brunetă și grasă, cu capotul împestrițat de bujori, răvășit de cei doi copii de lîngă ea, unul în poale și altul la piept, în timp ce al treilea molfăia într-un leagăn, pe pardosea, o pară vărătecă.

Brusc, această scenă idilică se transformă într-o furtună.

La vederea lui Bálint, copilul cu para începu să urle ca din gură de șarpe, femeia deschise ochii, privi împrejur și sări ca arsă, îmbrîncindu-și plozii, apoi o zbughiră cu toții spre ușă. Papucii ei țăcăneau pe dalele de piatră, copiii țipau de parcă l-ar fi văzut pe dracul în persoană și, într-o clipă, îi înghiți întunericul din casă.

Fusese o scenă de pomină, mai ales pentru că atît femeia, cît și progeniturile ei semănau leit cu Ázbej, erau la fel de tuciurii, de păroși și de rotofei, încît nu păreau că aleargă, ci mai degrabă se rostogolesc.

Bálint rămase singur printre perele rostogolite pe podea. „Probabil că e soția lui Ázbej și își va chema soțul!" – își spuse el, așa că rămase pe terasă, privind grădina răvășită. Nu era impresionat de comicul situației. Se simțea copleșit de ravagiile făcute pe acea terasă, odinioară de un alb imaculat, unde-l vedea și acum pe bunicul său așezat în fotoliul lui rigid, de răchită, cu pipa din spumă de mare în gură, cu părul argintiu și cu fața luminată de zîmbetul lui înțelept.

Se uita la grădina a cărei sălbăticie era doar o pecete a trecerii timpului față de pîngărirea barbară care domina pridvorul!

Nu avu prea mult de așteptat, fiindcă după cîteva minute apăru din casă micul avocat bondoc, străduindu-se să pară cît mai umil.

– Vai, ce onoare! Ce noroc pe capul meu! – repeta Ázbej, făcînd o mulțime de plecăciuni. Ce binevoiți să-mi ordonați, domnule conte? De ce nu m-ați anunțat să vin eu la dumneavoastră?... Fiindcă sînt oricînd la dispoziția dumneavoastră!

– Am nevoie de cîteva informații – îi răspunse Bálint. Așa că ar fi mai bine să intrăm în birou. Vreau să văd inventarul mobilierului rămas de la bunicul meu.

– E la mine, în dosarul în care păstrez toate documentele vechi. Vă rog să veniți înăuntru.

Așa că Bálint, oricît de mult s-ar fi ferit, se văzu nevoit să intre în vechiul conac.

Mai întîi văzu că fosta sufragerie, cu pereții pe vremuri de un verde pal, decorați cu portrete de familie, era acum transformată în salon. Peste tot se aflau o mulțime de fotolii și de canapele capitonate cu catifea roșie și nenumărate măsuțe de pe care atîrnau o puzderie de ciucuri, așa-zise mobile orientale, dichisite cu globuri mărunte de lemn, iar pereții erau vopsiți pînă la înălțimea ușii într-o imitație de brocat, de asemenea roșu și auriu, iar deasupra era o friză care acoperea și tavanul cu false intarsii de stejar.

Apoi intrară în fostul birou al bunicului său.

Era încăperea care suferise cele mai puține schimbări. În locul bibliotecii în stil Empire, acum erau rafturi americane, iar biroul, de asemenea modern, era în același loc ca acela al bătrînului conte. Totuși, acolo nimic nu trăda înfiorătoarea lipsă de gust din încăperile alăturate. Bolțile, deja acoperite de funingine, rămăseseră totuși albe. Era evident că Ázbej „înfrumusețase" casa numai de dragul soției sale.

Însă actele erau în ordine. După cîteva clipe, îi întinse tînărului lista cerută.

Bálint o cercetă cu atenție. Administratorul nu se mișca de lîngă el. Ochii mari, ca tăciunele, îi străluceau de curiozitate.

Cînd termină de citit, Bálint îi spuse:

– Intenționez să închiriez un apartament la Budapesta. Hotelul e mult mai scump. Și e foarte greu să-mi car mereu toate actele cu

mine. Nici cărțile nu mai am unde să le pun. Așa că voi avea nevoie de aceste mobile. Vă rog să-mi faceți o copie după acest inventar. Încă nu știu ce am să iau cu mine, dar cînd va fi cazul voi face cîte un semn pe aceste liste.

Buzele lui Ázbej, surprinzător de roșii sub desișul întunecat al mustății sale întunecate, se ţuguiară într-un zîmbet umil:

– Acesta este dosarul cu succesiunea din partea răposatului domn conte – îi spuse el, de parcă ar fi știut cu ce gînduri venise Bálint. Dacă tot mi-ați făcut onoarea să mă vizitați, vă rog să aruncați o privire și asupra acestor documente. De mult aștept ocazia să vi le arăt și să vă dau socoteală.

Bálint începu să răsfoiască dosarul. Găsi imediat ceea ce căuta – domeniul de pe Valea Ierii.

– Acesta e în arendă? Pentru ce sumă? – întrebă el distrat, de parcă nu l-ar fi interesat răspunsul. Însă administratorul rubicond nu se lăsă înșelat, deși nu se citea nimic pe fața lui.

– Pentru o mie șase sute de coroane – îi răspunse el smerit –, dar contractul expiră de Sfîntul Mihai. Atunci, dacă-mi ordonați, am putea să ridicăm destul de semnificativ prețul, da, în mod substanțial...

Înainte să plece, Ázbej îl rugă să ia și dosarul, fiindcă el își făcuse o copie, așa că nu mai avea nevoie de el.

– Aceste acte vă privesc numai și numai pe dumneavoastră! – repetă el de mai multe ori, cu un zîmbet abia schițat în colțul buzelor.

Bálint luă dosarul sub braț și ieși.

Administratorul îl conduse pînă la zidul cimitirului, unde mai făcu vreo trei plecăciuni, pînă ce poarta se încuie. Apoi se îndreptă satisfăcut, frecîndu-și mîinile mărunte și cu ochii strălucindu-i de maliţiozitate. Era o șansă minunată, pe care nu voia să o scape!

În timp ce se întorcea spre coloanele care înverzeau pridvorul, se gîndea cum o va înștiința pe mama lui Bálint că fiul ei se interesase de moștenirea din partea bunicului său, pe care voia să și-o revendice.

*

În ziua următoare, eternele companioane, doamnele Tóthy și Baczó, își duseră sarcina la îndeplinire, după cum le era obiceiul, lamentîndu-se între ele despre nemărginita răutate a lumii, cu aluzii

directe la cele întîmplate, cum că domnul conte a luat documentele referitoare la averea moștenită de la bunicul lui.

Doar atît.

Contesa îl chemă de îndată pe Ázbej, care-i confirmă informația și o anunță că tînărul domn voia să se instaleze la Budapesta și că îl luase pe nepregătite, așa că nu avusese răgazul să-i ceară doamnei contese permisiunea. Îi povesti totul deosebit de politicos și cu mult tact, fiindcă știa că, oricît de supărată ar fi fost, doamna Abády nu accepta din partea angajaților nici cea mai mică aluzie malițioasă la adresa fiului ei.

Pentru sărmana mamă, aceasta a fost ca o lovitură de cuțit. Fiul ei, singurul ei fiu aduna documente, în secret, fără să-i spună nimic. Simțea că se prăbușește o lume în jurul ei. Să-i facă una ca asta, de dragul acelei femei blestemate!

Dar nu-i spuse nimic. Nu voia și nici n-ar fi avut ce să-i spună. Însă își adună puterile, cu inima împietrită, pregătindu-se de conflictul teribil care avea să izbucnească între ei.

Iar relația dintre mamă și fiu deveni și mai formală, mai rece.

*

După cîteva zile sosi la Dienești scrisoarea Adriennei. Erau doar cîteva rînduri, laconice, în care relata despre vizita psihiatrului la Almaș. Și că deocamdată nu era momentul potrivit, mai aveau de așteptat cîteva săptămîni, poate chiar o lună, pînă cînd va da cărțile pe față, dar pentru moment nu putea, era imposibil... Să aibă răbdare.

Și să aștepte...

Printre rînduri i se citea deprimarea.

Nu intra în detalii, doar atît că doctorul Kisch le făcuse o impresie foarte bună.

*

Wolf Herman Kisch își calculase bine sosirea. Poate că a fost de partea lui și hazardul, dar un om inteligent știe să-și drămuiască norocul.

În după-amiaza aceea, Uzdy trăgea la țintă în văgăuna din dosul parcului, unde-și amenajase un excelent poligon de tir. Locul de tragere era chiar sub deal, cu armele rînduite în rastel și cu un

telescop pe trepied, ca să poată verifica rezultatul. În față se întindea o poiană mărginită de șanțuri. Cele cinci lansatoare erau încărcate de un flăcău pe care Uzdy îl instruise în tainele meseriei. Pe panta din față, talgerele erau așezate la 50, 100, 200 și 250 de metri distanță. Un șir de tufe dese închidea poligonul, împrejmuit cu un gard de sîrmă ce cobora de o parte și de cealaltă a culmii. În dosul lui începea lăstărișul.

Înainte, Uzdy venea zilnic să tragă, dar de cînd născocise noua lui modalitate de calcul, ieșea tot mai rar. Totuși rămăsese un țintaș desăvîrșit. Nu era glonț care să nu nimerească exact în centrul cercului. Era singurul sport care-l pasiona.

Începuse să tragă devreme, mai întîi în talgere, iar cînd termină stocul luă la rînd țintele de la 250 de metri, înșirate pe coama dealului. Nursa engleză a micuței Klémi privea cu luneta și îi dicta rezultatele. Mai nou, de cînd fiica lui avea o guvernantă franceză, Uzdy o lua întotdeauna cu el. Făcuse o pasiune neașteptată față de bătrîna domnișoară, căreia înainte nu-i dăduse nici o importanță, de parcă nu ar fi existat.

Între timp sosi și venerabilul Maier, majordomul, să-l întrebe dacă este dispus să urce pentru dejun sau voia să-i aducă ceaiul acolo. De obicei trimitea valetul, dar acum venise chiar el. Dar cum nu primi nici un răspuns, făcu tăcut un pas înapoi, privind plictisit colina scăldată în lumina după-amiezii. Tufele de porumbe din fața făgetului tînăr se creionau distinct pe solul argilos al pantei, împestrițat ici-colo de strălucirea albă a bolovanilor de calcar înconjurați de iarbă grasă, iar pe alocuri, prin desișul crengilor mlădioase, priveliștea se deschidea pînă departe.

Apăru în zare silueta unui om.

Era un bărbat înalt, într-un hanorac din postav verde, cu pantaloni bufanți și bocanci cu ținte. Purta o pereche de ochelari uriași, avea în mînă o plasă pentru fluturi, în spinare căra un rucsac, iar la șold îi atîrna un fel de cutie metalică. Se apropia pe cărarea bătătorită pe vremuri de vite, care înainte ca dealul să fi fost împrejmuit cobora panta abruptă, pînă în vale.

Veni cu pași egali pînă ce se împiedică de gardul de sîrmă. Se aplecă să-l cerceteze de aproape, cum fac miopii, apoi trecu ușor peste el cu picioarele lui lungi și continuă să coboare spre țintele aliniate la capătul poligonului.

Domnișoara bătrînă îl văzu prima, poate și Maier, dar el nu scoase o vorbă.

– *A man*! *A man*! – strigă bona. – Atenție, un om!

Începură să strige cu toții, Uzdy, femeia, flăcăul de la lansatoare, pînă și Maier, la drumețul distrat care intrase în bătaia pușilor. Dar el nu se opri, ci continuă să coboare, probabil fără să-și dea seama că cei din vale strigau către el.

Uzdy își pierdu răbdarea. Trase trei focuri chiar la picioarele peregrinului. Gloanțele îl împroșcară cu bulgări mărunți de pămînt.

Străinul înțelese abia atunci că era într-un loc nepotrivit. Se întoarse spre locul de unde veniseră împușcăturile și porni cu pași fermi de muntean pe panta abruptă.

Uzdy rîdea victorios.

– Îmi cer scuze dacă am intrat pe un teren interzis – îi spuse bărbatul, după ce sări șanțul din fața locului de tragere.

Își scoase pălăria și se prezentă:

– Sînt Wilhelm Herman Kisch, de la Reghin – spuse el scurt, fără să precizeze să era medic.

Vorbea cursiv ungurește, cu un accent străin abia perceptibil. Mai adăugă doar că ajunsese acolo cutreierînd prin zonă după fluturi. Uzdy rîdea întruna, dar medicul rămase impasibil. Privi împrejur și dădu cu ochii de bonă.

– Doamna e soția dumneavoastră? Sărut-mîna.

Dar nu se sinchisi de Maier, de parcă nici nu l-ar fi băgat de seamă. Cu toate că pusese la cale tot planul cu el, la Izvorul Crișului, unde majordomul coborîse tocmai în dimineața aceea. S-au înțeles foarte bine, fiindcă în tinerețe Maier fusese infirmier.

*

Așa a ajuns doctorul Kisch la Almaș.

Uzdy nu-i mai dădu drumul. Îl trata ca pe prizonierul lui, ca o captură de care părea mîndru. Îl reținu, în ciuda faptului că mama lui nu se arătă prea ospitalieră.

Dar de la o vreme Uzdy nu mai punea mare preț pe părerea contesei Clémence, iar uneori o privea chiar cu ostilitate. Totul începu de cînd ea se întorsese de la Meran. Pînă atunci el fusese politicos și distant. Dar în ultima vreme îi răspundea tot mai des agasat, iar uneori se amesteca și în treburile gospodăriei, care reprezentau

domeniul exclusiv al bătrînei contese. O teroriza și pe tînăra guvernantă, abia angajată, numai ca să-i facă în ciudă mamei sale.

Dar pe doctorul Kisch îl acceptase din prima clipă. În ziua următoare îl inițiie în planul său epocal, prin care voia să revoluționeze întregul sistem numeric. Discutau ore întregi, după-amiaza se plimbau, apoi se închideau în camera lui pînă noaptea tîrziu, iar Kisch avea permisiunea să intre la el oricînd, chiar și neanunțat.

Doctorul era un psiholog desăvîrșit. Nu în zadar fusese discipolul lui Charcot.

*

El petrecu cinci zile la Almaș. Plecă în zorii celei de șasea zi, după ce seara anterioară își luase rămas-bun de la toți și îi promise lui Uzdy că la sfîrșitul verii îl va vizita din nou.

– La începutul toamnei, aici se găsesc specii interesante de fluturi – îi spuse el, ca să nu iasă din rolul savantului lepidopterolog, pe care-l jucase tot timpul.

Nu acceptă mașina oferită și plecă pe jos, urmînd cărarea care dădea pe culmea dealului în drumul ce ducea la Huedin.

Porni cînd abia se crăpa de ziuă.

Peste cîteva ceasuri, Adrienne o luă pe altă cale, dar în aceeași direcție, după cum le era înțelegerea. Cît timp medicul a fost la ei, nu discutaseră nici o clipă între patru ochi. Pînă și sosirea lui o pusese la cale prin intermediul lui Maier, singurul pe care-l inițiase în taina ei după ce se întoarse de la Reghin și în a cărui discreție avea încredere deplină.

De obicei, tînăra femeie se scula devreme și cutreiera pădurile întreaga dimineață, așa că plecarea ei de acum nu avea nimic ieșit din comun.

Traversă cîmpul în grabă, cu inima cît un purice. Soarta ei era pe cale să se decidă. Acum va afla dacă putea să aducă vorba despre divorț. Nu avea presentimente, nici bune, nici rele. Nu reușise să citească pe fața doctorului nimic, cu toate că de-a lungul celor cinci zile fusese cu ochii numai la el.

Cînd ieși din pădurea seculară, îl văzu în zare pe doctorul Kisch. O aștepta la liziera codrilor Uzdy, după cum conveniseră.

Dar nu era locul potrivit; puteau fi văzuți împreună și să li se ducă vestea. Era un loc pe unde treceau sătenii spre tîrg, așa că de

îndată ce ajunse alături de el, îi ceru să se abată din drum. Nu aveau de ales decît să o ia pe cărarea care ducea spre domeniul Abády, să se ascundă în dosul lăstarilor care înconjurau fagul secular, sub a cărui umbră uriașă inima ei îndrăgostită se aprinsese din nou în acel amurg de mai. Pînă atunci așteptase adeseori zile la rînd acea întîlnire nesperată, care pînă la urmă se petrecu în realitate. Era și locul de taină unde-și dăduse întîlnire prima oară cu Bálint.

Bătrînul fag era prietenul ei, un simbol, martorul mut al pasiunii care-i umpluse inima de-a lungul anilor.

Cînd ajunseră acolo, Adrienne se lipi de trunchiul masiv, iar doctorul Kisch rămase drept în fața ei și începu să-i expună punctul său de vedere.

Îi vorbea cu prudență, drămuindu-și cu grijă cuvintele. Enumeră cîteva amănunte, pe care ea le știa. Îi aminti de ereditatea încărcată a lui Uzdy, care nu se datora doar tatălui său, care a fost nebun, ci și contesei Clémence, care nici ea nu i se părea în toate mințile. Dar asta nu însemna mare lucru, fiindcă puțini oameni ar putea fi considerați perfect normali dacă li s-ar scotoci prin toate firidele sufletelor.

Adrienne îl urmărea fără să spună nimic, privindu-l cu ochii ei de culoarea topazului larg deschiși și cu atenția încordată.

Doctorul continuă. Tonul său potolit îi atenua gravitatea cuvintelor. Dar sensul lor era limpede. După părerea lui, deocamdată Uzdy era într-o stare de surescitare nervoasă, mai mult ca sigur trecătoare. I-a recomandat niște calmante, pe care era sigur că le va lua.

– Nu i le-am prescris ca medic – adăugă el zîmbind. El mă consideră un fel de vraci, iar eu nu am avut de ales și m-am purtat ca atare. Crede că în felul acesta va avea mai multă energie să-și continue cercetările lui insolite, dar desigur foarte interesante.

Deocamdată nu era nimic mai mult de făcut decît să aștepte ca această iritare să treacă, fiindcă în cazul lui Uzdy, perioadele mai lungi sau mai scurte de excitare nervoasă alternau cu cele de calm, care ar putea dura ani de zile. Ar putea chiar să se și însănătoșească. Apoi urmă fraza decisivă, pe care Adrienne o aștepta cu sufletul la gură. Wolf Herman Kisch îi spuse apăsat, cu vocea marcată de responsabilitate:

– Bei dieser heute latenten Erregung Könte jede seelische Erschütterung irgend einer Art eine heftige Krise zum Ausbruch bringen, die nicht ernste Folgen bliebe...

Era limpede.

În această stare de surescitare latentă, orice șoc psihic putea să aibă consecințe neprevăzute – asta se referea la divorțul ei! Pe care-l aștepta, care spera din tot sufletul să aibă loc cît mai repede.

Apoi, la despărțire, doctorul Kisch îi mai spuse cîteva cuvinte de îmbărbătare, de care ea nu-și aminti decît mult mai tîrziu. Acolo, la umbra prietenului ei secular, se simțea copleșită de povara așteptării la care era condamnată.

Rămase nemișcată, sprijinită de trunchiul copacului, cu ochii la poiana pe care o admirase de nenumărate ori, la pădurea din preajmă, în care se pierdea cărarea ce ducea la coliba în care trăise alături de Bálint clipe de desfătare. Încet, se simți împresurată de cețuri din ce în ce mai dese, mai întunecate, care-i adumbreau treptat privirea, pînă ce lumea din jur se pierdu în întuneric. Picioarele i se înmuiară și căzu fără simțire printre uscăturile jilave de la poalele copacului secular.

Rămase inconștientă o vreme. O trezi abia soarele puternic al amiezii. Era culcată pe patul pufos de licheni prin care se rostogoliseră îmbrățișați în acea seară de mai.

III

Prima scrisoare a Adriennei sosi la Dienești, a doua la Budapesta. Între timp, Bálint mai primi la Huedin doar cîteva rînduri, pe care ea i le încredințase ajutorului silvic András Zutor: „E imposibil să ne întîlnim și încă mult timp de acum încolo. Am să-ți scriu la Budapesta..." – întrucît după prima ei scrisoare, destul de laconică, el îi trimisese vestea că o așteaptă la căbănuța din pădure.

Se simțea cît de cît ușurat pentru că putea să amîne conflictul cu mama lui, dar era foarte îngrijorat din cauza durerii care răzbătea din cuvintele iubitei sale. De aceea plecase în Călata. Voia să audă amănuntele din gura ei și să plănuiască ce aveau de făcut. Atmosfera de acasă era tot mai apăsătoare. Se controlau amîndoi, totuși cuvintele, gesturile lor erau nefirești. Păreau ca doi somnambuli. Discutau, se plimbau prin parc, vizitau grajdurile împreună, simțind amenințarea furtunii gata să se abată peste ei.

Dar se străduiau să salveze aparențele.

Înainte de plecare, Bálint îi citise mamei sale raportul pe care i-l trimisese Winkler, inginerul silvic. În pădurile lor apăruseră cerbii. Probabil din munții Gilăului sau de pe domeniul Andrássy, unde fuseseră populați cu vreo zece ani înainte. Erau cel puțin două turme de ciute, însoțite de mai mulți cerbi tineri, dar pădurarii observaseră și niște coarne ramificate, fără să poată preciza dacă văzuseră de mai multe ori același exemplar sau erau mai mulți cerbi maturi prin preajmă. I-ar fi plăcut să-i poată reține în pădurile lor. Pleca acolo să facă mai multe sărării și iesle ca să le pună hrană la iarnă. Dar contesa nu credea o vorbă. Știa că primise o scrisoare de la Almaș. Era convinsă că fiul ei voia să se întîlnească cu Adrienne.

Aruncă în treacăt o privire pe hîrtia din mîna lui, repetînd mecanic:

– Da, bine! Du-te!... Ai dreptate... trebuie să pleci...

Avea o voce absentă, cu ochii ei puțin bulbucați ca de sticlă.

*

Bálint nu rămase pe munte decît cîteva zile. Ascultă poveștile plăieșilor care văzuseră cerbii, cercetă urmele lor prin noroiul uscat, dădu dispoziții unde să pună sărăriile, ieslele și în legătură cu pădurile, fiindcă un domeniu atît de mare ca al lor cerea multă atenție și pricepere, dar el era cu mintea în altă parte, la complicațiile apărute în divorțul Adriennei.

Făcea totul fără tragere de inimă, ca un robot, nu se simțea atras nici de splendoarea naturii. Abia aștepta să plece.

Scrisoarea care-l aștepta la Budapesta era mai lungă, dar nici din ea nu află mare lucru. Doar cele spuse de medic, în linii mari, și cuvintele lui de îmbărbătare rostite la despărțire. Dar mai era un amănunt care-l puse pe gînduri. Doctorul Kisch considera că, în cazul unui șoc, starea lui Uzdy ar putea deveni periculoasă, iar în legătură cu asta erau două aluzii și la fiica ei.

„Trebuie să am grijă de soarta ei. Am datoria să-i protejez sufletul inocent, de copil" – îi scria Adrienne.

Adăugase aceste cuvinte numai ca să-l facă pe Bálint să nu se gîndească doar la pericolele care îl amenințau pe el. Știa că în ochii lui acestea nu contau. Dar fusese sinceră, fiindcă ținea mult la fată, în ciuda tuturor eforturilor făcute de contesa Clémence să o

înstrăineze de ea. Totuși, îngrijorarea ei era destul de exagerată, doar micuța Klémi trăia atît de izolată de părinți, într-o aripă a castelului, sub ochii atenți ai guvernantei franceze și ai domnișoarei bătrîne, încît putea fi foarte ușor ferită de toate întîmplările din restul casei.

Bálint cunoștea situația și tocmai de aceea era surprins de cuvintele Adriennei despre fetiță. Așa că se hotărî să acționeze.

Simțea că iubita lui voia să reia lupta cu soacra ei ca să-și cîștige fata, părînd că de asta depindea și decizia divorțului de Uzdy. Era o hotărîre firească și demnă de respect, dar o problemă secundară față de întreaga lor soartă care era în joc. Fiindcă micuța abia dacă putea fi considerată copilul Adriennei, de care a fost înstrăinată de la bun început, după cum i-o spusese în repetate rînduri chiar ea.

Fetița aceea cu fața sumbră, cu gesturi nefiresc de rigide, fără pic de spontaneitate copilăroasă era un vlăstar din rasa Uzdy, încolțită la Almaș, fără nimic din strălucirea femeii care o născuse. Totuși, el ar fi acceptat bucuros să îi poarte de grijă, dacă Adrienne ar fi adus-o cu ea. Dar dacă nu?!... Să-și sacrifice amîndoi fericirea numai de dragul ei? În timp ce se frămînta, simțea tot mai vie prezența băiatului care va lua ființă din comuniunea lor. Gîndul la el i se înfiripase în acea noapte de martie, cînd Addy îi amintise că voia să o ia pe Klémi cu ea.

Da, va fi nevoit să-i opună fetei din realitate acel copil imaginar. Iubirii de mamă, instinctul matern.

Și pe deasupra să o pună în fața faptului împlinit. Să nu mai aibă nici el cale de întoarcere. Să rupă relațiile cu mama lui, să-și sacrifice căminul, să se exileze de la Dienești și să renunțe la toate cele de care se simțea legat. Iar atunci Adrienne va avea de ales, dacă îl va urma sau va trăda iubirea lor de dragul acelei fetițe înstrăinate, care nici nu era întru totul a ei.

Era convins că nu avea alternativă. Era singura cale pe care trebuia să o urmeze!

Se hotărî să aștepte pînă la sfîrșitul lui august, cînd doctorul Kisch urma să meargă din nou la Almaș. Va aștepta la Budapesta verdictul lui. Dacă îi va sfătui din nou să aștepte, iar Adrienne nu va face nimic, el va acționa.

Dar pînă atunci, nu.

Între timp avea o problemă importantă de aranjat: trebuia să găsească locuința în care urmau să se mute, fiindcă noul trimestru începea la întîi august.

După cîteva zile de căutări, găsi una potrivită, pe strada Döbrentei, cu ferestrele spre cel mai liniștit chei de pe malul Dunării. Era o clădire modernă. În timp ce vizita cele trei camere spațioase privi pe una dintre ferestrele înalte – vederea se deschidea pînă departe, peste mulțimea acoperișurilor, spre Răsărit, către Ardeal.

Se bucura de gîndul că vor locui acolo. Chiar dacă vor fi exilați, departe de casă, de locul lor de baștină, de Dienești, care sperase că va fi căminul lor. Dar vor fi fericiți și acolo, desfătîndu-se împreună cu Adrienne de acea priveliște minunată.

Și-o imagină atît de viu alături de el încît aproape că-i simți pe față mîngîierea părului ei cîrlionțat.

*

Parlamentul se afla în vacanță. Pe plan extern era de asemenea o acalmie totală. Existau doar cîteva indicii discrete despre formarea Antantei.

Regele Edward era din nou la Marienbad, dar de data asta nu-l vizită pe Franz Joseph, ci se mulțumi să-i trimită o telegramă de curtoazie. Nici diplomații nu se îmbulziră la el, poate fiindcă nu mai avea nici un rost. Alianța ruso-engleză începea să se contureze: un corp de armată al Rusiei intrase deja în Persia. Cu doi ani mai devreme, acesta ar fi fost un *casus belli*, dar acum Marea Britanie nu avea nimic de comentat – era evident că totul se petrecuse cu știrea englezilor.

În timp ce în jurul puterilor centrale se tot închidea cercul, la Szeged și la Félegyháza se organizară adunări populare pentru independență, la care Gyula Justh se pronunță în sprijinul băncii naționale și împotriva fuziunii partidelor din coaliție. La Zagreb începu procesul intentat împotriva a șaizeci de persoane acuzate de înaltă trădare, în ciuda revoltei întregii prese franceze. La Schwechaton, în apropiere de Viena, sărbătoarea recoltei degeneră într-o bătaie sîngeroasă între cehi și germani.

Citind aceste știri, Bálint se simți mai abătut, fără să-l atingă în mod deosebit. Era marcat mai ales de așteptare.

Încercă să lucreze, ca să-și omoare cumva tipul. Redactă un raport către Centrul Național al Cooperativelor, în care arăta că acțiunile întreprinse în zonele montane nu avuseseră succesul scontat. Motivul era că țăranii veniți la sugestia notarului Simó nu se

arătară dispuși să acceseze creditele ieftine oferite, desigur în urma constrîngerilor venite din alte părți.

Era un eșec al strădaniilor sale, care îl amărî și mai tare.

Zilele lungi de august treceau greu în orașul pustiu. Între timp, îi trimise Adriennei trei scrisori, în care-i vorbea despre dorul, speranțele lui de a o avea alături de el. Dar nici un cuvînt despre planurile lui, că voia să rupă relațiile cu mama sa, indiferent de concluziile doctorului. Îi va vorbi de ele doar după ce va face pasul decisiv.

Așa trecu luna august și prima săptămînă din septembrie. În cele din urmă, după atîtea zile irosite, sosi scrisoarea Adriennei. Era și mai laconică decît pînă atunci, mai plină de amărăciune. Starea lui Uzdy se îmbunătățise întrucîtva – considerase doctorul Kisch – dar nu într-atît încît să poată fi expus unei emoții profunde. Mai aveau de așteptat.

Să aștepte, mereu să aștepte...

În ziua următoare, Bálint se întoarse în Ardeal. Era hotărît să acționeze.

*

Era la începutul după-amiezii. Róza Abády stătea la scrinul ei din salonul galben. Soarele de toamnă se răsfrîngea în raze incandescente de pe intarsiile de bronz și arunca pete însîngerate pe covorul purpuriu.

Ușa se deschise și intră fiul ei cu chipul palid.

Mama lui se întoarse spre el, fără să se ridice. Păli și ea. Înțelese de îndată că sosise clipa fatidică pe care o prevăzuse de multă vreme. Îl înfruntă pe Bálint cu privirea rece.

Tăceau amîndoi.

–Dragă mamă – îi spuse în cele din urmă Bálint, sugrumat de emoție –, m-am hotărît să mă căsătoresc, după cum ți-am mai spus... În felul acesta, viața mea nu are nici un sens... Nu am de ales...

Contesa nici nu tresări. Își îndreptă trupul plin și rămase crispată în fotoliul ei ca un tron. Părea o regină bătrînă, neînduplecată și calmă. Rosti răspicat cuvintele pe care și le pregătise din timp:

–Știi foarte bine care este părerea mea. Este alegerea ta. Nu mai am nimic de adăugat.

Rămase cu buzele întredeschise, de parcă ar mai fi vrut să spună ceva, dar nu rosti nici un cuvînt. Îi apăru pe buze o grimasă discretă și arătă cu degetul spre ușă.

Bálint încercă să-i vorbească, dar nu reuși să articuleze nimic. Făcu o plecăciune adîncă și ieși.

Închise ușa încet și coborî treptele clătinat, sprijinindu-se de balustradă. Spre norocul lui, nu-l vedea nimeni. Își pregătise din vreme geanta de voiaj. O luă și aruncă o ultimă privire prin camera lui din turn. Admiră cîteva clipe peisajul mirific al parcului care se deschidea de la fereastră, apoi se dezmetici brusc, traversă în grabă holul lung și coborî cele cîteva trepte din fața intrării.

Mașina era la scară.

– La Cluj – îi spuse el șoferului și ieși cu zgomot din curtea în formă de potcoavă.

Bálint privi înapoi de sub poarta boltită.

*

Era de cinci zile acasă și nu contenea să-și ia rămas-bun de la tot ce-l înconjura. Străbătu întregul castel.

În salonul cel mare, albastru, mîngîie cele patru statui de plumb, creații ale lui Rafael Donner, de pe piedestalele din jurul oglinzii, comoda din lac chinezesc de lîngă ușă, rama rococo care încadra portretul marelui cavaler Abády, cărțile legate în piele din bibliotecă, se opri în fața tablourilor de familie din fumoar, se simți mișcat pînă și de vechea pendulă, cu cele două broaște care se luau la harță cînd trăgeai șnurul, de care rîdea mereu în copilărie.

Fiecare ungher era plin de amintiri.

Se plimbă pe aleea de tei, unde învățase să călărească, mîngîie copacul vînjos în dreptul căruia primul său ponei dădea cu el de pămînt, traversă brădetul de pe dealul din grădină și se plimbă prin dumbrava în care se juca singur de-a indienii sau curuții.

Împărți cuburi de zahăr iepelor din padocuri, scărmănă crupele mînjilor și își luă rămas-bun de la toți armăsarii pe care îi călărise.

Se despărțea de toți și de toate, cu gîndul că s-ar putea să le vadă pentru ultima oară.

Se întreba dacă mama lui îl va ierta vreodată. Și cum pe el îl renegase, poate că atunci cînd își va simți sfîrșitul, va dona întregul domeniu Dienești, fiindcă el știa ce-i lăsase cu limbă de moarte

tatăl lui, Tamás Abády, în catastiful care cuprindea pînă în cele mai mici amănunte toate indicațiile referitoare la educația lui Bálint și la administrarea averii – și anume că în cazul în care băiatul, care atunci nu avea decît opt ani, va muri, iar ea nu se va recăsători, să nu lase averea pe mîna vreunei rude îndepărtate, ci să o doneze unei fundații care să ducă mai departe numele familiei Abády, cu gîndul la liceul de la Aiud.

Mama lui i-a vorbit adeseori despre toate acestea. Știa cît de încrîncenată devenea dacă nu i se respectau dorințele, așa că, chiar dacă era puțin probabil, nu ar fi fost exclus ca ea să interpreteze ultima dorință a defunctului soț prin prisma amărăciunii produse de Bálint.

Așa că se despărțise de toate, înainte să-i spună decizia lui.

Iar în ultima clipă se simți toropit de tristețe. Mașina ajunse pe culmea de la marginea satului. Vedea în vale vechea biserică și curia bunicului său. Alături de ea se înălțau mestecenii înalți de la marginea parcului. Meandrele Arieșului se unduiau printre tarlalele domeniului și terenul de curse pe care galopase de nenumărate ori. Drumul coti, lăsînd totul în urmă. Apoi mașina coborî în vale și o luă spre Cîmpia Turzii.

De acolo văzu castelul din nou – se înălța pe coama dealului, cu fațada aurită de razele Soarelui, cu arama de pe turnurile dolofane sfidînd cerul albastru, alături de terasa pe care dejuna împreună cu mama lui. Toate, acoperite încet de coroanele copacilor, din care nu se mai iteau decît acoperișurile tot mai îndepărtate... mai îndepărtate...

Bálint privea mereu înapoi, de parcă ar fi văzut chipul unei ființe adorate, pe cale să o piardă pentru totdeauna.

Erau deja la marginea satului. Știa că nu va mai vedea castelul niciodată.

IV

Ploua mărunt. Cînd mai tare, cînd mai potolit, dar întruna.

Bálint era de trei zile pe munte.

După ce se despărțise de mama lui, nu mai avea decît un singur țel – să vorbească cu Addy. Așa că după o zi petrecută la Cluj, unde-și împachetă toate lucrurile în lăzi, porni spre codrii de lîngă Huedin. Își lăsă mașina pe cumpăna apelor și de acolo porni singur, pe jos. În cele din urmă se întîlniră în micul lui foișor, în care se adăpostiră, fiindcă nu contenea să plouă.

Rămaseră doar o oră sau două.

Cînd se întoarse, Bálint nu-și mai găsi locul. După furtuna din ultimele zile, tînjea după liniște, să fie singur, departe de lume. Așa că se refugie pe munte, să se liniștească în sînul naturii. Adrienne știa unde să-l găsească, dacă s-ar fi hotărît să acționeze.

Zutor îi găsi repede o șaretă. Caii scunzi, de povară, erau mereu în grija plăieșilor de la Scrind, iar în ziua următoare sosi și cortul de la Beliș. Așa că urcară pînă la locul de tabără preferat al lui Bálint, de la capătul poienii de pe culmea Prislop.

Ploaia domoală îl liniștea. Peisajul era pierdut într-o negură străvezie, prin care răzbătea pe alocuri rugina ce începuse să cuprindă coroanele mestecenilor. Pădurea era încă verde, doar tufele de măceș și porumbele păreau mai înroșite. Ramurile brazilor străluceau ude, părînd lăcuite.

Liniștea era tulburată doar de răpăitul surd al stropilor de ploaie pe pînza groasă a cortului. Nu se auzeau nici țipete de ierunci sau triluri de mierle, îngînate de gaițe sau chiote de șoimi, iar noaptea nici bufnițele nu începeau să huhure.

Bálint abia dacă ieșea din cortul lui. El, care pe munte cutreiera prin toate cotloanele, acum nu părea interesat de nimic. Îl lăsară rece pînă și cele spuse de Zutor despre abuzurile lui Gaszton Simó. Cu toate că pe baza acestora ar fi putut să-i scape pe oameni de teroarea notarului – ce-i drept, ar fi fost o problemă destul de complicată, dar fiind vorba despre deturnarea unor impozite, ar fi putut să vină în sprijinul celor păgubiți și să ceară o anchetă din partea prefecturii. Altădată nu s-ar fi codit să se confrunte cu el. Eterna lui năzuință să vină în ajutorul celor nevoiași l-ar fi îmboldit să găsească strategia potrivită. Dar acum, abia aruncă o privire asupra raportului scris și îl puse deoparte, fără să decidă nimic.

Stătea cît era ziua de lungă în fața cortului, privind în gol, cu gîndul la Dienești, dar mai ales îngrijorat de soarta Adriennei...

O vedea și acum ce privire speriată a avut cînd a anunțat-o că a rupt relațiile cu mama lui. „Cum ai putut să faci un pas atît de îngrozitor?" – îl întrebă înmărmurită, fiindcă simțea ce povară era pentru ea acest sacrificiu. Iar Bálint continuă nemilos, accentuînd că făcuse ceea ce trebuia să facă, numai ca să o constrîngă să se despartă de soțul ei.

Buzele îl sărutau, mîinile îl îmbrățișau, dar Adrienne era conștientă că nu putea să-l răsplătească pentru gestul lui decît cu întreaga ei ființă.

I se scurgeau pe obraji mărgele de lacrimi.

*

Era bine trecut de amiază. Norii se mai luminaseră, iar stropii de ploaie erau tot mai rari.

În carpenul din fața cortului o pereche de pițigoi își dregeau glasurile răgușite ciripind de zor, se clătinau cînd pe o creangă, cînd pe alta, în eternul lor neastîmpăr. Din depărtare se auzi vocea subțire a unui scatiu. Iar vuietul pîrîului din vale acoperea tot mai intens zgomotul ploii. Negura zdrențuită începu să-l părăsească, ridicîndu-se încet către culmi. Era pe cale să se însenineze.

Retras în cortul său, Bálint nu văzu nimic din aceste minunății. Era cu gîndul la amintirile recente și cu sufletul amărît.

Crezuse că pasul său va fi hotărîtor. Că Adrienne va accepta de îndată să pornească divorțul. Dar nu se întîmplase așa. Îi spuse de nenumărate ori că oricît de greu i-ar fi fost, deocamdată era imposibil. Îi repeta mereu, cu vocea disperată, decizia doctorului și că nu putea să-și asume riscul. Enumeră toate pericolele, revenind întruna la responsabilitatea care era numai a ei. Față de toți cei din jurul ei!

Și adăugă, fără să-și dea seama cît de adînc îl rănea pe iubitul ei: „Mai ales față de fiica mea!"

Se despărțiră cu inima îndoită. Erau constrînși din nou la aceeași așteptare ca înainte, dar și cu o sămînță de speranță într-un viitor incert, imprevizibil, la fel ca toate amănuntele legate de deznodămîntul iubirii lor.

– Lasă-mă să mă mai gîndesc... am să-ți scriu... De îndată ce voi putea... cînd va fi posibil... Știi doar bine că fac ce-mi stă în putință!

Era tot ce putea să-i promită.

Lacrimile îi curgeau șiroaie și avea fața răvășită de disperare.

*

Ceața poposi printre piscuri, acoperind cu faldurile sale cenușii vîrfurile copacilor mai înalți.

Din vale se ridică o adiere atît de plăpîndă încît doar luciul fremătînd al frunzelor din vîrful mestecenilor și al fagilor vestea trecerea ei.

De ce nu se încumeta să vorbească despre divorț? Se temea pentru viața ei? Desigur că nu. Mai degrabă pentru a lui. Dar nici acesta nu era un argument pentru el, doar de fiecare dată cînd a fost la ea, iar Uzdy putea să se întoarcă în orice clipă de la țară, riscau să fie uciși amîndoi. Așadar, care era principalul obstacol?

Oricît de mult s-ar fi frămîntat, singura explicație a lui Bálint era că Adrienne voia să-și ia fiica cu ea, ceea ar fi fost posibil numai dacă Uzdy ar fi acceptat să divorțeze. I-o mărturisise deschis. Însă el simțea că aceasta era o explicație falsă, dar nu găsise un argument rațional. Nici nu avea altul. Fiindcă nu exista.

Se lăsa seara. Purpuriul asfințitului răzbătea greu prin negura întunecată care acoperea lanțul de piscuri de la Apus.

Deodată, din depărtare, un muget grav și prelung sfîșie reculegerea tăcută a asfințitului. Bálint îl auzi, dar era cu gîndurile în alte depărtări.

Însă din cabana mică de lemn, în care poposiseră însoțitorii, ieșiră în grabă Zutor și cu Zsurkó. Acesta din urmă era paznicul pădurii de pe Dealul Boti și totodată „maestru de vînătoare". Pe vremuri fusese un braconier vestit.

– E un boncănit de cerb – strigă bătrînul și arătară amîndoi către piscul Muncelul Mare, acoperit de neguri.

Bálint sări ca ars. Rămaseră toți trei nemișcați, cu urechile ciulite. Urmară cîteva minute de tăcere. Apoi se auzi din nou mugetul acela amplu, grav, ca un răget de leu.

Își înșfăcă pelerina, binoclul, pălăria și Mannlicher-ul, pe care-l luase nu neapărat ca să vîneze, dar pe munte nu pleca niciodată fără armă la el, și porniră spre culmea de la cumpăna apelor. Pășeau grăbiți, dar fără nici un zgomot, fiindcă uscăturile îmbibate de apă nu fosneau sub picioarele lor. Ajunseră degrabă pe drumul care ducea spre colină. Boncănitul se auzi din nou, chiar de două ori, din ce în ce mai insistent, din aceeași direcție, de la dreapta lor.

– Se duce către Piatra Arsă – șopti Jucuță, cu ochii injectați de la palincă, dar cu auzul ascuțit ca întotdeauna. Sînt sigur că-i acolo.

Mugetul cerbului se auzi din nou, parcă numai ca să-i dea lui dreptate, tocmai dintr-acolo.

O luară în pripă pe urmele lui. Pe poteca din pădurea bine păzită de intruși iarba grasă le ajungea pînă la pulpe. După cîteva minute erau deja leoarcă de apă, dar mergeau neabătuți, sperînd să dea ochii cu bătrînul cornut. În inima pădurii era deja aproape beznă, așa că puteau să se grăbească în voie, fără să se teamă că vor stîrni animalul. Totuși, după o bună jumătate de oră pînă ce ajunseră la poalele Stîncii Arse, pierdută în noaptea care se lăsase, așa că doar copacii tot mai răzleți și grohotișul de sub pași le indicau că erau tocmai acolo.

Se opriră. De pe crengile brazilor picura din cînd în cînd cîte un strop de ploaie răzleț. Din hăul de sub munte se ridica vuietul rîului umflat de ploile îndelungate. Altminteri, era o liniște deplină. Apoi, dintr-odată, se auzi glasul hotărît, ca o poruncă și totodată tînjit al regelui pădurilor.

Rămaseră o vreme nemișcați, dar boncănitul nu se mai repetă. Așa că începură să coboare cu grijă spre locul de tabără.

– Trebuie să ne întoarcem înainte să se crape de ziuă, poate nu pleacă pînă atunci – le spuse Bálint cînd ajunseră la corturi – treziți-mă dimineață la trei.

*

Totul era învăluit în ceață. Fără lampă nu ar fi putut face un pas. Dar așa, înaintau cu spor, chiar dacă mergeau mai prudent decît în ziua precedentă. La jumătatea drumului, Zutor rămase în poiana de deasupra pîrîului Răchițele, de unde putea observa împrejurimile, în timp ce Bálint se furișă, împreună cu paznicul, pînă la locul din seara trecută. În felul acesta aveau sub control Valea Răchițele, Valea Arsă și pîrîul Vurvuraș.

Era încă întuneric. Bálint își privi ceasul – se făcuse patru și jumătate.

Așteptau nemișcați. Cerbul putea fi oriunde, printre crengile brazilor, culcate pînă la pămînt. Poate că plecase în toiul nopții, cine știe încotro, sau era acolo, la cîțiva pași de ei. Jucuță mormăia

rugăciuni, ghemuit pe vine sau poate că bolborosea descîntece, fiindcă bătrînul braconier cunoștea toate superstițiile pădurii.

Într-un tîrziu începu să se lumineze. Nu era una din acele dimineți triumfale, cînd natura își etalează paleta nesfîrșită de culori, ci o nălucire cenușie, cu contururi nesigure, pierdute în ceață, ca o lumină palidă în dosul unei ferestre opace.

În timpul așteptării îndelungate, Bálint aproape că uitase de ce era acolo. Era cu sufletul plin de amărăciune, cu gîndurile frămîntate de tristețe, ca mai tot timpul în ultimele zile. Brusc, răsună din nou mugetul grav, profund, mai sonor decît orice voce umană, al bătrînului cerb.

Răsuna de pe o culme mai înaltă decît în seara precedentă.

– Vine de sus! – îi șopti unul dintre moți. Pe aici! Pe aici, Măria ta! – sări el în picioare și o luă sprinten, ca un copil, spre desișul care părea de nepătruns.

Nu porni direct spre locul cu pricina, ci dintr-o parte, după instinctul lui de vînător, care-i indica de unde puteau să-i iasă animalului în cale. Sub opincile lui cu ținte de fier nu scrîșnea nici o piatră, nu pîrîia nici o uscătură. Bătrînul înainta repede, ocolind agil ramurile lăsate la pămînt, crengile smulse de furtuni și poienițele golașe.

Bálint abia ținea pasul cu el.

Ajunseră la poiana din curmătură. Dar Jucuță nu ieși la liman, ci se pitulă la marginea desișului. Adulmecă primprejur, prin ceața și mai deasă, în care abia se vedea la vreo douăzeci de pași. Brazii din față nu erau decît niște umbre abia conturate în negura deasă. Stînca semeață de lîngă ei părea o perdea vaporoasă.

Atunci trosni o uscătură. Frunzele foșniră. Crengile pocneau ca lovite cu bîta. Din lăstărișul des apăru cu pași alungiți cerbul. Era un animal mare, aproape cît un cal.

Umbla semeț, cu capul ridicat regește. Avea coarnele atît de ramificate încît nu reușiră să-i numere încrengăturile, chiar dacă se oprise la o aruncătură de piatră în fața lor.

Se opri. Își ridică fruntea. Podoaba lui bogată, ca un mănunchi de iatagane, se ridică spre cer și își slobozi din nou glasul profund cum nici un instrument muzical nu putea să scoată. Răsuflarea, probabil la fel de fierbinte ca patima clocotitoare din sufletul lui, i se învolbură tumultuos din gîtlej.

Făcu cîțiva pași și dispăru semeț în pădure. Nu se ferea de tufe, de spini, nimic nu-i stătea în cale, nu-i tulbura mersul solemn, trufaș. Își deschidea drum rupînd crengile în cale, fără să se ferească, fiindcă era pe domeniul lui, acolo el era rege. Pașii i se auzeau tot mai îndepărtați, în drumul lui către piscul Muncel, unde își părăsise de cu seară cireada de ciute.

Bálint era nespus de bucuros. Reușì chiar să uite de tristețea sa. Îl răsplăti generos pe Jucuță, care se obișnuise deja cu apucăturile ciudate ale contelui – să se uite la cerb, fără să-l împuște.

Era bine dispus cum nu mai fusese de multă vreme.

La întoarcere, se întîlniră cu adjunctul inginerului silvic. Bálint îl trimise pe Jucuță înainte, iar ei doi se așezară pe un trunchi de copac doborît ca să analizeze datele culese de Zutor în legătură cu notarul acela blestemat. Se sfătuiră unde și cînd ar putea să se întîlnească discret cu țăranii păgubiți, fără să bată la ochi, fiindcă se hotărîse să mai rămînă o vreme pe munte.

Era un loc ideal, liniștit, fără cunoscuți, față de care ar fi fost nevoit să fie politicos, cu o mutră impasibilă. Iar dacă Adrienne s-ar fi decis să facă pasul hotărîtor, ar fi putut să-i dea de veste printr-un curier. Spera ca aerul acela ozonat să-i limpezească gîndurile, să-l liniștească. Era decis să facă plimbări lungi, să se obosească, poate așa va reuși să ațipească, după săptămîni întregi nedormite.

Coborau agale spre locul de tabără, oprindu-se adeseori să asculte văzduhul. Dar boncănitul nu se mai auzea. Poate că cerbul trecuse de partea cealaltă a culmei sau foșnetul pădurii întețit de vîntul care se stîrnise acoperea toate zgomotele din preajmă.

Pînă cînd Bálint ajunse la corturi se făcuse deja ora nouă.

*

Bálint prăjea slănină la focul din fața cortului, cu gîndul la minunăția văzută în dimineața aceea, cînd dinspre tabăra plăieșilor se auzi un tropot de cal și, în cîteva clipe, apăru Winkler, inginerul silvic.

Era un oaspete neașteptat. Winkler știa că Bálint era la Huedin și nu avusese de unde să afle că poposise tocmai acolo. Așa că, în prima clipă, crezu că se abătuse întîmplător prin poiană. Dar cînd îi văzu chipul, înțelese de îndată că venea cu un scop anume. Era încruntat, cu fața întunecată. Așa că, după salutările de rigoare, se grăbi să-l întrebe:

– Ce s-a întîmplat? E vreo problemă?

Winkler își duse la ochi lornionul, pe care nu reuși să și-l prindă decît a doua oară, semn că era agitat, și începu să vorbească pe un ton măsurat și rece.

– Nu! Nu e nici o problemă! Nici vorbă de așa ceva. Mai degrabă e o surpriză, de care mă îndoiesc că domnia voastră nu a aflat pînă acum, fiindcă, după cîte știu, dumneavoastră dispuneți în privința exploatării forestiere...

– Nu înțeleg! Despre ce este vorba?

În loc de răspuns, inginerul scoase din buzunar un plic cenușiu pe care i-l întinse furios lui Bálint.

– Vă rog să citiți ce scrie aici! – îi spuse el privind într-o parte.

Era o scrisoare semnată de Ázbej. Un act de demitere, în care se spunea că contesa Abády îl elibera pe Winkler din funcție. Dar nu era totul. La sfîrșit mai era o mențiune în care se preciza că de acum încolo inginerul, care avea contract pînă la sfîrșitul anului următor, era obligat să trimită toate rapoartele la biroul contesei, de unde va primi instrucțiunile necesare. Numai și numai de acolo.

Bálint simțea că-și pierde cumpătul.

Nu era demis doar Winkler, angajat prin semnătura lui, ci și el însuși. Contesa îl alunga nu doar de la Dienești, ci și de pe domeniul lor forestier, pe care-l organizase și le aducea cîștiguri serioase, iar Ázbej profitase imediat de ocazie să-l dea afară pe Winkler, care era un inginer silvic cinstit și foarte eficace. Era o înăsprire a exilului său. Ázbej se folosise doar de furia mamei sale ca să-și poată aranja propriile sale matrapazlîcuri.

Rămase tăcut multă vreme. În cele din urmă, îi înapoie inginerului scrisoarea.

– Nu ați văzut și ultimul pasaj, stimate domnule inginer? Cum credeți că aș fi în stare să scriu una ca asta? Nu e suficient de limpede?

– Îmi cer scuze! – îi răspunse Winkler, după ce mai citi o dată, cu atenție, documentul și înțelese la ce făcuse aluzie Bálint. Pe mine m-a revoltat doar ceea ce mă privește pe mine. A fost o prostie din partea mea, vă rog să mă iertați că nu am înțeles despre ce este vorba. Acum e cu totul altceva!

Chipul i se însenină, fiindcă pe cît era de iute la mînie, pe atît de bun era la suflet.

– Eram supărat fiindcă am crezut că a fost decizia dumneavoastră, care credeam că apreciați munca mea... numai de aceea! Dar așa, nu e nici o problemă! O să-mi găsesc eu de lucru în altă parte... cu toate că voiam să mă însor... dar mai pot să aștept... am tot timpul în față...

Winkler vorbi îndelung, fiindcă deși nu era un bun psiholog, a înțeles desigur că scrisoarea administratorului era doar una din consecințele unor evenimente mult mai profunde, mult mai dramatice. Dar cum nu putea să-l întrebe sau să-l consoleze pe cel care-i fusese pînă atunci patron, încerca să-și exprime simpatia printr-un puhoi de cuvinte și prin aceea că-și scoase lornionul de pe nas.

*

Bálint începu de îndată să facă pregătirile de plecare. Odată demis, i-ar fi fost imposibil să mai rămînă acolo.

Să rămînă ca un simplu slujbaș pe domeniul pe care-l administrase pînă în cele mai mici amănunte, unde totul depindea numai de el?! Iar pe deasupra, nu avea de unde ști dacă Ázbej nu-i va lua plăieșii și caii mocănești cu care venise. Era un motiv în plus să plece, înainte să afle toată lumea că de acum încolo el era un simplu peregrin, la mila servitorilor pe care-i îndrăgise și să ajungă un subiect de batjocură pentru Gaszton Simó și acoliții lui, care vor triumfa la auzul demiterii sale.

Așa că se grăbi să ridice tabăra.

Pînă la Mărgău merse călare, unde-și luă rămas-bun de la Winkler, care-l însoți, în semn de simpatie. Se despărțiră cu o strîngere de mînă afectuoasă, fără să spună nimic. De acolo închirie o trăsură pînă la Huedin, unde-și lăsase mașina. Așa că nu mai trebuia să ia trenul din gara unde putea să se întîlnească cu vreun cunoscut. Ajunse la Ciucea înaintea acceleratului de noapte.

Se bucura că era întuneric.

Nu mai voia să vadă nimic, nu mai avea de ce să se despartă, ca atunci cînd plecase de la Dienești. În viteza mașinii, aerul proaspăt îi răcorea fruntea, iar farurile care despicau întunericul îi țineau atenția trează. „Sînt ca o găină hipnotizată" – își spuse el, rememorînd cu amară ironie întîmplările din ziua aceea: întîlnirea cu cerbul regal din zori, supărarea neîntemeiată a inginerului silvic, iar acum cursa aceasta, care semăna cu o evadare!

Se gîndi și ce noroc avea Gaszton Simó, pe care era cît pe ce să-l demaște pentru toate fărădelegile sale, iar întîmplarea îl făcuse să scape basma curată.

– Mare noroc are nemernicul acela! – își spuse Bálint în sinea lui.

*

Urmară cîteva săptămîni anoste sau cel puțin așa le simți Bálint, cu toate că evenimentele politice internaționale erau din ce în ce mai agitate.

Cît timp el rămăsese acasă, situația coaliției se agravase pînă la destrămare.

În timp ce propaganda în spijinul băncii de emisie independente se întețise în întreaga țară, iar aripa condusă de Justh a Partidului Independent organiza adunări după adunări, în care oratorii îl înfierau pe Ferenc Kossuth, în principiu conducătorul lor, declarînd sus și tare că nu acceptau nici un compromis, ministrul comun de război îi ceru cabinetului Wekerle să asigure de îndată votarea sumei de cinci sute de milioane de coroane destinate armatei.

Fără îndoială că era o cerere îndreptățită, din cauza accelerării procesului de înarmare din întreaga Europă și mai ales din Rusia. Echipamentul monarhiei era învechit. Așa că argumentele obiective erau nenumărate. În cazul în care capacitățile sale strategice ar fi rămas în urma celorlalte state, Imperiul Habsburgic ar fi devenit o putere de mîna a treia, fie ca aliat, fie ca inamic. Totuși, faptul că această exigență a fost exprimată în condițiile în care era evident că guvernul se dovedea incapabil să o îndeplinească, era semnul că moștenitorul tronului intervenise din nou, sperînd să-l instaleze la putere pe protejatul său, László Lukács.

Guvernul demisionă pentru a doua oară, iar Wekerle anunță în Parlament chiar și ruperea coaliției, dar regele le ordonă *Weiterdiennen* și nu-și dădu acordul.

Aceasta era situația care-l întîmpină pe Bálint la Budapesta. Evenimentele următoare se petrecură chiar sub ochii lui – criza guvernamentală care nu se mai sfîrșea, cu nenumărate combinații, cabinetul provizoriu condus de Wlassits, numele lui Kossuth, apoi al lui Andrássy, vehiculate ca prim-miniștri. Dar de îndată ce sînt scoase din pălărie, toate combinațiile sînt lăsate să cadă în mocirla cenușie a uitării, ca irealizabile. Fiindcă Wlassits nu avea majoritatea

necesară, Kossuth nu era dispus să accepte decît sub stindardul băncii independente și al zonei vamale libere, iar Andrássy doar cu prețul unor concesii, cum ar fi comenzile militare în limba maghiară – însă coroana nu era dispusă să cedeze, cu toate că Apponyi încerca să găsească un compromis, printr-o formulare din care să reiasă că nu renunțau la concesiile militare, fără să insiste ca ele să fie aplicate. Dar totul era în zadar și nu făcea decît să agraveze haosul provocat de ruperea coaliției.

Opinia publică era dezgustată de toată această agitație inutilă. În zadar trîmbițau ziarele partidelor care fuseseră odinioară de aceeași parte a baricadei, aruncîndu-și reciproc invective, oamenii erau dezgustați. Nimeni nu mai credea o vorbă din tot ce scriau ele. Coaliția își pierduse credibilitatea. Păcatul originar prin care-și începuse guvernul activitatea, afirmînd că a cîștigat alegerile ca opoziție, cînd de fapt a fost rezultatul unei capitulări, lozincile patriotarde prin care au dobîndit majoritatea și pe care le-au tot reptat de-a lungul guvernării s-au dovedit a fi doar praf aruncat în ochii alegătorilor, punctele din programul asumat, pactul a cărui existență au negat-o vehement, s-au dovedit a fi prețul plătit ca să pună mîna pe putere și, în cele din urmă, faptul că reforma electorală pe care s-au obligat să o realizeze nu a fost pusă în practică nici după trei ani de guvernare – toate acestea au demoralizat întreaga opinie publică.

Conducătorii coaliției se războiau într-un vid absolut, fără să-și dea seama. Se foloseau de aceleași sloganuri ca la început, cînd îi făcură pe oameni să-i considere niște semizei: paritatea bancară, zona vamală liberă, comenzile militare în limba maghiară, ciucurii în culori naționale continuau să fie declamate în discursurile lor de la adunările populare și politice, fără să audă că aplauzele și uralele nu mai aveau nici un ecou.

Pentru alegătorii deziluzionați toate acestea erau deja vorbe goale. Dar ei nu observară nici simptomele mai grave din jur. Nu erau cîtuși de puțin îngrijorați de condamnările între 4 și 12 ani ale celor treizeci și unu de inculpați în procesul trădătorilor de țară de la Zagreb, pe care presa franceză îi ridica în slăvi, nici de vizita de la sfîrșitul lunii octombrie a țarului la Racconigi, invitat de regele Italiei. E adevărat că despre întîlnirea dintre cei doi suverani, unul aliatul Antantei franco-engleze, celălalt aliatul puterilor centrale,

fusese publicat un anunț liniștitor, potrivit căruia „în nici un caz Italia nu va ieși din tripla alianță".

Doar atît.

Era suficient cît să-i liniștească pe puținii cîrcotași impacientați de faptul că „țarul rușilor de pretutindeni", care nu era tot timpul pe drumuri, ca regele Eduard, plecase în Italia. Cu toate că acolo ei conveniseră care urma să fie rolul Italiei în cazul izbucnirii războiului.

Nici Bálint nu era atît de afectat de toate acestea ca înainte. Grijile lui profunde îi adumbreau interesul pentru evenimentele din lumea înconjurătoare. Nu participa nici la dezbaterile din Parlament.

Se duse o singură dată, seara pe la opt, fiindcă-l sunase la telefon chiar președintele Camerei, ca să-i spună că avea o mare problemă. Deja de la prînz Parlamentul nu avea cvorumul necesar ca să poată lua o decizie, așa că nu putea încheia ședința. Ultimul punct era întotdeauna votarea ordinii de zi a adunării următoare. Era o simplă formalitate, dar care trebuia luată prin decizia întregii Camere. De obicei, nimeni nu se sinchisea de numărul deputaților prezenți, dar acum nu era așa. Totul începuse înainte de masă, cu ocazia votului referitor la imunitatea unui deputat slovac, unul dintre colegii lui ridicînd problema cvorumului. Au făcut prezența. Nu erau suficienți. Atunci Justh a suspendat ședința. Au dat telefoane o jumătate de oră, apoi au continut lucrările. Dar nu erau decît 59 și aveau nevoie de cel puțin o sută. Atunci găsiră o idee salvatoare! Un tînăr expert în regulamentul parlamentului declară că douăzeci de membri aveau dreptul să ceară votul secret, iar tot cei douăzeci pot să solicite președintelui amînarea votului pentru ziua următoare. Era perfect! Nu mai exista nici o problemă, impasul era depășit, așa că trecură la fapte.

Continuară dezbaterile, pentru care era necesară prezența a doar patruzeci de deputați. Ajunseră la sfîrșitul lucrărilor și urma doar să stabilească data următoarei întruniri. Justh propuse ziua de marți. Dar nici nu-și termină propoziția, că un tînăr din Partidul Popular propuse ziua de miercuri, însă nu înainte de a se face prezența, ca să reiasă dacă exista cvorumul necesar luării unei decizii.

Așa ceva nu se mai întîmplase niciodată. Ce nerușinare! Dar regulamentul era regulament și trebuia respectat. Soneriile începură

să sune de zor, iar uşierii să alerge care-ncotro. Dar în zadar. Nu mai erau nici măcar cincizeci şi şapte, cîţi fuseseră înainte. „Bine, atunci fie miercuri" – îi strigară tînărului cei din partidul lui Justh. „Facă-se voia lui, n-are nici o importanţă!" Dar nu era atît de simplu. Tînărul repetă că nu aveau dreptul să ia nici o decizie dacă nu erau prezenţi cel puţin o sută de deputaţi. Altminteri, nu puteau hotărî nici data, nici ordinea de zi a şedinţei următoare. În clipa aceea se dezmeticiră şi partizanii băncii naţionale. Nemernicii din Partidul Popular voiau să-i facă de ruşine. De cînd nu mai exista coaliţia, ţineau morţiş să demonstreze că ei, cu vestita lor majoritate, nu erau capabili nici măcar să închidă lucrările unei şedinţe. Şi aveau dreptate, ceea ce era trist.

Pentru că majoritatea celor din grupul lor făceau agitaţie prin provincie, aşa că în capitală nu erau mai mult de şaizeci de deputaţi, iar ceilalţi paşoptişti, cei din jurul lui Kossuth, erau satisfăcuţi să-l vadă pe Justh făcut de ocară, fără să-i sară nici unul în ajutor. Membrii Partidului Constituţional nu mai dădeau de mult pe la Cameră. Cei din Partidul Popular erau prezenţi, dar preferau să se distreze pe acele coridoare ale Camerei care fuseseră pe vremuri simbolul puterii Coaliţiei. Uneori, cîte unul mai arunca o privire în sală, din dosul draperiei de pluş, dar se întorcea repede, continuînd să rîdă alături de ceilalţi. „Trebuie să rezolvăm singuri problema!" – îşi spuseră cei din jurul lui Justh.

După ce alergară pînă pe la ora cinci, nu reuşiră să adune decît 67 de adepţi. Nici unul mai mult. Atunci începură să acţioneze pe două flancuri. Unii încercau să-i îmbuneze pe cei din Partidul Popular, alţii disecau regulamentul, în timp ce Gyula Justh se foia bombănind furios şi neputincios între biroul său de preşedinte şi sala de şedinţe. Dar soluţia era de negăsit. Tînărul care declanşase numărătoarea declară în gura mare că avea o mulţime de colegi dispuşi să-i ia locul pînă cînd va fi nevoie, iar experţii în regulamente îşi băteau capul degeaba. Ideea genială care făcuse minuni în dimineaţa aceea era acum inaplicabilă, fiindcă votul nu putea fi amînat pentru şedinţa următoare, care din punct de vedere juridic nu numai că nu exista, dar nici măcar nu fusese concepută. Preşedintele împreună cu cei şaizeci şi şapte de acoliţi ar fi putut să-i închidă tînărului gura, să ia o decizie imperativă şi să-l scoată cu forţa pe cîrcotaş pentru vreo două minute din sală. Dar era

imposibil să se dedea la asemenea fapte tocmai ei, care de-a lungul anilor au proclamat sacralitatea regulamentului interior. Ar fi fost o umilință prea mare pentru ei! Dar altă soluție nu aveau!

Însă nu față de frații lor din Partidul Independent, care erau de partea lui Kossuth. Niciodată! Ar fi preferat să negocieze cu cei din Partidul Constituțional, adepții lui Schwartzelbek și ai lui Andrássy, pe care tocmai ei îl porecliseră „Contele negru". Se gîndiră să-i cheme și pe cei cîțiva apatrizi, adepți ai Compromisului de la '67, ca să-i scoată din impas.

Așa își amintiră și de Abády. El apăru grăbit pe culoare înainte de ora opt.

Se trezi față în față cu cîțiva tineri din grupul Partidului Popular, care fumau binedispuși. Erau într-al nouălea cer de bucurie. „Ce farsă le-am făcut! Mărețul Justh plesnește de furie! E excelent!"

– Nu fugi! – strigă cineva după Abády. De mult nu am mai rîs atît de bine! Hai la bufet. O să cerem să ne aducă șampanie. Vino cu noi. Nu vor reuși să voteze nici pînă mîine la prînz. De ce să-i ajutăm pe cei care vor banca?

În sala de ședințe, chestorul reluă numărătoarea. Chiar și împreună cu Bálint, nu erau decît nouăzeci și opt de deputați. Funcționarii alergau într-o parte și-n alta, cu vești că dăduseră de unul și altul, dintre care unii erau dispuși să vină, iar alții nu. Totuși se adună o mulțime, așa că atunci cînd orologiul arătă ora opt, izbucniră urale de bucurie: erau 104 deputați, gata să voteze!

– Vă rog să rămîneți la locurile dumneavoastră, să nu plece nimeni – strigă chestorul și alergă după președinte.

Dar vestea bună se răspîndise repede, iar Justh era deja de față, așa că putea să închidă ședința aceea nenorocită.

Bálint se întoarse acasă pe jos.

Era abătut. Farsa care-i distrase pe cei din Partidul Popular și îi înfuriase pe cei din jurul lui Justh, pe el îl indispuse profund:

„Iată pînă unde au decăzut în trei ani și jumătate bravii noștri patrioți – își spuse el. – Să facă din Parlamentul pe care l-au declarat templul mîntuirii naționale scena unui spectacol atît de penibil! Pentru unii este un loc de distracții, pentru alții este mediul în care se pot strecura prin desișul reglementărilor ca să-și ducă la îndeplinire micile lor aranjamente. Dar cei mai mulți nici nu mai văd rostul să dea pe acolo, fiindcă totul nu e decît vorbărie goală. Iar

Camera Superioară încetase deja de mult să se întrunească, fiindcă nu se mai vota nici o lege, de luni de zile. De fapt, nu mai există nici guvernul, care nu are majoritate și întregul aparat de stat pare ca o carapace goală, aparent intactă, pierdută în țărînă de viața care o părăsise demult. Iată unde au dus țara cei care, în marea lor majoritate, sînt niște oameni onești, activi și competenți, niște oameni de stat ca Andrássy și Wekerle, cu mare experiență, împreună cu alții, de asemenea bine intenționați și cinstiți.

Parcă am fi blestemați..."

*

Urmară din nou zile și săptămîni anoste. Dezinteresul general părea că-l învăluise și pe Bálint cu mantia sa plumburie. Nu simțea că trăiește decît atunci cînd îi scria Adriennei.

La început, o făcea destul de rar, dar cu timpul scrisorile lui se întețiră. De la sfîrșitul lui octombrie începu să-i scrie aproape în fiecare zi. Nu-l interesa dacă va trezi suspiciunea celor de la Almaș, dacă va provoca un scandal, dimpotrivă, s-ar fi bucurat, crezînd că doar așa ar putea să scape din infernul în care trăia. Tonul lui era din ce în ce mai patetic și mai insistent. Își cîntărea fiecare argument, își alegea cu grijă cuvintele care știa că o dor cel mai tare pe Adrienne, crezînd că astfel o va constrînge să acționeze. Îi descrise deșertăciunea sufletească a exilului în care trăia, nopțile în care visa mereu castelul de la Dienești, la care renunțase numai de dragul ei și că nu putea nici să lucreze, fiindcă nu se simțea atras de nimic.

Dar îi mai povesti și altceva. Și anume faptul că dejunase împrună cu Lili Illyésváry, care era în trecere prin Budapesta, împreună cu familia Szent-Györgyi. Îl invitaseră din nou la Jablánka, iar fata îi spusese rîzînd: „Voi fi și eu acolo!" Încerca în felul acesta să o facă geloasă. Adăugă și episodul din vară, de la Park-Club, cînd jucaseră Jenkins și se simțise atras de tînăra fată, drăguță și grațioasă, care-l copleșise cu amabilitatea ei. Spera că insensibilitatea sa își va face efectul scontat.

Dar subiectul lui predilect, la care revenea mereu, era băiatul pe care și-l dorea cu ardoare. Își concentra în jurul lui toate motivațiile necesității imperative ca el să vină pe lume. Se simțea din ce în ce mai tulburat, pe măsură ce căuta noi și noi argumente pe care să i le aștearnă pe hîrtie. În ultimele scrisori nu mai era vorba decît despre

chipul copilului care se confunda întru totul cu al femeii iubite. Trupul ei devenise un simplu mijloc prin care să se împlinească țelul iubirii lor.

Răspunsurile Adriennei erau tot mai laconice. La început, încercase să-i argumenteze, fără prea multă convingere, că deocamdată îi era imposibil, că trebuia să mai aștepte, încă nu se putea... Iar uneori îi scria și despre responsabilitate. Apoi scrisorile ei deveniră mai concise, mai rare, cu fraze scurte, precipitate, ca bătăile inimii, ca în cele din urmă să se reducă doar la „...nu mă gîndesc decît la tine... nu mă mai chinui... n-ai de unde să știi...!" Doar atît. Despre fiica ei nu mai amintea nici un cuvînt. Bálint simțea că e pe drumul cel bun. Așa că îi scria pe un ton și mai neînduplecat, chiar dacă asta îl făcea și pe el să sufere.

În cele din urmă primi o scrisoare lungă, datată 10 noiembrie. „Nu mai rezist – îi scria Adrienne – așa nu mai rezist...!"

După care înșira fără nici o înflorítură, ca într-o dare de seamă, pașii pe care urma să-i facă. Se hotărîse să divorțeze, cu orice risc. De îndată. Îl va chema pe Absolon la Almaș, ca să-i predea lui Uzdy scrisoarea prin care-l anunța decizia ei. Ea urma să plece la Varial, iar bătrînul i-o va înmîna abia după aceea. Dar Bálint să rămînă la Budapesta... Să nu se miște de acolo, nici să nu-i scrie nimic. Și să nu-i fie recunoscător, fiindcă ar fi prea mult pentru ea, „...m-am decis să-mi pun viața în joc și pentru mine însămi, nu doar de dragul tău, așa că îmi asum orice tragedie s-ar abate asupra mea..."

Poate că aceasta era singura lor șansă, poate doar așa vor reuși. „...Am să te țin la curent. Dar nu-ți face griji, pentru că s-ar putea să treacă 10-12 zile pînă ce voi avea vești noi."

Apoi urmă un post scriptum scurt:

„În ultimele zile Uzdy părea mai liniștit." Și o ultimă adiere de speranță: „Poate acum!!" – subliniată de două ori.

V

Poate acum!!?

În aceste cuvinte, împreună cu cele două semne de exclamare se concentra tot zbuciumul sufletesc pe care-l trăise Adrienne de la prima vizită a doctorului Kisch, cu trei luni în urmă.

A înțeles treptat sensul cuvintelor scurte și apăsate spuse atunci de medic: „Ereditate încărcată... stare de surescitare latentă... orice șoc psihic poate genera o criză severă..." – pe care i le repetase și în septembrie, cînd venise din nou. Începuse să înțeleagă gravitatea lor.

Se întreba dacă soțul ei era pe cale să-și piardă mințile. Sau poate că și le pierduse deja!

În cei zece ani de căsnicie se gîndise adeseori că era nebun, dar nu în sens patologic. Nu se temuse niciodată că Uzdy ar putea fi alienat mintal. Nu-l considerase bolnav. Dar acum, acest coșmar era pe cale să devină realitate și să-i distrugă viitorul. Fiindcă, dacă soțul ei ar înnebuni, legea i-ar interzice să divorțeze.

Dar lui Bálint nu-i scrise nimic despre îngrijorarea care o măcina. Nu avea nici un rost să-l alarmeze și pe el sau poate că nu voia să amintească din superstiție de asta, de parcă s-ar fi temut de cuvintele care ar fi putut să devină realitate. Începu aproape involuntar să-i urmărească fiecare cuvînt, toate gesturile. Îl privea cu alți ochi decît înainte. În primii ani de căsnicie încerca să se apere, apoi, după ce se îndrăgostise, se temea pentru iubitul ei. Dar acum îl observa rece, cercetător, nu ca pe un dușman, și cu îngrijorare, ca pe un pacient.

Poate că tocmai de aceea nu mai simțea atîta ură față de Uzdy. Deocamdată nu el era inamicul de care trebuia să se teamă, ci boala care s-ar putea să copleșească din afara voinței lui, dar care ar putea să distrugă cu forța ineluctabilă a fatalității țelul spre care năzuia din adîncul ființei sale.

Din clipa aceea, toate gesturile lui Uzdy deveniră pentru ea simptome, amănunte din ce în ce mai complicate, pe măsură ce încerca să le înțeleagă. Uneori era optimistă, alteori disperată.

Aparent, nu era nimic nou, ieșit din comun. Uzdy se comporta cu aceeași aroganță nepăsătoare, cu aceeași politețe disprețuitoare ca înainte, înspăimîntînd-o din cînd în cînd cu privirea lui sfidătoare. Lucra la fel de mult la sistemul lui numeric, poate chiar și mai intens, fiindcă doctorul Kisch îl felicitase pentru ideea lui. Ei nu-i dădea prea mare atenție, poate surmenat de lungile nopți petrecute în fața planșelor sau din cauza calmantelor prescrise de medicul sas. Situația ar fi părut normală, chiar mai tihnită decît altădată, dacă nu ar fi intervenit un mic amănunt.

Dar acesta era destul de îngrijorător. La început părea ceva minor. După ce contesa Clémence se întoarse de la Meran, Uzdy începu să

se poarte din ce mai urît cu ea. Găsea tot felul de motive să-i facă observație, uneori chiar să se răstească la ea. În timpul verii, Adrienne nu-i dădu nici o importanță, dar acum atitudinea lui începu să o îngrijoreze.

Primele simptome evidente au ieșit la iveală odată cu sosirea guvernantei franceze, pe care doamna Uzdy o considera superioara bătrînei domnișoare, ceea ce era întrucîtva firesc, fiindcă tînăra era profesoară cu diplomă. Uzdy nu comentă nimic, dar nu scăpa nici o ocazie să o umilească pe tînăra guvernantă, aruncînd mereu cîte o privire sfidătoare către mama lui. Apoi urmară mai multe incidente minore. O dojenea pe bătrîna contesă de ce chemase trăsura în fața sau în spatele casei, de ce-l demisese pe unul dintre grădinari sau de ce îi trimisese un coș cu prune preotului din sat. El, care pînă atunci nici nu se sinchisise de treburile cotidiene ale gospodăriei, acum căuta nod în papură la tot pasul. Iar cînd o șicana, se simțea în glasul lui că făcea eforturi să-și păstreze ironia disprețuitoare, care însă se transforma în urlete furioase cînd își pierdea cumpătul.

Cînd era de față, pe Adrienne o treceau toți fiorii. Nu înțelegea cauzele acestei uri refulate. Această veșnică iritare părea consecința unor vechi răni sufletești. Nu înțelegea ce-l făcuse pe Uzdy să-și schimbe atitudinea față de cea care fusese eternul lui aliat împotriva soției sale. De ce se purta în felul acesta cu singura ființă pe care o iubise pînă atunci?

Iar bătrîna contesă de ce suporta totul în tăcere?

Îi răspundea cu vocea neutră, doar strictul necesar. Cu fața imobilă, împietrită, ca pînă atunci. Privind în gol cu ochii ca de sticlă, nu la fiul ei, ci departe, în alt spațiu, poate în timpul îndepărtat...

*

Dar erau și perioade de acalmie. Uneori treceau cîte zece, cincisprezece zile, fără să se întîmple nimic deosebit. Apoi urma cîte o scenă furtunoasă care spulbera liniștea aparentă. Una dintre acestea o speriase în mod deosebit pe Adrienne.

S-a întîmplat la mijlocul lui octombrie. Erau în salonul oval, ca în fiecare după-amiază. Adrienne croșeta, iar soacra ei stătea pe canapeaua din față, cu mîinile în poale, în poziția ei rigidă dintotdeauna. Uzdy se plimba dintr-o parte în alta a încăperii. Era scena care se repeta zi de zi. Tăceau, ca de-obicei. Liniștea din salonul

cenușiu era tulburată doar de zgomotul surd al pașilor măsurați ai bărbatului.

Adrienne nu-și ridică ochii de la andrele, totuși observă privirea sfredelitoare pe care o arunca spre mama lui, de cîte ori ajungea în dreptul ei. Totul se repetă de nenumărate ori. Tînăra femeie era cuprinsă de presentimente sumbre, i se părea că sub tavanul boltit se adună nori grei, de furtună. Poate că și contesa simțea ceva, dar nu schița nici un gest. Părul alb îi strălucea ca o aureolă în lumina pală care se strecura prin perdele. Chipul îi era acoperit de umbră.

Brusc, Uzdy se opri în dosul fotoliului Adriennei și se sprijini de spătar. Mîinile îi tremurau.

– Dă-mi voie să te întreb – îi spuse el cu vocea tărăgănată –, de ce-ți pui oamenii să mă spioneze?

– Nu înțeleg despre ce vorbești... – îi răspunse contesa.

Uzdy rînji amenințător.

– Chiar așa? Nu înțelegi? Atunci am să-ți spun eu! Am observat deja de mult că pe sub fereastra mea mișună tot felul de indivizi dubioși. Se opresc, trag cu ochiul, dispar, ca apoi să apară din nou...

– Poate că e paznicul de noapte – îi răspunse doamna Uzdy pe un ton neutru. După cîte știu, aceasta este sarcina lui.

– A, da, așa, bineînțeles. Paznicul de noapte? Chiar așa? – și se aplecă pînă ce atinse cu pietul capul Adriennei. Doar paznicul de noapte?

Apoi începu să strige:

– Ei bine, nu e adevărat! Nu e adevărat! E o minciună!

Contesa Clémence ridică din umeri, fără să spună nimic.

– Noaptea trecută am ieșit. Am căutat prin toată grădină și i-am văzut. Înțelegi? I-am văzut. Spui că era paznicul de noapte?! Mișunau peste tot. Mulți, foarte mulți. Prin dosul copacilor. Erau o mulțime. Și șușoteau. I-am auzit cu urechile mele! Au încercat să se ascundă, dar eu i-am dibuit... sînt sigur!

Începu să umble din nou prin cameră tăcut. Repede, precipitat. Uneori aluneca pe parchetul lustruit. Cînd ajunse din nou în dreptul mesei, începu să strige din nou:

– Sînt sigur! Știu că i-ai pus să mă spioneze! Dar ai grijă! Ai mare grijă! Fiindcă mai știu și alte lucruri! De pildă, că îmi amestecă tot felul de substanțe în vin, în mîncare, da, degeaba negi, fiindcă știu!

Bătrîna contesă îi răspunse sec:

– Nu-ți amestecă nimic. Mănînci ceea ce mîncăm și noi.

– Taci! – urlă acum Uzdy și plesni cu mîna sa lungă în masă. Taci! Știu de ce ești în stare! Eu nu-ți spun decît atît: păzește-te de mine!

Se îndreptă. Trupul lui subțire, cu umeri înguști, părea mai deșirat în penumbra încăperii. Brațele lungi, cu pumnii strînși, i se învîrteau ca o moară de vînt. Vocea i se transformă într-un urlet sălbatic:

– Ai grijă ce faci...! Păzește-te de mine...! Ai grijă...!

Apoi se întoarse parcă mînat de un resort, se precipită spre ușă, o deschise larg, apoi o trînti cu zgomot în urma lui.

Cele două femei rămaseră înmărmurite. Apoi doamna Uzdy se ridică încet și ieși cu calmul ei imperturbabil, cu capul ridicat și cu privirea rece. Adrienne rămase singură.

*

Cînd își reveni, se gîndi mai întîi la bătrîna contesă. Ce lovitură, pentru firea ei orgolioasă! Era prima oară cînd i se făcuse milă de ea. Simțea că o dușmănește de cînd se logodise cu Uzdy. Dar nu o compătimise decît acum, în fața îngrijorării pe care o simțea deopotrivă. Sări în picioare cu singurul gînd să-și împărtășească sentimentele și făcu ceea ce nu mai îndrăznise să facă niciodată, de cînd se mutase la Almaș – intră în camera bătrînei.

Înăuntru era întuneric. Printre obloanele trase se strecura cu greu un firicel de lumină. Rămase locului surprinsă – încăperea părea goală. Privi împrejur. La dreapta era o icoană întoarsă cu fața la perete. Nici candela de sub ea nu era aprinsă. Strana mică era trasă într-o parte. „Bătrîna doamnă Uzdy e certată cu Dumnezeu de cînd i-a răpit soțul", își spuse Adrienne și era pe cale să plece, cînd auzi o voce din colțul stîng al camerei:

– Ce vrei?

Abia atunci o observă pe soacra ei. Era culcată pe canapeaua acoperită cu catifea neagră. Abia se vedea, cu rochia cenușie care se contopea cu cuvertura, întoarsă cu spatele spre ea și cu basmaua de doliu pe cap. Era chircită, cu pumnii strînși sub bărbie. Adrienne se simți impresionată văzînd-o întinsă pe canapeaua îndoliată, de parcă ar fi ocrotit un sicriu.

Se apropie de ea, dar bătrîna continua să privească în gol. Apoi o întrebă din nou:

– Ce vrei?

– Am vrut doar... după această scenă teribilă... ar trebui să facem ceva... – și ar fi vrut să continue cu cele spuse de doctorul Kisch, despre care nu mai vorbise cu nimeni... că ar fi bine să-l cheme... dar era atît de emoționată încît abia reuși să articuleze cuvintele.

Însă doamna Uzdy o întrerupse, fără să se uite la ea:

– Asta mă privește doar pe mine! Și nu am să mă sfătuiesc cu dumneata despre ce am de făcut. Tocmai cu dumneata! – spuse ea cu vocea gîtuită de ură.

Adrienne se simți de parcă ar fi plesnit-o în față. Mila i se risipi. Simțea că o urăște și ea. Dar nu apucă să spună nimic, fiindcă bătrîna continuă:

– Totul este din vina dumitale, care mi-ai adus blestemul în casă, mi-ai otrăvit fiul, da, mi l-ai otrăvit cu atingerea ta juvenilă. Da, dumneata! Am știut din prima clipă că așa se va întîmpla. Pleacă! Dispari din fața mea! Pleacă!

Îi vorbise nemișcată, sîsîind cuvintele printre buzele ei subțiri, dar cu ochii strălucitori de femeie descreierată.

Nu mai era nimic de spus. Se părea că mama era mai bolnavă decît fiul. Adrienne ridică din umeri și ieși. Furia i se risipi.

Se opri în fața casei.

Dealul din dosul peluzei era întunecat. Pădurea părea că-i vine în întîmpinare, cu coroanele copacilor care o izolau de întreaga lume. Era înlănțuită pe vecie în acea temniță înfiorătoare.

*

Dar în seara aceea situația care părea fără ieșire se schimbă. În timpul după-amiezii nu se întîlnise cu nimeni, însă cînd coborî pentru cină, abia așteptă cîteva minute, împreună cu soacra ei, care continua să tacă profund, cînd ușa se deschise și apăru Uzdy binedispus.

– Ei? Am reușit să te sperii? – îi spuse el rîzînd bătrînei contese. Mi-am jucat bine rolul, nu-i așa? Credeai că am înnebunit! Ha, ha, ha! Ce farsă v-am jucat! Aș fi un actor excelent! Un adevărat Talma! – și o prinse delicat de braț, ca să o conducă în sufragerie, unde continuă să discute vesel, degajat, de-a dreptul jovial, mai plăcut decît în cele mai bune zile din ultimul timp.

Rămase neschimbat pe tot parcursul cinei, de parcă ar fi vrut să-și ceară scuze pentru scena aceea înspăimîntătoare.

Adrienne era tot timpul cu ochii pe el, dar nu observă nimic ieșit din comun. Simptomele care o îngrijoraseră dispăruseră fără urmă. Doar vechile străluciri de răutate îi mai apăreau uneori în privire, însă dispăreau de îndată. Oare furtuna din sufletul lui se potolise? Ultimul lui acces de furie să fi fost ultima manifestare a crizei? Așa îi spusese și doctorul sas: „...Perioadele de surescitare vor alterna cu cele de calm..."

Așa voia ea să creadă și pînă la urmă reuși să se convingă că așa și era.

În schimb, scrisorile lui Bálint erau un supliciu din ce în ce mai aprig pentru ea. Cît timp îngrijorarea îi apăsase creierul ca o cască de plumb, ea le citea cu disperarea neputincioasă a situației fără ieșire în care se zbătea. Dar acum i se părea că vede o rază de speranță. Iar scrisorile tot mai lungi, pline de pasiune și de iubire i se părea că o frig la degete, dar o și chinuiau, fiindcă printre rînduri erau o mulțime de aluzii la nenumăratele sacrificii făcute de el.

Așa că sosi și ziua decisivă. Se frămîntă multă vreme. Se temea ca prin plecarea ei să nu provoace o nouă criză. Să nu-l facă pe Uzdy să-și piardă mințile definitiv. Fiindcă atunci totul ar fi fost în zadar, iar ea ar fi rămas legată pentru totdeauna de el. Se întreba dacă nu ar trebui să mai aștepte. Să-l cheme pe doctor, ca să hotărască el. Să meargă la sigur.

Dar nu mai putea să stea pe gînduri. Era așteptată – o aștepta viața, o aștepta viitorul, urmașul căruia avea să-i dea viață. O așteptau toate năzuințele sale...

Totuși voia să procedeze cît mai înțelept. De aceea se gîndi la Absolon. Bătrînul explorator obișnuia să o viziteze pe sora lui cam de două ori pe an. Așa că vizita lui inopinată nu ar fi surprins pe nimeni. Era un obișnuit al casei. Iar pe deasupra Uzdy îl respecta. Așa că el era singurul care putea să o ajute cînd bomba va exploda. Îi scrise în aceeași zi în care-i trimise o scrisoare și lui Bálint, explicîndu-i în amănunțime ce aștepta de la el. Răspunsul veni după cinci zile. Absolon accepta provocarea, dar nu putea să vină de îndată, fiindcă piciorul olog îl chinuia cumplit. Așa că se pregătea să plece la Reghin, unde doctorul Kisch putea să-l trateze

în cîteva zile și atunci va veni neîntîrziat. O va anunța telegrafic pe sora lui. Aceasta era cea mai bună soluție.

*

Zilele treceau încet, iar Adrienne era mereu îngrijorată, ca starea lui Uzdy să nu se înrăutățească din nou. Dar buna lui dispoziție părea stabilă. Arăta tot tipul destins, iar semnul cel mai îmbucurător pentru Adrienne era că se ocupa din nou de problemele gospodăriei, pe care, în ultima vreme, de cînd începuse să fie absorbit de acele calcule stranii, o neglijase de tot. Unul din semne era că dăduse dispoziții ca sacul cu corespondență pe care-l trimitea zilnic la Almașul Mare să treacă mai întîi pe la el. Voia să răspundă zilnic la toate chestiunile ridicate de vechilii de pe domeniile lui mai îndepărtate, așa cum îi fusese obiceiul și înainte, cînd îi bombarda cu indicațiile sale scrise. Faptul că revenise la vechile lui obiceiuri era un semn bun.

Atunci se închidea în camera lui și se întîmplase de mai multe ori ca poșta să fie trimisă cu o oră, două întîrziere, dar Adrienne nu văzu nimic îngrijorător în asta și nici în aceea că el era ultimul la care ajungea sacul poștal. Uzdy locuia la parter, dormea pînă tîrziu, așadar era firesc ca pînă atunci întreaga corespondență să fie adunată, iar de la el curierul să plece la poștă.

Noroc că Uzdy dăduse această dispoziție abia acum, cînd ea cu Bálint și cu Absolon își încheiaseră corespondența.

Dintre vechile simptome alarmante nu mai rămase decît unul singur: uneori, pe fața lui Uzdy mai apărea vechea umbră de ură față de mama lui, dar atît de estompată încît Adrienne credea – fiindcă așa voia să creadă – că era doar o reminiscență a tulburărilor sufletești prin care trecuse.

*

Era la sfîrșitul lui noiembrie, cu o vreme frumoasă, ca de obicei în Ardeal, de ziua Sfintei Ecaterina, cînd după „vara babelor" venea brusc prima ninsoare.

Adrienne ieși devreme să-și facă plimbarea de dimineață. De pe culmea dealului văzu caleașca lor străbătînd în viteză șoseaua pietruită. Alături de vizitiu era doar tînărul valet. Asta însemna că se duceau la gară, să întîmpine un oaspete căruia trebuia să i se ia bagajul.

Era Absolon. Desigur că după el fusese trimisă trăsura. Inima începu să-i bată cu putere: așadar sosise clipa cînd va putea să scape de acolo. Rememoră într-o clipă întîmplările din ultimele săptămîni. Da, toate auspiciile era încurajatoare. Venise clipa propice să declanșeze divorțul. Uzdy nu mai fusese de mult atît de calm și de echilibrat. Era sigură că va reuși!

Trenul sosea la nouă și jumătate. La cît erau de rapizi trăpașii lor americani, Absolon va ajunge la castel într-o oră. Nu voia să fie de față. Ca să nu bănuiască nimeni că ea știa de sosirea lui. Cel mai indicat era să apară doar mai tîrziu, așa că făcu un ocol prin pădure. Își privi ceasul. Era trecut de unsprezece, așa că oaspetele probabil că ajunsese deja de aproape o oră la castel. Putea deci să se întoarcă și ea.

Dar abia apucă să facă vreo sută de pași, că se petrecu ceva neașteptat. Uzdy îi sări în față din dosul unui copac, dar nu cu pașii lui măsurați, ci precipitat, foarte grăbit, de parcă s-ar fi ascuns numai să o surprindă pe ea.

Așa și era.

– Te-am așteptat, draga mea Adrienne, și-mi pare bine, tare bine că am reușit să te găsesc – îi spuse el oftînd, apoi începu să rîdă stingher. Ce bizar, nu-i așa? Dar nu face nimic, lumea e plină de lucruri bizare – se opri o clipă, apoi continuă pe un ton serios, aproape implorator: Aș dori ca azi să rămîi tot timpul alături de mine. Să nu mă părăsești nici o clipă! Te rog din suflet!

– Bineînțeles, cu plăcere. Dar ce s-a întîmplat?

Uzdy, cu statura lui uriașă, se aplecă adînc pînă la urechea Adriennei. Pupilele îi erau dilatate de spaimă.

– Mama... mama mea a chemat de la Cluj un medic, numai ca să-mi facă mie în ciudă! Ea m-a mințit că e din cauza fetiței, dar eu știu că nu e așa! De aceea am și fugit de acasă, ca să nu mă găsească singur – nu vreau să mă găsească singur, nu vreau să rămîn nici o clipă singur!

O scutură de umeri tremurînd, apoi continuă în șoaptă:

– Bătrîna cotoroanță vrea să mă bage la casa de nebuni, ca pe tata! Te rog să nu o lași... nu o lăsa! Cît timp ești lîngă mine, nu va îndrăzni să o facă!

– Vai de mine! Nici vorbă de așa ceva! De ce să te închidă acolo?!

– Ba da! Așa e! – sîsîi Uzdy. O bănuiesc deja de mult... i-am deschis scrisorile... ea l-a chemat... am citit... sînt sigur! Dar acum hai să ne întoarcem! Să pornim spre casă! – o apucă de mînă și începu să o tragă după el cu pașii lui mari, atît de repede încît femeia abia se ținea după el.

*

La mijlocul peluzei încetini. Își băgă mîinile în buzunar și păși spre intrarea castelului cu fața impasibilă. Își schimbă atitudinea atît de repede și de convingător încît Adrienne ar fi fost îndreptățită să creadă că scena precedentă nu fusese decît o nălucire a ei, dacă Uzdy nu i-ar fi spus din nou, șoptindu-i printre dinți:

– Rămîi lîngă mine... nu mă părăsi...

Contesa Clémence discuta cu noul sosit în fața castelului. Cînd cei doi ajunseră acolo, îl prezentă:

– Domnul doctor Palkovics, asistent universitar... – și începu să le explice, așa cum prevăzuse și Uzdy, că îl chemase din cauza nepoatei sale, care era agitată, nu dormea bine, se trezea adeseori, așa că fusese de părere că era o măsură de prevenție, chiar dacă nu avea nimic serios, dar e mai bine ca un copil ca ea să fie din cînd în cînd consultat. Pentru firea ei taciturnă, acum era destul de locvace, cu afectarea stîngace a celor care nu știu să se prefacă.

– De altfel, vreau să mă examineze și pe mine... – adăugă ea rîzînd, de parcă ar fi spus o glumă.

Doctorul – un bărbat scund, rotofei și jovial – îi continuă ideea:

– Bineînțeles! Cînd un medic ajunge la țară, examinează pe toată lumea. Așa se întîmplă întotdeauna, m-am obișnuit deja.

Uzdy îl întrerupse. Avea o privire stranie, speriată, de animal hăituit. Adrienne nu-l mai văzuse niciodată așa. Se clătina de pe un picior pe altul, gîrbovit, privind pe furiș cînd la bătrînă, cînd la medic, ca un buldog costeliv uriaș, care se simțea încolțit și voia să scape de bătaie pitulîndu-se smerit. Avea o voce dulceagă, măgulitoare:

– Poate că ar trebui să mă consultați și pe mine, nu-i așa? Da, desigur, bineînțeles. Chiar acum, imediat. Ce spui, dragă mamă? Ar fi foarte indicat – și se întoarse către doctor: Atunci să mergem! Cel mai bine ar fi în camera mea, dacă nu aveți nimic împotrivă. Să vină cu noi și Adrienne, da, neapărat și ea... și ea...

Îi invită să intre cu gesturi largi, lăsîndu-l în față pe doctor, iar în urmă trăgînd-o pe Adrienne de mîna pe care i-o strîngea ca într-o menghină și fără să-i piară zîmbetul umil de pe față.

Pe culoar se întîlniră cu bătrînul Maier.

– Peste o jumătate de oră, cealaltă pereche de cai să fie înhămată! – îi ordonă Uzdy din mers, ca apoi să-i explice și doctorului: Ca să puteți ajunge acasă la prînz, nu-i așa? Da, fiindcă nu vrem să vă răpim prea mult din timpul dumneavoastră scump...

La capătul coridorului o luară la dreapta, spre scările care coborau la parterul aripii construite pe coasta dealului. Adrienne avu o clipă de ezitare – ura treptele acelea al căror scîrțîit îl auzea de fiecare dată cînd bărbatul venea în camera ei, așa că ea nu trecea niciodată pe acolo. Dar cum îi promise că va rămîne mereu alături de el, cît timp medicul era acolo, nu mai putea să se întoarcă. Uzdy îi conduse în dormitorul lui. Fereastra avea zăbrele, ca peste tot în acea aripă în care-și trăise ultimii ani de viață bătrînul conte, după ce-și pierduse mințile. Era o cameră simplă, destul de mică, cu un singur pat de fier și în rest doar strictul necesar.

Uzdy îi oferi medicului un scaun, iar el se așeză în fața lui, pe pat, trăgînd-o pe Adrienne cît mai aproape. Începu să vorbească excesiv de politicos, cu un zîmbet umil și făcînd plecăciuni adînci:

– Poftiți, domnule doctor, vă rog să mă întrebați orice! Vă rog frumos!

Medicul tuși încet, puțin jenat.

– De față cu doamna contesă?... E destul de neobișnuit așa...

Dar Uzdy nu-l lăsă să continue:

– Nu avem secrete unul față de celălalt. Nu-i așa Addy? Noi sîntem uniți trup și suflet! Nu am dreptate, draga mea? Așa că, vă rog, domnule doctor, continuați!

Apoi urmară întrebările obișnuite, despre somn, putere de muncă, chiar și unele mai delicate, la care el răspunse, în aparență, cu calm și foarte satisfăcător, de parcă s-ar fi pregătit dinainte. E adevărat că vorbea destul de rar, de tărăgănat, de parcă și-ar fi cîntărit fiecare cuvînt, dar cum doctorul îl vedea prima oară, nu i se păru ceva ieșit din comun. Apoi îi examină reflexele genunchilor, reacția ochilor, îi ascultă plămînii și inima. Uzdy era docil ca un mieluțel. Doar Adrienne îi vedea privirea speriată cu care-i urmărea fiecare

mișcare cînd își apropia mîinile de capul lui sau cînd îi lipea pe piept stetoscopul.

Consultul se prelungi destul de mult, dar în cele din urmă doctorul Palkovics exclamă satisfăcut:

– Vă felicit, domnule conte, sînteți perfect sănătos. Poate un pic cam agitat, dar e ceva firesc la un intelectual ca dumneavoastră. Așa că am să vă prescriu un sedativ ușor, pe care vă rog să-l folosiți o vreme. Doar atît, nimic mai mult.

Îi scrise rețeta și se ridică.

Medicul știa că fusese chemat numai din cauza lui Uzdy. Așa că nu insistă să o consulte și pe Adrienne.

– Trăsura vă așteaptă – îl zori Uzdy –, e timpul să porniți, ca să nu pierdeți trenul.

Îl conduse pe ușa de serviciu, care dădea în curtea din spate, trecură prin dreptul stivelor de lemne, pe lîngă drugii de stejar, rămași de la ultima fasonare, pînă ce ajunseră în fața grajdurilor, unde aștepta trăsura, gata de plecare. Uzdy repeta întruna, mecanic:

– Vă mulțumesc, domnule doctor, a fost o onoare să vă cunosc, vă mulțumesc, vă mulțumesc, vă mulțumesc.

Cînd caleașca dispăru pe poartă, se îndreptă și porni încet spre casă. După cîțiva pași se opri și o privi pe soția lui cu fața radioasă.

– Îți sînt foarte recunoscător, dragă Addy! Dar acum te rog să te duci în cameră. Da, în camera ta!

Adrienne plecă de îndată, ușurată. Era o bucurie pentru ea că doctorul îl liniștise, dar și să rămînă singură, după ce în ultima oră și jumătate fusese cu sufletul la gură văzîndu-l pe Uzdy atît de încordat, deși făcuse tot posibilul să pară calm. Bine că totul se terminase fără probleme.

Dar cînd era pe cale să intre în castel, Uzdy strigă după ea cu glas amenințător:

– Să rămîi în camera ta! Să nu te miști de-acolo! Ai înțeles? Rămîi acolo!

Îi observă chipul încordat. Avea venele de la tîmple umflate și fața înroșită. Oare era totuși bolnav? Atitudinea lui în fața doctorului nu a fost decît o prefăcătorie? Și de ce îi ordonase să nu iasă din cameră? Era îngrijorată.

Chiar dacă nu înțelegea nimic, se supuse cerinței lui. Dar era foarte neliniștită. Nu-l mai văzuse niciodată atît de umil ca în acea

oră și jumătate cît rămăsese doctorul la ei și nici atît de speriat ca atunci cînd se întîlniseră în pădure. Oricît de mult s-ar fi străduit să se liniștească, era din ce în ce mai frămîntată, simțind că e în pragul unui deznodămînt îngrozitor. Inima îi bătea cu putere.

Brusc, ca un răspuns la presentimentele ei, se auzi un urlet animalic, prelung.

*

Alergă de-a lungul coridorului. Nu era nimeni. Nici în curte, nici în vestibul. Dar ușa salonului era deschisă. Intră în pripă.

O întîmpină o scenă neprevăzută. Uzdy era întins pe jos, cu bătrînul Maier îngenuncheat lîngă el, în timp ce-i descheia gulerul de la cămașă. Unul dintre fotolii era răsturnat. Pe parchet era aruncat un drug de stejar. Oare cum ajunsese acolo de pe stelajul de lemne? În colțul din dosul canapelei stătea bătrîna doamnă Uzdy, cu fața mai întunecată decît peretele cenușiu de care se rezema.

Adrienne rămase înmărmurită, dar bătrînul majordom îi strigă speriat:

– *Bitte einen Diener rufen... bitte schnell! Der Herr ist ohnmächtig...* – chemați vă rog un servitor... repede vă rog! Stăpînul și-a pierdut cunoștința...

Faptul că bătrînul revenise la germana lui maternă era semnul că se petrecuse ceva grav. Ieși în fugă și strigă după un servitor, intră în sufragerie, să aducă un pahar cu apă. Cînd se întoarse în salon, Maier tocmai îl ridica pe Uzdy de subsuori, iar servitorul îl apucă de picioare.

– Am adus apă! Ar trebui să-l stropim pe față – le spuse Adrienne.

– Nu acum. Mai tîrziu, după ce-l ducem în camera lui.

Mîinile și picioarele îi atîrnau inerte ca unei marionete cu sforile rupte. În timp ce-l cărau, Adrienne observă că avea tîmpla însîngerată.

– Ce s-a întîmplat? Dumnezeule, ce a pățit? – se întoarse ea către bătrîna contesă.

Pînă atunci, doamna Uzdy rămăsese nemișcată, cu ochii închiși. La auzul vocii norei sale, îi deschise încet, cu pupilele tot mai dilatate, ca în fața unei viziuni înfricoșătoare. Apoi se îndepărtă de perete, îi întoarse spatele și porni cu mersul ei rigid dintotdeauna

spre camera ei. Deschise ușa încet și o închise în urma ei fără nici un zgomot.

*

Adrienne nu află ce se întîmplase decît mai tîrziu, de la bătrînul Maier.

El curăța argintăria din vestibul, cînd apăru Uzdy în curte, în vîrful picioarelor, cu drugul de stejar în mînă. Înțelese de îndată că era un semn rău și se grăbi să-i taie calea, dar stăpînul se dovedi mai agil. Bătrîna contesă era în salon, la locul ei obișnuit de lîngă masă, probabil așteptîndu-l pe medic. Fiul se îndreptă spre ea cu bîta ridicată, gata să o lovească. Din fericire, masa era între ei, așa că Maier reuși să-l ajungă din urmă. Îi răsuci mîna la spate și îi puse piedică, să-l doboare la pămînt, cum învățase pe vremuri, cînd era infirmier la clinica de psihiatrie de lîngă Graz. Știa că nu era ușor să imobilizezi un nebun furios. De obicei, în cădere, pacientul își pierdea cunoștința, ceea era mai bine decît să se ia la trîntă cu el. Din fericire, reuși să-l pună la pămînt. Dar, în cădere, Uzdy se lovi cu capul de spătarul masiv al fotoliului. Nu era grav, era doar o rană superficială și suferise o comoție cerebrală ușoară. De aceea insistase bătrînul majordom să nu-l dezmeticească acolo. Era mai bine să-și revină în alt loc, ca să uite mai ușor incidentul. Stătea culcat liniștit, în patul lui, cu comprese reci pe frunte.

– Deocamdată o să rămînă nemișcat. Dar mai tîrziu va trebui să-l supraveghem...

După-amiază, cînd sosi Absolon, Adrienne îi povesti teribila întîmplare. Spre seară se întruni consiliul de familie. Se hotărîră să facă cu schimbul, ca să fie tot timpul cineva la căpătîiul bolnavului. Nu putea fi vorba decît de patru persoane: Adrienne, Absolon, majordomul și bătrîna domnișoară engleză. În nici un caz și mama lui, fiindcă de îndată ce Maier îi amintise lui Uzdy că doamna Clémence se interesase de stare lui, ochii începuseră să-i sticlească de ură și ridicase pumnii strînși, încît a schimbat imediat subiectul.

Era evident că dacă ar fi dat cu ochii de ea, ar fi avut o nouă criză de furie.

Adrienne se sfătui cu Absolon și se hotărîră să trimită de îndată o telegramă după doctorul Kisch, ca să decidă ce aveau de făcut. Era

de față și bătrîna contesă, fără să spună nimic. Stătea nemișcată, cu fața ca de piatră și poate că nici nu auzea ce se vorbea în jurul ei.

*

Urmară trei zile de coșmar.

Apoi sosi doctorul Kisch, dar nu intră în camera bolnavului, de teamă să nu-l incite. Se pregătea să-l examineze abia în clinică, după ce-l va fi internat. Pentru că aceasta era decizia lui. Trebuia dus în secția închisă. Era evident că nu putea fi tratat în libertate. Ar fi fost un pericol pentru toată lumea.

În dimineața celei de-a patra zile era din nou rîndul Adriennei să facă de gardă.

Încă nu se luminase de ziuă. Pe pervazul ferestrei ardea o candelă mică. Uzdy părea adormit, cu capul pe perna înaltă. Tînăra femeie stătea pe un scaun, la picioarele lui. Era o liniște deplină, nu se auzeau decît bătăile surde ale pendulului.

Timpul se scurgea îngrozitor de încet. Mai încet decît altădată. La ora opt urma să sosească doctorul Kisch, să-l ia pe Uzdy cu el. Salvarea sosise deja în seara trecută. Era ascunsă în curtea din fața grajdurilor. Cei doi asistenți, veniți odată cu ea, îl vor duce la Cluj, în sanatoriul cunoscut de toată lumea, după acoperișul lui, drept „casa verde" și-l vor închide acolo. Și așa, totul se va sfîrși...!

Acesta va fi sfîrșitul speranțelor sale, al năzuințelor pentru care se luptase de-a lungul anilor. Al speranței ei de libertate, care i se păruse atît de aproape... Al căii sale spre fericire, pentru care ar fi meritat să trăiască. Pentru care Bálint își părăsise căminul. Așa se termina și visul ei de mamă, după care tînjise cu toată ființa ei, viața fiului nenăscut și care nici nu se va mai putea naște vreodată, dipărînd pentru totdeauna în ceasul care avea să vină în curînd... Simțea că odată cu el dispărea și iubirea ei, care se transforma într-o eternă suferință. Iar ea va rămîne veșnic înlănțuită de omul pe care-l detestase întotdeauna, în infernul acela, alături de fiica ei înstrăinată și de bătrîna contesă pe jumătate dementă.

În ultimele zile, aceste gînduri negre o obsedaseră, dar acum, cînd soarta era pe cale să i se pecetluiască, le simțea și mai apăsătoare. Sperase pînă în ultima clipă — nici ea nu știa prea bine de ce –, cu inconștiența condamnatului la moarte, că se va petrece o minune izbăvitoare.

Stătea pe scaun chircită, cu fața ascunsă în palme, simțindu-se strivită sub apăsarea destinului. Inima îi bătea cu putere. Nu fusese fericită decît în acele patru săptămîni, alături de Bálint, la Veneția, cînd trăise de asemenea cu spectrul morții deasupra capului, fără să se lase copleșită de ea. Atunci ar fi trebuit să-și pună capăt zilelor, să nu se mai întoarcă niciodată de acolo, ca să sufere cum suferea acum!

Ochii i se umplură de lacrimi. Era la capătul puterilor și nu mai reuși să se controleze. Izbucni în hohote de plîns. Lacrimile i se scurgeau printre degete, pe piept, în poale, prin pliurile rochiei, pînă pe podea.

– Plîngi, Adrienne? – se auzi vocea lui Uzdy.

Bărbatul o privea cu ochii mari, cu capul adîncit în perne. Oare cînd se trezise? De cînd o privea descumpănit?

Femeia nu reuși să-i răspundă, doar ridică ochii la el. Avea fața surprinzător de liniștită, cum nu-l mai văzuse niciodată.

Stătea cu capul nemișcat. Părul i se risipise pe dîmburile pernei, despărțit de o cărare dreaptă în creștet și cu capetele răsucite în sus, sprîncenele teșite îi coborau către tîmple, iar barbișonul negru ascuțit părea al unui diavol stilizat. Dar chipul lui nu părea cîtuși de puțin satanic. Pe buze i se ivi un zîmbet firav, de-a dreptul spășit.

– Plîngi? – o întrebă el din nou. De ce? Doar nu din cauza mea?

Rostea cuvintele greu, tărăgănat.

– Știu că nu am reușit niciodată să te fac fericită... așa că nu trebuie să-ți fie milă de mine.

Făcu o scurtă pauză, apoi continuă:

– Poate că nu... nu am fost... ar fi trebuit să fiu altfel... dar nu am știut cum... a fost vina mea, dar nu am știut...

Adrienne izbucni din nou în plîns. Se aplecă să-și ascundă fața în palme. Hohotele mute îi scuturau umerii. Cînd reuși să-și ridice fața, Uzdy îi vorbi din nou, de parcă ar fi așteptat doar ca să se potolească. Vocea părea că-i vine din depărtare, aproape de pe altă lume:

– Ce-a fost, a fost... dar vreau să știi că eu te-am iubit foarte mult – și închise ochii, toropit de oboseală.

Nu-i mai deschise nici cînd pendulul bătu de ora opt, nici cînd intră Maier, nici mai tîrziu cînd, înainte să iasă, Adrienne îi mîngîie cu degetele înghețate părul răvășit.

Se lumina de ziuă. Pe coridor își făcu apariția doctorul Kisch, împreună cu doi brancardieri, care cărau o targă

Femeia se trase către balustradă. Voia să urce în camera ei, să nu audă și să nu vadă nimic din scena oribilă cînd urmau să-l imobilizeze. Dar nu reuși să facă mai mult de cîțiva pași, fiindcă nu o mai țineau picioarele. Rămase cu inima strînsă, lipită de perete. Auzi ușa de jos deschizîndu-se și zgomot de pași. Apoi vocea surprinsă a soțului ei, din ce în ce mai puternică:

– Ei!... Ei!... Vai!... Vai!...

Doar atît. Nimic mai mult!

Se lăsă o liniște înfricoșătoare!

Din nou pași. Grei, militărești. Se deschise glasvandul, care dădea spre stiva de lemne. Cineva rostea comenzi, dar ei erau deja afară. Femeia alergă într-acolo. În dimineața tulburie văzu întreg alaiul. Uzdy era acoperit cu un cearșaf, nemișcat, de parcă ar fi murit. Probabil că-l imobilizaseră cu o injecție care avea efect instantaneu. Avea chipul cadaveric, ca de ceară.

Adrienne simți că i se înmoaie genunchii. Se prăbuși răvășită pe pervazul ferestrei. Rămase așa îndelung. Nu-și mai plîngea soarta, ci se simțea copleșită de milă.

VI

Adrienne îi scrise lui Bálint de la Cluj, unde plecase în ziua următoare, ca să pună la punct toate amănuntele legate de îngrijirea lui Uzdy.

În primele trei pagini îi descrise în amănunțime cele întîmplate, prin fraze scurte, seci, care le pecetluiau destinul, pînă la sfîrșitul implacabil: „...alaltăieri, în dimineața de 1 decembrie, sărmanul de el a fost internat la Cluj".

În continuare, scrisul era din ce în ce mai pripit, cu multe cuvinte șterse sau corectate:

„Totul s-a terminat! Eu nu mai pot să divorțez, iar tu nu mă poți lua de soție. Niciodată! Mă înțelegi? Niciodată. Cît timp trăiește, poate mai mult decît noi. Nu putem conta pe moartea lui,

chiar dacă ar fi mîntuire și pentru el. Dar nici să sperăm că se va însănătoși. Așa că visele noastre s-au terminat.

Nu mai putem trăi nici cum am trăit pînă acum. Nu, nu are nici un rost să protestezi! Știi și tu foarte bine, doar mi-ai spus-o de mai multe ori. Am scrisorile tale în față: ... *asta nu mai e viață. Să ne prefacem, să mințim, să ne ascundem întruna, ca niște hoți, ceea ce și sîntem de fapt, fiindcă furăm acele cîteva ceasuri de fericire, uneori cîte o noapte întreagă, mereu cu teamă, cu urechile ciulite, de parcă am fi evadat dintr-o închisoare*... Cîtă dreptate ai avut! Apoi ai continuat: ...*nu simți cît de umilitor este acest fel de trai? Să tăinuim, ca pe un păcat, ceea ce am vrea să dăm de știre întregii lumi, cu capul ridicat..., în felul acesta nu mai puteam continua*... Pînă acum nu ți-am răspuns. Nu ți-am spus că și eu simt la fel. Poate că nici nu ar fi trebuit s-o fac. Dar eu am simțit asta deja la Veneția. De aceea am vrut să mor acolo. Să nu mă mai întorc în robia mea. Ai dreptate, nu mai putem continua așa. Nu aș mai rezista!

Fiindcă mai am un motiv. Despre care tu nu mi-ai scris niciodată. Copilul! Să ne temem mereu din cauza lui? Tocmai pentru cel care ar fi cea mai mare bucurie a vieții mele? Să ne temem de el ca de un blestem? Pentru că, mai ales de acum înainte, nu ne-am putea aștepta la nimic altceva. Ei bine, nu! Nu! Nu! Nu aș fi în stare să fac așa ceva. Iar dacă totuși s-ar întîmpla, ar trebui fie să-l ucidem de la bun început, fie să-l aducem pe lume și să-l ascundem. Tocmai pe copilul tău?! Chiar dacă eu aș accepta să-l aduc pe lume, n-aș putea să o fac pentru el. Chiar tu mi-ai scris: ...*vreau să am un urmaș, care să-mi ducă numele mai departe. Pe zi ce trece, mi-l doresc tot mai tare. Am împlinit deja treizeci și doi de ani. Probabil că la vîrsta asta toți bărbații au aceeași dorință. Aceasta este esența tuturor religiilor străbune. La toate popoarele, din orice colț al lumii. Fie romani, fie evrei, fie chinezi. Un urmaș spre cinstea străbunilor săi, a larilor dintotdeauna. Blestemul lui Iehova se abate asupra tuturor celor care nu și-au zămislit fiii. Așa simt și eu. Altminteri, aș fi ultima verigă din lanțul lung al neamului meu*... În altă scrisoare mi-ai scris așa: ...*Vreau să crească în sfera, în credința noastră, în spiritul datoriei față de amintirea tatălui, a bunicului meu... el ar fi întruparea pămîntească a eternității, nu pot renunța la el.* Îți amintesc toate astea fiindcă vreau să te căsătorești. Te oblig, în numele iubirii noastre. Să nu protestezi! Trebuie! Dacă nu ridicăm un zid între

noi, ne vom întîlni în mod inevitabil, iar sfîrșitul va fi cel despre care ți-am vorbit de atîtea ori... Fă-o cît mai repede. Mi-am asumat o enormă responsabilitate cînd am încercat să divorțez. Știam că s-ar putea ca Uzdy să-și piardă mințile din cauza asta. De aceea am și ezitat atît de mult. Dar cînd m-am decis, m-am gîndit la toate consecințele. Chiar și la aceasta! La ceea ce-ți scriu acum. La rugămintea mea față de Tine! Îți spun și pe cine să iei. Pe micuța Lili Illésváry. E îndrăgostită de tine. Sînt sigură! Îți place și ție puțin. Familia ei ar fi de acord, altfel nu te-ar invita atît de des. E o fată drăguță. Sănătoasă. Demnă să devină mama fiului tău, dacă eu nu am reușit să fiu... Ar fi o consolare pentru mine. Sînt gata să-mi asum vina pentru boala lui Uzdy, dar nu aș suporta păcatul ca Tu să nu-ți întemeiezi o familie din cauza mea. Aș fi nevoită să găsesc alt deznodămînt... cel despre care ți-am spus la Veneția... Nu poți să-mi ceri așa ceva... Dar nici să trăiesc așa... așa cum am trăit pînă acum. Nu! Eram amîndoi foarte aproape de paradis. Tocmai la poarta lui. Am zărit toate visele întruchipate în el. Lumina de acolo. Amăgirile se acolo. Dar poarta s-a închis. Nu mai e cale de întoarcere în întuneric, dezonorați ca doi cerșetori. Nu! Orice, numai asta nu!"

Iar la capătul paginii, încă un singur rînd: „Nu vreau să te mai întîlnesc pînă atunci!"

Scrisoarea sosise la prînz. Seara se lăsase de mult, dar Bálint era tot prăbușit în fotoliul din fața ferestrei, în camera lui de hotel. Părea inconștient.

Luminile de pe cheiul Dunării se reflectau pe tavan în careuri mari, în mijlocul cărora umbra ferestrei desena o cruce mare, întunecată. I se părea că-și vede crucea din adîncul propriului său mormînt. Scăpase scrisoarea pe podea.

Ușa se deschise. Pași ușori, mărunți se apropiau de el. Era Róza Abády, dar Bálint rămase nemișcat. Se dezmetici întrucîtva doar atunci cînd mama lui își trase un scaun, se așeză lîngă el și-l atinse cu mîna ei mică pe braț.

– Eu sînt – îi spuse ea zîmbindu-i blînd. Am sosit la prînz. Am auzit că ești acasă, așa că am venit să te văd...

Îi vorbea firesc, de parcă s-ar fi despărțit doar de o zi și nu s-ar fi petrecut nimic între ei. Îi scrută atent chipul cu ochii ei puțin bulbucați plini de compasiune și îngrijorare, dar aproape pe furiș,

nu cumva să-și dea seama Bálint că venise numai la auzul veștii bolii lui Uzdy. Vestea că a fost internat în „casa verde" se răspîndise ca un fulger prin tot orașul, iar contesa se gîndi de îndată la fiul ei.

Acea căsătorie blestemată nu mai putea să aibă loc. Ar fi fost un motiv de bucurie pentru ea, dacă nu ar fi știut că pentru Bálint era o decepție îngrozitoare. Așa că se hotărî de îndată să plece la el, să-l consoleze – bineînțeles, nu prin vorbe, care nu ar fi avut nici un rost, ci prin afecțiune, arătîndu-i că-l reprimește alături de ea. Oricum, orgoliul ei de mică regină se risipise în cele două luni și jumătate de singurătate, măcinată de teama că-și pierduse fiul pentru totdeauna. Așa că se folosi de primul prilej ca să se împace cu el, fără să se umilească.

– Sînt în drum spre Abazia. Anul trecut m-am simțit foarte bine acolo. Și e destul de aproape, așa că aș putea să te văd din cînd în cînd. Nu-i așa că ai să vii uneori în timpul iernii? Nu trebuie să mă conduci. M-am învățat să călătoresc singură, nu mai sînt atît de neajutorată.

Înșira verzi și uscate, fără importanță, fără nici o aluzie la drama prin care trecea fiul ei. Îi spuse că va rămîne vreo zece zile la Budapesta, dar aparent nu de dragul lui Bálint, ci ca să-și vadă de sănătate.

Nici nu aprinse lumina, fiindcă în semiobscuritatea din cameră se simțea mai aproape de fiul ei, putea să-i dezmierde părul, iar el nu era nevoit să-și ascundă durerea de pe față.

Rămaseră împreună pînă tîrziu. Umbrele care împînzeau camera de hotel erau îndulcite de cuvintele binefăcătoare cu care-și îmbărbăta mama fiul.

*

Zilele următoare și le petrecură împreună – dimineața în sălile de așteptare din spitale sau prin muzee, după-amiaza și seara în cinematografe sau la concerte. Acum, contesa nu mai voia să meargă la teatru, ca în alte dăți, deoarece simțea că fiului ei nu i-ar fi fost pe plac.

La mijlocul lunii plecă. Desigur, Bálint o conduse la gară, o așeză într-un compartiment separat și rămase alături de ea pînă la plecarea trenului.

– De Crăciun am să vin să te văd! – îi spuse Bálint, apoi, după o pauză scurtă, adăugă cu vocea ușor schimbată: Poimîine mă duc la Szent-Györgyi, la vînătoare de urși.

Contesa simțea că în dosul cuvintelor lui era mai mult decît faptul în sine, așa că-l întrebă aparent dezinteresată:

– Cine va fi acolo? Cei de anul trecut?

– Nu am aflat cine vor fi trăgătorii. Nici toate doamnele care vor veni. Desigur că va fi mătușa, cu Magda și... bineînțeles, micuța Lili Illésváry. Știu sigur că ea va fi acolo.

Doamna Róza nu-i răspunse. Dar avea fața radioasă. Îl trase spre ea și-l sărută pe frunte.

– Du-te, dragul meu – îi spuse ea în șoaptă. Dumnezeu să te binecuvînteze!

*

Acceleratul de Zsolna fumega din greu în hangarul de sticlă al Gării de Vest.

Bálint își cumpără un maldăr de ziare și urcă în vagon. Se așeză comod și începu să citească. În ultimele zile se răspîndise vestea că afurisita criză guvernamentală era pe cale să se sfîrșească. Ceea ce părea să se confirme prin faptul că, de cîteva zile, Wekerle își înaintase cererea de investitură, care i-ar permite să continue treaba, pe baza bugetului din anul precedent. Asta ducea la reactivarea guvernului de coaliție. Dar mai erau și alte semnale. În noiembrie, Partidul Independent se divizase. Ferenc Kossuth și adepții lui fuseseră îndepărtați din cauza conflictului legat de banca națională. Justh devenise stăpînul absolut, iar între cele două tabere se iscă o luptă încrîncenată, care umplu paginile ziarelor. Care se înteți și mai tare cînd, după demisia lui Justh de la președinția Camerei, pașoptiștii și adepții lui '67 votară alături de Kossuth, eliminîndu-l pe Justh din joc. Așa că războiul fratricid era în toi. Asta le mai lipsea maghiarilor. Nici Tisza sau Fejérváry nu fuseseră combătuți mai vehement. Fostul președinte al Adunării, recurgînd la o obstrucție tehnică, bloca raportul provizoriu asupra bugetului, solicitat de guvernul Wekerle, cerînd ședințe cu ușile închise și voturi nominale pentru tot felul de probleme minore, în ciuda faptului că tocmai ei înșiși, împreună cu aliații lor, declaraseră sus și tare că aceasta era

o măsură legitimă doar în cazul în care erau indicii referitoare la un vot măsluit. Iar acum își distrugeau propria majoritate.

Astfel, cercul se închise. Coaliția a debutat prin obstrucții. Minoritatea a demis toate guvernele, pînă ce, prin sloganuri sforăitoare și lozinci patriotarde, a devenit majoritară. Apoi, confruntată cu realitatea interesului de stat, a fost nevoită să capituleze, în taină, tocmai datorită angajamentelor prin care a ajuns la putere – și-a asumat reforma electorală, pe care nu a dus-o la bun sfîrșit.

În cei trei ani și jumătate de guvernare, partidele aliate s-au hărțuit între ele cu ură. Constrînși să facă compromisuri în problemele vitale ale statului, s-au lăsat mînați mai degrabă de interesele de partid decît de cele ale națiunii și astfel au ajuns să discrediteze autoritatea acelui Parlament despre care susțineau că era mai presus de toate.

Bálint rememoră toate aceste evenimente, în timp ce răsfoia ziarele. În cele de dimineață se vorbea și despre intenția lui Zichy de a rezolva criza cu ajutorul lui Andrássy sau din nou a lui Wekerle, așadar în interiorul coaliției. Dar această soluție se lovi de obstrucția cercurilor bancare.

Una din edițiile de prînz publică o altă știre.

Regele îl primise pe Károly Khuen-Héderváry, pe care-l desemnase ca viitor președinte. El urma să dizolve Parlamentul, dînd posibilitatea poporului să arate prin vot în ce măsură acesta s-a îndepărtat de cei pe care, cu mai puțin de patru ani în urmă, îi considerase niște semizei.

Era sfîrșitul unei epoci pline de eșecuri, de promisiuni nerealizate. Cea mai gravă era neglijarea armatei. În felul acesta, națiunea a pierdut patru ani, imposibil de recuperat. Italia și Serbia erau mai bine pregătite de război decît monarhia bicefală.

*

Acceleratul era deja departe de Dunăre. Se lăsase seara, dar Bálint continua să privească întunericul de afară. Cîmpiile nesfîrșite erau o lume cenușie și tristă. Zăpada topită înghețase din nou. Peste marea de gheață se învolbura fumul gros al locomotivei, împestrițat uneori de scînteieri roșietice.

Peste o jumătate de oră urma să coboare. Trăsura îl va aștepta la gară. După o altă jumătate de oră, va ajunge la castelul Szent-Györgyi, unde era așteptat.

Așa se vor îndeplini cele scrise în telegrama din dimineața aceea, singurul lui răspuns la scrisoarea Adriennei:

„La prînz, plec la Jablanka, așa cum mi-ai ordonat..."

GLOSAR

Abdühamid II (1842-1918) a fost sultan al Imperiului Otoman, detronat însă pe 27 aprilie 1909 de către „Junii turci" și încarcerat la Salonic. De numele său se leagă o primă tentativă de reformă monarhică (în direcția constituționalității), dar și importante pierderi teritoriale ale Imperiului în urmă războiului ruso-turc din 1877-1878, cînd România și-a declarat independența, ca apoi să piardă și Egiptul (în 1882).

Áchim András (1871-1911) era chiar din Békéscsaba, fiind liderul Partidului Socialist Independent „Alföld", fondat în 1906. Fusese ales în Parlament în 1905, pentru ca pînă la moartea sa să conducă acest așa-zis „partid țărănesc", militînd pentru o naționalizare a proprietăților bisericești și a celor deținute de marii latifundiari, care să fie apoi împărțite țăranilor, organizînd demonstații de stradă (descrise și în acest volum) etc. A fost și motivul pentru care Áchim a fost asasinat de doi frați latifundiari.

Aerenthal, Alois von (1854-1912) a fost ministru al Afacerilor Străine în cadrul Imperiului austro-ungar, între 1906 și 1912. În vremea mandatului său a avut loc anexarea Bosniei și Herțegovinei, în 1908, ceea ce a creat o criză în relațiile Austriei cu Rusia și la nivel european, deși Aerenthal începuse negocieri secrete cu omologul său din Imperiul Țarist, Alexander Izvolsky. Semnificativ este și faptul că, din 1895, Aerenthal a fost ambasadorul Austriei la București, contribuind la reînnoirea alianței României cu Puterile Centrale.

Alfonzo XIII (1886-1941) a fost regele Spaniei de la nașterea sa pînă în 1931, odată cu proclamarea celei de-a doua republici.

Ballplatz este de fapt „Ballhausplatz", piața centrală a Vienei, unde de mai bine de două veacuri se afla reședința șefului cabinetului ministerial, a cancelarului.

Berchtold, Leopold (1863-1942) era în perioada descrisă în volum ambasador al Austriei la Sankt Petresburg, fiind artizanul unei întîlniri secrete dintre Aerenthal și Izvolski în septembrie 1908, cînd cu criza bosniacă. Între 1912-1915 a fost ministru de Externe al Imperiului austro-ungar.

Bethlen István (1874-1946) intrase nu demult în Parlament, în 1901, din partea Partidului Liberal. Provenea dintr-o veche familie nobiliară transilvană, iar la finele primului război mondial a făcut parte din delegația maghiară prezentă la Conferința păcii de la Paris (1919). A jucat un rol important în îndepărtarea guvernului Béla Kun și instaurarea lui Miklós Horthy ca regent al Ungariei. De altfel, în 1921 a devenit prim-ministru pentru un deceniu, în cabinetul său fiind numit și autorul acestei *Trilogii* ca ministru de Externe, între 14 aprilie 1921 și 19 decembrie 1922. Guvernarea lui Bethlen s-a încheiat în condițiile crizei economice, dar a rămas destul de influent în viața politică a Ungariei, fiind unul dintre cei ce s-au opus alianței cu al III-lea Reich, iar mai apoi a purtat chiar discuții pentru o pace separată cu Aliații, Miklós Bánffy încercînd în primăvara lui 1943 să-l convingă și pe Ion Antonescu să facă același lucru. La sfîrșitul celui de-Al II-lea Război Mondial, István Bethlen a fost luat prizonier de sovietici, aflîndu-și sfîrșitul într-o închisoare din Moscova.

Bienerth, Richard von (1863-1918) a fost numit de împăratul Franz Joseph I ca prim-ministru pe 18 noiembrie 1908, conducînd cabinetul pînă în vara lui 1911, anterior fiind ministru de Interne, context în care a elaborat un proiect de reformă electorală bazat pe sufragiul universal.

Bolyai János (1802-1860) s-a afirmat în domeniul matematicii, cu realizări importante în ce privește geometria neeuclidiană (a pus chiar bazele acesteia, independent de Carl Gauss și Nikolai Lobacevski). S-a născut la Cluj, ca fiu al celebrului matematician Farkas Bolyai. După studii de inginerie la Viena, a lucrat la fortificațiile militare de la Timișoara, trecînd ulterior pe la Arad, Oradea, Szeged, Lemberg ș.a.

Bülow, Bernhard von (1849-1929) a fost cancelar al Germaniei din 1900 pînă în 1909, anterior fiind secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe.

Cabanel, Alexandre (1823-1889) era un pictor faimos al vremii, mai ales prin creațiile lui portretistice, mult apreciate. Stilul său era, desigur, „academic", prezent și în tratarea temelor clasice, cu caracter istoric și

religios. Numărîndu-se printre pictorii preferați ai lui Napoleon III, Cabanel a fost profesor la Școala de Arte Frumoase din Paris (din 1864).

Charcot, Jean-Martin (1825-1893) este apreciat ca fondator al neurologiei moderne, fiind totodată profesor de patologie anatomică la Universitatea din Paris. A studiat hipnoza și „isteria", de numele său fiind legate mai multe descoperiri, el descriind pentru prima oară scleroza multiplă.

Conrad von Hötzendorf (1852-1925) a fost șeful Statului Major al armatei austro-ungare între 1906 și 1917, cu un rol major în declanșarea primei conflagrații mondiale.

Cunard Line era o companie navală anglo-americană de linie, care opera inițial între Marea Britanie și SUA. În 1903 această companie a deschis o nouă linie maritimă între Fiume și New York.

Darányi Ignác (1849-1927) era pentru a doua oară ministru al Agriculturii (1906-1910, după un mandat între 1895 și 1903). Nu demult, Darányi părăsise Partidul Liberal, pentru ca în 1905 să fie unul din fondatorii Partidului Constituțional.

Donner, Georg Rafael (1693-1741) a fost un faimos sculptor austriac, cu o impresionantă producție artistică inspirată de creațiile antichității.

Edward VII (1841-1910), rege al Regatului Unit între 1901 și 1910. În legătură cu volumul de față, trebuie menționat că Edward VII își petrecea de regulă vacanța anuală la Marienbad (menționat aici) și Biarritz, avînd mai tot timpul o relație tensionată cu împăratul Germaniei, Wilhelm II, care îi era de altfel și nepot.

Festetics György (1815-1883) servise ca ministru de Externe imediat după realizarea Dualismului austro-ungar, între 1867 și 1871.

George, principele moștenitor al tronului Serbiei (1887-1972), care revenise din exil împreună cu familia în 1903.

Hoitsy Pál (1850-1927), medic oftalmolog și om politic în formațiunea lui Ugron, dar și editor al periodicului *Vasárnapi Ujság*. A fost deputat în cîteva rînduri, ultima oară în 1906-1910, după care s-a retras din viața publică.

Izvolski, Alexander (1856-1919) a fost ministrul de Externe al Imperiului Țarist din 1906 pînă în 1910, fiind implicat în criza bosniacă. Totodată a contribuit semnificativ la realizarea unei alianțe cu Marea Britanie în 1907, fapt care a conturat cele două tabere care se vor înfrunta în primul război mondial.

Kraepelin, Emil (1856-1926) fusese profesor la Universitatea din Heidelberg între 1890 și 1904, după care a trecut la Universitatea din München, fără să fi predat vreodată la Berlin, așa cum rezultă din volumul de față. Este considerat fondator al psihiatriei științifice moderne și a psihofarmacologiei, în 1908 fiind ales membru al Academiei Regale de Științe din Suedia.

Lorenz von Stein (1815-1890) fusese profesor de economie politică la Universitatea din Viena, între 1855 și 1885. Lucrările sale au abordat cu prioritate problemele economiei naționale, racordîndu-le la administrația publică, fiind preocupat deopotrivă de situația socială a populației, cu soluții de ameliorare a traiului păturilor sărace. Se poate vorbi de o apropiere a concepțiilor sale de cele marxiste, cu atît mai mult cu cît a utilizat noțiuni precum „lupta de clasă" și „proletariat".

Lukács László (1850-1932) a fost pentru o perioadă destul de lungă ministru de Finanțe (1895-1905), iar mai apoi a ocupat și postul de prim-ministru al Ungariei, în 1912-1913.

Marșul Rákóczi a fost creat într-o primă versiune pe la 1730, invocînd speranța revenirii lui Francisc Rákóczi II pentru a salva poporul maghiar de opresiunea habsburgilor. Din acest motiv, Marșul a fost și un fel de imn neoficial al Ungariei (cunoscîndu-se pînă acum numeroase versiuni provenite din veacul al XIX-lea) înaintea celui actual, compus de Ferenc Kölcsey.

Népszava – cotidian maghiar fondat în 1873, ca organ de expresie al Partidului Social-Democrat.

Octogon este numele pieței care are forma omonimă, cu o importantă stație de metrou deschisă încă din 1896.

Prezewalski, Nikolai (1839-1888) este un celebru explorator și naturalist polonez, general în armata rusă. Numele lui a fost dat unei rase de cal sălbatic din Asia, pe care Prezewalski l-a descris întîia oară în 1881.

Prințul de Eulenburg, Philipp (1847-1921) s-a remarcat deopotrivă ca diplomat și artist. Era prieten apropiat al împăratului Wilhelm II, în 1893 fiind numit ambasador la Viena, unde a activat pînă în 1902. Pe la începutul veacului XX, prințul de Eulenburg a fost în mijlocul unui scandal pentru legăturile homosexuale.

Rezoluția de la Fiume a fost un document care exprima solidaritatea altor popoare din Imperiul Habsburgic cu ungurii, care doreau să obțină treptat independența deplină față de Austria, menționîndu-se totodată problema integrității teritoriale a Dalmației, Croației și Slavaciei, ca o condiție de susținere a dezideratelor maghiare.

Sokol în limba slavă are semnificația de „șoim", dar era și numele unei mișcări naționaliste cehe, fondată încă din 1862 cu un caracter inițial sportive. Extrem de activă de la finele veacului al XIX-lea, mișcarea viza redeșteptarea națională a cehilor. Spre sfîrșitul primei conflagrații mondiale, membrii acestei acestei mișcări alcătuiseră o organizație revoluționară paramilitară ce dezarma deja trupele maghiare și austriece aflate pe teritoriul Cehiei.

Széchenyi Ferenc (1754-1820) a fondat Biblioteca Națională Maghiară, care-i poartă numele, fiind una dintre personalitățile ilustre care au contribuit fundamental la modernizare Ungariei.

Szinyei-Merse Pál (1845-1920) urmase Academia de Arte Frumoase din München, la clasa lui Alexander von Wagner. Aici însă s-a „contaminat" de direcția *plein-air* promovată de Wilhelm Leibl. După ce și-a schimbat în mai multe rînduri reședința, se stabilește în cele din urmă la Budapesta, unde va fi membru al Parlamentului și va iniția reforme importante în învățămîntul artistic, pentru ca în 1905 să devină președintele Universității Maghiare de Arte Frumoase. Important de semnalat este faptul că a încurajat colonia tinerilor artiști de la Baia Mare, care în timp au creat un curent artistic distinct.

Teleki Sámuel (1845-1916) se născuse la Dumbrăvioara (jud. Mureș), într-o familie de nobili ardeleni. Bunicul său – cu același nume – a fost cancelar al Transilvaniei. Pasionat de vînătoare, Teleki a ajuns și în Africa, călătoria sa transformîndu-se într-o veritabilă expediție, explorînd masivele muntoase și lacurile din Kenya și sudul Etiopiei.

Toldi Miklós (1320-1390) reprezintă figura legendară a unui nobil din ținutul Bihor, personaj eroic al trilogiei *Toldi,* poem epic semnat de János Arany.

Tratatul Delcassé provine de la numele ministrului de Externe francez, Théophile Delcassé (1852-1923), artizanul Antantei Cordiale.

Wekerle, Sándor (1848-1921) și-a început activitatea politică în 1886, ca deputat, devenind apoi în trei rînduri prim ministru al Ungariei: 1892-1895, 1906-1910 și 1917-1918.

Wlassits/Wlassics Gyula (1852-1937) fusese ministru al Religiei și Educației între 1895 și 1903, după demisia primului guvern condus de Wekerle.

Zboray Aladár (1868-1908), jurnalist și literat, tocmai se întorsese la Budapesta în septembrie 1908 (fusese o vreme redactor la *Fiumei Estilap*), pentru ca după numai o lună să moară în urma unui infarct.

MAGIC PRINT

Tipărit la MAGIC PRINT S.R.L.
Bd. Republicii Nr. 45 B, Onești, 601129, BC
Tel. 0234 319 810 Fax 0234 306 079
office@mgp.ro www.mgp.ro

„Precum Joseph Roth și Robert Musil, Miklós Bánffy este unul dintre acei romancieri în care Austro-Ungaria s-a specializat. Cronicari profunzi și sclipitori ai unei năruiri mai cuprinzătoare, ironici și elegiaci, au înțeles că în anii de după 1900 soarta claselor și națiunilor începea să fie la fel de schimbătoare ca starea vremii. Nici unul dintre ei, în mod straniu, nu s-a bucurat de recunoașterea cuvenită pînă tîrziu după moarte, probabil fiindcă în 1918 s-au pierdut atîtea în Europa Centrală – un imperiu peste noapte, printre altele – și perioada ulterioară a fost precum scufundarea unei nave de mari dimensiuni, un vast vîrtej care a tras în adînc o generație de idei și continuitate. Bánffy, martor de primă mînă al epocii lui, înfățișează întocmai în aceste memorii ce extraordinar trebuie să fi fost să trăiești o asemenea perioadă."

Julian Evans, *Daily Telegraph*

„Plonjați așadar în apele purificatoare ale unei capodopere redescoperite, căci *Trilogia transilvană* este neîndoielnic o capodoperă, în orice limbă."

Michael Henderson, *Daily Telegraph*

În parteneriat cu:

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTÉRIUM

Institutul Balassi
Institutul Maghiar din București

ErGo
Erdélyi Gondolat Egyesület

ISBN 978-973-577-733-3
ISBN 978-973-577-735-7

9 789735 777357

„Rămas de unul singur în camera sa, se înfioră de perspectivele proiectate într-un viitor nu prea îndepărtat. Erau în prag de război? Şi nu în careva colonii îndepărtate, ci tocmai în Europa? Se pregătea o luptă pe viaţă şi pe moarte? Un război care, dacă va fi pierdut, va spulbera dubla monarhie. Al cărui preţ va fi plătit de ţara sa şi de Transilvania, care stătea ca o fortăreaţă în calea ruşilor către Constantinopol.

Se simţea gîtuit de îngrijorare.

Deschise fereastra. Aerul rece îl plesni peste faţă şi îl linişti. Se sprijini cu coatele de pervaz. Noaptea fără lună înghiţi tot peisajul. Era o beznă de nepătruns. Cerul era împresurat de infinitatea stelelor, care priveau impasibile de milioane de ani nenorocirile umanităţii. Erau nişte inscripţii uriaşe, cu litere aurite, al căror înţeles nimeni nu se învrednicea să-l desluşească, cu toate că magii ne atrăseseră atenţia din cele mai vechi timpuri că acolo era scrisă întreaga soartă a oamenilor, a neamurilor şi a întregului univers.

Iar undeva departe, prin valea Vahului, apăru o luminiţă care sfida infinitatea universului, părînd că urcă spre văzduh, cu o mică pată roşie în urma ei. «E acceleratul de Berlin», îşi spuse Bálint, părîndu-i-se că-i aude şi pufăiturile locomotivei. Simţea cum i se strînge inima: «În caz de război cu Rusia, pe acolo vor trece şi trenurile militare, cărînd miile de tineri spre moarte... împotriva unui adversar mult mai numeros, probabil în zadar, în zadar...»"